

**«Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы» ММ
«ҚИнЭУ Кәсіпкерлік колледжі» ЖМ**

***Қаныш Сәтпаевтың 125 жылдығына арналған
«ЖАС-ҒАЛЫМ - 2024»
Халықаралық студенттік ғылыми – тәжірибелік
конференцияның материалдары***

***материалы Международной студенческой
научно-практической конференции
«ЖАС-ҒАЛЫМ-2024»,
посвященной 125 летию Каныша Сатпаева***

Қостанай

ББК 74.47
УДК 377
С23

Сборник статей Международной студенческой научно-практической конференции «Жас-ғалым - 2024», посвященной юбилею Каныша Сатпаева/ Составители Жолдыбаева С.Б., Мамитанова Л.К. – Костанай, «Колледж предпринимательства КИНЭУ», 2024. – 702с.

В сборник включены тезисы выступлений студентов организаций технического и профессионального образования Республики Казахстан, Российской Федерации, принявших участие в Международной студенческой научно-практической конференции «Жас-ғалым - 2024», посвященной юбилею Каныша Сатпаева «Жастар – елдің инновациялық дамуының факторы және ресурсы» проведенного на базе ЧУ «Колледж предпринимательства КИНЭУ» при поддержке КГУ «Методический центр» Управления образования акимата Костанайской области. Статьи распределены в соответствии с тематикой и содержанием по секциям: «Информатика и информационные технологии»; «Транспорт, транспортная техника и транспортная технология»; «История и филология»; «Актуальные проблемы естественных наук»; «Педагогика и психология»; «Start-up. Будущее глазами тинейджеров» ; «Современные технологии пищевой отрасли»; «Экономика и менеджмент». Сборник издается в авторской редакции.

ББК 74.47
УДК 377
С23

АЛҒЫ СӨЗ

Жинаққа 2024 жылғы 22 ақпанда өткен «Жас-ҒАЛЫМ-2024» «Жастар – елдің инновациялық даму факторлары және ресурстары» халықаралық студенттік ғылыми – практикалық конференциясында ұсынылған ғылыми жобалардың тезистері кірді. «Жас ғалым-2024» халықаралық студенттік ғылыми – практикалық конференциясы көрнекті геолог, қоғам қайраткері, Қазақ КСР Ғылым Академиясының тұңғыш Президенті Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың 125 жылдығына арналған.

Конференцияның мақсаты - студенттердің ғылыми-зерттеу, ғылыми-тәжірибелік жетістіктерін насихаттау және зерттеу құзыреттілігін дамыту.

Конференцияға Қазақстан Республикасының, Ресей Федерациясының техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру жүйесінің 300-ден астам студенті қатысты.

Конференция аясында келесі секциялардың жұмысы ұйымдастырылды:

Секция 1. Информатика және ақпараттық технологиялар

Секция 2. Көлік, көліктік техника және көліктік технология

Секция 3. Тарих және филология

Секция 4. Жаратылыстану ғылымдарының өзекті мәселелері

Секция 5. Педагогика және психология

Секция 6. Start-up. Болашақ тинейджерлер көзімен

Секция 7. Тамақ өнеркәсібінің замануи технологиялары.

Секция 8. Экономика және менеджмент

«Жас ғалым – 2024» конференциясы екі тілде өтті: қазақ және орыс.

Конференцияда айтылған тақырыптардың мәселелері өзектілігімен ерекшеленді, қоғам дамуының заманауи аспектілерімен үндес болды.

Студенттердің жұмысын Қостанай облысының ғылыми қоғамының, әлеуметтік серіктестерінің, бизнес қоғамдастығының өкілдерінен тұратын құзыретті қазылар алқасы бағалады.

Біз студенттік ғылыми-тәжірибелік конференцияның барлық қатысушыларына алғыс білдіреміз.

ПРЕДИСЛОВИЕ

В сборник вошли тезисы научных проектов представленных на Международной студенческой научно-практической конференции «ЖАС-ҒАЛЫМ – 2024» «Жастар – елдің инновациялық дамуының факторы және ресурсы», которая прошла 22 февраля 2024 года. Международная студенческая научно-практическая конференция «Жас ғалым – 2024» посвящена 125-летию Каныша Имантаевича Сатпаева, видного ученого-геолога, общественного деятеля, первого президента Академии наук Казахской ССР.

Цель конференции – развитие исследовательской компетентности и пропаганда научно-исследовательских, научно-практических достижений студентов.

В конференции приняли участие более 300 студентов системы технического и профессионального, послесреднего образования Республики Казахстан, Российской Федерации.

В рамках конференции организована работа следующих секций:

Секция 1. Информатика и информационные технологии в обучении.

Секция 2. Транспорт, транспортная техника и транспортная технология.

Секция 3. История и филология.

Секция 4. Актуальные проблемы естественных наук.

Секция 5. Педагогика и психология.

Секция 6. Start-up. Будущее глазами тинейджеров.

Секция 7. Современные технологии пищевой отрасли.

Секция 8. Экономика и менеджмент.

Конференция «Жас ғалым – 2024» проводилась на двух языках: казахском и русском.

Проблематика заявленных тем на конференцию отличалась актуальностью, была созвучна современным аспектам развития общества.

Работы студентов оценивало компетентное жюри, состоящее из представителей научного общества, социальных партнеров, бизнес сообщества Костанайской области.

Мы багодарим всех участников студенческой научно-практической конференции.

МАЗМҰНЫ/СОДЕРЖАНИЕ

1 СЕКЦИЯ. «ИНФОРМАТИКА ЖӘНЕ ОҚЫТУДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР/ИНФОРМАТИКА И ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ»

1	Амандық Аружан	Мобилография менің тандауым!	20
2	Арапова Наргиз	Білім берудегі кері байланысты ұйымдастыру үшін интерактивті онлайн құралдарын қолдану	22
3	Ашықбай Гауһар	Сайт конструкторлары	25
4	Балгабаева Айжан Надирбекқызы	Білім беруде жасанды интеллектті қолдану: студенттердің үлгерімін талдау және болжау	28
5	Багиткереева Жанар Ерлановна	Портфолио: самопрезентация при трудоустройстве выпускника педагогического колледжа	31
6	Белогаш Дмитрий	Разработка автоматизированной системы подготовки к экзаменам кіркexams с использованием искусственного интеллекта	33
7	Биденко Владислав	Информационные технологии в нашей жизни	35
8	Болих Зайнура Хасановна	Эффективные способы применения интерактивных плакатов в начальной школе	37
9	Гриценко Евгений	Ассистент – бот классного руководителя	39
10	Горбунов Олег	Разработка и имплементация системы автоматического определения скорости транспортных средств в потоке движения	41
11	Данилин Никита	Обучающая игра по географии для студентов 1 курса	44
12	Джаналиева Раули Рустембековна	Білім берудегі виртуалды және кеңейтілген шындықты қолдану	47
13	Джусупеков Жаслан	Разработка 3d-модели кабинета основ предпринимательства	49
14	Епифанцев Никита	Буллинг и роль автоматизации в противодействии: современные тенденции и перспективы	52
15	Закария Нұрбол Мұратұлы	Мектепке арналған информатика пәні бойынша эо әзірлеу	54
16	Қайсар Мөлдір Атымтайқызы	Білім беру жүйесіндегі ақпараттық технология құралдарын қолданудың мүмкіндіктері	56

17	Калиниченко София Александровна	Применение искусственного интеллекта в учебном процессе	59
18	Козловская Александра	Программные решения для эффективного геологического анализа	62
19	Куценко Арсений	ВІМ моделирование в задачах строительства и архитектуры	64
20	Лошкарев Богдан	Дистанционное управление освещением со смартфона	67
21	Маличев Ярослав	3Д моделирование в учебном процессе как способ раскрытия творческого потенциала обучающихся	69
22	Миниченко Мария	Разработка приложения “Управление бюджетом”	71
23	Мукашев Бекнұр	Жасыл ауыл	74
24	Мұратбек Ерназар	Значение развивающей платформы «я особенный» для логического развития особенных детей	76
25	Мұканова Ділназ Даниярқызы	Неузине интерактивті бағдарламасын білім беруде қолдану.	78
26	Мусапирова Айдана, Николенко Олег	Сайт-опросник для определения выбора профессии абитуриентами костанайского высшего педагогического колледжа	80
27	Овчинников Виталий	Использование нейронных сетей и компьютерного зрения для определения признаков засыпания водителя	82
28	Пестряков Станислав	Исследование возможности автоматизации рабочего процесса в учебном заведении с помощью 1с предприятия	84
29	Сатпанов Қазбек	HTML және оның басқа тілдермен байланысы	87
30	Силадий София, Швებель Оксана	Разработка и исследование умного рюкзака с применением интегрированных технологий	89
31	Смердин Алексей	Виртуальный 3d-тур по лицу как инновационная форма профориентационной работы	92
32	Султанов Данияр, Компаниец Александр	Создание видео-инструктажа по эксплуатации токарного станка с чпу	94
33	Тәуіржан Әділет	Білім беру жүйесіндегі цифрлық трансформация	97
34	Федоренко Дмитрий	Интеллектуальная система регулирования розлива питьевой воды	100

35	Фишер Антон, Раченков Владимир, Горичев Кирилл	Компьютерная игра «безопасная железная дорога»	103
36	Хубаев Георгий Дмитриевич	Исследование возможности применения отечественных облачных хранилищ	105
37	Яковченко Валерий	История создания веб программирования	107

2СЕКЦИЯ. «КӨЛІК, КӨЛІКТІК ТЕХНИКА ЖӘНЕ КӨЛІКТІК ТЕХНОЛОГИЯ / ТРАНСПОРТ, ТРАНСПОРТНАЯ ТЕХНИКА И ТРАНСПОРТНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ»

1	Абикенова Айдана, Муха Алевтина	Цифровая трансформация в организации перевозок	110
2	Абдисаматова Ақгүл	Технологии электросамокатов и их влияние на городскую среду	112
3	Алтаев Арслан, Валиев Максим	Умные автомобильные стекла» - гарантия безопасности	115
4	Антонов Артем	Разработка технологического процесса изготовления детали «втулка»	118
5	Әмірбек Бекзат	СП-6 типті бағыттамалы электр жетегін жетілдірілген ALSTOM электр жетегіне ауыстыру	120
6	Бакин Владислав	Проект создания трицикла, на базе мотоцикла марки иж-юпитер 4	122
7	Бирюкова Анастасия	Вариант решения вопроса энергосбережения при отоплении железнодорожных вагонов	125
8	Бука Максим, Гирич Данил	Использование трехфазного асинхронного двигателя в сети однофазного переменного тока посредством частотного преобразователя	128
9	Валиева Виолетта	Микропроцессорные системы управления движения поездов	129
10	Есімбек Бекзат	Қашықтықтан басқару негізінде пойыздардың қозғалысын аралық реттеу жүйесінің тиімділігі	132
11	Иржанова Алма	Применение современных энергосберегающих материалов при строительстве дома для многодетной семьи	135
12	Каримжанов Алишер	Обоснование строительства высокоскоростной магистрали для пассажирских поездов	138
13	Кушкинбаева Айнура	Станциядағы сұрыптау дөңес құрылысын элементтермен толықтыру	141

14	Кадылбеков Ерасыл	Машина жасау саласын автоматтандыру	13
15	Качуровский Виктор	Плазменная резка металла	146
16	Кусаинов Алан	Водород – энергия будущего	149
17	Лебединский Данил	Внедрение Сортировочного Парка на Костанай Северный Парк	152
18	Майканова Аружан	Асоп-автоматизированная система оплаты проезда в городе Костанай	153
19	Мазитова Замира	Кузница профессионалов – колледж-мечта	154
20	Рашидов Ильяс	Автомобиль жолының көлік қатынасындағы маңыздылығы	157
21	Чадова Арина	Центр детского развития – веление времени	160
22	Шайхасламова Арина	Технические решения по повышению безопасности на железнодорожных переездах	163
3 СЕКЦИЯ. «ТАРИХ ЖӘНЕ ФИЛОЛОГИЯ/ИСТОРИЯ И ФИЛОЛОГИЯ»			
1	Абрамова Анастасия	Влияние интернет-сленга на современную устную и письменную речь учащихся средних классов	165
2	Абдулла Әлия Бахтиярқызы	Көне түріктердің руникалық жазбалары	168
3	Альмагамбетов Жаслан	Шежіре – бірлікке үндейтін ұлы дала ағашы	170
4	Аймагамбетова Нурай	Бастауыш сыныпта ертегілержі жаңа технологиялар арқылы оқыту жолдары	172
5	Айгожина Юлия	Роль К.И.Сатпаева в становлении Евнея Букетова	174
6	Айбасова Индира, Сейілбек Айжан	Влияние социальных сетей на русский язык	176
7	Алданазарова Биназир	От письма к смс сообщениям	179
8	Акчурин Владислав	Языковые барьеры при изучении иностранного языка и пути их преодоления	182
9	Аманжан Тілекқабыл	Бақыт ғой «бауыр» деген	184
10	Әбнұр Гүлнәз	Қайсар тұлға қанышым	186
11	Байбусинов Алпамыс	Тұлға тәрбиесіндегі дін мәселелері (абай мен шәкәрім шығармалары аясында)	188

12	Бакирова Ұлбақыт	Қаныш сәтбаевтың қазақ әдебиетіне қосқан үлесі	191
13	Бәкіжан Бекнур	Мұхтар әуезов дәуірдің ойы мен жаны. Мұхтар әуезов «абай жолы»	194
14	Боровинский Тимур	Моя родословная	197
15	Бондарь Эльза	Трагедия человеческой души (на примере Ларисы Огудаловой и Катерины Кабановой)	199
16	Брага Виолетта, Уласевич Татьяна	Из истории памятников города костанай: стена расстрела	202
17	Бүркітбай Шыңғысхан	Әлихан бөкейханов және қазақ әдебиеті	204
18	Блинова Алёна	Қазақ тілі сабақтарында жаңа технологияларды пайдалану әдістері	207
19	Гусакова Екатерина	Мотив пути в произведениях русских писателей	210
20	Григорьев Александр	Қазақ этнонимінің шығу тарихы	212
21	Дошанова Дильназ	Интерпретация англоязычных брендов в русскоязычной среде	214
22	Джумакулыев Руслан	Женщины железнодорожницы в годы Великой отечественной войны (1941-1945г.г)	217
23	Дүйсенбай Аяжан	Қ.а.ясауи еңбектерінің тәлім-тәрбиелік мәні	219
24	Дүйсенбы Айым	Алаштың асыл тұлғасы	221
25	Жибарева Полина	История Нагорного парка г. Барнаула	224
26	Жураев Хайдар	Значение слова «успех» в русском языке и представление студентов о факторах жизненного успеха	227
27	Жиличкин Г.	Баяндауыштың жасалу жолдары	230
28	Жарылқасынқызы Жанель	М.Әуезов шығармаларындағы топонимдердің тілдік-танымдық сипаты	232
29	Исмаилова Даниса, Жайнабай Азамат	Тарихтың қазақ тіліне әсері	233
30	Калашников Илья	Актуальность применения онлайн-переводчиков в техническом колледже	236
31	Каким Наргүл	Английские фразеологические единицы и идиомы	238
32	Қазтай Алтынай Қайратқызы	Мұхтар Әуезов туралы ой-толғамдар	240

33	Каирбекова Даяна	Роль Каныша Сатпаева в развитии педагогической науки в Казахстане	242
34	Краснова Вероника, Карасева Полина	Использование феминитивов в речи, как необходимость современного общества	244
35	Кудайбергенова Аяжан	Влияние SMS- коммуникации на культуру речи молодежи	246
36	Кабекенов Бекарыс	Сөз мәдениетінің маржан сөздері	249
37	Корнеев Василий	Неофициальные топонимы как подсистема языка города	252
38	Куркин Данил, Стёпина Анастасия	Методология в деятельности Каныша Сатпаева	255
39	Маданият Жания, Маданият Жамила	Семей қаласындағы алаш әскерінің құрылуы	256
40	Мейрамбек Тоғжан	Шешендік сөздерді ағылшын тілі сабағында қолдану-дың тәрбиелік мәні	258
41	Мирзабек Елнұр	Маңғыстауға ел қондырған батырлар	259
42	Мұқан Аяулым Болатқызы	Оқушының тұлғалық қасиеттерін дамытуда еңбек тәрбиесінің маңыздылығы	260
43	Мәсімжан Данияр	Қазақтың соңғы ханы кенесары қасымұлы қазақстан тарихындағы ақтаңдақ есім	263
44	Мазенова Алтынай, Энгельгардт Екатерина	Устное народное творчество как способ воспитания личности ребенка дошкольного возраста	266
45	Нағашыбек Құралай	Испан азамат соғысы және республикашылдарының соғыстан кейінгі өмірі	269
46	Нияскин Пётр	Неологизмы в речи будущих железнодорожников	272
47	Оспанова Аяна	Шобан Жаманқұлұлы – тарихи тұлға	274
48	Платонова В	Фольклор как источник развития семейных ценностей	276
49	Руди Валерия	Исторический альманах партии Алаш	279
50	Румянцева Карина	Древнейшие исторические памятники На территории житикаринского района	282
51	Саттыбаева Рамина	Актуальные проблемы насильственной депортации народов ССР в казахстан	284
52	Сушиева Камилям	Каныш Сатпаев: личность и свершения	287
53	Сереброва Дарья	Использование межпредметных связей на уроках литературы в среднем звене	289

54	Свечников Макар	Извещения о смерти (похоронки) великой отечественной войны как источник информации о военнослужащих косихинского района	292
55	Серікбай Жансая	Абай Құнанбаев шығармаларындағы бейбітшілік пен татулық концепциясы	295
56	Суендик Инабат	Ғұлама ғалым Қаныш Сәтпаев	296
57	Сәбит Көркем	Эвфемизмы как средство внедрения этических норм в речевом поведении	299
58	Темірхан Жанболат	Қазақ тілінің лексикасы. Жастар жаргоны және оның функциялары	302
59	Токтар Ботағоз	Культурологические характеристики молодежного жаргона (сленга) в русском и английском языках	304
60	Тажибаева Альбина	Способы изучения русского языка через интернет	307
61	Умирзакова Аружан	Шерхан шығармаларындағы наным-сенімдер мен символизм концепциясы	309
62	Фирсова Анна	Пәнаралық байланыс жүзеге асыру жолдары	310
63	Хажі А.Б	Қазақ тілін популяризациялаудағы дебат қозғалысы	312
64	Шаукимова Мадина	Әлеуметтік желідегі тіл сауаттылығының маңыздылығы	315
65	Ширнияз Әлия Әскерқызы	Қазақ, ағылшын тілдеріндегі жануар атаулары бар фразеологизмдер	317
66	Юшко Алена	Наша Великая Отечественная война	320
67	Южакова Ксения	История села Ребриха	322

4 СЕКЦИЯ. «ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ/ АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЕСТЕСТВЕННЫХ НАУК»

1	Амирова Екатерина, Гоф Виктория	Экологический проект «Спасем реку вместе!»	326
2	Амиргали Айғаным, Майбасова Альбина	Қызыл құлақты тасбақаларды зерттеу	328
3	Ахметов Асхат	Астрономические факторы происхождения озера Круглое	329
4	Ахат Сабина	Ұялы телефонның адам ағзасына әсері	331

5	Ахметқанов Бекәділ	Өсімдіктердің жоғарғы температураларға төзімділігін анықтау	334
6	Беседина Вероника	Оценка воздействия поселка на окружающую среду	337
7	Беляева Валерия	Определение устойчивости растений к засоленности почвы и воздействию воздуха	339
8	Болатбекқызы Толғанай	Салу есептерін шешуде геометриялық құралдарды қолдану мүмкіндіктерін зерттеу	342
9	Гардт Дарья	Исследование экологического состояния реки Пивоварка биоиндикационными методами	343
10	Давлетбоева Гулсин	Қатерлі ісіктерді емдеуде химияның ролі	346
11	Докучаева Анжелика, Осадчий Владимир	Строительные отделочные материалы и их влияние на здоровье человека	348
12	Даулет Айдана	Тема научно-исследовательской работы	351
13	Джилкибаева Аяна	Молекулярлық биология және биотехнология	352
14	Есенғалиев Талғат	Кәдімгі судың аз белгілі таңғажайып қасиеттері	354
15	Жалғасұлы Диас	Күнбағыс тұқымының қабығын ағаш-жаңқалы тақта (дсп) дайындауда қолдану	357
16	Жубаназарова Аружан	Каспий теңізінің қазіргі экологиялық жағдайын зерттеу	360
17	Каньшина Вероника	Изучение объектов природного наследия оренбургской области и развитие студенческого туризма	362
18	Қабыл Жансая	Су тіршілік көзі. Маңғыстаудағы су мәселесі	365
19	Кривоспицкий Даниил	Автоматизированная система отопления: беспроводной термостат	367
20	Қариев Диас	Жердің климаттық өзгеруі және адам денсаулығы	369
21	Кумусбекова Жансая	Математика пәнін оқытудағы өзекті ақпараттық-коммуникациялық технологиялар	371
22	Мәлікова З.С., Рахим М.Н.	Қалампырдан жоғары эффективті қоспалар жасау	374
23	Мұстафа Айдана	Ағаштар мен бұталардың қабығын зерттеу	375
24	Наурузов Ибрагим	Беспроводная передача энергии посредством катушки тесла	378
25	Павлович Диана	Влияние деятельности горнодобывающей промышленности на состояние здоровья населения, пути решения экологических проблем	380

26	Патенова Ақбаян	Шымкент қаласының экологиясы	383
27	Постолов Максим	Оценка радиационного загрязнения города семей	386
28	Сарсебек Айым	Мұнайдың төгілуі және оның өсімдіктер мен жануарлар әлеміне әсері	389
29	Синельников Александр	Геометрия в архитектурном дизайне	392
30	Стренин Роман, Кашталинчук Станислав	Биологические механизмы сна, их влияние на учебные достижения и когнитивные функции подростков	393
31	Тагильцева Анна	Анализ перспектив развития экологического туризма и разработка экологической тропы на территории Республики Алтай	396
32	Харченко Полина	Ознакомление детей старшего дошкольного возраста с природными явлениями через проектную деятельность	399
33	Цыганок Антон, Торской Артем	Электричество вокруг нас	402
34	Шкуропатов Дмитрий	Экологический след: исследование проблем и перспектив обработки химических отходов	405

5 СЕКЦИЯ. «ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯ/ ПЕДАГОГИКА И ПСИХОЛОГИЯ»

1	Абдрахманова Инабат	Эстетикалық тәрбие берудегі табиғаттың рөлі	406
2	Акмурзина Дильназ	Приобщение детей дошкольного возраста к художественной литературы казахстана через образовательные веб-квесты	409
3	Аминова Аяна	Экскурсия как одна из форм патриотического воспитания младших школьников	412
4	Аманғали Данияр	Мұғалім мамандығының міндетіне сипаттама	415
5	Амангельдинова Альбина	Дәстүрден тыс сурет салу техникасы балалардың бейнелеу өнеріне ынтасын арттырудың құралы ретінде	418
6	Амержанова Асем	Практическое исследование проблемы смысла жизни современной молодежи	421
7	Ақжолова Анель, Халидоллина Нұрай	«Генеологиялық шежіре және отбасым»	424
8	Балапанова Асель	Использование технологии Шаталова В.Ф.	425

9	Бабари Ангелина	Вербально-поведенческий подход как фактор коррекционной работы с детьми аутического спектра	428
10	Базарбек Аяулы	Саналы тәртіп, өзін – өзі тәрбиелеу жолдары	431
11	Грибовская Полина	Социальный проект. Педагогическая мастерская: «Учись, создавая будущее»	433
12	Дүйсекова Аружан	Жеке тұлғаның дүниетанымы және рухани құндылық	436
13	Ерлан Гулим	Мектепке дейінгі ұйымдардағы инклюзивті білім берудің ерекшеліктері	438
14	Жанабек Адина	Техникалық және кәсіптік білім беруде демонстрациялық емтиханның маңыздылығы	441
15	Жұмағали Қаракөз	Мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен ұлттық құндылықтарды арттыруда ұлттық ойынның мәні мен маңызы	444
16	Жолдыбаева Аяулым	«Бақыт мекені» түзету-дамыту тәжірибелік алаңы арқылы ерекше білім беруді қажет ететін балаларға қолдау көрсету	447
17	Жунисова Камила	Гиперактивтілік және күнделікті қиыншылықтар	449
18	Жақсылық Аида	Білім беру жүйесінің қарқынды дамуы	452
19	Захарченко Анастасия	Вязаная игрушка как элемент предметно-развивающей среды	455
20	Имандосова Арай	Жастар бойында рухани құндылықтар қалыптастыруда Ыбырай Алтынсарин шығармаларының рөлі	458
21	Ильдисов Ислам	Роль эзотерики в современном мире.	461
22	Искандарова Рената	Психические особенности развития детей начальной школы	464
23	Иният Айдана	Қаныш Сәтбаевтың музыка өнеріне қосқан үлесі	466
24	Қадырбай Сандуғаш Әлжанқызы	Коммуникативтік дағдылар- мейіргердің негізгі құзыреті ретінде	469
25	Капсамун Маргарита	Внутрисемейные отношения как фактор, влияющий на успех в жизни для студента	472
26	Капустерницкая Ксения, Селютина Анна	Как мы проиграли время	475
27	Қуанышова Гүлназ	Бастауыш мектеп математикасында проблемалық оқыту технологиясын қолдану	477

28	Клейн Анастасия	Воспитание основ патриотизма у детей дошкольного возраста	479
29	Кумажанова Аружан	Дидактикалық ойындар арқылы баланың сөздік қорын дамыту	482
30	Қайратқызы Қаламқас	Ұлттық тәрбие негізінде мұғалімнің педагогикалық-психологиялық даму маңыздылығы	484
31	Қуанышбай Роза	Педагогикалық бағыт арқылы бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыру жолдары	486
32	Куреной Кирилл	Взаимосвязь агрессии у подростков и стиля воспитания в семье	489
33	Коляденко Яна	«Что может заменить глаза человеку?»	492
34	Қуандық Нұрбақыт	Оқу жүйесінде релаксация әдісін қолданудың маңызы	493
35	Наумова Юлиана	Особенности использования дидактических игр на занятиях в старшем дошкольном возрасте	496
36	Насипбекова Аяулым	Дарынды дара тұлға	498
37	Платонова Виктория	Фольклор как источник развития семейных ценностей	501
38	Раимова Арна	Мектеп алды даярлық сыныбы оқушыларының сөйлеу тілін дидактикалық ойындар арқылы дамыту	504
39	Саматқызы Аяла	Мәтінмен жұмысты түрлендіру – оқушылардың функционалды дайындық деңгейін арттыру негізі ретінде	507
40	Сейдахметова Газиза Женисовна	Формирование мотивации достижения студентов в условиях среднего профессионального образования	510
41	Сартаева Аксымбат	Бастауыш сыныптарда мақал-мәтелдерді оқытудың тәрбиелік мәні	513
42	Соқабаета Аружан	Ұлттық және дидактикалық ойындарды оқыту үдерісіне қолдану жолдары	515
43	Сапабекова Нұрай	Болашақ мұғалімдердің коммуникативтік қабілеттерінің педагогикалық даму жолдары	517
44	Сабуров Марат	Заемствования в речи современных студентов. Вред или польза?	520
45	Тұрғынбай Айжаным	Мектепке дейінгі шақта ойын баланың басты іс-әрекеті	523
46	Таныгина Ксения	Профессиональное самоопределение как основа жизнедеятельности и успешности подростка	525

47	Туребаева Сабина	Балаларды жанұяда тәрбиелеудің мақсаты мен міндеттері және қазіргі кездегі проблемалары	528
48	Хасенова Аида	Мульти-тренинг как форма воспитания нравственных качеств дошкольника	531
49	Честнейшина Виктория	Поколение Альфа: проблемы и возможности	532
50	Шаталова Арина	Проблемы обучения детей посковидного периода	534
51	Шилецкая Карина	«Магия утра» Хэла Элорда работает ли в реальной жизни	536

6 СЕКЦИЯ. «START-UP. БОЛАШАҚ ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ КӨЗІМЕН/ START-UP. БУДУЩЕЕ ГЛАЗАМИ ТИНЕЙДЖЕРОВ»

1	Алиев Ерасыл	Программа FAILEND	539
2	Апарин Руслан	Мини завод по производству шамотных кирпичей	541
3	Абайханов Алан	Chatgpt Және Chatgpt Жасанды Интеллектісін Білім Беруге Енгізу	543
4	Ахметов Амир Ибрашев Ануар	разработка приложения «BusinesslinkUp» на примере социальной сети	545
5	Бакин Илья	Создания и развития мини-фермы по выращиванию пушного зверька – шиншилла	547
6	Бақыт Бұлбұл	«AT FIRST» бизнес оқу орталығы- бизнес жобасы	548
7	Волочай Андрей	Предпринимательская направленность населения на базе колледжа	550
8	Глинов Станислав, Әмірғали Даниял, Рахметов Мұхаммед	ElectroMotion	552
9	Говако Роман	Волонтерское движение в эпоху автоматизации: новые возможности и вызовы	555
10	Досымқызы Назерке	«NATIONAL HOSTEL» - бизнес жобасы	557
11	Ердаулетов Алнур	Применение профильных труб для изготовления различных конструкций	559
12	Зиненко Екатерина, Оспанов Тимур	InnoEduNet: Мост к Образовательному Будущему	561
13	Искендинова Айдана	Разработка мобильного Приложения для КСК, ОСИ, ПТ	564
14	Қадырбек Аружан	“Ainalayn” қазақи нақыштағы дастархан (start-up анти-кафе)	566
15	Кожатаев Асылбек	Ветрогенератор – альте рнативный источник энергии	568

16	Кайыржанова Жансая	Нейрообразование: Перспективы и Инновации в Эпоху Искусственного Интеллекта	570
17	Қайсахмет Казина	Жастар арасындағы танымал стартаптар және шағын бизнес	571
18	Кенералов Алдияр, Арстан Малик	Благоустройство территории КИПК	574
19	Кусаинов Султан	Нетворкинг платформа стартаперов «SHEBER»	576
20	Куатов Мухамедали Адилевич	Enactus негізінде бизнес жоспарымды жүзеге асыру	579
21	Кужахметов Алдияр	Профилактика семейно-бытового насилия методами самообороны для женщин	581
22	Кузыбаев Алдияр, Мухлаев Магамед	«Школа первой помощи»	441
23	Серікбек Назгүл	Alimon кофеханасы	584
24	Сидорова Виктория, Кашамша Жалгас, Даулеткалиева Дильназ	Web-приложение a Genda	585
25	Сыдық Гүлнұр	«KINO 4U production» Қазақстан экономикасының дамуына киноиндустрияның қосар үлесі	587
26	Федорович Дмитрий	Зона выгула домашних животных	589
27	Шаер Алина	Группа продленного дня для детей с ментальными нарушениями	591
28	Шторм Игорь	Автомойка самообслуживания	593
7 СЕКЦИЯ. «ТАМАҚ ӨНЕРКӘСІБІНІҢ ЗАМАНУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ / СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПИЩЕВОЙ ОТРАСЛИ»			
1	Абенова Гаухар	Разработка технологии приготовления чечевичного хлеба	595
2	Әмірхан Бекзат	Ұлттық мұра-ұлттық қазына. Қымыз шайқауға арналған қондырғыны механикаландыру	597
3	Баймухаметова Айна	Тыквенные вафли как элемент фитнес питания	599
4	Богачёва Евгения	Технология производства безглютенового торта с использованием овсяной муки и сахарозаменителя	602
5	Гадирова Гүлсабат	Бүгін дәнді бидай ұнын пайдаланып крекер технологиясын жасау	605

6	Джесов Султан	Проектирование столовой в колледже с внедрением современных технологий	608
7	Жакупов Жанайдар	Қымыз-шипалы сусын	609
8	Жук Максим, Жуйкова Васелина	«Разработка рецептуры хлеба с учетом реологических свойств теста»	612
9	Жданова Камилла, Бобкова Анастасия	Разработка технологии приготовления хлеба из нутовой муки без глютена	615
10	Кожбанов Бахтияр	Инновационный подход к разработке блюд по средствам методики вкусовых сочетаний фудпейринг	618
11	Қорғанбекова Жібек	Шайдың ағзаға пайдасы	621
12	Көпеева Жұлдызай	«Балама ет өндірісінің пайдасы»	622
13	Мейірхан Мейірлан	Қазақ халқының байырғы тағамы-кұрт бренд қатарына енгізу	625
14	Охлупина Наталья	Какой хлеб полезнее в жизни человека?	627
15	Рыжова Полина	Разработка рецептуры и технологии приготовление изделия из песочного теста	629
16	Редкоус Эвелина	Меню и блюда, сгенерированные нейросетью	632
17	Тулеева Алина	Сүт сарысуы негізінде ірімшік өндірісінің технологиясын жетілдіру	634
18	Шлепель Алена	Применением метода фьюжн при разработке новых блюд	635

8 СЕКЦИЯ. «ЭКОНОМИКА ЖӘНЕ МЕНЕДЖМЕНТ / ЭКОНОМИКА И МЕНЕДЖМЕНТ»

1	Азат Балнұр	Төтенше жағдай кезінде кәсіпкерлікті қолдау шаралары	639
2	Айтубаев Бектас	Шағын және орта бизнесті дамыту	641
3	Айдарбек Арыстан	Трансформация времени и пространства Фотобудка как явление культуры и технологии	643
4	Алымова Дарья	Факторы определения, спрос и предложение на рынке частных жилых домов	649
5	Алымова Юлия	Особенности рынка земельных участков для индивидуального жилищного строительства	648
6	Белгородцева Дарья	Особенности вторичного рынка жилой недвижимости г. Барнаула	650
7	Гончарова Ирина	Проблема популяризации рабочих профессий среди молодежи	652
8	Гомель Анастасия	Влияние глобализации на развитие экономики	654

9	Егорычева Дарья, Панченко Виктория	Секреты успешных инвестиций: путеводитель по приобретению недвижимости	655
10	Ержан Ақжол	Студенттер арасындағы жанжалдардың алдын алудағы іскерлік қарым-қатынастың рөлі	658
11	Жазыкпаева Амина	Почему возникают мошеннические схемы	661
12	Кайратова Инкар	Экономиканы цифрландыру: мәселелері мен болашағы	663
13	Климова Ульяна	Современные тенденции рынка коммерческой недвижимости г. Барнаула	666
14	Кравец Реана Ковалевская Снежана	Экономия воды – залог развития экономики страны	668
15	Кусаинова Эльмира	Почему денег всегда не хватает? Финансовая грамотность населения п.Сарыколь	671
16	Марковский Ярослав	Оценка кластеризации в Республике Казахстан	674
17	Муратова Камила	«Жапондық менеджмент және кәсіпкерлік академиясы»	677
18	Насырова Гульназ	Проблемы и перспективы экономики Казахстана	679
19	Рахимбетова Дильназ	Қазақстан экономикасының бүгінгі таңдағы жағдайы	682
20	Сапар Самат, Нурмихаметов Ринат	Экономическое развитие города Аркалыка и Торгайского региона путем открытия производства цветного мела, лакокрасочных и керамических изделий	685
21	Салова Евгения	Налоговые риски государства и их государственное регулирование в условиях цифровой экономики	687
22	Сауленбаева Нурай, Муратқанқызы Сабина	Жаһандану және халықаралық менеджмент: мәдени айырмашылықтарды жену стратегиялары	689
23	Файзулла Ерболат	Өндіріс және тұтыну қалдықтарын олардың ресурстық әлеуетін пайдалана отырып қайта өндеу	692
24	Чередниченко Полина	Изучение рынка труда и его влияние на экономическое развитие России	694
25	Шестаев Виталий	Экономическая целесообразность индивидуального строительства «своими руками» в городе Костанай	697
26	Каирдинова Жанар	Жастарға білім беруде инновацияның рөлі	700

1 СЕКЦИЯ
«ИНФОРМАТИКА ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР
ИНФОРМАТИКА И ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В
ОБУЧЕНИИ»

МОБИЛОГРАФИЯ МЕНІҢ ТАҢДАУЫМ!

Амандық Аружан Құлахметқызы, 2 курс, «№3 Байзақ колледжі» КМҚК
Кошпанова Гулшат Абдигалиевна, өндірістік оқыту шебері

Фотоөнердің бұл жаңа түрі жастар арасында барған сайын танымалдылыққа ие болып, «жұмысты қалтада алып жүруге» мүмкіндік берді.

Жалпы алғанда, «мобилография» ұғымы 2004 жылы енгізілген, бірақ салыстырмалы түрде жақында ғана ерекше танымалдыққа ие болды.

- Бұл ұялы телефонды құрал ретінде пайдаланатын фотоөнер жанры. Мобилограф смартфонның көмегімен креативті, трендті фото және бейне жасай білуі тиіс. Сондай-ақ, ХХІ ғасырдың жаңа кәсібі, соның арқасында кез келген адам ерекше фотосуреттерді түсіріп, ақша таба алады. Фотосуретке ерекше талаптар жоқ, ең бастысы сурет креативті, сапалы және өзіндік стилі болуы керек.

Өз тәжірибеме сүйене отырып, әрбір адам мұны өз бетінше үйрене алады деп сеніммен айта аламын! Сонымен қатар, мамандықтың өзектілігіне байланысты оқыту процесін жеделдететін түрлі курстар пайда болды.

Телефон камерасына суретке түсіруді ұнататындар түрлі әлеуметтік желілерде жиі пайда бола бастады, оларды суретке түсіруге, фотосессияға шақырады. Қазіргі уақытта әлеуметтік желілерге арналған креативті суреттер үлкен сұранысқа ие және жақсы қаражат төленуі мүмкін.

Басқа қалалармен салыстыратын болсақ Алматы, Астана, Шымкент сияқты үлкен мегаполистерде мобилография ісі кеңінен таралған, өйткені үлкен қалаларда табиғат пен суретке түсіргіңіз келетін әдемі орындар көп.

Біздің өміріміз бір орында тұрмайды және әуесқойлыққа, жұмысқа, кейде екеуіне бір мезгілде әсер ететін жаңа технологиялардың енуімен үнемі өзгеріп отырады. Осындай құбылыстардың бірі мобилография болды. Үлкен қалаларда мұның не екенін бұрыннан біледі және мобилографтарды атаулы оқиғаларды, мерекелерді түсіруге жалдайды. Бірақ менің туған жерім – Жамбыл облысы, Байзақ ауданындағы, Түймекент сияқты шалғай ауылдарда бұл туралы әлі аз адам естіген, мен де ауыл тұрғындарының мобильдік түсірілімді зерттеп, пайдаланғанын қалаймын.

Мобилография дегеніміз не? Википедияда жазғандай, "бұл ұялы телефонды құрал ретінде пайдаланатын фотоөнер жанры. Мобилограф смартфонның көмегімен креативті, трендті фото және бейне жасай білуі тиіс.

Бұл ХХІ ғасырдың жаңа кәсібі, соның арқасында кез келген адам ерекше фотосуреттерді түсіріп, ақша таба алады. Шын мәнінде, бұл «қалтадағы жұмыс», өйткені смартфон әрқашан қолда.

Мамандықтың өзектілігіне байланысты қазір мобилографияның түрлі курстары пайда болды, бірақ өз тәжірибеме сүйене отырып, әрбір адам бұл өнерді өз бетінше үйрене алады деп сеніммен айта аламын!

Бәрінен бұрын адамдарды суретке, бейнеге түсіруді ұнатамын. Себебі әр адам өзінше әдемі. Мен бұл сұлулықты адамның ішінде ашуды ұнатамын. Эмоцияларды және олардың энергетикасын дайын фотосуреттер арқылы жеткізу ұнайды. Адамдардың гүлденуі, көз алдымызда өзгеруі, түсірілімде сенімдірек болуы ұнайды. Олар өздерінің шынайы эмоцияларын көрсете бастайды.

Жаңа бастаған мобилографқа не көруге болады?

1. OneSideMedia YouTube арнасы - «Мобильді кино әліппесі» бөлімінде жарық түсіру туралы оқыту роликтері, смартфонда бейне түсіруге арналған қосымшалар және т.б. жинақталған.
2. «Хохлов Сабатовский» YouTube арнасы - мобильдік түсірілім және «жаңадан келгендерге арналған» монтаждау бойынша оқыту роликтері, оған қоса операторлық лайфхактар.
3. WOW VIDEO SCHOOL YouTube арнасы - мұнда шеберлік сыныптары, сондай-ақ смартфонды озық пайдалану тәсілдері жинақталған.
4. «Мовави Влог» YouTube арнасы – әлеуметтік желілерге арналған трендтерді, креативті идеяларды талдау және бейнемонтаж бойынша қысқа туториалдар.

Адамдар түсірілімге жиі келеді, мен оларды суретке түсіріп, кадрда қаншалықты әдемі көрінетінін көрсете бастаймын. Осыдан кейін адам ашыла бастайды. Ол қолын қайда қоюды, аяқты қайда қоюды ойламайды. Ол бұл процесті жақсы көреді, ал сен бұл кадрларды ұстайсың. Осындай сәттерде ең керемет фотосуреттер шығады.

Мен ашық адаммын және адамдармен араласуды ұнатамын. Мен үшін мобилография – бұл танысу және қарым-қатынас, бұл көңіл көтеретін хобби: клиенттердің күлкісін көру, олардың күлкісін есту. Кәдімгі қарапайым кадрдан, мен күтпеген керемет, сапалы сурет шығатынын көргенде, өз хоббиімды одан әрі жақсы көремін. Содан кейін жақсы кадрлар үшін адамдардан алғыс тындаймын.

Бүкіл процесс, басынан аяғына дейін – мен үшін тұтастай рахат. Кадрларыма мән беруге, суреттердің қандай стильде түсірілетінін ойластыруға тырысамын. Мен әрқашан түсірілімге дайындаламын. Мен үшін бір нәрсені түсіруге тыйым жоқ. Бәрін түсіре аламын және оны жақсы көремін. Суретке түсіруден бас тартатын не ұсына алатынымды да білмеймін.

Қазір нарықта кәсіби камералармен тыныш бәсекелесетін тамаша смартфондар өте көп. Негізінен, біз әлеуметтік желілер үшін суретке түсіреміз және соңғы смартфондардың камералары тік болғандықтан, қай гаджетте түсірілгенін анықтау қиын.

Менің ойымша, Таразда бұл іс кеңінен таралған емес, бірақ өзекті. Біздің әдемі қаламызда көптеген әдемі орындар, әртүрлі студиялар және мобилографиямен айналысатындар телефон қосымшаларына орнатып, айфонға немесе смартфонға түсіруді ұнатады.

Мен кішкентай ауылда тұрамын ғой, бірақ бұл маған онлайнда жұмыс істеуге кедергі келтірмейді, монтаждауға тапсырыс беремін және бәрін өз үйімде құрастырамын. Сондай-ақ, шақыру бойынша облыс орталығына және басқа аудандарға барамын, маған өзіммен арнайы қымбат және көлемді жабдықтарды алып кетудің қажеті жоқ, өйткені менің ең басты құралым - смартфон. Оның мүмкіндіктерін біліп, пайдалану керек.

Бейне монтаждау және фотосуреттерді түзету үшін көптеген қосымшалар бар, мен өзім үшін ең қажетті және тиімді қосымшаларды таңдадым. Мысалы, монтаждау үшін тек үш негізгі қосымшаны қолданамын - бұл CapCut, inShot, Viva Video. inShot бағдарламасы көптеген адамдар біледі, бірақ бұл көпфункционалды видео редактордың құпияларын білмейді, CapCut-та көптеген әсерлер бар, бұл кез келген бейнені түрлі-түсті және ерекше етеді.

Фотосуреттерді түзету үшін мен тек екі бағдарламаны қолданамын: pixArt және lightroom. Бұл қосымшалармен кез келген суреттен жауһар жасауға болады, тек монтаждаудың барлық құпияларын білу қажет.

Жалпы, қолында смартфоны бар кез-келген адам суретке түсіру және бейнеге түсіру дағдыларын игере алады. Мен бұл құбылыстың еліміздің шағын бұрыштарына да жеткенін қалаймын. Ауылдардың өміріндегі жарқын сәттерді түсіру үшін, онда оларды әлемнің кез келген жерінен көруге және өздерін танытуға болады.

Мамандардың пікірінше, мобилографқа:

- бай қиял және ырғақ сезімі;
- ойлау қабілеті;
- әдеттегі заттардан сұлулық таба білу;
- ұтқыр камераны және монтаждау бағдарламаларын озық меңгеру;
- авторлық стиль;
- түрлі форматтарда түсіре білу керек.

Біздің Түймекент шағын ауыл болса да, онда 7400-ге жуық адам тұрады, бірақ мұнда адамдар керемет! Олар өте еңбекқор, алыс орналасқанына қарамастан (аудан орталығына дейін 20 шақырым, облыс орталығына дейін 40 шақырым), бізде тек мектеп, мәдениет үйі, балабақша ғана емес, сұлулық салоны, мейрамхана да бар. Біз мақтан тұтатын да, көрсететін де нәрсе бар! Ал мобилография бұған көмектесіп, біздің ауылды үлкен әлемнің бір бөлшегіне айналдырады.

Әдебиет

1. Информатика 10/ Н.С. Кольева, Е.В. Шевчук – Алматы «Мектеп» 2019

2. <https://egemen.kz/article/296632-qazaqstandyq-mobilograftar-alghash-ret-shymkentte-bas-qosty>

БІЛІМ БЕРУДЕГІ КЕРІ БАЙЛАНЫСТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ ҮШІН ИНТЕРАКТИВТІ ОНЛАЙН ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ

Арапова Наргиз Қазесқызы, 4-курс

«Абай атындағы Шығыс Қазақстан гуманитарлық колледжі»

Ғылыми жетекшісі: Касенова Айша Амангельдыевна, информатика және арнайы пәндер оқытушысы

Қазіргі уақытта әрбір мұғалім білім алушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырудың қиын жағдайына тап болады, өйткені біздің оқушылар ақпараттық ғасырдың балалары және әртүрлі ақпаратқа қол жеткізудің үлкен (іс жүзінде шексіз) мүмкіндіктері бар. Әр мұғалім өз қызметінің нәтижесінің сапасына алаңдай отырып, үнемі өзіне сұрақ қояды: "оқу процесін қалай тиімді етуге болады?" "Сабақты қалай қызықты және пайдалы етуге болады?"- сұрақтар. Дәл сол кезде бізге әр түрлі интерактивті қызметтер көмекке келеді, олардың көмегімен сіз өз сабақтарыңызды әртараптандыра аласыз, үй тапсырмаларын орындау процесін қызықты әрі қарапайым ете аласыз, осылайша студенттерді ғана емес, өзіңізді де тарта аласыз.

Әр мұғалімнің басты міндеті білім алушыларды оқуға үйрету емес, оқуға және шығармашылыққа деген қызығушылықты дамыту екенін бәріміз білеміз. Мұғалім әр оқушының сабақта белсенді және ынта-жігермен жұмыс істейтініне сенімді болуы керек. Сондықтан мұнда оқытудың әртүрлі ресурстары мен формалары маңызды рөл атқарады. Мұғалім оқу үдерісі мен нәтижелерін анықтайтын факторлардың өзара байланысын көріп, құзыреттілікті қалыптастырудың, дамытудың және бағалаудың тиімді әдістерін, нысандары мен құралдарын таңдауы қажет. Сабақтардағы ойын-сауық ресурстары мен әдістерінің әртүрлілігі іс-әрекеттің жағымды эмоционалды фонын тудырады, қиын деп саналатын тапсырмаларды орындауға мүмкіндік береді және білімді игеру процесін тартымды етеді. Бірақ жаңа технологиялардың пайда болуымен және білім беру стандарттарындағы өзгерістермен білім мазмұнына баса назар оқытудың негізгі мақсаты ретінде пәндік білімнен, дағдылардан білім алушылардың жалпы академиялық құзыреттіліктерін қалыптастыруға ауысқандықтан, бағалау жүйесінде өзгерістер болды.

Қазіргі уақытта білім алушылардың жетістіктерін бағалауға деген көзқарас өзекті болып табылады, бұл оқудағы жағымсыз сәттерді жоюға мүмкіндік береді, оқу процесін дараландыруға, білім алушылардың оқу мотивациясы мен оқу тәуелсіздігін арттыруға ықпал етеді.

Бұл мақалада біз білім беру процесінде өте маңызды болып табылатын жедел кері байланыс беруге және алуға мүмкіндік беретін кейбір құралдар туралы сөйлесетін боламыз. Кері байланысты ұсыну өте уақытты қажет ететін процесс болғанымен, кейбір процестерді сандық құралдардың көмегімен автоматтандыруға болады. Бұл құралдар әр оқушыға қазір қандай деңгейде екенін, қандай қателіктері бар екенін және қайда бару керектігін анықтауға көмектеседі. Сондықтан бұл құралдар тек бақылау функциясын ғана емес, қолдау функциясын да орындайды.

Сондықтан онлайн ресурстарды пайдалану өзектілігін жоғалтпайды, өйткені олар үнемі жаңартылып, жетілдіріліп отырады. Мен сіздермен әртүрлі электрондық білім беру ресурстары мен платформаларын пайдалану кезінде

кері байланысты ұйымдастыру әдістерін қолдану тәжірибеммен бөліскім келеді.

Төменде кері байланыс беруге арналған интерактивті онлайн ресурстар берілген.

Ментиметр (<https://www.mentimeter.com/>) - бұл қолданушыларға сабақтарда, жиналыстарда, конференцияларда және басқа топтық іс-шараларда презентация құруға және нақты уақыт режимінде кері байланыс алуға мүмкіндік беретін бағдарлама. Пайдаланушылар сауалнамалар, викториналар, сөз бұлттары, сұрақ-жауап және презентацияға енгізілген басқа интерактивті мүмкіндіктерді қолдана алады.

Мен өз тәжірибемде [mentimeter.com](https://www.mentimeter.com/) онлайн қызметін фронтальді сұрау мен бекіту үшін де, ой жүгірту үшін де қолданамын. Әр оқушыдан кері байланыс алу үшін әдетте сабақтың соңында уақыт жеткіліксіз. Бұл қызмет нақты уақытта барлық жауаптарды жинауға және нәтижені бірден көрсетуге мүмкіндік береді.

AhaSlides-сауалнамалар, ашық сұрақтар, кері байланыс және басқа слайд түрлері бар интерактивті презентацияларды құруға арналған сандық құрал, осы программа арқылы аудиторияңыз мобильді құрылғыларын пайдаланып синхронды және асинхронды режимдерде өзара әрекеттесе алады.

Survio-2012 жылы іске қосылған Чех стартапы. Мен сіздерді әлемнің 196 елінде миллиондаған пайдаланушылары бар және көптеген оң пікірлері бар тамаша онлайн қызметпен таныстырғым келеді. 15 тілді қолдауы бар, бір мемлекеттің шеңберімен шектелмеген үлкен аудиторияны қамтуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ол үнемі жаңарып отырады, уақытпен бірге жүруге және барлық заманауи тенденцияларды ескеруге тырысады.

Қызметтің негізгі функционалдығы мыналарды қамтиды:

- Әр түрлі тақырыптағы 100-ден астам дайын сауалнама шаблондары
- Сұрақтардың 19 түрі
- Суреттер мен бейнелерді қосу
- Сауалнама түймелерін өңдеу
- Графиктермен нәтижелерді егжей-тегжейлі талдау.

Осылайша, егер бұрын білім алушылардың білімін тексеру кезінде мұғалім негізінен баспа материалдарын пайдаланса, бүгінде мұғалімнің кәсіби қызметінде компьютерлік технологиялар мен интернет-ресурстарды еркін және орынды пайдалануға мүмкіндігі бар.

Заманауи мұғалім онлайн-сауалнама сервистерінің көмегімен онлайн-тестілерді дербес құра алады, мұндай сервистердің көмегімен тестілеуді өткізу – білім алушылардың білімін тексерудің жылдам әрі ыңғайлы тәсілі. Заманауи құралдарды қолдана отырып, білім алушылардың білімін бақылау және тексеру оқу сағаттарын тиімді пайдалануға және бақылау нәтижелерін жедел өңдеуге мүмкіндік беріп қана қоймайды, сонымен қатар білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады, бұл материалды жақсы игеруге ықпал етеді, білімді қайталаудың және түзетудің дәстүрлі әдістерін де, білім алушылардың білімін тексерудің жаңа формаларын да бірыңғай кешенде қолдануға мүмкіндік

береді, бұл білім алушылардың білімін тексеруге мүмкіндік береді. оқытуды барынша тиімді жүзеге асыру.

Әдебиеттер тізімі:

1. Алтыникова, Н. В. Оценивание сформированности рефлексивных умений студентов в образовательном процессе / Н. В. Алтыникова, А. Г. Ряписова // Вестник педагогических инноваций. — 2016. — № 3 (43)

2. Петрова, Н. С. Развитие у студентов рефлексивных умений в процессе обучения с применением средств ИКТ / Н. С. Петрова, А. Ю. Петров, Ю. Н. Петров; под науч. ред. Е. М. Дорожкина, В. А. Федорова Инновации в профессиональном и профессионально-педагогическом образовании: Материалы 23-й Международной научно-практической конференции, Екатеринбург, 24-25 апреля 2018 года.

3. «Тиімді оқыту» Жалпы білім беретін мектептердегі педагогика кадрларының кәсіби даму бағдарламасы бойынша мектеп тренерлерін оқыту бағдарламасы. Мұғалімге арналған бағдарлама. – Астана: ДББҰ «Назарбаев Зияткерлік мектептері» Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016. - 60 б

4. «ЖОО-ғы гуманитарлық білім беру технологиялары» кітабынан //О.В.Акулова, А.А.Ахаян, Е.Н.Глубокова, А.Е. Бахмутский, О.Б. Даутова, О.Н.Крылова, С.А.Писарева, Е.В.Пискунова, А.П. Тряпицына, // Под ред. С.А. Гончарова. Отв. ред. И.Ю.Гутник. - СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2007. —174 с.

5. «ТӘЖІРИБЕДЕГІ РЕФЛЕКСИЯ» Жалпы білім беретін мектептердегі педагогика кадрларының кәсіби даму бағдарламасы бойынша мектеп тренерлерін оқыту бағдарламасы.- Астана: ДББҰ «Назарбаев Зияткерлік мектептері» Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016. – 88

САЙТ КОНСТРУКТОРЛАРЫ

Ашықбай Гауһар Қасқырқызы, I - курс,

Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Халыкова Гауһар Алтаевна - информатика пәнінің оқытушысы

Өзектілігі. Біздің әрқайсымыз қазір Интернеттің дамуына өз үлесімізді қоса аламыз. Ол үшін өзіңіздің веб-сайтыңызды құрып, оны желіге орналастыру жеткілікті.

Мәселе: Қарапайым қолданушыға сайт құрудың қарапайым конструкторларының бар екендігін баяндау.

Зерттеудің мақсаты: Wix конструкторы арқылы профиліңізді құру үшін веб-сайттарды құру принциптерін талдау.

Зерттеу міндеттері:

- Wix конструкторының негізгі қасиеттері мен сипаттамаларын зерттеп, оның міндеттері мен функцияларын анықтаңыз.
- Сайттың аудиториясын, ол орындайтын функцияларды белгілеңіз.
- Ақпараттық компонентті анықтаңыз.

- Бар веб-сайттарды талдау және сипаттау; талдау негізінде Wix конструкторының оңтайлы құрылымын таңдау және әзірлеу.
- Веб-сайтты іске асыру және орналастыру үшін бағдарламалық құралдарды таңдаңыз.

Интернет-бұл әр түрлі ақпараттың шексіз көзі, ол біздің өміріміздің ажырамас бөлігіне айналды, бұл кез-келген тақырыпқа сайттар құруды өзекті етеді. Қазіргі әлемде сіз веб-сайттарсыз өмір сүре алмайсыз. Олар көптеген адамдарға қажетті ақпаратты сақтауға және таратуға көмектеседі. Бұрын адамдар осы мақсатта басқа бұқаралық ақпарат құралдарын пайдаланған, бұл қымбат болатын. Бірақ барлық нұсқалардың ішінде сайт ең ыңғайлы. [4, 17]

1. Веб-сайт туралы түсінік

1991 жылға дейін адамдар сайттың не екенін білмеді. Бірақ дәл осы жылдың қаңтарында Тимоти Джон Бернс алғашқы веб-ресурсты құрды және көрсетті. Өнертапқыш, шын мәнінде, Интернетте жаңа технологияны, дәлірек айтқанда World Wide Web-ті сипаттайтын беттердің шағын жиынтығын жариялады. Сайт-бұл сілтемелермен және жалпы құрылыммен біріктірілген құжаттарға енгізілген ресурс. Әр сайттың ерекше мекен-жайы бар, бірақ бұл мәліметтер массиві домендік атаумен байланысты. [5, 33]

2. Веб-сайттардың түрлері

Әртүрлі параметрлер мен сипаттамаларға негізделген көптеген веб-сайт классификациялары бар. Мен сізге веб-сайттың мақсатына негізделген жіктеуді ұсынамын. **Мақсатты жіктеу:** Веб-сайттар әртүрлі мәселелерді шешу үшін жасайды, осы критерий бойынша оларды бөлуге болады: коммерциялық, ақпараттық, коммерциялық емес.

Құрылымдық-функционалдық жіктеу: Осыған байланысты сайттарды бөлуге болады: **лендинг** - бұл қуатты жарнамалық базасы бар бір беттен тұратын сайт; **визитка сайты** - қарапайым құрылымы бар шағын ресурс; **интернет-дүкен** - тауарларды ыңғайлы таңдауға және тапсырыс беруге мүмкіндік беретін арнайы коммерциялық сайт форматы; **жеке блог** - сайттың бұл түрі белгілі бір адамға немесе оның қызметіне арналған; **қызмет көрсету сайттары** - құрылымы мен функционалдығы бизнеске өз қызметтерін ыңғайлы және тиімді ұсынуға мүмкіндік беретін ресурстар.

3. Сайт конструкторлары дегеніміз не?

Веб – сайт конструкторы - бұл әзірлеушілер үшін өте күрделі, бірақ пайдаланушылар үшін өзін-өзі басқаратын веб-сайт құру жүйесі. Сайт құрастырушылардың мамандандырылған жеткізушілері бар, сондай-ақ хостинг компаниялары осындай қызметтерді ұсынады. Конструктор қызметі ұсынатын «қорапта» сайтты жасау үшін қажет нәрсенің бәрі бар-шаблондар, плагиндер, кеңейтімдер, бет редакторы, Басқару тақтасы және т.б. [1, 3]

4. Сайт конструкторларының артықшылықтары

Конструктордағы сайтты сөзбе-сөз мағынада тегін жасауға болады. Әрине, толығымен тегін опция аз жұмыс істейді, бірақ бұл жеке блог үшін, тіпті визитка сайты үшін өте қолайлы. Кейіннен тегін сайтты ақылы тарифке аударуға және оның мүмкіндіктерін кеңейтуге болады.

Конструктордың көмегімен ең қарапайым типтік сайтты бірнеше сағат ішінде жасауға болады. [2, 4]

5. Сайт конструкторларының кемшіліктері

Сайт жасаушылармен жұмыс жасауда жағымсыз қасиеттерді табу қиын, бірақ шартты кемшіліктер бар, негізінен олар бизнес дамыған кезде пайда болады, сондықтан сайт жеке жобаға қол жеткізе алады. Дизайн сайттары бір-біріне ұқсас, өйткені олар типтік шаблондарда жасалған. [2, 5]

6. Үздік сайт конструкторлар

Wix (<https://ru.wix.com>) -жеке сайттар, портфолио, лендингтер, бизнес-сайттар үшін ең қолайлы әлемдегі ең танымал сайт құрастырушылардың бірі. Сайттар беттің кез келген жерінде жылжытуға және бекітуге болатын блоктар мен виджеттерден тұрады. Редакторда 600 шаблон бар, олардың мәзір, түймелер және басқа мүмкіндіктер жиынтығы бар виджет тақырыптары, ақылы және ақысыз қосымшалар дүкені бар.

WordPress (<https://ru.wordpress.org>) – әлемдегі ең танымал CMS. Кез-келген бағыттағы сайттарға арналған әмбебап дизайнер блогтар, корпоративті сайттар мен визиткалар, лонгридтер, форумдар құру үшін танымал.

Tilda (<https://tilda.cc>) – негізінен лендингтер мен дайын блоктардың көп беттік сайттары үшін танымал ресейлік дизайнер.

uCoz (<https://www.ucoz.ru/>) – алғашқы ресейлік дизайнерлердің бірі, онда сіз блогтар, визиткалар, лендингтер, дүкендер және басқа сайттар жасай аласыз.

uKit (<https://ukit.com/>) -негізінен бизнес-сайттар, визиткалар жасау үшін танымал Ucoz жасаушыларының дизайнері, төлем жүйелеріне қосылған шағын е-дүкен жасай аласыз.

Nethouse (<https://nethouse.ru/>)-дизайнер негізінен интернет-дүкендерді құруға арналған, ал дизайн мен функционалдылық бөлек реттеледі. [3, 2]

InSales (<https://www.insales.ru/>), Битрикс (<https://www.1c-bitrix.ru/>), Mottor (<https://lpmotor.ru>), Webasyst (<https://www.webasyst.ru/>), Ucraft (<https://www.ucraft.ru/>) т.б.

Зерттеу нәтижелері: Wix-тен онлайн-конструкторда веб-сайтты кезең-кезеңмен құру

1 кезең. Тіркеу/ авторизация: Толық жұмыс істеу үшін сайтта қарапайым тіркеуден өту керек: жылдам тіркелгеннен кейін сіз жоғарғы оң жақ бұрышта логиніңізді көресіз.

2 кезең. Сіз сайт әкімшілігінен «сайт құруды бастаңыз» деген шақыруды көресіз: барлығы қарапайым және интуитивті.

3 кезең. Сайт үшін үлгіні таңдаңыз: Сонымен, түймені басу арқылы біз автоматты түрде сайт үшін шаблонды таңдауға бағыттаймыз.

4 кезең. Біз сайтты жасаймыз: Міне, сіз WIX сайт құрастырушысын тікелей көресіз. Алдымен ресурсыңызға атау беріңіз (оны кез келген уақытта өзгертуге болады) сондай-ақ, кез-келген уақытта сіз өзіңіздің сайтыңызға доменді байланыстыра аласыз. Сіз барлық элементтерді өзгерте аласыз.

Мәтін қосыңыз, өзіңіз туралы, компанияңыз, қызметіңіз туралы айтыңыз. Веб-сайтты 5 минут ішінде тегін жасау, тек нұқыңыз және жазыңыз: өзіңізге ұнайтын нәрсені жазыңыз, қалағаныңызша созыңыз, сайттың кез-келген жеріне салыңыз. Кез келген уақытта енгізілген өзгерістерді бағалау үшін «Алдын ала қарау» түймесін, әрекеттер жоғалмас үшін «Сақтау» түймесін, сондай-ақ дайын болған кезде «Жариялау» түймесін түртуге болады және сайт желіде пайда болады! Сіздің визитка сайтыңызды құру аяқталды!

III. Қорытынды.

Мен қойған мақсат пен міндеттерге сәйкес мен веб-сайттардың құрылымын қарап, талдадым, сайтты құру және жобалау тәсілдерін түсінуге тырыстым. «Сайт конструкторлары» тақырыбындағы информатика жобасының практикалық маңызы зор деп санаймын. Зерттеу материалдарын информатика сабақтарында қолдануға болады, сонымен қатар нұсқаулық ретінде пайдалануға болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. <http://eldorado.mirea.ac.ru/zao5>
2. <https://ru.wikipedia.org>
3. <http://ru.wix.com>
4. Босова, Л. Л. Информатика и ИКТ. 9 класс [Текст] / Л.Л. Босова, А.Ю. Босова. - М.: Бином. Лаборатория знаний, 2012. - 328 с.
5. Гаевский А.Ю. Создание Web - страниц и Web - сайтов. Москва 2005.

БІЛІМ БЕРУДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ҚОЛДАНУ: СТУДЕНТТЕРДІҢ ҮЛГЕРІМІН ТАЛДАУ ЖӘНЕ БОЛЖАУ

Балгабаева Айжан Надирбекқызы, 2 курс,

Астана қ. әкімдігінің «Сервис және туризм колледжі»

Ғылыми жетекшісі: Жанасова Элеонора, өндірістік оқыту шебері

Өзектілігі: ҚР Президенті Қ.К.Тоқаев «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына жолдауында «Жасанды интеллектті арқылы білім беру саласына айтарлықтай серпін беруге болады. Сондықтан осы салаға қажетті білікті мамандар даярлайтын елімізде кемінде үш ЖОО-да зерттеулер жүргізілуі қажет. Үкіметтен цифрландыру саласында заңдық күшке ие салалық құжат әзірлеу мәселесімен айналысуды сұраймын» деген болатын [1].

Сонымен қатар, мемлекет басшысының «Digital Bridge 2023» халықаралық форумында сөз сөйлегенде Қазақстанның қарқынды дамуында жасанды интеллекттің рөлі маңызды екендігін еске түсірді. Себебі, жасанды интеллект адамзаттың жұмыс процестерін автоматтандырып, елеулі экономикалық құндылық қалыптастыра алады. «Сонымен бірге университеттерде пәндерді оқытудың мазмұны мен әдісін айтарлықтай жаңарту қажет. Болашақ мұғалімдер, дәрігерлер, агрономдар, заңгерлер мамандар жасанды интеллект бойынша базалық білімді міндетті түрде меңгеруі керек. Назарбаев Университеті жанындағы Ақылды жүйелер және жасанды интеллект

институтын толыққанды ғылыми-зерттеу институтына айналдыру тағы бір маңызды қадам болмақ. Ол үздік мамандар мен сарапшылардың орталығына айналып, біртұтас экожүйе қалыптастыруы керек. Институт құрамына IT индустриясының әлемдік және отандық көшбасшыларымен тығыз байланыста жұмыс істейтін ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар орталығы кіреді. Осы ретте Институт «әзірлемелерін тиісті деңгейде коммерцияландыру және кеңейту маңызды» деді Қасым-Жомарт Тоқаев [2].

Білім берудегі цифрлық технологиялар мен құралдардың өзектілігі терең, ол білім берушілер мен оқушыларға бірдей мүмкіндік беретін динамикалық және бейімделгіш негізді қамтамасыз етеді. Технология ілгерілеуді жалғастыруда, бұл құралдарды мұқият пайдалану болашаққа бағытталған және тиімді білім беру тәжірибесін қамтамасыз етеді.

Менің ойымша, тек қана жоғары оқу орындарында ғана емес, техникалық және кәсіптік білім беру жүйесінде де IT және жасанды интеллект саласы бойынша жұмыстар жасау үшін арнайы тәжірибелік орталықтар ашылуы қажет. Өзім секілді колледж студенттерінің болашақ маман ретінде өз идеяларын жүзеге асыра алатын орын болғанын қалаймын.

Мәселе: Білім беру жүйесінде жасанды интеллект толықтай қолданылмайды, студенттер үлгерімін талдап, болжау үшін жасанды интеллектті пайдалану мүмкіндіктерін зерттеуді қажет етеді.

Жұмыс мақсаты: Студенттердің үлгерімін жасанды интеллект арқылы талдау және болжау.

Міндеттері:

1. «Жасанды интеллект» ұғымын түсіну;
2. Білім берудегі жасанды интеллект мүмкіндіктерін зертеу;
3. Студенттердің үлгерімін талдау және болжау үшін жасанды интеллект арқылы оқытудың әртүрлі әдістері мен алгоритмдерін қолдану.

Технология күн сайын дамып келе жатқан заманауи ақпараттық қоғамда жасанды интеллектті (ЖИ) қолдану өмірдің әртүрлі салаларында, соның ішінде білім беруде маңызды бола түсуде. Білім беруде ЖИ қолдану оқу процесін оңтайландыруға, білім берудің тиімділігі мен сапасын арттыруға айтарлықтай әлеуетке ие. Білім беруде ЖИ қолданудың өзекті бағыттарының бірі студенттердің үлгерімін талдау және болжау болып табылады.

Жасанды интеллект (ЖИ) - интеллектуалды қызметті қажет ететін тапсырмаларды орындай алатын жүйелерді әзірлеумен айналысатын информатика саласы [3]. Өмірдің әртүрлі салаларында ЖИ қолдану процестерді айтарлықтай жеңілдетеді және жақсартады. Бұл баяндамада біз жасанды интеллектті білім беруде, әсіресе студенттердің үлгерімін талдау мен болжауда қолдануды қарастырамыз.

Жасанды интеллект (ЖИ) дамып келе жатқан жаһандық нарықта білім беру саласын қарқынды түрде өзгертуде. Бұл жылдам өсу ЖИ-тің оқыту мен оқу процесінің көптеген аспектілерін өзгерту қабілетіне негізделген. ЖИ иммерсивті виртуалды білім беру орталарын жасай алады, тілдік кедергілерді жояды, білім беру мен оқыту арасындағы алшақтықты жояды, әр студент үшін

мамандандырылған оқу бағдарламаларын және басқа да көптеген инновациялық мүмкіндіктерді жасай алады [4].

ЖИ қолданатын педагогикалық әзірлемелер салыстырмалы түрде жақында пайда болғанымен, оларды қолданудың бірнеше бағыттары қазірдің өзінде пайда болды. Солардың ішінде:

✓ Бірқатар мектептер мен университеттерде қолданылып жүрген интеллектуалды оқыту жүйелері мен чат-боттар: ЖИ оқу жұмысын жекелендіруге және студенттерге оқу жұмысы кезінде жылдам кері байланыс беруге көмектеседі;

✓ Автоматтандырылған бағалау: ЖИ шынайы бағалауды әзірлеу және басқару үшін пайдаланылады. Үлгіні тану әдістерін және табиғи тілдік қарым-қатынасты пайдалану, әдетте сараптамалық бағалауды қажет ететін білім беру нәтижелерін бағалауды автоматтандыруға мүмкіндік береді (мысалы: эссе);

✓ Теңшелетін оқу материалдары: ЖИ білім алушыларға өздерінің дәріс материалдарын жасауға, оқулықтарды басқарылатын ақпарат бөліктеріне бөлуге және басқа оқу әдебиеттерінің кітап қорытындыларын жасауға көмектеседі;

✓ Білім беру аналитикасы: кейбір университеттер білім беру жұмысының барысы мен нәтижелерін жақсы түсіну және болжау, оның тиімділігін арттыру үшін үлкен деректермен жұмыс істеу және білім беру аналитикасын дайындау үшін ЖИ әдістерін пайдаланып жатыр;

✓ Консультациялық жүйелер: ЖИ әдістері цифрлық білім беру ортасының мүмкіндіктерін тиімді пайдалануға көмектесетін ақпараттық және кеңес беру жүйелерін құру үшін қолданылады. Дамыған сайын ол консалтингтік жұмыстың кең салаларын қамти алады;

✓ Геймификация және виртуалды шындық: геймификация, виртуалды шындық ЖИ құралдарымен бірге қазірдің өзінде ойын үшін кеңінен қолданылады. Бұл технологияларды одан әрі дамыту оқу жұмысының көрнекілігін айтарлықтай арттыруға және виртуалды эксперименттерді кеңінен қолдануға уәде береді.

Зерттеу нәтижелері:

Бұл баяндамада студенттердің үлгерімін талдауға және болжауға бағытталған білім беруде жасанды интеллектті қолдану зерттелді. Жасанды интеллекттің негізгі ұғымдары, оның түрлері және білім беруде қолданылуы қарастырылды. Деректерді жинау және өңдеу әдістері, сондай-ақ студенттердің үлгерімін талдау және болжау үшін машиналық оқытудың әртүрлі тәсілдері мен алгоритмдері ұсынылды. Білім беру мекемелерінде ЖИ қолданудың практикалық тәжірибесі негізінде студенттердің үлгерімін талдау үшін ЖИ енгізу бойынша ұсыныстар ұсынылды.

Қорытындылар:

Жасанды интеллектті білім беруде, әсіресе студенттердің үлгерімін талдау мен болжауда қолдану білім сапасын арттырудың қуатты құралы болып табылады. Деректерді талдау және үлгерімді болжау білім беру процесін тиімді ұйымдастыруға және студенттерге жеке қолдау көрсетуге мүмкіндік береді.

Білім беруде ЖИ қолдану білім беру жүйесін жақсартуға және жоғары нәтижелерге қол жеткізуге жаңа мүмкіндіктер ашады.

Әдебиет

1. ҚР Президенті Қ.К.Тоқаев «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына жолдауы./ 2023 жылғы 01 қыркүйек.
2. Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-digital-bridge-2023-halykaralyk-forumyna-katysty-1294420>.
3. А. Ж. Асамбаев «Жасанды интеллект негіздері» Оқулық. Алматы, ЖШС РПБК «Дәуір» 2011 ж.
4. Абилхасимова, А. Е. Цифрлық білім беру ресурстарын білім беру үдерісінде қолдану

ПОРТФОЛИО: САМОПРЕЗЕНТАЦИЯ ПРИ ТРУДОУСТРОЙСТВЕ ВЫПУСКНИКА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО КОЛЛЕДЖА

Багиткереева Жанар Ерлановна, студентка 4 курса
Костанайский высший педагогический колледж
Научный руководитель: Сыздыкова Бакыт Сапарбековна,
педагог-исследователь, преподаватель физики и математики

Актуальность: Портфолио представляют собой эффективное средство самопрезентации, которое может существенно повысить шансы выпускников педагогических колледжей на успешное трудоустройство. С использованием цифровых технологий, выпускники могут создавать динамичные и информативные портфолио, предоставляя работодателям более полное представление о своих навыках и опыте.

Проблема: Современные выпускники педагогических колледжей сталкиваются с проблемой эффективного представления своих профессиональных качеств и достижений при поиске работы. Традиционные методы, такие как резюме и сопроводительные письма, не всегда позволяют полноценно донести информацию о своем опыте и навыках. В данном контексте возникает потребность в более инновационных и интерактивных средствах представления себя на рынке труда.

Цель работы: Целью данной работы является исследование роли электронного портфолио в процессе самопрезентации выпускников педагогических колледжей при трудоустройстве.

Задачи:

- Проанализировать особенности электронного портфолио как инструмента самопрезентации.
- Оценить влияние электронного портфолио на восприятие выпускника работодателем.
- Изучить опыт использования электронных портфолио выпускниками педагогических колледжей.

- Выявить преимущества и ограничения использования электронного портфолио в контексте трудоустройства.

На фоне быстро меняющегося образовательного и информационного ландшафта, электронные портфолио становятся эффективным инструментом для самопрезентации выпускников педагогических колледжей при трудоустройстве.

Электронное портфолио - это динамичный и интерактивный способ демонстрации профессиональных навыков, достижений и опыта. В отличие от традиционных бумажных портфолио, электронная форма позволяет включать в себя различные медиа-элементы, такие как фотографии, видео, ссылки на проекты, что значительно расширяет возможности представления информации о себе.

Преимущества электронного портфолио

Интерактивность: Электронные портфолио позволяют интерактивно демонстрировать свои достижения и профессиональные компетенции, создавая более глубокое впечатление у потенциального работодателя.

Мобильность: Возможность доступа к электронному портфолио из любой точки мира делает его удобным и эффективным инструментом для самопрезентации в онлайн-среде.

Расширенные возможности представления: Возможность добавлять видеоролики, презентации, документы и другие медиа-элементы позволяет выпускникам представлять свои навыки в более широком контексте.

Роль электронного портфолио в подготовке будущих педагогов

Развитие цифровых навыков: Создание и обслуживание электронного портфолио способствует развитию цифровых навыков, которые становятся неотъемлемой частью профессиональной компетенции современного педагога.

Самопроектирование и рефлексия: Процесс создания электронного портфолио требует самопроектирования и рефлексии над своим образовательным и профессиональным путем, способствуя лучшему пониманию своих сильных и слабых сторон.

Адаптация к современным требованиям рынка труда: Эффективное использование электронного портфолио помогает выпускникам адаптироваться к современным требованиям рынка труда, где ценятся не только знания, но и умение представить свои компетенции в цифровой форме.

Рассмотрим один из вариантов электронного портфолио, созданного в конструкторе wix.com.

<https://zbagitkereeval.wixsite.com/website>

Результаты исследования.

В результате исследования установлено, что электронные портфолио предоставляют выпускникам педагогических колледжей уникальный инструмент для эффективной самопрезентации. Они способствуют более глубокому восприятию кандидатов со стороны работодателей, предоставляя дополнительные возможности для демонстрации навыков и достижений.

Выводы.

Исследование подтверждает, что электронное портфолио имеет высокий потенциал в контексте трудоустройства выпускников педагогических колледжей. Его использование может стать ключевым элементом успешной самопрезентации, способствуя лучшему пониманию профессионального опыта выпускников работодателями. Поэтому разработка и внедрение подобных инструментов следует рассматривать как важный аспект подготовки будущих педагогов к современным требованиям рынка труда.

Список использованных источников:

1. Дементьева Ю. В. Основные проблемы формирования электронного портфолио обучающихся по образовательным программам высшего образования. Образование и наука. 2016. № 2 (131) — с.145-153 <file:///C:/Users/Dell/Downloads/Журналы/osnovnye-problemy-formirovaniya-elektronnogo-portfolio-obuchayuschih-sya-po-obrazovatelnyim-programmam-vysshego-obrazovaniya.pdf>

2. Диденко Т. А. Семёнова Н. А. Рязанцева А. В. Портфолио как современная образовательная технология и средство мотивации личностного развития. Молодой учёный 2017-№ 17 (151) — с. 251-253 <https://moluch.ru/archive/151/42705/>

3. Т.Н. Ивлева, канд. пед. наук, доц., проф. каф. управления социальной сферы КемГУКИ, Электронный портфолио как инструмент формирования управленческих качеств студентов. Мир науки, культуры, образования. № 5 (36) 2012. — с.142-144 <file:///C:/Users/Dell/Downloads/Журналы/elektronnyu-portfolio-kak-instrument-formirovaniya-upravlencheskih-kachestv-studentov.pdf>

4. Сапрыкина А.О., Сапрыкин А.Н., Сапрыкина Е.Н. Содержание электронного портфолио как отображение дифференцирования предоставляемой информации. Аспекты и тенденции педагогической науки: материалы Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, декабрь 2016). СПб.: Издательский дом «Свое издательство», 2016. — с.201-204 <https://moluch.ru/conf/ped/archive/209/11555/>

5. Зеер Э. Ф., Степанова Л. Н. Портфолио как инструментальное средство самооценивания учебно-профессиональных достижений студентов // Образование и наука. 2018. Т. 20. № 6.

РАЗРАБОТКА АВТОМАТИЗИРОВАННОЙ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ К ЭКЗАМЕНАМ КІРКЕХАМС С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Белогаш Дмитрий, студент 2 курса,

КГКП «Костанайский индустриально-педагогический колледж»

Управления образования акимата Костанайской области

Научный руководитель: Ляпин К. С., преподаватель специальных дисциплин

Актуальность: На сегодняшний день ИИ (Искусственный интеллект) с каждым днем набирает всё большую популярность. Предлагаю более

углубленно разобраться, как же появилась данная наука? Ещё в 1910-1913 гг. Бертран Рассел и А. Н. Уайтхед опубликовали работу “Принципы математики”, которая произвела революцию в формальной логике. В 1941 Конрад Цузе построил первый работающий программно-управляемый компьютер. Уоррен Маккалок и Уолтер Питтс в 1943 опубликовали A Logical Calculus of the Ideas Immanent in Nervous Activity, который заложил основы нейронных сетей.

Сейчас ИИ используется в множестве сфер жизни человека, распознавание лиц, фильтрация поиска, анализ фотографий, их восстановление и множество других сфер, практически безграничные возможности ИИ. Но есть ли проблемы у данной технологии? Совсем недавно вышел уже достаточно известный сервис ChatGPT, это чат-бот с генеративным искусственным интеллектом, разработанный компанией OpenAI и способный работать в диалоговом режиме, поддерживающий запросы на естественных языках.

Система способна отвечать на вопросы, генерировать тексты на разных языках, включая русский, относящиеся к различным предметным областям. Важной особенностью является возможность генерации по запросу программ на различных языках программирования. Важно понимать что он не обучается самостоятельно или в режиме реального времени, ChatGPT обучен на огромном объеме разнообразных данных до момента его “Включения”. Можно сравнить технологию с фильтром которая подбирает наиболее релевантную информацию по запросу.

Цель работы:

Цель работы KIPKExams максимально использовать ИИ для анализа и помощи преподавателям и студентам в подготовке к экзаменам. Бывают различные непредвиденные случаи такие как болезнь, поломка транспорта, погодные условия и т.п. Получить необходимую информацию для обучения может быть довольно сложно, ведь очное обучение имеет большую эффективность, когда преподаватель лично объясняет тему, видит уровень знаний и понимает что нужно ученику изучать в данный момент, а что нужно изучить позже, так как знаний пока не хватает. Занятия идут в отведенное время и очень сложно в короткие сроки дополнительно приходиться, и студенту и учителю.

Задачи работы:

Задача планируемого сервиса в том чтобы максимально эффективно облегчить процесс обучения. Как же он работает? Преподаватель создает свой предмет в сервисе, добавляет заголовки и под темы всей учебной программы необходимой для сдачи экзамена. Подключенный искусственный интеллект анализирует и по специальному эффективному запросу обращается к ИИ, генерируется материал для темы, тест по теме. Учитель выбирает какие группы будут видеть предмет. Студент проходит подобранный ИИ материал для проверки его знаний. Автоматически получает нужные темы, студенту нужно лишь кликнуть “Начать обучение”, и программа автоматически подберется под него.

Аналогично как преподаватель анализирует материал какой следует выдать ученику сначала для обучения и материал который нужно отложить так

как студенту недостаточно знаний. После прохождения теста ИИ автоматически анализирует ответы студента и сразу же указывает его недочеты, при нажатии на кнопку “Сгенерировать материалы по недочету” студент получает индивидуально подготовленный искусственным интеллектом материал, может его изучить и снова пройти тест, уже исправив слабые места.

Графически в виде диаграммы в профиле студента виден общий прогресс по всем предметам, и можно выбрать один из предметов по которому проходит обучение, и уже графически видно какой прогресс по каждой теме. Результатами исследования является то что сервис будет позволять максимально эффективно готовить студентов к экзаменам помогая закрыть пробелы по знаниям, значительно экономя время преподавателю.

Выводы, ИИ значительно развилось за последнее время, и стоит использовать данную технологию облегчая жизнь студентам и преподавателям.

Литература

1. Брагин А.В., Мирошниченко В.В., Орлова Е.С. Создание автоматизированной компьютерной системы для информационной поддержки врача-стоматолога // Проблемы стоматологии. 2011. № 4. С. 64-67.
2. Будаева А.А. Оптимизация технологий многокритериального ранжирования объектов // В книге: Теория операторов, комплексный анализ и математическое моделирование тезисы докладов международной научной конференции. Южный математический институт Владикавказского научного центра Российской академии наук и Правительства Республики Северная Осетия-Алания. 2014. С. 166-167.
3. Клепиков А.В., Клюканов А.В. Виртуальные экскурсии // Вагоны и вагонное хозяйство. 2014. № 1 (37). С. 38-39.
4. Осипов Г.С. Оптимизация одноканальных систем массового обслуживания с неограниченной очередью // Бюллетень науки и практики. 2016. № 9 (10). С. 63-71.
5. Себешев В.Г. Особенности работы статически неопределимых систем и регулирование усилий в конструкциях. - Новосибирск, 2009. – 164 с.

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В НАШЕЙ ЖИЗНИ

Биденко Владислав, студент 1 курса

Восточного технико-гуманитарного колледжа

Научный руководитель: Дандыбаева Амина Жупархановна,
преподаватель русского языка и литературы

Актуальность: Развитие информационных технологий в современном обществе обуславливает необходимость интеграции информатики и информационных технологий в образовательный процесс. Возрастающая зависимость общества от цифровых ресурсов создает потребность в подготовке учащихся к использованию информационных технологий в различных сферах жизни.

Проблема: Недостаточная оснащенность образования современными технологиями. Неоднородный уровень цифровой грамотности среди учащихся и педагогов. Отсутствие единых стандартов и методики внедрения информатики в учебный процесс.

Цель работы: Исследование возможностей эффективного использования информатики и информационных технологии в обучении для повышения качества образования.

Задачи: Анализ существующих практик внедрения информационных технологий в образовательный процесс. Разработка методик обучения с использованием современных информационных ресурсов. Оценка уровня цифровой грамотности учащихся и педагогов. Исследования, влияния, внедрения информатики на академический успех учащихся.

В настоящее время процесс информатизации во всех сферах человеческой деятельности.[2]

В наше время использование информационных технологий в обучении играет главную роль, так как применение информационных технологий эффективно подходит для обучения студентов, а также переход на новый уровень методики образования. Информационные технологии способствуют повышению мотивацию обучения студентов, экономия учебного времени, а интерактивность и наглядность способствуют лучшему представлению, пониманию и усвоению учебного материала. Наряду с этим, разработка и применение ИТ становится в колледже одним из важнейших путей повышения результативности образования. Причем стратегическая роль ИТ, а следовательно, и технических средств их обеспечивающих, как фактора социально-экономического развития современного общества на данный момент общепризнанно и не вызывает сомнений. Информационные технологии в образовании позволяют найти не только тексты, но и видео, слайды, а также многое другое по данной теме. Сейчас многим студентам стало проще понимать ту тему, которую преподают преподаватели в учебных учреждениях, просто потому что стало гораздо проще преподавателям подносить информацию правильно, интересно и самое главное с умом, просто потому что в каждом колледже или вузах появилось новое, практичное и более мощное оборудование. Соответственно студентам гораздо проще получить тот материал, который преподают им преподаватели, только потому что дети растут в то время, где технологии с каждым разом все больше и больше развиваются, поэтому им проще будет войти в эту среду. [3]

Современный период развития общества характеризуется сильным влиянием на него информационных технологий, которые проникают во все сферы человеческой деятельности и образуют глобальное информационное пространство. Неотъемлемой и важной частью этих процессов является информатизация образования.

Результаты исследования: Выявление оптимальных подходов к интеграции информатики в обучаемый процесс. Разработка рекомендаций по обеспечению образовательных учреждений необходимыми техническими средствами.

Оценка эффективности внедрения информационных технологий на повышение интереса и мотивации студентов к учебе.

Вывод: Внедрение информационных технологий в обучении очень хорошо, но и одновременно плохо. С хорошей стороны учащиеся начнут лучше осваивать тот материал, который им будут преподносить преподаватели. У них появится интерес к образовательному процессу. Ну а с плохой стороны, очень большие затраты средств, неоднородный уровень цифровой грамотности среди учащихся и педагогов.[1]

Литература

1. Беспалов В. В. Информационные технологии / В.В. Беспалов – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2011г. – 122 с.

2. И. К. Корнеев, Г. Н. Ксандопуло, В. А. Машурцев, Информационные технологии Издательство: ТК Велби, Проспект, 2007г. – 224с.

3. Научный журнал КубГАУ, №97(03), Информационнообразовательные технологии и их классификация по способу взаимодействия учащихся с информационно-компьютерными средствами», - г. Шуя, Россия

ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ПРИМЕНЕНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ ПЛАКАТОВ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Болих Зайнура Хасановна, студентка 4 курса

Костанайский высший педагогический колледж

Научный руководитель: Сыздыкова Бакыт Сапарбековна,
педагог-исследователь, преподаватель физики и математики

Актуальность. Современные образовательные подходы активно проводят процесс внедрения технологий с целью улучшения и повышения качества процесса обучения. Использование интерактивных элементов способствует оказанию содействия к активному вовлечению обучающихся в учебный процесс. Данный аспект является особенно важным в начальной школе в связи с необходимостью повышения интереса и мотивации у младших школьников, активного вовлечения их в процесс восприятия получаемой информации. Интерактивные плакаты представляют собой один из инструментов, который обеспечивает более увлекательный и эффективный учебный процесс.

Проблема. На данный момент учителя значительно чаще встречаются с понижением интереса и мотивации у младших школьников, уменьшением продолжительности концентрации внимания и восприятия в ходе организации учебного процесса. В связи с необходимостью повышения качества наглядного материала проводятся активные поиски современных эффективных способов предоставления информации. Некоторые ученики могут испытывать трудности в усвоении материала из-за отсутствия адаптации интерактивных методов к их индивидуальным потребностям. Существующие исследования недостаточно учитывают разнообразие стилей обучения при оценке эффективности интерактивных плакатов.

Цель работы. Целью данной работы является исследование эффективных способов применения интерактивных плакатов в начальной школе с целью оптимизации учебного процесса, активизации обучения и повышения мотивации учащихся.

Задачи:

- изучить сущность применения информационно-коммуникационных технологий в начальной школе;
- характеризовать особенности использования интерактивных плакатов в обучении младших школьников;
- выявить влияние интерактивной технологии на уровень познавательной деятельности учащихся;
- проанализировать эффективность использования интерактивных плакатов в начальной школе;
- разработать рекомендации по применению интерактивных плакатов на уроках в начальной школе.

Интерактивный плакат представляет собой наглядное изображение со ссылками на различное содержимое: тексты, видео, изображения, аудио, сайт, интерактивная игра. С гибким инструментом образовательного процесса обучаемые быстро усваивают новый материал и закрепляют пройденный, а педагог получает возможность структурировать большой объем информации в удобной для понимания форме. Использование интерактивных панелей, например, SmoothDraw, Jamboard, в обучении младших школьников может приносить ряд значительных преимуществ. Вот некоторые из них: наглядность, активное вовлечение, повышение мотивации, индивидуализация обучения.

Создание красочного и интересного визуального представления учебного материала стимулирует повышение уровня внимания. Возможность взаимодействия с экраном позволяет ученикам активно участвовать в уроке, что способствует более глубокому пониманию материала. Также игровые элементы и задания предполагают создание увлекательного и разнообразного процесса обучения, способствуя формированию позитивного отношения к учебе. Обратная связь, интеграция мульти-медийных ресурсов, формирование технологической грамотности - данные преимущества делают интерактивные плакаты эффективным инструментом для обучения младших школьников, содействуя их разностороннему развитию и формированию положительного отношения к учебе.

Результаты исследования. В результате исследования установлено, что интерактивные плакаты действительно способствуют повышению наглядности, формированию положительной мотивации к обучению, активному вовлечению учащихся в учебный процесс и увеличивают уровень качества обучения.

Выводы. Исходя из проделанной работы, делаю вывод, что применение данного вида интерактивных технологий действительно имеет большой ряд преимуществ и высокий потенциал использования в обучении младших школьников. Интерактивные плакаты являются эффективным инструментом для обучения младших школьников, содействуя их разностороннему развитию и формированию положительного отношения к учебе.

Список использованных источников

1. Актуальные проблемы психолого-педагогических, социально-гуманитарных и естественных наук. Материалы студенческой научно-практической конференции Школы педагогики ДВФУ: Научное электронное издание. Уссурийск, 2021. С. 209-212
2. Влияние современных электронных (цифровых) средств обучения на роль учащегося на уроке в начальной школе. Карпова Е.Е. В сборнике: Образование как фактор развития интеллектуально-нравственного потенциала личности и современного общества. Материалы VI международной научной конференции. 2016. С. 105-110.
3. Использование интерактивных электронных плакатов на уроках математики в начальной школе. Рыбалко О.А. Образовательные науки и психология. 2019. № 3 (53). С. 3-9.
4. Использование информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе. Павлова О.А., Чиркова Н.И. Учебное пособие / Саратов, 2018.
5. Психолого-педагогические аспекты применения средств наглядности в начальной школе. Помелова М.С., Маркеева М.В. В мире научных открытий. 2012. № 5-4 (29). С. 42-53.

АССИСТЕНТ – БОТ КЛАССНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ

Гриценко Евгений, студент 2 курса,

КГКП «Житикаринский политехнический колледж»

Научный руководитель: Золотарёва Ирина Александровна, преподаватель специальных дисциплин

Боты представляют собой специализированные программы, предназначенные для выполнения различных задач, с целью упрощения повседневной жизни пользователей. Разработанные для использования в Telegram, эти боты призваны выполнять разнообразные действия, начиная от получения новостей и заканчивая поиском информации. Основной функцией бота является автоматическое реагирование на команды, вводимые пользователем, предоставляя соответствующий ответ. При этом, работая непосредственно через интерфейс Телеграмм – это программа, имитирующая действия живого пользователя, за счет чего пользование таким ботом гораздо удобнее и понятнее.

Боты позволяют:

1. Задействовать очередной канал коммуникации с целевой аудиторией
2. Они быстро выполняют однообразную работу, позволяя разгрузить наемных сотрудников.

Виды ботов в Телеграмм

В Telegram используется один общий вид ботов, которых от обычных юзеров отличает только наличие приставки «bot» в имени. Сами же боты делятся на несколько направлений:

- Чат-боты. Представляют собой простейший чат, имитирующий общение на заданную пользователем тематику.
- Боты-информаторы. Отдельный вид ботов, главная цель которых информирование пользователя о тех или иных событиях (новости, мероприятия, публикации и т.п.).
- Игровые боты. Боты, в которых можно поиграть в различные игры.
- Боты-ассистенты. Боты, разработанные различными онлайн-сервисами как дополнение к основной веб-версии.

Как работает бот?

Бот фактически представляет собой набор "инструментов и механизмов", через которые функционирует отдельная программа, созданная на различных языках программирования и запущенная на выделенном сервере. Поэтому правильнее было бы сказать, что через бота происходит управление такой программой.[1]

В связи с этим целью нашей научно-исследовательской работы стало: проведение анализа специфики работы классного руководителя колледжа.

В соответствии с целью мы выдвигаем гипотезу: разработать Ассистент-бот классного руководителя. Telegram - бот «TeacherAssistantBot» – позволяет взаимодействовать с различными видами отчетности классного руководителя, осуществлять сбор информации по группе, отображать и хранить её в базе данных или файлах для дальнейшего использования.

Бот осуществляет автоматизированный доступ к следующим видам документации: списки обучающихся, информации об обучающихся, отчеты по посещаемости, перечень необходимой документации для классного руководителя, акты.

Для реализации этих требований первым шагом для создания телеграмм бота необходимо обратиться к официальной бот платформе @BotFather и получить собственный уникальный токен. Для начала создания простейшего бота, нужно прописать команду /newbot, далее нужно дать ему имя с припиской «bot» пример teacher_assistant_kz_bot.

После создания простейшего бота в Telegram приступаем к написанию логики бота. Логика бота прописываем с помощью высокоуровневого языка программирования Python.

В соответствии с поставленной целью и выдвинутой гипотезой определяются задачи исследования. Задачи включают в себя следующий круг вопросов:

1. Описание структуры и функций работы Telegram бот «TeacherAssistantBot»;
2. Раскрыть проблему ручной работы по ведению документации классного руководителя;
3. Определить конкретные задачи по автоматизации рабочего места классного руководителя через Telegram-бот.

Этапы:

1. Изучение характерных особенностей работы Telegram-бота;

2. Отбор материала для изучения с целью извлечения научной информации

3. Изучение характерных особенностей работы с документацией классного руководителя.

Практическая ценность: Внедрение новых информационных технологий в работу классного руководителя, позволяет улучшить, упростить и автоматизировать работу по сбору и обработке данных, работу с документацией.

База объекта: КГКП «Житикаринский политехнический колледж».

Список литературы

1. <https://core.telegram.org/bots/api#using-a-local-bot-api-server>
2. <https://mastergroosha.github.io/aiogram-3-guide/>
3. <https://ru.epicstars.com/boty-telegram/>

РАЗРАБОТКА И ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ СИСТЕМЫ АВТОМАТИЧЕСКОГО ОПРЕДЕЛЕНИЯ СКОРОСТИ ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ В ПОТОКЕ ДВИЖЕНИЯ

Горбунов Олег, Фурсов Иван, студенты 2 курса КГКП
«Рудненский политехнический колледж»

Научный руководитель: Шинкевич Светлана Александровна, преподаватель
специальных дисциплин, педагог-исследователь

Актуальность. С увеличением числа транспортных средств на дорогах и развитием технологий в области автомобильной безопасности становится критически важным решение проблемы обеспечения безопасного расстояния и предотвращения столкновений.

Системы, способные автоматически определять скорость движения впереди и идущего на встречу транспорта, предоставляют возможность для более точного и эффективного управления безопасностью на дорогах.

Проблема одной из основных проблем на дорогах является недостаточное расстояние между автомобилями, что может привести к дорожно-транспортным происшествиям. Неспособность водителей точно определить скорость идущих на встречу и впереди идущих автомобилей может стать источником опасности.

Цель работы – создание высокоточной системы, способной автоматически определять скорость транспортных средств в реальном времени, разработка соответствующих алгоритмов, создание аппаратной базы для сбора и обработки данных, а также тестирование системы в различных условиях движения.

Задачи

1. Изучение существующих методов и технологий, используемых для определения скорости движения автомобилей, рассмотрение современных систем автоматического распознавания и оценки скорости транспортных средств.
2. Идентификация основных трудностей и ограничений, связанных с

точностью и надежностью определения скорости движения.

3. Рассмотрение факторов, влияющих на надежность системы при различных условиях дорожного движения.
4. Разработка методологии -формулирование методики определения скорости движения автомобилей на основе существующих подходов, выбор и обоснование технологий и датчиков для эффективной реализации системы.
5. Проектирование системы -разработка алгоритмов для автоматического определения скорости движения встречного и впереди идущего автомобилей.
6. Оценка экономических выгод от внедрения системы автоматического определения скорости движения в автотранспорт.
7. Рассмотрение потенциальных социальных и экологических выигрышей.

Результаты исследованияПредставлены эффективные алгоритмы компьютерного зрения для автоматического обнаружения и классификации автомобилей, движущихся как впереди, так и на встречу. Разработаны методы точного измерения скорости движения автомобилей на основе данных, полученных от видеокамер и датчиков.Исследованы подходы к интеграции данных от различных источников, включая видео потоки, радары и LiDAR, для улучшения общей точности определения скорости. Предложены алгоритмы автоматического регулирования на основе данных о скорости движения впереди и на встречу идущих автомобилей, способствуя улучшению безопасности и эффективности движения.

Выводы Приведены конкретные результаты экспериментов, подтверждающие эффективность предложенной системы. Обсуждаются перспективы дальнейших исследований в области автоматического определения и регулирования скорости движения на дорогах.

В современном мире автомобильная безопасность играет ключевую роль в повседневной жизни. С развитием технологий появляются новые возможности для повышения безопасности на дорогах. В этой статье мы рассмотрим инновационную систему, предназначенную для автоматического определения скорости движущихся автомобилей впереди и на встрече.

Одной из основных проблем на дорогах является недостаточное расстояние между автомобилями, что может привести к дорожно-транспортным происшествиям. Неспособность водителей точно определить скорость идущих на встречу и впереди идущих автомобилей может стать источником опасности.

Общий обзор исторического развития систем автоматического определения скорости транспортных средств в потоке движения.

Начиная с ранних дней развития транспорта, существовала потребность в измерении скорости движения транспортных средств. Первоначально использовались механические устройства, такие как спидометры. Однако они были ограничены своей точностью и требовали регулярной калибровки.

Применение радио- и микроволновых технологий: в середине XX века с развитием электроники и радиотехники начали появляться более точные

методы измерения скорости. Радары и микроволновые системы стали широко использоваться в автомобилях и на дорогах для определения скорости.

Оптические системы: с развитием оптических технологий стали появляться системы, использующие камеры и видеоаналитику для определения скорости транспортных средств. Эти системы стали более распространенными в городской инфраструктуре и на автострадах.

Использование инфраструктуры "умных городов": в последние десятилетия наблюдается интеграция систем определения скорости в общую инфраструктуру "умных городов". Это включает в себя использование датчиков, камер, искусственного интеллекта и интернета вещей для создания более эффективных и безопасных транспортных систем.

Современные технологии: сегодня существует множество современных технологий, таких как лидары, радары с использованием волн миллиметрового диапазона, GPS-технологии и другие, которые позволяют более точно и эффективно измерять скорость движения транспортных средств.

Современные автомобили оснащены передовыми технологиями, включая системы компьютерного зрения и датчики расстояния. Эти элементы позволяют разрабатывать интеллектуальные системы, способные точно определять скорость соседних автомобилей.

Современные технологии играют ключевую роль в улучшении безопасности на дорогах и оптимизации транспортных систем. Одним из инновационных шагов в этом направлении является разработка и исследование системы автоматического определения скорости транспортных средств в потоке движения. Этот проект представляет собой важный шаг в сторону эффективного управления транспортными потоками и снижения аварийности.

Целью данного исследования является создание высокоточной системы, способной автоматически определять скорость транспортных средств в реальном времени. Задачи включают в себя разработку соответствующих алгоритмов, создание аппаратной базы для сбора и обработки данных, а также тестирование системы в различных условиях движения.

Исследование базируется на использовании передовых методов компьютерного зрения и машинного обучения. Алгоритмы обработки изображений и анализа данных позволяют системе точно определять скорость транспортных средств на основе данных, полученных с видеокамер, установленных в различных точках дороги.

Проект включает в себя использование современных датчиков, высокоразрешающих камер, и вычислительной мощности для обеспечения высокой точности определения скорости. Система также поддерживает адаптацию к различным условиям, таким как изменения освещенности и типы транспортных средств.

Разработанная система обладает несколькими ключевыми преимуществами. Во-первых, она способна работать в режиме реального времени, обеспечивая оперативное реагирование на изменения в транспортном потоке. Во-вторых, высокая точность измерений снижает риск ошибок и повышает надежность данных.

Разработка и исследование системы автоматического определения скорости транспортных средств представляет собой важный этап в современных технологиях транспортной безопасности. Этот проект не только предоставляет новые технические решения, но и создает перспективы для улучшения общей эффективности городских транспортных систем.

Как это работает. Датчики расстояния: система использует ультразвуковые или радарные датчики для измерения расстояния между вашим автомобилем и автомобилями вокруг. Камеры и компьютерное зрение: встроенные камеры сканируют дорогу и окружающие автомобили. Алгоритмы компьютерного зрения определяют тип и скорость транспортных средств. Системы искусственного интеллекта: сбор и анализ данных осуществляется с помощью систем искусственного интеллекта, позволяя системе прогнозировать движение других автомобилей и предпринимать соответствующие меры.

Ожидается, что система автоматического определения скорости транспортных средств найдет применение в городском планировании, управлении транспортными потоками, и повышении безопасности на дорогах.

Результаты исследования могут быть использованы в дорожных службах, муниципалитетах и транспортных компаниях для оптимизации дорожной инфраструктуры.

Литература

1. Андреев, А. П. Эффективность автоматизированных систем проектирования в сфере планирования безопасной дорожной среды / А. П. Андреев, Е. В. Голов, Е. В. Сорокина // Магистратура - автотранспортной отрасли : материалы V Всероссийской межвузовской конференции, Санкт-Петербург, 23 октября 2020 года. - Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский государственный архитектурно-строительный университет, 2021. - С. 58-62.
2. Афанасьев, А. С. Безопасность дорожного движения: современные технические средства контроля транспортных средств / А. С. Афанасьев, Р. Н. Сафиул-лин. - Санкт-Петербург : Свое издательство, 2020. - 162 с. - ISBN 978-5-4386-18942.
3. Бабков В.Ф. Дорожные условия и безопасность движения: учебник для вузов. М.: Транспорт, 1993. - 271с.
4. Балакин В.Д. Экспертиза дорожно-транспортных происшествий: учебное пособие. - Омск: Издательство СибАДИ, 2005. - 136с.

ОБУЧАЮЩАЯ ИГРА ПО ГЕОГРАФИИ ДЛЯ СТУДЕНТОВ 1 КУРСА

Данилин Никита, студент 3 курса

ЧУ «Колледж предпринимательства КИЭУ»

Научные руководители: Байжанова Г.К., Олейник С.С.

преподаватели специальных дисциплин

Актуальность работы проявляется в том, в настоящее время становится

очень популярным создание и разработка сайтов для повышения образовательного уровня студентов, учеников посредством того, что является привлекательной и доступной для молодежи формой и методом.

Проблема, на мой взгляд состоит в том, студенты при изучении предметной области, по каким либо дисциплинам не пользуются учебниками, а предпочитают интернет и так же людьми желающими изучить, укрепить, или проверить свои знания по данной дисциплине. Web - сайт позволит осуществить доступ пользователям сети Internet к теоретическому материалу по географии.

Цель Программный продукт будет направлен на использование его, школьниками и студентами работы

Для достижения поставленной цели были поставлены следующие задачи:

-изучить и проанализировать имеющиеся материалы по данной дисциплине

-построить модель web - сайта;

-спроектировать интерфейс web-сайта;

-выбрать средство разработки;

-разработать web - сайт на тему «География для студента»;

-провести тестирование и отладку программного обеспечения;

В настоящее время в образовательном пространстве распространено большое количество электронных ресурсов.

Самыми востребованными электронными ресурсами являются многочисленные интернет-источники.

Internet - это мировой банк электронных данных, не имеющий каких-либо территориальных или временных ограничений.

Проектируемый программный продукт будет содержать информацию по «Географии». Программный продукт будет разработан в виде web-сайта.

Программный продукт будет направлен на использование его, школьниками и студентами, так как студенты при изучении предметной области, по каким либо дисциплинам не пользуются учебниками, а предпочитают интернет и так же людьми желающими изучить, укрепить, или проверить свои знания по данной дисциплине. Web - сайт позволит осуществить доступ пользователям сети Internet к теоретическому материалу по географии. Данный программный продукт будет полезен в учебных заведениях для повышения образовательного уровня студентов, учеников посредством того, что является привлекательной и доступной для молодежи формой и методом.

Электронные образовательные ресурсы (ЭОР) являются главными помощниками в подготовке к государственной итоговой аттестации. Так как они дают возможность использовать самые последние контрольно – измерительные материалы.

География - одна из древнейших наук. В процессе развития содержание её, а также само понятие географического открытия неоднократно менялись. На протяжении веков главным содержанием географии было открытие и описание новых земель и океанских просторов. Тенденция фиксировать индивидуальные

явления на поверхности Земли привела к становлению страноведения и региональных подходов. Вместе с тем стремление выявлять и объяснять черты их сходства и различия, объединять в сходные категории, классифицировать закладывало основы общей, или системной, географии.

При разработке web-сайта должны учитываться следующие параметры:

-сайт должен содержать краткую информацию по дисциплине «география»

-сайт должен содержать тесты для проверки знаний

Жизненный цикл программного обеспечения - период времени, который начинается с момента принятия решения о необходимости создания программного продукта и заканчивается в момент его полного изъятия эксплуатации. Этот цикл - процесс построения и развития ПО.

В качестве базовой модели жизненного цикла при разработке программного средства была выбрана спиральная модель.

Для создания сайта на первоначальном этапе потребовалось установить браузер Google Chrome. Так как браузер Google Chrome поддерживает все необходимые плагины и весьма прост и удобен в использовании. Функции конструктора стандартные - выбор шаблона, редактирование текста, загрузка и вставка изображений.

Для обеспечения качества программного продукта проводится тестирование на каждой стадии разработки.

Созданный программный продукт является дополнительным источником информации в сети internet. Его внедрение позволит пользователям расширить область поиска информации по данной теме.

С помощью данного web-сайта и ему подобных информационная система выходит на уровень web-технологий и позволяет создать свои ресурсы в сети Internet. Web-сайт позволит обеспечить более тесное взаимодействие с клиентами через Интернет. С помощью данного программного продукта пользователи могут: быстро и просто найти интересующую их информацию по данной дисциплине.

Разработанный web-сайт отвечает поставленным требованиям пользователей, обладает умеренными потребностями в аппаратных ресурсах.

Web-сайт прошел ряд тестовых испытаний на предмет выявления ошибок обладает функциональностью, надежностью, мобильностью и удобством использования.

В результате создания данного проекта определилось, что электронный образовательный ресурс (ЭОР) являются главными помощниками в подготовке к аттестации, экзаменам. Так как они дают возможность использовать самые последние контрольно – измерительные материалы. А также просто знать все о географии Казахстана.

Список используемых источников

1. <http://wmda.mobi/ru/>
2. <http://xoxolhk.wallst.ru>
3. <http://ru.wikipedia.org/wiki/>
4. <http://evolutsia.com>

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ВИРТУАЛДЫ ЖӘНЕ КЕҢЕЙТІЛГЕН ШЫНДЫҚТЫ ҚОЛДАНУ

Джаналиева Раули Рустембековна 3 курс, Жамбыл облысы әкімдігі білім басқармасының «№3 Байзақ колледжі»

Ғылыми жетекшісі: Қаржаулова Гүлжаухар Мырзабековна
физика және информатика пәні оқытушысы

Өзектілігі: Технологиялық прогресс дәуірінде виртуалды шындық (VR) және толықтырылған шындық (AR) оқу процесіне инновациялық тәсілдерді ұсынатын білім беру саласындағы перспективалық құралдар ретінде ерекшеленеді.

Мәселе: Бұл мақала тереңірек және интерактивті білім беру тәжірибесін беру арқылы VR және AR дәстүрлі оқыту әдістерін қалай өзгерте алатынын зерттейді. Ол оқу материалын түсіну мен меңгеруді жақсарту, сонымен қатар негізгі дағдыларды дамыту үшін осы технологиялардың әлеуетін көрсетеді. Білім беру ортасындағы VR және AR-дың ағымдағы тенденциялары мен болашақ перспективаларын талдай отырып, мақала осы технологиялардың заманауи білім беруге әсері туралы құнды түсінік береді.

Мақсаты: Технологиялық прогресс дәуірінде виртуалды және толықтырылған шындық оқу процесіне инновациялық тәсілдерді ұсынатын білім берудегі перспективалық құралдар ретінде ерекшелігін көрсету.

Міндеттері: Интерактивті білім беру тәжірибесін қамтамасыз ету арқылы VR және AR дәстүрлі оқыту әдістерін қалай өзгерте алатынын зерттейді. Ол осы технологиялардың оқу материалын түсіну мен меңгеруді жақсарту, сонымен қатар негізгі дағдыларды дамыту мүмкіндігіне баса назар аударады. Білім беру ортасындағы VR және AR-дың ағымдағы тенденциялары мен болашақ перспективаларын талдау арқылы мақалада осы технологиялардың заманауи білім беруге әсері туралы құнды түсініктер беру.

Заманауи әлемде білім беру саласын дамыту мен өзгертуде технология басты рөл атқарады. Көптеген технологиялық инновациялардың ішінде виртуалды шындық (VR) және толықтырылған шындық (AR) оқу мен білім беру тәжірибесінің дәстүрлі тәсілдерін қайта елестету қабілетіне байланысты ерекше орын алады. Бұл технологиялар оқуды жақсартуға және дағдыларды дамытуға көмектесетін тереңірек және қызықтырақ білім беру тәжірибесін жасауға мүмкіндік береді.

Виртуалды шындық (VR) пайдаланушыларға үш өлшемді виртуалды әлеммен әрекеттесе алатын толық иммерсивті тәжірибені ұсынады. Бұл студенттерге нақты өмірде қолжетімсіз немесе практикалық болмауы мүмкін жағдайлар мен тұжырымдамаларды бастан кешіруге және зерттеуге мүмкіндік беру арқылы бірегей оқу мүмкіндіктерін жасайды. Мысалы, VR студенттерді тарихи орындарға, адам денесінің ішкі бөліктеріне немесе тіпті басқа планеталарға тасымалдай алады.

Толықтырылған шындық (AR), керісінше, нақты әлемді виртуалды элементтермен біріктіріп, қоршаған ортаны байытады және нақты уақытта қосымша ақпарат береді. Бұл әсіресе білім беру контекстінде пайдалы болуы

мүмкін, өйткені AR студенттерді күрделі ұғымдарды түсінуді жақсартатын 3D модельдер, анимациялар және ақпараттық графика сияқты интерактивті оқу материалдарымен қамтамасыз ете алады.

Білім беруде VR және AR қолдану интерактивті және иммерсивті оқыту үшін жаңа көкжиектерді ашады. Бұл технологиялар оқушылардың ынтасын және белсенділігін арттыра алады, күрделі тақырыптарды түсінуді жақсартады және дәстүрлі тәсілдерді қолдану арқылы қол жеткізуге болмайтын жаңа оқыту әдістерін ұсына алады.

Oculus Rift: Бұл виртуалды шындықтың алғашқы және ең танымал гарнитураларының бірі. Oculus Rift шынайы виртуалды әлем тәжірибесі үшін жоғары кескін сапасы мен басты бақылауды ұсынады.

HTC Vive: Бұл VR гарнитурасы пайдаланушыларға виртуалды ортада еркін қозғалуға мүмкіндік беретін нақты қозғалысты бақылау жүйесімен танымал. HTC Vive сонымен қатар ойындар мен білім беру қолданбаларының кең ауқымын қолдайды.

Microsoft HoloLens: Бұл пайдаланушыларға виртуалды нысандарды және нақты әлемде қабаттастырылған ақпаратты көруге, естуге және өзара әрекеттесуге мүмкіндік беретін ең жетілдірілген толықтырылған шындық құрылғыларының бірі.

VR және AR саласында жоғары сапалы білім беру мазмұнын әзірлеу үшін әртүрлі платформалар мен әзірлеу құралдары қолданылады. Олардың ең маңыздысы:

Бірлік: бұл ойындар мен интерактивті қосымшаларды әзірлеуге арналған ең танымал кросс-платформалық құрылымдардың бірі. Unity VR және AR мазмұнын жасау үшін кең құралдарды ұсынады, бұл оны білім беру жобалары үшін өте қолайлы етеді.

Unreal Engine: Бұл платформа өзінің көрнекі тартымдылығымен және шынайы графикасымен танымал. Unreal Engine жиі күрделі және егжей-тегжейлі VR және AR қолданбаларын жасау үшін қолданылады.

Екі жағдайда да мұндай платформаларды пайдалану әзірлеушілерге оқу процесін жақсартуға және оны қызықты әрі тиімді етуге мүмкіндік беретін жоғары сапалы оқу материалдарын жасауға мүмкіндік береді.

Білім беруде VR және AR қолдану білім беру мекемелерінің кең ауқымын қамтиды - мектептерден университеттерге және кәсіби курстарға дейін.

Мектептерде: VR және AR тарих пен жаратылыстанудан бастап өнер мен математикаға дейінгі әртүрлі пәндерді оқыту үшін пайдаланылуы мүмкін. Мысалы, мектеп оқушылары астрономиялық объектілерді виртуалды ғарыш кеңістігінде бақылау арқылы зерттей алады.

Университеттерде: Мұнда VR және AR медициналық оқыту, сәулеттік дизайн немесе инженерлік модельдеу сияқты күрделірек білім беру тапсырмалары үшін қолданылады.

Кәсіптік оқытуда: VR және AR технологиялары нақты кәсіптерге қажетті дағдыларды үйрету үшін қолданылады, мысалы, ұшқыштарды ұшу тренажерларында оқыту немесе күрделі жабдыққа қызмет көрсету үшін мамандарды дайындау.

Виртуалды және толықтырылған шындықтағы тенденциялар олардың білім берудегі рөлінің өсіп келе жатқанын көрсетеді. Технология жетілдіріліп, жабдық құны төмендеген сайын, VR және AR білім беру мекемелерінің кең ауқымы үшін қолжетімді бола түсуде. Жақын болашақта бұл технологиялар оқытудың және ақпаратпен өзара әрекеттесудің жаңа әдістерін ұсына отырып, бүгінгіден әлдеқайда кеңірек білім беру үдерісіне интеграцияланады деп болжануда. Түрлі VR және AR құрылғылары мен платформалары арасындағы жақсартылған үйлесімділік олардың білім беру процестеріне интеграциясын жеңілдетеді деп күтілуде. Тағы бір маңызды фактор - әртүрлі құрылғыларда функционалдық мүмкіндіктерін жоғалтпай жұмыс істей алатын әмбебап білім беру қосымшаларын әзірлеу.

VR және AR студенттер мен мұғалімдерге виртуалды кеңістіктерде тиімді өзара әрекеттесу және бірлесіп жұмыс істеу құралдарымен қамтамасыз ету арқылы қашықтықтан оқытуды жақсартуда маңызды рөл атқара алады. Бұл студенттер мен мұғалімдер арасындағы физикалық қашықтыққа қарамастан үш өлшемді кеңістікте кездесетін және өзара әрекеттесетін виртуалды сыныптар мүмкіндігін білдіруі мүмкін.

Ойын элементтерін VR және AR көмегімен оқу процесіне біріктіру оқуды қызықтырақ және ынталандырады. Гамификация студенттерге оқу процесіне белсенді қатысуды ынталандыратын міндеттер мен мақсаттарды ұсыну арқылы оқушылардың белсенділігін жақсартуға көмектеседі.

Қорытындылай келе, білім берудегі VR және AR болашағы перспективалы болып көрінеді. Олар тәжірибені интерактивті, жекелендірілген және тиімді ететін жаңа оқыту әдістерін енгізуге уәде береді. Дегенмен, бұл технологияларды оқу үдерісіне толық енгізу үшін одан әрі зерттеулер мен әзірлемелерді, сондай-ақ оларды пайдаланудың этикалық және практикалық аспектілерін қарастыру қажет болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. www.oculus.com/rift-s/
2. www.vive.com/cis/
3. www.microsoft.com/ru-ru/hololens
4. <https://unity.com/ru>

РАЗРАБОТКА 3D-МОДЕЛИ КАБИНЕТА ОСНОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Джусупеков Жаслан, студент 3 курса КГКП «Костанайский колледж
автомобильного транспорта»

Научный руководитель: Бибики Виктория Викторовна, заместитель директора по
научно-методической работе, преподаватель

Актуальность. В системе образования в последние годы происходят качественные изменения. Осуществляется трансформация всей системы подготовки кадров в соответствии с нуждами индустрии. Колледжи являются

не только ключевым звеном подготовки рабочих кадров, но и становятся площадками для реализации стартапов и бизнес-идей.

В соответствии с проектом национального доклада к I Съезду педагогов «Качественное образование, доступное каждому» в колледжах будут создаваться студенческие бизнес-инкубаторы для поддержки предпринимательских навыков обучающихся и открытия собственного дела. Необходимо отметить, что молодежь является ядром активной предпринимательской деятельности, так как большая часть планирующих начать бизнес принадлежит к молодому поколению. Молодое поколение, как правило, отличается креативным мышлением, что оказывается выгодной характерной особенностью для предпринимательской деятельности, обеспечивающей конкурентоспособность в сфере бизнеса. Молодежь воспринимает предпринимательскую деятельность как основу материального благополучия и профессионального роста.

Проблема. В национальном докладе «Молодежь Казахстана – 2022» сказано, что на сегодняшний день основная часть казахстанской молодежи не имеет опыта предпринимательской деятельности, о данном факте свидетельствуют результаты социологического исследования, проведенного НИЦ «Молодежь». Так, по результатам исследования, около 80% респондентов не имеют опыта в бизнесе, а 4,1% сообщают о неудачном опыте. Лишь 4,9% отметили, что их опыт начала предпринимательской деятельности оказался успешным. В региональном разрезе доля молодежи, которая в настоящее время занимается предпринимательством, незначительна.

Современные реалии демонстрируют ряд причин, сдерживающих развитие молодежного предпринимательства в стране. К ним относятся: отсутствие информационных ресурсов, в которых молодые люди смогли бы найти необходимую информацию о существующих программах поддержки предпринимательства; слабая развитость системы финансирования бизнес-проектов; недостаточная профессиональная подготовка молодых предпринимателей, недостаточно развита инфраструктура.

Поэтому в процессе обучения важное значение приобретает проблема создания условий для формирования личности гармоничной, постоянно совершенствующейся, эрудированной, конкурентоспособной, равнодушной, обладающей прочным нравственным стержнем, способной при этом адаптироваться к меняющимся условиям и восприимчивой к новым созидательным идеям. В связи с этим становится актуальным вопрос по открытию кабинетов «Основы предпринимательства», студенческих бизнес-инкубаторов в учебных заведениях. Современные реалии требуют постоянного совершенствования методов и подходов к организации рабочего пространства для стимулирования процессов предпринимательства и повышения эффективности работы.

В данной работе предлагается инновационный подход к созданию 3D-модели кабинета основ предпринимательства с целью оптимизации рабочего пространства и создания комфортных условий для развития предпринимательских идей.

Целью данной работы является разработка 3D-модели кабинета основ предпринимательства с учетом современных требований к рабочему пространству.

Для достижения этой цели поставлены следующие задачи:

- изучение нормативно-правовых актов о нормах оснащения оборудованием, мебелью организаций технического и профессионального образования.
- анализ рабочего пространства и определение основных требований к 3D-модели кабинета.
- разработка 3D-модели кабинета основ предпринимательства с использованием инновационных технологий и подходов.
- оценка эффективности разработанной модели на основе фактического использования и обратной связи от пользователей.

Методы исследования. Для достижения поставленных целей и решения задач использованы следующие методы исследования:

Аналитический метод: для анализа существующих подходов к организации рабочего пространства и выявления основных требований.

Экспертные опросы и интервью: для получения обратной связи от сотрудников и экспертов организации технического и профессионального образования.

Моделирование и визуализация: для разработки 3D-модели кабинета основ предпринимательства.

Эмпирические исследования: для оценки эффективности разработанной модели на практике.

Техническая реализация. 3D-моделирование – это построение модели объекта в трехмерном пространстве. Современные технологии 3D-моделирования позволяют конструировать сложные и объемные модели, проводить тестирование и вносить в них изменения на различных уровнях. Создание трехмерной модели довольно затруднительно и представляет собой своего рода искусство, так как необходимо производить расчеты по расположению мебели, выбору цветовой гаммы, и т.д.

Благодаря системе моделирования можно получить модель объекта еще до изготовления пробных образцов и, следовательно, разглядеть слабые стороны проекта и определить его соответствие первоначальной задумке.

Важно в первую очередь все рассчитать с применением формул, разработать чертежи и осуществлять контроль в ходе всего проектирования.

Результаты исследования: В опросе приняло участие 432 человека, которые прошли обучение по основам предпринимательства. На вопрос «Как вы считаете, насколько важна подготовка студентов в области предпринимательства для их будущей карьеры?» 93% студентов ответили о важности подготовки. На вопрос «Представляется ли вам важным наличие специализированного кабинета «Основы предпринимательства» для обучения студентов? 97% обучающихся ответили о его необходимости. На вопрос «Какие типы оборудования и ресурсов вы предложили бы включить в кабинет «Основы предпринимательства» для обеспечения полноценного обучения?»

было предложено: техническое оборудование, библиотека и образовательные ресурсы, инфраструктура для мероприятий, программное обеспечение и инструменты и др.

Ожидаемые результаты. Создание инновационной и уникальной 3D-модели кабинета основ предпринимательства, отвечающей современным требованиям и потребностям пользователей. Повышение удовлетворенности учебных заведений условиями и организацией рабочего пространства, что способствует увеличению их производительности и эффективности работы.

Выводы. Разработка инновационной 3D-модели кабинета основ предпринимательства представляет собой перспективное направление в области организации рабочего пространства, способное значительно повысить эффективность работы учебных заведений и стимулировать развитие их предпринимательских идей.

Литература:

1. Проект национального доклада «Качественное образование, доступное каждому».
2. Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2022».– Астана, 2022. – 384 б.
3. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 7 марта 2012 года № 97 «Об утверждении норм оснащения оборудованием и мебелью организаций технического и профессионального образования».

БУЛЛИНГ И РОЛЬ АВТОМАТИЗАЦИИ В ПРОТИВОДЕЙСТВИИ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Епифанцев Никита, студент 2 курса, Костанайский индустриально-педагогический колледж

Абдулина Гульнара Бибиталиевна, преподаватель специальных дисциплин

Актуальность: Вопросы буллинга становятся все более актуальными в современном обществе, где онлайн-и офлайн-взаимодействия подвергаются риску агрессии и дискриминации. С ростом использования цифровых технологий возникает необходимость в эффективных инструментах автоматизации для борьбы с этим явлением.

Проблема: Буллинг оставляет серьезные психологические и эмоциональные следы у своих жертв. Однако, традиционные методы борьбы с буллингом часто оказываются недостаточно эффективными, особенно в онлайн-пространстве, что подчеркивает необходимость автоматизации процессов противодействия буллингу.

Цель работы: Цель данной работы заключается в исследовании современных тенденций в области буллинга и разработке интегрированных систем автоматизации для эффективного предотвращения и борьбы с этим явлением.

Задачи:

- Анализ Текущего Состояния Буллинга:
 - Исследование различных форм буллинга и их проявлений в современном обществе.
- Обзор Существующих Методов Противодействия:
 - Анализ существующих подходов к борьбе с буллингом, включая методы образования, психологии и социальных наук.
- Разработка Автоматизированных Систем:
 - Разработка программных и технологических решений для автоматизации выявления и мониторинга случаев буллинга.
- Тестирование и Оценка Эффективности:
 - Проведение тестирования разработанных систем в реальных условиях с участием пользователей и оценка их эффективности.

В настоящее время буллинг и кибербуллинг стали серьезной проблемой в образовательных учреждениях, особенно среди студентов. Электронные платформы и социальные сети предоставляют новые средства для агрессии, а проблемы буллинга теперь распространяются не только в реальном мире, но и в виртуальном пространстве.

Буллинг в учебных заведениях проявляется в различных формах, включая устные оскорбления, исключение из социальных групп, физические нападения, и в последнее время, кибербуллинг. Статистика свидетельствует о том, что значительная часть студентов сталкивается с каким-либо видом буллинга в течение своего учебного периода.

С кибербуллингом, студенты подвергаются онлайн-нападениям через социальные сети, электронную почту и мессенджеры. Это может включать в себя распространение ложных слухов, оскорбительные комментарии, цифровое манипулирование изображениями и другие формы электронного давления.

Последствия Буллинга и Кибербуллинга:

- Психологические Последствия:
 - Студенты, подвергшиеся буллингу, часто сталкиваются с депрессией, тревожностью и снижением самооценки. Кибербуллинг может усугубить эти проблемы, так как атаки остаются доступными 24/7.
- Академические Проблемы:
 - Буллинг может сказаться на академической успеваемости студентов, вызывая снижение интереса к учебе, пропуски занятий и даже досрочное прекращение учебы.
- Социальная Изоляция:
 - Подвергнутые буллингу студенты могут испытывать социальную изоляцию, что влияет на их способность формировать здоровые отношения и взаимодействовать в университетском сообществе.
- Физическое Здоровье:
 - Долгосрочные эффекты буллинга могут оказать воздействие на физическое здоровье студентов, вызывая проблемы с сном,

пищеварением и даже повышая риск развития хронических заболеваний.

Противодействие и Предупреждение:

- Образовательные Программы:

- Важными шагами являются внедрение образовательных программ, направленных на противостояние буллингу и кибербуллингу, а также повышение осведомленности среди студентов и персонала.

- Технологические Инструменты:

- Внедрение технологических решений для мониторинга онлайн-пространства с целью выявления и предотвращения случаев кибербуллинга.

- Психологическая Поддержка:

- Предоставление доступа к психологической поддержке и консультированию для тех, кто сталкивается с последствиями буллинга.

Общество и учебные заведения должны активно работать над созданием безопасного и внимательного окружения для студентов, где они могут развиваться и учиться, свободные от тени буллинга и кибербуллинга.

Результаты исследования помогут определить, как автоматизация может содействовать в борьбе с буллингом, и выявить потенциал для создания интегрированных систем, учитывающих различные контексты и формы проявления буллинга.

Выводы: Использование автоматизированных систем в противодействии буллингу представляет собой перспективный путь в улучшении эффективности превентивных и реактивных мер. Это подчеркивает важность инновационных подходов к решению проблемы буллинга и создания безопасного и внимательного окружения для всех членов общества.

Литература

1. Реан А.А., Новикова М.А., Коновалов И.А., Молчанова Д.В. Руководство по противодействию и профилактике буллинга: Методические рекомендации – Москва, 2019
2. Доклад ООН о положении дел в мире в области профилактики насилия в отношении детей 2020 г.: резюме. ISBN 978-92-4-000713-0 (Версия онлайн).
3. Воробьева К. Детская агрессивность как следствие деструктивного семейного воспитания / К. Воробьева // Воспитание школьников. – 2008 – № 7 – С. 48–56.
4. Лэйн, Д.А. Школьная травля (буллинг) // Детская и подростковая психотерапия/ под ред. Д. Лэйна и Э. Миллера. – СПб.: Питер, 2001 – С. 240-276.

**МЕКТЕПКЕ АРНАЛҒАН ИНФОРМАТИКА ПӘНІ БОЙЫНША
ЭО ӘЗІРЛЕУ**

Закария Нұрбол Мұратұлы, 2 курс, Қостанай жоғары политехникалық колледжі

Өзектілігі құрылған бағдарлама әсіресе бағдарламалауды жетілдіруге және көптеген пайдаланушыға білімін көтеруге көмектеседі.

Мәселе пәндік аймақты меңгеру, бағдарламалық өнімді іске асыру үшін қажет есептерді талдау, бағдарламалық өнімді іске асыру.

Жұмыс мақсаты «Мектепке арналған Информатика бойынша ЭО әзірлеу» пәнінен электрондық оқулық жасау, аспаптық құралмен тәжірибені игеру, мультимедиалық технологиясымен таныстыру, сонымен қоса өзге программаларды қосу арқылы электрондық оқулық құру.

Міндеттері Ғылыми-зерттеу жұмыстарының нәтижесінде «Информатика пәнін қолдана отырып, жобалық және техникалық құжаттама құрамдастарын әзірлеу» бойынша электрондық оқулық бағдарламалау тақырыбында құру болды, сондай-ақ алынған ретінде меңгерген және қамтамасыз қосымша дағдылар жасау болды.

Электрондық оқулық жасаудағы маңызды рөлі оқулықты әдістемелік қамтамасыз етуді жобалап алынады. Электрондық оқулықтармен оқытудың барлық білім берудің негізгі кезеңдерін автоматтандыру - оқу материалдарының мазмұнын бақылауға және қорытындысын бағалаулардың ұсынысын жасауға дейін көздеген. Осының арқасында барлық міндетті оқулық материалдарын жарқын және қызықты, ақылдың үлесімен ойындық жүріске, яғни көп қолданысқа ие мультимедиалық түрін графиктерде, соның ішінде интерактивтік және дауыс жүргізу арқылы ауыстырады.

Сондықтан тиімді оқулықтан электрондық оқулық жасауға үшін оның жабдықталуымен және көрнекілік жағынан жақсы материалмен мультимедиалық құралдарымен қоса және компьютер экранында іске асырылуы жеткіліксіз. Электрондық оқулықты мәтіндік суреттерге, анықтамаға айналдыру емес, оның негізгі принципіне мән берген жөн.

Электрондық оқулық өз кезегінде оқытушыларға, бақылаушыларға, үлгі жасаушыларға және тағы басқаларға бағдарламалардың жинағының дербес электронды оқулық магниттік сақтаушыларда қатты және жұмсақ дискілерде көшірілуін, мазмұны негізгі ғылыми оқулық тәртібінде ұстауды ұсынады. Әдеттегі электрондық оқулық жиі толықтырылады, ал егер неғұрлым нәтижелі болғаның қаласақ онда ол: практикалық кері байланысты жылдам қамсыздандырады; қажетті хабарды тез табуға көмектеседі соған қоса контекстік іздеуі, әдеттегі күрделі оқулықтан қайсысын іздеуді; маңызды гипермәтіндік түсіндірулерге аз сұрай беріп уақытты үнемдейді, сонымен қатар қысқаша мәтінмен - көрсетеді, айтып береді, үлгі жасайды және оның түсініктемесі жеке адамға арналып жасалған, білімдерді тексеру арнайы бөлімде қарастырылады.

Электрондық оқулықтың жұмыс тәртіптері

Электрондық оқулықтардың жұмыс тәртібінің өзгешелеп көрсетуге болады:

- бақылаусыз оқыту;

- бақылаумен оқыту, оқытылған әрбір параграфтың бойынша арнайы бақылау сұрақтарымен қортылады;
- қорытынды бақылау тест арқылы аяқталады.

Зерттеу нәтижелері бағдарламаны құру барысындағы маңызды мақсат, пайдаланушы интерфейсінде қарапайым максималды бағдарламаның максималды қуаты болып табылады, сонымен қатар нарық шарты бойынша кәсіпорындағы жоғары білікті мамандар жоғары жалақы үшін берілген бағдарлама бойынша жұмыс істеуге қызықтыру. Осыған байланысты бұл бағдарлама Windows жүйесінде жұмыс істей алатын қарапайым ЭЕМ операторына арналады.

Қорытындылар болсам жобам өзекті және қойылатын талаптарға анық жауап береді. Бұл бағыт келешекте кәсіпшілік қызметте сұранысқа ие болуы және оқу орындарында информатика пәнін зерттеуде қолдануға талап етілуі мүмкін.

Жобамды қортындылай келе бұл жобаның келешекте адамзатқа тигізер әсірі мен пайдасы өте көп деп ойлаймын. Бұл программада жұмыс жасау тек қызық қана емес сонымен қатар тиімді әрі ыңғайлы болып келеді.

Әдебиет

1. Башмаков А.И. Компьютерный учебник “Информатика” для дистанционного обучения. Мн. Бестпринт, 2001.
2. Боутон Г. Внутренний мир AdobePhotoShop. Киев, ДиаСофт, 2000.
3. Камардинов О. Turbo C және Turbo C++ тілдерінде программалау, Ш., 2005. 87 бет.
4. Роуз К. Освой самостоятельно Adobe Photoshop 5.5 за 24 часа. Пер. с англ. – М.:Издательский дом “Вильямс”, 2000
5. Страуструп Б. Язык программирования C++. СПб., М., 2009
6. Чемберлин Д. Анатомия объектно-реляционных баз данных // СУБД. 2008. №1-2.

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Қайсар Мөлдір Атымтайқызы, 2курс

«Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі» КМҚК

Ғылыми жетекшісі: Оралбаева Салтанат Усербаевна

арнайы пәндер оқытушысы

Өзектілігі: Қазіргі ақпараттандыру дәуірі оқу үдерісінде ақпараттық технология мүмкіндіктерін кең көлемде қолдануды қажет етеді. «Білім беру жүйесін ақпараттандыру – берілетін білім сапасын көтеруді жүзеге асыруға бағытталған үдеріс, еліміздің ұлттық білім жүйесінің барлық түрлерінде қазіргі технологияларды тиімді ақпараттық технологияларға алмастыру, оларды сүйемелдеу және дамыту, нақты жүзеге асыру шаралары» болып табылады. Әлемдік ғылым мен практикада ақпараттық технологияны оқыту үдерісіне енгізу келешек ұрпақтың жан-жақты білім алуына, іскер әрі талантты,

шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық жағдай жасау үшін тигізер пайдасы зор.

Қазіргі таңда білім беру үдерісінің ерекшеліктеріне байланысты білім алушылардың өмір сүруі және іс-әрекеті жедел ақпараттық ортада жүзеге асырылатындықтан ақпараттық білім беру ортасында ақпараттық технологияның түрлері: интернет желісі, мультимедиа, презентация технологиясы, интерактивті тақта, электрондық оқулықтар қолданылуы қажет. Ақпараттық технологияны игеру қазіргі заманда әрбір жеке тұлға үшін қажетті шартқа айналды. Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы жан-жақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді.

Білім беру жүйесінің басты мақсаты – білім алушының оқу материалдарын толық меңгеруі үшін тәжірибе жағынан тиімді ұсынылуына мүмкіндік беру. Бұл мақсаттарға жету жолында педагогикалық және ақпараттық-коммуникативтік технологияларды үйлестіру арқылы оқытуды пайдалануға болады, сонда ғана педагог өзі білетін, өзі жақсы меңгерген, бейімделген техникалық құралдарды сабақта тиімді қолданады. Білім алушы өзіне қажетті оқу материалдарын ақпараттық-коммуникативтік технологиялары арқылы іздеп таба отырып, толықтыра алады.

Мәселе: Білімді ақпараттану үдерісі болашақ мамандардан ұдайы ізденуді, ақпараттық-коммуникативтік технологияларды кәсіби саласында қолдана білуге машықтануды, қажет ақпаратты ақпарат көздерінен таба білу мен өңдеуді, шығармашылықпен ойлауды және шешім қабылдауды негіздейді.

Білімді ақпараттандыру ақпараттық-коммуникативтік технологиялардың білім мақсатындағы құралдарын жасау, сараптау мен қолданудың ғылыми негіздерін қамтиды. Осы құралдардың оқу үдерісінің шынайылығына сайлығын, ақпараттандыру құралдары мазмұнының ғылыми деңгейін, мәндік және стилистикалық мәдениетін көтеруді, оқу орнындарының әртүрлі қызмет саласында іске қосылған білімді ақпараттандырудың жекелеген құралдары арасында технологиялық және ақпараттық байланыстың қажеттілігін жатқызуға болады.

Жұмыс мақсаты: Педагогикалық және ақпараттық-коммуникативтік технологияларды үйлестіру арқылы оқыту

Міндеттері:

1. Оқытушы ретіндегі жұмыстың тиімділігін арттыратын педагогикалық құралдар мен материалдарды жасауда ақпараттық технологияларды пайдалану біліктерін қалыптастыру;
2. Сабақ берудің тиімділігін арттыру мен педагогикалық шеберлікті жетілдіру мақсатында озық біліктіліктер мен тәсілдерді қамту.
3. Педагогикалық және ақпараттық-коммуникативтік технологияларды үйлестіру арқылы оқыту пікірталастыру, топтық, жұптық, жеке жұмыс, кері байланыс, жаттығуларымен және жекеленген жұмысты біріктіру.

Елімізде оқу барысын ақпараттық-коммуникативтік технологиямен қамту-бұл күнде білім жүйесіндегі жұмыстардың бірі. Педагогикалық технология ұғымы білім беру ұйымдарындағы оқу жұмысына енгізілуі

қажеттілікке айналғаны ақиқат. Қазіргі заманғы ақпараттық технологияның негізгі ерекшеліктері оқытушылар мен оқушыларға өз бетімен және бірлесіп, шығармашылық жұмыс істеуге мүмкіндік туғызады. Білім беруді ақпараттандыру-бұл көпжақты және күрделі процесс.

Сондықтан ХХІ ғасыр азаматы информатика саласында білікті маман болып, күнделікті өмірде ақпарат жүйелерімен, арнайы компьютермен және ақпараттық желілермен жұмыс жасай білуі тиіс. Ақпараттық жүйе - интернет ақпараттық мәдениеттің ең жоғарғы жетістігі болып саналады.

Педагогикалық және ақпараттық-коммуникативтік технологияларды үйлестіру арқылы оқыту:

- жұмысыңыздың тиімділігін арттыратын педагогикалық құралдар мен материалдарды жасауда ақпараттық технологияларды пайдалану біліктерін қалыптастыра білу;
- сабақ берудің тиімділігін арттыру мен педагогикалық шеберлікті жетілдіру мақсатында біліктіліктер мен тәсілдерді біздің қалай қолданатыныңызды қамтиды. Білім алушыларға өзін өзі шыңдауда көмектесу үшін, әрқашанда өзгермелі қоғам мен технологияларға бейімделуге көмектесетін, қажетті, білім мен біліктіліктерді ескеру қажет. Қысқаша айтқанда, ғылым мен техниканың даму барысында өндіріс және мәдени орындар мен білім беру ұйымдарында компьютердің енгізілуі белгілі бір мақсатпен жүргізілуде. Оқытудың ғылыми базасын және олардың өзара байланысын күшейте түсуді қажет етіп, ғылымның, техника мен мәдениеттің даму барысында педагогикалық және ақпараттық-коммуникативтік технологияны үйлестіру білім беру жүйесінің алға басуына жол ашпақ.

2. Ақпараттық технологиялардың бірі – интерактивтік тақта, мультимедиялық және онлайн сабақтары. Оқу үрдісінде озат ақпараттық технологияларды қолдану кеңінен қарастырылған.

Сонымен қатар ақпараттық технологияның ерекшелігі – білмалушыларға өз бетімен немесе бірлескен түрде шығармашылық жұмыспен шұғылдануға, ізденуге, өз жұмысының нәтижесін көріп, өз-өзіне сын көзбен қарауына және жеткен жетістігінен ләззат алуға мүмкіндік береді. Ол үшін оқытушы өткізетін сабағының түрін дұрыс таңдай білуі қажет.

Ақпараттық технологияның басты тиімділігі – бұл оқытушы оқу үрдісін түбегейлі өзгертуге, оқытудағы пәнаралық байланысты күшейте отырып, білімалушылардың дүниетанымдарын кеңейтуге және қабілеттерін көре біліп, оны дамытуға толық жағдай жасауы.

3. Оқыту үрдісінде білімалушылардың пәнге қызығушылықтарын арттыру, оқу материалын игерудің тиімді жолдары мені жаңа материалды беруде барлық инновациялық технологиялар, әдістер әрқашанда қызықтырады, ақпараттық инновациялық технологиялар оқытушыға оқытуды жоғары деңгейге жетуіне мүмкіндік береді. Мен өзімнің тәжірибелік сабақтарымда оқытудың ұйымдастыру формаларының жеке, топтық, ұжымдық жұмыс жасау түрлерін пайдаланамын. Сонымен қатар

Сабақтарда компьютерді, мультимедиялық және электрондық оқулықтарды және интерактивті тақтамен презентацияны бірге қолданған

сабақтар өз нәтижесін беруде. Ақпараттық инновациялық технологияларды қолдану оқушыларды іздемпаздық дағдыларын, шығармашылық жобаларын іске асыруға үйретеді. Алған білімдерін іс жүзінде қалай қолдануын тереңірек түсіндіреді, белсенділік, жинақтылық, өздігінен жұмыс жасау сияқты өмірге қажетті қасиеттерді қалыптастырады.

Зерттеу нәтижелері: Зерттеудің ғылыми педагогикалық негіздерімен, зерттеу пәніне сәйкес қарастырылған әдіс тәсілдердің нақты қолданылуымен, тәжірибелік-эксперимент жұмысының жоспарымен, зерттеу мақсатының міндеттерге сәйкестілігімен алынған бастапқы және соңғы нәтижелердің әдістерді қолданумен, анықталған мазмұндық фактілер мен оқу-танымдық әрекеттерін тексерумен арнайы білім беру ұйымдарының тәжірибесіне енгізумен қамтамасыз етілді.

Қорытындылар: Қортылай келе ғылым мен техниканың қазіргі даму барысында өндіріс және мәдени орындар мен білім беру ұйымдарына компьютердің енгізілуі тегіннен-тегін емес. Ол білім берудің ғылыми базасын және олардың өзара байланысын күшейте түсуді қажет етеді. Сонымен бірге, ғылымның, техника мен мәдениеттің даму барысында педагогикалық және ақпараттық-коммуникативтік технологияны үйлестіру білім беру жүйесінің алға басуына ықпал етпек.

Әдебиеттер:

1. К.Ж.Бұзаубақова. Білім берудегі инновациялық технологиялар. Оқу құралы. Тараз: ТарМПИ, 2014. 230-240 б.
2. Селевко г. К. қазіргі білім беру технологиялары / Селевко г. К., Мәскеу: "халықтық білім", 2001. 114-115 бет.
3. Бидайбеков Е.Ы. Білім берудің әртүрлі деңгейлерінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану әдістері. Білім саласындағы инновациялық ақпараттық педагогикалық технологиялар жаңашыл педагогтардың 3-ші форумы. - Шымкент, 2012. - Б. 204-208.
4. Симонович С., Евсеев Г., Алексеев А. Арнайы информатика: Уч. жәрдемақы -М.: АСТ-ПРЕСС: Инфорком-Пресс, 1998.-480 б.

ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Калиниченко София Александровна, студент 3 курса,
Алматинский колледж полиграфии

Научный руководитель: Карайдарова Зухра Бауыржановна, мастер п/о

Введение. Современное образование сталкивается с вызовами, требующими инновационных подходов для эффективного обучения. В этом контексте применение искусственного интеллекта (ИИ) в учебном процессе представляет собой перспективное направление, способное значительно улучшить образовательные методики. Данная работа посвящена исследованию актуальности, проблем и значимости использования ИИ в образовании на примере конкретных образовательных учреждений.

Искусственный интеллект (ИИ) стал одной из самых важных и быстроразвивающихся технологий в последние годы. Он находит свое применение во многих отраслях, включая образование [1].

Актуальность работы. Применение искусственного интеллекта (ИИ) в учебном процессе становится все более актуальным и значимым. ИИ имеет потенциал изменить и улучшить образовательную сферу, предлагая новые возможности и инструменты для эффективного обучения и оценки знаний студентов.

Одним из основных преимуществ использования ИИ в учебном процессе является индивидуализация обучения. Каждый студент имеет свои уникальные потребности и способности, и ИИ может адаптировать учебный материал и методики обучения под каждого отдельного ученика. Это позволяет студентам обучаться в своем собственном темпе и сосредоточиться на тех областях, где они нуждаются в большем внимании.

ИИ также может помочь учителям в создании персонализированных образовательных программ и заданий. Алгоритмы ИИ могут анализировать данные о производительности студентов, исследованиях в области образования и других факторах, чтобы предложить оптимальные методы обучения и оценки. Это позволяет учителям эффективнее использовать свое время и ресурсы, а также повышает качество образования.

ИИ также может быть использован для создания интерактивных образовательных материалов. Виртуальные ассистенты и учебные программы, основанные на ИИ, могут предложить студентам интерактивные задания, симуляции и игры, которые помогут им лучше понять и запомнить учебный материал. Это делает обучение более увлекательным и привлекательным для студентов [2].

Проблемы, стоящие перед современным образованием. Недостатки традиционных методов обучения. Традиционные методы обучения, хотя и являются традиционными, все чаще сталкиваются с определенными недостатками, которые могут ограничивать эффективность образовательного процесса. Рассмотрим некоторые из основных недостатков:

Стандартизация обучения: Традиционные методы часто ориентированы на стандартизацию учебных программ и оценивания, что может игнорировать индивидуальные потребности студентов. Некоторые обучающиеся могут прогрессировать быстрее, чем другие, и наоборот.

Ограниченная интерактивность: Традиционные лекции и учебники обеспечивают ограниченные возможности для взаимодействия. Студенты могут испытывать трудности в усвоении материала, так как им может не хватать практических и интерактивных элементов.

Отсутствие персонализации: Каждый студент уникален, и его обучение должно быть адаптировано к его индивидуальным потребностям. Традиционные методы часто не способствуют достаточной персонализации учебного процесса.

Неактивное вовлечение: В некоторых случаях традиционные методы могут привести к неактивному вовлечению студентов в учебный процесс, что может снижать их мотивацию и интерес к обучению.

Ограниченные средства оценки: Оценка часто ограничивается традиционными формами, такими как экзамены и тесты, что не всегда отражает полный спектр знаний и умений студента.

Для преодоления этих проблем современное образование стремится внедрять инновационные методы, такие как использование искусственного интеллекта, интерактивных технологий и персонализированных подходов, чтобы обеспечить более эффективное и привлекательное обучение [3].

Цель и задачи. Целью данной работы является изучение применения искусственного интеллекта в учебном процессе и определение его влияния на качество образования.

Задачи. Для достижения данной цели были поставлены следующие задачи:

- Исследовать существующие подходы к применению искусственного интеллекта в учебном процессе.
- Проанализировать эффективность применения ИИ в образовании на различных этапах учебного процесса.
- Оценить потенциал ИИ для персонализации образовательного процесса и поддержки учащихся с различными потребностями.

Применение ИИ в учебном процессе открывает новые возможности для улучшения обучения, персонализации подхода к каждому учащемуся и повышения эффективности образовательных методик:

1. Индивидуализированное обучение: Одним из основных преимуществ использования ИИ в учебном процессе является возможность индивидуализированного обучения. С помощью алгоритмов машинного обучения, ИИ может анализировать данные обучающихся и предоставлять им персонализированные материалы и задания. Это позволяет каждому обучающемуся развиваться в своем собственном темпе и сосредотачиваться на своих слабых сторонах. Такой подход способствует более эффективному обучению и повышению успеваемости студентов.

2. Автоматизация оценивания: Традиционное оценивание занимает много времени и может быть субъективным. Использование ИИ позволяет автоматизировать процесс оценивания, основываясь на объективных критериях. Например, алгоритмы машинного обучения могут анализировать письменные работы и предоставлять оценку по различным параметрам, таким как грамматика, структура и содержание. Это упрощает работу преподавателей и позволяет им сосредоточиться на более важных аспектах обучения, таких как развитие критического мышления и творческих навыков.

3. Автоматизация адаптации программы обучения: Используя ИИ, можно анализировать данные обучающихся и определять их уровень знаний и навыков. На основе этих данных можно автоматически адаптировать программу обучения, предлагая дополнительные материалы и задания для закрепления слабых мест и продвижения вперед для более продвинутых

студентов. Такой подход позволяет каждому студенту получить индивидуальную программу обучения, соответствующую его потребностям и способностям.

4. Виртуальные ассистенты и чат-боты: ИИ также находит свое применение в создании виртуальных ассистентов и чат-ботов, которые могут помогать студентам в решении задач и отвечать на вопросы. Это особенно полезно для дистанционного обучения, когда студенты не имеют прямого доступа к преподавателям. Виртуальные ассистенты могут предоставлять немедленные ответы и объяснения, что способствует более эффективному обучению и улучшению коммуникации.

Ожидаемые результаты. Ожидается, что результаты данной работы позволят выявить практические преимущества и ограничения использования искусственного интеллекта в учебном процессе. Также предполагается выявить потенциальные области применения ИИ для оптимизации учебного процесса и повышения качества образования.

Выводы: В результате проведенного исследования мы сможем оценить влияние искусственного интеллекта на учебный процесс и предложить конкретные рекомендации по использованию ИИ в образовании с целью улучшения обучения и обеспечения доступа к качественному образованию для всех. Применение искусственного интеллекта в учебном процессе открывает новые возможности для индивидуализации обучения, автоматизации оценивания и адаптации программы обучения. Это позволяет студентам получать более эффективное образование, а преподавателям - более эффективно использовать свое время и ресурсы. Искусственный интеллект становится незаменимым инструментом в современном образовании, помогая создавать более гибкую и эффективную систему обучения.

Литература:

- 1.Smith, J. (2020). "Artificial Intelligence in Education: A Comprehensive Review."
- 2.Brown, A., & Johnson, M. (2019). "Enhancing Learning Environments with AI: A Case Study Approach."
- 3.Educational Technology and Mobile Learning. (2021). "The Impact of AI on Education."

ПРОГРАММНЫЕ РЕШЕНИЯ ДЛЯ ЭФФЕКТИВНОГО ГЕОЛОГИЧЕСКОГО АНАЛИЗА

Козловская Александра Александровна, 4 курс

КГКП «Геологоразведочный колледж» УО области Абай

Научный руководитель: Мукажанова Меруерт Жармаковна, заведующий
отделения, преподаватель информатики

Использование различных программ в геологической сфере становится актуальной темой в наше время. Программы для геологического моделирования обеспечивают высокую точность и эффективность при обработке больших объемов базы данных. Геологические программы

позволяют корректировать и отображать различные геофизические измерения, сейсмическую информацию, а также данные буровых работ. Это позволяет создавать быстро, наглядно и более точно геологические модели.

Основная проблема заключается в большом количестве программ для геологического моделирования, тем самым тяжело выбрать подходящую и легкую в освоении программу для работы.

Целью данной работы является сравнить такие программы, как Micromine и Leapfrog Geo. Изучить взаимосвязь геологии и программных обеспечений.

Главной задачей исследуемой темы является выявить максимально удобную программу для моделирования и визуализации базы данных по геологическим данным. В первую очередь проведем краткий анализ и сравним две программы, тем самым выявим какая программа является более удобной для построения геологических моделей.

В Геологоразведочном колледже города Семей на 4 курсе все специальности проходят практику по информационным технологиям. Практика длится две недели, в течение этого времени студентам предоставляется огромная возможность изучить ряд программ, которые будут играть непосредственно огромную роль в геологии. За эти две недели меня заинтересовали такие две программы, как Micromine и Leapfrog Geo. Тем самым с руководителем решили сравнить основные рабочие моменты этих программ.

Micromine это горно-геологическая информационная система, которая в своей работе использует различные приемы графических 3D-редакторов. Данные редакторы используются для визуализации трехмерных и двухмерных данных планов и разрезов. Micromine является программой геологического моделирования и анализа базы данных. Программа поддерживает большое количество данных из разных источников, что предоставляет расширенные возможности визуализации и пониманию геологических процессов. Данная программа достаточно популярна в геологической сфере, так как начала разрабатываться австралийской компанией с 1984 года.

Если рассмотреть программу Leapfrog Geo, то это программное обеспечение, которое предназначено для моделирования геологических данных, помимо этого создания трехмерных геологических моделей. Основной фокус при работе с данной программой направлен на интерпретацию и моделирование. В отличие от программы Micromine, которая больше фокусируется на обработке первичных данных, выявление ошибок и их исправлении.

Если сравнивать эти программы, то можно выявить много плюсов при работе с ними. Однако главное и наиболее заметное различие сразу заметно при работе этих двух программ. В первую очередь это то, что программа Leapfrog Geo создана геологами для геологов. Программа интуитивно понятна, в ней реализована быстрая обработка данных и множество удобных инструментов визуализации, которые позволяют объединяться в рабочие группы, обмениваться идеями и принимать оптимальные решения.

При работе с Micromine, всегда появлялась такая проблема как найти нужный файл чтобы открыть карту или созданные фильтры для скважин. Множество шагов нужно применить в данной программе для открытия базы данных и наблюдать трехмерную визуализацию. В программе Leapfrog Geo достаточно быстро и легко можно перенести данные и наблюдать трехмерное изображение. Все изменения и фильтры по окончании работы сохраняются в рабочем наборе, который можно быстро открыть на следующий день.

Таким образом, Leapfrog Geo и Micromine - обе программы, предназначенные для геологического моделирования, но они имеют свои уникальные особенности. Leapfrog Geo выделяется в нескольких аспектах, делая его предпочтительным в некоторых сценариях.

Одним из ключевых преимуществ Leapfrog Geo является его подход к моделированию. Программа предоставляет интуитивный интерфейс и мощные инструменты, которые облегчают создание детальных трехмерных геологических моделей. Это облегчает работу геологов для построения рудных месторождений. Leapfrog Geo также способен эффективно обрабатывать и интегрировать разнообразные геологические данные.

Важным аспектом является также возможность Leapfrog Geo моделировать рудные месторождения. Эта особенность делает программу ценным инструментом для геологов, занимающихся исследованиями и разработкой полезных ископаемых.

Однако, стоит отметить, что выбор между Leapfrog Geo и Micromine зависит от конкретных потребностей пользователя. Micromine также предоставляет широкий функционал для геологического моделирования, и в некоторых случаях может быть более предпочтительным, например, из-за более доступной стоимости лицензий или особенностей, которые более соответствуют конкретным требованиям проекта.

Литература

1. Федотов Г.С., Январёв Г.С.: Объемное цифровое моделирование геологических тел в процессе разведки/ Горная книга, Москва, 2021 г., 168 стр., УДК: 553.048 (075), ISBN: 978-5-98672-540-6
2. Степан Калинин: статья «Условное моделирование в Майкромайн»/ раздел ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ журнал «Золото и технологии» Июнь №2(48) 2020 г
3. https://geodevice.kz/software/geology-software/leapfrog_geo/
4. <https://www.seequent.com/ru/>

ВІМ МОДЕЛИРОВАНИЕ В ЗАДАЧАХ СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ

Куценко Арсений Юрьевич

КГКП "Колледж строительства"

Научный руководитель: Қабылғазин Арын Ғалымұлы
преподаватель информатики, магистр естественных наук

Актуальность работы: В настоящее время в деятельность изыскательских и проектных организаций «проникла» компьютеризация, поднимающая проектную работу на качественно новый уровень, при котором резко повышаются темпы и качество проектирования, более обоснованно решаются многие сложные инженерные задачи.

Технология информационного моделирования зданий (BIM) – это новое явление в мировой проектно-строительной сфере, оно постоянно развивается и меняет формы применения.

BIM – это не конкретная компьютерная программа. Это – новая технология проектирования. А компьютерные программы (Allplan, ArchiCAD, AutoCAD, КОМПАС и т.п.) – это лишь инструменты ее реализации, которые постоянно развиваются и совершенствуются. Но эти компьютерные программы определяют современный уровень развития информационного моделирования зданий, без них технология BIM лишена всякого смысла.

Исследование рынка труда нашего региона показывает, что одним из ведущих требований работодателей к специалистам, является знание систем автоматизированного проектирования КОМПАС или AutoCAD.

Цель исследования: данная работа является определением наиболее удобной, понятной и легкой в обращении программы, путем сравнения программ КОМПАС и AutoCAD.

Новизна исследования: новизна данной работы состоит в изучении возможностей программ КОМПАС и AutoCAD, и определения актуальности использования в профессиональной деятельности специалистов технического профиля. Использование систем автоматизированного проектирования будущими специалистами позволит достичь высокого профессионального уровня, что обеспечивает компетентность, мобильность и конкурентоспособность на рынке труда.

Исследовательская часть

Основные задачи, решаемые системами КОМПАС и AutoCAD - это моделирование изделий с целью существенного сокращения периода проектирования и скорейшего их запуска в производство. Попробуем сравнить эти две программы по различным параметрам.

Начнем с программы AutoCAD - двух и трёхмерная система автоматизированного проектирования и черчения, разработанная компанией «Autodesk» (США).

Функциональные возможности:

- использование элементарных графических примитивов в области двумерного проектирования для получения сложных объектов;
- предоставление обширных возможностей работы со слоями и аннотативными объектами;
- возможность динамической связи чертежа с реальными картографическими данными; управление трёхмерной печатью и поддержка облаков точек и многое другое.

Последней на данный момент версией является AutoCAD 2018, которая вышла в 2017-ом году. Для эффективной работы с программой AutoCAD 2018 необходимо учитывать требования, представленные в таблице 1

Далее рассмотрим системные требования программы КОМПАС- система автоматизированного проектирования, разработанная российской компанией «АСКОН» (Россия).

Функциональные возможности:

- автоматическая генерация ассоциативных видов трёхмерных моделей (ассоциация с моделью: изменения в модели приводят к изменению изображения на чертеже);
- синхронизация данных в основной надписи чертежа с данными из трёхмерной модели
- возможность связи трёхмерных моделей и чертежей со спецификациями, то есть при «надлежащем» проектировании спецификация может быть получена автоматически;
- наличие большого количества дополнительных библиотек к программам семейства, автоматизирующих различные специализированные задачи и многое другое.

В рамках данного исследования было решено, для более реального рейтинга программ, провести опрос студентов 3 и 4 курса колледжа строителя, специальностей: 1401000 - «Строительство и эксплуатация зданий и сооружений», 1201000 - «Техническое обслуживание, ремонт и эксплуатация автомобильного транспорта» работающих с данными программами при выполнении курсовых и дипломных проектов. В нем участвовало 55 респондентов. Респондентам было предложено ответить на вопрос: «В какой из САПР (AutoCAD или КОМПАС), по вашему мнению, работать удобнее?».

Выводы

На основе рассмотренных теоретических, исследовательских и экспериментальных данных, которые были проделаны в данной работе, можно сказать, что несмотря на различия, между КОМПАС и AutoCAD, работа в этих программах базируется на одинаковых операциях, одинаковых примитивах, командах редактирования двумерных примитивов, а так же простого и кинематического выдавливания, вращения, вырезания и булевых операций для твердотельного моделирования.

Итак, КОМПАС - эта программа очень проста в управлении, очень простой и удобный интерфейс, установлены различные библиотеки, с помощью которых можно моделировать или выполнять чертежи любой сложности, в любой из отраслей промышленности и строительства. Очень удобный вывод на печать любых форматов. Удобство в выборе масштаба. В КОМПАС можно легко просматривать чертежи программы AutoCAD.

AutoCAD - программа с очень большим интерфейсом и опциями. Эта программа хорошо подойдёт для высококвалифицированных специалистов, работающих в проектных институтах, разрабатывающих проекты для жилых и промышленных домов различного назначения. Хотя можно использовать

данный продукт и при выполнении чертежей промышленной отрасли. Затруднение будет в том, что в КОМПАС есть большие библиотеки стандартных изделий ГОСТов, что упрощает выполнение чертежа. А в AutoCAD библиотеки необходимо искать отдельно, да и не факт, что все изделия есть в них.

Проведенная теоретическая, исследовательская и экспериментальная работа даст возможность сравнить и выбрать для себя конкретную САПР: КОМПАС или AutoCAD.

Список литературы

1. Потемкин, А. Инженерная графика. Просто и доступно А. Потемкин. – М.:Издательство «Лори», 2000.

2. Куничан, Г.И. КОМПАС-ГРАФИК LT. Инструментальная панель. Панель расширенных команд. Панель специального управления: методические рекомендации по выполнению практических работ по инженерной и компьютерной графике для студентов механических и технологических специальностей / Г.И. Куничан, Л.И. Идт; Алт. гос. техн. ун-т, БТИ. – Барнаул: Издательство Алт. гос. техн. ун-та, 2003.

Электронные ресурсы:

3. <http://bourabai.kz/graphics/dir.htm>.

4. <https://kz.all.biz/programma-kompas-3d-g1879666>

5. <https://sd.ascon.ru/otrs/public.pl?Action=PublicFAQZoom&ItemID=516>

ДИСТАНЦИОННОЕ УПРАВЛЕНИЕ ОСВЕЩЕНИЕМ СО СМАРТФОНА

Лошкарев Богдан, студент 3 курса

«Костанайский политехнический высший колледж»

Научный руководитель: Есенгельдина Ботагоз Дусембеевна

Кабдуали Данияр Сайранулы, преподаватели спец.дисциплин.

Актуальность: «Дистанционное управление освещением со смартфона» основана на необходимости разработки и внедрения новых технологий управления освещением для обеспечения энергоэффективности и комфорта пользователей. В современном мире все больше людей использует смартфоны в повседневной жизни, и возможность управлять освещением через смартфон может значительно упростить и улучшить условия проживания и работы людей.

Проблема: заключается в ограниченности существующих систем управления освещением и несовершенстве существующих методов управления. Традиционные переключатели или даже пульты дистанционного управления не обеспечивают достаточно гибкости и удобства использования. Поэтому разработка системы дистанционного управления освещением, основанной на смартфонах, может решить эту проблему.

Цели работы: разработка и реализация системы дистанционного управления освещением со смартфона. Это позволит пользователю легко и

удобно управлять освещением в своем доме, офисе или другом помещении, а также автоматизировать процесс управления и оптимизировать энергопотребление.

Задачи:

— Проанализировать существующие системы и методы управления освещением.

— Разработать программное обеспечение для мобильного приложения, позволяющего управлять освещением со смартфона.

— Интегрировать мобильное приложение с оборудованием управления освещением.

— Провести тестирование и оценку эффективности разработанной системы.

— Проанализировать полученные результаты и сделать выводы о применимости и эффективности системы дистанционного управления освещением со смартфона.

Текст:

В последние годы мы стали свидетелями настоящего технологического прорыва в области домашнего хозяйства. Концепция "умного дома" перешла из разряда научной фантастики в повседневную реальность миллионов людей по всему миру. Особенно заметен скачок популярности умного освещения — систем, позволяющих автоматизировать процесс управления светом в доме, делая его более удобным, экономичным и безопасным.

Умное освещение представляет собой не просто возможность включать и выключать свет, но и регулировать его интенсивность, цвет, создавать сценарии освещения для различных случаев жизни. Это может быть мягкий свет для создания уютной атмосферы вечером или яркое освещение рабочей зоны, когда это необходимо. Все эти функции стали доступны благодаря интеграции осветительных систем с мобильными устройствами — смартфонами и планшетами.

Сегодня управление светом через мобильное устройство — это не только тренд, но и неотъемлемая часть современного образа жизни. Благодаря приложениям для Android и iOS, любой пользователь может настроить освещение в своем доме так, как ему удобно, не вставая с кресла или даже находясь вдали от дома. Это не только добавляет комфорта в повседневную жизнь, но и позволяет экономить электроэнергию, автоматически регулируя освещение в зависимости от времени суток или присутствия людей в помещении.

Результаты исследования: В результате работы, что дистанционное управление освещением со смартфона дает пользователю множество преимуществ. Во-первых, это позволяет управлять освещением из любого места и в любое время. Нет необходимости ходить вручную по комнатам для включения или выключения света, достаточно просто использовать приложение на своем смартфоне.

Во-вторых, такая технология позволяет создать различные сценарии освещения, что помогает создать нужную атмосферу или настроение в помещении. Например, можно создать романтическую обстановку с помощью слабого и теплого освещения, или же яркое и энергичное освещение для возможности концентрации и работе.

Выводы: исследования показывают, что дистанционное управление освещением со смартфона действительно удобно и эффективно. Оно не только экономит время и энергию пользователя, но также позволяет улучшить качество жизни, создавая комфортные и уютные условия пребывания в помещении.

Литература

1. СНиП 23-05-95. Естественное и искусственное освещение. - М.: ГП
2. ВСН 59-88. Электрооборудование жилых и общественных зданий.
3. Чижов И.И.: Разработка и стандартизация программных средств и информационных технологий. - Белгород: Везелица, 2009

3Д МОДЕЛИРОВАНИЕ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ КАК СПОСОБ РАСКРЫТИЯ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ОБУЧАЮЩИХСЯ

Маличев Я.В. 1 курс, КГКП «Казахстанский агротехнический колледж»
Научный руководитель: Серикбаева З. К. преподаватель биологии.

Актуальность: Информационные коммуникационные технологии в 21 веке захватили все сферы, в частности образовательный процесс. Немаловажной и неотъемлемой частью современного урока занимает использование различных методов и приемов для активации интереса и мотивации учащихся.

Проблема: На современном этапе развития урока заинтересовать ученика и подобрать к каждому индивидуальный подход является акцентом каждого преподавателя.

Цели: В настоящее время развитие ИКТ технологий стало немаловажным фактором для применения новшеств на уроках.

Задачи: Для концентрации внимания и активности учащихся было проведено исследование с применением программ 3Д моделирования на уроках биологии. Были выбраны три программы: Наш Сад Рубин 9.0 и Blender, Tinkercad а также игра СИМС 4, для создания 3Д моделей. Эти программы бесплатные, для их использования их нужно скачать и установить на компьютер. Программы легки в использовании, новички без проблем смогут разобраться в данных программах [1].

Для исследования была выбрана группа, состоящая из 20 студентов. Уровень качества знаний составляет – 85% по предмету биология. Возраст студентов составляет 16-18 лет. В первую очередь создан КСП к уроку с внедрением 3Д программы. При проведении пары повысилась активность группы при работе с 3Д заданиями [2].

Использование 3Д заданий в середине пары создавало активную рабочую атмосферу. Каждую пару студенты ждали что-то необычное и уже не обращали внимания на наблюдателей, увлеченно обсуждали, слушали мнение каждого, помогали друг другу, выражая радость и хорошее настроение. Работали в группах, а также индивидуально[3].

Старались помогать друг другу, оценивали себя и других. Использование различных способов оценивания, рефлексии; ИКТ способствовало развитию творческих способностей, отслеживанию учащимися собственных знаний, умению высказывать свои мысли, аргументировать ответы и повысило интерес к учебному процессу [4].

Наблюдатели урока сделали вывод, что именно с применением ИКТ технологий на уроке биологии практически весь класс с введением в учебный процесс программ 3Д моделирования на исследовательском уроке проявил себя активно и качество знаний увеличилось на 50%.

Наш Сад Рубин 9.0 – программа для ландшафтного дизайна. В программе можно создать дом своей мечты. Спроектировать школьный участок. Программа состоит из блоков. В программе можно выбрать зеленые насаждения ознакомиться с описанием и латинскими названиями, а также с уходом и многим другим [5].

Tinkercad– программа 3Д моделирования. В этой программе можно сделать модель дома.

Blender – программа для создания различных моделей. В использовании немного отличается от предыдущих, при освоении этой программы требуется время.

Из данных полученных в ходе исследования мы видим, что результаты показывают положительную динамику работы на уроке.

Результат: В заключении хочется отметить, что проведение уроков с использованием 3Д программ способствовало развитию профессиональных навыков, обмену опытом. В классе сложились доверительные отношения, детям понравилась работать в группе, где каждый несет ответственность за результат.

Вывод: После каждого проведенного урока, учащиеся совместно обсуждали программы, которые использовали в ходе уроков, а также выявляли успешные моменты урока и сделали следующие выводы :

1. С применением 3Д программ на уроках биологии, повысилась мотивация и вовлеченность учеников на уроке;
2. По результатам использования 3Д программ на уроках наблюдается повышение качества знаний.
3. Наиболее эффективными методами обучения на уроках стали: групповая и самостоятельная работа с 3Д программами;
4. В дальнейшем планируется продолжить использование различных приемов и методов на уроке, уделить большое внимания на учеников с ООП.
5. Продолжить внедрять различные 3Д программы на уроках биологии.

Список литературы:

1.Бочков А.Л., Сергеев А.А., Большаков В.В. Основы 3D-моделирования./А.Л. Бочков, А.А. Сергеев, В.В.Большаков. - Санкт-Петербург: Питер, 2012. - 304 с.;

2.Петелин А.Ю. 3D-моделирование в SketchUp 2015 - от простого к сложному./ А.Ю. Петелин. Москва: - ДМК Пресс, 2015. - 370 с.;

3.Тозик В.Т., Меженин А.В. 3ds Max 9. Трехмерное моделирование и анимация./В.Т. Тозик, А.В. Меженин. - Санкт-Петербург: БХВ-Петербург, 2007. - 1056 с.;

4.Легкова, И.А. Применение информационных технологий для развития пространственного мышления обучающихся / И.А. Легкова, С.А. Никитина, А.В. Топоров, А.А. Покровский. – Информационные технологии в обеспечении федеральных государственных образовательных стандартов: материалы международной научно-практической конференции. – Елец, 2014. – С. 295-299.

5.Легкова, И.А. Визуализация учебного материала средствами системы Компас-3D / И.А. Легкова, С.А. Никитина, В.П. Зарубин, В.Е. Иванов / Современные проблемы высшего образования: материалы международной научно-методической конференции. – Курск, 2015. – С. 34-38.

РАЗРАБОТКА ПРИЛОЖЕНИЯ УПРАВЛЕНИЕ БЮДЖЕТОМ

Миниченко Мария, студент 2 курса

КГКП «Костанайский строительный колледж»

Научный руководитель: Гребцов Павел Николаевич

Актуальность: Программы для управления бюджетом остаются актуальными в современном мире, где финансовая грамотность и учет личных расходов становятся все более важными аспектами финансового благополучия.

Эти программы помогают людям более осознанно планировать свои финансы, отслеживать доходы и расходы, а также создавать стратегии для достижения финансовых целей.

Проблема: Проблема, которую решают программы для управления бюджетом, включает в себя сложности в организации личных финансов, частые случаи непредвиденных расходов и недостаточное осознание текущего финансового положения. Без систематического контроля, люди могут терять учет своих расходов, что ведет к накоплению долгов и финансовым проблемам. Отсутствие стратегии управления бюджетом также может привести к недостатку средств для достижения жизненных целей и финансовой стабильности. В такой ситуации программы для управления бюджетом становятся необходимым инструментом для планирования, отслеживания и оптимизации финансовых ресурсов.

В условиях растущей цифровизации и увеличения числа финансовых транзакций, программа для управления бюджетом обеспечивает удобный и безопасный способ отслеживания финансовой активности. Благодаря функционалу анализа данных и генерации отчетов, такие программы помогают выявлять тенденции в расходах и выявлять области для экономии и

оптимизации бюджета. Наконец, в условиях нестабильности экономической ситуации и изменчивости финансовых рынков, эти программы предоставляют возможность быстро реагировать на изменения и адаптировать финансовые стратегии в соответствии с новыми обстоятельствами.

Для решения данной проблемы и необходимы информационные программные продукты, которые позволят вести удобный учет расходов, доходов, управлять бюджетом, а также производить просмотр данных для прогнозирования.

Цель работы: разработать приложение, которое позволит вести управление бюджетом, отслеживать операции доходов, расходов, оборот денежных средств и другое.

Задачи: разработать десктопное приложение для управления бюджетом “Finance Tracker”.

Finance Tracker - это инструмент для контроля своих расходов посредством десктопного приложения, с множеством информативных, удобных функций с интуитивно понятным графическим интерфейсом.

Приложение разработано для платформы Windows, то есть для устройств персональных компьютеров, серверов и терминалов под управлением различных семейств данной операционной системы.

К вышеизложенному также имеется возможность запуска данного программного обеспечения на виртуальных машинах с установленной операционной системой семейства Windows и при использовании на гипервизорах первого уровня (Hyper-V) различных устройств.

Приложение поддерживает любые вышеперечисленные устройства с операционной системой Windows версии 7 и выше.

Windows — семейство проприетарных операционных систем корпорации Microsoft, ориентированных на применение графического интерфейса при управлении.

Microsoft Windows представляет целую серию операционных систем и рабочих сред, разработанных корпорацией Microsoft.

Данное десктопное приложение было разработано с помощью следующих информационных технологий: язык программирования Python версии 3.11.4, библиотека PyQt версии 6, среда разработки для графических интерфейсов QT Designer, программный модуль

Python - высокоуровневый язык программирования общего назначения с динамической строгой типизацией и автоматическим управлением памятью, ориентированный на повышение производительности разработчика, читаемости кода и его качества, а также на обеспечение переносимости написанных на нём программ.

PyQt6 - открытый мультипарадигмальный компилируемый язык программирования общего назначения, разработанный и поддерживаемый компанией Apple.

Pickle – модуль Python, который предоставляет возможности для сериализации и десериализации объектов Python, сохранения и загрузки данных.

Хранение и обработка данных в приложении осуществляется с помощью удобночитаемого формата данных JSON.

JSON – текстовый формат обмена данными, который был основан на JavaScript, удобночитаемый формат для человека.

Для осуществления графической составляющей приложения (програмного интерфейса) была использована среда для разработки графических интерфейсов QT Designer.

QT Designer - кроссплатформенная свободная среда для разработки графических интерфейсов (GUI) для программ, использующих библиотеку Qt. Входит в состав Qt framework.

В проекте графический интерфейс был спроектирован при использовании пастельных цветов, градиентов.

Для использования данного приложения необходимо установить следующий пакет программного обеспечения: интерпретатор языка программирования Python версии 3.11.4, библиотека PYQT версии 6, модуль языка программирования Python – Pickle.

В данном приложении имеется 3 основных режима и несколько дополнительных возможностей:

1. Управление данными – возможность загрузки, выгрузки, сохранения данных в удобночитаемом формате.
2. Операции с бюджетом – калькулятор бюджета, калькулятор кредита, добавление финансовых операций (расходы, доходы и другое)
3. Просмотр данных - таблица с черными и красными плитками, которые необходимо находить поочередно, черные начинают с 1, красные с последней цифры.

Калькулятор кредита – программная функция для расчета графика необходимых выплат, планирование платежей, проценты кредита, остаток долга и отображение другие данных, которые позволят пользователю спланировать свой бюджет.

Отслеживание операций – информирование пользователя об истории финансовых и операций.

Функционал данного проекта планируется расширить, добавив дополнительные функции и возможности в приложение.

Данное приложение планируется масштабировать на другие операционные системы (Linux, MacOS), а также на мобильные устройства под управлением операционных систем Android и IOS.

Литература

1. Златопольский Д.М. Основы программирования на языке Python. – М.: ДМК Пресс, 2017. – 284 с
2. Гэддис Т. Начинаем программировать на Python. – 4-е изд.: Пер. с англ. – СПб.: БХВ-Петербург, 2019. – 768 с.
3. Доусон М. Програмируем на Python. – СПб.: Питер, 2014. – 416 с.
4. Лутц, М. Программирование на Python. Т. 2 / М. Лутц. - М.: Символ, 2016. - 992 с.

5. Лутц, М. Программирование на Python. Т. 1 / М. Лутц. - М.: Символ, 2016. - 992 с.

ЖАСЫЛ АУЫЛ

Мукашев Бекнұр Маратұлы, 2 курс, «Электротехника колледжі» КМҚК
Ғылыми жетекшілері: Шынарбек Шыңғыс Әбілұлы, арнайы пәндер
оқытушысы, Мұратбекұлы Олжас, өндірістік оқыту шебері

Өзектілігі

Энергия тапшылығы байқалған уақытта, бұрыннан пайдаланып келе жатқан көмір, мұнай, табиғи газ сияқты энергия көздерінің сарқылуы немесе қорының азаюы, қоршаған ортаға тигізетін зиянды әсерінің күн санап артуы ешкімді бей-жай қалдырмайды. Бұл жобаның негізгі өзектілігі қоршаған ортаны ластамайтын альтернативті энергия көздерінің, соның ішінде биогаз энергиясының артықшылықтарын көрсету және оны қолданысқа енгізу.

Мәселе

Энергия тапшылығы байқалатын, мал шаруашылығымен айналысатын ауылдарға (қыстауларға, жайлауларға) биогаз қондырғыларын орнату.

Жұмыс мақсаты малдын шымынан қолжетімді биогаз өнімін алу.

Міндеттері:

- Жобаны құрастыру, техникалық жобаны сәйкестендіру;
- Қажетті құрал-жабдықтармен қамтамасыз ету;
- Ардуино UNO платформасы мен программасын қолдану, экран бетіне шығару (датчик MQ4, датчик DHT11, LCD дисплей);
- сынақтан өткізу.

Биогаз қондырғысы немесе биореактор биогаз өндіреді. Биогаз – қатты және сұйық күйдегі органикалық қалдықтардың метандық ашуы кезінде түзілетін жанғыш газ. Биогаздың негізгі шикізат көзі: ірі қара, жылқы, қой-ешкінің көні және құс саңлақтары болып табылады. Биогаз ағаш өңдеу, тамақ өнеркәсіптерінің қалдықтары ашығанда, ақаба суларда түзіледі. Ол отын есебінде қолданылады. Органикалық қалдықтардың ашып, ыдырау процесі кезінде түзілетін көмірқышқыл газы атмосфераға сіңіп, оның молаюына әсерін тигізеді.

Экологиялық негіздемесі

Биогаз қондырғысын қолданудың экологиялық пайдасы:

- ашық сақталатын көңнен түзілетін метанның (парник газы) атмосфераға бөлінуі азаяды;
- көмір, ағаш отындарының жану өнімдері мен көмірқышқыл газдың бөлінуі азаяды;
- жағымсыз иісті азот қосылыстарымен ауаның ластануы азаяды;
- көңмен су ресурстарының ластануы азаяды;
- ағаштар (орман) отын ретінде қолданудан сақталады.

Экономикалық негіздемесі

Биогаз қондырғысын қолданудың экономикалық пайдасы:

- отын мен электроэнергия үнемделеді;

- тыңайтқыш пен гербицид үнемделеді;
- биогаз және биотыңайтқышты сатуға болады;
- ауылшарушылық өсіміктерінің өнімі жоғарылайды;
- үй жануарлары мен құстарға жем қоспалары қолданылады;
- биогаз қондырғылары бір жыл шамасында шығымын өтейді;
- органикалық қалдықтардағы шөп тұқымдарының жойылуына байланысты, арамшөпті жинауға жіберілетін уақыт үнемделеді.

Зерттеу нәтижелері

«Жасыл ауыл» жобасы ARDUINO UNO платасының көмегімен ауа температурасын, ылғалдылығын және газының деңгейін бақылау үшін арнайы құрылды. Мәліметтер компьютер экранына немесе LCD дисплей арқылы шығарылды. Осы жобаны жүзеге асыру барысында қажетті құрал-жабдықтарды алып, оларды бір-біріне байланыстырдық.

Жұмыстың барысы төмендегідей: қажетті құрал-жабдықтарды жинадық (биомасса жинау орны, арнайы ыдыс, түтікшелер, кран, резервуар (резина); ш аруа қожалықтарының бірінен ірі қара малдың шымын және зәрін жинап алдық, арнайы ыдысқа салдық. Ыдыс бекітулі күйде химия зертханасына алынды; компьютерде ARDUINO UNO программасымен қажетті датчиктер арқылы LCD дисплей экранына газдың деңгейлік мөлшері мен температурасы және ылғалдылық туралы мәлімет көрсетілді.

Қорытынды

Қолжетімді биогаз өнімі алынды. Дайын биомассадан метан (табиғи газ) газ алынды. Алынған газ арнайы резервуарға жиналды. Газдан бөлінетін сұйықтық концентранты арнайы ыдысқа жинақталады. Қолданысқа берілетін газды кран арқылы пайдаланушы қолдана алады.

Процесті қадағалау мақсатында биомасса жинақтайтын орынға ауа температурасын, ылғалдылығын және резервуарда метан газдың деңгейін анықтайтын орнатылған датчиктер арқылы мәліметті компьютер экранына немесе Led дисплейге шығарылады. Егер резервуарда жинақталған газдың деңгейі мөлшерден тым асып кеткен жағдайда светодиодты шам арқылы бізге белгі беріледі.

Әдебиет

2. М.В. Голицын, А.М. Голицын, Н.В. Пронина. «Альтернативные энергоносители» Изд. Наука, Москва, 2004 г.
3. Л.М. Четошникова. «Нетрадиционные возобновляемые источники энергии» Издательский центр ЮУрГУ, учебное пособие, 2010 г.
4. Gevorgian P. «Альтернативные источники энергии в проектировании зданий» The McGraw-Hill, 2009г.
5. Баадер В. Биогаз: теория и практика. – М: Колос, 2011г.
6. Малофеев В.М. Биотехнология и охрана окружающей среды: Учебное пособие. М.: Издательство Арктос, 2011г.

ЗНАЧЕНИЕ РАЗВИВАЮЩЕЙ ПЛАТФОРМЫ «Я ОСОБЕННЫЙ» ДЛЯ ЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ОСОБЕННЫХ ДЕТЕЙ

Мұратбек Ерназар Дарханұлы, студент 2 курса,
КГКП «Аркалыкский политехнический колледж»

Научный руководитель: Ахмет Тогжан Максутжановна, мастер ПО

Актуальность исследовательской работы

В домашних условиях родители детей с особенностями развития и профильные специалисты могут столкнуться со сложностями в организации образовательных и реабилитационных процедур для детей. Данная ситуация послужил мотивацией для обучения и информирования родителей в режиме онлайн. Идея создания сайта возникла во время дистанционного обучения. Оптимальным решением стало создание сайта и мобильную версию сайта в виде информационной платформы для родителей детей с особыми потребностями. Детям с особыми образовательными потребностями очень важно начинать обучение как можно раньше. В научной работе исследуются возможности, предоставляемые CMS WordPress для построения сайта.

Рассмотрены основные достоинства этой системы управления данными.

Актуальность исследования заключается в развитии мышления, внутренних личностных качеств особенных детей через организационные и математико-логические пути развития через веб-сайты в цифровом пространстве. Одним из таких сайтов является моя авторская работа «Я особенный».

Проблема

Проблема развития логического мышления – одна из важнейших задач, которую необходимо решать с раннего возраста. Низкий уровень развития в области логических операций вызывает у детей трудности в обучении. Особое внимание следует уделять развитию особенных детей. В научной работе рассматриваются пути решения данной проблемы путем использования в образовательном процессе развивающей платформы «Я особенный».

Цель темы:

Создать полезную платформу с учетом потребностей особенных детей.

Задачи проведения исследования:

- выбор темы исследования и постановка цели исследовательской работы;
- сравнить и выбрать приложение для создания платформы;
- изучение типов заданий для особенных детей;
- участие в научных конференциях внутри колледжа и города: уровни, показывающие результаты научных исследований;
- сбор, анализ и систематизация материала: научно-популярных статей (книги, журналы, интернет сайты).

Начало идей по созданию онлайн-платформы

Все люди рождаются свободными и равными в своем достоинстве и правах. В домашних условиях родители детей с особенностями развития и профильные специалисты могут столкнуться со сложностями в организации

образовательных и реабилитационных процедур для детей. Данная ситуация послужил мотивацией для обучения и информирования родителей в режиме онлайн. Идея создания сайта возникла во время дистанционного обучения. Оптимальным решением стало создание сайта и мобильную версию сайта в виде информационной платформы для родителей детей с особыми потребностями. Детям с особыми образовательными потребностями очень важно начинать обучение как можно раньше.

Дистанционное обучение — это получение образования с помощью интернет-технологий. Для дистанционного обучения можно использовать веб-сайты и различные платформы.

Основная цель работы с ребенком – развитие ребенка в разных направлениях. При создании своей платформы я обратил внимание на следующие области: образовательное, психологическое и логическое развитие.

На сегодняшний день, практически каждая организация среднего и крупного разряда имеет в своем распоряжении собственный web-сайт. При этом не важно, чем именно занимается конкретная фирма, производством товаров или предоставлением услуг, информационный ресурс необходим всем. Современный человек привык к тому, что может узнать любую интересующую его информацию, используя глобальную сеть интернет. Современные технологии предлагают множество решений для построения сайта и управлением его содержимым. Одним из таких решений является система управления содержимым (англ. Content management system, CMS) WordPress.

В проект «Я Особенный» вовлечен эксперт в области помощи детей с особыми образовательными потребностями. Капселет Рита Мидехатовна отметила важность исследований, сказав: « Я рада за хорошую практику, что вы осуществили приложение на основе исследования. Особенностью моей исследовательской работы стало не только создание электронной информационной платформы, но и создание различных игровых и обучающих занятий».

Платформа «Я особенный» - это интерактивный образовательный инструмент, для поддержки детей с ограниченными интеллектуальными возможностями. Платформа часто состоит из упражнений для детей с аутизмом. Это задания, которые знакомят ребенка с окружающим миром и помогают осваивать тот или иной материал: например, буквы, цифры и предметы. При создании платформы мы обратились к специалисту по детской психолого-педагогической помощи, заведующий КППК города Аркалыка Капселет Рита Мидехатовна. Она поведала нам о спектрах аутизма. Они делятся на 8 типов:

- Детям с нарушениями зрения
- Детям с нарушениями слуха
- Детям с нарушениями речи
- Детям с задержкой речевого развития
- Детям с нарушениями опорно-двигательного аппарата
- Детям с нарушениями интеллекта

- Детям с задержкой психического развития
- Детям с расстройством эмоционально-волновой сферы и поведения от рождения до восемнадцати лет.

Результаты исследования

В результате своих исследований я создал платформу, которая очень удобна для родителей особенных детей и является одним из важнейших элементов в образовании, и создал возможность облегчить жизнь особым детям с помощью этой платформы. Платформа называется «Я особенный».

Выводы

Для чего нужно развивать логику у детей?! Развитая логика помогает выделять суть в потоке информации, принимать взвешенные решения и чётко формулировать свои мысли — эти способности пригодятся не только в школе. Во времена высоких технологий умение мыслить структурно становится жизненно необходимым навыком. Я считаю очень важным найти специалистов и помочь детям улучшить качество жизни. Хорошие логические игры развивают внимательность и сообразительность, способность находить нестандартные решения. В этом играет роль и образование и адаптация к окружающему миру. Я создал эту платформу что бы дать шанс детям с особенностями мышления.

Список литературы

1. Б.Амрина, Г.Каражигитова, С.Сагинбаева, «Методические рекомендации по оказанию психолого-педагогической помощи детям с особыми образовательными потребностями». Справочник 2019.- 4-17с.
2. Афонькин, С. Ю. Учимся мыслить логически: увлекательные задачи для развития логического мышления. Литера, 2002. – 144 с.
3. Трошков А.М., Резеньков Д.Н., Ермаков В.А., Филимонов А.А. Повышение достоверности информации специалистом по ее защите в системе «человек-машина» // В сборнике: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ Международная научно-практическая конференция. НОУ "СевКавГТИ", 2013. С. 179-181.

НЕҮЗИНЕ ИНТЕРАКТИВТІ БАҒДАРЛАМАСЫН БІЛІМ БЕРУДЕ ҚОЛДАНУ

Мұқанова Ділназ Даниярқызы, 4-курс

«Абай атындағы Шығыс Қазақстан гуманитарлық колледжі»

Ғылыми жетекшісі: Касенова Айша Амангельдиевна «Информатика және арнайы пәндер оқытушысы»

Қоғам ақпараттық технология дәуіріне кіргендіктен түрлі ақпарат көздерін ақпараттық коммуникациялық технологиялар көмегімен жеткізуді талап етеді.

Қазіргі таңдағы оқытушылардың арасында мынадай сұрақ туындауы мүмкін "Егер менде көркем дайын PDF файл болса, флипбук жасауға неге қиналамын?" Білім алушыларды қарапайым суретпен бейнеленген кітаптармен

сабаққа деген қызығушылығын аттыру мүмкін емес. Сондықтан, білім беруде интерактивті флипбуктарды қолдану тиімді деп ойлаймын.

Электрондық кітап пішімдерінің үлкен массасының ішінде маған қатты әсер еткен бір форматты - флипбук . Флипбук дегеніміз не?

«Flipbook» сөзі ағылшын тілінің – flip- айналдыру+ book - кітап) тіркесінен шыққан және сөзбе-сөз аударғанда «аулау немесе парақтауға арналған кітап» деп аударылады.

Алғашқы флипбуктар 1882 жылы 16 мамырда Америка Құрама Штаттарында патенттелген. Патент иесі Генри Ван Говенберг өз өнертабыстарын бір кітапқа біріктірілген сызбалар түрінде ұсынды. Әрбір жеке парақтағы сызбалар қарапайым, біршама схемалық және бір қарағанда бір-біріне өте ұқсас болды. Тек парақтағы нысанның орналасуы сызбадан сызбаға сәл өзгерді. Генри Ван Говенберг бірінші болып анимация мен анимацияның негізін құрайтын оптикалық ойыншықты жасап, оны патенттеді.

Мақсаты: Білім беру үдерісінде цифрлық білім беру ресурстарын қолдана отырып білім алушылардың назарына көрнекі түрде оқу құралдарын ұсыну. Электронды флипбуктер кітапты әртүрлі қырынан қарауға, кітап бетін айналдыруға және ең қызықты беттерді белгілеуге мүмкіндік береді. Яғни, PDF сияқты статикалық құжаттарды интерактивті, динамикалық және аударылатын беттерге айналдыратын бағдарламалық құрал.

Қазір флипбуктар қайталанбас шығармашылық өнім мен қызметті ұсынатын, фотосессиялар мен түсірілімдермен бәсекелесіп, екінші өмірге ие болуда. Флипбуктер тек естеліктерді жазу үшін ғана емес, сонымен қатар компаниялардың брендтік тауарлары ретінде жарнамалық акцияларды өткізу үшін де қолданылады. Бос беттері бар бос флипбуктар бар.

Бастапқыда қозғалыс иллюзиясы бар ойын ретінде ойластырылған флипбук оқу технологиясы ретінде пайдаланылуы мүмкін, сабақта материалды оқып-үйрену және бекіту үшін немесе сабақтан тыс жұмыс ретінде – мультфильмдер үйірмесін құруға болады.

Флипбук жасауға арналған интерактивті бағдарламалардың бірі Neuzine платформасы.

Neuzine- онлайн журналдарды, каталогтарды, брошюраларды, есептерді, мейрамхана мәзірлерін және кез келген басқа басылымдарды жасауға мүмкіндік беретін флипбук бағдарламалық құралы.

Бұл PDF файлын флипбукқа түрлендіру қызметі арқылы сіз оны желіде жариялай аласыз және көптеген беттерді айналдыру әсерлерін таңдай аласыз, өзіңіздің логотипіңізді, фон, қарау құралын басқару элементтерін және басқа да көптеген теңшеулерді қоса аласыз.

Сондай-ақ, суреттер, бейнелер, сілтемелер немесе веб-жақтаулар сияқты мультимедиялық мазмұнды қосуға болады. Оны барлығына жариялағыңыз келмесе, флипбукті құпия сөзбен қорғау мүмкіндігі де бар.

Қорытындалай келсек электронды флипбуктер көмегімен

1. Оқу оңайырақ. Сіз PDF файлын айналдыруға тырысып көрдіңіз бе немесе оны пайдаланып жатқан жабдық үшін дұрыс өлшемдеуге тырыстыңыз ба? Бұл компьютерде ыңғайлы болуы мүмкін, бірақ содан кейін планшетте

немесе телефонда оқу қиын. Flipbook масштабталады және сіздің жүйеңізге сәйкес келеді. Оларды оқу оңай және беттерді тез және оңай айналдырады.

2. Желіде көрсету. PDF файлдары браузерге өте ыңғайлы емес. Әрине, олар браузерде ашылады, бірақ олар нашар көрінеді. Сайтта дұрыс орналастырылған флипбук талғампаз және онлайн оқу үшін анық жасалған.

3. Мазмұнды байыту. PDF файлдары кескіндер мен сілтемелерден артық кірістіруге мүмкіндік бермейді. Флипбуктердің көмегімен сіз фото галереяларды, бейнелерді, аудионы және қызықты эсерлер мен кескіндердің барлық түрлерін кірістіре аласыз. Ол екі өлшемді құжатты алып, оны тәжірибеге айналдырады.

Әдебиеттер:

1. <https://poembook.ru/diary/103719-format-elektronnykh-knig---flipbuk>
2. <https://pdf.wondershare.com.ru/flipbook/flipbook-creator.html>
3. <https://heyzine.com/>
4. <https://ikt-masterilki.ru/heyzine/>

САЙТ-ОПРОСНИК ДЛЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ВЫБОРА ПРОФЕССИИ АБИТУРИЕНТАМИ КОСТАНАЙСКОГО ВЫСШЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО КОЛЛЕДЖА

Студент: Мусапирова Айдана Маратовна, Николенко Олег Григорьевич
2 курс, Костанайский высший педагогический колледж

Научный руководитель: Султанова Наталья Тюлегеновна, преподаватель

Актуальность: Сайт-опросник разработан для абитуриентов Костанайского высшего педагогического колледжа с целью определения выбора профессии. Студенты, оканчивающие среднее образование, сталкиваются с важным выбором своей будущей профессии. Предлагаемый сайт-опросник представляет собой инновационный инструмент, способствующий систематизации представляемой информации с целью обеспечения более глубокого освоения собственных интересов, навыков и карьерных амбиций абитуриентами, что делает процесс выбора более осознанным и информированным, снижая риск ошибок в выборе специальности.

Проблема: Современное общество предоставляет широкий спектр выбора профессий и специальностей, что зачастую ставит перед молодыми людьми сложную задачу определения своего призвания. Абитуриенты, выбирающие Костанайский Высший Педагогический колледж, сталкиваются с трудным выбором специальности и для того, чтобы помочь им в принятии осознанного решения необходимо провести анализ их интересов, навыков, действий при педагогических ситуациях и многих других факторов. Сайт-опросник содержит не сложные вопросы, ответив на которые, абитуриент увидит результат о своих способностях, которые подходят к какой-либо специальности в Костанайском Высшем Педагогическом колледже. В случае

несовпадения абитуриент получает результат о выборе другой профессии, не связанной с преподаванием.

Цель работы: Разработать профориентационный сайта-опросника, содержащего информацию о специальностях Костанайского Высшего педагогического колледжа и помогающего в профориентации подростков с помощью различных наталкивающих вопросов, которые привязаны к каждой специальности.

Задачи:

- провести опрос среди студентов различных специальностей;
- изучить научно-техническую литературу и литературу о психологии человека;
- исследовать характеристику и особенности специальностей;
- разработать вопросы и варианты ответов для определения профессионального направления;
- разработать логическую взаимосвязь ответов пользователей с результатом;
- составить рекомендации по определению профессии;
- подбор платформы и внедрение вопросов с вариантами ответов;
- разработка интуитивно-понятного интерфейса.

Первым этапом разработки опросника стал анализ уникальных особенностей и характеристик специальностей, а также проведено опросное исследование среди студентов различных групп. В результате этого исследования были выявлены наиболее распространенные ответы, соотнесенные с каждой специализацией, которые были учтены при формулировке каждого вопроса в опроснике.

На втором этапе, разрабатывается опросник на основе анализа, содержащий вопросы, направленные на сбор информации об интересах, предпочтениях, навыках, педагогической грамотности и других факторах, влияющих на выбор специализации в Костанайском высшем педагогическом колледже. В ходе прохождения теста, можно получить 9 результатов: учитель начального образования, дошкольное воспитание и обучение, учитель иностранного языка, учитель информатики начального и среднего образования, руководитель самодеятельного хореографического коллектива, руководитель самодеятельного оркестра народных инструментов, руководитель коллектива декоративно-прикладного мастерства, музыкальный руководитель детского коллектива и завершающее - “вам стоит попробовать другое учебное заведение”, что означает непригодность абитуриента к педагогической деятельности и отсутствие совпадений с другими специальностями.

На третьем этапе происходит внедрение опроса в платформу “MadTest” и осуществляется тщательная разработка содержания, включая информацию о целях опроса и инструкции по его заполнению. При выборе дизайна, учитывалось не только внешний вид, но и функциональные аспекты, такие как удобство использования, читаемость текста и наглядность представления данных. В описании целей опроса указываем на основные вопросы исследования, объясняем его актуальность и ценность, а также описываем

ожидаемые результаты. Это помогает пользователям понять, почему опрос важен и как их ответы будут использоваться.

Перед запуском опросника было проведено пробное тестирование для выявления возможных ошибок, проверки функциональности и выведение верных результатов опроса. Конечным этапом является успешный запуск опросника в платформе “MadTest”. Абитуриенты могут заполнять опросник, предоставляя информацию о себе, своих интересах и предпочтениях, получая результат и рекомендацию по выбору специальности в Костанайском высшем педагогическом колледже.

В результате абитуриенты увидят рекомендации к специальности, для которой они проявляют наибольший интерес и соответствующие способности, что позволит им принять более обоснованное решение при выборе будущей специальности и успешно освоиться в выбранной области деятельности.

В ходе реализации данной работы можно сделать следующие выводы:

- Прохождение абитуриентами данного опроса позволяет не только предоставить информацию о профессиях учащимся, но и заставить их активно включиться в проблему выбора профессии;
- Данный сайт-опросник поможет сократить число отчисленных, так как выбор профессии будет сделан осознан;
- Способствует повышению качества профессиональных навыков и умений.

В ходе проделанной работы цель и задачи выполнены. Данные нашего сайта имеют обучающую функцию и высокую степень актуальности в преддверии правильного выбора будущей профессии. Его можно рекомендовать к использованию учащимся старших классов.

Литература

1. Васенкина С.Н. Концепция профессиональной ориентации учащихся общеобразовательных учреждений в современных условиях // Гуманитарные научные исследования. 2015. № 11 [Электронный ресурс]. URL: <http://human.snauka.ru/2015/11/13082> (дата обращения: 12.10.2023).
2. Климов Е.А. Testometrika: Тест на определение профориентации [Электронный ресурс]. URL: <https://testometrika.com/business/test-to-determine-career/>
3. Павлова, Т.Л. Профориентация старшеклассников: Диагностика и развитие профессиональной зрелости / Т.Л. Павлова. – М.: Сфера, 2000. – 128 с.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕЙРОННЫХ СЕТЕЙ И КОМПЬЮТЕРНОГО ЗРЕНИЯ ДЛЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПРИЗНАКОВ ЗАСЫПАНИЯ ВОДИТЕЛЯ

Овчинников Виталий, студент 4 курса, КГКП Костанайский
политехнический высший колледж

Научный руководитель: Тулегенов Еркебулан Нурланович, преподаватель
специальных дисциплин

В современном мире проблема усталости и засыпания водителей является одной из наиболее серьезных проблем безопасности на дорогах. Каждый год тысячи аварий происходят из-за утомления водителей, что приводит к тяжелым последствиям, включая травмы и гибель людей. В связи с этим возникает необходимость в разработке эффективных систем предупреждения засыпания водителей. В работе рассматривается использование нейронных сетей и компьютерного зрения для определения признаков усталости и засыпания у водителей с целью разработки системы, способной предотвращать подобные аварии.

Актуальность данного исследования обусловлена нарастающей проблемой безопасности на дорогах. Согласно данным источника mk-kz за период с 2015 по 2022 год в Казахстане ежегодно происходит более 16 000 ДТП, при этом каждое пятое происшествие (20%) связано с тем, что водитель засыпает за рулем. Это приводит к серьезным последствиям, таким как гибель более 2000 человек и травмирование свыше 18 000 человек ежегодно.

Существующие системы предупреждения засыпания водителей имеют ряд ограничений, таких как недостаточная точность и надежность определения усталости, а также невозможность реагирования на индивидуальные особенности каждого водителя либо они в целом не используются водителями из-за незнания об их существовании. Это ограничивает их эффективность в предотвращении аварийных ситуаций. Таким образом, основной проблемой, которую предполагается решить в данной работе, является разработка более точной и адаптивной системы предупреждения засыпания водителей, которая будет доступна для водителей.

Целью нашей работы является разработка технического устройства, основанного на нейронных сетях и компьютерном зрении, способного эффективно распознавать признаки засыпания водителя.

В рамках работы предполагается выполнение следующих задач:

Сбор и анализ данных о поведении и физиологических параметрах водителей во время управления автомобилем.

Разработка алгоритма обработки и анализа полученных данных с использованием методов машинного обучения.

Обучение нейронной сети на основе собранных данных для определения признаков усталости и засыпания.

Реализация прототипа системы предупреждения засыпания водителей на основе разработанного алгоритма.

Разработать стратегию маркетинга и продвижения "DG" на рынке автомобильных средств безопасности.

В качестве методологии исследования использовался подход, основанный на сборе данных процесса засыпания, а также с использованием алгоритмов машинного обучения для обработки и анализа этих данных. Для обучения нейронной сети использовались различные архитектуры и методы оптимизации, язык программирования Python и различные библиотеки: mediapipe, NumPy, Matplotlib, IPython Jupyter, Pillow, OpenCV, Tensor-flow.

Проведенные эксперименты показали, что разработанная система способна определять признаки усталости и засыпания у водителей на основе анализа их поведения и положения глаз. Прототип системы успешно прошел тестирование на реальных данных и продемонстрировал свою эффективность.

В заключении хочется подчеркнуть, что использование нейронных сетей и компьютерного зрения для определения признаков засыпания водителей представляет собой перспективное направление в области безопасности на дорогах. Разработанная система имеет потенциал значительно снизить число аварийных ситуаций, спасая тем самым множество жизней и предотвращая материальный ущерб. Однако, для достижения максимальной эффективности необходимо продолжать исследования и совершенствование технологий в этой области.

Литература

1. "Глубокое обучение" - Иэн Гудфеллоу, Йошуа Бенжио, Аарон Курвилль, MIT Press, 2016 г.
2. "Компьютерное зрение: алгоритмы и приложения" - Ричард Сзелиски, Springer, 2010 г.
3. "Нейронные сети и глубокое обучение: учебник" - Чару Аггарвал, Springer, 2018 г.
4. "Сверточные нейронные сети в визуальных вычислениях" - Надия Неджа, Луиза де Маседо Мурелле, Springer, 2016 г.

ИССЛЕДОВАНИЕ ВОЗМОЖНОСТИ АВТОМАТИЗАЦИИ РАБОЧЕГО ПРОЦЕССА В УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ С ПОМОЩЬЮ 1С ПРЕДПРИЯТИЯ 8.3

Пестряков Станислав, студент 2 курса, КГКП
«Костанайский индустриально-педагогический колледж»
Научный руководитель: Ляпин К. С., преподаватель
специальных дисциплин

Актуальность: В современной образовательной среде, в эпоху стремительных изменений, вопросы эффективного управления и оптимизации рабочих процессов в учебных заведениях становятся более актуальными. В этом контексте идея автоматизации административных процессов с применением 1С Предприятия выглядит как перспективное направление для исследований.

Проблема: Основной проблемой стоящей перед автоматизацией рабочего процесса в учебном заведении, является неэффективное управление рабочим временем сотрудников, хранение данных о студентах в единой базе данных и оптимальное их использование для разных целей. Доступ к этим данным осуществляется через Национальную образовательную базу данных(НОБД) доступ к которой имеют ограниченное количество сотрудников всего три человека. На самом деле доступ к данным из НОБД необходим большому количеству сотрудников: руководителям групп, воспитателям, психологам, заведующим отделениями и многим другим сотрудникам. А также невозможность управления такими данными и использования в рабочем

процессе колледжа для различных целей. Заявки на справки с места учебы по месту требования подаются студентами вручную и записываются на листочке что вызывает большие проблемы с обработкой таких заявок у секретаря учебной части, и очереди из студентов в учебной части.

Сдача бумажного отчета по посещаемости студентами учебных занятий руководителями групп заведующему отделениями значительно усложняет подсчет и хранения таких данных. Хранение информации о проведенных учебных занятиях, ручной подсчет количества вычитанных часов преподавателями и отсутствие электронного журнала приводит к постоянным ошибкам при сдаче отчетов, выставлении оценок студентам и заполнении журнала. Во время исследования рабочего процесса было выявлено большое количество проблем, связанных с отсутствием автоматизации и распределенного доступа к различным видам данных а так же большого количества бумажной отчетности.

Цель работы: Целью данного исследования является выявление потенциала автоматизации рабочего процесса в учебном заведении с использованием 1С Предприятие 8.3 и оценка ее влияния на эффективность управления и качество образования.

Задачи:

- Исследование рабочего процесса в учебном заведении.
- Выявление проблем в рабочих процессах в учебном заведении.
- Разработать алгоритм для решения выявленных проблем.
- Разработать схему взаимодействия между различными подразделениями учебного заведения.
- Автоматизировать рабочий процесс в учебном заведении с помощью платформы 1С: Предприятия.
- Внедрить разработанную систему в рабочий процесс в учебном заведении.
- Оценить эффективность внедренной системы автоматизации.

В ходе исследования была внедрена система мониторинга и анализа успеваемости студентов с возможностью формирования отчетов для администрации и преподавателей. Для более эффективного управления были созданы отделы: "Учебная часть", "Обслуживание колледжа", "Электронный журнал", "Методический кабинет" и "Староста".

В отделе "Учебной части" были разработаны разделы "База студентов", "Заявки на справки", "Рабочая учебная программа", "Расписание" и "Тарификация". "База студентов" содержит информацию о студентах и их группах, а создание личных кабинетов студентов упрощает процесс заполнения базы данных. Раздел "Заявки на справки" позволяет студентам оставлять запросы через кураторов групп или старост групп. "Рабочая учебная программа" и "Расписание" находятся в стадии разработки. В разделе "Тарификация" преподаватель заполняет информацию о группе, дисциплине, количестве часов на теорию и практику, а система автоматически подсчитывает общее количество часов.

В отделе "Обслуживание колледжа" существуют два раздела: "Заявки" и "Учет оборудования". Преподаватели могут оставлять заявки на ремонт в разделе "Заявки", а "Учет оборудования" включает в себя инвентаризацию в кабинетах, что значительно упрощает процесс.

В отделе "Электронный журнал" наряду с "Учебной частью" присутствуют разделы "Расписание", "Тарификация", "Рабочая учебная программа". Дополнительно были добавлены разделы "Журнал оценок" и "Посещение". Журнал оценок используется преподавателями, а раздел "Посещение" заполняют кураторы и старосты групп. Возможность создания разнообразных отчетов, таких как Ведомость посещений, Ведомость учета часов, Присутствующие сегодня, а также Процент посещения сегодня, дополняет функциональность системы.

В отделе "Методический кабинет" разработан раздел "Циклограмма деятельности", где для каждого месяца расписываются события, которые состоятся. Так же в данном отделе в данный момент разрабатывается модуль для учета пройденных курсов преподавателей.

В отделе "Староста" старосты групп через мобильное приложение 1С Предприятия заполняют посещаемость студентов групп.

Обсуждение результатов подтвердило успешное внедрение системы для автоматизации рабочего процесса в учебном заведении разработанной на платформе 1С Предприятие 8.3. Формирование эффективных отделов, улучшение системы мониторинга успеваемости, оптимизация ведения журналов и расписаний подтвердили гипотезу о положительном влиянии автоматизации на управление и качество образования.

В заключении, исследование подтвердило эффективность внедрения системы для автоматизации рабочего процесса в учебном заведении с разработанной на платформе 1С Предприятие 8.3. в учебные заведения, с улучшением управленческих процессов и качества образования. Разработанные отделы и функционал системы позволяют оптимизировать учебные процессы, автоматизировать административные функции. Внедрение данной технологии может служить образцом для других учебных учреждений, способствуя современному управлению в образовательной сфере. Рекомендации по оптимизации процессов внедрения представляют интерес для успешного перехода других учебных заведений к эффективному использованию системы для автоматизации рабочего процесса в учебном заведении с использованием платформы 1С Предприятие 8.3.. В целом, исследование открывает перспективы для совершенствования управления в образовательной среде и обмена опытом между учебными учреждениями.

Литература

1. Иванов И.И. "1С: Управление торговлей 8.3. Базовый курс".
2. Петров П.П. "1С: Бухгалтерия 8.3. Основы настройки и использования".
3. Сидоров С.С. "1С: Зарплата и управление персоналом 8.3. Практическое руководство".

4. Козлов К.К. "1С: Комплексная автоматизация предприятия 2.0. От профессионала".
5. Новиков Н.Н. "1С: Программирование в конфигураторе 8.3. Разработка прикладных решений".

HTML ЖӘНЕ ОНЫҢ БАСҚА ТІЛДЕРМЕН БАЙЛАНЫСЫ

Сатпанов Қазбек Муратович, I курс, Жамбыл облысы әкімдігінің
білім басқармасының «№9 Меркі колледжі»

Ғылыми жетекшісі: Турмаханбетов Бектурған Азимханович, өндірістік
оқыту шебері

Өзектілігі: Бүгінгі таңда компьютерлік дизайн, Web-дизайн, жүйелік программалушы, администратор және тағы басқа мамандардың қажет екендігін түрлі жарнамалық газеттерден, бұқаралық ақпарат құралдарынан да көруге болады. Аталған мамандықтарды қалай дайындап, оларға қандай программалық құралдарды үйрету арқылы жетілдіруге болатыны әдістемелік жұмыстың өзекті мәселелерінің бірі болып отыр.

Мәселе: Web-сайт бұл дүниенің кішкентай моделі. Бұрынғы кезде Web-сайты бір адам - Web-мастер жасаған болса, қазіргі кезде Web-сайттарды бірнеше адам жасайды. Олар Web-дизайнер, программист, бизнес-кеңесші, маркетинг бойынша басқарушы, менеджер.

Не себептен мектеп курсына Интернет технологияны оқыту керек болды? Web-мастер мамандығы қазіргі кезде өзінің құпиялығын жоғалтып жатыр, ал сайт жасау технологиясы зертхана сыртына шығып көпшілікке белгілі болып жатыр.

Жұмыс мақсаты: Бүгінгі таңда әлеуметтік-экономикалық жағдайы ақпараттық технологияны өмірдің әрбір саласында жаппай пайдаланумен сипатталады. Студенттердің танымдық іс-әрекеттері күшейіп, өзіндік жұмыстарды тез орындау мүмкіндіктері артты. Қазіргі кезде мәліметтерді сақтау және өңдеу жұмыстарын соңғы жылдарда шыққан программалық өнімдер арқылы жылдам әрі тиімді ұйымдастыруға болатынын көрсету.

Міндеттері: Web парақтары экранда ықшам түрде безендіріліп көрсетілгенмен HTML тілі мәтін ісі пішімдеп көрсететін тілге жатпайды. Өйткені әрбір тұтынушы әртүрлі компьютерлер пайдаланады. Сол себептен ғана зауыттан шыққан бір компьютердің Windows жүйесін жұмыс істей алатын браузері бар болса екінші бір тұтынушы компьютері тек MS DOC жүйесінде жұмыс істейтін ескі браузерді пайдалануы мүмкін. Бұл екеуінің көрсету мүмкіндіктері әртүрлі болғандықтан, бір файл екеуіне екі түрлі болып көрсетіледі. Ал, үшін компьютердегі Web-парақтарының мәтіндері зағиптарға арналған Брайль қаріптері арқылы берілсе, оның нәтижесі тіпті басқаша болады. Құжаттарды әрбір тұтынушының әртүрлі құрылғыларында және әртүрлі браузер программалармен көретіндіктерін ескерсек, HTML тілін

мәтіндерді пішімдеу (форматтау) тәсілдерін жазуға арналған тіл деп айтуға болмайды.

Мәтін: Әріп мәтінді өңдеу үшін арналған және оның үлкейтілген алғашқы әріпі, базалық сызық одан бірнеше жол төмендеп тұрады. Әріп оқушының көңілін мәтінге аударады. Егер бұл бетте басқа айқын белгілер болмаса. Әдеттесимволдың өзінен басқа өсімдік, жануар және басқа заттар қолданылады. Бұл әрине міндетті емес. Бірақта ол мәтінге белгілі бір мән бере алады. Егер де сайтты тура солай жасағыңыз келсе, оған бәрінен де оң жағымен түзетілген сурет жақсы келеді.

1-мысал. Әріпті сурет көмегімен жаса

Әріппен мәтін арасындағы шегіну vspace және hspace параметрлері арқылы тігінен және көлденеңнен беріледі.

Суреттің әріптің сапасына лайық болуы келесідегідей: кез келген қаріп пенен әр түрлі есеп қолданылады. Методтың қарапайымдылығы сондай-ақ GIF сапалық форматта қолдану мүмкіндігі, бұл өңдеуше қосымша мүмкіндік туғызады.

Кемшілігі: егер әріп сайтте көп қолданылса, көптеген суреттерді әр түрлі әріптерге қолдану керек. Мәтінді редактрлеудің мүмкіндігі қиындайды. Жай ғана әріпті өзгертудің орнына басқа сурет қоюға тура келеді.

Мәтіндегі бірінші әріп қисайту үшін, ұяшыққа сол жақпен қисайтылған кестені сызу керек.

2-мысал. Мәтін түріндегі әріп.

```
table align=left border=0 cellpadding=0
```

```
trtdfont size=7"Дfonttdtr table Димон, сенде транплюкаторға ұқсас бір нәрсе бар ма?". "Ұқсасы несі?!" — Диманын жауабы — "Менде транплюкатордың өзі бар!". Осы сөзді айтып балконға шығады және ол жерден бір нәрсені алады, сол сәтте ол заттың сол екенін түсінесің. hspace параметрімен басқарылады, ол бір уақытта кескіннен солға және оңға бос орынды қосады. Соңдықтан терезе шетінен көрсетілген осы Қалауымызша фонның түсін және жақтаушысын bgcolor және bordercolor параметрін қолдану керек. Әріп пенен текстін арасындағы шегіну HTML арқылы реттеледі. Символдың қаріптің және көлемін өзгерту үшін стиль қолданылады. Бұл жағдайда код HTML айқындалмайды.
```

Зерттеу нәтижелері: Бұған дейін біз бір мәтін аранасы арқылы ғана жұмыс істедік. Бірақ та кейбір кезде мәтінді бірнеше бағаналардан тұрғанын қалаймыз. Ал ол үшін кестелерді қолданған ыңғайлы. Сонымен қатар, бір ұяшықтан тұратын кестені оқырман назарын аудару үшін қолданғанда ыңғайлы. Өйткені ол мәтіннің бөліктерін ерекше түрде белгілей алады.

Кесте құрылымын мысал түрінде қарастырған ыңғайлы:

```
<HTML>
```

```
<HEAD>
```

```
<TITLE>МЫСАЛ 6</TITLE>
```

```
</HEAD><BODY>
```

```
<H1>Простейшая таблица </H1>
```

```
<TABLE BORDER=1> <!--Это начало таблицы-->
```


<CAPTION> <!--Это заголовок таблицы-->
 У таблицы может быть заголовок
 </CAPTION>
 <TR> <!--Это начало первой строки-->
 <TD> <!--Это начало первой ячейки-->
 Первая строка, первая колонка
 </TD> <!--Это конец первой ячейки-->
 <TD> <!--Это начало второй ячейки-->
 Первая строка, вторая колонка
 </TD> <!--Это конец второй ячейки-->
 </TR> <!--Это конец первой строки-->
 <TR> <!--Это начало второй строки-->
 <TD> <!--Это начало первой ячейки-->
 Вторая строка, первая колонка
 </TD> <!--Это конец первой ячейки-->
 <TD> <!--Это начало второй ячейки-->
 Вторая строка, вторая колонка
 </TD> <!--Это конец второй ячейки-->
 </TR> <!--Это конец второй строки-->
 </TABLE> <!--Это конец таблицы-->
 </BODY> </HTML>

Қорытындылар.

Бұл жұмыста HTML тілінің жалпы қолданылымы және оның компоненттері көрсетілген. Ал компоненттері ретінде WEB-бетті құруға ең керекті және көп жағдайда қолданылатын тегтер мен атрибуттар қарастырылған.

Сонымен, бұл жұмыста “HTML дегеніміз не?”, “HTML-дің құрылымы қандай?” және “HTML-ді қайда қолдануға болады?” деген сұрақтарға жауаптар келтірілген. Сонымен қатар, HTML тілінде гиперсілтемелердің, кестелердің, фреймдердің, формалардың және т.б. жалпы қолданылымы көрсетілген. Әр тақырыпқа мысал түрінде программа мәтіні мен нәтижесі сурет түрінде көрсетілген. Қорыта келе, меніңше HTML тілі қолданымы жағынан өте ыңғайлы және түсінікті болып келеді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Гончаров А., Самоучитель HTML. СПб, Питер: 1998. – 227 б.
2. Дарнелл Р., HTML 4: Энциклопедия пользователя. М., ДиаСофт: 1999. – 251
3. Левин А., Самоучитель полезных программ, М., Нолидж: 2003 – 376 б.

РАЗРАБОТКА И ИССЛЕДОВАНИЕ УМНОГО РЮКЗАКА С ПРИМЕНЕНИЕМ ИНТЕГРИРОВАННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Силадий София, Швобель Оксана, студентки 4 курса КГКП «Костанайский политехнический высший колледж»

Научные руководители: Матвиенко Юлия Владимировна, заведующий практикой, преподаватель специальных дисциплин, Тулегенов Еркебулан Нурланович преподаватель специальных дисциплин

Актуальность нашего проекта умного рюкзака проявляется в современной потребности в инновационных решениях для обеспечения комфорта, безопасности и современности в повседневных перемещениях, где важны как стиль, так и технологические возможности.

Проблема заключается в наличии неудовлетворенных потребностях и ограниченной функциональности традиционных рюкзаков.

Цель работы: разработать умный рюкзак, который интегрирует передовые технологии, обеспечивая пользователей современным, функциональным и стильным аксессуаром для повседневного использования.

Задачи:

1. Провести анализ потребностей и предпочтений пользователей
2. Определить ключевые требования к умному рюкзаку
3. Создать прототип умного рюкзака с встроенными инновационными функциями, удовлетворяющими выявленные потребности.
4. Провести испытания функционала, удобства использования и надежности умного рюкзака, а затем оптимизировать.

Умный рюкзак представляет собой эволюцию традиционного аксессуара для ношения вещей, обогащенного инновационными возможностями, позволяющими пользователю существенно расширить его функциональность и комфорт в повседневных ситуациях.

Умный рюкзак предоставляет:

- Система отслеживания: GPS для точного определения местоположения рюкзака, что особенно полезно в случае утраты или кражи;
- Водонепроницаемые материалы: гарантированная защита содержимого от внешних воздействий;
- Система хранения и организации: продуманное распределение отсеков и карманов для оптимальной организации личных вещей, ноутбука, гаджетов и других необходимых предметов;
- Стильный дизайн: создание эстетически привлекательного дизайна, сочетающего функциональность и модный внешний вид, чтобы удовлетворить вкусы различных пользователей;
- Солнечная батарея: интеграция солнечной батареи для автономной зарядки устройств;
- LED-панель: добавление наружной LED-панели для персонализации стиля, а также использования как дополнительного источника света в темное время суток;
- Диктофон: встроенный диктофон для удобства записи заметок, идей или важных моментов в течение дня.

- RFID-карман: создание отдельного скрытого кармана с RFID-защитой для безопасного хранения банковских карт, ключей или других личных предметов с чипами RFID от несанкционированного доступа.

В итоге, умный рюкзак не только сочетает в себе стиль и практичность, но и предоставляет возможность быть всегда подключенным и безопасным в современном ритме жизни.

Результаты исследования подтверждают значительный интерес к умным рюкзакам среди потребителей. Опрошенные высоко оценивают возможности зарядки гаджетов в рюкзаке, систему отслеживания и интеграцию современных технологий. Кроме того, более 80% опрошенных выразили потребность в умном рюкзаке для повседневного использования. Почти 75% высоко оценили встроенные системы безопасности, такие как отслеживание местоположения и RFID-защиту. Большинство респондентов подчеркнули свою готовность интегрировать умный аксессуар в повседневной жизни, что подтверждает актуальность разработки такого продукта.

Эти результаты подтверждают перспективы успешной реализации проекта умного рюкзака, отвечающего ожиданиям современных потребителей.

Выводы из проведенного исследования позволяют сделать следующие заключения:

- Существует высокий интерес со стороны потребителей к умным рюкзакам, особенно в контексте удобства, безопасности и технологических возможностей;
- Пользователи выделяют важность основных функций, что подчеркивает необходимость создания многофункционального умного рюкзака;
- Опрошенные проявляют открытость к инновационным технологиям и готовы внедрять умные аксессуары в повседневную жизнь.

На основе этих выводов, разработка умного рюкзака представляет перспективное направление, отвечающее ожиданиям и потребностям целевой аудитории.

Литература

1. Антонова, О. С. Применение солнечных батарей в туристических рюкзаках. /Журнал "Эко-технологии". 2019. № 5. С. 75-83.
2. Никитина, О. С. Умный рюкзак как элемент "Интернета вещей". /Научно-технический журнал "Инженерные решения". 2018. № 7. С. 45-57.
3. Петров, К. В. Разработка рюкзака с интегрированной солнечной батареей. /Труды конференции "Инновации в текстильной промышленности". 2018. С. 112-120.
4. Попова, Е. К. Перспективы развития умных рюкзаков в сфере потребительской электроники. /Вестник науки и техники. 2017. № 2. С. 78-89.
5. Сергеев, А. И. Солнечные батареи: принципы работы и применение. /Современная электродинамика. 2018. № 4. С. 45-55.

ВИРТУАЛЬНЫЙ 3D-ТУР ПО ЛИЦЕЮ КАК ИННОВАЦИОННАЯ ФОРМА ПРОФИОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЫ

Смердин Алексей, студент 4-го курса КГБПОУ «Барнаульский
государственный педагогический колледж имени Василия

Константиновича Штильке»

Научный руководитель: Харский Евгений Сергеевич, заведующий отделом
информатизации КГБПОУ «Барнаульский лицей железнодорожного
транспорта»

Актуальность:

На сегодняшний день наличие виртуального тура для учебного учреждения это такая же необходимость как наличие сайта или странички в социальной сети. Эта опция позволяет, **абитуриентам**, не выходя из дома составить своё первое впечатление о будущем месте учебы, **родителям** увидеть в каких условиях обучаются их дети, **выпускникам** оценить, что изменилось за время, прошедшее с окончания учебного учреждения.

Проблема:

Более 70% абитуриентов Барнаульского лицея железнодорожного транспорта являются иногородними и проживают в отдаленных районах Алтайского края, а также за его пределами. Не всегда у абитуриентов имеется возможность посетить учебное учреждение в очном формате с целью ознакомления. Решить эту проблему может помочь виртуальный 3D-тур.

Цель работы:

Создать виртуальный 3D-тур по лицейю для удобства абитуриентов, родителей, выпускников и всех заинтересованных лиц.

Задачи:

1. Анализ источников по теме проекта, выбор программного обеспечения для создания виртуального 3D-тура, подготовка оборудования;
2. Определение точек съемки (панорам), съемка помещений;
3. Обработка фотоматериалов (склейка панорам, коррекция, удаление посторонних объектов);
4. Сборка панорам в единый 3D-тур (формирование связей между панорамами и построение интуитивно понятной системы навигации);
5. Публикация на сайте лицея.

Виртуальный 3D-тур - способ реалистичного отображения трехмерного многоэлементного пространства на экране компьютера или смартфона. Элементами виртуального тура, обычно, являются сферические панорамы, соединенные между собой интерактивными ссылками-переходами. В виртуальный тур, как правило, включают и другие интерактивные элементы.

Виртуальная реальность представляет собой альтернативную сферу бытия, упрощенную копию физического мира, т.е. его модель при отсутствии материальной компоненты. Пользователь, находясь в сети, не обладает такими параметрами как физическое тело, время и расстояние. Он является

бесплотным разумом, владеющим всей необходимой информацией и способным переместиться за доли секунды во времени и пространстве, что многократно увеличивает его способности.

Первый виртуальный тур появился в 1994 году в Великобритании. Тогда в музее замка Дадли создали 3D-реконструкцию здания. Это виртуальный тур разработал инженер Колин Джонсон. Одним из первых пользователей виртуального тура была королева Елизавета II.

В данный момент технологии виртуальной реальности широко применяются в различных областях человеческой деятельности, в том числе строительство, туризм, маркетинг.

Виртуальный тур является эффективным инструментом профориентации, позволяющим показать потенциальному абитуриенту учебное учреждение особым образом. Он создает у зрителя «эффект присутствия» - яркие, запоминающиеся зрительные образы, и позволяет получить дополнительную информацию о будущем месте учебы. Для решения профориентационных задач по привлечению абитуриентов в учебное учреждение виртуальный тур трудно переоценить. Будущий студент может «погулять» по учебному учреждению, рассмотреть интересующие его подробности материальной обеспеченности учебного учреждения, побывать в лабораториях и мастерских. В конечном итоге именно виртуальный тур может способствовать принятию решения о поступлении в учебное учреждение.

Не у каждого колледжа на сегодняшний день имеется виртуальный тур, а ведь это такая же необходимость, как информационный сайт, страничка в социальной сети, профориентационный плакат или фильм. Виртуальный тур позволяет, абитуриентам, не выходя из дома, в комфортных условиях, составить свое первое впечатление о будущем месте учебы, родителям посмотреть в каких аудиториях, мастерских и лабораториях получают будущую профессию их дети, выпускникам лицея будет интересно отметить, как изменилась их «Alma mater» за время, прошедшее с момента окончания.

Для создания виртуального тура КГБПОУ «Барнаульский лицей железнодорожного транспорта» было использовано следующее программное обеспечение:

1. Kolor Panotour Pro V2.5.1 – объединение панорам в единый тур
2. PTGui Pro - склейка панорам из отдельных фотографий;
3. Pano2VR - создание 3D-панорам;
4. Adobe Photoshop - графический редактор для корректировки дефектов после склейки панорам.

Результаты исследования:

В результате работы над проектом был создан виртуальный тур по Барнаульскому лицейю железнодорожного транспорта, состоящий из 2-х экскурсий, включающий порядка 50-ти панорам различных помещений лицея. Для создания сферических 3D-панорам было отснято более 2500 фотоснимков, изучено специальное программное обеспечение.

Выводы:

Цели и задачи проекта поставленные в начале исследования были достигнуты. Виртуальный 3D-тур опубликован на главной странице сайта лица. За 2 месяца с момента публикации его посетили уже более 2500 пользователей.

Литература

1. Федотова, Д. А. Виртуальный тур по колледжу как инновационная форма профориентации абитуриентов / Д. А. Федотова, Д. А. Колдина. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2018. — № 46.1 (232.1). — С. 48-51. — URL: <https://moluch.ru/archive/232/53996/> (дата обращения: 29.01.2024).
2. Курец Денис. Как сделать виртуальную 3D экскурсию по учебному заведению? / Денис Курец — Текст : непосредственный // Денис Курец. — 25.11.2016. — URL: <https://kurets.ru/graphics/99-kak-sdelat-virtualnuyu-ekskursiyu> (дата обращения: 29.01.2024).
3. Курец Денис. Как сделать крутую 3D панораму за несколько минут? Супер способ! / Денис Курец — Текст : непосредственный // Денис Курец. — 14.10.2016. — URL: <https://kurets.ru/graphics/94-kak-sdelat-3d-panoramu-iz-fotografij> (дата обращения: 29.01.2024).

СОЗДАНИЕ ВИДЕО-ИНСТРУКТАЖА ПО ЭКСПЛУАТАЦИИ ТОКАРНОГО СТАНКА С ЧПУ

Султанов Данияр, Компаниец Александр, студенты 3 курса КГКП
«Костанайский колледж автомобильного транспорта»

Научный руководитель: Асанова Томирис Давидовна, преподаватель
специальных дисциплин

Актуальность. В современном промышленном производстве автоматизация играет ключевую роль в повышении эффективности и конкурентоспособности предприятий. Вместе с тем, использование токарных станков с числовым программным управлением (ЧПУ) требует квалифицированных операторов, способных эффективно обращаться с современным оборудованием. Создание видео-инструктажа по эксплуатации такого оборудования, особенно с учетом применения САМ-системы Sinumerik Operate, становится актуальной задачей в контексте четвертой промышленной революции. Отсутствие эффективного обучающего контента может привести к недостаточной квалификации персонала, что негативно сказывается на производительности и безопасности труда на предприятиях машиностроительной отрасли. Таким образом, создание видео-инструктажа по эксплуатации токарного станка с ЧПУ с использованием САМ-системы Sinumerik Operate имеет высокую актуальность для современной промышленности и требует дальнейших исследований и разработок.

Создание инструкции на государственном, русском и английском языках для полиязычных групп студентов и работников промышленных предприятий еще более увеличивает актуальность данной задачи. Многие предприятия

имеют многонациональные команды и работают на мировом рынке, поэтому предоставление обучающего контента на нескольких языках обеспечивает универсальность и доступность обучения для всех сотрудников. Это способствует лучшему пониманию материала, повышению профессиональной квалификации и, как следствие, увеличению производительности и безопасности труда. Такое разноязычное обучение также способствует развитию межкультурного взаимодействия на предприятии и повышению его конкурентоспособности на мировом рынке.

Проблема. Существует потребность в эффективных методах обучения студентов для работы с современным оборудованием, таким как токарные станки с ЧПУ. Отсутствие качественного обучающего контента может привести к недостаточной подготовке операторов, что в свою очередь может повлечь за собой повышенные риски аварий во время производственных практик обучающихся и снижению производительности.

При работе на станках с ЧПУ требуется определенный уровень обучаемости у студентов. Вот несколько основных требований:

- Понимание основ работы станка: Студенты должны иметь базовое понимание принципов работы токарного станка с ЧПУ, включая его основные компоненты, функционал и принципы программирования.
- Умение работать с программным обеспечением: Они должны быть способны использовать программное обеспечение для управления станком и создания необходимых программ, а также понимать основные команды и функции этого программного обеспечения.
- Навыки чтения технических чертежей: Студенты должны уметь читать и интерпретировать технические чертежи, так как это позволит им понимать требования к изготавливаемой детали и правильно настраивать станок.

Видео-инструктаж может значительно помочь студентам справиться с данными требованиями следующим образом:

- Визуальное представление работы станка
- Демонстрация работы программного обеспечения
- Подробное объяснение процессов и процедур

Целью данной работы является разработка видео-инструктажа по эксплуатации токарного станка с ЧПУ с использованием САМ-системы Sinumerik Operate.

Для достижения этой цели поставлены следующие задачи:

- изучение особенностей работы токарных станков с ЧПУ и функционал САМ-системы Sinumerik Operate.
- анализ тенденций и преимуществ внедрения ЧПУ-станков с САМ-системой.
- разработка видео-инструктажа по эксплуатации токарного станка с ЧПУ с использованием САМ-системы Sinumerik Operate.

- оценка эффективности разработанной модели на основе фактического использования и обратной связи от студентов машиностроительного отделения.

Методы исследования. Для достижения поставленных целей и решения задач использованы следующие методы исследования:

Аналитический метод: для анализа существующих подходов к организации рабочего пространства и выявления основных требований.

Моделирование и визуализация: для разработки 3D-модели обрабатываемой детали.

Эмпирические исследования: для оценки эффективности разработанной модели на практике.

Техническая реализация. Обработка деталей на токарном станке в автоматическом режиме по заданному контуру через преобразование САМ-системы Sinumerik Operate.

Благодаря системе моделирования можно получить модель объекта еще до изготовления пробных образцов и, следовательно, разглядеть слабые стороны проекта и определить его соответствие первоначальной задумке.

Важно в первую очередь все рассчитать с применением формул, разработать чертежи и осуществлять контроль в ходе всего проектирования.

Результаты исследования: Проведена апробация видео-инструктажа на студентах машиностроительного отделения, с разными навыками владения обработки деталей, пониманием автоматизации процесса и первыми курсам, которые впервые попробовали работу за токарным станком. Проанализирован уровень соблюдения правил безопасности, оценка удовлетворенности студентов содержанием и методикой обучения, представленными в видео-инструктаже.

Ожидаемые результаты. Создание видео-инструктажа по эксплуатации токарного станка с ЧПУ на трех языках. Улучшение знаний и навыков студентов после просмотра видео-инструктажа приведет к повышению их производительности при выполнении операций на станке. Это может проявиться в уменьшении времени, затраченного на обработку деталей, и повышении качества выпускаемой продукции.

Заключение. Разработка видео-инструктажа позволит разработать более эффективные образовательные программы и материалы, а также оптимизировать процессы обучения персонала на предприятиях машиностроительной отрасли. Предложенный видео-инструктаж на трех языках (казахском, русском и английском) демонстрирует принцип многоязычности и универсальности, что открывает доступ к обучающему контенту для широкого круга студентов и работников.

Литература:

1. Проект «Триединство языков» в Казахстане.
2. Современный станок с ЧПУ и САД/САМ система. Четвертое издание. Ловыгин А. А. ISBN: 978-5-97060-123-5.
3. ЛОГИСТ, Глобальные тренды в мировой промышленности. Инициатива Industrie 4.0.

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЦИФРЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯ

Тәуіржан Әділет, 1 курс, Жамбыл облысы әкімдігінің білім

басқармасының № 7 Бетқайнар колледжі

Ғылыми жетекшісі: Исмагамбетова Нургуль Женесовна

Цифрлық сауаттылық дегеніміз осы технологияларды меңгеру және қолдана білу. Қазіргі таңда техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарында цифрлық сауаттылықты арттыру басты назарда. Себебі, цифрлық технологиялар еңбек нарығын да өзгертіп, бірқатар мамандықтарды жойып, орнына жаңа қызмет түрлерінің пайда болуына әкелді. Сол себепті жаңа шарттарға бейімді болу мен оған қажетті дағдыларды білу ең керекті қасиеттердің қатарында қарастырылады. Заман талабына сай еңбек нарығында бәсекеге қабілетті мамандар даярлау үшін білім беру жүйесін цифрландыру өте өзекті деген тұжырым жасауға болады. Қазақстан Республикасының Білім беру жүйесіндегі цифрлық трансформация жөніндегі ғылыми жұмыс технологиялық теңсіздікті, өзгерістерге қарсылықты, инфрақұрылымдық шектеулерді және оқытудың инклюзивті және тиімді цифрлық ортасын құру үшін мәдени бейімделу қажеттілігін қоса алғанда, әртүрлі проблемаларды шешуге бағытталған.

Ғылыми жұмыстың мақсаты: Қазақстан Республикасының Білім беру саласындағы цифрлық трансформацияның негізгі бағыттарын айқындау.

Зерттеу міндеттері: зерттеудің әдістемелік негізі жалпы философиялық әдістерден тұрады: талдау, салыстыру, жалпылау, абстракция. Зерттеудің әдістемелік негізі жалпы философиялық әдістерден тұрады: талдау, салыстыру, жалпылау, абстракциялау, диалектикалық тәсіл, историзм принципі, құндылық-семантикалық, аналитикалық әдістер, жүйелік талдау және білім беруді цифрландыру процестерін әлеуметтік-мәдени құбылыс ретінде қарастыру үшін білім беруді цифрландыру мәселелеріне арналған монографиялық және әдістемелік еңбектерге теориялық талдау жасалды.

Зерттеудің нәтижелері: Қазақстанда EDTECH нарығының жағдайы, осы саладағы ірі платформалар мен Қазақстанның білім беру жүйесіндегі цифрлық трансформацияның нәтижелері.

Кіріспе. Бүгінгі таңда цифрландыру үрдісі іс жүзінде барлық қызмет салаларында дамудың негізгі векторларының бірі болып табылады. Нарықта инновациялық технологиялардың пайда болуы, цифрландыру жүйесін жылдамдатып, көптеген салаларда түбегейлі өзгерістер тудыруда. Қазақстанда тиімді цифрлық экожүйені дамыту үшін бірінші кезекте 2017 жылғы желтоқсанда «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы бекітілді. Осы бағдарлама аясында Мемлекеттік білім беру жүйесін жаңартуға да көңіл бөлінеді. Атап айтқанда, бағдарламада білім берудің барлық сатыларында цифрлық сауаттылықты арттыруға баса назар аударылды. [1]

Ақпараттандыру технологиясы дамыған заманда мемлекетіміздің болашағы – жас ұрпаққа заман талабына сай білім беріп, жан-жақты дамуына ықпал ету педагогтен шығармашылық ізденісті, үлкен сұранысты талап етеді. Компьютер және ақпараттық технологиялар арқылы жасалып жатқан оқыту

процесі білімгерлердің жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде – өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашады.

Цифрландырудағы негізгі мақсат – бәсекеге қабілеттілікті арттыру, халықтың өмір сүру сапасын жақсарту, оқу-тәрбие үдерісін жылдамдату, жеңілдету, оңтайландыру. Білімгерлерге, ұстаздарға, ата-аналарға жүктемені азайту. Ең бастысы – білім беру сапасын арттыру.

Цифрлық технологияларға: электронды құрылғылар, жүйелер мен мәліметтерді өңдейтін бағдарламалар жатады (компьютер мен смартфондар, элеуметтік желілер, жасанды интеллект, түрлі бағдарламалар). Ғылым мен технология қарқынды дамыған заманда көптеген жұмыс орындарына барлық салаларда жаңа технологияны жетік қолдана алатын тұлғалар шақырылады. Сондықтан, бұл мәселелерді шешу үшін білім беру жүйесін жаңа форматта, цифрлық технологияларды қолдану жолымен дамыту маңызды. Білім беру ұйымдарын жаппай цифрландырудың маңызы болашақ ұрпақтың кез келген салада ақпараттық сауаттылығын арттырып, шеберліктерін шыңдап, жан-жақты іскерлігін дамытып, бәсекеге қабілетті етіп, білім кеңістігінде өз мүмкіндіктерін тиімді пайдалануға жағдай жасайды. Осы мақсатта білім саласын цифрландыру жұмыстары кең қанат жайып келеді.

East-West Digital News басылымының зерттеуіне сәйкес, әлемдік білім беру нарығының көлемі 4,5-5 трлн. долларды құрайды. Бұл ретте онлайн-білім беруге тек 3% (\$165 млрд) келеді. Алайда, сарапшылардың болжауынша, бұл нарық 2023 жылға қарай 240 миллиард долларға дейін өседі.

Сондай-ақ, сарапшылардың бағалауы бойынша, бірнеше жылдан кейін цифрлық білім беру айналымы 1 трлн (әлемдік білім беру нарығының~ 10%) болатын нарыққа айналады. Сол себепті, барлық елдер білім технологиясын (EdTech) жетілдіруге көп көңіл бөлуде. [2]

Білім беру технологиясы (әдетте қысқартылған EduTech, немесе EdTech) - бұл жеңілдету үшін компьютерлік техниканы, бағдарламалық жасақтаманы және білім беру теориясы мен практикасын бірге пайдалану оқыту. Білім беру технологиясы пайдаланушының оқу үлгерімін жақсартуға көмектесетін технологиялық процестер мен білім беру ресурстарын жасайды, пайдаланады және басқарады. [3]

Қазақстанда EDTECH нарығы дамудың басында тұр және инновациялар үшін мүмкіндіктер бар. Бұл нарықта жобалары бар BTS Education - білім беру өнімдерін әзірлейтін компания. Қазір ол Жаңа кәсіптер атласы, EduNavigator (оқушыларға арналған кәсіптік бағдар) және JumysBar (білім беру IT-платформасы) сияқты жобаларды жүргізіп жатыр. Білім беру ұйымдары үшін электрондық құжат айналымының мүмкіндіктерін және білім беру процесінің барлық қатысушылары: педагогтер, ата-аналар мен оқушылар арасындағы элеуметтік желілік өзара іс-қимыл құралдарын біріктіретін "Күнделік" автоматтандырылған білім беру ақпараттық жүйесі 3,2 млн оқушы мен 2,5 млн ата-ананы қамтиды және қазақстандық танымал 5 сайттың қатарына кіреді. 2014 жылы құрылған BILIMLand.kz Қазақстандағы электрондық оқу контенті бар бірыңғай платформа. Бұл жүйені тек мектептер мен колледждердің

оқушылары ғана емес, мектеп жасына дейінгі балалар да қолдана алады. Білім алушылардың ресурстары үш тілде (қазақ, орыс және ағылшын), онлайн және офлайн режимінде қол жетімді. Платформада 40 мыңнан астам электрондық сабақ және көптеген мектеп пәндері бойынша 1 млн. астам мультимедиялық материал бар. "Bilimland" платформасының интерактивті контентін одан әрі байыту жоспарлануда, оның ішінде оқу цифрлық контентінің жетекші әлемдік провайдерлерімен – Microsoft, Intel, Global University Systems және Discovery Education [4]. Қашықтықтан білім беру технологияларын пайдалана отырып, білім беру ұйымдарының тұрақты жұмысын қамтамасыз ету мақсатында «Bilim Media Group» ЖШС (Online мектеп.kz платформасы), Daryn.online.kz, Edupage т.б. платформалардың көмегімен білім алды.

ҰБДҚ-да (Ұлттық білім беру деректер қоры) 20 мыңнан астам білім беру ұйымдары тіркелген (Білім басқармалары; мектепке дейінгі ұйымдар; мектептер мен колледждер) 4,5 млн. пайдаланушы мәліметтері, білім беру процесінде пайдаланылатын материалдық-техникалық база туралы мәліметтер (кітаптар, компьютерлер және т. б.) бар. Жалпы, ақпарат 2800 көрсеткіш бойынша қалыптастырылады.

Үлкен деректерді жинау, өңдеу және талдау жүйесі (Big Data).

- Еңбек тиімділігін және шешімдер қабылдауды арттыру үшін «бұлтты» технологияларды пайдалана отырып, үлкен деректерді жинау, өңдеу және талдау жүйелерін (Big Data) әзірлеу қарастырылды.

System for Education Data Analysis. "Үлкен деректер" технологияларын пайдалану бізді сапалы білім алуда халықтың қажеттілігін анықтау мен талдауда, соның салдарынан жалпы білім беру жүйесінің сапасын арттыруда түбегейлі жаңа тәсілге алып келеді.

"System for education data analysis" порталында келесілер ұсынылған:

- мектептер бойынша ақпарат (орналасқан жері, түрі, оқу тілі);
- оқушылар саны туралы ақпарат, мемлекеттік жалпы білім беретін мектептердегі оқушы орнының тапшылығы немесе профицитінің болуы;
- мемлекеттік жалпы білім беретін мектептерді (1) оқушыларды оқыту нәтижелері, (2) қосымша білім алуға оқушылардың қол жетімділігі мен қатысуы, (3) педагог жұмыскерлердің сапасы және (4) мектептерді материалдық-техникалық жарактандыру өлшемдері бойынша кешенді бағалау;
- негізгі сапа көрсеткіштері бойынша өздерін қызықтыратын мектептерді салыстыру мүмкіндігі;

Қазақстан Республикасының жоғары, техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдары берген дипломдарды онлайн тексеру мүмкіндігі порталдың артықшылығы болып табылады (<http://seda.iac.kz/diploma-verify/>). [5]

Қорыта келгенде, білім беру жүйесін цифрландыру аясында жүргізіліп жатқан шараларға қысқаша шолу жасай отырып, олардың мазмұнына әсер ететін және ұйымдастырушылық процестерді жеңілдететін, жеделдететін жаңа озық технологияларды қолдануға бағытталғанын байқауға болады. Сонымен қатар, бұл процестер белсенді түрде енгізіліп қана қоймай, қоғамда жаңа технологиялық және әлеуметтік өзгерістер пайда болған сайын жетілдіріліп отыруды қажет етін құбылыс.

Әдебиеттер тізімі:

1 «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы ҚР Үкіметінің 12.12.2017 жылғы № 827 қаулысымен бекітілген.

2 Робинсон, Ронда; Моленда, Майкл; Резабек, Ландра. «Оқытуды жеңілдету» (PDF). Білім беру коммуникациясы және технологиясы қауымдастығы.

3 https://www.ewdn.com/files/russian_edtech_part1.pdf

4 Национальный доклад о состоянии и развития системы образования республики Казахстан. Астана 2019 г.

5 <https://egov.kz/cms/kk/education/projects>

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ СИСТЕМА РЕГУЛИРОВАНИЯ РОЗЛИВА ПИТЬЕВОЙ ВОДЫ

Федоренко Дмитрий, студент 4 курса КГКП

«Рудненский политехнический колледж»

Научный руководитель: Косолапова Венера Габляхатовна, преподаватель специальных дисциплин, магистр педагогики

Автоматизация - это процесс внедрения систем и технологий с целью замены или упрощения ручного управления и выполнения задач с использованием автоматических или полуавтоматических средств. Она включает в себя автоматизацию производственных процессов, операций в бизнесе, управления, информационной обработки и других областей деятельности. Автоматизация позволяет повышать эффективность и точность работы, сокращать затраты времени и ресурсов, уменьшать возможность ошибок человека и обеспечивать более быструю отдачу результатов.

Современная жизнь задает новый темп и ставит новые задачи. Наливные устройства развиваются, увеличиваются скорости и объемы производства. Достигнуть высокого уровня производства возможно только применяя современные системы автоматики - надежные, высокопроизводительные и удобные.

Одним из направлений решения задачи подготовки высококвалифицированных специалистов является не только внедрение технических средств обучения, оснащение лабораторий новейшим оборудованием и приборами, с учетом последних достижений науки и техники на современной компонентной базе, но и изготовление макетов действующего оборудования.

Актуальность. Актуальность данной темы неоспорима, так как на теоретическом курсе знаний по модулю «Разработка и моделирование несложных систем автоматизации с учетом специфики технологических процессов» и обучающиеся не видели практического использования оборудования на производстве. Выполнив данный макет, обучающиеся имеют возможность, визуального изучения конструкции и получения практических

навыков для расчета надежности системы автоматизации, закрепив теоретические знания практическими навыками.

Проблема. "Вопрос эффективности и безопасности автоматического розлива воды становится все более актуальным в современных условиях. Несмотря на широкое распространение автоматизированных систем для розлива воды, остаются открытыми вопросы, связанные с точностью измерений, управлением процессом, предотвращением потенциальных аварий и обеспечением высокого качества продукции. Эти аспекты представляют собой существенные вызовы для инженеров и исследователей в области автоматизации процессов розлива воды, и требуют дополнительных исследований для оптимизации и совершенствования данной технологии."

Главные составляющие работы:

1. Развитие навыков самостоятельной научно-исследовательской деятельности и их применение к решению актуальных практических задач.
2. Проведение работы по изготовлению макета.
3. Проведение самостоятельного исследования по выбранной теме.
4. Демонстрация умений систематизировать и анализировать полученные в ходе исследования результаты.

Цель работы – разработка, монтаж системы автоматического регулирования розлива воды.

Гипотеза:

Действующий макет, выполненный обучающимися, будет применен в виде наглядного пособия при изучении модуля ПМ08 «Разработка и моделирование несложных систем автоматизации с учетом специфики технологических процессов»

Главный результат: возможность визуального изучения ручного и автоматизированного розлива воды, с помощью макета и получения практических навыков для расчета надежности системы.

Работа представляет повышенный интерес для обучающихся специальности: «Автоматизация и управления технологическими процессами».

Важная роль воды заключается в том, что она является основным элементом в поддержании жизни человека, т.е. неременная составляющая часть всего живого.

Вода в организме человека помогает преобразовать пищу в энергию, помогает организму усваивать питательные вещества, увлажняет кислород для дыхания, регулирует температуру тела, участвует в обмене веществ, защищает жизненно важные органы, смазывает суставы, выводит различные отходы из организма. В сутки человек теряет 1,5 — 2 литра воды. Значит, столько же ему надо выпить воды.

В этой связи актуальной становится тема производство бутилированной воды.

Линия розлива - комплекс машин или устройств, последовательно связанных посредством транспортеров или передающих устройств и работающих согласованно с установленным тактом или ритмом для выполнения нескольких процессов розлива жидкости: непосредственно самого

розлива, укупоривания, наклеивания этикетки, группировка пластиковых бутылок в термоусадочную упаковку.

При классификации по виду разливаемой жидкости линии розлива можно подразделять на линии розлива воды, линии розлива газированных напитков, линии розлива молока, линии розлива вина, линии розлива пива, линии розлива масла и технических жидкостей, линии розлива продуктов бытовой химии и т.д. Вид разливаемой жидкости диктует условия выбора конкретного принципа розлива. Линии розлива подразделяются на три основных принципа розлива: розлив по уровню, по объему и по весу. Каждый из них может применяться на линиях розлива разных по типу жидкостей.

Существует два основных принципа дозирования пищевых жидкостей в бутылки — по объему и по уровню.

При дозировании по объему жидкость вначале отмеривается определенными порциями в программе (по объему) в автомате, а затем сливается в подставленные бутылки. При дозировании по уровню жидкость из резервуара автомата наливается через сливное устройство непосредственно в бутылки до заданного уровня.

В автоматах, дозирующих пищевые жидкости по объему, применяются дозирочные устройства, конструкции которых должны обеспечивать весь комплекс процессов (гидродинамических, аэродинамических) по наполнению, отмериванию и сливу заданного объема жидкости в бутылку.

Вашему вниманию представлен макет «Разливочной машины» — это оборудование, которое разливает жидкость в стерильных условиях и закрывает эти ёмкости крышками. Схема которого представлена на рисунке 1.

Разливочная машина это устройство, разливает воду по бутылочкам.

Данный макет «Разливочной машины» работает в двух режимах. Ручной и автоматический. На сегодняшний день все бутилировщики условно делятся на две категории. Тех, кто наполняет бутылки вручную и тех, кто делает это с помощью автоматического оборудования.

Преимущество первого способа в практически полном отсутствии затрат на технику. Однако качество и безопасность такой продукции под большим сомнением.

Розливом воды на таких предприятиях, обычно, занимаются низкооплачиваемые наемные работники. Автоматическое же наполнение бутылок — это безопасность, качество, надежность и, конечно, высокая производительность.

Вывод: Выполнив данный макет обучающиеся имеют возможность, визуального изучения конструкции «Разливочной машины» и получения практических навыков для расчета надежности системы автоматизации, закрепив теоретические знания практическими навыками.

Макет конструкции «Разливочной машины» будет применяться при изучении модулю ««Разработка и моделирование несложных систем автоматизации с учетом специфики технологических процессов», полученные результаты работы подтверждают актуальность теоретических исследований на практической основе.

Список литературы

- 1 М.Л. Кашинский, В.М. Кашинский Монтаж приборов и систем автоматизации. Учебное пособие для профессиональных учебных заведений- М.: Высшая школа, издательский центр «Академия», 2010
- В.Ю. Шишмарев Основы автоматического управления. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений - М.: Издательский центр «Академия», 2002
- 2 Л.И Селевцов, А.Л Селевцов. Автоматизация технологических процессов. Учебник для студентов учреждений среднего профессионального образования –М.: ИРПО Издательский центр «Академия», 2014
- 3 М.В.Гальперин Электронная техника –М.: Издательский центр «ФОРУМ-ИНФА», 2023

КОМПЬЮТЕРНАЯ ИГРА «БЕЗОПАСНАЯ ЖЕЛЕЗНАЯ ДОРОГА»

Фишер Антон, Раченков Владимир, Горичев Кирилл, студенты 3 курса Краевого государственного бюджетного профессионального образовательного учреждения «Барнаульский лицей железнодорожного транспорта»
Научный руководитель: Скоморохова Юлия Николаевна, преподаватель информатики

Актуальность: В нашем лицее уже несколько лет подряд проходит Всероссийская акция «Час кода», в этом году она называлась «Урок Цифры». В ней обучающиеся узнают, как цифровой мир меняет профессии, почему уметь программировать так же важно, как уметь читать. Акция направлена на популяризацию изучения информатики и программирования, а также повышения престижности IT-профессий, которые уже сегодня вошли в число наиболее востребованных и высокооплачиваемых на рынке труда.

Нам было интересно на этом уроке, ведь мы управляли роботом, который выполнял команды, которые мы ему задавали. Нам стало интересно, сможем ли мы сами создать игру, которая была бы интересна и познавательна не только нам, но и другим обучающимся. А так, как наша будущая профессия связана с железной дорогой, выбор тематики был очевиден.

Проблемы проекта: Ежегодно в мире случается тысячи аварий и катастроф, в которых гибнут люди, опасность подстерегает человека на каждом шагу и железная дорога тому не исключение. Проект посвящен актуальной проблеме воспитанию детей школьного возраста, а также их родителей, навыков безопасного поведения на железной дороге. Актуальность связана с тем, что у детей школьного возраста отсутствует защитная психологическая реакция на проблемную ситуацию, которая свойственна взрослым. Желание постоянно открывать что-то новое, непосредственность часто ставит их перед реальными опасностями, в частности на железнодорожном транспорте и вблизи железнодорожных объектов. Формирование у детей навыков осознанного безопасного поведения на железной дороге реализуется через активную деятельность всех участников проекта.

Цель проекта: формирование системных представлений детей о железной дороге, ее назначении, роли в жизни людей и страны в целом, активного интереса к профессии железнодорожника, эмоциональное отношение к людям той профессии и безопасность на железной дороге

Задачи проекта:

1. Формировать у детей школьного возраста потребности усвоения правил безопасного поведения на железной дороге.
2. Прививать детям практические навыки ориентирования в опасной ситуации через информативно-поисковую деятельность
3. Закрепить знания детей о правилах безопасного поведения на железной дороге.
4. Активизировать работу по пропаганде правил безопасного поведения и образа жизни среди детей и родителей.

Описание проекта

Наш проект - это обучающая игра. Игра демонстрирует различные локации, на которых представлены определенные жизненные ситуации. Задача игрока правильно выполнить действия. В случае неверных действий будет продемонстрирован пример того, что может случиться с пользователем.

Этот проект позволит школьникам узнать несколько базовых правил безопасности на железнодорожных станциях, которые должны знать все.

Компьютерная игра «Безопасная железная дорога» поможет задуматься о ценности жизни и опасностях, которые подстерегают человека, если он не соблюдает правила безопасного поведения, особенно на объектах чрезвычайной важности, таких как железная дорога.

Содержание и структура работы:

1. Сравнить и выбрать приложение для создания игры.
2. Просмотреть обучающие видеоролики.
3. Изучить выбранную программу и создать в ней игру.
4. Протестировать игру среди своих друзей и одноклассников.

Ход работы:

Первый вопрос, которым были мы озадачены: «В какой же программе нам начать создавать свою игру?». Ответ на него мы узнали, посмотрев рейтинги лучших программ для разработки игр.

Мы выбрали Unreal Engine 4, так как в настоящее время - это один из наиболее мощных движков для разработки игр любых жанров, начиная от простых 2D и до консолей нового поколения.

Следующим этапом работы был просмотр обучающих видеороликов и изучение выбранной программ для создания игры.

Движок Unreal Engine

Unreal Engine или просто UE — это игровой движок от Epic Games, одной из крупнейших американских компаний по разработке игр и программного обеспечения. И хотя инструмент предназначен в первую очередь для создания видеоигр, он подходит и для производства неигровых проектов в области архитектуры, строительства, автомобильной промышленности, медицины, кинематографа, анимации и других сфер.

Особенности Unreal Engine

Редактор движка Unreal Editor создан по принципу «что пользователь видит, то и получит». Это означает, что итоговый результат не будет отличаться от его изображения в 3D-вьюпорте. К тому же редактор очень удобен для использования: все ассеты (модели, источники освещения, визуальные эффекты и так далее) можно сразу разместить в сцене, перетащив из папок. В целом Unreal Editor можно назвать комплексной системой, состоящей из многочисленных редакторов, которая направлена на то, чтобы сделать процесс разработки максимально цельным.

Заключение: Действительно можно научиться создавать компьютерные игры, при этом не обязательно быть экспертом в программировании. Исходя из изложенного материала, мы пришли к выводу, что действительно любой может научиться этому. При большом желании можно добиться результатов.

Процесс разработки компьютерной игры увлекательный и интересный, развивает способность лучше запоминать и обрабатывать информацию, учит находить нестандартные решения сложных задач, развивают интеллект и умственные способности.

Таким образом, у нас получилось создать прототип компьютерной игры для младшего школьного возраста «Безопасная железная дорога», при этом мы профессионально программированием не владеем. В дальнейшем мы планируем усовершенствовать свои навыки и доработать свою игру в более сложных программах.

Литература

1. Дашко Ю.В., Заика А.А. «Основы разработки компьютерных игр» — М.: «Форум» 2009.-350с.
2. <http://nenuda.ru/научная-работа-по-информатике-тайны-видеоигр.html>
3. <https://onlimegames.ru/blog/gamesgoodorbad>
4. <https://ru.ostrog.com/1261/>
5. https://ru.wikipedia.org/wiki/Компьютерная_игра

ИССЛЕДОВАНИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ОБЛАЧНЫХ ХРАНИЛИЩ

Хубаев Георгий Дмитриевич, студент 4 курса, Краевое государственное бюджетное профессиональное образовательное учреждение «Алтайский промышленно-экономический колледж», г. Барнаул
Научный руководитель: Тучина Нина Васильевна, преподаватель

Актуальность: объём информации постоянно растёт и человеку нужно всегда иметь её при себе, не боясь потерять, для этого хорошо подходят облачные хранилища.

Проблема: в настоящее время, у потребителей возникают сложности с приобретением или продлением дополнительных функций зарубежных облачных хранилищ таких как Google Drive, OneDrive, Dropbox, iCloud, а также возможности оплаты тарифов.

Цель: выполнить исследование возможностей применения отечественных облачных хранилищ для хранения растущих объемов информации.

Задачи:

1. рассмотреть виды отечественных облачных хранилищ;
2. рассмотреть возможности использования облачных хранилищ;
3. выполнить сравнительный анализ характеристик облачных хранилищ;
4. разработать рекомендации для использования облачных хранилищ

Облачное хранилище данных - это система, которая предоставляет пользователю возможность хранить свои файлы и данные в удаленных серверных центрах, которые подключены к интернету и доступны в любое время и из любой точки мира. Вы можете загрузить свои файлы на такое хранилище через интернет и синхронизировать данные между компьютером, смартфоном и другими устройствами. Облачные хранилища обеспечивают безопасность и надежность данных, используя резервное копирование и шифрование. [1]

Гипотеза: зарубежные облачные хранилища до недавнего времени пользовались популярностью в России. Я предполагаю, что отечественные облачные хранилища в состоянии заменить зарубежные сервисы.

Практическая значимость заключается в том, что результаты исследования могут быть использованы в качестве базы исследовательской, аналитической и проектной деятельности авторов, а также пользователей, рассматривающих возможность использования отечественных облачных хранилищ.

В качестве объектов исследования были выбраны отечественные облачные хранилища такие как Яндекс Диск, Облако Mail.ru, СберДиск.

Результаты исследования: сравнительный анализ характеристик с наиболее популярным зарубежным облачным хранилищем Google Drive, показывает, что отечественные облачные хранилища проигрывают в размере загрузки одного файла, кроме СберДиска, но СберДиск проигрывает во встроенных программных продуктах, таких как, «Офис».

СберДиск предлагает бесплатное облачное хранилище размером 15 Гб, Яндекс Диск – 10 Гб, а Облако Mail.ru только 8 Гб. Но если первоначально зайти через Web-приложение, то Яндекс диск может выдать только 5 Гб. Для получения 10 Гб необходимо первоначально заходить через приложение Яндекс Диск с телефона или компьютера. [2,3,4]

СберДиск не имеет встроенный антивирус, так что лучше хранить в данном облачном хранилище предварительно проверенные антивирусом файлы. А Яндекс Диск и Облако Mail.ru имеют встроенные антивирусы и не требуют дополнительных действий. [2,3,4]

В облаке Mail.ru есть возможность бесплатно настраивать доступ к файлам и папкам по ссылке. В СберДиске - только просмотр и скачивание файлов. А в Яндекс Диске бесплатно только для просмотра, а настройка доступа возможна только по платной подписке. [2,3,4]

В Яндекс диске и облаке Mail.ru доступны дополнительные функции: видеоконференции, мессенджеры, заметки, контакты и прочее. А в СберДиске дополнительные функции отсутствуют. [2,3,4]

Помимо дополнительных функций, в облаке Mail.ru и Яндекс Диске есть встроенный «Офис». Протестировав «Офис» в данных облачных хранилищах, я пришёл к выводу, что работа в Яндекс Диске более комфортно, чем в Облаке Mail.ru, так как в последнем при работе возникают зависания. [2,3,4]

Выводы: проведя исследование всех преимуществ и недостатков популярных отечественных облачных хранилищ, можно сделать вывод, что все хранилища удобны по-своему, каждый может выбирать по своим потребностям и возможностям.

Наиболее удобным для работы в организации является Облако Mail.ru, у которого есть наличие доступа к папке по ссылке, возможность проведения видеоконференций, загрузки файлов из почты сразу в облако, антивирус, встроенный офис и прочие дополнительные функции.

Для домашнего использования наиболее удобным считаю Яндекс Диск, так как имеется достаточный объём памяти, антивирус, встроенный «офис», заметки и календарь.

Проведя сравнительный анализ скорости загрузки файлов 140 мб на Облачные хранилища и выгрузки с них можно сделать вывод, что для хранения файлов с большим размером по типу видео и объёмных приложений будет удобен СберДиск.

Литература

- 1 <https://optimalgroup.ru> – статья «Облачные технологии: виды, сферы применения»
- 2 <https://startpack.ru> – статья «Сравнение сервисов Облако@Mail.Ru и Яндекс.Диск»
- 3 <https://dzen.ru> – статья «Облачное хранилище: плюсы, минусы, какое выбрать?»
- 4 <https://sberdisk.ru/> - Диск – безопасное карманное облако для ваших файлов

ИСТОРИЯ СОЗДАНИЯ ВЕБ ПРОГРАММИРОВАНИЯ

Яковченко Валерий Юрьевич, студент 4-курса, Колледж НАО
«Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»

Научный руководитель: Исакова Айнагуль Амангельдиевна, заведующая
отделения «информационно-коммуникационных технологии»

Актуальность. Изучение истории создания веб-программирования заключается в понимании этого процесса, выявлении ключевых моментов и влияния на современные технологии.

Проблема. Необходимость изучения исторического контекста создания веб-программирования для выявления основных этапов, технологических революций и факторов, сформировавших современное веб-программирование.

Цель работы. Выявление ключевых моментов, технологических трансформаций и влияния на развитие информационных технологий.

Задачи: Изучение истории создания веб-программирования, как повлияли мобильные устройства, узнать технологии и языки программирования, которые привели нас к современному веб-программированию, и влияние искусственного интеллекта в развитие веб-программирования.

В 1960-х и 1970-х годах появились первые идеи компьютерных сетей, заложившие основы будущего Интернета. Появление веб-технологий связано с появлением первых компьютерных сетей. В 1969 году была запущена ARPANET, первая широко используемая сеть и предшественник современного Интернета. Это открыло дверь идее глобального взаимодействия и обмена информацией. В 1989 году Тим Бернерс-Ли предложил концепцию Всемирной паутины (WWW) и языка разметки HTML. Это стало основной точкой для создания более структурированных и доступных веб-страниц. В 1993 году появился веб-браузер Mosaic, сделавший Интернет доступным для более широкой аудитории. Появление браузера Mosaic в 1993 году, а затем Netscape Navigator в 1994 году открыло Интернет для широких масс. Война браузеров между Netscape и Internet Explorer привела к инновациям. JavaScript дебютировал в 1995 году, сделав веб-страницы динамичными. В 1995 году Netscape представила JavaScript, открыв новую эру веб-программирования. В 2000-х годах появилась технология AJAX, которая позволяет обновлять части веб-страницы без необходимости перезагрузки всей страницы. С появлением современных фреймворков (React, Angular, Vue.js) веб-программирование достигло новых высот. Развитие RESTful API и архитектуры микросервисов привело к появлению сложных веб-приложений. Адаптивный дизайн и прогрессивные веб-приложения (PWA) улучшили взаимодействие с пользователем на веб-сайтах. С появлением смартфонов веб-разработка столкнулась с проблемой адаптации к различным устройствам.

Разработка таких фреймворков, как Angular, React и Vue.js, упростила создание сложных веб-приложений. В то же время HTML5, CSS3 и JavaScript стали стандартами для создания насыщенного мультимедийного контента.

Языки программирования веб-разработки играют ключевую роль в эволюции цифрового мира: от простых инструментов для статических страниц до мощных инструментов для создания интерактивных веб-приложений. HTML, CSS и JavaScript с самого начала были основными инструментами для структуры, стиля и динамизма веб-страниц. Серверные языки программирования (середина 1990-х годов). Появление PHP и ASP позволило создавать динамические веб-страницы путем обработки данных на сервере перед отправкой их клиенту. Эра AJAX (начало 2000-х годов). Появление AJAX сделало веб-приложения более отзывчивыми, открыв путь для создания одностраничных приложений (SPA) и использования таких платформ, как jQuery.

Интерфейсные платформы (последнее десятилетие): Angular, React и Vue.js стали популярными для создания сложных пользовательских

интерфейсов и управления состоянием приложений. Node.js и унифицированный язык программирования (последние годы): Node.js представил серверный JavaScript, предоставляя единый язык программирования как для клиента, так и для сервера. Python и Ruby также стали популярными на сервере. Архитектура микросервисов и GraphQL (последние годы). Развитие архитектуры микросервисов сделало веб-приложения модульными и легко масштабируемыми. GraphQL предоставил гибкий способ взаимодействия с сервером, позволяющий запрашивать только те данные, которые вам нужны.

Ключевые компании в веб-программировании играют важную роль в формировании тенденций, стандартов и инноваций. Их вклад в развитие технологий и инструментов оказывает глубокое влияние на веб-сферу. К примеру, Apple специализируется на веб-разработке с использованием браузера Safari. Apple внесла значительный вклад в поддержку таких технологий, как Service Workers и Web App Manifests, которые упрощают создание прогрессивных веб-приложений. Эти технологии позволяют веб-приложениям работать в автономном режиме и обеспечивают лучший пользовательский опыт. А вот Github стал центром совместной разработки кода. Предоставляя хостинг репозитория и инструменты для совместной работы над проектами, GitHub поощряет обмен идеями и открытый исходный код. Способствует развитию веб-программирования посредством совместного творчества и открытого доступа к инновационным проектам. Компания Mozilla продолжает уделять особое внимание поддержке открытости и инноваций в Интернете. Браузер Firefox, разработанный Mozilla, остается сторонником открытых стандартов и онлайн-безопасности. Браузер Firefox на данный момент является одним из тех популярных браузеров, который использует не движок Chromium, а собственный эксклюзивный.

Кроме того, его браузер очень совместим не только с операционной системой Windows, но и с дистрибутивами на базе ядра Linux. Во многих дистрибутивах Linux этот браузер уже установлен по умолчанию при установке операционной системы.

Сегодня искусственный интеллект прочно интегрирован в веб-программирование, меняя подходы к созданию веб-приложений и взаимодействию с ними. Искусственный интеллект используется для анализа действий пользователя, определения предпочтений и прогнозирования шагов.

Чат-боты на базе искусственного интеллекта обеспечивают автоматизированное обслуживание клиентов, предоставляя информацию и выполняя задачи, улучшая взаимодействие с пользователем. Он также обрабатывает большие объемы данных для выявления тенденций, прогнозирования и оптимизации стратегий разработки веб-приложений. А ещё он используется для генерации текстового и визуального контента, а также для оптимизации дизайна с учетом предпочтений пользователя. Алгоритмы искусственного интеллекта в рекомендательных системах предоставляют персонализированные предложения на основе истории и предпочтений пользователя. Искусственный интеллект активно используется для обнаружения и предотвращения кибератак, повышая безопасность веб-

приложений. Алгоритмы искусственного интеллекта обеспечивают более точный анализ данных и прогнозы тенденций, что делает веб-разработку более эффективной.

С развитием таких фреймворков, как React, Angular и Vue.js, веб-программирование перешло в сторону создания динамических SPA (одностраничных приложений). Эти платформы упрощают создание сложных интерфейсов, предоставляя разработчикам мощные инструменты.

Искусственный интеллект активно используется в веб-программировании для анализа поведения пользователей и создания персонализированных интерфейсов. Чат-боты и виртуальные помощники на базе искусственного интеллекта обеспечивают автоматизированное обслуживание клиентов. Эволюция веб-программирования, от простых HTML-страниц до мощных веб-приложений, от медленного HTTP/1.1 к эффективному HTTP/3, от простых скриптов к сложным платформам, формирует современный Интернет, отражая историю прошлого в нашем настоящем.

Результаты исследования. Благодаря исследованию, получилось углубиться в развитие веб-программирования, от простых HTML-страниц до красивых сайтов и веб-приложений с искусственным интеллектом.

Литература

1. Синица, С. Г. Веб-программирование и веб-сервисы: учеб. пособие. / Краснодар: Кубанский гос. ун-т, 2013. [[https://drupal-coder.ru/sites/drupal-coder.ru/files/WebProgr-WS\(drupal-coder.ru\).pdf](https://drupal-coder.ru/sites/drupal-coder.ru/files/WebProgr-WS(drupal-coder.ru).pdf)]
2. Кайл Симпсон, Вы не знаете JS. Замыкания и объекты, Перевод с английского: Е. Матвеев. Издательство: «Питер». 2019 год, 336 с. [https://xn--d1ag.xn--e1a4c/tmp/Bibl_progr_Sb_187kn/Вы%20пока%20еще%20не%20знаете%20JS.%20Познакомьтесь,%20JavaScript.%202-е%20изд.%202022.pdf]
3. HTML5 и CSS3. Разработка сайтов для любых браузеров и устройств, Бен Фрэйш, Перевод с английского: Н. Вильчинский, Издательство: «Питер». 2017 год, 272 с.

2 СЕКЦИЯ

«КӨЛІК, КӨЛІКТІК ТЕХНИКА ЖӘНЕ КӨЛІКТІК ТЕХНОЛОГИЯ/ ТРАНСПОРТ, ТРАНСПОРТНАЯ ТЕХНИКА И ТРАНСПОРТНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ»

ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ В ОРГАНИЗАЦИИ ПЕРЕВОЗОК

Абикенова Айдана, Муха Алевтина, студенты 1 курса КГКП

«Костанайский колледж автомобильного транспорта»

Научный руководитель: Капизова Асель Бейсеновна, преподаватель
специальных дисциплин

Актуальность и проблема исследования данной темы обусловлена необходимостью организаций перевозок адаптироваться к новым требованиям и вызовам, связанным с использованием цифровых технологий. Цифровая трансформация может значительно улучшить эффективность и оптимизировать процессы перевозок, способствуя повышению качества предоставляемых услуг, сокращению времени доставки грузов и снижению издержек. Несмотря на потенциальные преимущества цифровой трансформации, многие организации перевозок сталкиваются с вызовами и препятствиями, которые могут ограничивать успешное внедрение цифровых технологий. Решение этих проблем является ключевым фактором для обеспечения устойчивого развития и конкурентоспособности предприятий в современной цифровой экономике.

Основной целью данной научной работы является исследование роли и значимости цифровой трансформации в организации перевозок, а также определение основных принципов и инструментов, которые могут быть использованы для ее успешного внедрения.

Задачи исследования:

- Изучение ключевых аспектов цифровой трансформации в организации перевозок.
- Анализ влияния цифровых технологий на ключевые процессы в сфере перевозок, такие как управление логистикой, маршрутизация, отслеживание грузов и др.
- Выявление проблем, с которыми сталкиваются компании в процессе цифровой трансформации в области перевозок.
- Разработка рекомендаций по оптимизации внедрения цифровых технологий для улучшения результативности в сфере перевозок.

Для достижения поставленных задач в работе будет проведен обзор современных трендов и вызовов, стоящих перед организациями перевозок, а также рассмотрены примеры успешной реализации цифровой трансформации в данной сфере.

Методы исследования:

- Литературный анализ для изучения теоретических основ цифровой трансформации и их применения в организации перевозок.
- Анализ статистических данных и отчетов для оценки текущего состояния рынка перевозок и использования цифровых технологий.
- Интервью с представителями отрасли для получения практического опыта внедрения цифровых решений.
- Анкетирование для сбора мнений и оценок эффективности цифровой трансформации среди сотрудников и руководителей компаний.

Основываясь на проведенном анализе, будут даны рекомендации по успешному внедрению цифровой трансформации в организации перевозок. Все это позволит более полно представить возможности и перспективы цифровой трансформации в данной сфере и способствовать развитию и совершенствованию организации перевозок.

Выводы. На основе проведенного исследования можно сделать следующий вывод о том, что цифровая трансформация становится критическим элементом успешного функционирования организаций в сфере перевозок. Внедрение современных технологий, таких как системы управления логистикой и использование данных для принятия стратегических решений, существенно повышает конкурентоспособность предприятий. Однако, несмотря на потенциальные выгоды, компании сталкиваются с серьезными вызовами при внедрении цифровых технологий. Недостаточная подготовка персонала, финансовые трудности и сложности в интеграции новых систем с существующей инфраструктурой представляют собой значительные препятствия. На основе выявленных проблем и успешных практик, предложены рекомендации для компаний в сфере перевозок.

В целом, результаты исследования подчеркивают важность грамотного и комплексного подхода к цифровой трансформации в сфере перевозок, что способствует не только повышению эффективности бизнес-процессов, но и обеспечивает устойчивое и успешное будущее компаний в условиях современной цифровой экономики.

Литература

1. Государственная программа «Цифровой Казахстан» (2017 год)
2. Государственная программа инфраструктурного развития «Нұрлы жол» (2020-2025 годы)
3. Буганова А.А., Умирзаков С.Ы., Нурпеисова А.А. Цифровая экономика и цифровая трансформация в Казахстане. *Central Asian Economic Review*. 2022;(5):155-168. <https://doi.org/10.52821/2789-4401-2022-5-155-168>
4. Аналитический доклад «О принципах и подходах цифровой логистики в сфере транспортных услуг государств – членов Евразийского экономического союза» // https://eec.eaeunion.org/upload/medialibrary/289/AD-O-printsipakh-i-podkhodakh-tsifrovoy-logistiki-v-sfere-transportnykh-uslug-gosudarstv-_chlenov-EAES.pdf
5. Larin, O. N. Transformation of the market of transport and logistics services in the context of the digitalization of the economy / O. N. Larin, V. P. Kupriyanovsky // *Intern. Journal of Inform. Tech.* – 2018. – № 5. – P. 31–35.

ТЕХНОЛОГИИ ЭЛЕКТРОСАМОКАТОВ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ГОРОДСКУЮ СРЕДУ

Абдисаматова Ақгүл, студентка 2 курса «Медицинского колледжа «Томирис»
Научный руководитель: Куттыбаева Мейрамгүл Сәрсембекқызы, преподаватель
английского языка

Актуальность исследования: Внедрение электросамокатов в городскую инфраструктуру приобретает крайнюю актуальность, привлекая внимание экологических организаций и широкой общественности. Экологическая устойчивость электросамокатов, способность решать транспортные проблемы, положительное воздействие на здоровье населения - все эти аспекты

выделяются как важные факторы в контексте улучшения качества городской среды. Однако несмотря на позитивные моменты, возникающие проблемы безопасности и управления подчеркивают необходимость тщательного регулирования и интеграции этих технологий в городскую планировку для достижения максимальной выгоды и минимизации потенциальных негативных последствий.

Проблемой является несбалансированный рост использования электросамокатов в городской среде при отсутствии эффективного регулирования. Это может породить серьезные проблемы, включая повышение риска дорожно-транспортных происшествий для участников движения, особенно пешеходов и велосипедистов. Кроме того, недостаточная инфраструктура, не соответствующая внедрению электросамокатов, может привести к хаотическому использованию и созданию проблем для обычного транспортного потока. Экологические аспекты, связанные с производством и утилизацией электросамокатов, а также социальные аспекты, такие как равномерность доступа и влияние на городскую жизнь, также представляют собой важные аспекты, требующие дополнительного исследования и внимательного анализа. Решение этих проблем станет основой для разработки рациональных регулирований и устойчивого внедрения электросамокатов в городскую среду.

Целью научного доклада является изучить влияние технологии электросамокатов на городскую мобильность.

Для достижения поставленной цели были решены следующие **задачи**:

1. Изучить технические особенности электросамоката.
2. Изучить опыт внедрения электросамокатов в различных городах мира.
3. Оценить влияние электросамокатов на экологическую ситуацию в городах.
4. Изучить влияние электросамокатов на транспортную инфраструктуру городов.
5. Определить преимущества и недостатки использования электросамокатов в городах.

Транспорт является неотъемлемой частью человеческого развития, отражая эволюцию общества от древности до современности. С ростом населения и увеличением городской жизни становится все более критичным обеспечение транспортной доступности для населения. В условиях быстрого городского роста проблема "первой мили/последней мили" становится более актуальной, требуя инновационных решений для эффективной мобильности.

15 ноября 2022 года население Земли достигло восьми миллиардов человек, что означает историческую веху в развитии человечества. С растущим числом городских жителей, оцениваемым в более чем половину населения мира к 2050 году, необходимость улучшения существующих транспортных сетей становится насущной. Развитие городской мобильности становится ключевым элементом современного городского планирования.

Электросамокаты представляют собой компактные и экологически чистые транспортные средства, работающие на электрическом двигателе. Их

технические особенности, такие как легкость, компактность, экологичность и экономичность, делают их удобными для городского передвижения. Они способствуют улучшению мобильности, сохраняя при этом экологическую чистоту и экономичность использования.

Примеры внедрения электросамокатов в города, такие как Нью-Йорк, Москва и Алматы, подтверждают успешность этого вида транспорта. В каждом городе электросамокаты стали важным средством передвижения, решая проблемы первой и последней мили. Успешный опыт использования выявляет значимость таких транспортных средств в современных условиях городской жизни.

Сравнительный анализ опыта использования электросамокатов в различных городах подчеркивает, что они становятся основным средством передвижения для молодежи в условиях городской инфраструктуры. Несмотря на различия в развитии инфраструктуры и безопасности дорожного движения, электросамокаты оказываются популярными и востребованными, предоставляя удобный и экологичный вариант транспорта.

Электросамокаты, использующие электрический привод, считаются экологически чистыми, так как не выбрасывают вредные газы и не используют ископаемые топлива. Однако исследование университета Северной Каролины показывает, что жизненный цикл скутеров оказывает значительное влияние на глобальное потепление. Материалы и производство составляют 50% воздействия, сбор и распределение – 43%, энергозатраты для зарядки – всего 4,7%. Снижение расстояния для сбора и распределения может существенно уменьшить негативное воздействие. Экологичность электросамоката зависит от производителя и методов сборки. Например, компания Lime применяет "зеленые" подходы. Влияние на окружающую среду снижается при замене обычных автомобильных поездок на электросамокаты, особенно с использованием улучшенных процессов сбора и длительного срока службы.

Электросамокаты оказывают влияние на транспортную инфраструктуру, внося изменения в законы и требования. Широкое использование может привести к росту аварийности и повреждению дорожных покрытий. В Алматы были введены строгие законы и требования для безопасного использования электросамокатов. Пользователям необходимо соблюдать правила дорожного движения, иметь водительские права категории "М" или "А" при мощности свыше 500 Вт, использовать защитный шлем и световозвращающие элементы. Регулярные проверки технического состояния стали обязательными для обеспечения безопасности на дорогах. Введение жестких норм и требований направлено на формирование культуры безопасного использования электросамокатов в Казахстане.

Результаты исследования: Исследование электросамокатов и их воздействия на городскую среду дает следующие выводы:

1. Электросамокаты являются экологически чистым и эффективным средством передвижения в городах, способствуя снижению загрязнения воздуха.

2. Они могут решить проблему транспортных заторов благодаря компактности и маневренности, особенно на коротких расстояниях.
3. Однако, ограниченная дальность поездок и необходимость в инфраструктуре для зарядки являются проблемами, требующими дальнейших усовершенствований.
4. Развитие инфраструктуры, обучение пользователей и информационные кампании о безопасности необходимы для комфортного использования электросамокатов.
5. Власти различных стран должны учитывать особенности каждого города при принятии решений о внедрении электросамокатов в городскую мобильность.
6. Дальнейшее исследование и развитие технологии могут улучшить характеристики электросамокатов, делая их более устойчивыми и доступными для создания эффективной городской среды.

Выводы: Интеграция электроскутеров в городскую мобильность решает проблемы транспортной системы, но требует учета особенностей каждого города. Пилотные проекты оценят эффективность внедрения, выявят проблемы и позволят принять меры для улучшения использования. Создание специальных дорожек и образовательные кампании обеспечат безопасность и повысят осведомленность пользователей. Совершенствование технологии, разработка эффективных и доступных батарей, увеличит популярность электроскутеров. В перспективе эти транспортные средства станут важной альтернативой, улучшая устойчивость и эффективность городской транспортной системы.

Литература

1. [<https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/ab2da8>]
2. [https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/skorost-dlya-elektrosamokatov-ogranichili-v-almaty-474636/]
3. [<https://cyberleninka.ru/article/n/elektrosamokaty-ekologicheskaya-revolyutsiya-ili-kriminalnaya-ugroza/viewer>]
4. [<https://ru.m.wikipedia.org/wiki/Электросамокат>]

«УМНЫЕ АВТОМОБИЛЬНЫЕ СТЕКЛА» - ГАРАНТИЯ БЕЗОПАСНОСТИ

Алтаев Арслан, Валиев Максим, студенты 2 курса

Колледжа инновационных технологий

Карагандинского технического университета имени Абылкаса Сагинова

Научный руководитель: Жексембеков Ерлан Глеукунович, преподаватель
специальных дисциплин

Актуальность Статья посвящена вопросам улучшения устройства автомобилей, и качества дорожного движения.

Проблема Аварийные ситуации на дорогах стали глобальной проблемой на автомобильном транспорте. Часто аварии происходят в связи с отсутствием контроля скорости движения, и управления автомобиля водителем.

Невнимательное управление автотранспортом и зачастую отсутствие опыта вождения приводит к дорожно – транспортным происшествиям в виде столкновений, наездов на пешеходов.

Цель работы:

1) разработать специальное лобовое стекло с возможностью проекции на нее системы контроля скоростей, расхода топлива, технических параметров;

2) спроектировать систему адаптивного слежения посторонних движущихся и неподвижных объектов через адаптивные датчики с возможностью контроля тормозной системы через следящие приводы.

Задачи:

1) Проанализировать аналогичные разработки в стране и мире, разработки производства «умных очков» для автомобилей.

2) Провести анализ структуры лобовых стекол автомобилей и разработать макет «умного стекла»

3) Определить особенности «умного стекла»

4) Определить схему работы адаптивных датчиков и следящих приводов

Каждый день в мире происходят тысячи автомобильных аварий с человеческими жертвами. По сообщению аналитического издания Ranking.kz среди них за январь-август 2023 года в результате ДТП в Казахстане пострадали 11,9 тысячи человек. Среди них численность раненых составила 10,4 тысячи человек, в том числе шесть тысяч мужчин и 4,4 тысячи женщин. Несовершеннолетних пострадавших насчитывалось 2,4 тысячи человек. Госпитализировали 5,7 тысячи пострадавших — на 3 % меньше, погибло на 24 % больше несовершеннолетних, чем в прошлом году. За отчетный период в стране зарегистрировали 8,3 тысячи дорожно-транспортных происшествий — на 12,5 % меньше, чем годом ранее.

Невнимательное управление автотранспортом и зачастую отсутствие опыта вождения приводит к дорожно – транспортным происшествиям в виде столкновений, наездов на пешеходов. Часто аварии происходят в связи с отсутствием контроля скорости движения, и управления автомобилем водителем.

Угроза жизни и здоровья участников дорожного движения мотивирует на повышение уровня безопасности управления автомобилем.

В настоящее время зарубежные компании осуществляют значительные шаги в обеспечении безопасности дорожного движения. Так, например, немецкий автоконцерн BMW представил умные очки **ConnectedRide**, которые умеют проецировать данные о скорости, передаче, навигации и других параметрах на правую линзу, создавая эффект проекционного дисплея, обеспечивают удобный доступ к важной информации во время езды, сообщает портал CarScoops.[1]

Инженерами Ford совместно с Aedo — итальянским стартапом, специализирующимся на девайсах для слабовидящих, разработана система **«Feel The View»**, позволяющая фотографировать местность, которая в данный момент находится за окном автомобиля, превращая полученные фотографии в высококонтрастные черно-белые изображения. После этого с помощью особых

светодиодов они проецируются на стекло автомобиля. Изображение можно почувствовать благодаря вибрации стекла.[2]

Российско-швейцарская deer-tech компания WayRay, разработала первый в мире голографический дисплей с дополненной реальностью (Holographic AR HUD) которые будут проецировать виртуальную информацию о дороге и окружении в поле зрения водителей и пассажиров на лобовом стекле машины, чтобы водитель мог избежать фатальных ошибок.[3]

Для анализа структуры автостекол необходимо определить его принадлежность и функциональность. Автостеком транспортного средства называется элемент кузова, выполняющий предохранительную функцию, характеризующуюся ограждением водителя и пассажиров от атмосферных осадков, грязи, пыли и летящих от впереди движущихся машин твердых частей. Самым главным требованием к любым автостеклам является их безопасность, прочность, надежность и срок службы. По конструкции лобовые стекла изготавливаются по технологии **триплекс**, то есть в виде 3-х, плотно сжатых слоев друг к другу. Данные слои делятся на внутренний, внешний и соединяющий по середине между ними специальный склеивающий слой.

Еще одной разновидностью стекол является однослойное закаленное, носящее название «**сталинит**». При наступлении аварии при повреждении оно рассыпается на большое количество мелких осколков, которые не способны наносить значительных повреждений пассажирам и водителю.

В качестве образца «умного стекла» используются 2 сталинита, между которыми заливается активная матрица TFT LCD (англ. thin-film transistor — тонкоплёночный транзистор). При помощи аппаратной платформы **Arduino** и языка программирования C++ осуществляется программирование платы для проекции технических параметров на «умное стекло». [4]

Благодаря внедрению «умных стекол» можно отказаться от передней панели, имеющей спидометр, тонометр, индикатор масла и топлива. Все эти параметры будут определяться с помощью следящих датчиков и проектироваться на лобовое стекло.

Для удобства использования такого «голографического» стекла панели программируются сенсорными, для удобства перемещений «окон» панели. Также имеется возможность регулирования полного и сокращенного режима.[5]

Большую роль в обеспечении безопасности при движении будут выполнять адаптивные датчики движения, установленные в каждом направлении автомобиля и по 2 датчика в угловом пространстве. Это может позволить определять и фиксировать расстояние перед движущимися и неподвижными объектами.

Для большей безопасности движения автомобиля в состав двигателя будет внедрен следящий привод, связанный с адаптивными датчиками, позволяющий при обнаружении приближающегося объекта снижать скорость движения автомобиля, давая возможность водителю совершить безопасные маневры.

Результаты исследования

Благодаря развитию современной техники и технологий был использован широкий спектр возможностей, среди которых отмечаются современные технологии создания автостекол, адаптивные технологии и совершенствование языков программирования. Синтез из особого вида стекол, программируемой панели, адаптивных датчиков и контролирующего следящего привода позволит создать отечественный вариант «умного стекла», который позволит обеспечить безопасность дорожного движения.

Выводы

После изучения вопроса о повышении безопасности дорожного движения за счет создания «умных стекол», был сделан вывод о том, что «умные стекла» могут выступать альтернативным вариантом лобовых стекол. С развитием цифровизации и информатизации в стране использование подобного рода продуктов обретет широкую популярность и повысит процент использования. Однако, детальный анализ исследуемой проблемы показал, что «умные стекла» оказывают помощь только в случае правильного поведения на дороге. При нарушении правил маневрирования, проезда перекрестков, управлении транспортным средством в нетрезвом виде повышается вероятность дорожно - транспортных происшествий.

Литература

1. <https://www.techinsider.ru/news/1617209-plyus-k-komfortu-i-ekonomii-chtotakoe-umnye-stekla-i-kak-oni-ustroeny/>
2. <https://hi-tech.mail.ru/news/37596-ford-zapatentoval-umnye-okna-dlya-svoih-mashi/>
3. <https://innovations.ru/opinions-news/kak-sozdavalas-tehnologija-way-ray-dlja-predotvraschenija-dtp>
4. Программирование микроконтроллерных плат Arduino/Freduino/ Улли Соммер; Изд-во: БХВ-Петербург, 2012
5. Проекты с использованием контроллера Arduino, 2-е издание/ Виктор Петин; Изд-во: БХВ-Петербург, 2015

РАЗРАБОТКА ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА ИЗГОТОВЛЕНИЯ ДЕТАЛИ "ВТУЛКА"

Антонов Артем, студент 2-го курса, КГКП

«Житикаринский политехнический колледж»

Научный руководитель: Смаилов Жеткерген Сексенович, мастер
производственного обучения.

Актуальность: Изучение вопросов технологии механической обработки и сборки, в наибольшей мере влияющих на производственную деятельность токаря всегда актуально.

Проблема: в настоящем исследовании рассматривается проблематика разработки технологического процесса производства детали "Втулка". Технологический процесс является сложным комплексом мероприятий, направленных на определение оптимального способа изготовления данной

детали с учетом требований к ее качеству, точности и экономической эффективности.

Целью нашего проекта является разработка технологического процесса изготовления детали «Втулка». Для этого должны быть решены следующие задачи: описана конструкция детали и выбран материал заготовки; проанализирован и выбран тип производства; проанализирована технологичность детали; составлена маршрутная технология.

Разработка технологического процесса изготовления детали "Втулка" представляет собой сложный комплекс мероприятий, которые направлены на определение оптимального способа производства данной детали в соответствии с требованиями, предъявляемыми к ее качеству, точности и экономической эффективности.

Первый этап разработки технологического процесса заключается в исследовании и анализе исходных данных, включающих чертежи или модели детали, материал, из которого она будет изготовлена, а также требования к ее геометрическим и физико-механическим характеристикам.

Далее следует определение последовательности операций и выбор необходимых инструментов и оборудования для обработки материала. В зависимости от технических особенностей детали, могут использоваться различные методы обработки, включая токарную, фрезерную, шлифовальную и другие.

Анализ параметров обработки, таких как скорость резания, подача и глубина резания, является также важной составляющей разработки технологического процесса. Указанные параметры определяются на основе материала детали, ее геометрии и требуемой точности.

Контроль качества детали представляет неотъемлемый элемент технологического процесса. В ходе обработки проводятся измерения и проверка соответствия полученной детали заданным требованиям качества. При необходимости корректируются параметры обработки для достижения требуемого уровня качества продукции.

Экономическое обоснование производства также является важным аспектом разработки технологического процесса. Рассчитываются затраты на материалы, энергию, оборудование и трудовые ресурсы. На основе полученных данных принимается решение о целесообразности изготовления детали "Втулка" и выборе наиболее оптимальных технологических операций.

Разработка технологического процесса изготовления детали "Втулка" требует глубоких знаний в области металлообработки, процессов формообразования и автоматизации производства. Учет и анализ производственных данных помогут оптимизировать процесс и достичь высокого качества готовой детали

Список литературы

1. Маталин А.А. Основы технологии машиностроения. , М. 1986г.
2. Горбачевич А.Ф. Курсовое проектирование по технологии машиностроения. Минск. «Высшая школа» 1975г. 288с. с ил.

3. Нефедов Н.А., Осипов К.А. Сборник задач и примеров по резанию металлов и режущему инструменту. Изд. 3-е, перераб. и доп., М, Машиностроение 1977г. 288с. с ил.
4. Гелин Ф.Д. Металлические материалы справ. – Мн.: Вышш. шк., 1987. – 368с.
5. Дёмина Л.Н. Шадрин Е.Л. Методические указания и справочные материалы по выполнению курсового проекта. Воронеж. ВГК ПТЭиС, 2008г.

СП-6 ТИПТІ БАҒЫТТАМАЛЫ ЭЛЕКТР ЖЕТЕГІН ЖЕТІЛДІРІЛГЕН ALSTOM ЭЛЕКТР ЖЕТЕГІНЕ АУЫСТЫРУ

Өмірбек Бекзат, «ҚИНЭУ кәсіпкерлік колледжі» жеке мекемесінің
3- курс студенті

Ғылыми жетекші: Жанузакова Айгерим Нуржановна, арнайы пәндер
оқытушысы

Өзектілігі: Бағыттамалық жетектер пойыздардың бағытын өзгертуге мүмкіндік береді және теміржол желісінің маңызды элементі болып табылады. СП-6 типті электр жетегін ALSTOM электр жетегіне ауыстыру өзекті болып табылады, өйткені СП-6 типті электр жетегі істен шыққан, ескірген, заманауи талаптар мен стандарттарға сәйкес келмейді.

Мәселе: СП-6 типті бағыттамалы электр жетегінің ақаулығы, ескіруі және пайдалануға жарамсыздығы кейбір мәселелердің туындауына себеп болады. Бұл теміржол бағыттамалы бұрмаларының жұмысында ақауларға, пойыздардың өткізу қабілеттілігі мен қозғалыс қауіпсіздігінің төмендеуіне әкеледі.

Жұмыс мақсаты: СП-6 типті бағыттамалы электр жетегін ALSTOM бағыттамалы электр жетегіне ауыстырудың мақсаты темір жолдардағы бағыттамалы электр жетектерінің сенімділігін, тиімділігін және қауіпсіздігін арттыру болып табылады.

Міндеттері: 1. Қолданыстағы СП-6 бағыттамалы электр жетегінің техникалық жағдайын және оның ALSTOM электр жетегімен үйлесімділігін талдау.

2. Бағыттамалы электр жетектерін ауыстыруға арналған шығындарды бағалауды жүргізу.

3. Жаңа ALSTOM электр жетектерін орнату.

4. Іске қосу-баптау жұмыстарын жүргізу және жаңа электржетектердің жұмысқа қабілеттілігін тексеру.

Ресейлік СП-6 типті электр жетегінің істен шығуының себептері:

- редуктордың зақымдануы
- үйкеліс ілінісінің бұзылуы
- жұмыс редукторы бар шибер кептелісі
- автоматты қосқыштың контактілерінің күйіп кетуі немесе реттелуінің бұзылуы
- басқа да ақаулықтар.

Мен жобамның тақырыбына сәйкес СП-6 типті электр жетегін ALSTOM электр жетегіне ауыстыруды ұсынамын.

ALSTOM бағыттамалы электр жетегі қозғалыс қауіпсіздігінің ең жоғары деңгейін қамтамасыз ету үшін әзірленген. ALSTOM магистральдық жолдармен, жүк желілерімен және метро желілерімен үйлесімді ең аз мерзімді техникалық қызмет көрсетуді қажет етеді.

Бағыттамалық электр жетегінің корпусы рельстерден алыс орналасады, рамалық рельстерге бекітілген бағыттамалық гарнитураға орнатылады. Бағыттамалық электр жетегінің тартқыштары бағыттаманың ұштарына сырға көмегімен қосылады, бағыттаманы ауыстыру кезінде электр жетегінен ұштыққа қарай қозғалысты береді, сондай-ақ бағыттаманың ұштарының орналасуын және тұйықталуын бақылау үшін пайдаланылады.

Бағыттамалық электр жетегі Р65 кг/м типті рельстермен қолдануға арналған.

Функционалдық сипаттамасы:

- а) көрсеткі нүктелерін қозғалысқа келтіру (қозғалыс функциясы);
- б) рамалық рельске қатысты басылған күйде көрсеткі нүктелерінің механикалық тұйықталуы (тұйықталу функциясы);
- в) көрсеткі нүктелерінің орналасуын (сығылған немесе басылған) және олардың механикалық тұйықталуын (бақылау функциясы) анықтау.

А) функциясы көрсеткі аудармасына қатысады.

Б) және в) функциялары бағытты көрсеткі арқылы орнату мүмкіндігімен байланысты.

Сонымен қатар, электр жетегі басқа функцияларды орындайды: бағыт функциясы және тұрақтандыру функциясы.

Бәсекелестік артықшылықтар:

- ✓ Қозғалыстың сенімділігі мен қауіпсіздігі
- ✓ Қосарланған құлыптау механизмі: үшкір және сығымдалған үшкірдің рамалық рельсіне іргелес
- ✓ 4 бөлек тартқыштар: 2 көрсеткі орнын ауыстыру үшін, 2 позицияны және құлыптау сенімділігін бақылау үшін
- ✓ Тасымалдау кезінде елеулі кедергілер туындаған кезде жетектің автоматты түрде тоқтан ажыратылуы
- ✓ Бағыттамалар жолтабанының ені жағдайын механикалық және электрлік бақылау

180 км/сағ дейінгі қозғалыс жылдамдығына сертифицирталған ішкі құлыптау механизмі.

Зерттеу нәтижелері: СП-6 типті электр жетегін ALSTOM электр жетегіне ауыстыру бойынша жүргізілген зерттеу келесі нәтижелерге әкелді:

1. ALSTOM бағыттамалы электр жетегін орнату бағыттамалы бұрманың жұмысын жақсартуға мүмкіндік берді. Жетек жоғары қуат пен өнімділікке ие, соның арқасында тиімдірек және сенімді жұмыс істейді.

2. ALSTOM электр жетегі СП-6 типті электр жетегімен салыстырғанда ұзақ қызмет етеді. Бұл дегеніміз, ескірген электр жетекті ALSTOM-ға ауыстыру

техникалық қызмет көрсету мен компоненттерді ауыстыру шығындарын азайтады.

3. Жаңа жетекті орнату оны теміржол инфрақұрылымын автоматтандыру жүйесіне оңай біріктіруге мүмкіндік береді. ALSTOM жетегі заманауи басқару жүйелерімен үйлесімді, бұл оны қазіргі жағдайда пайдалануды жеңілдетеді.

4. СП-6 типті бағыттамалы электр жетегін ALSTOM бағыттамалы электр жетегіне ауыстыру жаңа жабдықты сатып алу және орнату үшін белгілі бір шығындарды талап етеді. Дегенмен, техникалық қызмет көрсетуді үнемдеуді және ұзақ қызмет ету мерзімін ескере отырып, шығындар орта мерзімді перспективада өтеледі.

Қорытындылар: ALSTOM электрлік жетегі - бұл қауіпсіз қозғалысты қамтамасыз ететін, құлыптауға және бағыттамалы бұрманың позициясын анықтауға арналған электр жетегі. Сонымен қатар, ALSTOM ауыстырып-қосқыш жетегі тек рельсті бекітуді өзгерту арқылы әртүрлі қуат көздерімен және әр түрлі типтегі қондырма құрылғыларымен пайдалануға болады. ALSTOM электр жетегі әртүрлі қондырма түрлерінде қолдануға арналған екі негізгі бөліктен, жетектен және рельсті бекітуден тұрады. ALSTOM электрлік жетекте төрт жұмыс режимі бар: жұмыс, басқару, динамикалық және кесу.

Тұтастай алғанда, СП-6 типті электр жетегін жетілдірілген ALSTOM электр жетегіне ауыстыру теміржол жүйесінің сенімділігі мен функционалдығын арттыру үшін әлеуетті пайдалы және тиімді шара болып табылады. Дегенмен, әрбір нақты теміржол жүйесінің нақты шарттары мен талаптарында оның қаншалықты тиімді және орынды болатынын анықтау үшін кешенді талдау мен бағалау жүргізу қажет.

ALSTOM электрлік жетегі техникалық қызмет көрсетуді қажет етпейді және олардың механизмдері мұз бен қардан қорғалған және жылытуды қажет етпейді, сондықтан оларды ауа-райының қатал жағдайларында да пайдалануға болады.

Әдебиет

1. Каменнов А.Г., Минаков Е.Ю., Шуваев В.В. Стрелочные электроприводы отечественной разработки. //Автоматика, связь и информатика, 2001 – №7. – С. 34-36.
2. Учебное пособие для вузов ж.-д. транспорта / Пер. с англ.; под ред. Г. Теега. – М.: Интекст,
3. Теег Г., Власенко С.В. Системы автоматики и телемеханики на железных дорогах мира.
4. P80 Rustam Стрелочный привод P80 для Республики Казахстан. Руководство по установке, эксплуатации и техническому обслуживанию. G41701200CU, 2014 – 80 с.

ПРОЕКТ СОЗДАНИЯ ТРИЦИКЛА НА БАЗЕ МОТОЦИКЛА МАРКИ ИЖ-ЮПИТЕР 4

Бакин Владислав, студент 2 курса
ЧУ «Колледж предпринимательства КИИЭУ»

Научный руководитель: Собарь Виталий Анатольевич,
преподаватель специальных дисциплин

Актуальность: С увеличением транспортных средств порой для сельской местности стоит острая нехватка легкого транспорта обладающего хорошей проходимостью и выносливостью.

Проблема: На современном развитии машиностроения многие забыли что основной отраслью в советские времена, была отдельная отрасль направленная на развитие мотоциклов. К сожалению сейчас очень маленький спрос на рынке мотоциклов. Невыпускаются запчасти для данного транспорта. Для восстановления мотоцикла приходится пользоваться запчастями с другой транспортной техники, что создает определенные трудности.

Цель работы: Разработка метода совершенствования конструкции мотоцикла марки ИЖ, для чего была выбрана базовая модель мотоцикла марки ИЖ Юпитер 4 с дальнейшим его переоборудованием в трицикл – трайк т.е. в трехколесный мотоцикл, предусматривающий одно колесо на передней оси и два колеса находящиеся симметрично на задней оси, с возможностью улучшения некоторых технических характеристик.

Трехколесные мотоциклы совсем недавно начали завоевывать внимание любителей покатать, однако придуманы были еще лет двести назад. На данный момент - это довольно обширная прослойка автотранспорта. Все эти мотоциклы бывают самых различных комплектаций и модификаций, но главное, что их объединяет, так это то, что у них у всех три колеса.

Часто в обиходе слова «трицикл» и/или «трайк» употребляют как синонимы. Однако следует заметить, что трайки являются подвидом трициклов. Трайками называют мотоциклы, у которых два колеса сзади, расположенные симметрично оси и одно переднее. Для управления такой техникой нужно иметь категорию В1 водительского удостоверения, но если у вас имеется категория В, то вы имеете право управлять любым трехколесным транспортом.

Существует несколько классификаций, разновидностей трехколесных мотоциклов. Всю трехколесную мототехнику можно подразделить:

- по расположению колес: трайки и трициклы трайки – как уже упоминалось, мотоцикл, у которого два колеса сзади, а спереди одно; трициклы – чаще это модели, у которых сзади одно колесо, а спереди два;
- по типу производства – серийные и кастомные;
- по назначению – сюда относят дрифт-трайки, которые зачастую участвуют в соревнованиях, и грузовые трициклы, используемые для доставки различных негабаритных грузов.

Трехколесные мотоциклы, иначе трициклы, всегда были востребованы на бескрайних просторах СССР. Прекрасная управляемость и маневренность в узких местах, неплохая грузоподъемность, да и весьма демократичная цена трицикла сделали его незаменимым в мире мототехники. Тульский завод давно канул в лету с производством мотороллеров Муравей, китайские товарищи прочно заняли нишу трехколесных мотоциклов. Сфера применения грузовых

трициклов довольно широка – от приусадебных, фермерских, тепличных хозяйств до машиностроительных объединений. На трициклах с кабиной работают водители всевозможных компаний по доставке малогабаритных грузов.

Изготовить трицикл своими руками из Ижа можно в обычном гараже при достаточно небольшом бюджете. Небольшой трайк будет иметь удобную посадку, динамику, хорошую управляемость, а легкость рамы позволит разгонять довольно большую скорость. Сама модель может быть реализована в стиле жесткого байка, с отделкой из кожи, стальными хромированными вставками, либо иметь более спортивный вид, с обтекаемыми формами и линиями корпуса. Чертежи трицикла из Ижа могут иметь акценты на продолжительные поездки, либо на активную езду по сложной пересеченной местности, копировать модели известных брендов с поправкой на размер. Много зависит от бюджета и того времени, которое вы готовы вкладывать в свое хобби.

Некоторые мотолюбители делают трицикл из Ижа своими руками для того, чтобы иметь надежного и удобного помощника по хозяйству. Усиленная рама, мощная задняя ось позволяют перевозить приличные грузы, а надежный двигатель ИЖа прост в обслуживании. Раму сделать на трицикл Иж своими руками будет проще, если вы имеете опыт сварочных работ, разбираетесь в конструкции мотоциклов или автомобилей. Рама должна быть полностью изготовлена с нуля, иметь заранее спроектированную форму и конструкцию. Обычно расчет идет таким образом, чтобы исключить поломки, места с уязвимой конструкцией, чтобы трайк мог проехать сотни километров без технического обслуживания. Усиление достигается путем приваривания уголков и дополнительных труб, чтобы вилка не вибрировала. Основа трансмиссии может быть взята из мотоблока, комбайнов. Если вы хотите получить трицикл Иж Планета тягового типа – лучше воспользоваться звездочками в соотношении 2:1, т.е. 50 и 25 зубьев соответственно.

Длина вилки определяется вашим проектом. Если хотим сделать длинную переднюю вилку, такой трайк подойдет для ровной дороги и продолжительной езды. Более агрессивный стиль вождения потребует меньшей длины. Трицикл из Ижа, может даже иметь багажник, расположенный над передним колесом. Конечно, по проходимости трайки не конкуренты квадроциклам, однако для поездок на дачу, огород или рыбалку, вложенные труды окупятся с лихвой.

Двигатель Иж трицикл принимаем на основе модели «Юпитера 4». При этом используется родной коленвал, генератор, катушку зажигания в 6 вольт. Особенностью типа конструкции кузова считается перенос силового агрегата в заднюю часть, что смещает баланс при езде. Более того, такая схема определяет высокие характеристики проходимости, управляемости, а, следовательно, и скорости. Во время установки двигателя и создания рамы стоит предусмотреть удобный доступ к местам, требующим частого обслуживания. Многие мастера делают быстросъемные участки рамы, чтобы иметь возможность дополнительной настройки своего трехколесного железного коня.

Если у Вас есть старенький мотоцикл, его можно переделать в трёхколёсный вездеход. При этом проходимость у трицикла будет достаточной для езды по бездорожью, на трайке можно спокойно отправляться в лес по грибы, ягоды или поехать к речке на рыбалку. В любом случае трицикл ещё можно использовать как буксир для небольшого прицепа и перевозить грузы: дрова, сено, урожай с огорода и т. д.

Выводы:

В результате выполненных конструктивных изменений на базе мотоцикла ИЖ Юпитер-4 мы смогли создать трёхколесный мотоцикл - трицикл. Данный трицикл на базе ИЖ активно можно использовать в сельской местности, так как он обладает хорошей проходимостью, очень экономичен в эксплуатации и позволяет выполнять ряд многих функций на базе крестьянского хозяйства на котором создавался. Данный трицикл требует некоторых доработок в плане установки защитных козырьков от вращающихся элементов деталей цепи. Финансовые затраты связанные с созданием трицикла, являются незначительными, что несильно отразится на его создании, так как в основном применяются подручные материальные средства.

Список использованных источников

1. ИЖ мото[Электронный ресурс] : линейка мотоциклов ИЖ. – Режим доступа: [http:// izhmoto.ru](http://izhmoto.ru).
2. Мото[Электронный ресурс] : история мотоциклов ИЖ. – Режим доступа: <http:// moto.ironhorse.ru>.
3. Потапов, А.С. // За рулем :журнал/,1987, № 7. – С. 25–29.
4. Рудков, В.Н. // За рулем :журнал/,1993, № 3. – С. 14–16.
5. Рудков, В.Н. // За рулем :журнал/,1995, № 9. – С. 22–23.

ВАРИАНТ РЕШЕНИЯ ВОПРОСА ЭНЕРГОСБЕРЕЖЕНИЯ ПРИ ОТОПЛЕНИИ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫХ ВАГОНОВ

Бирюкова Анастасия, студентка 3 курса,
ЧУ «Колледж предпринимательства КИНЭУ»

Научный руководитель Солонская Богдана Валерьевна, преподаватель специальных дисциплин

Актуальность Чистота окружающей среды и энергосбережение

Проблема Сложный вопрос с чистой окружающей среды и энергосбережения нынче актуален в каждой стране мира. Поиск способов экономии энергоресурсов сейчас занимает умы многих.

Цель работы

Разработка ресурсосберегающей технологии по экономии угля при его сжигании на отопление пассажирских вагонов. Снижение энергозатрат.

Для достижения поставленной цели решены следующие основные задачи:

- изучение современного рынка технологий энергосбережения;
- разработка метода с наименьшими финансовыми и трудовыми затратами;

- экономическое обоснование применения энергосберегающих технологий.

Задачи

Рационально использовать ресурсы. А именно правильно сжигать уголь. Экологичность. Сжигание угля основная причина парникового эффекта. Уголь имеет высокую зольность, в составе золы много вредных веществ

Индивидуальное водяное отопление имеет ряд недостатков, которые вызвали необходимость его замены комбинированным отоплением на вновь строящихся вагонах и подвергающихся модернизации. Перечислим основные недостатки.

При работе котла водяного отопления продукты неполного сгорания топлива попадают внутрь вагона и загрязняют воздух. Это вынуждает обеспечивать непрерывную работу системы принудительной вентиляции.

Кроме того, сжигание твердого топлива загрязняет атмосферу и само твердое топливо является не возобновляемым источником. Поэтому остро стоит вопрос экономии тепла.

Часто проблемы экономии тепла в старых вагонах с системой отопления на твердом топливе выглядят следующим образом:

Недостаточная изоляция. Старые вагоны могут иметь недостаточную теплоизоляцию, что приводит к потере тепла через стены, окна или крышу.

Эффективность системы отопления. Системы отопления на твердом топливе могут быть менее эффективными и энергоемкими, чем современные системы отопления.

Теплопотери в системе. Устаревшие трубопроводы или оборудование могут приводить к теплопотерям и неэффективному распределению тепла в вагоне.

Недостаточная регулировка. Возможно, что старые системы отопления не обладают адекватной системой регулировки, что может приводить к перегреву или недогреву вагона.

Чтобы решить эти проблемы, возможно потребуется инвестировать в улучшение изоляции вагонов, модернизацию систем отопления, установку более эффективных систем контроля тепла и энергосберегающее оборудование. Также вместо системы отопления на твердом топливе может быть рассмотрено использование более современных альтернативных и более эффективных источников тепла.

Но учитывая реальную обстановку со старым подвижным составом одним из низкзатратных способов снизить потери тепла – это использование современной теплоизоляции.

При наступлении холодов перед пассажирами и проводниками остро встает вопрос поддержания оптимальной температуры в вагоне.

В такой ситуации доступным решением является теплоизоляция промерзающих частей вагонов с минимальными затратами на эти работы. Конечно, проведение работ по теплоизоляции вагона без полной разборки не даст наиболее эффективного результата, но позволит снизить затраты как твердого топлива, так и трудозатрат проводника.

Какие проблемы решает теплоизоляция отдельных частей вагона без полной разборки внутренней обшивки:

1. уменьшение скорости потери тепла возле труб отопления;
2. снижение чрезмерной теплопотери возле труб отопления;
3. уменьшение трудозатрат проводника на поддержание заданной температуры в системе отопления.

Одним из способов замедления процесса потерь тепла через стены вагона является использование жидко-керамического теплоизоляционного покрытия Изоллат для теплоизоляции внутренней поверхности вагона. За счет этого снижаются потери тепла, сокращается расход топлива.

Преимущества «Изоллата»

«Изоллат» представляет собой субстанцию, которая при производстве фасуется в ведра. В составе полимерного материала – керамические или силикатные частицы. Это изобретение позволило полностью заменить минеральную вату, стекло- и шлаковату. Рассмотрим преимущества «Изоллата».

- Применяется во всех отраслях, он подходит для обработки оборудования, труб, тепловых сетей, фасадов, цоколей, строительных конструкций – покрытие можно также колеровать и декорировать.
- Приемлемая цена жидкой теплоизоляции «Изоллат», потрясающие технические характеристики.
- Простота ручного и механизированного нанесения, экономичность расхода и доступность в продаже.
- Сочетаемость со всеми видами материалов (металл, дерево, органическое стекло, пластик, ПВХ, бетон и т. д.) – «Изоллат» образует легкое, эластичное и крепкое покрытие.

Ориентировочный расход «Изоллата»

Общая площадь вагона под покраску составит 188,86 м². При расходе краски примерно 1 литр на 1 м² нам необходимо 190 литров краски. При средней стоимости в Казахстане 3195 тенге литр на один вагон стоимость краски составит около 608 тыс.тенге. Сметная стоимость малярных работ составит 200 тенге за 1 м² и в целом по вагону будет около 38 000 тенге.

Заключение

Резюмируя все выше сказанное стоимость теплоизоляции одного вагона составит 646 000 тенге. При этом потери тепла снизятся в три раза.

Теперь проводник для поддержания комфортных условий для пассажиров вместо загрузки одного ведра угля в два часа будет это делать один в 5 – 6 часов.

Но покраска пассажирского вагона - процесс, требующий значительных затрат как на краску, так и на малярные работы. Необходимо учитывать все финансовые аспекты при планировании и проведении подобных работ, чтобы избежать неожиданных расходов и соблюдать бюджет. Важно также принимать во внимание качество и долговечность проводимых работ, чтобы обеспечить долговременный эстетический вид вагона.

Литература:

1. <http://re-therm.ru/economic-design/55-sravnit-analiz>
2. <http://www.isollat.ru/reviews/conclusion/>
3. Бакрадзе Ю. М. и др. Рефрижераторные вагоны постройки ГДР. М.: Транспорт, 1977. – 272 с.
4. Демьянков Н. В. Холодильные машины и установки. Изд. 4-е, перераб. и доп. М.: Транспорт, 1976. – 360 с.
5. Рабочий проект реконструкции котельной №3 г.Костаная с установкой водогрейного котла КВ-ГМ-100

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТРЕХФАЗНОГО АСИНХРОННОГО ДВИГАТЕЛЯ В СЕТИ ОДНОФАЗНОГО ПЕРЕМЕННОГО ТОКА ПОСРЕДСТВОМ ЧАСТОТНОГО ПРЕОБРАЗОВАТЕЛЯ

Бука Максим, Гири́н Данил, студенты 2 курса КГКП «Костанайский колледж автомобильного транспорта»

Научные руководители: Мащенко Сергей Александрович, Алиферец Александр Александрович, преподаватели электротехники

Актуальность выбранной темы вытекает из того, что при проведении занятий преподаватели сталкиваются с недостатком приборов и наглядных пособий специфического назначения особенно по новым специальностям, например таким как «автоматизация технологических процессов».

В связи с данной проблемой **целью** нашей работы является выявить эффективность использования данного стенда как практического наглядного пособия который поможет лучше усваивать материал.

Объект данного исследования стенд для отработки практических навыков по программированию и подключению преобразователя частоты к трехфазному двигателю, осуществление пуска, остановки, регулированию скорости и изменению направления вращения.

Предмет исследования возможность использования при проведении занятий по предметам «электрические машины автоматических устройств» специальности «автоматизация технологических процессов» и «электротехника» специальности «техническое обслуживание, ремонт и эксплуатация автомобильного транспорта».

При изучении данной темы основными **задачами** мы определили следующие:

1. Исследовать материал по данной теме.
2. Проанализировать возможности использования.
3. Обосновать необходимость применения на уроках теоретического и практического обучения и выявить наилучшие пути его применения.

Гипотеза: если допустить возможность применения стенда в качестве практического наглядного учебного пособия, то увеличится заинтересованность, качество, мотивация, умения и навыки которые пригодятся в профессиональной деятельности.

Результаты работы исследования:

- В данной работе мы изучили монтажную схему преобразователя частоты
- Изучили панель управления, индикацию сигналов
- Разобрались в назначении функциональных входов и выходов ПЧ
- Запрограммировали ПЧ
- Собрали стенд подключив к ПЧ внешние кнопки управления, потенциометр, двигатель, автомат и запустили двигатель произведя ряд манипуляций с ним.
- Апробировали стенд продемонстрировав его при проведении уроков, где ребята сами пробовали его запрограммировать, произвести подключения и запустить.

Результатом этого исследования является подтверждение того факта, что стенд будет полезен и может использоваться преподавателями на уроках при изучении материала по некоторым разделам предметов «электрические машины автоматических устройств» и «электротехника».

Выводами исследования является подтверждение необходимости изготовления дополнительных наглядных и демонстрационных пособий и стендов.

Практическая значимость работы. Предложения и рекомендации по использованию результатов работы:

Практическая значимость данной работы по нашему мнению заключается в том, что способность самим изготовить какое-либо устройство, или стенд, или макет может послужить толчком к желанию заниматься исследовательской деятельностью, пробовать самим что то сконструировать не бояться браться за это и доводить до конца. Выработать такие качества как любознательность, усидчивость, умение концентрироваться. Тогда появится чувство уверенности в своих силах и возможностях. Стенд может применяться при проведении теоретических и практических занятий по техническим специальностям и поможет преподавателям более наглядно и доступно излагать материал, а студентам лучше его усваивать.

Литература

1. <https://www.ruselt.ru/articles/preobrazovatel-chastoty-chto-takoe/>
2. <https://simat.com.ua/ru/article-chto-takoe-chastotnyk-y-zachem-on-nuzhen>
3. <https://www.vesper.ru/presscenter/articles/ustroystvo-i-printsip-raboty-preobrazovatelya-chastoty/>
4. <https://prompoint.ru/blog/podkljuchenie-trehfaznogo-dvigatelja/>

МИКРОПРОЦЕССОРНЫЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ДВИЖЕНИЯ ПОЕЗДОВ

Валиева Виолетта, студент 2 курса

ЧУ «Колледж предпринимательства КИиЭУ»

Научный руководитель: Алқамбай Индира Есенқұлқызы,
преподаватель специальных дисциплин

Актуальность: Инновации и автоматизация. Микропроцессорные системы управления движением поездов позволяют внедрять новые технологии и автоматизированные решения. Например, системы автоматической остановки поездов при опасности или автоматические системы предупреждения и контроля.

Проблема: 1. Устаревшие системы: На железных дорогах в Казахстане все еще используют устаревшие системы управления движением, основанные на механических и электромеханических принципах. Это может привести к неправильному функционированию системы, а также к снижению эффективности и безопасности движения поездов.

2. Низкий уровень автоматизации: Уровень автоматизации систем управления движением поездов в Казахстане все еще относительно низок. Это может приводить к недостаточной точности и надежности в контроле движения поездов, особенно в условиях высокой плотности и интенсивности железнодорожного движения.

Цель работы: Основная функция таких систем заключается в контроле и обеспечении безопасности движения поездов. Они отслеживают положение и скорость поезда, контролируют соблюдение графика движения, обеспечивают безопасное расстояние между поездами и реагируют на возможные аварийные ситуации. При необходимости микропроцессорная система может предпринимать автоматические меры по предотвращению аварийных ситуаций, такие как остановка подвижного состава или снижение его скорости.

Задачи: 1. Разработка интерфейсов для связи между микропроцессорными системами управления движением поездов и другими подсистемами, такими как системы телекоммуникаций, системы контроля и управления безопасностью, системы учета и диспетчеризации и т.д.

2. Оптимизация процесса управления движениями поездов с целью повышения эффективности и безопасности перевозок. Это включает оптимизацию расписания движения поездов, управление скоростью движения, расчет оптимальной траектории и т.д.

Микропроцессорные системы управления движением поездов на железнодорожном транспорте играют важную роль в обеспечении безопасности и эффективности эксплуатации железных дорог. Они позволяют автоматизировать различные аспекты управления движением поездов, такие как контроль скорости, переключение сигналов, управление сменой пути и т. д.

Преимущества микропроцессорных систем управления железнодорожным транспортом:

- **Эффективность и точность:** Микропроцессорные системы управления железнодорожным транспортом обеспечивают более эффективную и точную работу в сравнении с традиционными системами. Они способны обрабатывать большие объемы данных и выполнять сложные вычисления, что позволяет оптимизировать работу железнодорожного транспорта.

- **Автоматизация:** Микропроцессорные системы позволяют автоматизировать множество процессов на железной дороге. Это включает в себя контроль и управление движением поездов, мониторинг и обработку данных о состоянии поездов и инфраструктуры, регулирование светофоров и сигнальных систем и многое другое.

- **Удобство и гибкость:** Микропроцессорные системы управления железнодорожным транспортом обеспечивают удобство и гибкость в настройке и управлении. Они позволяют настраивать и корректировать параметры системы в режиме реального времени, что позволяет быстро реагировать на изменяющиеся условия работы железной дороги.

- **Безопасность:** Микропроцессорные системы обеспечивают более высокий уровень безопасности на железной дороге. Они могут контролировать и предотвращать возникновение аварийных ситуаций, а также быстро реагировать на неполадки и неисправности в системе.

- **Улучшение производительности:** Микропроцессорные системы управления позволяют улучшить производительность железнодорожного транспорта. Они могут оптимизировать маршруты, управлять графиками движения поездов, а также повышать эффективность использования ресурсов.

- **Возможность интеграции:** Микропроцессорные системы управления железнодорожным транспортом способны интегрироваться с другими информационными системами, такими как системы мониторинга и управления, что позволяет создать единую и управляемую систему всей железной дороги.

- **Снижение затрат:** Внедрение микропроцессорных систем управления может снизить затраты на обслуживание и эксплуатацию железнодорожного транспорта за счет автоматизации и оптимизации работы системы.

В целом, микропроцессорные системы управления железнодорожным транспортом предоставляют ряд преимуществ, связанных с эффективностью, точностью, автоматизацией и безопасностью работы железной дороги. Они способствуют улучшению производительности и снижению затрат на обслуживание.

Результаты исследования: Успешное внедрение микропроцессорных систем управления движением поездов в некоторых регионах Казахстана, что привело к повышению эффективности работы железнодорожного транспорта.

Увеличение безопасности и надежности движения поездов благодаря автоматическим системам контроля и регулирования скорости, а также системам предотвращения столкновений.

Улучшение пассажирского комфорта и сокращение времени в пути благодаря оптимизации графика движения поездов и точному контролю скорости. Внедрение микропроцессорных систем управления движения поездов позволило снизить затраты на топливо и электроэнергию за счет оптимизации работы поездов.

Необходимость дальнейшего совершенствования технологий систем управления движением поездов, а также обновления и модернизации существующих систем.

Исследование в Казахстане показало, что микропроцессорные системы управления движением поездов имеют значительный потенциал для улучшения эффективности железнодорожного транспорта. Они обеспечивают повышение безопасности, сокращение времени в пути и снижение затрат на эксплуатацию. Необходимо дальнейшее развитие и совершенствование данной технологии для обеспечения более эффективного и устойчивого железнодорожного транспорта в Казахстане.

Выводы: Внедрение микропроцессорных систем требует значительных инвестиций, обучения персонала и реорганизации инфраструктуры. Однако, в долгосрочной перспективе они могут привести к снижению эксплуатационных расходов и повышению качества услуг для пассажиров.

Развитие микропроцессорных систем управления движением поездов в Казахстане свидетельствует о стремлении страны к современным стандартам железнодорожного транспорта и повышению конкурентоспособности в регионе.

Литература

1. Бервинов В.И. Локомотивные устройства безопасности. / Бервинов В.И., Доронин Е.Ю. // М.: «Маршрут», 2005, с. 105-145.
2. Власенко С.В., Лунев С.А. Общеввропейская система управления движением поездов. // Автоматика, связь, информатика. 2006. - №4. - С. 45-48.
3. Вояновски Э.А. Испытания новых систем управления движением поездов в рамках проекта ERTMS. // Железные дороги мира, 1998, №12.
4. Головин В.И. Микропроцессорные системы управления и обеспечения безопасности движения на тяговом подвижном составе. // Екатеринбург, «Наука и транспорт», 2008; с. 44-45.

ҚАШЫҚТЫҚТАН БАСҚАРУ НЕГІЗІНДЕ ПОЙЫЗДАРДЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫН АРАЛЫҚ РЕТТЕУ ЖҮЙЕСІНІҢ ТИІМДІЛІГІ.

Есімбек Бекзат Бауыржанұлы, 3курс студенті,
«ҚИНЭУ кәсіпкерлік колледжі»

Ғылыми жетекшісі: Смағұлов Бегайдар Зарылханұлы, арнайы пәндер оқытушысы

Өзектілігі: Ғылыми жұмыс пойыздардың қозғалысын сымсыз реттеудің автоматтандырылған жүйесін жасауға арналған. Пойыздардың қозғалысын басқарудың технологиялық процесі зерттелді. Пойыздардың қозғалысын сымсыз реттеу жабдығын таңдау негізделген. Автоматты басқару режимінде және қолмен басқару алгоритмі жасалды. LabVIEW графикалық бағдарламалау ортасында машинист интерфейсі жасалды.

Мәселе: Инновацияларды енгізудің төмен жылдамдығы, бұрын енгізілген шешімдерге жоғары тәуелділік, қажеттілік интероперабельділікті қамтамасыз етеді, пойыздардың қозғалысын сымсыз реттеу, спутниктік навигациялық жүйе, графикалық бағдарламалар.

Жұмыстың мақсаты: Zigbee сымсыз стандартын қолдана отырып, пойыздардың қозғалысын басқарудың автоматтандырылған жүйесін құру.

Бұл жобаның негізгі міндеті пойыздардың қозғалысын сымсыз реттеудің автоматтандырылған жүйесін әзірлеу болды. Ол үшін басқа елдердегі қолданыстағы реттеу жүйелеріне шолу жасалды. Мұндай жүйе Мичиган штатында (АҚШ) 2006 жылдан бері қолданылып келеді. Теміржол желісінің ұзындығы 90 км. сымсыз жүйе Тибеттегі (Қытай) желідегі жалғыз дабыл жүйесі ретінде орнатылды.

Теміржол қозғалысын басқарудың сымсыз технологияларына салыстырмалы талдау жүргізілді. ZigBee сымсыз стандартын таңдау ақылға қонымды.

Пойыздардың қозғалысын басқару алгоритмі жасалды: пойыздың күйін басқару алгоритмі және қозғалыс режимін таңдау алгоритмі, сонымен қатар автоматты және қолмен басқару бағдарламаларының алгоритмі. Локомотивті Arduino контроллері басқарады; LabVIEW графикалық бағдарламалау ортасында драйвер туралы ақпаратты көрсету үшін интерфейс әзірленген. Ақпаратты беру және қабылдау XBee сымсыз модульдері арқылы жүзеге асырылады.

Әзірленген жүйе локомотивті басқару кезінде жүргізушінің жұмысын едәуір жеңілдетеді, өткізу қабілетін арттырады және теміржолшылардың қауіпсіздігін қамтамасыз етеді. Қатты тежеуді азайту отынды үнемдеуге көмектеседі.

Инвестициялық жобаның тиімділігін бағалау жүйені енгізуден күтілетін жылдық экономикалық тиімділіктің салыстырмалы экономикалық тиімділігінің көрсеткіштері, өтелу мерзімі және экономикалық тиімділік коэффициенті негізінде жүзеге асырылды. Жобаны іске асыру үшін қажетті салымдардың жалпы сомасы 5 200 000 теңгені, шығындардың шартты жылдық үнемделуі 2 538 680 теңгені, экономикалық тиімділік коэффициенті 51% және жобаның өтелу мерзімі шамамен 2 жылды құрады.

Жобада қажетті тапсырмаларды алу үшін төмендегі тапсырмаларды шешу қажет:

- 1) поездардың қозғалысын реттеудің қолданыстағы жүйелеріне шолу жасау;
- 2) Поездар қозғалысын сымсыз реттеудің автоматтандырылған жүйесін әзірлеу;
- 3) пойыздардың қозғалысын реттеудің сымсыз технологияларына салыстырмалы талдау жүргізу;
- 4) әзірленетін жүйенің жабдығын таңдау;
- 5) LabVIEW графикалық бағдарламалау ортасында пойыз машинисінің интерфейсін әзірлеу;
- 6) БЖТ мәселелерін қарастыру;

7) экономикалық есеп жүргізу.

"Тіршілік қауіпсіздігі" бөліміне диспетчерлік пунктті жасанды жарықтандыруды нүктелік әдіспен есептеу қажет. Есептеу кезінде диспетчерлік пункт пойыздардың қауіпсіз қозғалысын ұйымдастыруда маңызды рөл атқаратынын ескеруі керек, өйткені диспетчерлік пункттің үй - жайында пойыздардың қозғалысын басқару жүргізіледі.

Экономикалық есептеуде сайтты сымсыз реттеу жүйесімен жабдықтау үшін қажет жүйені құру үшін күрделі салымдарды есептеу қажет. Сондай-ақ, пойыздардың қозғалысын реттейтін дәстүрлі жүйе мен сымсыз жүйенің пайдалану шығындарын оларды енгізілген құрылғылардың тиімділігін салыстыру және жаңа жүйенің өтелу мерзімін анықтау үшін есептеу керек.

Құрамның қозғалу сенімділігінің кепілдігі жүк пен жолаушыларды тасымалдаудың технологиялық процедурасын идеализациялаудың ең маңызды мақсаты болып табылады. Оны сәтті қорытындылау мақсатында Локомотив машинисін пойыздардың жай-күйі, жылдамдық лимитінің болуы, қозғалыс сызбасы, жолдың белгілі бір нүктесінде қажетті қозғалыс жылдамдығы, сонымен қатар координаттар және құрамдардың қозғалысының басқа параметрлері туралы тиісті және нақты мәліметтермен қамтамасыз етуге көп көңіл бөлінеді.

Құрамдардың қозғалысын сымсыз басқару жүйесін енгізу пойыздардың қозғалысын аралық басқарудың координаттық ережелерінде құрылған автоблокациялау әдістерін одан әрі буынға түрлендіру мақсатында техникалық негіз жасайды. Радиоарна арқылы беріліс қабылдауды қолдана отырып құрамдардың қозғалысын басқару әдістеріне ауысу аралықтардағы құрылғылардың санын едәуір азайтуға және ілеспе қозғалыс аралықтарын қысу және тарту тогын шектеуден бас тарту салдарынан пойыздардың жүк көтергіштігін кеңейту арқылы өткізу қабілетін арттыруға мүмкіндік береді оқшаулағыш буындар мен дроссель трансформаторлары

Пойыздардың қозғалысын сымсыз реттеудің автоматтандырылған жүйесі локомотивке келесі мәліметтерді жіберуге мүмкіндік береді:

- 1) қозғалыс барысы бойынша ең жақын бағдаршамның деректері;
- 2) алда жатқан бос учаскелер саны;
- 3) жолдың бейініне, еңістеріне немесе коньектурасына қосылған жылдамдықты үздіксіз оқшаулау;
- 4) пункттер бойынша қозғалу жоспары (орын ауыстырулардың болуы, көрсеткілердің түрлері) ;
- 5) локомотивтің жол аймақтары бойынша орналасуы;
- 6) "тоқтату"сигналына дейінгі жол;
- 7) жылдамдық шегі;
- 8) жол аймақтарындағы локомотивтің жағдайына байланысты бақылау сигналдары;
- 9) пойыздың жүрісін мәжбүрлі тоқтату сигналы.

Пойыздардың қозғалысын сымсыз реттеу жүйесін әзірлеу кезінде маңызды фактор – сымсыз технологияны таңдау. Алдымен мынаны анықтау

керек: жобалау және орнату кезінде жақсы нәтиже алу үшін құрылатын жүйеге қойылатын негізгі талаптар қайда қолданылады.

WiFi технологиясының арқасында инфрақұрылымдық типтегі өзін-өзі ұйымдастыратын сымсыз желілерді құруға болады. Басқаша айтқанда, ұялы байланыс абоненттерін қосу мүмкіндігі болуы үшін сымсыз кіру нүктесі бар көптеген нүктелері бар топологияны шығарыңыз. Бірақ, бұл топологияны, ең алдымен, өзін – өзі ұйымдастыратын желінің нұсқасы ретінде қарастырған кезде кемшілік деп санауға болады-базалық станцияның істен шығуы (кіру нүктесі) жалпы ұялы радио желісінің құлдырауына әкелуі мүмкін.

Қорытынды: Бұл жұмыста Zigbee сымсыз стандартын қолдана отырып, пойыздардың қозғалысын сымсыз реттеудің автоматтандырылған жүйесі жасалды, оның көмегімен пойыздар аралығы реттеледі және машинистің қатысуынсыз локомотив басқарылады.

"Қауіпсіздік және тіршілік әрекеті" бөлімінде диспетчерлік пунктті жасанды жарықтандыруды нүктелік әдіспен есептеу жүргізілді. Диспетчерлік пунктті есептеу кезінде нақты жарықтандыру 566,9 км құрады, 20% - ға артық. Осылайша, диспетчерлік пункт жасанды жарықтандыруды қайта құруды қажет етпейді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Тильк и. г. теміржол көлігінің автоматикасы мен телемеханикасының Жаңа құрылғылары. – Екатеринбург: Уупс, 2010. – 168 б.

2. Теміржол көлігінің Интеллектуалды көлік жүйелері (инновациялық технологиялар негіздері) / В.В. Скалозуб, в. п. Соловьев, и. в. Жуковицкий, К. в. Гончаров. – Д.: Днепропетр баспасы. ұлттық. ун-та ж. - д. трансп. оларға. акад. В. Лазарян, 2013. – 207 б.

3. З. Д. Ерешева, Г. Ш. Боканова. 5В070400 – Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету мамандығының студенттері үшін дипломдық жұмыстардың экономикалық бөлігін орындауға арналған әдістемелік нұсқаулар. - Алматы: АЭЖБУ, 2013-40 б.

4. Аралық пойыздардың қозғалысын аралық реттеу жүйелері / А. Б. Бойник, С.В. Кошевой, С. В. Панченко және басқалар – Харьков: УкрГАЗТ, 2005. – 256 б.

5. Жаңа буын пойыздарының қауіпсіздігін қамтамасыз ететін микропроцессорлық Локомотив жүйелері / В. И. Зорин, П. В. Титов / / бейбітшілік теміржолдары. – 2003. – №7.

ПРИМЕНЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ЭНЕРГОСБЕРЕГАЮЩИХ МАТЕРИАЛОВ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ДОМА ДЛЯ МНОГОДЕТНОЙ СЕМЬИ

Иржанова Алма Тургановна, студентка 3 курса

КГКП «Костанайский строительный колледж»

Научный руководитель: Смолева Наталья Васильевна, Тертышник Ольга

Сергеевна, преподаватели специальных дисциплин

Актуальность. Современные строительные материалы разрабатывают, потому что они имеют лучшие характеристики, в отличие от своих аналогов: легкий вес строения, быстрое возведение, эффективное энергосбережение. Также они должны быть экологически безопасными, но одной из главных целей применения определенных материалов является снижение затрат на возведение здания и сооружения. При этом использование лёгких материалов не влияет на качество дома. Такие важные характеристики: прочность, долговечность, что не маловажно при строительстве дома для многодетной семьи, когда сроки строительства и ценовая стоимость должны быть сведены к минимуму.

Цель работы: изучить современные строительные материалы, их характеристики и ценовую политику, выполнить проект жилого дома для многодетной семьи и выполнить расчет стоимости дома, определить экономию средств.

Задачи: изучить современные строительные материалы, их характеристики и стоимость, разработать проект жилого дома для многодетной семьи, выполнить расчет стоимости жилого дома из современных строительных материалов и сравнить со стоимостью строительства из стандартных материалов.

Арболит или древобетон – это строительный (стеновой) материал, который относится к классу легких бетонов. Состоит на 80% из органического заполнителя (щепа – измельченная древесина), вяжущих компонентов (цемент) и химических добавок (сульфат алюминия, нитрат и хлорид кальция). Арболит используется для возведения стен и перегородок в частном малоэтажном строительстве. Арболитовые изделия могут быть в виде блоков, панелей, плит покрытия (для утепления кровли и пола), перекрытия (усиливаются железобетонной конструкцией), а также монолита (арболитовый раствор для монолитного строительства). Плюсы: малый вес, хорошие теплоизоляционные и звукоизоляционные характеристики, легкость обработки, экологическая чистота, высокая паропроницаемость и воздухопроницаемость, скорость кладки, легкость штукатурки, дешевизна материала. Минусы: высокое водопоглощение, опасная химия в составе, слабая морозостойкость, неэстетичность материала. В результате проведенных расчетов при сравнении материалов наиболее выгодным по расчету определен арболит, при чем экономия денежных средств по сравнению с кирпичом составляет 13,9 млн.тенге, а по сравнению с керамическими блоками паз-гребень составляет 3,4млн. тенге.

Для сравнения материалов кровли выбраны такие как металлочерепица и ондулин, металлочерепица — один из наиболее современных и востребованных материалов для облицовки кровли. Она представляет собой рельефные листы из оцинкованной стали с полимерным покрытием. Этот материал универсален — металлочерепицу можно встретить на крышах небольших частных домов и крупных административных зданий. Ондулин – это кровельный материал, который состоит из смеси асбеста или целлюлозы, битума и других компонентов. Ондулин представляет собой

гибкую листовую плиту с волнами на поверхности, которая обладает высокой прочностью и долговечностью при эксплуатации. Среди свойств ондулина можно выделить его устойчивость к воздействию ультрафиолетовых лучей, механические нагрузки и химические вещества.

Ондулин внешне похож на шифер, металлочерепицу или керамическую черепицу - всё зависит от его вида, но это совершенно иной материал. Он обладает многими положительными качествами, которые привели к его популярности. Из кровельных покрытий он один из самых бюджетных, но при правильном монтаже способен служить до 50 лет. Для тех, кто планирует строить дом или отремонтировать крышу, разбираемся в том, что такое ондулин, какие у него положительные и отрицательные стороны, когда применение этого материала оправдано и как с ним работать.

Плюсы материала: богатый внешний вид, высокая прочность, повышенный срок службы, высокая нагревостойкость, негорючесть. К минусам можно отнести потерю цвета в течение первых лет после установки, большое количество стыков, что может спровоцировать протекание, шероховатость, из-за которой может происходить накапливание снега, хрупкость при нагреве или переохлаждении, что ограничивает время проведения кровельных работ, воспламеняемость при воздействии открытого огня. После проведения расчета видно, что материал ондулин наиболее экономичен и экономия средств составляет 113,9тыс. тенге.

Выбирая пластиковые окна, необходимо учитывать их цену и качество, а также удобство эксплуатации. Поэтому стоит разобраться, какие существуют виды открывания окон (глухое окно, откидное, поворотное, раздвижное), и понять, в чем преимущества и недостатки каждого из типов. В качестве окон выбраны пластиковые окна с низкоэмиссионным остеклением, при проведении расчетов энергосберегающий эффект составит 2,79 Гкал/год, а годовая экономия в денежном выражении составляет 12580,03 тенге. Двери МДФ с ПВХ покрытием на 306 тыс.тенге дороже ,чем двери ДСП,но в своем проекте мы будем применять двери МДФ т.к они имеют современный дизайн и более долговечны в эксплуатации. Выбрать финишную отделку для пола непросто. Но сделать это надо правильно, иначе жить в доме будет некомфортно. Новый пол должен быть не только красивым, но и прочным, безопасным и долговечным. Хорошо, если за ним будет несложно ухаживать. При выборе напольного покрытия многие допускают типичную ошибку — рассматривают не все критерии. Чтобы купить оптимально подходящее покрытие, необходимо комплексно изучить все критерии для каждого из материалов и в своей работе мы рассмотрим максимально распространенные покрытия – это ламинат и кварцвиниловая плитка. Ламинат–это многослойная облицовка с основой из прессованной под высоким давлением древесной плиты. С двух сторон ее закрывают защитные слои из полимера. Верхний слой ламината может быть гладким или рельефным. Плюсы: привлекательный вид, разнообразие расцветок и текстур, существует несколько классов прочности для эксплуатации в разных условиях, несложный монтаж, срок службы в среднем это 15-20 лет. Минусы: чувствительность к влаге, «шумность» покрытия.

Кварцвиниловая плитка — вид напольного покрытия, в силу своего состава прочный, долговечный, практичный, влагостойкий и гибкий отделочный материал. Кварцвиниловая плитка состоит из нескольких слоев, общая толщина которых — 2–4 мм. Состав продуман до мелочей — каждый слой выполняет свою функцию: нижний базовый слой из поливинилхлорида — сцепляет, стеклофибра — армирует, кварцевый песок с винилом — отвечает за теплоизоляцию и прочность, декоративный — создает фактуру и рисунок, верхний полиуретановый слой — защищает и предотвращает скольжение. Производители плитки делят ее на классы: от 21 до 44 — чем выше цифра, тем качественнее продукция. Есть два основных вида кварцвиниловой плитки — замковой и клеевой, для обеих разновидностей нужно покупать специальный клей, хотя последняя бывает и со своим клеевым слоем. Стоимость плитки зависит от того, какой тип вы выберете. Дороже обойдется плитка с замковым соединением, а плитка без собственной клеевой основы — дешевле. Кварцвиниловая плитка — новый материал на рынке, который дороже традиционных аналогов — ламината и линолеума. Плюсы: универсальность, безопасность и комфорт, экологичность, декоративность. Минусы: высокая стоимость, повышенная мягкость, тяжесть материала. Напольное покрытие кварцвинил по расчету на 2,6 млн.тенге выходит дороже, чем ламинат.

Данная научно-исследовательская работа подтверждает, что энергоэффективные технологии и современные материалы по расчету являются экономичными и на примере проекта «жилой дом для многодетной семьи» эта сумма составляет 10,8 млн. тенге. Такие современные материалы как ПВХ окна с низкоэмисионным стеклом, двери МДФ и напольное покрытие кварцвинил на сегодняшний день делают здание дороже, но их применение способствует повышению энергосбережения при эксплуатации здания и долгому сроку службы. Исходя из этого можно сделать вывод о том, что энергоэффективные технологии и современные материалы — это выгодно, экономично и практично.

Список использованных источников

1. Смородин С.Н., Белоусов В.Н., Лакомкин В.Ю. Методы энергосбережения в энергетических, технологических установках и строительстве: учебное пособие / СПбГТУРП.- СПб., 2014.- 99 с. – ISBN 978-5-91646-072-8
2. <https://fb.ru/article/190196/osnovnyie-vidyi-stroitelstva>
3. СН РК 2.04-21-2004 «Энергопотребление и тепловая защита гражданских зданий»
4. СНиП РК 2.04-03-2002 «Строительная теплотехника»
5. СП РК 2.04-01-2017 «Строительная климатология»

ОБОСНОВАНИЕ СТРОИТЕЛЬСТВА ВЫСОКОСКОРОСТНОЙ МАГИСТРАЛИ ДЛЯ ПАССАЖИРСКИХ ПОЕЗДОВ

Каримжанов Алишер Афтандилович, студент 3 курса
ЧУ «Колледж предпринимательства КИНЭУ»

Научный руководитель: Муратов Бекнур Абсатович, преподаватель
специальных дисциплин

Своевременное сообщение пассажирских поездов повышенной проходимости может улучшить качество транспортных услуг, своевременно выполняя заказы пассажиров на поездки. Потому что в мировой транспортной системе высокопроизводительный транспорт является экономически выгодным, а также экологически чистым. Для Казахстана, одного из крупнейших по площади государств, это очень важно.

Объект исследования – высокоскоростная магистраль для пассажирских поездов.

Предмет исследования – закономерности влияния конструктивных параметров пути на скорость движения.

Теоретическая значимость научного исследования заключается в описании основных требования при проектировании высокоскоростных магистралей.

Практическая значимость. Магистраль позволяет осуществить своевременное сообщение пассажирских поездов повышенной проходимости.

Как показывает практика, для создания высокоскоростной железнодорожной магистрали, в первую очередь, на пассажирской сети должен возрасти спрос на дополнительную вместимость. По анализу, проведенному аналитиками, на основе мирового опыта определены многие критерии, определяющие эффективность создания высокоточной железнодорожной магистрали. Для создания высокопроизводительных магистралей сначала валовой региональный продукт государства составляет 20 тысяч на душу населения в год. Должен составлять доллары. Кроме того, для создания высоконагруженных магистралей количество потенциальных потребителей составит 25 млн. человек должен быть.

Мировой опыт показывает, что между крупными центрами открываются возможности для повышения мобильности населения, улучшения экономических и культурных отношений между регионами за счет совершенствования высоконациональных магистралей. В качестве примера можно привести Синкансен в Японии. После сдачи в эксплуатацию высоковольтных магистралей произошло ускорение экономического развития многих регионов вдоль этой линии. Многие научные центры острова Хонсю были построены в непосредственной близости от высокогорной магистрали, благодаря чему продолжались научные и культурные связи между большими городами. Благодаря этому экономика Японии начала расти. Несмотря на то, что в первое время высокоскоростная магистраль приносила большие потери, с годами экономика страны улучшилась.

Во все времена рост скорости передвижения оставался показателем не только развития, особенно пассажирского транспорта, но и инженерно-технического и экономического развития общества в целом.

Высокоскоростные поезда (скорость движения свыше 200 км/ч) на расстояниях 600-700 км путешествия оказывают минимальное вредное

воздействие на окружающую среду, обеспечивая высокий уровень комфорта и безопасности пассажиров высокими экономическими показателями. Кроме того, пассажирские поезда высокоскоростных магистралей обычно останавливаются на вокзалах, расположенных в центральных районах городов.

В данной работе рассмотрены три варианта повышения скорости движения пассажирских поездов в Казахстане, в том числе между двумя городами Астана и Алматы.

Первый из вариантов-реконструкция существующей дороги Астана-Алматы со скоростью движения 200 км / ч. Второй вариант-строительство скоростной ветки Караганда-Алматы со скоростью движения 200 км / ч. Третий вариант-строительство новой высокоскоростной магистрали между Астаной и Алматы со скоростью движения 350 км / ч.

Исходя из данных, полученных из результатов расчетов, видно, что на данный момент выгоднее построить скоростную ветку Караганда-Алматы – 2-й вариант, чтобы скорость движения составляла 200 км/ч. Причина в том, что в результате сравнительно не очень больших потерь выигрыш по времени составляет 2 раза. А для реализации третьего варианта пассажирооборот между городами Астана и Алматы должен значительно возрасти, и платежеспособность пассажиров должна быть высокой. В результате строительства нового пути существующая ранее железнодорожная сеть будет использоваться для перевозки пассажиров и грузов, что позволит снизить грузопассажирские потоки на двух перегонах.

Несмотря на то, что при реконструкции дороги мы выигрываем по времени, затраты при текущем содержании дорог, безусловно, будут увеличиваться, так как по этой линии будет осуществляться перевозка грузов по соседним дорогам.

Третий вариант возможен при увеличении численности населения городов Алматы и Астаны и еще более высоком экономическом потенциале населения.

Впрочем, об этом третьем варианте можно и вовсе не забыть. Потому что, если Казахстан хочет в обозримом будущем появиться в центре тридцати лучших стран, то он должен обязательно начать строительство высокоскоростных железнодорожных магистралей.

Высокопроизводительные железнодорожные магистрали, несомненно, станут залогом поступательного роста страны, создавая экономические, научно-технические и культурные связи.

Список литературы

1. Журнал "Магистраль" «Как сделать ж/д магистраль Алмата-Караганда-Астана-Кокшетау высокоскоростной №12.07 стр. 24»
2. Сотников Е.А., Жабров С.С. Эксплуатационные и технические параметры специализированных высокоскоростных пассажирских магистралей. Сб. науч. тр. ВНИИЖТ – М.: Транспорт, 1989.
3. Бройтман, Э.З. Железнодорожные станции и узлы. [текст] учебник/ Э.З. Бройтман. – М.: Маршрут, 2004. – 372 с.
4. Правила технической эксплуатации железных дорог Алма-Ата, 1999. – 130 с.

5.Балгабеков, Т.К. Управление эксплуатационной работой и организация перевозок на транспорте [текст] учебное пособие / Т.К. Балгабеков. – Караганда: Издательство КарГТУ, 2003. – 223с.

СТАНЦИЯДАҒЫ СҰРЫПТАУ ДӨНЕС ҚҰРЫЛЫСЫН ЭЛЕМЕНТТЕРМЕН ТОЛЫҚТЫРУ

Кушкинбаева Айнур, 4 курс студенті, «ҚИНЭУ кәсіпкерлік колледжі» ЖМ
Ғылыми жетекшісі: Жаксалыкова Күнсұлу Салыковна, арнайы пәндер
оқытушысы

Өзектілігі: Темір жол көлігінде ең өзекті мәселелерді қарастыра отырып, қажетті технологияларды станцияда қолдана отырып, аймақтарды қайта жанарту арқасында жүк айналымын есейте отырып, жүктердің тасымалдануын жеделдетуін қамтамасыз ету.

Мәселе: Темір жол көлігі Қазақстан экономикасын дамытуда басты рөл ойнап, жолаушылар мен жүктерді тасымалдаудың негізгі бөлігін атқару арқылы мемлекеттің көлік жүйесінің негізі болып табылады. Инновациялық қызмет жаңа ережелерді әзірлеп, жүзеге асыруды, бақылау жасауды, сондай-ақ іске асырылатын жобалардың экономикалық тиімділігін және кәсіпорынның техникалар мен технологияларының бәсекеге қабілеттігін арттыруға ықпал етуін бағалауды білдіреді.

Зерттеудің мақсаты: Станциясының Солтүстік паркіндегі сұрыптау дөнестің жұмысын жаңғырту және темір жолда технологияларды қолдану арқылы жүк айналымын еселеу.

Тапсырма:

- 1.Станциясының Негізгі паркі туралы мәлімет.
- 2.Станциясының Солтүстік паркі негізгі мәлімет
- 3.Станциясының Негізгі парк жұмысын жеңілдету үшін, Солтүстік паркіндегі сұрыптау дөнесті жаңғырту
- 4.Сұрыптау дөнесті жаңғыртудағы экономикалық тиімділігі
 1. Станциясының Негізгі паркі туралы мәлімет.

Станциясы жолаушылар мен жүктерді тасымалдаумен байланысты барлық негізгі операцияларды орындайды, атап айтқанда: вагондарды түсіру және тиеу; поездарды коммерциялық тексеру; жолаушылар, жүк поездары мен берілістерді қабылдау және жөнелту [1].

Станция облысының орталығы қаласында орналасқан.

Станция үш бағытта жұмыс істейді:

- Тобыл;
- Золотая Сопка;
- Новоишимская.

Станциясы транзиттік пойыздарды өткізуді және қайта өңдеуді қамтамасыз етеді, жергілікті жұмыстың едәуір көлемін орындайды, өзінің құрылған поездарын жөнелтеді, сондай-ақ Жолаушылар тасымалы бойынша елеулі жұмыстарды орындайды. [2]

Негізгі қызметінің сипаты бойынша станция жүк станциясы болып табылады.

Орындалатын жұмыс көлемі бойынша станция бірінші сыныпқа жатады.

Құрамдарды тарату және қалыптастыру үшін екі сору жолы және қуаттылығы аз сұрыптау дөңесі бар.

Станцияда вагон таразылары, вагондарды жөндеу жолдары, вагондарды жуу пункті, техникалық кеңсе, тауар кеңсесі, жолаушылар ғимараты, ЭЦ бекеті, маневрлік мұнара, вагондарды техникалық байқау пункті, вагондар мен локомотивтерді жабдықтауға арналған құрылғылар және т.б. бар.

2. Станцияның Солтүстік паркі негізгі мәлімет

Станция жұмыс сипаты бойынша жүк болып табылады және 1-сыныпқа жатады.

Станцияға іргелес аралықтар әр жолда белгіленген жолдар мен сигнал беру және байланыс құралдарының санын көрсете отырып:

тақ бағытта: жоқ

жұп бағытта:

Солтүстік паркі – Озерная станциясы-бір жолды, автономды тартқышпен, жабдықпен- жиілігі 50 Гц с айнымалы токтың екі жақты сандық кодты автоматты бұғаттау бағытты өзгертудің төрт сымды схемасы. [2]

Түйінішілік қосылыстар:

1. Солтүстік паркі - бас паркі – өту бағдаршамдары жоқ, электр тартқышы бар, жиілігі 25 Гц с айнымалы токпен жабдықталған.

2. Солтүстік паркі-Оңтүстік паркі-өту бағдаршамдары жоқ, бір жолды-электр тартқышы бар, жиілігі 25 Гц с айнымалы токпен жабдықталған-бағытты өзгертудің үш сымды схемасы.

Зерттеу нәтижелері: Осы станциясының басты парк жұмысын жеңілдету үшін, Солтүстік паркіндегі сұрыптау дөнесті жаңғырту кезінде,

Станциялар жұмысының сапалық көрсеткіштерін жақсарту үшін технологиялық процестерді жетілдіруге де, жол дамуын қоса алғанда, тау кешенінің инфрақұрылымын жаңғыртуға да кешенді тәсіл қажет.

Біз станциясының Солтүстік паркі станциясындағы сұрыптау төбесін жаңғыртып жатқандықтан, басты парктің жұмысын жеңілдету үшін орналыстырамыз.

Станцияның көрсеткіштері, атап айтқанда вагон айналымы, тарату-қарапайым жергілікті вагонды қалыптастыру.

Қорытындылар: Қойылған мақсатқа сәйкес жұмыста мыналар шешілді:

1. Экономикалық есептеулер бойынша сұрыптау дөнестің пайдасы келтірілген.

2. Станцияның экономикалық бөлігі мен көрсеткіштері бойынша есептеулерге сүйене отырып, Солтүстік парк станциясы бойынша сұрыптау дөнестің жаңғырту мүмкін және тиімді болады, өйткені маңызды себептердің бірі станциясы бойынша вагон айналымының ұлғаюы болып табылады

3. Теміржолда өткізілетін станцияларды жаңғырту және дамыту жөніндегі іс-шаралар, сондай-ақ вагондарды қайта өңдеуді ұлғайтудың мүмкін жолдары туралы. Алайда, тасымалдау көлемінің одан әрі өсуі бізден учаскелердің өткізу

қабілетін арттыруды және магистральдық және өнеркәсіптік теміржол көлігінің инфрақұрылымындағы кедергілерді жоюды талап етеді.

Аталған жобаға салынған күрделі салымдардың көлемі 77 000 000 теңгені құрайды.

Тоқтап қалудың қысқаруы вагондарды қайта өңдеуге кететін уақыттың қысқаруы негізінде және орта есеппен 55 вагон құрамында айқындалады. Қостанайдың солтүстік паркі станциясының жүктемесі бойынша вагондардың құрамы жүк бағыттары бойынша тарату схемасы бойынша қайта өңдеуге күтуде 3 айдан тұруы мүмкін. Қарапайым вагон темір жолда, Қостанай станциясында 2400 теңге орташа бағаланады, өйткені темір жол бағасы бойынша вагонның тоқтап қалу бағасы әртүрлі болуы мүмкін және жүк түріне байланысты.

Біз тәулігіне 2400 теңге алдық. Солтүстік паркте 12 жол бар, ал негізгі паркте 12 жол бар, бірақ жолдың ұзындығы 71 вагон санына 1 жылжымалы құрамды қабылдауды ғана есептейді, бұл сан вагон түріне байланысты анықталады.

Темір жол деректері бойынша орта есеппен 1 жылжымалы құрам 3 ай күтуде тұруы мүмкін, бұл жағдайда шығындар 3 айда болады: 71 (вагондардың саны) көбейтеміз 2400 теңгеге.

Мұнада $71 \cdot 2400 = 170\,400$ теңге – бұл 71 вагонның бір айлық станцияда тұру бағасы;

Мұнада $170\,400 \cdot 3$ айға = 511200 теңге – бұл орташа үш айлық станцияда тұру бағасы.

Экономикалық есептеулер бойынша сұрыптау дөнесінің пайдасы бізге тиімді жағы нақты келтірілген.

Станцияның экономикалық бөлігі мен көрсеткіштері бойынша есептеулерге сүйене отырып, Солтүстік парк станциясы бойынша сұрыптау дөнесін жаңғырту мүмкін және тиімді болады, өйткені маңызды себептердің бірі станциясы бойынша вагон айналымының ұлғаюы болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1. Техникалық-өкімдік акті Қостанай станциясының Бас паркі – 2021ж.
2. Техникалық-өкімдік акті Қостанай Солтүстік паркі станциялары – 2021ж.
3. Теміржол станциялары: міндеттері, мысалдары, есептеулері / ред. Н. В. Правдина. - Көлік, 1994ж.
4. Теміржол станциялары мен тораптары: теміржол көлігі жоғары оқу орындарының студенттеріне арналған оқулық / Т.ғ. д.проф. в. г. Шубко және т. ғ. д. Правдина. - М: Ресей ЖПҚ ОӘК, 2002ж.
5. Теміржол станциялары мен тораптарын жобалау: анықтамалық және әдістемелік нұсқаулық / редакциялаған А.М. Козлов және К. г. Гусева. - М.: Көлік, 1981ж.

МАШИНА ЖАСАУ САЛАСЫН АВТОМАТТАНДЫРУ

Кадылбеков Ерасыл Ермекович, 4 курс, «Электротехника колледжі»

Ғылыми жетекшілері: Шынарбек Шыңғыс Әбілұлы,

Автоматтандыру стратегиялық жоспарлауға, жаңа өнім шығаруға дайындықты талдауға, еңбек өнімділігін арттыруға жақсы мүмкіндіктер береді. Мұның бәрі, ең алдымен, кәсіпорынның басқару құрылымының өзгеруіне және нәтижесінде әртүрлі мәселелерді шешуге көзқарастардың өзгеруіне байланысты болады. Кәсіпорын құрылысының жаңа жағдайларын игере отырып, қызметкерлер біртіндеп жұмысқа деген көзқарастарын өзгертеді. Қызметкерлер бағдарламалық өнімнің мүмкіндіктерін көбірек қолдана отырып, өз міндеттерін орындауға жауапкершілікпен қарайды, бұл сайып келгенде өнімділікті арттырады.

Сапалы автоматтандырылған өндіріс персоналдың біліктілігіне қойылатын талаптарды төмендетеді. Кәсіпорынның бірыңғай ақпараттық кеңістігінде жұмыс істеуге дайындалған маманға бұл сөзді әдеттегі түсінуде біліктілікті арттыру қажет емес. Жүйеде қандай да бір өзгерістер болған жағдайда, олардың мәнін түсіндіру және жаңа мүмкіндіктерді қалай пайдалану керектігін түсіндіру үшін бірнеше сағат жеткілікті.

Машина жасаудың технологиялық процестерін автоматтандыру еңбек өнімділігін арттыруға, өнімнің әрбір бірлігін өндіру уақытын қысқартуға, монотонды және ауыр қол еңбегін жоюға, өндірілетін өнімнің сапасы мен сенімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Машина жасау процестерін автоматтандырудың күрделілігі, ең алдымен, ол 70% шағын және жеке өндіріс болып табылады. Сонымен қатар, әрбір дайын өнім жүздеген мың түрлі бөлшектерден тұрады, олардың өндірісі көптеген түрлі операцияларды қамтиды. Мұның бәрі машина жасаудағы технологиялық процестер мен өндірістерді автоматтандыру кезінде икемді, тез қайта конфигурацияланатын автоматтандырылған жүйелерді енгізуді талап етеді.

Машина жасаудағы құрастыру жұмыстары өте көп уақытты қажет етеді және әрдайым қолмен жасалады. Бұл жағдайда еңбек өнімділігін арттыру бөлшектердің жетілдірілген дизайны, бұйымдардың тиімді орналасуы, бөлшектердің дайындалу дәлдігін арттыру, ірі түйінді құрастыруды енгізу арқылы мүмкін болады. Осылайша, машина жасау процестерін автоматтандыру өндіріс процестерін оңтайландырумен ғана емес, машина жасау өнімдерінің дизайнын оңтайландырумен және жетілдірумен тығыз байланысты.

Машина жасау процестерін кешенді автоматтандыру үшін дайындық жұмыстарын автоматтандыру, технологиялық жабдықты жобалау және өндіру, бақылау, тасымалдау және сақтау мәселелеріне де назар аудару қажет. Бұл ретте машина жасау процестерін автоматтандыру инженерлік-техникалық мамандар мен реттеушілердің санын шамадан тыс көбейтпеуге тиіс. Ең дұрысы, әрбір автоматтандырылған учаскенің өзіндік сапаны бақылау орталығы және жоғары сенімділік дәрежесі болуын қамтамасыз ету қажет. Бұл, атап айтқанда, дәнекерлеу, құрастыру, тазарту, кесу, жылтырату, бояу және т. б. операцияларды орындау үшін техникалық көру жүйелерімен жабдықталған робототехникалық кешендерді енгізу керек.

Машина жасау саласында термиялық бояу камерасын автоматтандыру

Термиялық бояу камерасын автоматтандыру үшін бірінші кезекте принципалды және монтаждық сызбалары жасалды. «Электротехника колледжі» КМҚК базасында термиялық бояу камерасын автоматтандырып сынақтан өткіздік (1-сурет). Термиялық бояу камерасын автоматтандыру кезінде қондырғылар іске қосылып, жұмысымыз оң нәтиже берді.

Термиялық бояу камерасының жұмыс процесін қосу SA1 жұмыс режимін таңдаудан басталады (қолмен/автоматты). HMI панеліндегі автоматты жұмыс режимінде біз қажетті рецептті таңдаймыз. № 1 Рецепт-HL16 шамы жанады, № 2 Рецепт - HL17 шамы жанады. № 3 Рецепт - HL18 шамы жанады және басқару түймесін басады. Бастау (SB1) HL1 шамы жанады - жұмыс. Бөлікті №0 (SQ3) позицияда және E1 жылытқышының қажетті температурасының тапқанда, MA2 электр қозғалтқышы іске қосылады және камераның алдыңғы есігі ашылады (Электр қозғалтқышын сағат тілімен айналдыру). Есіктің ашылуын тоқтату SQ1 соңғы қосқышы іске қосылған кезде пайда болады (есік ашық). Әрі қарай, бөлікті беру құбыры іске қосылады (MA1 электр қозғалтқышы, сағат тілінің айналуы) және бөлік термиялық бояу камерасына ауысады.

Бөлікті №1 (SQ4) позицияда тапқан кезде камераның алдыңғы есігі жабылады (сағат тіліне қарсы айналу, есіктің жабық күйі - SQ2) және бөлікті рецепт бойынша қажетті температураға сәйкес қыздыру, уақыт ысырмасы HMI панелінде орнатылады. Әрі қарай, уақыт өткеннен кейін құбыр іске қосылады және бөлік №2 (SQ5) позицияға дейін тасымалданады және мұнда MB1 сары бояу клапаны ашылады (mv1 шамы 5 секундқа жанады). Әрі қарай, уақыт өткеннен кейін құбыр іске қосылады және бөлік №3 (SQ6) позицияға дейін тасымалданады. 5 сек үшін көк түсті m2 бояу беру клапаны қосылады. Содан кейін құбыр қосылып, бөлік №4 (SQ7) позицияға ауысады, мұнда бөлік ультракүлгін сәулемен кептіріледі (E2 шамы жанады) 3 секундқа, содан кейін құбыр бөлікті №5 (SQ8) позицияға жылжытады. Мұнда таңдалған рецептке байланысты қажетті итергіштің іске қосылуы (MB3, MB4, MB5) және технологиялық процеске сәйкес бөлікті келесі цехқа беру.

MA1, MA2 электр қозғалтқыштарының жұмысы жұмысты растау (кері байланыс) арқылы бақыланады, егер электр қозғалтқышы уақыт өте келе іске қосылмаса, 3 секунд ішінде іске қосылуы керек, қозғалтқыш қатесі іске қосылады, оператор панелінде "қозғалтқыш қатесі" шамы жанады. Камераның есігін ашу және жабу кезінде MA2 қозғалтқышының жұмысы HLG дыбыстық-сигналдық арматурасымен бірге жүреді. Апаттық аялдаманы басқан кезде бүкіл процесс тоқтайды, дисплейде тиісті "апат" шамы жанады. Электр қозғалтқыштарының қорғанысы іске қосылған кезде оператор панелінде "қозғалтқыш қатесі"шамы жанады. Жоғарыда аталған басқару шкафының есігінде іске қосылған кезде 2 Герц жиіліктегі HL2 "апат" шамы жыпылықтайды. Қайта іске қосу үшін Оператор тақтасындағы "қатені қалпына келтіру" түймесін басу керек.

Әдебиеттер тізімі

1. Автоматизация производственных процессов в машиностроении / Н.М. Капустин, П.М. Кузнецов, А.Г. Схиртладзе и др.; под ред. Н.М. Капустина. – М.: Высш. шк., 2004. – 415 с.: ил.
2. Бушуев, В.В. Металлорежущие станки: учебник в 2 т. / В.В. Бушуев, А.В. Еремин, А.А. Какойло и др.; под ред. В.В. Бушуева. –М.: Машиностроение, 2011. – Т.2. – 586 с.: ил.
3. ОНТП 14-93 Нормы технологического проектирования предприятий машиностроения, приборостроения и металлообработки. Механообрабатывающие и сборочные цехи. – М., 1993. – 133 с.
4. Основы автоматизации машиностроительного производства / Е.Р. Ковальчук, М.Г. Косов, В.Г. Митрофанов и др.; под ред. Ю.М. Соломенцева. – 2-е изд. испр. – М.: Высш. шк., 1999. –312 с.: ил.
5. Проектирование металлорежущих станков и станочных систем: Справочник-учебник в 3 т. / Под общей ред. А.С. Проникова – М.: Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана; Изд-во МГТУ «Станкин», 2000. – Т. 3. – 584 с.: ил.

ПЛАЗМЕННАЯ РЕЗКА МЕТАЛЛА

Качуровский Виктор Александрович, студент 2 курса КГКП
«Житикаринский политехнический колледж»
Научный руководитель: Байтлеуов Ерлан Салимгереевич, мастер
производственного обучения

Практически любой вид работы с металлом и на производстве, и в мастерской и в бытовых условиях требует применения такого вида обработки материала, как резка. Режут металлические детали с помощью различных сварочных агрегатов. Принципы работы у них могут отличаться, но конечный результат одинаков.

Выбор оборудования на современном потребительском рынке столь велик, что новичку можно растеряться в этом многообразном изобилии. Предметом исследования является плазменная резка металла и применяемое оборудование. Задачей исследования является изучить плазменную резку, и её применение, а также технические средства. Плазменная резка позволяет разрезать металл, но не резцом — этот агрегат имеет струю плазмы.

Суть работы плазморезки такова: между соплом, электродом или разрезаемым материалом образовывается электрическая дуга. Из сопла выходит газ, он преобразовывается в плазму после воздействия электричеством. Металл разрезается плазмой, температура которой может достигать 30 тыс. градусов.

В данной научной работе подробно рассмотрена технология плазменной резки металла, принцип ее работы и некоторые нюансы. Резка металла с помощью плазмы бывает нескольких видов. Это зависит от того, в какой среде происходит процесс:

Простой — при разрезании используется электрический ток, воздух, иногда вместо воздуха применяют азот. При таком способе длина электрической дуги

ограничивается. Если толщина листа несколько миллиметров, то параллельность поверхностей можно сравнить с лазерной резкой. Данный параметр можно соблюсти, разрезая металл, толщина которого 10 мм. Такой способ применяется при разрезании низколегированной или мягкой стали. Кислород применяют в качестве режущего элемента. Кромка после разреза остается ровной, заусенцы не образуются. Кроме этого, в обработанной кромке металла содержится пониженное содержание азота.

С применением защитного газа — в качестве такого газа используются защитный, плазмообразующий. С применением такой резки качество разрезания металла увеличивается, так как срез защищен от воздействия окружающей среды;

С водой — вода во время разрезания металла защищает срез от влияния окружающей среды, охлаждает плазмотрон, все вредные испарения поглощаются водой.

Плазменная резка может быть разделительной, поверхностной. Чаще всего применяют разделительную резку.

Также разделяют резку по способам: дугой — при разрезании металла материал является частью электроцепи и струей — при разрезании металл не является частью электроцепи, дуга образуется между электродами.

Плазменная резка имеет свои плюсы перед лазерной резкой: плазморезкой можно обработать любой металл: цветной, черный, тугоплавкий; скорость разрезания проходит быстрее, чем работа газовой резкой; плазморезкой доступна художественная работа — заготовки можно делать любой геометрической формы, доступна фигурная резка повышенной сложности, художественная резка металла плазмой и деталей; независимо от того, какова толщина разрезаемого металла, можно разрезать заготовку быстро, точно; плазморезкой можно разрезать не только металл, но и материалы, не содержащие в своем составе железа; разрезание материалов с помощью плазмы проходит гораздо эффективнее, быстрее, чем обычная резка механическим способом; Наряду с преимуществами плазморезка имеет некоторые недостатки: высокая стоимость плазмотрона; толщина металла, который можно разрезать плазмотроном, не должна быть более 10 см; во время работы агрегат издает большой шум, так как газ подается на высокой скорости, близкой к скорости звука; плазмотрон необходимо правильно обслуживать; к плазмотрону нельзя прикрепить резаки, чтобы металл обрабатывать вручную.

Плазменная резка металла проводится своими руками, которые не имеют в этом деле большого опыта. В данном разделе рассмотрен принцип действия прибора для плазменной резки.

Если в наличии есть специальный аппарат, то с легкостью можно разрезать металл, плитку из керамики, дерево или пластик своими руками, доступна также фигурная резка.

Кроме этого, аппаратом можно производить сварку цветных, черных металлов, закаливать элементы, выполнять огневую зачистку или отжиг поверхностей, производить художественную резку.

В отличие от лазерной, принцип резки плазмой заключается в нагревании до высокой температуры места нагрева именно плазмой. Она образуется в сопле из пара. Сопло имеет узкий канал.

В нем образовывается электродуга. Пар проходит через канал под давлением, вместе с этим дуга охлаждается. Пар при выходе ионизируется, затем возникает струя плазмы, имеющая высокую температуру — до 6 тысяч градусов.

При проведении работ плазма не нагревает большой участок материала. Место, где разрез делала плазморезка, остывает гораздо быстрее, чем резка лазерной, механической техникой. При проведении резки специалисты рекомендуют одевать защитный костюм, иметь специальный щиток, у которого стекла затемненные. Перед тем как начать разрезание плазмой, стоит знать, как проходит весь процесс. В отличие от лазерной резки, горелку плазмы стоит разместить близко к краю материала.

После включения кнопки «пуск» будет зажжена сначала дежурная дуга, потом режущая. Горелку с режущей дугой необходимо медленно вести по материалу.

Для регулировки скорости разрезания, рекомендуется контролировать появление искр с другой стороны металла. Когда их нет, то полностью материал разрезать не удалось.

Причин можно отметить несколько: высокая скорость прохождения аппарата, низкий ток, горелка не находилась под углом в 90 гр. к разрезаемому металлу.

После завершения процесса, горелку нужно наклонить, как показывают схемы. Стоит помнить, что после выключения пуска, воздух будет идти еще какое-то время. Проплавить полностью металл плазморезка сможет в тот момент, когда наклон составит 90 градусов и выше. После включения аппарата — дождаться появления режущей дуги, создать между горелкой и материалом прямой угол. Так любая фигурная конструкция может получить отверстие.

При работе с плазморезкой стоит изучить схемы аппарата — в них указана наибольшая толщина металла, в котором можно сделать отверстие.

Этот показатель меряют в см, которые аппарат сможет разрезать за 1 минуту. Одни плазморезки смогут разрезать металл за 1 минуту, а другие за 5. При этом толщина материала будет одинаковая. Стоит оценить материал, который придется разрезать. Горелка плазморезки должна обладать мощностью, чтобы качественно его разрезать. При этом стоит учесть, что условия работы могут быть сложными, резка — интенсивной.

Считается, что агрегаты с медным соплом очень прочные, почти не бьются, охлаждаются воздухом очень быстро. При плазморезке своими руками чаще всего выбирают переносные плазморезки, которые отличаются компактными размерами.

Ими не сложно управлять, не имея достаточного опыта, доступна фигурная резка.

Стационарные агрегаты имеют большой вес, предназначены для разрезания более толстых материалов, их цена соответственно будет больше.

Выводы. Очевидно, что передовая технология резки несет много позитивных моментов. Взвесив их все и изучив возможности, сравнив данный технологический процесс с иными технологиями резки металла, можно прийти к оптимальному решению. Если хочется повысить производительность необходимых работ, уменьшить расходы, то следует внимательно присмотреться к технологии, связанной с применением плазменной резки металла. Стоит обратить внимание и на факт улучшения условий труда резчика.

Список литературы:

1. Чернышов Г.Г. Сварочное дело Сварка и резка металлов ИРПО, 2008.
2. В.Л. Лихачев Электродуговая сварка. Пособие для сварщиков и специалистов сварочного производства, 2004.
3. Солон-Пресс, 2006
4. Фоминых В.П. Яковлев А.П. Ручная дуговая сварка 2005.
5. Кабанов Н.С. Сварка на контактных машинах. М. высшая школа. 2005.

ВОДОРОД — ЭНЕРГИЯ БУДУЩЕГО

Кусаинов Алан Толебаевич, студент 2 курса,

Костанайский высший педагогический колледж

Научный руководитель: Сыздыкова Бакыт Сапарбековна

педагог-исследователь, преподаватель общеобразовательных дисциплин

За столетия существования тяжелой индустриальной промышленности планете Земля был нанесен колоссальный ущерб, приведший к непоправимым последствиям: загрязнение воздуха, повреждение озонового слоя, вымирание целых видов животных, загрязнение морей, океанов и других водоемов. Значительная часть вредных выбросов приходится на транспортные средства. Происходит загрязнение атмосферы, что способствует и повышению парникового эффекта.

В связи с тем, что уровень загрязнения атмосферы сегодня достиг критического значения, уменьшение выбросов является весьма актуальной проблемой, решить которую можно используя экологически чистые источники топлива.

Да и запасы дров, каменного угля, кокса, газа, нефти— исчерпаемые источники топлива. И одним из путей к восстановлению окружающей среды является переход транспорта на водородное топливо. Водорода на земле много, но он в связанном виде. Он хранится в воде, углеводородах (метан) и других органических веществах. Проблема применения водорода как топлива состоит в эффективности извлечения его из этих соединений.

Водородное топливо обладает следующими положительными

свойствами: запасы водорода практически не ограничены; экологичность (продуктом сгорания двигателей на водороде является водяной пар); более высокий КПД по сравнению с другими двигателями; ДВС на водородном

топливе практически бесшумен; водород характеризуется самым

высоким

содержанием энергии на массу среди всех видов химического топлива. Следовательно, водородное топливо может повысить эффективность коэффициента полезного действия двигателя и помочь снизить удельный расход топлива.

Вместе с тем следует отметить отрицательные свойства водорода:
компоненты ДВС на водороде очень дорогостоящи;

опасность воспламенения при контакте со стандартным топливом;

хранить и транспортировать, очищать от примесей это топливо сложнее, чем газ и нефть; низкая плотность водорода, для этого требуется возможность хранения в компактном объеме. Чтобы перевезти водородное топливо, его необходимо охладить до -273°C или поместить в баллоны, давление в которых достигает 700 атмосфер. Оба способа требуют усилий и финансовых затрат, отчего торговля водородом становится убыточной.

Сегодня учёные считают, что для получения этого вида топлива нужно потратить больше энергии, чем полученный водород даст впоследствии: на производство 1 м^3 водорода путем электролиза расходуется 5,5–6 кВт·час электроэнергии.

Идея учёных — использовать не чистый водород, который сложно транспортировать, а генератор водорода из аммиака путем крекинга (англ. *cracking, crack* — расщеплять). Аммиак можно доставлять в любые точки и уже там перерабатывать в водород. Цель проекта: выявить предпочтительность водородного топлива по сравнению с иными видами топлива.

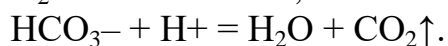
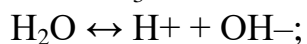
Задачи проекта: изучить информацию из литературы и интернет-источников по теме исследования; выделить достоинства и недостатки водорода, как источника топлива; получить водород как альтернативный

источник энергии при электролизе натрия гидрокарбоната NaHCO_3 (пищевая сода). Для этого эксперимента нам понадобится: дистиллированная вода, емкость, графитовые стержни, пищевая сода, соединительные провода,

мультиметр, источник питания. Устройство для электролиза, называемое

электролизером, состоит из двух электродов и электролита. В 100 г воды

растворяем 7,8 г гидрокарбоната натрия. Вещество подвергается гидролизу:

Атом водорода состоит из протона и электрона. В водородном топливном элементе есть специальная полимерная мембрана, которая пропускает только протоны, но не электроны. С помощью катализатора молекула водорода расщепляется на два протона, которые просачиваются сквозь мембрану к катоду, а электроны уходят во внешнюю цепь через анод. На катоде протоны соединяются с молекулами кислорода, и в результате реакции получается обычная вода. На аноде протекают реакции окисления, на катоде —

восстановления. Угольно-графитовые электроды являются инертными анодами и не подвергаются окислению. Пищевая сода необходима в качестве электролита, которая помогает проводить электричество через воду.

Наблюдаем выделение пузырьков кислорода на аноде и водорода на катоде при погружении электродов в воду. Можно сделать вывод, что водород, с точки зрения сохранения окружающей среды, это идеальное топливо.

На катоде идет восстановление воды: $2\text{H}_2\text{O} + 2e = \text{H}_2 + 2\text{OH}^-$

На аноде идет окисление воды: $2\text{H}_2\text{O} - 4e = \text{O}_2 + 4\text{H}^+$

Итоговое уравнение электролиза: $2\text{H}_2\text{O} = 2\text{H}_2 + \text{O}_2$

Ресурсы этого топлива колоссальные и постоянно возобновляются. Водород может стать универсальным топливом, вот почему его называют топливом будущего. Эффективно использовать электролиз для добычи водорода могут те страны, в которых развита традиционная энергетика в виде АЭС или ГЭС — эти станции вырабатывают самое дешевое электричество. Солнечные батареи или ветряные вышки не смогут обеспечить электричеством производство водорода, поскольку вырабатывают его в сотни раз меньше, чем АЭС и ГЭС. Чтобы автомобили не производили вредный выхлоп, двигатель внутреннего сгорания необходимо заменить на подобии аккумулятора, активным веществом в котором будет не ток, а водород. Вещество необходимо заправлять в двигатель, как бензин или зарядка для электрокаров. Коэффициент полезного действия у таких движков выше, чем у традиционных, а автомобиль не выбрасывает вредные газы в воздух.

В мире начинает набирать обороты индустрия водородных двигателей и заправочных станций. Сегодня созданы автомобили, использующие водородное топливо: BMW Hydrogen 7 и Mazda RX-8 hydrogen (бензин/водород); Audi A7 h-tron quattro (электро-водород); Hyundai Tucson FCEV Ford E-450 (автобус); Man Lion City Bus. Сейчас испытываются: Ford Focus FCV; Honda FCX.

Переход на водородное топливо, конечно, не решит проблему глобального потепления, но локальную экологию в мегаполисах точно улучшит.

Таким образом, добыча водорода из воды путем электролиза — способ наиболее безопасный, поскольку в атмосферу выбрасывается только кислород, который полезен для всего живого.

Список литературы:

1. Колпаков В. Е., Белинская И. В. Улучшение экологических показателей транспортных и мобильных агрегатов путем использования автотракторного генератора водорода // Известия СПбГАУ. 2018. № 3 (52). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/uluchshenie-ekologicheskikh-pokazateley...> (дата обращения: 20.12.2023)

2. А.А., Малышев, Т.В. Рябова Основы мировой энергетике: Учеб.-пособие. СПб.: Университет ИТМО, 2022. — С.45-48.

3. Мизгирев, Е. Л. Водород как топливная альтернатива для использования в газотурбинных энергетических установках / Е. Л. Мизгирев. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2022. — № 27 (422). — С. 21-22. — URL: <https://moluch.ru/archive/422/93829/> (дата обращения: 01.02.2024).

4. Раменский А. Ю. Применение водорода в качестве топлива // АБС-авто. 2018. URL: <https://abs-magazine.ru/article/primenenie-vodoroda-v%С2%A0kachestve-top...> (дата обращения: 10.01.2024)

5. Ченский, В. В. Применение водорода на автомобильном транспорте в качестве топлива / В. В. Ченский, М. А. Ляченков, В. А. Проценко. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 21 (311). — С. 552-555. — URL: <https://moluch.ru/archive/311/70651/> (дата обращения: 03.01.2024).

ВНЕДРЕНИЕ СОРТИРОВОЧНОГО ПАРКА НА КОСТАНАЙ СЕВЕРНЫЙ ПАРК

Лебединский Данил, студент 3 курса,

«Колледж предпринимательства КИиЭУ»

Научный руководитель: Шолохова Ирина Сергеевна, мастер
производственного обучения

Работа представляет собой анализ существующих методов сортировки, а также разработку и внедрение инновационного сортировочного парка.

Железнодорожные станции играют ключевую роль в транспортной инфраструктуре, обеспечивая перевозку грузов и пассажиров. Эффективность работы станции напрямую влияет на общую производительность железнодорожной системы. Введение сортировочного парка представляет собой перспективное направление в области оптимизации и автоматизации процессов.

Для достижения поставленных целей будет проведен анализ существующих железнодорожных технологий сортировки, включая автоматизированные системы и робототехнику. На основе полученных данных будет разработана концепция сортировочного парка, оптимизированного для конкретной станции.

Реализация проекта будет включать в себя внедрение современного оборудования, такого как автоматизированные конвейеры, роботы для перемещения грузов, системы идентификации и отслеживания. Для оценки эффективности будут использованы показатели времени обработки грузов, точности сортировки, и снижения операционных затрат.

Железнодорожная станция — отдельный пункт железных дорог с наличием путевого развития и обеспечивающем работы по приёму, отправке, скрещению и обгону, регулированию движения поездов, по приёму, выдаче грузов, багажа и грузобагажа, возможность обслуживать пассажиров.

Грузовая станция — отдельный пункт, предназначенный в общем случае для приёма к перевозке, взвешивания, кратковременного хранения, погрузки, выгрузки, сортировки и выдачи грузов, оформления перевозочных документов, приёма, расформирования, формирования и отправления грузовых поездов и передач вагонов.

Сортировочный парк — парк сортировочных путей, предназначенный для накопления перерабатываемых вагонов согласно назначениям плана

формирования и имеющий необходимое техническое оснащение.

Сортировочный путь — станционный путь, предназначенный для накопления составов и групп вагонов и формирования однопутных и групповых поездов, а также для вагонов под погрузку или выгрузку, требующих ремонта.

Вагонооборот — сумма прибывших на станцию и отправленных со станции вагонов за отчетный период.

Практическая значимость. Повышение производительности и скорости обработки грузов. Снижение операционных затрат и повышение экономической эффективности. Улучшение качества сортировки и сокращение задержек.

Список литературы

1. Боровикова, М.С. Организация движения на железнодорожном транспорте 2009. – 496 с.
2. Бородин, А.Ф. Технология работы железнодорожных направлений и система организации вагонопотоков 2018. – 366 с.
3. Лисенков, В.М. Системы управления движением поездов на перегонах 2016. – 174 с.

АСОП-АВТОМАТИЗИРОВАННАЯ СИСТЕМА ОПЛАТЫ ПРОЕЗДА В ГОРОДЕ КОСТАНАЙ

Майканова Аружан, студентка 2- курса

ЧУ «Колледж предпринимательства КИИЭУ»

Научный руководитель: Кумарбекова Дамира Даниярқызы преподаватель
специальных дисциплин.

Актуальность: предлагаемая система автоматизации контроля пассажиропотока и оплаты проезда обеспечит возможность транспортному предприятию выполнять перевозки максимально эффективно.

Проблема: На сегодняшний день безналичная оплата проезда внедрена в общественный транспорт, но не усовершенствована. К примеру, наличие в одном автобусе всего лишь одного устройства оплаты, то есть валидатора, создает очередь при выходе с транспорта на остановках. Это приводит к задержке транспорта на маршруте, к давке в час пик (утреннее и вечернее время).

Цель: Предоставление новых возможностей пассажирам; повышение эффективности услуг по пассажироперевозкам; создание платформы для развития транспортных сервисов.

Задачи:

1. Провести анализ способа оплаты несколькими валидаторами в 1 транспорте.
2. Выявить качественные показатели внедрения АСОП
3. Подобрать наиболее рентабельный способ улучшения оплаты на общественном транспорте.

Результаты исследования: Изучена технология внедрения автоматизированной системы оплаты проезда в пассажирском транспорте г. Костанай и произведен расчет затрат на оснащение АСОП оборудованием, ПО и внедрение систем.

Выводы: Внедрение бескондукторной системы оплаты и учета проезда на городском общественном транспорте позволит получать точную информацию о количестве перевезенных пассажиров, в том числе льготных категорий граждан, отслеживать пассажиропоток по времени суток, корректировать график работы общественного транспорта, повысить культуру и качество обслуживания населения, осуществлять контроль пассажиропотока при формировании тарифной плана и маршрутной сети города, осуществлять контроль оплаты проезда без участия кондукторов.

Конкурентные преимущества:

1. Функция безналичной оплаты, с помощью бесконтактной смарт-карты;
2. Сокращение времени простоя на остановках и длительность движения на маршруте;
3. Водитель не будет отвлекаться на контроль оплаты проезда пассажирами.
4. Появится возможность оплаты банковской картой банков второго уровня, через NFC технологии и по каналу Bluetooth.

Оплачивать проезд не только транспортными, но и банковскими картами, смартфонами, по QR-кодам, а также RFID-брелоками, браслетами, кольцами не только удобно, но и безопасно. Создание бескондукторной автоматизированной системы оплаты проезда на базе бесконтактных терминалов повышает комфорт и облегчает жизнь горожан.

Использованная литература.

1. Вукан Вучик, Р. Транспорт в городах, удобных для жизни / Р. Вукан Вучик. - М. : Территория будущего, 2011. - 576 с
2. [https://ru.wikipedia.org/wiki/Валидатор_\(устройство\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Валидатор_(устройство))
3. Ержанова, А. В. автоматизированные системы оплаты дорожного сбора на городском пассажирском транспорте-Хабаровск: ТОГУ, 2018. - 92 с.

КУЗНИЦА ПРОФЕССИОНАЛОВ – КОЛЛЕДЖ-МЕЧТА

Мазитова Замира, студентка 3 курса Костанайского строительного колледжа
Научный руководитель: Ловягина Татьяна Владимировна, преподаватель
специциплин

Актуальность. Здания учебных заведений, в т.ч. колледжей в большинстве своем построены по однотипным проектам, имеют прямоугольные очертания, классические объемно-планировочные решения и фасады, не всегда имеют привлекательный облик. По моему мнению, в настоящее время уже можно решать вопрос о возможности совмещать функциональность, доступность, безопасность здания колледжа с его внешним оригинальным и привлекательным узнаваемым обликом, чтобы оно было

определенным ориентиром в городской среде, и что немаловажно, оказывало бы влияние на выбор абитуриентов для поступления на учебу.

Проблема. Современное здание профессионально-технического учреждения не всегда должно иметь строгую форму и объемно-планировочное решение, оно должно разнообразить архитектуру городской застройки и соответствовать учебному процессу, быть безопасным, удобным и комфортным, соответствовать назначению, оно должно быть обязательно привлекательным, узнаваемым.

Цель работы: изучить современное состояние строительства зданий учреждений образования (ТиПО), разработать проект здания колледжа, имеющий оригинальное объемно-планировочное решение, современный привлекательный облик.

Задачи: познакомиться с историей возникновения и развития колледжей, их видами; рассмотреть архитектуру колледжей на современном этапе; ознакомиться с основными нормативными документами, требованиями, предъявляемыми к учреждениям образования; рассмотреть новые технологии строительства; изучить историю родного колледжа; провести социологическое исследование; разработать проект строительного колледжа, отличающийся от традиционных, типовых; совершенствовать навыки работы в графическом редакторе.

Выбор колледжа для получения образования является одним из важных этапов в жизни каждого абитуриента. В нашем колледже проводится активная постоянная профориентационная работа с привлечением педагогов и студентов и в здании колледжа и за его пределами. На своем примере, и беседуя с абитуриентами, знакомыми и друзьями, можно смело отметить, что входя в наше здание, чтобы познакомиться с колледжем самостоятельно или с родителями, поучаствовать в днях открытых дверей, отдельных мероприятиях, однозначно все говорят, что внешний вид колледжа и его внутренне содержание далеко от того, что они себе представляли, от того, что хотелось бы, и, что очень печально, иногда это просто влияет на выбор нашего учебного заведения для получения образования.

В стенах колледжа мы проводим 4 года, получаем востребованные специальности, но хотелось бы, чтобы по завершению учебы, колледж и в визуальном отношении остался в памяти как современное, привлекательное узнаваемое, «крутое» здание.

Что касается истории появления колледжей, то первые из них возникли в Средневековой Европе. Они были фундаментальными учебными заведениями для изучения латинского языка, философии и теологии. Эти колледжи были прикреплены к кафедральным школам, которые были созданы братьями-монахами. Студенты жили на территории колледжа и получали образование практически 24 часа в сутки [1].

Один из числа первых средних-профессиональных заведений на территории Казахстана это педагогический техникум. История его начинается в далеком 1920 году, когда были открыты курсы «Красных учителей». 3 ноября 1922 года комиссия Акмолинского Губернского отдела народного образования

приняла решение преобразовать трехгодичные курсы в педагогический техникум [2]. Первые такие заведения по большей части располагались в приспособленных зданиях.

У нас в Казахстане кроме нашего есть еще 13 колледжей, которые готовят по специальности «Архитектура». Поступая после нашего колледжа в высшие учебные заведения, выпускники отличаются хорошей подготовкой, им легко (а поначалу бывает и скучно) учиться, их приводят в пример, преподаватели узнают подробности о нашем колледже.

Рассматривая колледжи в нашем городе, видим, что в основном они построены по однотипным проектам, имеют очертания прямоугольные с элементами вставок из других форм, частично передают внешним обликом внутреннее содержание.

Очень интересна история нашего Костанайского строительного колледжа, который находится в приспособленном здании. И, к сожалению, есть помещения, например: входная группа, включая тамбур, где очень сложно что-либо изменить: отсутствие фундамента, низкий потолок, скудное освещение, а ведь это как раз то самое место, которое и создает впечатление о колледже при первом знакомстве с ним.

Основу моего соцопроса составляет анкетирование путем регистрации ответов на систему поставленных вопросов, вытекающих из целей и задач моего исследования. Респондентам нужно было дать оценку колледжу, включая его внешний вид. Проанализировать результаты анкетирования можно следующим образом: основной части опрошенных нравится учиться в нашем колледже, но здание колледжа не привлекает и почти все хотели бы учиться в новом современном здании. Если бы был выбор колледжа в плане специальности, по которой обучаются респонденты (или работают), то, наверняка, основная часть предпочла бы более презентабельное здание, что и показал ответ на вопрос о причине поступления к нам.

Исходя из мнений опрошенных, целью моего проекта является проектирование колледжа необычного в плане с привлекательным фасадом, построенного на основе новых технологий и строительных материалов, удовлетворяющего всем современным запросам молодежи. Он должен иметь не только своеобразный привлекательный внешний облик, но и соответствовать региональным особенностям, сочетая при этом современный уровень развития строительной техники, конструкций и материалов – быть безопасным.

В процессе проектирования были разработаны все основные архитектурно-строительные чертежи: планы этажей, разрезы поперечный и продольный, планы перекрытия и покрытия, фасады, визуализация объекта, конструктивные узлы и генеральный план в сопровождении необходимых табличных данных.

Внимание в моем проекте ярусное расположение этажей и, соответственно, террасы, на которые предусмотрен выход. Предлагаемая планировка по дуге, овалу имеет ряд неоспоримых преимуществ в плане ориентирования на этажах, инсоляции, воздействии ветра, в целом влияет именно на внешний облик здания, его узнаваемость в традиционной застройке,

назначение. Конечно, оно может являться и своеобразным ориентиром в городе.

Результаты исследования. В моей работе обобщен отечественный и зарубежный опыт организации, проектирования и строительства образовательных учреждений. Выявлены основные требования к их проектированию. Разработано предложение по проектированию колледжей для современности. Выбор темы не случаен, т.к. в действительности каждому человеку во время обучения хочется находиться в комфортабельном, удобном, красивом здании. Оно даже своим обликом должно агитировать, привлекать абитуриентов, и обозначать городской район – быть своеобразным гидом-ориентиром.

Вывод. Проведенная предварительная работа и проектирование здания колледжа подтвердили тот факт, что здание образовательного назначения не всегда должно иметь строгую форму и объемно-планировочное решение, а быть привлекательными, разнообразить архитектуру городской застройки, безопасным, удобным и комфортным, и чтобы по внешнему виду можно было определить его назначение. Вся работа велась в сравнении с нашим колледжем.

Конечно, мой проект может показаться фантастическим в сравнении с существующими и строящимися учебными объектами, но очень хотелось предложить новое и интересное, просто пометать. Проектируя учебные здания, нужно действовать на опережение, т.к. они характеризуют уровень нашей жизни.

Литература

1. История возникновения колледжей от средневековья до современности. URL: <https://ru.anyquestion.info/a/istoriya-vozniknoveniya-kolledzhey>
2. История педагогического техникума. URL: <https://colmagzhan.kz/content/istoriya-kolledgha>

АВТОМОБИЛЬ ЖОЛЫНЫҢ КӨЛІК ҚАТЫНАСЫНДАҒЫ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Рашидов Ильяс Сымбатұлы, курс 2,

Қазақстандық Швейцария-Американдық колледж

Ғылыми жетекші: Қалиғожина Жанар Қамзақызы, арнаулы пәндер
оқытушысы

Өзектілігі: Бүгінгі таңда экономикалық саясаттың маңызды басымдықтарының бірі - көлік саласын дамыту және автомобиль жолының көлік қатынасындағы алатын орны болып табылады.

Мәселе: Республикада көлік саласы кешенін реформалаудың өз уақытында дұрыс іске асырылмауы, оны дамытудың жүйелі тұжырымдамасының болмауы, көлікпен тасымалдаудың барлық түрлерінің бірнеше рет құлдырап, құрал жабдықтардың және қозғалтқыш құрылымдардың көнеруіне, көлік кәсіпорындарын жекешелендіру үрдісінде келеңсіздіктерге, ірі тасымалдаушыларды дағдарысқа ұшырауы.

Жұмыс мақсаты: Нарықтық экономикаға көшуге байланысты Қазақстан шаруашылығын дамытудың басты мақсаттарының бірі батыс және орталық аймақтарда автомобиль жолдарын жылдам қарқынмен дамыту. Көлік жолының көлік қатынасындағы маңыздылығына көңіл бөлу.

Міндеттері: Автомобиль жолдары - Қазақстанның көлік-коммуникация кешенінің маңызды элементтерінің бірі. Оның тиімді қызметі мен дамуы қазіргі заманауи жағдайларда экономиканың өсуіне, халықтың өмір жағдайын жақсарту және деңгейін арттыру факторлары болып табылады.

Халық шаруашылығының саласы ретінде автомобиль көлігі Кеңес өкіметі жылдарында дами бастады. Ұлы Қазан социалистік революциясына дейін Қазақстанда ондаған ғана автомобиль болды. Бұлардың өзі жеке меншіктегі машиналар еді. Ол кезде негізінен автомобиль жүрісіне лайықталмаған, жалпы ұзындығы 50 мың шақырымдай ғана қара жолдар болатын.

Логистикалық операциялардың көп бөлігі көлік түрлерінің, құралдарының қолданылуымен атқарылады. Негізделуіне байланысты көлік 2-түрге бөлінеді:

1. Жалпы емес қолданылатын көлік - бұл өндіріс ішілік қолданылатын көлік түрлері мен құралдары: кран, бульдозер, комбайн, белаз, танкерлер т.б.

2. Жалпы қолданылатын көлік - халық шаруашылығының барлық салаларының қажеттілігін қанағаттандыратын сала және адамдар мен жүктерді тасымалдауға бейімделген көлік [2].

Жолаушылар мен жүктерді тасымалдау жұмыстары келесі түрлі жолдармен қамтамасыз етіледі. Олар: темір жолдары, автомобиль жолдары, әуе жолдары, өзен және теңіз жолдары. Газдар мен басқа сұйық заттарды құбырлар арқылы тасымалдайды. Жоспарланған шаруашылық қызметінде жоғарыда аталған жолдар бәсекелестік тудырмай тасымалдау жұмыстары деңгейін жоғарылату мақсатымен керісінше бір-бірімен бірлескен әрекет жасайды. Тасымалдау жолдарының араларында ең тиімді болып тасымалдау жұмыстарын «есіктен есікке дейін» орындайтын болғандықтан автомобиль жолдары алынады [4].

Көлік жолы еліміздің өндірістік инфрақұрылымының негізгі бөлігінің бірі деуге болады. Қазақстанның кейбір аймақтарында жүк және жолаушы тасымалдау тек қана автомобиль көлігі арқылы тасымалданады. Жүк және жолаушы тасымалдау коммерциялық жолға қойылған. Олардың үлесіне еліміздің 98% автомобиль жүк тасымалдауы тиеді. Оның арқасында тауар, құрылыс және ауылшаруашылық жүктері келіп түседі. Өнім шығарылады, жолаушылар тасымалы жүзеге асырылады. Нарықтық жағдайларда жүктердің тасымалдануын тездету мен оларды сақтау факторлары аса маңызды. Осыған байланысты жүк жіберушілер, әсіресе жеке секторда жақын арақашықтықты ғана емес (300 км дейін), алыс арақашықтық аймақтарында (1500-2000 км) автомобиль көлігіне қайта бағдарланды. Өндіріс және ауылшаруашылық шағын және орта бизнес өндірістерін дамыту арқылы облысаралық тасымал, сондай-ақ іргелес мемлекеттермен байланыс ұлғаяды [1].

Қазақстанның байтақ аумағы және халықтың тығыздығының төмендігі жағдайында, көлік қоғамдық өндіріс пен адам өміріндегі маңызды рөл

атқаратыны белгілі. Қазіргі таңда көлік қатынасы өсіп, оған деген сұраныс күннен-күнге артуда. Көлік өнеркәсіп және ауыл шаруашылығы сияқты материалдық өндіріске жатады. Сондықтан көлік шығыны өнеркәсіп пен ауыл шаруашылығы өнімдерінің құнына кіреді. Аудандар, аймақтар, елді-мекендер арасында өндірістік байланысты атқару арқылы көлік олардың экономикалық мамандануына және кешенді дамуына ықпал жасайды. Халықаралық, ауданаралық және ішкі көлік жүйесі арқылы кәсіпорындар мен өндіріс салаларының мамандануына және аумақтық құрылымының дамуына, өндіргіш күштерінің орналасуына әсер ететін негізгі факторлардың бірі болып есептеледі

Көлік жолдарының сапасын жақсартудың бағыттары: жаңа автомагистральдар салу, елді мекендер арасындағы жолдарды жетілдіру, халықаралық жолдарды дүниежүзілік стандартқа сәйкес келтіру, дүние жүзілік маңызы бар автомагистральдар жүйесін құру. Сондықтан Қазақстанның транзиттік потенциалын игеру үшін, біріншіден, халықаралық маңызы бар автокөлік жолдарын дамытудың маңызы зор.

Әлемде автомобиль жолдарын салу және пайдалану үшін жаңа технологиялар, машиналар мен жабдықтар жасау бойынша зерттеулер мен әзірлемелерге үлкен қаражат жұмсалуда. Соңғы уақытта автомобиль жолдарын салу және пайдалану міндетті түрде қоршаған ортаны қорғау жөніндегі талаптармен байланыстырылады.

Зерттеу нәтижелері: Автокөлік транспорты әлемдік экономика жүйесінің ажырамас құрамының бөлігі болып табылады.

Көлік жолдары кез келген мемлекеттің қантамыры іспеттес. Сондықтан да ел экономикасының тұрақты дамуына қосар өзіндік – үлес маңызы айтарлықтай мәртебеге ие болып саналатын көлік жолдарын күтіп-ұстау, оның сан алуан тыныс-тіршілігін ұтымды үйлестіру, түрлі бағыттар мен көптарапты мақсаттағы автокөліктік қатынастардың қолайлы жүйеленуін қамтитын іс барысында осы саладағы мекеме, ұйымдардың қызметі қашанда қауырт, қай кезде де назарда. Олай деуімізге дәйек пен дәлел жеткілікті. Былай қарағанда үйреншікті құбылыс болып көрінетін бұл қызмет түрінің өзіне тән кәсіби ерекшеліктері аз емес. Дегенмен басты ұстаным - мемлекет пен қоғам мүддесін, ел игілігін үнемі назардан тыс қалдырмау.

Қорытындылар: Автомобиль жолы Қазақстанда әлі де жеткіліксіз. Сондықтан бүкіл республика бойынша қолайлы жолдар салу жұмысы жыл сайын жүргізіліп келеді. Жолдың маңызы жоғары болса, оның салыну мен пайдалануына қатаң талап қойылады.

Автокөлік жұмысы жол жағдайына байланысты. Көктем және күз кезінде қолайсыз жолдарда, яғни топырақ қабатының ылғалдануынан батпаққа айналған жолдарда жүру, жанар-майдың көп шығындалуына және автокөліктің тез тозуына келіп соғады. Қысқы уақыттарда жолда жүру қардың қалың болып түсуінен киындайды. Құрғақшылық жылдары топырақты жолдардан көтерілген шаң автокөлік қозғалысына жақын жатқан егістік жерлерінің өніміне және тұрғылықты жерлерде тұрғындардың денсаулығы мен тұрмыс жағдайына зиянын тигізеді.

Автомобиль жолдарын жобалау кезінде шешілетін мәселелер кешені

жергілікті жердегі трассаны, оның жер бетіне қатысты орнын анықтауды, жол элементтері мен жол құрылыстарын есептеу мен құрылымдауды қамтиды.

Жол құрылысын одан әрі жетілдіру жөніндегі маңызды шаралар жұмыс сапасын жақсарту, құрылыс мерзімін барынша қысқарту және құнын төмендету болып табылады. Бұл құрылыс материалдарын ұтымды пайдаланумен тығыз байланысты. Ассортимент неғұрлым кең болса, құрылыс материалдарының сапасы жоғары және құны төмен болса, жолдар мен аэродромдардың құрылысы соғұрлым табысты жүзеге асырылады.

Автокөліктерді жетілдіру, жүктер мен жолаушыларды тасымалдаудың орташа қашықтығын арттыруына байланысты болады.

Автокөлік жолдарын халық шаруашылығында пайдалану міндетті түрде жобалау және оның ұзақтығын арттыруды қарастыру керек. Сонымен қатар автокөлік жолдарының қауіпсіз қозғалысын барлық жол жүрісінде, бұрылыстар, жоғарыға көтерілу мен төмен түсуі, ауа-райы мен жыл мезгіліне қарамай-ақ жүрумен қамтамасыз ету керек. Жолдың сапасы жүргізуші мен жолаушыларды шаршатпайтындай жақсы жасалу керек.

Әдебиет

1. «Автомобильные дороги» периодический журнал - М.: – 2015 – 2022.
2. Горев А.Э. Грузовые автомобильные перевозки.- М., 2018.
3. Карімов Б.Б., Салімбаев Е.К. Автомобиль жолдары. Тәуелсіз Мемлекеттер Достығы. М.: Интранедорнаука, 2006.
4. Правила перевозки грузов автомобильным транспортом. – М.: Транспорт, 2012.
5. «Транспортное строительство» - периодический журнал - М.: 2012 – 2022.

ЦЕНТР ДЕТСКОГО РАЗВИТИЯ – ВЕЛЕНИЕ ВРЕМЕНИ

Чадова Арина, студентка 3 курса Костанайского строительного колледжа
Научный руководитель: Ловягина Татьяна Владимировна, преподаватель
специ дисциплин

Актуальность. Вопрос дополнительного образования и развития детей обучения постоянно стоит на повестке дня, а имеющиеся центры детского развития в основном находятся в приспособленных помещениях, не всегда отвечают необходимым требованиям и имеют привлекательный облик. По моему мнению, получение достойного развития или дополнительного образования необходимо предоставлять в отдельном, привлекательном, комфортном современном здании, которое, в свою очередь, влияло бы на формирование городской архитектурной среды.

Проблема. Современные детские центры должны соответствуя своему конкретному назначению, способствовать требованиям комфорта, и, главное. организации успешного обучения детей, имея при этом оригинальное объемно-планировочное решение.

Цель работы. Изучение опыта проектирования развивающих детских центров, объемно-планировочных решений, отвечающих требованиям сегодняшнего дня, необходимости разработки системы организации пространства, способного принимать значительное количество детей и разработка проекта «Центра детского развития» применительно для города Костанай.

Задачи: изучить понятие развивающий детский центр (суть, назначение, история); проследить развитие темы в регионе; разобраться в нормативных документах для проектирования; провести социологическое исследование об отношении к предметной области; проанализировать методику проектирования развивающих детских центров; разработать проект отдельно стоящего детского центра развития.

Говорят: «Дети - цветы жизни!». В маленьком возрасте дети как "губки", впитывают в себя очень много материала и чем раньше начать с ним заниматься, тем более развитым он становится.

В условиях постоянно растущего населения городов, в частности, Костаная и Костанайской области, вопрос организации досуга и дополнительного образования школьников становится все более актуальным. На территории города и области существует множество учреждений дополнительного образования и досуга детей и подростков разного типа. Все они несут в себе разрозненный и хаотичный характер и, на сегодняшний день, отсутствуют современные комплексные учреждения, имеющие все необходимые, современные характеристики, отвечающие всем потребностям общества в отдельно стоящих зданиях. Посещение же таких центров не только необходимо, но и стало новомодным явлением (среди родителей): ребенок не должен сидеть дома. Это в какой-то мере характеризует уровень жизни нашего общества.

Развитие социальной активности и творческого потенциала личностей, организация разнообразных форм отдыха и досуга, создание условий для полной реализации личности – это основные задачи досуговых и творческих центров [1].

Появление первых организованных форм внеурочной работы с детьми специалисты относят к концу XIX века, с момента возникновения кружков, курсов ликвидации неграмотности. Развивающие детские центры и клубы массово начали появляться в нашей стране в конце 20-начале 21 веков, изначально замещая собой почти повсеместно недостающие детские сады [1].

Президент в своем Послании поставил вопрос всестороннего развития ребенка до поступления в школу. Это один из важнейших вопросов среди других поручений президента. Многими организаторами детского воспитания и досуга приложено много стараний, внесены новшества в этом вопросе. Ими созданы центры развития, отличающиеся привлекательностью и уютом. Постоянный поиск новых решений, внедрение новых форм, разработка инновационных проектов, благодаря чему мы имеем новые творческие направления, например, ментальная арифметика, скорочтение, языковые курсы.

На территории города и области существует множество учреждений дополнительного образования и досуга детей и подростков разного типа. Все они несут в себе разрозненный и хаотичный характер и, на сегодняшний день, отсутствуют современные комплексные учреждения, имеющие все необходимые, современные характеристики, отвечающие всем потребностям общества [2]. С точки зрения архитектурного образа прослеживается тенденция к созданию среды, соответствующей своим масштабам, привлекательностью для ребенка на основе ярких сложных архитектурных форм. Детские развивающие центры сейчас в основном располагаются в приспособленных помещениях, как жилых, так и общественных зданиях. Стоит отметить, что каждое такое учреждение проводят активно рекламную кампанию, оформляют красочные сайты и имеют свои страницы в соцсетях.

В городе Костанай найдено около 70 компаний, например: The Family Nest, Smart land, Baiterek kids, Империя знаний, Фиксики, Baiterek kids и т.д.

Для современных зданий центров детского развития характерной особенностью является многофункциональность, которая выходит за пределы здания и распространяется на прилегающий участок путем создания благоустройства и обеспечения мест для игр, общения не только между детьми, но и между их родителями [3].

Для определения отношения к зданию данного назначения: детское, развивающее, были составлены анкеты в расчете на студентов и взрослых из числа педагогов.

Результаты исследования. При анализе опросов видим, что все респонденты-студенты в основном посещали учреждения дополнительного образования (понятно, что это и творческие, и оздоровительные учреждения), но в памяти облик здания, которое они посещали, осталось буквально у нескольких, а вот то, что такие заведения должны находиться в отдельном здании, считает основное количество студентов. Педагоги, которые были выбраны для анкетирования, разного возраста, имеют разное количество детей. В основном у всех дети посещали кроме детского сада и дополнительные развивающие учреждения (за исключением тех, видимо, кого нянчила бабушка или было, с кем оставить). А вот сама организация находилась не всегда в отдельном здании, но это быть должно так, как, например, музыкальная или художественная школа. Все отметили, что не так важна этажность и безопасность, сколько важно наличие парковки, доступность и привлекательность здания.

На основании этого были разработаны все основные архитектурно-строительные чертежи, изготовлен макет и создан видеоролик.

Выводы. Тема детского всестороннего развития, как никогда актуальна, т.к. государству нужны грамотные всесторонне развитые, здоровые граждане, а об этом нужно заботиться с самого раннего возраста. Общее развитие детей, в обязательном порядке, зависит непосредственно от окружающей обстановки, которая может воздействовать на него как положительно, так и отрицательно.

Являющиеся представителями общественных зданий современные детские центры должны соответствуя своему конкретному назначению,

должны способствовать требованиям, безопасности, комфорта, и, главное, организации успешного обучения детей, имея при этом оригинальное объемно-планировочное решение и выделяясь в архитектурной городской среде.

Литература

1. История и теория дополнительного образования. URL <https://infourok.ru/istoriya-i-teoriya-dopolnitelnogo-obrazovaniya>
2. Актуальность и особенности проектирования современных детских досугово-развлекательных центров. URL <https://naukovedenie.ru/>
3. Талецкая Ю.А. — Основные факторы, оказывающие влияние на современные проекты детских досугово-развлекательных центров // Урбанистика. — 2018. — № 4. — С. 9 - 21. URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=28108

ТЕХНИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ ПО ПОВЫШЕНИЮ БЕЗОПАСНОСТИ НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫХ ПЕРЕЕЗДАХ

Шайхасламова Арина, студент 2 курса,

Оренбургский техникум железнодорожного транспорта – структурное подразделение Оренбургский институт путей сообщения – филиал СамГУПС
Научный руководитель: Трегубова Сусана Эдуардовна, преподаватель дисциплин профессионального цикла

Актуальность Автомобильная и железная дороги являются зонами повышенной опасности. Наиболее опасны места их пересечения и нахождения в непосредственной близости друг от друга. Столкновения железнодорожного и автомобильного транспорта приводят к человеческим жертвам, повреждениям верхнего строения пути, устройств электропитания, устройств сигнализации, централизации и блокировки (СЦБ), подвижного состава, нарушению графика движения поездов, а также являются причинами аварий и крушения поездов.

Все это влияет на экономическую составляющую перевозочного процесса, безопасность движения поездов и на престиж компании ОАО «Российские железные дороги». На сегодняшний день проблема обеспечения безопасности движения на железнодорожных переездах является одной из самых актуальных, потому что положение с обеспечением безопасности движения на железнодорожных переездах свидетельствует о недостаточности принимаемых мер по снижению аварийности. По состоянию на 01.12.2023 количество дорожно-транспортных происшествий (далее – ДТП) на железнодорожных переездах по сравнению с аналогичным периодом прошлого года возросло на 13% (2023 год – 194 случая / 2022 год – 172 случая), пострадавших – на 52% (119 человек / 78 человек), погибших – на 100% (44 человека / 22 человека). Особую тревогу вызывают 40 случаев столкновения автотранспорта с пассажирскими и пригородными поездами на железнодорожных переездах, произошедших в этом году. На полигоне Южно-Уральской железной дороги произошло 11 дорожно-транспортных происшествий на железнодорожных переездах (в 2022 году 6 ДТП).

Проблема повышение безопасности дорожного движения на железнодорожных переездах на регулируемых переездах без дежурного работника

Цель работы рассмотрение вопросов о техническом решении по повышению безопасности на железнодорожных переездах

Задачи описать существующие меры, и новые технические решения по обеспечению безопасности движения на железнодорожных переездах.

26 июля 2019 года Уральский Оптико-Механический Завод (УОМЗ) компания Ростех сообщила, что холдинг «Швабе» создал экспериментальный образец светофора, который проецирует на воздух лазерную «стену», предупреждающую водителей о приближении к пешеходному переходу на расстоянии до 200 метров. Барьер включается автоматически или программно в условиях плохой видимости. Устройство поможет снизить количество ДТП на регулируемых пешеходных переходах. По информации компании, одна из ключевых особенностей светофора Visual Intelligent Control (VIC) – лазерный блок, проецирующий в воздух заградительный сигнал для водителей.

Со стороны это выглядит как ряды параллельных линий, которые с расстояния от 100 до 200 метров предупреждают о местоположении дорожной «зебры». Сигнал хорошо виден в темноте и тумане. Светофор VIC может быть оснащен различными дополнительными модулями, которые расширяют его функционал. В их числе – устройство видеоаналитики с камерой, модуль метеостанции и экологический датчик параметров окружающей среды, точка доступа Wi-Fi, а также система оценки обледенения дорожного покрытия – за счет отражения посылаемых ИК-лучей от поверхности. Таким образом, один объект сочетает сразу несколько элементов «умного города». Данную систему можно переоборудовать для обеспечения безопасности движения на железнодорожных переездах. Она должна быть синхронизирована с переездной сигнализацией и исключать аварийность на железнодорожных переездах.

Данная установка должна стать своеобразным психологическим барьером, препятствующем выезду автотранспорта на железнодорожный переезд при запрещающем показании светофора

Результаты исследования снижение случаев дорожно-транспортных происшествий на регулируемых железнодорожных переездах без дежурного работника. Повышение уровня безопасности для локомотивных бригад, сохранности жизни пассажиров, сохранности привозимых грузов и объектов инфраструктуры железнодорожного транспорта.

Выводы таким образом, оптимальным способом обустройства железнодорожных переездов - их оснащение системами голографических барьеров

Литература

1. Инструкция по текущему содержанию железнодорожного пути. ОАО «РЖД» России. Москва «Транспорт», 2000.
2. Системы железнодорожной автоматики и телемеханики / Ю.А. Кравцов, В.Л. Нестеров, Г.Ф. Лекута и др./ – М.: Транспорт, 1996.

3. Правила технической эксплуатации железных дорог Российской Федерации. – М.: Техинформ, 2000.

4. Акимов В.А., Лапин В.Л. «Надежность технических систем и техногенный риск», М., 2002 г.

5. Котляренко Н.Ф., Шишляков А.В., Соболев Ю.В. Путевая блокировка и авторегулировка. – М.: Транспорт, 1983.

3 СЕКЦИЯ

«ТАРИХ ЖӘНЕ ФИЛОЛОГИЯ/ ИСТОРИЯ И ФИЛОЛОГИЯ»

ВЛИЯНИЕ ИНТЕРНЕТ-СЛЕНГА НА СОВРЕМЕННУЮ УСТНУЮ И ПИСЬМЕННУЮ РЕЧЬ УЧАЩИХСЯ СРЕДНИХ КЛАССОВ

Абрамова Анастасия Ивановна, 4 курс, Восточно-Казахстанский гуманитарный колледж имени Абая

Научный руководитель: Мироненко Инна Павловна, преподаватель русского языка и литературы

Актуальность данного исследования заключается в необходимости изучения влияния интернет-сленга на речевое поведение подростков в современном обществе. Средний школьный возраст является периодом активного освоения социальных ролей, формирования коммуникативных навыков и становления личности. Постоянное использование интернет-сленга в повседневной жизни может привести к определенным изменениям в речи учащихся, что в дальнейшем может отразиться на их успешной интеграции в общество. Интернет-сленг стал неотъемлемой частью общения современных подростков. Он оказывает влияние на их устную и письменную речь, а также на формирование личности в целом. Интернет-сленг упрощает общение, делает его более доступным и понятным для молодежи. Однако чрезмерное использование такого языка может привести к снижению грамотности и ухудшению культуры речи. В исследовании мы рассматриваем влияние интернет-сленга на учащихся средних классов, а также пробуем минимизировать употребление интернет-сленга в речи учащихся.

Цель исследования: рассмотреть влияние интернет-сленга на современную устную и письменную речь учащихся средних классов.

Задачи исследования:

1. Изучить влияние интернет-сленга на развитие устной и письменной речи учащихся средних классов.
2. Определить положительные и отрицательные аспекты использования интернет-сленга в повседневном общении подростков.
3. Проанализировать влияние интернет-сленга на культуру речи и общую грамотность учащихся.
4. Разработать рекомендации по минимизации негативного влияния интернет-сленга на речь учащихся средних классов.

Гипотеза: проведение учебных игр на знание основ культуры речи и грамотное использование интернет-сленга поможет снизить негативное влияние последнего на письменную и устную речь учащихся.

Интернет-сленг представляет собой набор слов и выражений, которые используются для быстрого и удобного общения в интернете. Он включает в себя аббревиатуры, эмодзи, смайлики и другие элементы, которые могут быть непонятны для людей, не знакомых с данным сленгом. [1] Использование интернет-сленга может привести к упрощению устной речи учащихся, снижению их словарного запаса и общей культуры общения. Это может проявляться в использовании сленговых выражений вместо общепринятых слов и фраз, а также в отсутствии уважения к нормам и правилам общения. [2] Интернет-сленг может также негативно влиять на письменную речь подростков. Учащиеся могут использовать сленговые выражения в своих сочинениях, докладах и других письменных работах, что может снижать их качество и затруднять понимание текста.

Для минимизации негативного влияния интернет-сленга необходимо проводить работу по повышению культуры общения среди учащихся, а также обучать их правильному использованию сленга в разных ситуациях. Важно также создавать условия для развития устной и письменной речи подростков, поощрять их использование литературного языка и избегать чрезмерного использования сленговых выражений. [3]

Для проверки уровня влияния интернет-сленга на речь учащихся средних классов нами было проведено анкетирование учащихся 7 «Б» класса на базе КГУ «Средняя школа №36» отдела образования по городу Усть-Каменогорску управления образования Восточно-Казахстанской области с целью выявления их отношения к интернет-сленгу и его использованию в повседневной речи. Анкетирование показало, что 89% учащихся седьмого класса используют интернет-сленг в повседневной жизни; частота использования интернет-сленга варьируется, некоторые используют его часто, другие – редко; наиболее популярными интернет-сленговыми выражениями являются “краш”, “чилл”, “кринж”, “вайб” и “изи”. 75% учащихся считают, что использование интернет-сленга может сделать их речь более привлекательной; 22,5% учащихся испытывают затруднения в понимании друзей, использующих интернет-сленг. Для 82% учащихся важно использовать интернет-сленг при общении с другими пользователями. Далее мы провели анализ письменных работ учащихся (сочинений, докладов, эссе) на предмет использования интернет-сленга и его влияния на грамотность и культуру речи. Анализ позволил сделать выводы, что количество использованных интернет-сленгов в каждой работе не превышает 15% от общего количества слов. Некоторые сленги можно встретить в нескольких работах. Уровень грамотности достаточно высок, учащиеся совершают ошибки ещё не на изученные правила, количество орфографических ошибок минимально. Стилистические ошибки, исключая использование интернет-сленга, встречаются редко.

В течение одной учебной четверти мы наблюдали и анализировали общение учащихся на переменах с целью определения наиболее часто

используемых сленговых выражений и их влияние на устную речь, тем самым мы определили положительные и отрицательные аспекты использования интернет-сленга в повседневном общении подростков.

Положительные аспекты: интернет-сленг делает общение более быстрым и удобным, позволяя ученикам сокращать время на написание сообщений и передачу информации; сленговые выражения могут помочь подросткам выразить свои эмоции и чувства более ярко и экспрессивно; интернет-сленг может быть источником вдохновения для создания новых слов и выражений, которые могут войти в повседневную речь. [4]

Отрицательные аспекты: использование интернет-сленга может приводить к снижению уровня грамотности и культуры речи подростков, чрезмерное использование сленговых выражений может затруднить понимание информации для тех, кто не знаком с данным сленгом, некоторые сленговые слова и выражения могут иметь негативное значение или быть неприемлемыми для определенных групп людей. [5]

Мы пришли к выводу, что учащиеся седьмых классов в значительной мере употребляют интернет-сленг в устной речи, и в меньшей мере – в письменной речи. Для того, чтобы минимизировать употребление интернет-сленга в речи учащихся мы провели ряд учебных игр под общей тематикой «Основы культуры речи и правильное использование интернет-сленга». В первой игре «Сленг-поединки» учащиеся погружаются в мир виртуального города Слэнг-Тауна, где им предстоит участвовать в захватывающих поединках между словами, фразами и выражениями, демонстрируя свои знания в области культуры речи. Цель игры - победить в серии поединков, набирая очки за правильное использование и понимание интернет-сленга и его влияние на реальную жизнь. Вторая игра «Эра интернета» направлена на создание собственного интернет-сленгового выражения, учащиеся должны придумать новое сленговое слово и объяснить его значение. Также мы разработали и провели игры «Коммуникация», «Говорим правильно» и «Битва за культуру речи в сети».

После проведения игр мы осуществили контрольное анкетирование, которое показало, что учащиеся стали употреблять интернет-сленг в повседневной жизни на 32,7% меньше; 41% учащихся стали считать, что использование интернет-сленга может сделать их речь более привлекательной; для 28% учащихся использование интернет-сленг при общении с другими пользователями стало менее важным фактором.

Результаты исследования показали, что использование интернет-сленга учащимися средних классов является актуальной проблемой, которая требует внимания и изучения. Для минимизации этого влияния необходимо проводить работу по развитию культуры общения и повышению грамотности учащихся, а также создавать условия для их успешного общения в интернете и вне его. Гипотеза исследования подтвердилась.

Стоит отметить, что интернет-сленг не всегда является негативным явлением. В некоторых случаях, он может быть полезным инструментом для создания более неформального и доступного стиля общения. Важно, чтобы

учителя и учащиеся понимали, когда и как использовать интернет-сленг, чтобы он не стал препятствием для развития грамотной письменной речи.

Литература:

1. Королева Л. А. Сленг интернета в речи учащихся: влияние и восприятие // Журнал “Современная педагогика”. –2016. –№ 6. –3-14)
2. Куприянова Т. Ю. Роль интернет-сленга в развитии речи учащихся // Журнал «Образование и наука». –2019. –№6. –2-13
3. Рябчук М. В. Влияние социальных сетей на развитие письменной и устной речи учащихся // Журнал «Современное образование». –2013. –№ 5. –4-10
4. Сафронова О. В. Использование интернет-сленга учащимися: причины и последствия // Журнал «Вопросы образования». –2015. –№ 4. –2-11
5. Чуканов И. В. Особенности интернет-общения и его влияние на культуру речи учащихся // Журнал «Русский язык в школе». –2020. –№ 3. – с.2-18

КӨНЕ ТҮРІКТЕРДІҢ РУНИКАЛЫҚ ЖАЗБАЛАРЫ

Абдулла Әлия Бахтиярқызы, 1-курс, «Асмет Ұлас» педагогика және қызмет көрсету инновациялық колледжі
Ғылыми жетекшісі: Башарова Перизат Мансуровна, тарих пәні оқытушысы

Өзектілігі: Түркі халықтарының тарихы тереңде, тарих жазбаларында түріктер V-VI ғасырлардан бастап көрсетілгенімен, одан да ертерек заманда қалыптасқаны сөзсіз анық. Оған дәлел көне түркі жазба ескерткіштері.

1793 жылы П.С. Паллас көне түркі жазба нұсқаларының кейбір үлгілерін жариялайды. Осы кезден бастап көне түркі жазуларының жаңа дәуірі туды [1,5]. Түркі тілдес халық болғандықтан көне түркі жазба ескерткіштерін оқып білудің мәні зор. Бізге жеткен түрік халқының жазба ескерткіштері Орхон – Енесей жазбаларынан бастау алса, Құтлығ қаған мен оның ұлдары Күлтегін мен Білгеден жалғау табады. Сондай-ақ түркілердің қолбасшысы, әрі түркі қағандарының кеңесшісі болған Тоныкөк жайлы жазба ескерткіштерде табылған. Ескерткіште Тоныкөктің ақыдылығы мен батырлығы баяндалады.

Мәселе: Көне түркі жазба ескерткіштері мен руникалық жазудың шығу және зерттелу тарихы.

Жұмыс мақсаты: Көне түркі жазба ескерткіштерін зерттеу арқылы, түркі халықтарының тарихы мен мәдениетіне қол жеткіземіз.

Міндеттері: Түркі ескерткіштері Орхон-Енесей, Талас жазба ескерткіштері және Білге, Тоныкөк, Күлтегін ескерткіштері түркілердің тарихы жайлы сыр шертеді. Ескерткіштерде қағандардың білгірлігі мен даралығы, Тоныкөктің батырлығы және түркі тайпалары солардың ішінде оғыз, тоғыз-оғыз, құрықан, қырқыз, отүз татар, ұйғыр, қарлұқ, түргеш, үч құрықан сияқты түркі этностарымен қатар, моңғол-манжұр тектес ру тайпалар және де, бөккі челлік ел, түпүт, пұрұм, тағбач т.б отырықшы елдердің тарихы мен мәдениеті туралы

деректер келтірілген. Қазақстан жерінен табылған көне түркі руникалық жазба ескерткіштердің шығу және зерттелу тарихына шолу жасау. Қазіргі түркі тілдеріне қатысы жөнінде зерттеушілердің еңбектеріне тоқталу.

Зерттеу нәтижелері: Көне түркі жазба ескерткіштерін зерттеу, түркі халықтарының мәдениетін, тарихын, тілін танып білуге тікелей жол ашады. Түркі халықтарының тарихын зерттегенде көзге түсетіні, осы көне түркі жазба руникалық ескерткіштері. Көне түркі жазба ескерткіштерінің көптеп табылған аймақтары – Оңтүстік Сібір, Моңғолия, Қазақстан мен Қырғызстанның далалы және таулы аймақтары. Жазба ескерткіштердің 200-ге жуығы тасқа қашалып жазылған ал қалған нұсқалары қорғандарда металдан, саз балшықтан күйдіріліп жасалған бұйымдар ретінде табылған. Зерттеу жұмыстары кезінде көне түркі тайпалары руникалық жазуды VII-IX ғасырларда кеңінен пайдаланғаны белгілі болды.

Қорытындылар: Көне түркі руникалық жазба ескерткіштері мәдени-тарихи құндылықтармен қатар, лингвистикалық жағынан аса маңызды әрі құнды деректерге бай жәдігерлер. Біз көне түркі жазба ескерткіштерін зерттей отыра, көне түркі халықтарының тарихы мен мәдениетіне, шығу тарихына қол жеткіземіз. Кез-келген халықтың мәдениетін, тарихын қандай да бір шежіре немесе жазба ескерткіштерсіз зерттеп білу мүмкін емес. Сол секілді Орхон-Енесей, Күлтегін, Білге және де Талас жазу ескерткіштері түркі халықтарының тарихы мен мәдениетінің айнасы. Сонымен қатар, көне түркі руникалық жазуы – алғашқы әріп жазуының бір тармағы болып табылады. Бұл алфавитпен жазылған қолжазба ескерткіштер түркі халықтарының жоғарғы тіл мәдениеті мен білім өресінің дәлелі.

Түркі халықтары – Еуразиядағы ірі этностардың бірі, олардың тарихында маңызды рөл атқарған Түрік қағанатының негізін қалаушы Бумын қаған, бізге жеткен Күлтегін, Тоныкөк, Құтлығ, Білге қаған жазба ескерткіштері. Тарихи аренада түркі халықтары V-VI ғасырларда пайда болғанымен, табылған көне жазба ескерткіштер түркі халықтарының көне заманнан келе жатқанының дәлелі. Ежелгі түркі халықтарының мәдениеті жөнінде айтқанда біз бірінші және екінші қағандықтарға негіз болған төрт тайпаны – теле (оғыз), ашина (түркі), Енесей қырғыздары мен қыпшақтарды айтамыз.

Түркі мәдениеті үш аймақта дамыды

1. Енесей қырғыздарының мәдениеті;
2. Ертіс бойы қыпшақтардың мәдениеті;
3. Алтай тауы мен қазіргі Моңғолия, Жетісу, Шығыс Түркістаннан табылған теле (оғыз), ашина (түркі) мәдениет өркениеттері.

Әдебиет:

1. Айдаров Ғ «Көне түркі жазба ескерткіштер тілі» Алматы: «Мектеп» 1986 жыл
2. Айдаров Ғ «Күлтегін ескерткіші» . Алматы: «Ана тілі» 1995 жыл 232 бет
3. Аманжолов К.Р «Түркі халықтарының тарихы» Алматы «Білім», 2005ж 304б
4. Аманжолов. А «Түркі филологиясы және жазу тарихы» Алматы; «Санат» 1996ж.128бет.
5. Кемел. М «Даналық дәрістері», «Күлтегін-тоныкөк».

ШЕЖІРЕ – БІРЛІККЕ ҮНДЕЙТІН ҰЛЫ ДАЛА АҒАШЫ

Альмагамбетов Жаслан, 1 курс студенті, «ҚИнЭУ кәсіпкерлік колледжі» ЖМ
Ғылыми жетекшісі: Тавтыбаева А.А., гуманитарлық ғылымдар магистрі, қазақ
тілі және әдебиет пәнінің оқытушысы

Өзектілігі: шежіре, жеті ата мағынасын зерделеу әрбір адам еліміздің, өзінің тарихын білуі тиістігін анықтайды.

Мәселе: зерттеу жұмысында шежіре арқылы қазақ халқының салттары мен дәстүрлерінің ерекшеліктері сараланды.

Жұмыс мақсаты: талдау, саралау негізінде халықтың тарихы, мәдениеті, салт-дәстүрінің ерекшеліктерін анықтау; ұлттық мінез-құлықтың шежіреде көрсетілген өзіндік ерекшеліктерін зерделеу.

Міндеттері: жастарды өз елінің тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрін білуге және ұлттық шежіренің қалыптасу ерекшеліктерін тарихи фактілер, қазақ халқының мәдениеті мен шежірені зерттеген ғалымдардың еңбектерін зерделеу арқылы ашу.

Шежіре - Ұлы Дала халқының бірегей мұрасы. Ол - ер адам жағынан бабаларының ауызша немесе жазбаша аталуын көрсететін қазақтардың шыққан тегін, таралуын баяндайтын тармақ. Ол әр көшпендіге өзінің ежелгі, мыңдаған жылғы шығу тегін қадағалап отыруға мүмкіндік беретін жүйе.

Әрбір қазақ міндетті түрде шежірені (немесе жеті атасын) білуі тиіс. XVIII ғасырда және одан әрі қарай әр қазақ отбасында шежіре жүргізе бастаған. Бұл сөз түрік –монғолдардан шыққан. Монғолдарда «цэжере» «ес» дегенді білдірсе, түріктердің «седжере» деген сөзі де солай аударылады. Көшпелі қоғамда шежірені білу талап етіліп отырды. Қожалар мен сұлтандарда шежіре жазбаша жүргізілсе, дала көшпенділерінде бұл ақпарат ауызша таратылып отырды.

Қазақтардың шежіресі бірқатар ерекше қызмет атқарып отырды: Саяси қызмет - ел билеушілерге көшпенді халықты басқаруға көмектесті. «Қазақ халқының қалыптасқан ру-тайпа, жүзге бөліну ғасырлар бойы бір ұстаныммен қазақтар бір ағаштан, бір түптен тараған, бір «Ұядан» шыққан балапан сияқты өмір сүрген. Осылайша, үш негізгі жүзге бөлінген, бір-бірінен қашықтықта тұрып, жеке-жеке өмір сүріп келген көшпенділердің халық бірлігі туды. Бұл бірлік шежіре арқылы ұғынылып отырды. Бұдан қазақтардың генетикалық ынтымағы шежіреден шыққанын айқын көруге болады. Көшпенді қазақтар өз шежіресін білуді міндеттеген. Ол барша ұлт үшін моральдік – этикалық ерекшелік болып келеді. Біздің тарихымызда ол әрқашан солай болған-ды».

Тарихи қызмет – әр көшпенді өз халқының тарихи өткенін, ру,тайпа, отбасының тарихын толық білу қажеттілігін түсінген. Ата-бабалар туралы нақты ақпарат беріліп отырды. Қазақтар шежіредегі аты аңызға айналған ата-бабаларын қадірлей отырып, оларды өнеге етіп, жас ұрпақты тәрбиелеген.

Отбасылық (немесе әлеуметтік реттегіш) қызметі – қазақтар шежірені мінәжат санады. Көптеген қазіргі қазақтар өз шығу түптерін қайта жандандырып, шежірелерін байыппен зерттеуде. Ежелгі дәстүр бойынша,

қазақтардың тұқымы ер адамнан тарайды. Бірақ кейде шежіреге аттары халыққа аса мәлім болған әйелдерді де енгізеді. Шежіреде адмның есімдерімен қоса, өмірбаяны, аса маңызды оқиғалар тарихы мен болған жері, аңыз-әңгімелер болады. Мысалы, шежіре отбасылық қатынастарды, ас, құрылтай кезінде қонақтарды жайғастырып, халық жиындарын реттеп, жайылым жерлерді бөліп отыруды қадағалау қызметін де атқарды.

Идеологиялық (тәрбиелік) қызметі – шежіре өткенді қастерлеуді, тұқымын жалғастыруды, өз салт-дәстүрін дамытуды, ата-бабалары мен үлкендерді құрметтеуді әрқашан қолдап келіп, тарихи естелік қызметін атқарды. Бұл бірегей институт дала халқының туысқандық қатынастарды сыйлап, бірлік пен ынтымақта өмір сүруге себін тигізді.

Көптеген отбасыларда ұрпақтан – ұрпаққа, әкеден-балаға беріліп отырған жәдігерлер бай мұра ретінде сақталып келеді. Қазақ ауыз әдебиетінде «өз шежіресін білмеген адам жетім іспеттес» делінетін көп мақалдар бар.

ҚР тұңғыш президенті Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан – 2050» Жолдауында: «Шежіре - қазақты бөлшектейтін емес, керісінше, біріктіретін ұғым», - деген. Жазу пайда болғаннан бері шежіре жазылатын болды. Алғашқыда онымен ғалымдар, ресей дипломаттары, өлкенің әскери және азаматтық әкімгерлері, сонымен қатар қазақ қоғамының сауатты адамдары айналысқан. Кейін қазақ шежіресін жинауды Ә.Бөкейханов, М.-Ж.Көпейұлы, Ш.Құдайбердіұлы, т.б. айналысқан.

Сөйтіп, қазақтардың отбасылық құндылықтары шыққан тегін білуге негізделіп, бүгін де Қазақстанның мемлекеттік идеологиясын, әлеуметтік саясатты дәл солай тұрғызыуға тырысады.

Ру тарихы қазақтар үшін теңіздегі теңізшілердің компасы ретінде қызмет еткен. Дәл соның өзінде тарихи тағдырдың күшімен географиялық, шаруашылық, саяси, экономикалық, мәдени маңызды жайлардың бәрі бірігіп келді. Қазақ шежірелері үлкен тарихи құндылық та болып келеді, онда қазақтар өзі жайлы әңгімелейді, онда өзіндік бірегей сана-сезімі бар халықтың бары көрінеді. Шежіре деген тек адамдар ұрпағының мәтіндік жиынтығы ғана емес олар жанұя-неке қатынастары, мұрагерлік құқық, туыстық жүйесі және т.б. көптеген жайттар да кірсе де барлық қазақ қоғамының әлеуметтік нормативті реттеушісі деп те айтуға болады. Әсіресе, шежіреде көрсетілген тарихи белгілі тұлғалардың шығу этнонимін білу қызықты. Шежіреден кез келген адамның өмір жылдары бойынша сол заманда өмір сүрген басқа белгілі тұлғалар туралы білуге болады.

Шежіре ата-баба жөнінде естелік сақтауға көмектеседі. Шежіре - отбасыға бағалы құжат. Оның мәні ата-тегінің ар-намыс сезімін, тегі үшін жауапкершілікті тәрбиелеу, өз отбасының тарихын халық тарихының бір бөлігі ретінде ұғыну. Бұл үшін өз шежіресін барынша терең білген жөн. Отбасы мен тек түпкі мағынасында – бұл сен, сенің ата-бабаң және сенің ұрпағың. Бұл ата-тектік шежіре болады. Оны жасау үшін өз ата-аналарыңнан, ата-апалардан бәрін сұрастырып, барлығын өз шежіресіне жазып қою керек. Бұдан сенің тууын үшін, барлық адамдар кездесуі керек болғаны көрінетін «үлкен ағаш» пайда болады. Егер тым болмаса бір жіп үзілсе, сен дүниеге келмес едің, басқа

біреу туар еді. Өмір жалғасады. Тектің жақсы деген ерекшеліктерінің сақталуы, рухани құндылықтардың артуы, балаларыңыз бен немерелеріңіздің сізді мақтан еткені және бұл өмірдегі сіздің ісіңізді жалғастырғаны өте маңызды. Шежірені жасаған кезде өткенді түсіну үшін шыдамдылық қана емес, дедуктивтік әдіс те керек. Сонымен қоса терминологияны білу өте маңызды.

Зерттеу нәтижелері: жастарға тәлім-тәрбие беретін, ұлттық бірегейлікті сақтайтын – ұлттық салт-дәстүрлерімізді кеңінен насихаттау.

Қорытындылар: Қазіргі жаһандану заманында өскелең ұрпақты сана-сезімі, ақыл-ойы қазақи ұлттық құндылықтарды жоғары бағалайтын, бар асылды бойына сіңірген саналы ұрпақ етіп тәрбиелеуде шежіре мен жеті атаны білудің алар орны ерекше. Н.Ә.Назарбаевтың сөзі бүгінгі 21 ғасырдағы Қазақстан азаматы, өзін-өзі мемлекеттің өкілімін деп санайтын әрбір адам еліміздің, өзіннің тарихын білуі тиіс деп ойлаймын. Еліміздің тұңғыш президенті Н.Ә.Назарбаев: «Бұл тәуелсіз Қазақстанның азаматы ғасырлар тоғысында өзінің арғы-бергі тарихын ой елегінен өткізіп, «Кеше кім едік? Бүгін кімбіз? Ертең кім боламыз?» деген. Бұл, - ... Туған елінің, халқының, өзінің тарихы ешкімнен де ойқы еместігін деген сөз. Бұл әрбір азамат өзінің ата-бабалары қалдырған кең байтақ елдің, жердің лайықты мұрагері болуға ұмтылсын деген сөз.

Сонымен қатар Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру – ХХІ ғасырдағы ұлттық сана туралы Ұлттық бірегейлікті сақтау – ұлттық салт-дәстүрлеріміз, тіліміз бен музыкамыз, әдебиетіміз, жоралғыларымыз, бір сөзбен айтқанда ұлттық рухымыз бойымызда мәңгі қалуға тиіс. Осының ішіне өз ұрпағына жеті атасын үйрету атадан балаға жалғасып келе жатқан қазақтың тәрбиелік дәстүрі де кіреді деп санаймын.

Зерттеу жұмысы берілген тақырыптың өзегіне жетіп, жастарға халқымыздың асыл мұрасы –шежіре мен жеті атаны үлгі өнеге болады деп сенемін.

Әдебиет:

- 1.Қабденұлы Ә. «Арғын, Таз (Алдияр) руының шежіресі». Қостанай, «Қостанай баспа үйі», 2008 ж.
- 2.Ергөбек Қ. «Жазулы хатқа айналған қария». «Солтүстік Қазақстан», 2010 ж.
- 3.«Қазақ ұлтынан – қазақ еліне». Алматы, 2010 ж.
- 4.Кенжеахметов С. «Жеті атаны білуіміз керек».
- 5.«Солтүстік Қазақстан облысы энциклопедиясы». Алматы, «Арыс» 2006 ж.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ЕРТЕГІЛЕРДІ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ ЖОЛДАРЫ

Аймагамбетова Нурай, 4 курс,

«Қостанай жоғары педагогикалық колледжі» коммуналдық мемлекеттік
қазыналық кәсіпорыны

Ғылыми жетекшісі: Кенжегарина Алмагуль Альмухановна
жалпы білім беру пәндерінің оқытушысы

Өзектілігі: Ертегі- ауызша халық шығармашылығының ең көне жанры. Ертегі оқушыны өмір сүруге үйретеді, оған адамгершілік, жақсылық пен әділеттіліктің салтанатына деген сенім ұялатады. Ертегі сюжеті мен фантастикасының артында адамның нақты қарым- қатынасы жатыр. Осыдан ертегі фантастикасының орасан зор тәрбиелік мәні шығады. Ертегі фантастикасының артында әрқашан халық өмірінің шынайы әлемі орналасқан. Халықтың ең шектеусіз фантастикасы оның нақты өмірлік тәжірибесінен туындайды, оның күнделікті өмірінің ерекшеліктерін көрсетеді. Ауызша прозаның көптеген жанрларының ішінде (ертегілер, аңыздар, эпостар, аңыздар) ертегі ерекше орын алады. Ұзақ уақыт бойы ол ең кең таралған ғана емес, сонымен қатар барлық жастағы балалардың ерекше сүйікті жанры болып саналды. Қазақ халық ертегілері жас ұрпақтың адамгершілік және эстетикалық тәрбиесінде адал қызмет етті. Енді біз оларды «әдеби оқу» оқу пәнінің бағдарламасында кездестіреміз. Ертегілерде балалар алдымен әртүрлі қызықты сюжеттермен, бай поэтикалық тілмен, үнемі қиын міндеттерді шешетін және халыққа дұшпандық күштерді жеңетін белсенді кейіпкерлермен танысады. Ауызша халық шығармашылығы оқушыларды адамгершілік, еңбек, патриоттық, эстетикалық тәрбиелеудің сарқылмаскөзі болып табылады деген қорытынды жасауға болады. Ертегі сюжеті мен фантастикасының артында нақты адами қатынастар, халық өмірінің шынайы әлемі жатыр. Мұның бәрі баланың санасына жету үшін мұғалімге ертегі бойынша жұмыс істеу техникасы туралы терең білім қажет. Осылайша, бұл жұмыстың тақырыбы өзекті.

Мәселе: Қазіргі бастауыш мектеп оқушыларды белсенді оқу іс- әрекетіне ынталандыратын және олардың шығармашылық ойлауын дамытуға ықпал ететін тиімді оқыту әдістерін табу қажеттілігіне тап болады. Қызықты және тиімді әдістердің бірі- ертегіні оқыту процесінде және оқушылардың қиялын, дүниетанымын дамыту мақсатында жаңа технологияларды қолдануға жағдай жасау.

Жұмыстың мақсаты: Бастауыш мектепте ертегіні оқытуда жаңа технологияларды қолдану тәсілдерін зерттеу және талдау.

Міндеттерің тұжырымдауға мүмкіндік береді:

- Бастауыш сынып оқушыларының дүниетанымын және айналаға деген өзінің көзқарасын білдіре алуын қалыптастыру;
- Ертегілерді оқытуда жаңа технологияларының ғылыми-әдістемелік әдебиеттердегі теориялық негізін анықтау;
- Ертегілерді жаңа технология арқылы оқыту жолдарында бастауыш сынып оқушыларының интеллектуалды процестері мен ақыл- ой қабілеттеріне әсерін анықтау;
- Оқушылардың даму деңгейін педагогикалық және психологиялық жағынан сипаттау.

Ертегі- бұл жергілікті дәстүрдің абстракцияланған түрі, ол неғұрлым қысылған және кристалданған түрде ұсынылған. Фольклорлық ертегілердің бастапқы формасы- бұл жергілікті дәстүрлер, парапсихологиялық әңгімелер және ұжымдық бейсаналықтан архетиптік мазмұнның енуіне байланысты қарапайым галлюцинация түрінде пайда болатын ғажайыптар туралы әңгімелер. Барлық

дерлік интерпретациялардың авторлары ертегіні фантастикалық фантастикасы бар ауызша баяндау түрі ретінде анықтайды. М.Л. Фон Франц көрсеткен миф пен аңызбен байланыс ертегіні қарапайым фантастикалық әңгімеден тыс шығарады. Ертегі тек поэтикалық фантастика немесе қиял ойыны ғана емес; мазмұны, тілі, сюжеттері мен бейнелері арқылы ол оны жасаушының мәдени құндылықтарын көрсетеді. Балалардың адамгершілік қасиеттерін тәрбиелеу мақсатында ертегіні барынша тиімді пайдалану үшін ертегінің жанр ретіндегі ерекшеліктерін білу қажет. Ең сипаттамаларына тоқталайық. Көптеген ертегілер шындықтың салтанат құруына, жақсылықтың зұлымдықты жеңуіне сенімділік береді. Ертегілердің оптимизмі әсіресе балаларға ұнайды және бұл құралдың тәрбиелік мәнін арттырады. Халық ертегісі үнемі өзгеріп, жаңа шындықтың ерекшеліктерін сіңіргендей, әдеби ертегі әрқашан әлеуметтік-тарихи оқиғалармен және әдеби-эстетикалық бағыттармен тығыз байланысты болды және солай болды

Зерттеу нәтижелері: Сабақ барысында қолданылған жаңа технологиялар арқылы оқушылардың танымдық дүниетанымын қалыптастырып, қиялдарын, ойлау қабілеттерін арттырады. Жоба әдебиет сабағында білім алушылардың қызығушылықтарын арттыруға мүмкіндік бере отырып әр оқушының сабақ барысында өзінің ойын нақты жеткізуге, белсенді болуын көздейді.

Қорытындысы: Қазіргі мектептерде оқыту барысында жаңа технологияларды қолданады. Білім беру – оқытудың тәрбие мен дамытудың үздіксіз үдерісі. Кез-келген ертегідегі ең бастысы, егер мұғалім ертегілерді оқуды басқарған кезде олардың әдеби ерекшеліктеріне сүйеніп, оқушылардың әдеби дамуы тұрғысынан маңызды қажетті дағдыларды дәйекті түрде қалыптастырса, оқушылардың дүниетанымы артатын еді. Оқу- іздеу процесінде оқушылар ертегі туралы жанр ретінде, ғажайып әлем туралы практикалық идеяларды жалпылап, тереңдетуі керек, яғни оларда дағдылардың оңтайлы көлемін құру қажет. Бұдан шығатын қорытынды – оқушыларға ертегіні үйретуде тиімді әдіс – тәсілдер мен технологияларды қолданған жөн. Ол баланың өй – өрісін, шығармашылығын және қиялын дамытып, жаңа заман талабына сай жан – жақсы дамыған тұлға ретінде қалыптастыру.

Әдебиеттер тізімі

- 1.Қ.Бітібаева Әдебиеті оқыту әдістемесі мен технологиясы А.,2003
- 2.Фролова, Л.А. Использование современных технологий в образовательном процессе // Начальная школа. – 2008. – №11. – С.94-98.
- 3.Қазақ ертегілері: Аңыз, тұрмыс-салт, қиял-ғажайып,хайуанаттар туралы ертегілер. Алматы «Балауса» - 2004 27-346бет
- 4.Қалиев С. Халық ертегілері. / С. Қалиев Тәрбие құралы. 2005. -№11. 3-76 бет.
- 5.Қалқабаева М. Балалар әдебиеті-тәрбие құралы. / М.Қалқабаева — Алматы:«Мектеп» 1976. 68-1016 бет.

РОЛЬ К.И.САТПАЕВА В СТАНОВЛЕНИИ ЕВНЕЯ БУКЕТОВА

Айгожина Юлия, студентка 1 курса

Карагандинского Банковского колледжа им. Ж.К.Букунова

Научный руководитель: Умирзакова Б. Е. преподаватель русского языка и литературы

Актуальность. Выдающийся ученый-геолог, незаурядный организатор науки, крупный государственный и общественный деятель, Сатпаев золотыми буквами вписал своё имя в историю своего народа. Величие академика К. Сатпаева трудно переоценить! Человек высокой эрудиции, обладавший энциклопедическими знаниями во многих областях науки, Сатпаев задал стране интеллектуальный, научный тренд развития, в результате которого казахстанское общество из просвещённого превратилось в интеллектуально-научное и профессиональное. Именно благодаря заслугам великого учёного был заложен фундамент сегодняшнего инновационного и научного потенциала, которым обладает наш народ, наша молодежь и наша страна.

Судьбоносным стало знакомство с К. И. Сатпаевым и для начинающего вузовского работника Евнея Букетова. Именно Сатпаев сумел распознать и по достоинству оценить в талантливом молодом ученом Букетове выдающиеся организаторские способности, удивительные человеческие и личностные качества.

Актуальным является изучение преемственности поколений в развитии науки, образования в Казахстане. Молодежь должна знать историю, изучать биографии выдающихся людей, которые внесли неоценимый вклад в процветание своей страны, служили своему народу.

Проблема. В истории казахского народа и Казахстана академик Каныш Имантаевич Сатпаев был не только феноменальным провидцем тайн земных недр, выдающимся ученым-геологом и организатором науки, а прежде всего крупнейшим для своего времени мыслителем и естествоиспытателем. Большой общественный и государственный деятель, тонкий политик, внесший свой вклад в цивилизованное индустриальное развитие Казахстана, он был неформальным лидером общества. Он был великим сыном своего народа. Для разных поколений жизненный путь Канеке - пример того, как нужно любить свою родину.

Цель работы. Анализ и раскрытие роли и значения Каныша Имантаевича Сатпаева в становлении Евнея Букетова как ученого.

В своей работе мы поставили цель- исследовать, что объединяло К.И. Сатпаева как учителя и Е.А.Букетова как ученика: они обладали целеустремленностью, умением воплощать свои мечты в конкретные дела. Их научный талант был направлен на системные процессы развития науки и техники: поиск месторождений ряда различных металлов, их исследование и разработку, обогащение и металлургический передел, создание крупных индустриальных узлов и всей комплексной системы индустриализации народного хозяйства.

Задачи. Показать неоценимую роль Сатпаева К.И. в деле организации науки Казахстана, в становлении и упрочении высшего образования в республике. Созданный Сатпаевым институт геологических наук стал в то время центром геологической мысли не только республики, но и всего Союза. И конечно, Академия наук РК – детище Каныша Имантаевича, создание

которой, а затем и деятельность на посту первого президента, требовало от ученого героических усилий, неординарных организаторских способностей. Под непосредственным руководством Сатпаева были открыты новые академические институты, определившие векторы развития казахстанской науки: ядерной физики, математики и механики, гидрогеологии и гидрофизики, химии нефти и природных солей, химико-металлургический, горно-металлургический, ихтиологии и рыбного хозяйства, экспериментальной биологии, экономики, философии и права, литературы и искусства, языкознания.

Через взаимоотношения двух великих ученых показать их подвиг в деле служения своему народу, найти общее, что их объединяло.

Результаты исследования. Исследование роли Сатпаева в становлении Букетова как ученого, академика, ректора Карагандинского Государственного университета. Перед великими людьми всегда стоят большие трудности в достижении цели, но они не сдаются. Мы должны изучать и чтить память заслуженных сыновей казахского народа.

«Писатель выковывается в несправедливости, как выковывается меч», - заметил как-то Хемингуэй. Сатпаев не был писателем, но характер его и мастерство геолога, действительно, закалялись в несправедливости. Он просто был таким, каков есть, со всеми своими устремлениями к творчеству, открытиям, и таким он останется в сердцах людей, которые его знали.

Выводы. Ученые К.И.Сатпаев и Е.А.Букетов имели много общего, они всю свою жизнь посвятили служению своему народу, отдавали все свои силы и знания для развития казахстанской науки и производства. Выдержали тяжелые испытания, травлю и непонимание со стороны властей, но остались верны своим идеям.

Литература

1. Букетов Е.А. Детские годы Каныша. А., 1978
2. Могильницкий В. Незабываемые встречи Караганда, 2014
3. Сатпаев Каныш Имантаевич Собрание трудов: В 8-ми томах. Т.1: Большой Дзезказган / Сатпаев, Каныш Имантаевич; МН-АН РК; Центр.гос. архив РК. - Алматы: Ғылым, 1998. – 528 с.
4. М.Сарсекеев Сатпаев. Серия Жизнь замечательных людей. М., 1980

ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ НА РУССКИЙ ЯЗЫК

Айбасова Индира, Сейілбек Айжан студенты 1 курса

Учреждение «Костанайский Гуманитарный колледж»

Научный руководитель: Мешелова Роза Жарасбаевна- магистр педагогики,
преподаватель русского языка и литературы

В современном мире сеть Интернет стала средством общения для всего мира. Мы заметили, посещая различные сайты, форумы, чаты, общаясь по электронной почте, что в виртуальном пространстве слова русского языка, часто употребляют не по правилам. Тексты пишутся «на скорую руку» и

выглядят примерно одинаково: с орфографическими ошибками, без знаков препинания, часто без прописных букв, с многочисленными сокращениями и опечатками, рисунками или же смайликами. Тема нашей работы актуальна и мы задумались давно, поскольку сами являемся пользователем сети Интернет. Нам далеко не безразлична судьба русского языка, ведь культура общения на родном языке, как нам кажется, уходит на второй план. Конечно же это связано с появлением новых технологий. Раньше люди вместо Интернета общались посредством писем с соблюдением всех языковых норм. Современная нынешняя молодежь старается общаться на более упрощённом языке. В дальнейшем всё это может отразиться на речевой культуре подрастающего поколения, поэтому мы не должны этого допустить. Мобильник перестал быть показателем статуса его владельца, а приобрел образ незаменимого спутника, который сопровождает своего владельца 24 часа в сутки, 7 дней в неделю. Почти у каждого человека, начиная с раннего школьного возраста, сегодня есть мобильный телефон. Он стал неотъемлемой частью нашей жизни. Мобильный телефон давно превратился не только в незаменимого спутник жизни взрослых людей, но и в недорогой и полезный подарок для детей. Однако не стоит торопиться.

Хорошо, если телефон используется по своему прямому назначению: для важных разговоров, но в последнее время «мобильник» перестал быть просто «мобильником», он превратился в причину самой настоящей зависимости. Актуальность данной темы исследования в том, что существуют проблемы, которые возникли с появлением Интернет - сленга и не решены до настоящего времени:

1) сетевой язык уже превратился из модного течения в новый стиль онлайн –общения и правописания в чатах, на наличие орфографических и пунктуационных ошибок входит в привычку, что становится причиной снижения грамотности;

2) из-за сленга подрастающее поколение не знает, хорошо это или плохо употреблять тексты со смайликами и разница между ним и правильным русским языком очень скоро может стать незаметной для подростка или молодого человека;

3) невозможно постоянно выражать свои мысли и эмоции с помощью сленга, а потом (когда того требуют обстоятельства) заговорить красиво, грамотно, свободно. В соответствии с поставленными целями предлагается решение следующих задач:

1) выяснить, как социальные сети влияют на русский язык;

2) обосновать причины использования сленга подростками;

3) провести сравнительный анализ отношения к молодёжному сленгу моих сверстников и взрослых на основе анкетирования;

4) обобщить и систематизировать данные, формулирование выводов и предложений по заявленной проблеме;

Гипотеза исследования: социальные сети отрицательно влияют на речь подростков

Объект исследования - интернет-сленг в социальных сетях.

Предмет исследования- влияние социальных сетей на русский язык

Сегодня сложно переоценить роль интернета в нашей жизни в плане получения и объема всевозможной информации, а также в организации общения. Ведь общение – способ взаимодействия людей друг с другом, а с появлением всемирной паутины это общение вышло за рамки одного дома, города даже одной страны. В течение многих лет существовали и другие средства передачи информации на расстоянии, но те неудобства, с которыми часто сталкиваются участники такого общения, вынуждают многих из них перейти в ряды тех людей, кто уже оценил преимущества нового мира цифровых технологий и в частности интернета. В настоящее время электронная почта, всевозможные форумы, организованные в сетевом пространстве, многочисленные Интернет - журналы и газеты, да и сам интернет для многих стал более важным аспектом повседневности, чем телевизор или телефон. У сетевой коммуникации имеется масса преимуществ по сравнению с общепринятыми способами личного общения, и именно они играют огромную роль в привлечении людей через интернет общения. Интернет, служащий изначально исследовательским и учебным интересам, становится все более популярным в мире обычного общения. Общение посредством интернета особенно важно для тех людей, чья жизнь в плане организации общения с другими людьми по тем или иным причинам обеднена. Такие люди используют всемирную сеть интернет, как альтернативу своего непосредственного окружения. Около половины пользователей интернета выходят на просторы сети, для того, чтобы расширить свой кругозор общения, так как сеть создает иллюзию товарищеских отношений без требования дружбы. Таким образом, интернет играет колоссальную роль в организации вида общения. [1]

Гораздо реже смайлики служат для обозначения различных понятий, абстрактных или конкретных объектов, действий и состояний человека. Такие смайлики принято называть смысловыми. Особенность классических смайликов— в горизонтальном расположении вертикальных зон лица и тела. Эти же смайлики обозначают эмоции, жесты, мимику, действие и состояния человека, а также различных персонажей. При общении в Интернете мы используем различные смайлики, которые передают наше состояние, наши эмоции и жесты, наши чувства. [2]

В переписках по электронной почте, когда обмен сообщениями занимает секунды, общение посредством письменной речи происходит так, как если бы мы видели собеседника. Общаясь в сети при помощи коротких фраз, емких и сжатых выражений, обозначая эмоции картинками-смайликами, подростки вырабатывают свой новый язык общения, построенный на графических символах и словах. Смайлики получают все большее распространение, становясь практически общепринятым языком. Все это приводит к тому, что пользователи начинают вести повествование от третьего лица. Снижение вербальных текстов, где человек может выразить свои эмоции, мнение, отношение к происходящему с помощью ярких выражений, с употреблением грамотной речи, богатой сравнениями, прилагательными, эпитетами, и замена этих текстов краткими выражениями, условными знаками, смайлик, безусловно

упрощает презентацию личности. Сленг делает речь более краткой, эмоционально выразительной, говорящий может наиболее полно и свободно выразить свои чувства и эмоции. К сожалению, многие люди не осознают, что чистота родного языка - это показатель культуры и морального состояния всего народа. Каждый современный человек обязан знать элементарные правила русского языка. Реальная же картина свидетельствует, как деградирует общество, становясь практически безграмотным.

Безграмотность поработает молодых, как наиболее активных пользователей социальных сетей, где в принципе отказываются от правописания.

Сейчас особенно заметно проникновение сленга по всему миру со всеми словами общеупотребления, даже в язык средств массовой информации и в литературу. Особенно это заметно в сети Интернет. Как отмечают филологи: «...по мере наблюдения за естественным ходом развития этого объекта со всей очевидностью стала проявляться та опасность, которую он представляет собой, всячески способствуя коррозии языка, размыванию его орфографических и грамматических основ и деформации лексико-стилистических норм».

Коверканье слов неизбежно снизит грамотность. Мы считаем, что безграмотность в современном информационном обществе все же должна признаваться пороком, а писать и говорить правильно, должно считаться престижным. Нужно повышать культуру речи и овладевать нормами языка.

Работая над данной темой, мы пришли к выводу, что своим стилем общения подростки лишь показывают неуважение к родному языку, русский язык теряет все свое богатство, красоту и образность.

Литература

1.Виноградова Т.Ю. «Специфика общения в Интернете». Казань 2004.

Гольцова Н.Г, Шамшин И.В.

2.Гревцов, В.Е. Развитие социальных связей и отношений в виртуальных сообществах // Социосфера. - 2010. - №1. - С.59 – 61.

ОТ ПИСЬМА К СМС СООБЩЕНИЯМ

Алданазарова Биназир, студентка 2 курса

Алматинского государственного гуманитарно-педагогического колледжа №2

Научный руководитель: Айтжанова Айман Айткурмановна, преподаватель
русского языка и литературы

Актуальность: XXI век считается веком виртуального общения, поэтому актуальность исследования обусловлена с одной стороны с возрастающей популярностью SMS как способа коммуникации, особенно среди молодежи, с другой стороны – с понижающейся грамотностью письменной речи обучающихся.

Проблема: внедрение в повседневную жизнь практики обмена короткими интерактивными сообщениями приводит к обязательному

снижению орфографической и синтаксической грамотности. В связи с этим, возникает основополагающие и проблемные вопросы:

В чем причина популярности СМС-языка?

Выяснить, влияет ли компьютерный и СМС - сленг на грамотность?

Цель работы: исследование языка СМС-сообщений с точки зрения нового вида коммуникации современного русского языка.

Задачи:

- изучить особенности языка СМС;

-определить типичные нарушения языковых норм в данных сообщениях (сбор материала – запись и исследование текстов СМС.

-определить плюсы и минусы СМС-связи

Бумажные письма по праву считаются величайшими культурными ценностями человечества. Письма передавали настроение, раскрывали душу человека.

Переписка между людьми очень важна, так как в ней раскрывается внутренний мир человека, его душа. Важными условиями этого жанра является искренность, которая возможна при внутренней близости родственников или дружелюбно настроенных людей. Ведь, когда читаешь письмо, словно разговариваешь с близким тебе человеком.

Письмо в конверте... вспомните, как давно это было! Теперь уже в прошлом веке. Примерно на его исходе – годах в 90-х. Тогда люди ещё писали друг другу бумажные письма, теперь они в прошлом. Но стремительность жизни диктует свои правила и заставляет нас общаться быстро, кратко. А как же такие качества как душевность, отзывчивость, теплота души?

Надо признать, есть у современной виртуальной переписки одно важное достоинство – скорость, которая не просто сокращает расстояние, но и позволяет общаться в реальном времени. Вот именно эта сиюминутность электронной переписки и вытеснила из человеческого общения переписку бумажных писем.

Но вопрос вот в чём: а не утратили ли мы что то, лишившись бумажной переписки? Что если, поддавшись соблазну быстрого общения, мы не заметили, как лишили себя более значимых вещей? Может быть, бумажная переписка всё-таки нужна и важна, и могла бы продолжаться наравне с электронной.

Мои родители живут в Астане, каждый день мы общаемся по WhatsApp, Viber, vk. В век новых технологий виртуальная переписка позволяет сократить расстояние между нами, обеспечивает общение в реальном времени. Многочисленные смс - сообщения, фотографии, видео и аудиофайлы, которые мы отправляем друг другу создают ощущение, будто они совсем рядом, и нет тех десятков тысяч километров между нами. Очень здорово, что есть возможность поделиться своими мыслями, спросить совета. Но есть и минусы электронного письма: текст сокращается, все чаще это однотипные или простые предложения, некоторые слова заменяются смайлами. Речь скучна и однообразна. Порой быстрая отправка сообщения приводит к нарушениям норм орфографии и пунктуации. А самое главное, электронные письма часто стираются из памяти.

Совсем недавно я разбирала документы и нашла письма родителей, которые они писали друг другу в то время, когда папа проходил воинскую службу. Попросив разрешение прочитать их, я ощутила такое тепло. Писем оказалось очень много. «Привет, дорогая моя девочка! Пишу тебе, находясь высокого в горах, нам дали 30 мин отдыха и я решил написать тебе письмо...» Эти письма как частичка жизни, они наполнены теплотой и заботой, они передают настроение. Сравнивая электронные и бумажные письма, я увидела колоссальную разницу. Каждое письмо было выведено красивым почерком и это придавало ему жизнь, нежели «сухое», набранное на клавиатуре. Описывая службу, папа рассказывал все подробно, до мелочей, тем самым пытался, наверное, нарисовать картину. Я представила папу в красивой военной форме, настоящего защитника Родины, сильного и смелого. А ожидание письма? Мама рассказывала, что каждый день заглядывала в почтовый ящик, надеясь увидеть сокровенный конверт. Сколько радости и счастья было, когда приходили письма!

Да, я соглашусь, что на сегодняшний день электронная переписка быстра и удобна. Но может быть, письма всё-таки необходима и могли бы продолжаться наравне с электронной?

Важность проблемы состоит в том, что история письма насчитывает много тысячелетий. На данный момент все современные средства связи потихоньку вытесняют письма, которые были единственным средством передачи информации и написание которых было умелым искусством. Однако и в наши дни не следует забывать об элементарных правилах письменного обмена информацией.

Я думаю, близким людям всегда приятно твое послание, признание в любви, отеческое наставление. Поэтому, пишите письма, пишите от руки, не на компьютере, они теплые и живые.

Для меня лично, есть как минимум 7 причин, чтобы вернуться к несправедливо забытому эпистолярному жанру.

1. В бумажном письме присутствует почерк - это не просто инструмент, благодаря которому происходит написание письма. Это отражение личности автора. Почерк – это наша визитная карточка. Из почерка как проявляется образ человека, написавшего письмо и передается его "живая" энергетика. Но электронная почта - это только один из способов связи между людьми с помощью компьютера.

Нет сомнений, что развитие человеческой письменности будет идти дальше. Нет сомнений, что эта история не закончилась - она ещё представит нашему вниманию много интереснейших явлений.

Письмо в конверте...! Как давно это было! Теперь уже в прошлом веке. Тогда люди ещё писали друг другу бумажные письма, но теперь эти письма в прошлом.

Как-то я спросила одноклассников: «Получал ли кто-нибудь из вас письма в конверте?» Ответ можно было предугадать – «Нет!» Но тут же выяснилось, большинство из них письма все же писали... Дедушке Морозу!

Суть всех этих писем заключалась в просьбе – прислать желанный подарок к Новому году. И вот чудо! Подарок, как правило, находили под елкой, а вот ответа в виде письма от Деда Мороза никто так и не получил.

Для чего люди писали письма? Это был простой способ передачи информации или все-таки что-то более значимое? Почему взрослые с ностальгией вспоминают времена, когда почтальон приносил не только квитанции и извещения, но и конверты подписанные таким знакомым, таким родным почерком?

Еще один вопрос меня беспокоит: не утратили ли мы что то, лишившись бумажной переписки? Что если, принимая как норму мгновенность общения при помощи современных средств связи, мы не заметили, как обокрали себя в более значимых вещах? Может быть, бумажная переписка всё-таки необходима и могла бы продолжаться наравне с электронной перепиской?

Результаты исследования: SMS -сообщения, несмотря на необычность, ненормативность языкового облика, служат средством позитивной частной коммуникации.

SMS -сообщения все-таки влияют на грамотность человека, но часто мы предпочитаем просто не замечать эти ошибки или допускать специально в силу определенных причин. Современное электронное общение необходимо корректировать: развивать умение слышать себя и грамотно оформлять свои мысли. Благодаря социологическому опросу, можно сделать вывод, что SMS -сообщения прочно вошли в нашу жизнь, потому что это очень удобно, быстро, они избавляют от лишних разговоров, передают жесты и эмоции.

Литература

1. Лихачев Д.С. О филологии. М., 1989. С. 17.
2. Веретенникова А.Е. Пути совершенствования письменной речи <http://www.irex.ru/press/pub/polemika/06/ver/>.
3. Сидорова М.Ю. «Засоряют ли СМС-сообщения русский язык?», или «На зеркало неча пенять...» // <http://marinadoma.narod.ru/inet/sms.html>.
4. Торчилин В. Гибель письменной речи // http://science.ng.ru/human/2000-05-24/4_speech_death.html.
5. Истрин В.А. Возникновение и развитие письма. М., 1965

ЯЗЫКОВЫЕ БАРЬЕРЫ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА И ПУТИ ИХ ПРЕОДОЛЕНИЯ

Акчурин Владислав, студент 2 курса КГКП

«Костанайский колледж автомобильного транспорта»

Научный руководитель: Русак Айгуль Кенесовна, преподаватель
инострannого языка

Актуальность выбранной темы состоит в том, что в процессе изучения иностранного языка у человека возникает такая проблема, как неспособность говорить и ясно излагать свои мысли на изучаемом языке. Человек может длительное время изучать грамматику, пополнять словарный

запас, переводить тексты, писать письма, смотреть фильмы, слушать музыку и понимать содержание, однако сформулировать мысль и передать ее вербально у него не получается.

В связи с данной проблемой **целью** нашей работы является изучить причины и выявить способы преодоления языкового барьера на примере изучения английского языка.

Объектом данного исследования является языковой барьер при изучении иностранного языка.

Предметом исследования являются причины возникновения языкового барьера в процессе изучения иностранного языка.

При изучении данной темы основными **задачами** мы определили следующее:

1. Изучить научную литературу, характеризующую понятие «языковой барьер»;
2. Изучить причины возникновения языкового барьера;
3. Провести опрос среди учащихся
4. Выявить способы преодоления трудностей в процессе общения на иностранном языке;

В процессе изучения данной темы нами были использованы следующие **методы**:

1. Изучение научной литературы;
2. Анкетирование;
3. Анализ полученных данных.

Практическая ценность данной работы заключается в том, что она может быть использована на занятиях иностранного языка или как дополнительный материал.

Языковой барьер — это сложность выражения собственных мыслей или сложность понимания иностранного языка, связанная со страхом или стыдом. Часто, изучая английский язык, казалось бы, во всех его проявлениях и сложностях, пройдя всевозможные тесты и точно зная свой уровень, вы вдруг сталкиваетесь с каким-то препятствием, которое может помешать вам. Вроде бы в книге все понятно: вы свободно читаете и переводите тексты, немного подумав, сами составляете предложения, владеете базовым запасом слов. Но стоит вам в жизни вырваться куда-то за пределы вашей привычной жизни и оказаться, например, на таможне, в аэропорту, заграничном отеле, как вас будто парализует, и вы не можете вспомнить даже элементарные слова.

Наиболее эффективным для снятия языкового барьера является коммуникативный подход в изучении английского языка, который позволяет учитывать личностные особенности учащихся, позволяет дать максимальную практику всех языковых навыков и речевых умений, который позволяет задавать ситуации, приближенные к реальности, позволяет влиять на эмоциональный мир обучающихся, вызывать и побуждать их к общению. Анализируя данные анкеты, мы пришли к выводу, что почти каждый сталкивается с языковым барьером при изучении английского языка.

Литература

1. <https://www.wallstreetenglish.ru/blog/>
2. <https://www.ef.ru/englishfirst/english-study/articles/barrier.aspx>
<https://englex.ru/how-to-overcome-language-barrier/>
3. <https://www.english-language.ru/articles/tips/yazyikovoij-barer-%E2%80%93-cto-eto-takoe-i-s-chem-ego-edyat>
4. <https://easyspeak.ru/blog/sovety-i-sekrety/kak-preodolet-yazykovoij-barer-v-anglijskom>

БАҚЫТ ҒОЙ «БАУЫР» ДЕГЕН

Аманжан Тілекқабыл, 1 курс студенті

«Қостанай автомобиль көлігі колледжі» КҚМК

Ғылыми жетекшісі: Нұржанова Гүлмир Қарсаққызы

қазақ тілі мен әдебиеті пәні оқытушысы

Өкінішке орай, қазіргі жаһандану қоғамымыздағы кейбір жастардың әдепсіз әдеттерге бой алдыруы, жат ағымның жетегінде кетіп, туған–туысы, достарынан теріс айналғаны былай тұрсын, өзінің туған ата–анасының қарсы шығып, ақырында болашағынан үміт күттірген өскелең ұрпақтың ғасырлар бойы қалыптасқан ұлттық, рухани құндылықтарға қарсы келуінің басты себебі не? Өзін қоғамнан алшақ ұстауында, адам жаратылысынан бойында бар адамгершілік, бауырмалдық секілді асыл қасиеттер жоғалуына не ықпал етуде? Осы сұрақтарға жауап іздеу мақсатында өзімнің ғылыми жұмысымның **тақырыбын:** «Бақыт ғой «бауыр» деген»-деп бастадым. Жасырын емес, қазіргі таңда бір қарағаннан–ақ сыртқы келбетімен көпшіліктен ерекшеленіп тұратын деструктивті ағым жақтастары кездесіп жатады. Сауда орындары болсын, қоғамдық қатынас көліктерінде де кезігіп қалатынымыз рас. Байқап қарасақ, басым көпшілігі сізбен қарым–қатынас жасауда әдептілік, бауырмалдық деген қасиеттерді мүлдем танытпай, керісінше дөрекілік көрсетеді. Осы орайда ғылыми жұмысымның **мақсатын:** қазақ халқының «бауырым» деген сөзінің мағынасын ашып, талдап, оны көңілімізге бекіту және болашақ ұрпақты бауырмалдыққа тарту-деп қойдым. Осы мақсаттан шығатын **негізгі міндеттерім:**

- «Бауырым» сөзінің мағынасын ашып, қолдану аясын зерделеу;
- «Бауыр» туралы мақал-мәтелдер мен нақыл сөздерді жинақтау;
- «Сіз «бауырым» сөзін қалай түсінесіз?»- тақырыбында эссе өткізіп, нәтижелерін талқылау.

Өкініштісі, қазіргі таңда адамдар арасында достық, бауырмалдық мінездерден гөрі, алауыздық көбірек байқалатыны жасырын емес. Кейде адамдар болмашы бір дүниелік іске бола, өзінің бауырларымен қарым–қатынасын үзіп жатады. Елімізде халықтың атадан қалған асыл тәрбиелік құндылықтарын бойымызға сіңіріп, іске асыра білсек қана халқымыздың бірін–біріне деген бауырмашылдығы арта түсері ақиқат.

Сондықтан да жұмысымның **өзектілігін** «Адамзатты бауырлас ретінде сүйіңіз- деп Абай атамыздың даналық сөзімен алуды жөн көрдім. Жанымызда жүрген адамдарды жақсы көру, қоршаған ортамызға қамқорлық танытып, адамгершіліктің құнды қасиеттерінің бірі-бауырмашылдықты өсіп келе жатқан жас ұрпақ бойына сіңіру, терең ұғыну қазіргі қоғамымыздың негізгі өзектілігі деп танымын.

Зерттеу жұмысымның **кезеңдері** үш бөліктен тұрады:

- ✓ тақырып бойынша мәліметтермен танысу;
- ✓ эссе өткізіп, нәтижелерін талқылау;
- ✓ тақырып бойынша нақыл сөздер мен мақал-мәтелдерді жинақтау.

Бұл зерттеу жұмысымның практикалық **құндылығы** оны қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында немесе қосымша материал ретінде қолдануға болады.

Зерттеу барысында **күтілетін нәтиже**: жалпы, жасы кіші бауырға кешірімді болу, қоғамда бір-бірімізге көмек беру, жәрдем қолын созу, адамдарды жақсы көру, жақындарыңның қателіктерін кешіре біліп, көркем мінезділік танытқан кезде бірлік пен татулық қанат жаяды, еліміз өсіп, ортамыз өркендейді.

Қортынды. Қазақ тілі әлемдегі ең бай, көркем тіл бола тұрса да, оны күнделікті ауыз-екі сөйлеуде дұрыс қолдана алмаймыз. Оған себеп сөздің лексикасына үнілмеу, оның мәні мен парқына бармау. Әрбір сөздің өзіне тән терминологиялық аспектісі, атауы, мағынасы және фонетикалық жағынан айтылу, жазылу ерекшеліктері болады.

«Бауырым» дейтін сөздерді заманауи елімізде жастар арасындағы ерлер қауымы көбірек қолданады. Кез келген ортада бірде «дос», бірде «бауыр» дегенін естіп, байқап жатамыз. Ал шындығында екі сөздің қандай мағынасы мен салмағы бар екен?!

«Бауыр» - қазақ тілінде туыстық атауды білдіреді. Ал адамға ең жақын ағзаның бірі де – бауыр. Сол секілді туған-туыс та жаныңның бір бөлшегі, жақының. Демек, бауыр деген – өмірдегі барың, досың, сүйенішің, жақының, ақылшың, қорғанышың. Туысқан басына іс түсіп қамыққан сәтте, қолыңдағы барыңды бергің келіп шыр-пыр болуың да сондықтан шығар.

«Бауырым» деп бауырға басудың өзі керемет сезім. Бізге келсін-келмесін досқа да «бауыр» деп, танысқан адамға да «бауыр» дейміз. Әр сөздің киесі, қадірі болады. Ендеше құны әлдеқайда биік тұратын бауыр сөзін кез келген ортада айту үлкен қателік. «Бауырым» деп бауырға басқан екенсіз, ол сіздің бір бөлшегіңіз, яғни оның үлкен жауапкершілігін сезіну керексіз.

Бауырмалдықтың салдары адамның не халықтың өзіне зиянды болмас үшін ол тәуелсіздік, ұлттық мүдде, ұлттық намыс сияқты ұлы құндылықтармен астаса көрініс табуы керек. Демек, ақ сақалды аталарымыз бен ақ жаулықты аналарымызды, жасы үлкен аға, әпкелерді құрмет тұту, қарындасты қарындас, ініні іні деп сыйлай білудің де елді құрметтеуге жататынын ұққан жөн. Әсіресе, бірге туғандар, достар жан-жақтан жиналғанда, әке-шешенің, бірге өскен достардың қуанышы ерекше. Олардың бір-біріне деген бауырмалдығы марқая түседі. Осындайда маған бауырдан асқан бақыт жоқтай көрінеді. Шындығында да солай емес пе?! Әр адамның, әрбір елдің бақытқа кеңеліп, мәнді де ұзақ, тату,

бейбіт өмір сүруге құштарланатыны сөзсіз. Қазіргі заманауи көп ұлтты мемлекетімізде ұлттар мен ұлыстар арасындағы қатынас, бір-біріне деген өзара құрмет, сыйластық, достық бұрынғыдан да қажет. Ғасырлар тереңінен келе жатқан ұлы Абай атамыз «Адамзатты бауырлас ретінде сүйіңіз» өсиеті де осыны жеткізеді. Халықтар достығын нығайту, татулықты арттыру, бейбіт өмірде бірлесе өмір сүру, бауырмалдықта болу бақыт емес пе?!

Әдебиеттер:

1. <https://centre-tur.kz/kk/maqalalar/din-j...>
2. <https://en.ppt-online.org/753452>
3. <https://ppt-online.org/753452>
4. <https://nurqanatbaizaq.islam.kz/ru/post/...>
5. <https://ppt-online.org/758735>

ҚАЙСАР ТҰЛҒА ҚАНЫШЫМ

Әбнұр Гүлнәз Думанбекқызы, II курс студенті,
«Н. Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі» КМҚМ
Ғылыми жетекшісі: Оразова Гулхашима Куандыковна,
арнайы пәндер оқытушысы, педагогика ғылымдарының магистрі

Өзектілігі: Қазақ халқының мақтанышы бола білген атағы Қазақ КСР одағына танымал қайсар тұлға Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың ғылымға және жер асты қазба байлықтарымызды зерттеу жұмыстарына сіңірген еңбектерін зерттеу жұмыстарындағы еңбектерін насихаттау. Оның іздемпаздығы мен ғалымдық жолын кейінгі жастарға үлгі етуді өз зерттеу жұмысыма негіз еттім.

Мәселе: Қазақ КСР академиясының академигі, Кеңес Одағының және Қазақстанның металлогения мектебінің негізін қалаушы, қазақтан шыққан тұңғыш академигі Қаныш Имантайұлының өмір дастаны мен ғылымға деген ұмтылысын зерделеу, тану жұмыстары әле де өз дәрежесінде зерттеліп келе жатқан жоқ. Оның еңбек жолы әле де тереңірек зерттеуді жастар арасында белсенді насихаттау жұмысын қажет етеді.

Жұмыс мақсаты: Қаныштың Қаныш болғалы да міне 125 жыл өтіпті. Бірақ осындай нар тұлғаларымыздың еңбектері мерейтой шақтарында ғана емес жыл сайын атап өтілсе артық болмас еді. Қайталанбас тұлғаларымыздың еңбегін кейінгі ұрпаққа үлгі ете отырып, жастардың бетін зерттеушілік пен ғылымға бұру осы зерттеу жұмысымының басты мақсаты болып табылады.

Міндеттері: Өзімнің осы ізденіс зерттеу жұмысымды Қаныш Сәтбаевтың өмірбаяны ғана емес, өмір сүрген кезеңіндегі елдің хал-ахуалы, саяси-әлеуметтік жағдайы, Қазақ ғылымының дамуы, саясат басындағылардың әділетсіздіктер мен еліміздің қазба байлықтарына зерттеу жұмыстары, ғылымға бетбұрыс тақырыптарына зерделеу арқылы зерттеу жасадым.

12-сәуір-Ғылым күні мерекесі. Бұл дата қазақ ғылымының қара нары, қайталанбас тұлғасы, Қаныш Сәтбаевтың туған күні құрметіне қойылғаны белгілі. Парасатты ғұмырын еліне, жеріне арнаған ғалымның ұлт болашағы үшін атқарған еңбегі ұшан – теңіз. Қазақтың бай жерінен қазба байлықтарын

тауып ,өндіріс орындарын ашқан қазақтың тұңғыш академигі. Бір сөзбен айтқанда, мемлекет және қоғам қайраткері Ілияс Омаров айтқандай: «Қаныштұтас дәуірдің жұлдыз тұлғасы. [1]

Ұлтымыздың кемеңгер перзенті Қаныш Сәтбаевтың ғұмыр жолын айшықтауға елу жылдан астам уақытын сарп етіп, біртуар ғалымның жарқын бейнесін тартымды һәм тұрлаулы еңбегімен қазақ қауымына танытқан қаламгерлер көп емес. Олардың ішінде Қаныш Имантайұлы өмірінің белестерін бүкпесіз ашып, ұлағатты ,ерлікке толы істерін саралап та, даралап та ұлықтаған, шоқтығы биік қаламгерлеріміздің бірегейі Медеу Сәрсекенің еңбектерін айтуға болады. Бұл да Қаныш Сәтбаев еңбектері әле де зерттеуді қажет ететіндігінің бір дәлелі. [3]

Қаныш Сәтбаевтың өмір дастаның 3 негізгі бөлімге бөліп қарауға болады. Олар : «Баянауыл аясында», «Сібір шамшырағы», « Ұлытау жотасында»

Қаныштың Алтынқазған, Күмістөбе, Қорғасынды, Темірші, Жезтөбе деген кен орындарыға барлау жүргізуде топонимикалық атауларға мән бергендігін қосалқы мәліметтердің нақтылығынан байқауға болады. Ізденіс зерттеу жұмысымда тарихи құжаттар мен естелік-эсселердегі деректерді кеңінен қолдандым. Сонымен қатар, Қаныш атамыздың көзін көргендерден сұхбат алып, мәлімет жинау мүмкіндігі болмаса да тарихи деректер мен естеліктерден де терең мағұлымат жинауға болатындығын айта кеткім келеді. Қазақстанды жаппай қаулаған 1932 жылғы ашаршылық, ата-анасына айырылуы, 1937 жылғы зобалаң жолындағы қиыншылықтардан өтіп-пісіп, жетілген жас зерттеуші бейнесі ақпараттар мен мақалаларда айқын бейнеленеді. [2] Бұндай қиын кездерден жол табудағы іс-әрекеттері жазушылардың қаламына шабыт берді туындыларының нағыз дамуы мен шиеленісуіне негіз болды. Әсіресе, империяның кезекті репрессиялық әрекеті басталып, «ұлтшылдықты іздеу» науқаны қабындаған 50-ші жылдар зардабын, сол кездегі Қ.Сәтбаевтың қатерлі де, қаһарлы сыны мол кезеңді бастан кешуі жазушылардың әр туындысының ең бір кульминациялық шыңы болғанына көз жеткізуге болады. Қаныш Сәтбаевтың өмір дастаны туралы деректерді оқи отырып ет жүректі пенденің шыдау-шыдамауы неғайбыл деректерде қазақтың Қаныш шын мәнінде парасаттылық пен даналықтың, азаматтық пен табандылықтың үлгісін көрсеткен.[3]

Зерттеу жұмысы барысымда өзіме ерекше ой салған туындылардың бірі , М.Сәрсекенің «Қазақтың Қанышы» роман эссесі. Өзіміздің өлкеміз Арқалықтың маңындағы Екідің елді мекеніне қарасты Маятас қыстағы «Қазақтың Қанышы» роман -эссесінде мән берген « Алтынқазған» топономикалық атауы осы өңірге тән. Маятас Ұлытау облысына жатса да біздің өңірмен іргелес жалғасып жатыр. Екідің Арқалық ауданына қарайды. Себебі, тарихтан белгілі ортағасырларда осы Маятас жерінен наймандар керейлер алтын қазған деседі. Маятас өзінің табиғат көрінісімен ғана емес, сондай-ақ оның қойнауында пайдалы қазбалар да бар. Егер ауылымның «Маятас» кен орынында қатты пайдалы қазбаларды өңдейтін тау-кен байыту комбинаты салынса, онда ауылым өркендеп, жұмыс қолы ұзарып, елдің әлеуеті артар еді, сондай-ақ, бүгінде жұмысы тоқтаған Торғай боксит кен кәсіпорынының

тамырына қан жүгіртер еді.[4] Бұл сайып келгенде елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына жол ашары сөзсіз.Облыстық кәсіпкерлік және индустриялық-инновациялық даму басқармасының басшысы Назарбек Қонқабаевтың айтуынша, комбинат жылына 420 мың тонна полиметалл кендерінің концентратын және 1,9 тонна доре қорытпасын өндіруге мүмкіндік береді. [5] Осы орайда маған «Мемлекетіміздің өркендеуіне, дамуына үлес қосу үшін «Мен туған жерімнің болашағын қалай елестетемін және ол үшін мен істей аламын?»» ой келеді. Мені жиі мазалайтын сұрақтың жауабын табуға тырыстым. Нәтижесінде келесі зерттеу жұмысымды жүргіздім.

Зерттеу нәтижелері: Өзімнің әлеуметтік желімдегі жазылған 500 адамның ішінде төмендегідей сауалнама жүргіздім.

Қаныш Сәтбаевтың қазақ еліне сіңірген еңбектерін атап беріңіз
500 адамның ішінде 45 адам еңбектерін атады.

Қаныштай академик болғың келе ме? Деген сауалыма
450 адамның 25 ған ия деп жауап берді. Бұл сауалнамадан түйгенім Қаныш Сәтбаевтің өмір дастаны әле де зерттеуді және насихаттау жұмыстарын белсендіруді қажет етеді. Ал екінші сауал бойынша жастардың бетін ғылымға бұру жұмысын дамыту үшін елімізде ынталандыру шаралары ұйымдастырылу керек. Мысалы жастардың ғылым саласымен айналысуын көздеген Қаныш Сәтпаев атындағы гранттар, стипендиянттар мен жүлде қоры жарияланса жастар ғылыммен айналысуға қызығар еді.

Осы орайда сөзімді Қаныш атамның мына бір сөзімен байланыстырғым келеді: «Білімді еңбек пен өмірдің өзінде шыңдап отыр! Сонда ғана «білім» деп аталатын асыл тас ешқашан тот баспастан жалтырай да, жарқырай бермек!»

Қорытынды: Зерттеу жұмысы барысында түйген ойым: Елі үшін жанын беретін нағыз патриот, елім, жерім деген ортамның достарымның бар екеніне қуандым. Бұл шақта өз басым осы таңдаған мамандығымның иесі ретінде сапалы білім мен саналы тәрбие беріп, туған жерімнің өркендеп өсуіне Қаныш атамыздай салмақты үлесімді қосу. Сондықтан, туған жеріміздің суын ішіп, топырағын басып жүрген соң оның дамуына үлес қосу - әрбір азаматтың мойнында.

Біздің әрбір туындымыз, ғылыми, ізденіс- зерттеу жұмысымыз Қаныштай дара дарын өмірін ұлықтаған мәңгілік ғұмырнама болуы керек және сол негізде жұмыс жасауға бел будым.

Әдебиет

1. https://kk.wikipedia.org/wiki/Қаныш_Имантайұлы_Сәтбаев,
2. https://infourok.ru/anysh_satpaev_ulyumi_zhmys-414436.htm
3. Медеу Сәрсекке. Қаныш Сәтбаев. Астана, «Фолиант», 2008
4. Оразов Т. Қаныштың жастық шағы. Алматы. «Жазушы», 1971
5. Сүтемген Бүкіров. Біздің Қаныш Имантайұлы. Нұр-сұлтан, «Кәусар»

ТҮЛҒА ТӘРБИЕСІНДЕГІ ДІН МӘСЕЛЕЛЕРІ (АБАЙ МЕН ШӘКӘРІМ ШЫҒАРМАЛАРЫ АЯСЫНДА)

Байбусинов Алпамыс Ашенович

«Қарағанды агротехникалық колледжі» КМҚК
Ғылыми жетекшісі: Бекбергенов Асет Игликович
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы

Өзектілігі: Күрделі түсінік, қайшылыққа толы адам табиғатын түзеуге ұсынған ақындардың еңбектерін талдай отырып, діни танымның тұлға тәрбиесіндегі маңыздылығы мен қажеттілігін зерделеу.

Мәселе: «Толық адам» тәрбиелеудегі діни құндылықтар мен мүдделер. Абай, Шәкәрім туындыларындағы адам мен дін феноменінің біртұтастығы.

Жұмыс мақсаты: Абай мен Шәкәрім шығармаларындағы дін мәселеріне қатысты тың деректер, жаңаша дәйектерді саралай отырып, олардың ұрпақ тәрбиесіндегі орнын бағамдау, басымдықтарын бағдарлау.

Міндеттері:

- Адамның рухани дамуындағы діни танымның ықпалын тану;
- Абай шығармаларындағы Алланы сүюдің маңыздылығына тоқталу;
- Шәкәрімнің қағидаттық идеялары арқылы имандылықты, ізгілікті паш ету.

Адамзат өмірі мен танымына үңілсек талдасақ, дін де, ғылым да маңызды рөл атқарады. Адам баласына дін де, өнер де, ғылым да, тәрбие де, кәсіпкерлік те қажет. Алланы сүю, оны сезіну танымдық мәселелер арасындағы ең маңыздысы болса керек.

Адамның діни мүдделері мен құндылықтары оның қоғамдық мінез-құлықтарын белгілі дәрежеде анықтайды. Адам мен дін феноменінің өзара байланысы, олардың бір-біріне ықпалы Абайды да, Шәкәрімді де терең толғаныстарға бастайды. Олар діни сенімнің адамзат өркениетінің ажырамас бөлігі ретінде дамып келе жатқандығын терең түсінеді. Қасиетті Құран сүрелерінде мұсылман халықтарына дейін де болған пайғамбарлар өздерінің рухани беделінің арқасында адамзат өркениетін жасау мен жетілдіруде шешуші рөл атқарғандығы айтылады.

Абай ислам дінінің адам үшін ерекше маңыздылығына назар аудара отыра «Алланың сөзі де рас, өзі де рас. Рас сөз ешқашанда жалған болмас» - деп көрсетуі бекер емес. Абай отыз сегізінші қара сөзінде: «Ол - алла тағаланың заты, ешбір сипатқа мұқтаж емес, біз ғақылымыз мұқтаж, жоғарғы жазылмыш сипаттар бірлән тағрифлап танымаққа керек. Егер де ол сипаттар бірлән тағрифламасақ, бізге мағрифатулла қиып болады. Біз алла тағаланы өзінің білінгені қадар ғана білеміз, болмаса түгел білмекке мүмкін емес. Заты түгел, хикметіне ешбір хақим ақыл ерістіре алмады. Алла тағала - өлшеусіз, біздің ақылымыз - өлшеулі. Өлшеулі бірлән өлшеусізді білуге болмайды», - дей отыра Алла тағаланың ерекше белгісін көрсетеді.

Шәкәрім «Мұсылмандық шарты» еңбегінде: «Алла тағала барша адам баласына бір Алла тағаланың барлығын, бірлігін һәм өзін жаратқан иесі екенін біліп иман келтіріп, қылсын деп жаратқан.» деп жазады. Шәкәрім осы еңбегінде Жаратушы жайлы ойларын ары қарай былай береді: «Не үшін жаратты? Жаратқан иесін біліп, соған құлшылық қылсын деп жаратты».

Иман келтіру ықыласпен құлшылық қылу арқылы жасалынады. Осы мәселеге қатысты Абай он үшінші қара сөзінде барлық адамшылықтың бастауы иманнан деп есептейді. «Енді мұндай иман сақтауға қорықпас жүрек, айнымас көңіл, босанбас буын керек екен», - дейді. Ұстазы Абайдың иман туралы көзқарасын Шәкәрім шәкірт ары қарай байыппен жалғастырады. Шәкәрім: «Әлбетте әрқашан шын ықыласпен нанып иман айтып жүру керек. Егер де иман дұрыс болмаса қанша құлшылық ғибадат қылынса да ол қабыл болмайды», - дейді. Екі ойшыл адамның иманды болуының маңызын ерекше атап көрсетеді.

Абай қазақтың рухани дүниетанымына нәр беретін «үш сүю» мәселесін көтерсе, Шәкәрім осы «үш сүю» танымын «үш анық» танымы арқылы тереңдете дамытуға ұмтылады. «Алланың растығы, бірлігі, ақиқаттығын рас екендігінің өзегі ретінде «үш сүюдің» маңыздылығына тоқталады. Шәкәрім «Үш анық» еңбегін жазу барысында Абай үлгісіне сүйенгені даусыз. Абайдың «үш сүю» идеясын әлемдік гуманистік ойдың жетістіктерімен толықтыра отыра, Шәкәрім өзінің «Үш анық» идеясын ұсынады.

«Мұсылмандық шарты» еңбегінде ислам құндылықтарын қазақи қалыппен, қазақи дәстүрге лайықтап жазады.

Екі ойшылдың негізгі идеялары бір арнадан табылған. Олар қазақ халқын жамандық пен арсыздықтан құтқаратын сара жолды нұсқайды.

Бүгінгі ұрпақ алдында тұрған өзекті міндеттер: адамгершілікті, сақтау, әділетті болу, еңбексүйгіштік, жаңашылдық және отаншылдық сапаларын қалыптастыруда бірінші кезекте осы «үш сүюдің» болғаны тиімді. Әрине, «үш сүю» Алланы сүюден басталады. Абай қазақты азғындаудан сақтап қалатын ұлы күш дін, яғни Алланы сүю деп біледі. Қазақты азғындаудың құтқарудың жолы – адамгершілікті сақтау, имандылықты қалыптастыру деп есептейді. Алладан қорыққан халық алдауға, ұрлауға, зорлық жасауға бармайды. Олар үлкенді құрметтеп, кішіге ізет көрсетіп, өтірікке бармай, ала жіпті аттамай ғасырлар бойы қалыптасқан қазақ ұлтының моралдық кодексімен өмір кешеді. Ислам діні талаптарының ұлттық салт-дәстүрмен үйлесіп тұрғандығын Абай өте жақсы ұғынған. Ойшыл исламдық догматтардың қатаң сақталуы туралы мәселе көтермейді. Иmandылықты сақтау арқылы ғана халық әділетті, өмір сүруге қолайлы қоғам жасайды деп есептейді.

Алланың сипатын, болмысын айшықтап, танытуда Абайдың, Шәкәрімнің мұраларының маңызы зор. Абай, Шәкәрім еңбектеріндегі осы тақырыптың айқындалуы ислам құндылықтары арқылы өрбіп отырады. Құран кәрімдегі Алланы танытатын, оның сөзін жеткізетін аяттар мен сүрелердегі негізгі желісті өз шығармаларына тірек етеді. Ойшылдар шығармаларындағы осы бағытты зерделеу күн тәртібінде тұрған мәселе. Алланы тану, адамтану мәселелерін пайымдауда құран кәрімдегі терең мәліметтер мен тәрбиелік жүйені талдап, қазақи қалыпқа салып, түсіндіреді. Алланың болмысын, сипатын Абай, Шәкәрім шығармаларында талданып, айқындалуы қазақ ортасын, Алланы сүюге, имандылыққа баулитын бірден-бір тірек. Күрделі мәселелердің қазақ тілінде насихатталуының қажеттілігін ойшылдар тереңнен түсіне білді. Оны Абайдың «Алланың сөзі де рас, өзі де рас», «Отыз сегізінші

қара сөзі» т.б., Шәкәрімнің «Мұсылмандық шарты», «Үш анық», «Иманым» топтама өлеңдерінен көруге болады. Шәкәрімнің «Иманым» топтама өлеңдерінде Жаратушыны сүю, Оны тану, Оған мойынсұнып, құлшылық жасау мәселелері кеңінен суреттеледі.

Ойшылдық пен ақындықтың тізгінін қатар ұстап, ақын жанды жұртына, өлеңмен насихат қалдырып, ел мүддесі үшін, айтар сөзінен қорықпаған, халқына тағылым етер мол мұраларын қалдырған ұлт ұстаздары Абай, Шәкәрімнің әлі де ашылмай жатқан қырлары көп. Әсіресе, біз үшін олардың дінді дұрыс қабылдау үлгісінің маңызы зор. Дінді бұрмалау өте қауіпті. Діннің иманға бастауын алғанымыз дұрыс.

Тәуелсіздікпен келген өзгерістер, Қазақстанға тәуелсіздік ислам діннің жаңғыруын әкелді. Осыған орай қазақ ойшылдарының діни көзқарастарының маңызы арта түсті. Қос ғұламаның осы мәселе төңірегінде айтқан идеяларының маңыздылығы зор.

Зерттеу нәтижелері: Алла тағаланы сүйе алмаған адамдар барлық жаманшылықтарға, зорлық-зомбылықтарға саналы түрде баруға қорықпайды. Ондайлар Алланы қанша айтқанымен жалған сенімдегі адамдар. Алланың атын жамылып әділетсіз істерге барғандар міндетті түрде өз жазасын алады. Алдау, өтірік, әділетсіздік, зорлық-зомбылық, паракорлық пен жалақорлық сияқты зиянды сапалар - Алланың ісіне жат. Оларды ұстағандар Алла жолынан ауытқығандар. Адамзаттың әлсіреуі, жаманшылықтың көбеюі Алла деген сенімнің әлсіруінен, адамдардың адасуынан.

Қорытындылар: Адам қоғамдағы орнын, жеке басының тұлғалық сапасын өзін-өзі тану арқылы ғана айқындай алады. Абайдың «Үш сүю», Шәкәрімнің «Үш анық» идеялары арқылы адамгершілігі биік, әділ, еңбексүйгіш, жаңашылдық және отанға қалтқысыз қызмет ете алатын саналы ұрпақ қалыптастыруға болады.

Әдебиеттер:

1. Құнанбаев А. Қара сөз. – Алматы: Көшпенділер, 2011.
2. Құдайбердіұлы Ш. Мұсылмандық шарты. – Тұлғалар. Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 2007.
3. Құнанбаев А. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. I.Т. Өлеңдер мен поэмалар. Алматы: Ғылым, 1977.
2. Құдайбердіұлы Ш. Үш анық. Алматы: Қазақстан, 1991.

ҚАНЫШ СӘТБАЕВТЫҢ ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНЕ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ

Бакирова Ұлбақыт Маратовна, 3 курс студенті

«Ы.Алтынсарин атындағы Рудный элеуметтік-гуманитарлық колледжі»

Жетекшісі: Жуматаева Зибатуль Жумағалиевна, арнайы пәндер оқытушысы

Өзектілігі: Ғылым саласының өркендеп, қанат жаюына, үлкен күш жігерін жұмсап, айтулы нәтижелерге қол жеткізген, ғылымның әр саласы бойынша аса дарынды ізденімпаз, жастарды қанатының астына алып, оларға жол ашып, ұлт жанашырына айналған Қаныш Сәтбаевтай ұлы тұлғамыздың

еңбектерін ауыз толтырып айта аламыз. Оның ғылым салаларында энциклопедиялық білімінің болуы, еліміздің интеллектуалды ғылыми дамуына бағыт беруі арқылы, кәсіби деңгейге көтергені сөзсіз. Сәтбаевтың еңбектерімен танысу арқылы біз жас ұрпақ өз білімімізді шындай аламыз, жан-жақты дами аламыз. Сәтбаевтың ауыз әдебиетінің қазақ әдебиет саласында алар орны ерекше, өмірін ғылым жолына арнаған ұлы дарын иесі салған сара жолымен жүріп, өткен күннің озық тәжірибелерін бүгінгі күнге пайдалану үшін қазақ әдебиетінің маңызын түсіну қазіргі кездегі өзекті мәселелердің бірі.

Мәселе: Қаныш Сәтбаев туған елінің тарихында өшпес із қалдырды. Алайда оның сан қырлы тұлғаның әдебиетке қосқан үлесі әлі де бағаланбайды. Бұл ғылыми еңбек Қаныш Сәтбаев шығармашылығының әдеби қырларын ашып, оның қазақ әдебиет сахнасына тигізген ықпалын тереңірек түсінуді көздейді.

Жұмыс мақсаты: Қаныш Сәтбаевтың қазақ әдебиетіне қосқан үлесін жақсы түсінуге және оның елдің мәдени мұрасына әсерін бағалауға мүмкіндік беретін қызметінің аспектілерін егжей-тегжейлі зерттеуді мақсат етеді.

Міндеттері:

- Қаныш Имантайұлының өмір жолы мен еңбегін жастарға үлгі ету;
- Қаныш Имантайұлының ғылымға, соның ішінде қазақ әдебиетіне қосқан үлесімен танысу;
- Сәтбаев шығармашылығының дамуын зерттеу, әдеби шығармаларда байқалатын негізгі тақырыптарды, мотивтер мен стильдерді анықтау.

Әр халықтың болашаққа бет алған тарихи даму жолында жарық жұлдыздай болып бағыт – бағдар сілтеген, халқының тарихында ерекше есімдері аталған зор тұлғалар болатыны айқын. Зор тұлғалардың ішінде ерекше айтқым келіп отырғаны, ғылым басылымдардың бастауында тұрған, оған ұйытқы болған академик, геолог-ғалым, профессор, минерология ғылымдарының докторы, Қаныш Имантайұлы Сәтбаев. Қаныш Имантайұлы Сәтбаев, шын есімі – Ғабдулғани 12 сәуір 1899 жылы, Баянауыл ауданында дүниеге келген.

Қазақ КСР Ғылым академиясын ұйымдастырушы және оның тұңғыш президенті, Қазақ КСР академиясының академигі, Кеңес Одағының және Қазақстанның металлогения мектебінің негізін қалаушы, қазақтан шыққан тұңғыш академик. Сауатын ауыл молдасынан ашқан болашақ ғалым, кейін Шорман ауылында орналасқан мектепке қатынай бастайды. Төрт жылдық бағдарламаны үш жылда аяқтайды. 1911 жылдан бастап Павлодардағы 2-сыныпты орыс-қазақ училищесіне аттанады. Аталған білім ордасын мерзімінен бір жыл бұрын бітіріп шығады.

Ғұлама ғалым Ұлытау өңіріндегі басты-басты тарихи, мәдени, археологиялық ескерткіштерді зерттеді. Жезқазған – Ұлытау өңірінен көптеген этнографиялық мұраларды жинап, «Жезқазған ауданындағы көне заман ескерткіштері» атты еңбегін жазған. Онда Ұлытау өңірі ежелгі металлургия орталығы болуымен қатар қазақ этносының саяси орталығы екендігі де толық дәлелденген. Қазақ орта мектебінің төменгі және жоғары сынып оқушыларына арналған «Алгебра» оқулығын дайындаған [2,26].

Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың ғылым жолында алар орны ерекше. Оның араласпаған, қалам тартпаған, ғылым саласы кемде-кем. Ғалымның негізгі ғылыми еңбектері кен геологиясына арналған. Сәтбаевтың геологиядан басқа ғылымдарда, мәдениет саласында, өнер саласында, тарихта қалдырған еңбектері мол. Өз білімін өмірдің өндірістің тәжірибелермен нығайтып, байытып отыратын тапқан ілімін, үлкенді-кішілі ашқан жаңалығын халықтың қажетіне беріп отыратын нағыз ұлы тұлғалардың бірі.

Қ.И.Сәтбаевтың өлкенің мәдени-әдеби өміріне белсене араласуының өзінде бір сыр бар. Ғылымның басқа салаларындағы сияқты Қ.И.Сәтбаевтың жан-жақты пайымдау өрісінде: бай ауыз әдебиеті – фольклор, қазақ жазба әдебиетінің, әдеби сын мен кәсіби өнердің дамуындағы бірқатар мәселелер – театр болды. музыка, балет және өнер тарихы. Қ.И.Сәтбаевтың әдебиет пен өнер туралы көптеген болжамдары филология мен өнертану ғылымының жекелеген мәселелерін ғылыми тұрғыдан әзірлеуде маңызды болды. Әрбір құбылыстағыдай фольклорға, әдебиетке, өнерге қатысты да эволюция, көзқарастардың қалыптасу және дамудың белгілі бір жүйесінің қалыптасуы жүреді. Сәтбаевтың «Қазақ совет әдебиетінің көрнекті шығармасы» зерттеу мақаласы алғашқы еңбектерінің бірі болды. Қаныш Сәтбаевтың көлемі үлкен, мазмұны терең, «Алғы сөз» ғылыми еңбегі бар. Өз қолымен жазған бұл тәжірибелі еңбегі, қоғамдық-гуманитарлық ғылымдардың берік іргетасы болды. Бұл әдеби шығармасы, әдебиет сүйер қауымның қызығушылығын тудырғаны сөзсіз. Ертегілер мен халық шығармашылығының басқа да түрлері ғылым үшін үш жағынан маңызды деп ойлаймыз: 1) олардың құрамында бұрын қазақ тілінде болған, ұмытыла бастаған көптеген сөздер бар. Сөздік қорын зерттеуге және тілдің одан әрі дамуына құнды осы сөздерді білу; 2) халық ертегілерінің поэтикалық тараулары әдетте шеберлігімен, ою-өрнектерімен ерекшеленеді. Образдылығы, түсініктілігі мен әсерлілігі жағынан, ауызша шығармашылықтың кейбір поэтикалық түрлері қазіргі көптеген ақындарымызға оң үлгі бола алады. Бұл әдеби шығармада маңызды. Сонымен қатар, ауызша шығармаларды жинақтап, мұқият зерттемейінше, форма мен ауызша шығарманы толық және дұрыс шешу мүмкін емес. Қазақ әдебиетінің одан әрі даму жолдары 3) ауызша халық шығармашылығы шығармалары тарих үшін құнды өткен кезеңдердің өмірін, санасын, әдет-ғұрпын көрсетеді. Ал соңғы кездері халықтың жалпы мәдени деңгейінің өзгеруіне байланысты ауызша халық шығармашылығы шығармаларын менсінбеудің кейбір элементтері байқалып, олар бірте-бірте ұмытыла бастады. Сондықтан қазіргі таңда өлкетану ұйымдарында құрылып жатқан негізгі міндеттердің бірі қазақ халқының ауызша шығармашылығынан материалдарды жүйелі түрде жинақтау мәселелері болуы керек. Ғылым саласының өркендеп, қанат жаюына, үлкен күш жігерін жұмсап, айтулы нәтижелерге қол жеткізген, ғылымның әр саласы бойынша аса дарынды ізденімпаз, жастарды қанатының астына алып, оларға жол ашып, ұлт жанашырына айналған. Имантайұлының ғылым жолында ерекше көзге түскен, мені қызықтырған сала, қазақ әдебиетіне қосқан үлесі. Қаныш Имантайұлының білімге деген құштарлығы, соның ішінде әдебиетке

деген қызығушылығы мені қызықтыра алды. Оның бала кезінен әдебиетке құштарлығы, ауыз әдебиет нұсқаларын жазып, талдап зерттеу жүргізу арқылы қазақ әдебиетін жоғары деңгейге көтерді, мұның өзі үлкен мәртебе деп білемін. Осы арқылы біздің болашақ жастар да қазақ әдебиеті туралы білу, қазақ әдебиетінің маңызын, мәртебесін біліп, оны дәріптей білуіміз керек. Сол үшін де, Сәтбаевтың әдебиет саласындағы еңбектерін зерттеуді мақсат етіп қойдым. «Жақсының аты өлмейді, ғалымның хаты өлмейді» деген сөз, Қаныш Имантайұлына арналғандай, оның әдеби еңбектері бүгінгі күнде маңызы зор екені бізге мәлім.

Қаныш Имантайұлының өз халқы үшін қалдырып кеткен әдеби мұрасы орасан зор. Шоқтығы биік ұлы тұлғаның халқы үшін жазған еңбектері көп, соның ішінде қазақ әдебиет саласын зерттеу, ол саланың мәнін ашып, насихаттау жас ұрпақтың парызы.

Зерттеу нәтижелері: Геолог - ғалымның әдебиетке қосқан үлесінің ерекшелігін, мәнін анықтап, көркем әдеби стильдермен байланыстыра қазақ прозасы туралы жан-жақты білу. Қаныш Имантайұлының Сәтбаевтың әдебиет тарихы мен әдебиеттану мәселелеріне арналған мақалалары туралы білу.

Қорытынды: Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың өмірі мен әдебиет саласына қосқан үлесін жеткіншектерге тереңірек таныстыра отырып, оның туған халқы үшін аянбай еткен еңбегін дәріптеу, ұрпаққа үлгі ету.

Әдебиеттер

1. Оразов Т. Қаныштың жастық шағы. Алматы: Жазушы, 1971 ж.
2. Сағындықова С.С. Абзал адам, ғұлама ғалым. Ақтөбе, 2009 ж.
3. Сәрсекеев М. Қаныш Сәтбаев. Алматы: Жазушы, 1988 ж.
4. «<https://Satbayev University>», «<https://ust.kz>word» «<https://adebiportal>»

МҰХТАР ӘУЕЗОВ ДӘУІРДІҢ ОЙЫ МЕН ЖАНЫ. МҰХТАР ӘУЕЗОВ «АБАЙ ЖОЛЫ»

Бәкіжан Бекнур 1 курс студенті
«Қостанай ауылшаруашылық колледжі» КМҚК,
Жетекші: Жумагулова Айнагуль Аманжоловна,
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің оқытушысы.

Тақырыптың өзектілігі: Әлемдік ірі құбылыс, ғұлама жазушы М.Әуезов қазақ халқының рухани байлығын бүкіл дүние жүзіне паш етті. Өзінің саналы ғұмырын қазақтың әдебиеті мен мәдениетіне, тарихы мен ұлттық өнеріне арнады. Ол әдебиеттің бар саласында да қажырлы еңбек етті. Жазушының артынан қалдырған мол мұралары публицистика, драматургия, проза, көркем аударма тұрғысынан болса, ғылыми мұрасы фольклортану, әдебиеттану сияқты ірі салаларды қамтиды. Алаш қайраткерлері ішінде коммунистік террордан тірі қалған жалғыз қазақ Мұхтар Әуезов еді. Ол ұлы толқынның рухани аманатын көркем әдебиетте толық қалдырған бірден-бір қаламгер. Бұл идея ең алдымен оның басты шығармасы "Абай жолы" романында жүзеге асты.

Мәселе.М.Әуезов – қазақ халқының ғасырға жуық өмірінің рухани шежіресін жазған, ұлт келбетін бар шындық айшықтарымен көрсете алған ірі тұлға. Ол шәкірттік дәуірді басынан өткермей, әдеби майданға білек түре кіріскені тырнақалды шығармаларынан-ақ айқын аңғарылады. Көркем сөз күдіретін ерте ұғынған жазушы қазақ әдебиетіне құбылыс болып енді. Ұлттық сөзді биік белеске көтерді. Сол себепті М.Әуезовтің ұлы шығармалары қазақ халқының көнермес асыл мұрасы, ар-абыройы болып қала бермек.

Зерттеу жұмысының мақсаты: Қазақ әдебиетінің тарихындағы дала тағдырын мұхит тектес тереңдікпен толғаған "Абай жолы" роман-эпопеясының авторы Мұхтар Әуезовтің көпке дейін, дәлірек айтқанда, қырықтың үстіне шыққанша, ұлы ақынның өмірі, туған-өскен ортасы туралы шығарма жазу жоспары болмағанын ескерткені бар. Абай өлеңдерін бастыру, ғұмырбаянын жасау, зерттеу еңбектер жариялауды романға барар жол деп санамаған екен. Дегенмен, ескі жұртта әлі де көп естелік бар-ды. Абай заманының сан-салалы сырларын, дәуірдің қат-қабат тартыстарын, дәлді оқиғалар, аңыз-әңгімелерді даланың жезтаңдай, ескі көз, құйма құлақ адамдары кейде саф таза күйінде, кейде мың құбылтып жеткізген.

Зерттеу міндеттері:

- М.Әуезов Абай жолы романына әдеби талдау жасату арқылы автор мұратын ұғындыру;
- Жазушы Абай жолы романының тақырыбын, идеялық-көркемдік мазмұнын ашу;
- Жазушының тіл шеберлігін таныту.

Мұхтар Әуезовтың Абай мұрасын ғылыми тұрғыдан танып білу жолында жарты ғасырға таяу толассыз ізденіс үстінде туған көп салалы ғылыми зерттеу еңбектері абайтанудың қолы жетпес заңғар биігіне айналып отыр. Бұл еңбектердің нәтижесінде М.Әуезов қазақ әдебиеті тарихын іргелі де көрнекті саласы абайтанудың негізін салушы әрі ол мұраны ғылыми творчестволық жолмен бүкіл әлем халқына таныту арқылы да әдебиеттану саласында қайталанбас дарынды тұлға ретінде танылып, мойындалды. Абай мұрасын терең бойлай танып білу мен насихаттау жайында атқарған ұлан-ғайыр еңбегі қазақ әдебиеті тарихында теңдесі жоқ ұлттың рухани қазыналы байлығына айналып та үлгерді.

«Абай жолы» - Мұхтар Әуезовтың әлемге әйгілі тарихи романдар топтамасы - қазақтың тұңғыш эпопеясы. Эпопеяның «Абай» атанған алғашқы екі кітабына КСРО Мемлекеттік сыйлығы (1949), «Абай жолының» тұтас төрт томына Лениндік сыйлық (1959) берілді. «Абай жолы» арқылы қазіргі қазақ прозасы күллі дүние жүзі әдеби классиканың шырқау шыңына шықты. Сөйтіп, 19 ғасырдың 40-50-жылдарын М. О. Әуезов туған әдебиетіміздің даму тарихында бұрын-соңды болып көрмеген ренессансқа айналдырды. Мұның өзі заңды да, өйткені «Абайдай» шығарма бұл тұсқа дейін қазақ әдебиетінде болған емес».[1] «Бұл да аз,- деді француз жазушысы Луи Арагон,- әлемнің басқа елдерінде де онымен тең түсетін шығарма табу қиын; бұл, менің ойымша, XX ғасырдағы ең үздік шығармалардың бірі».

Алаш қайраткерлері ішінде коммунистік террордан тірі қалған жалғыз қазақ Мұхтар Әуезов еді. Ол ұлы толқынның рухани аманатын көркем әдебиетте толық қалдырған бірден-бір қаламгер. Бұл идея ең алдымен оның басты шығармасы "Абай жолы" романында жүзеге асты.

Қазақ әдебиетінің тарихындағы дала тағдырын мұхит тектес тереңдікпен толғаған "Абай жолы" роман-эпопеясының авторы Мұхтар Әуезовтің көпке дейін, дәлірек айтқанда, қырықтың үстіне шыққанша, ұлы ақынның өмірі, туған-өскен ортасы туралы шығарма жазу жоспары болмағанын ескерткені бар. Дегенмен, ескі жұртта әлі де көп естелік бар-ды. Абай заманының сан-салалы сырларын, дәуірдің қат-қабат тартыстарын, дәлді оқиғалар, аңыз-әңгімелерді даланың жезтаңдай, ескі көз, құйма құлақ адамдары кейде саф таза күйінде, кейде мың құбылтып жеткізген. Абайдың мінезіне қанықтырған қасындағы жары – Әйгерім, ұлы – Тұрағұл, інісі – Шәкәрім, шәкірттері – Көкбай, Қатпа, Баймағамбеттер. Көп нәрсенің түбіне, түкпірлі табанына үңілу керек болған. Ел аузы Қамқа мен Қодар нәпсі үшін қылмысқа барған деседі. Абай үш әйел алған кісі: Ділда, Әйгерім, Еркежан.

Абай бейнесін жасауда ақын өмірінің белгілі оқиғалары кеңінен суреттеледі, оның шығармаларындағы әуез-сарындар, мотивтер, идеялар пайдаланады. Бірақ жеке өлеңдерге иллюстрация, жалаңаш еліктеу, қайта баяндап беру дегеніңіз атымен жоқ, Абай сөздері, диалогтағы, монологтағы лебіздер түп-түгел ақын лексикасын, синтаксисті ескере отырып, тыңнан жасалған, Мұхтар тудырған. Осы сарынның тереңдеген тасқыны "Абай жолы" эпопеясының басынан аяғынан дейін ыңыранып ағып жатыр: Қодар мен Қамқаның зорлықпен жасалған қанды өлімі, намыстан күйіп кеткен Бөжейдің кекті өлімі, ауыр сырқаттан көктей қиылған Әбіштің аянышты өлімі, асарын асап, жасарын жасап, ұрпағын өсіріп болған Зеренің разы өлімі, қатыгез, тасжүрек ру басыларының құрбандығына шалынған титтей Кәмшәттің ащы өлімі, кезінде қылышынан қан тамған Құнанбайдың шымылдық артындағы сопылық, мінажат өлімі, ең ақырында халқының ары мен ұяты, жаны мен сыры, өлеңі мен үні болған дана Абайдың трагедиялық өлімі бар. М.Әуезов – қазақ халқының ғасырға жуық өмірінің рухани шежіресін жазған, ұлт келбетін бар шындық айшықтарымен көрсете алған ірі тұлға. Ол ХХ ғасырдағы ең үздік шығармалардың бірін дүниеге әкелген нағыз кемел шығарманың авторы ғана емес, талғампаз зерттеуші. М.Әуезов арқылы төрткүл дүние Абайды танып, Абай арқылы Азияның кіндігіндегі көшпенділер елі тарихын зерделеп, дала пәлсапасына қанығады. Ұлы Абайды жырлау үшін қазаққа Керек болды Мұқаң сынды бір дана. Мыңқ етпестен жалғыз өзі атқарып, - деп әлем әдебиетіне «Абай жолын» сыйлаған, Абайдай ақыны арқылы елін танытқан дарын иесін, бүкіл рухани өміріміздің қалыптасуында зор еңбек еткен ғұлама суреткер бейнесін беруде өз талантын көрсетеді.

Зерттеу нәтижелері. Ұлы жазушының бас шығармасында бейнеленген негізгі тартыс-әділет пен зорлық, тұтастық пен алауыздық, білім мен надандық, махаббат пен ғадауат майданында түптің түбінде жарқын өмірдің, нұр сәуленің, береке-бірліктің жеңетінін мадақтаған, өзі құлай сүйіп, сол жолға барлық

қайрат-жігерін, өр талантын, сапалы ғұмырын арнаған – қазақ халқының өрісті келешегі мәңгілік деген асқақ арманды үміттің оты маздап жанып тұр.

Қорытынды. Төрт томды эпопеялық көлемді роман қазақ қоғамының жарты ғасырлық әлеуметтік, тұрмыстық, отбасылық, ғұмырын мейлінше дәл, айқын, адал бейнелейді. Оқиғалар жыл маусымдарының төрт мезгіліне бірдей, тәуліктің әртүрлі сәттерінде, күн демей, түн демей, толассыз өтіп жатады. Аталар буыны Құнанбайлар өмірінің соңғы кезеңі, орта буын Абайлар өмірі түгелдей дерлік, жаңа буын Әзімбайлар өмірінің тал түсі, жас төл Рахымдар өмірінің басы – бірімен-бірі жалғас, үзілмейтін тіршілік көшінің керуені іспеттес, бірін-бірі қуалай жосыған дария толқындары секілді сабақтас, жалғас қалпында көрініс табады. Бұл бір мәңгілік толас таппас жақсылық пен жамандық, махаббат пен ғадауат, әділет пен зұлымдық шайқасы ретінде бейнеленеді.

Сөйтіп, М.Әуезов өнер адамы мен халық тағдырын тұтас бірлікке көрсететін зор реалистік шығарма жазудың жаңа көркемдік мектебін ашты. Негізінен, өмірде өткен адамдардың басында болған оқиғалардың жалпы сорабын сақтай отырып, жазушы көркемдік логика, эстетикалық мұратты, реалистік шығарма жасау талап-шарттарын бірінші орынға қойған. Өз атымен, өзінің тіршіліктері нақты, дәмді әрекеттерімен бейнеленген кейіпкерлердің өзін сомдауда жазушы қиялға, авторлық фантазияға мол орын береді. Тыңнан, ойдан шығарылған оқиғалар, ситуациялар, бейнелер толып жатыр. Бұл ретте Әуезов шеберлігі шомбал шұбар тасты ойып, қашап, жан бітіріп, көркем тұлға, жауһар туынды жасайтын тынымсыз еңбекқор мүсіншінің азапты да рахат әрекеттерін еске түсіреді.

Пайдаланылған ақпарат көздерінің тізімі

1. ҚР ҰҒА академигі, профессор Рымғали.
2. Қ.Бітібаева «Әдебиетті оқыту әдістемесі» Алматы: «Рауан» 1997ж.
3. М.Әуезов.Әңгімелер. Алматы:Жалпы,1987ж.
4. «Қазақстан мектебі» №2.2008ж.

МОЯ РОДОСЛОВНАЯ

Боровинский Тимур, студент 2 курса Краевого государственного бюджетного профессионального образовательного учреждения «Барнаульский лицей железнодорожного транспорта»

Научный руководитель: Макота Валентина Михайловна, преподаватель

Актуальность данной работы заключается в том, что в современном обществе, в век компьютеризации, всё больше утрачивается связь поколений. Во многих семьях познание о собственном происхождении обрывается уже на третьем колене. Полученная информация может быть настолько ценной, что позволит ознакомиться с образом жизни, профессией, историческими событиями того времени и социальным положением родственников. Изучение родословной способствует более близкому общению членов семьи. Через

изучение своей родословной, человек изучает историю своей страны, сохраняет истории семьи для потомков, укрепляет детско-родительские отношения.

Проблему данной работы я вижу в моей низкой информированности о своей родословной.

Цель исследования: составить родословное (генеалогическое) древо моей семьи.

Задачи:

1. Выяснить, что такое родословная.
2. Познакомиться с чужим опытом по сбору информации о родословной.
3. Оформить конечный продукт в виде семейного дерева.

Моя родословная пока небольшая, в ней я расположил родственников, о которых собрал сведения. С этими людьми я состою в кровном родстве. Я планирую собрать больше сведений о своей семье, узнать о родственниках до седьмого поколения, изучить дополнительную литературу, записать рассказы живых родственников, побывать в архиве и написать историю моей семьи, которую я люблю и горжусь.

Изучая чужой опыт по сбору информации по теме "Моя родословная", мне показался интересен опыт по оформлению работы, по структуре, по конечному результату. Но собранная информация мне показалась достаточно объемной и ценной, поэтому я остановился на "Семейном альбоме". Так как подобный предмет мог бы передаваться как семейная реликвия из поколения в поколение и соответственно пополняться.

Фамилия Боровинский в большинстве случаев имеет польское происхождение и формируется либо из самой Польши, либо из соседних с ней государств (Белоруссия, Украина). Подавляющее большинство представителей фамилии Боровинский относились к польской шляхте. В 10% процентах носитель фамилии возможно является потомком древнего русского княжеского или боярского рода.

Результаты исследования. Моя семья. Моя семья состоит из четырех человек: мама, папа, сестра и я. Линия отца. Мои бабушки и дедушки. Мои прабабушки и прадедушки. Мои прапрабабушка и прапрадедушки.

Линия матери. Мои бабушки и дедушки. Мои прабабушки и прадедушки. Мои прапрабабушка и прапрадедушки.

Я считаю, что знать свои корни должен каждый, так как без этого не может развиваться история, не может успешно развиваться наша цивилизация. Я живу в дружной и трудолюбивой семье, которая с большим почтением относится к старшим поколениям, хорошо знает свой род. Ценными помощниками в этой работе стали для меня и мои бабушки и дедушки, которые с интересом занимались и занимаются изучением нашей родословной.

Чтобы выяснить, историю своего рода провел поисковую работу: это изучение литературы по теме, беседы, опросы родителей и родных, анкетирование одноклассников.

Литература

1. Ожегов С. И. Толковый словарь.

2. Интернет- ресурс : «Наградные листы второго украинского фронта», «Мемориал славы».
3. Википедия Генеалогия.
4. Интернет- ресурс «Архив погибших в ВОВ Алтайского края»
5. В.П. Петров, Е.В. Петрова «Как составить свою родословную» Улан-Удэ.

ТРАГЕДИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ДУШИ

(Лариса Огудалова пьеса «Бесприданница» и Катерина Кабанова пьеса «Гроза»
А.Н.Островского)

Бондарь Эльза, студентка 1 курса,
ЧУ «Колледж предпринимательства КИиЭУ»
Научный руководитель: Мамитанова Л.К., преподаватель
общеобразовательных дисциплин

Актуальность исследования заключается в уникальной возможности глубокого анализа душевных терзаний Ларисы и Катерины, их отражение на человеческой судьбе. Эта работа актуальна, поскольку она позволяет внести вклад в понимание психологических аспектов человеческой сущности, а также раскрыть актуальность классической литературы в контексте вечных вопросов о смысле жизни, любви и страданиях.

Проблема исследования: Идентификация и анализ факторов, приводящих к трагической динамике человеческой души в пьесах на примере Ларисы и Катерины из пьес А.Н. Островского, с учетом социокультурных и этических контекстов, с целью раскрытия глубоких аспектов человеческого опыта и взаимодействия с обществом.

Задачи работы:

1. Исследовать понятие трагедии человеческой души
2. Разобраться в причинах зарождения трагедии Ларисы и Катерины
3. Показать влияние общества на формирование трагедии человеческой души
4. Ответить на все стоящие вопросы
5. Сформировать целостное мнение о трагедии человеческой души

Цель исследовательской работы: Раскрыть трагические аспекты человеческой души, представленные на примере девушек в пьесах Н. А. Островского, с целью анализа и понимания глубоких психологических и философских моментов, отражающих сложные социальные реалии и внутренние конфликты персонажей.

Гипотеза: «Путем систематического анализа персонажей Ларисы Огудаловой и Катерины из пьес Островского мы можем выявить общие психологические мотивы, которые приводят к трагическим событиям в их жизни, и раскрыть глубинные аспекты человеческой души, формирующие подобные трагические сценарии. Это исследование направлено на более глубокое понимание психологических процессов, лежащих в основе трагедии, и может пролить свет на универсальные закономерности человеческой природы, подчеркивая их актуальность для современного общества».

Объект исследования: трагедия Ларисы Огудаловой и Катерины Кабановой

Этапы исследования:

1. Изучить понятия “душа” и “ трагедия”
2. Исследовать характер и психологические особенности Ларисы и Катерины
3. Рассмотреть влияние общества на главных героинь и их роль в формировании трагедии человеческой души
4. Разобраться во влиянии социально культурных норм и нравов того исторического периода.
5. Определить в чем же заключается трагедия человеческой души героинь пьес
6. Провести беседу и опрос учащихся колледжа
7. Подвести итоги исследования

Первостепенной задачей стало изучение понятий таких слов как “трагедия” и “душа”. Душа человека это то, что отражает истинные чувства и личность человека, все его мотивы каких-либо поступков, а также его истинное я, а также, что трагедия — это сильное личное потрясение, утрата или несчастье, которое оставляет глубокий след в жизни человека. В данных пьесах раскрывается множество проблем актуальных как во время написания произведения, так и по сей день. Главные проблемы: патриархальное общество, классовое неравенство, материальное неравенство и давление со стороны общества.

Последняя проблема является одной из самых актуальных, так как крайне часто встречается и в наше время. Огромная часть вины за произошедшее с главными героинями лежит на обществе, так как лишь из-за мнения посторонних людей героини не смогли продолжить свою жизнь, так как существование с таким общественным клеймом было бы невозможно.

Данные размышления подтолкнули к следующим выводам. Влияние общества на людей — это неоспоримый факт, который невозможно игнорировать как в реальной жизни, так и при разборе литературных произведений. Проанализировав героинь и причины возникновения трагедии человеческой души Ларисы Огудаловой из "Бесприданницы" и Катерина Кабанова из "Грозы" - обе являются персонажами Островского, их трагедии связаны с социальными и моральными аспектами общества того времени. Лариса сталкивается с бедностью и социальными ограничениями, пытается найти любовь и счастье. Её трагедия обусловлена борьбой за выживание и желанием быть любимой. Но в итоге данная героиня понимает, что для всех является лишь игрушкой и вещью без чувств, чего она в свою очередь не может пережить.

Подобные обстоятельства всё также актуальны и в наши дни, так как сейчас материальные проблемы стоят еще острее. Зачастую проблемы с финансами приводят к трагическим последствиям. Также проблема становления “игрушкой” для других до сих пор не исчерпана и продолжает оставаться актуальной.

Катерина Кабанова, с другой стороны, подавлена семейными узами и деспотизмом свекрови. Её трагедия истекает из конфликта между её чувствами и социальными ограничениями, а также из отсутствия свободы в выборе любви.

Огромному количеству женщин в наше время приходится переживать подобные сценарии после замужества, давление со стороны свекрови на молодые семьи как тогда, так и сейчас очень огромно и показывает актуальность данной темы. Конечно, в наше время свобода выбора партнера у женщин значительно возросла, но это не значит, что проблема принудительных браков в нашем мире изжила себя.

Оба персонажи отражают сложности человеческой души в борьбе с социальными и эмоциональными противоречиями, а их трагедии иллюстрируют драматические последствия конфликта между личными желаниями и общественными нормами.

Следующим этапом работы стало проведение беседы и анкетирования среди студентов моего колледжа. Анкетирование и проведение беседы с учащимися колледжа необходимы для сбора данных и обеспечения информированности участников исследования. Опрос обучающихся проводился среди студентов 1 курса, в общей сложности опрос прошли 98 учащихся. Первым этапом было необходимо выяснить кто из опрошиваемых студентом знаком с пьесами «Бесприданница» и «Гроза» А.Н.Островского.

После анализа полученных данных было решено провести два анкетирования. Первое анкетирование было проведено в группе респондентов, ознакомленных с пьесами. Во второй группе предварительно была проведена разъяснительная беседа для ознакомления с материалом. Обоим группам был задан одинаковый вопрос «Считаете ли вы проблему трагедии человеческой души, поднятой в произведениях А.Н Островского актуальной?»

Опрос первой группы показал:

67% считают проблему актуальной. 12% считают проблему актуальной лишь для того времени. 21% не считают проблему актуальной.

Опрос второй группы показал:

58% считают проблему актуальной. 17% считают проблему актуальной лишь для того времени. 25% не считают проблему актуальной.

. Его героини - сложные и противоречивые личности, которые борются за свою любовь и счастье, но часто терпят поражение. Творчество Островского напоминает нам о важности понимания и поддержки человека в сложных жизненных обстоятельствах, что актуально как в то время, так и на сегодняшний день.

Литература

1. Артамонова, Е. А. "Трагедия человеческой души в пьесах А. Н. Островского". Москва, 2005.
2. Островский, А. Н. "Бесприданница". Санкт-Петербург, 1859.
3. Островский, А. Н. "Гроза". Санкт-Петербург, 1859.
4. Толстой, Л. Н. "Трактовка понятия души в художественных произведениях". Москва, 1876
5. Юнг, К. Г. "Психология исследования бездны души". Цюрих, 1912.

ИЗ ИСТОРИИ ПАМЯТНИКОВ ГОРОДА КОСТАНАЙ: «СТЕНА РАССТРЕЛА»

Брага Виолетта, Уласевич Татьяна, студенты 2 курса
КГКП «Костанайский колледж автомобильного транспорта»
Научный руководитель: Сураганова Балшекер Байкенжеовна,
преподаватель общеобразовательных дисциплин

«Патриотизм – главный залог сохранения нашей государственности. Нет лучшей добродетели, чем любовь к своей родине». [1]. Изучение памятников истории и культуры способствуют познанию родного края, формированию нравственных и духовных ценностей и ориентиров, чувства патриотизма.

Тема актуальна для исследования, так как изучение истории памятников своей страны, города формирует патриотизм и память о исторических событиях страны важна для воспитания будущих поколений. Прикасаясь к истокам народа, можно воспитать духовно богатое молодое, толерантное поколение, способное ценить и беречь свою Родину. Сохранение и изучение истории памятников нашего края, нашего города формирует интерес к своей земле, к своей истории, к историческим местам.

Проблема в том, что многие студенты затрудняются ответить на вопросы по истории нашего города, поэтому обязательно знакомимся с историей родного края и ежегодно темы научно- исследовательских работ посвящены краеведению, истории нашего города Костанай.

Актуальность темы также и в том, что изучение истории памятников родного края — это возможность привлечь внимание молодого поколения к краеведению, к историко-культурному наследию региона.

Цели работы были обозначены авторами следующие: изучение истории памятника «Стена расстрела»; раскрыть на основе исследовательской работы значимость памятника «Стена расстрела» в наши дни для воспитания подрастающего поколения.

Задачи исследования: изучить доступные источники и литературу о памятнике «Стена расстрела».

Гипотеза: Изучение истории памятников нашего города повысит уровень духовного, патриотического воспитания подрастающего поколения и уровень мотивации к изучению истории родного края.

Краткий анализ информационных источников: При написании работы были изучены документы о памятнике «Стена расстрела»; проведены экскурсия к памятнику «Стена расстрела» и в областной историко- краеведческий музей, анкетирование и обработка анкет; создан сайт Памятники Костаная, проведен анализ изученной литературы по теме.

Методика эксперимента:

Эмпирические – изучение литературы по теме работы, ее анализ, анкетирование. Теоретические – моделирование, сравнение, обобщение, абстрагирование, систематизация, синтез. Степень самостоятельности: самостоятельная работа студента при составлении плана и содержания

работы, проведение анкетирования и изучения истории памятника, экскурсии в областной историко-краеведческий музей, составлении сайта Памятника Костаная.

Объектом исследования является Памятник «Стена расстрела».

Предмет исследования: изучение источников и литературы о памятнике «Стена расстрела».

Нами было проведено анкетирование, студенты по изображению памятника отвечали на следующий вопрос:

1. Что вы знаете об этом памятнике?

В опросе приняли участие 81 студент. Результаты опроса студентов, следующие: 47% опрошенных, знают, что этот памятник Стена расстрела, 43 % ответили, что ничего не знают, историческое наследие ответили 5%, а также 5 % ответили, что они не местные.

«Стена расстрела» - это место расстрела красногвардейцев, партийных и советских работников в 1918 – 1919 годы. Красная стена – фрагмент амбара на месте купеческой усадьбы, бывший «Народный дом». В годы первой русской революции дом стал местом митингов и собраний, здесь проходили выборы депутатов II Государственной Думы.

В 1918 году в здании размещался исполком Кустанайского уездного Совета, в апреле 1919 года в здании находился штаб крестьянского краснопартизанского восстания, опорный пункт. После поражения восстания в этом доме располагалась колчаковская следственная комиссия. Во дворе у кирпичной стены проводились массовые расстрелы участников восстания.

После восстановления Советской власти в здании располагалось общежитие партшколы, библиотека. С 1936 года – областной историко-краеведческий музей и с 19993 года Управление Культуры. Красная стена выложена из глиняного обыкновенного кирпича.

На поверхности стены до сих пор отчетливо видны следы расстрелов, дырки и вмятины, оставленные оружием. На мемориальной доске надпись: «У этой стены в апреле 1919 года карателями Колчака проводились массовые расстрелы красных партизан, участников Кустанайского крестьянского восстания». 19 августа войска Красной армии под командованием Михаила Тухачевского освободили Кустанай.

Датировка памятника: апрель 1919 года, расположен в г. Костанай, улица Алтынсарина, 115. Размеры стены: длина - 20,6 м, высота – 4,5 метра, глубина стены – 0,6 м.

Результаты работы исследования:

1. В данной работе мы изучили историю памятника «Стена расстрела» в Костанае.
2. Изучение истории края способствует привлечению внимания молодого поколения к историко-культурному наследию городов и регионов.
3. Памятник «Стена расстрела» в Костанае посвящен историческим событиям установления советской власти в Костанае.

4. Молодежь должна помнить, какой ценой отстояли наши деды и прадеды свободу Отечества и понимать, что защита Родины – это священный долг каждого гражданина нашей страны.

Результатом этого исследования является подтверждение факта, что привлечение таких краеведческих материалов, как историко-монументальные памятники, могут создать атмосферу причастности к истории, позволить получить новые знания относительно культуры и истории.

Выводами исследования является подтверждение изучения памятников для патриотического воспитания молодежи.

Практическая значимость работы. Предложения и рекомендации по использованию результатов работы:

Результаты работы могут быть использованы студентами, школьниками на уроках истории Казахстана, при подготовке домашнего задания и при проведении классных часов, посвященных культурному наследию Костаная. Цель достигнута, поставленные задачи решены.

Литература

1. К.К.Токаев.Караганда.КАЗИНФОРМ – Президент Казахстана Касым-Жомарт Токаев на встрече с общественностью Карагандинской области высказался о сохранении государственности, 5.10.2022.г.
2. Костанайская область. Энциклопедия, Алматы, 2006
3. Сборник документов и материалов «Кустанайская область в годы Великой Отечественной войны:единство тыла и фронта», Костанай 2010
4. «Кустанайцы- герои тыла. Личный вклад», Костанай, 2012
5. Терновой И.К. Костанайская область: прошлое и настоящее, Костанай, 2003.

ӘЛИХАН БӨКЕЙХАНОВ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ

Бүркітбай Шыңғысхан Торғайұлы, 2-курс,

Қостанай Гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Нұржан Гүлжанат Түйебайқызы- қазақ тілі мен әдебиетінің арнайы пән оқытушысы, магистр

Зерттеу жұмысының өзектілігі. Әлихан Нұрмұхамедұлы Бөкейхановтың шығармашылық ғұмыры ХІХ ғасырдың тоқсаныншы жылдарының орта тұсынан басталып, шамамен ол репрессияға ұшыраған 1937 жылға дейінгі аралықты қамтиды. Әрине, жиырмамыншы-отызыншы жылдар Бөкейхановқа шығармашылықпен айналысу үшін қолайлы кезең болды деп айту қиын, дегенмен бұл жылдары да ол өмірінің мазмұнына айналған үйреншікті ғылыми және әдеби тақырыптардан қол үзген емес. Міне осындай айтарлықтай ұзақ және құнарлы творчесволық өмір жолында Ә. Бөкейханов жазған мақалалар мен зерттеулер, рецензиялар мен әдеби сын еңбектер,

аудармалар қаншама! Алайда сол еңбектерге жазылған зерттеулерді жиі ұшырата алмаймыз.

Зерттеу жұмысының мақсаты мен міндеттері. Негізінен еңбегіміз Ә. Бөкейхановтың «Қазақ» газетінде шыққан шығармаларын талдауға арналады. Оның мынадай себептері бар. Ә. Бөкейханов 1913 жылдың ақпанынан бастап Орынбордан шыға бастаған «Қазақтың» негізін қалап, бағыт-бағдарын анықтаушылардың бірі болып қана қойған жоқ, сондай-ақ газеттің ыстығына күйіп, суығына тоңған ең белсенді және өндірімді авторларының қатарында болды. Ал, «Қазақ» болса 1913-1918 жылдар аралығында ең алдымен белгілі үштік, яғни А. Байтұрсынов, Ә. Бөкейханов және М. Дулатовтардың табан ет, маңдай тер еңбектерінің арқасында жалпы ұлттық басылым деңгейіне көтерілуімен бірге, ұлт-азаттық қозғалыстың баспа үніне де айналған еді. Тура осы мезгілде ол қазақ қоғамында отарлық және феодалдық езгіге қарсы күрес идеологиясының қалыптасуына қызмет етті.

Міне, сондықтан да Ә. Бөкейхановтың еңбектері арқылы ғасыр басындағы қазақ қоғамдық ойының даму деңгейі мен бағыттарына ой жүгіртіп, зерттеп, зерделеуді алдымызға мақсат етіп, мынадай міндеттер қойдық:

-XX ғасыр басындағы қазақ қоғамдық ойының дамуына Ә. Бөкейханов қосқан үлесті ашып көрсету;

-Ә.Бөкейханов шығармаларының көркемдік кестелерін, тілдік нақыштарын ашу;

-Ә. Бөкейханов шығармаларының құндылығы мен өміршеңдігін, бүгінгі күнге дейін маңызын жоймағандығын дәлелдеу.

Жұмыстың мәселесі: Бүгінгі жобамда Алаш арысының аудармашылық қырына тоқталып, өскелең ұрпақты тәрбиелеуде осы аудармалардың алар орнының ерекше екенін ашуға ұмтылыс жасадым.Әлихан Бөкейхановтың аудармалары туралы зерттеу еңбектері болғанымен, танымдық дүниесінің ұлттық сипаты осы кезге дейін қазақ тіл біліміндегі лескикологиялық бағытта арнайы қарастырылмаған.

Осы ғылыми жобаның бірінші тарауында, Ақын, публицист, ғалым Ахмет Байтұрсынұлы, ақын Мағжан Жұмабайұлы, жазушылар Міржақып Дулатов және Жүсіпбек Аймауытұлы, философ - ақын Шәкәрім Құдайбердіұлы есімдері бүкіл қазақ еліне кеңінен танылып келеді. Олардың кейінгі ұрпаққа деп қалдырған көп томдық шығармалары біртін-біртін жарық көріп, халық назарына ұсыныла бастады. Ал, кезінде осы есімдердің, осы ардақты азаматтардың басын қосып халыққа қызмет етуге, халықтың білімін, мәдениетін көтеруге жол бастаған Әлихан Бөкейхан еңбегі ерекше еді.

Жоғарыда айтылғандай-ақ, кешегі бірде-бір кеңестің әдебиетте, болмаса бір мақала - зерттеулерде Әлихан Бөкейханның әдебиет саласындағы еңбегі жайлы пәлендей пікір айтылмағандықтан ба, әлде басқа ақын-жазушылар сияқты артына көркем шығарма қалдырмағандықтан ба, әйтеуір ол туралы әдебиетші деп сөз бастау оңай шаруа емес екен. Сондықтан да беташар ретінде мына бір мысалға көңіл аударма кеткен жөн: «Букейхан был... историком, экономистом, фольклористом. Он был первым ученым, который с научной точки зрения проанализировал казахский эпос и фольклор». Бұл пікір

Англияның әйгілі оқу ордасы – Оксфорд университетіндегі Орта Азия зерттеу қоғамының «Қазақтар 1917 жылға дейінгі орыстар жайлы» атты басылымнан келтіріліп отыр. Бірінші мысалдан Әлихан Бөкейханның «қазақ эпосы мен фольклорын», яғни қазақ ауыз әдебиеті үлгілері – қазақтың батырлар жыры мен фольклорлық шығармаларын ғылыми тұрғыдан зерттеген тұңғыш ғалым екендігін көре алсақ, екінші мысалдан оның әдеби процестерге жас кезінен-ақ араласа бастағанын байқаймыз [3,28-40].

Шынында да, Әлихан Бөкейханов өмірінің деректерінен, мұрасының мазмұнынан да әдебиетке бейтарап жан еместігін, оның проблемаларын, шарттарынан, критерийлерінен хабары мол, әдеби сауатты адам болғанын байқаймыз. Ә. Бөкейханов - әдебиеттанушы деп сенімді түрде айта аламыз, тек оның әдебиеттанудағы өзіндік ізденісін, ізін ажыратып алуға, қажетімізге жаратуға тиіспіз.

Жобамның екінші тарауында, Әлихан Нұрмұхаметұлы Бөкейхан - тұңғыш Абайтанушы. Оның үш бірдей баспа бетінен «Записки Семипалатинского Подотдела Западно-Сибирского отдела Императорского русского географического общества», «Семипалатинский листок» және «Семипалатинские областные ведомостида [1,90] жарық көрген «Абай Құнанбайұлы» атты мақаласын, ақынның жеке өмірі мен шығармашылығы туралы жазылған тұңғыш ғылыми еңбек болып табылатыны дау тудырмаса керек. Абай дүниесі салғаннан кейін Кәкітай Абайдың өлеңін жинап, кітап етіп бастыру қамына кіріседі. Мақала 1904 жылдың екінші жартысы мен 1905 жылдың алғашқы айларында жазылып даяр болғаны күмән тудырмайды. Өйткені бұл мақала 1905 жылы 27 тамызда Орыстың императорлық география қоғамының Батыс Сібір бөлімінің Семей бөлімшесіне келіп түскен (Записки ...1907, 4 және 9 бет). Оны орыс тіліне Ә. Бөкейханов аударып, “Абай (Ибраһим) Құнанбаев (некролог)” деп өзінің атынан 1905 жылы “Семипалатинский листок” газетінде, содан кейін “Запискидің” 1907 жылғы басылымында жариялаған. Мақаланың ең соңында Абайдың өміріне байланысты деректерді Кәкітай Ысқақұлы Құнанбаевтан алдым деп ескерту жасаған.

Зерттеу нәтижелері: Әлихан Бөкейханов қалдырып кеткен әдебиетке қатысты бар мұраны негізінен үлкен үш бағытта өрбігені аңғарылады. Халық ауыз әдебиеті туындыларын жинау мен оларды ғылыми тұрғыдан зерттеп талдау, әдеби сын және көркем аударма. Әлихан осы аталған үш бағыттағы еңбегін жеке-жеке қарастырдан бұрын, бір ескере кететін жай: өзінің есін білгеннен есейгенге дейін орысша оқып, қызмет қылғанын қарамастан, туған халқының әдебиетіне көп көңіл бөлген. Халқының бай тарихынан өзіндік ерекшеліктері мол мәдениеті мен салт дәстүрінен, өнерінен халықтың ауыз әдебиеті мен оның өкілдері - ақын - жырауларынан хабары мол болғаны байқалады.

Қорытынды: Жобамды қорытындылай келе, «Ұлы адамның ойында ұлы іс жүреді» дейді қазақ мақалы. Көп жылғы еріксіз айырылысудан кейін сағынып табысып, көрісіп жатқан ұлтымыздың ұлы тұлғаларының ойы да, ісі де, мақсат-ниеті де ұлы болғандығын, ойлары, сөздері тереңнен

тартылғандығын біздің екі есті болып қалған санамыз енді ғана сезуде. Ендігі жердегі біздің өміріміздің барлық саясаттың, тұрмыстың әдебиеттің де ұстанар бағыты, адастырмас темірқазығы - осы ұлы жандардың ұлы ойлары болса керек.

Қыр баласы, ел ағасы,
Қазақтың болған панасы,
Жел жағында қаласы.
Ұмыта ма Әлиханды
Бұл қазақтың баласы...-

деген екен ақын. Ұмытуға дейін барғанымызды ойлап Әлихандай асыл аруағынан кешірім сұрағанда, бұл үшін кімді кінәларыңды білмей, заманнан түңіле жаздап, қынжыласың.

Әдебиеттанудың, сын тарихының негізін салған, аяғын бастырған алғашқы қаламгерлердің бірі. Қыр баласынан ел ағасына дейін көтеріліп, жұртының жақсылық - жаманшылығын түгел иығына алып, тұстас тұлғалармен бірге қазақтың «Жел жағының қаласы, панасы болған» Әлихан Бөкейхановты, Ахмет Байтұрсынов, Міржақып Дулатовтарды қазақтың баласы ұмыта алар ма? Ұлттық тарихымыздың аспанында өліара кезеңнің сұрқай жылдардың қара бұлты ыдырап, астынан жарқ етіп жұлдыздарымыз қаптап шығып, біздің жанымызға сәулесін шашты. Ендігі жерде ол сәуленің жылуы бойымызға тарай бермек. Біз жоғарыда тек атап көрсетуге ғана әліміз келген еңбек жазбаларының мәні енді ашылып, құны енді бағаланбақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мұхамеджанов Қ. Әлихан Бөкейхан //Қазақ әдебиеті, 8 маусым, 1990
2. Бөкейханов Ә. Қазақтар //Ана тілі, 29 қараша 1990.
3. //Хабаршы (ҚМҰУ) Тіл-әдебиет сериясы, №5, 1992.
4. Бөкейханов Ә. Шығармалары. А., Қазақстан, 1994.
5. Аққұлұлы С. Қара қыпшақ Қобыланды //Ана тілі, 20 ақпан, 1992.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ ӘДІСТЕРІ

Блинова Алёна Юрьевна, 3-курс,

«Қостанай Гуманитарлық колледж» мекемесі

Нұржан Гүлжанат Түйебайқызы - Қазақ тілі мен әдебиетінің арнайы пән оқытушы, магистр

Өзектілігі: Білім беру үрдісін ақпараттандыру - жаңа инновациялық әдістер мен оқыту технологияларын қолдану арқылы, дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу- тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарлатуды көздейді. Бүгінгі күннің талабына сай білім саласында жаңа технологиялар қолданудың маңызы зор. Заман талабына сай білім беру оқушылардың адамгершілік, интеллектуалдық дамуының жоғары деңгейі мен білімін қамтамасыз етуге бағытталған оқытудың үздіксіз үрдісі десек, оның тиімділігі

мен сапасын арттыру мұғалімнен оқу процесінің ғылыми теорияға негізделген және оқушының қабілеті мен бейіміне негізделген оқытудың таңдамалы әдістеріне көшуді талап етеді. Ондағы негізгі мақсат оқушыға сапалы білім беру болып табылады.

Мәселесі: Қазақ тілін оқытатын ұстаз ұлттың ертеңіне жол көрсетіп, бағыт беріп қана қоймай, ұлттық таным мен қазақылықты сақтайтын ұрпақты тәрбиелейтінін үнемі жадында ұстайтыны сөзсіз. Қазақ тілі пәнінің оқу мазмұнын меңгертуде қолданылатын әдіс-тәсілдерді жан-жақты талдай отырып, тапсырмалар түрлері мен ерекшеліктерін анықтау - заманның талабы.

Жұмыстың мақсаты. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытуда жаңа технологияларды пайдалану мұғалім үшін қандай маңызды болса, оқушы үшін одан да маңызды. Жаңа технологиялар оқушылардың білім сапасын арттыруға, өздігінен жұмыс істеу мүмкіндігін молайтуға көп көмегін тигізеді - қазақ тілінің лексикасын оқытуда инновациялық технологияның оқушылардың даму деңгейіне тигізетін ықпалының тиімділігі мен нақтылығын анықтау. Қазақ тілі сабақтарында жаңа технологияларды қолдану арқылы оқушылардың таным белсенділігін арттыру, қазіргі қоғам талабына сай ой-өрісін дамыту, шығармашылығын кеңейту, дамыту, терең білімді, бәсекеге қабілетті тұлғаны жасау, заман сұранысына сай ізденімпаз тұлғаны қалыптастыру.

Міндеттері: тақырыпты ашу барысында мына міндеттерді қарастырдым:

- Жаңа технология туралы жалпы түсінік беру;
- Жаңашылдықтың мәнін және қажеттілігін түсіндіру;
- Қазақ тілі сабақтарында ақпараттандыру технологияларды қолдану
- Сабақта дамыта оқыту технологиясының тиімділігін көрсету
- Сыни тұрғыдан ойлауға оқыту;
- Оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер.

II. Қазақ тілінен білім берудегі жаңа технологиялар

1. Жаңа технология туралы түсініктер

Нағыз педагог әруақытта балаларға жақын болады. Оның ұжымдағы беделі жоғары, балаларды қызықтыра біледі, оның сабағын балалар ерекше ықыласпен күтеді. Оның сабақтарында тамаша тәртіп болады. Тәртіп болу үшін қатал болу шарт па, біздіңше олай емес сияқты. Мәселен, қатал мұғалім кез-келген сыныпқа кіріп келіп, шулап жатқан балаларға "отырындар" деп талап етті дейік, бірақ сонда балалар тез орындарына отыра қоюы мүмкін бе? Бұлай болу сирек кездесетін шығар. Керісінше, мінезі жұмсақ, бірақ кәсіби шеберлігі жоғары мұғалім "Оспанов, орныңа отыр" деп бір ғана оқушыға ескерту айту арқылы, бүкіл сыныпты тыныштандыруы мүмкін. Бұл мұғалімнің шеберлігіне байланысты нәрсе. Ғалым-әдіскерлердің берген анықтамаларына сүйене келгенде, жаңа технология дегеніміз педагогикалық шеберлікті жетілдірудің жолдары деген қорытынды жасауға болады. Оқыту технологиясы білім берудің тиімді жолдарын зерттейтін ғылым ретінде сипатталады. Сабақ процесінде, белгілі бір технологияны қолдану арқылы мұғалім жоғары нәтижеге жетуді мақсат етеді. Бұл мұғалімнің шеберлігіне байланысты.

1.2. Жаңашылдықтың мәні және оның қажеттілігі

Бүгінгі таңда білім берудің ұлттық жүйесі өте маңызды, қарқынды өзгерістердің сатысында тұр. Қазіргі кезде қоғам дарынды, қабілетті адамдарды қажет етеді. Сондықтан да қазіргі уақытта мамандық атаулының барлығы дерлік бейімділікті, ептілікті, ерекше ой қызметін ғана емес, мектеп ұжымынан үлкен жауапкершілікті, қызу белсенділікті талап етеді. Үздіксіз жаңалық енгізу білім беру мекемелерінің, соның ішінде жалпы білім беретін мектеп жұмысының дамуының ең басты факторы болып отыр. Иновацияның мәні неде және оның қажеттілігі қандай себептермен түсіндіріледі?

II. Қазақ тілі сабақтарында жаңа технологияларды пайдалану әдістері

2.1 Қазақ тілі сабағында ақпараттандыру технологияларды қолдану

«Компьютерлік технология» терминін «ақпараттық технологиялар» термині ығыстырып келе жатқаны туралы В.С. Кукушин айтып өтті. Жалпы, компьютер білім беру саласында әр түрлі қызмет атқарады:

- а) зерттеу пәні ретінде;
- ә) оқу-тәрбие процесінің құралы ретінде;
- б) педагогтік басқару жүйесінің компоненті ретінде;
- в) білім беру мекемелерін басқару компоненті ретінде;
- г) ғылыми-педагогтік іс-әрекеттің құралы ретінде көрсетіледі.

Компьютерді техникалық құрал ретінде қолдану мазмұны, сипаты және материал күрделілігі, жас ерекшелігіне сай, оқу және тәрбие процесін алатын орны (жаңаны қабылдауға даярлау, жаңа ақпарат беру, жалпы мазмұн немесе ұғымдар мен пайымдар жүйесі, алынған білім, іскерлік, дағдыларды бекіту, жалпылау немесе меңгеруін тексеру) арқылы сипатталатын мақсаттылық арқылы жүзеге асады.

2.2 Сабақта дамыта оқыту технологиясының тиімділігі

«Даму» ұғымының психологиялық анықтамасы - жаңарту процесі, жаңаның өмірге келіп, ескінің жоғалуы деген мағынаны береді. Барлық табиғат құбылыстары сияқты бала психикасы да үнемі диалектикалық жолмен дамып, өзгеріп, бір деңгейден екінші деңгейге өтіп отырады. Педагогикалық технологиялардың философиясы ізгілік, жеке бастың даму теориясына негізделген.

П.К.Селевко педагогикалық технологияларды мәнділігіне, қолданылуына, ұйымдастырылуына қарай төмендегідей топтарға бөледі:

1. Қолдану деңгейіне қарай (жалпы педагогикалық, пәндік, жеке әдістемелік, модульдік);
2. Философиялық негізіне қарай (материалистік, идеалистік, диалектикалық, метафизикалық, ізгілікті, ғылыми, прагматикалық т.б.);
3. Психикалық дамудың жетекші факторына қарай (биогендік, социогендік, психогендік);
4. Ғылыми тұжырымдамасына қарай (ассоциативті-рефлекторлық, биховиристік, гештальттехнология, дамытушылық);
5. Тұлғалық құрылымдарға бағыттылығына қарай (ақпараттық, әрекеттік, сезімдік, эвристикалық, қолданбалы, өзін-өзі дамытушы);
6. Құрылымдық және мазмұндық сипатына қарай (білімдік және тәрбиелік, жалпы және кәсіби бағытты, технократтық және гумандық).

Зерттеу нәтижелері: Бұл зерттеу жұмысы 5-9-сынып оқушыларының тыңдалған мәтінмен түсініп жұмыс жасау қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Сабақ барысында оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып тапсырмалар таңдалып алынды. Сонымен қатар ақпараттағы ақаулық және мен не естідім әдісі арқылы өз қателерін түзетуге, өткен материалды қайталауға, ақпаратты жадыда сақтауға ден қояды. Аталмыш жаңа инновациялық жаңа технологиялармен жұмыс барысында оқушы тыңдалым бейне және аудио материалын есте сақтап қана қоймай, түсініп оқуға мән береді.

Қорытынды

Қорыта келгенде, қазіргі ғылым мен техника дамыған заманда оқушыға өз бетімен іздену қиынға соқпайды. Қайта өзіне пайдалы, себебі, оқушы өзі ізденіп тапқан деректерді ешқашан ұмытпайды. Ал оны тақтаға шығып айтып берсе балалар, өзге де балаларға «біздің де қолымыздан келеді» деген ой салады. Бұл – мұғалімге көмек. Инновациялық әдістер арқылы жүргізілген сабақтарда мұғалім – бағыт-бағдар беруші, бақылаушы, нұсқаушы. Сабақ барысында оқушылар ассоциация әдісі, кітаппен жұмыс, әр түрлі шығармашылық жұмыстар арқылы өздері сабақтың тақырыбын жан-жақты ашып, анықтама береді.

Мен қолданатын сабақтың жаңа түрлері де сабақтың мазмұнын, мақсатына, жүру барысына қарай дамытпалы саяхат сабақ, ертегі сайыс сабақ, ойын, жарыс сабағы, тест әдісімен өткізіліп келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Құлмағамбетова Б. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. Алматы, 2000ж.
2. Оралбаева, Жақсылықова. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. Алматы, 1996ж.
3. Тұрғынбаев Б.А. Дамыта оқыту технологиялары. Оқу-әдістемелік құрал – 2000.
4. Нығыметова С. Синонимдер. //Қазақ тілі мен әдебиеті, 2003ж. №3.
5. Беспалко В.П. «Слагаемые педагогической технологии».- М.Педагогика, 1989. 44 б. 12. Кобдикова Ж.У. Оқыту процесін технологияландыру. А:2000 ж.61б.

МОТИВ ПУТИ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ РУССКИХ ПИСАТЕЛЕЙ

Гусакова Екатерина, 1 курс, Барнаульский лицей железнодорожного транспорта
Научный руководитель: Старцева Любовь Анатольевна, преподаватель
русского языка и литературы

Актуальность: В литературе XX века образ дороги получил различные интерпретации, что позволяет читателю глубже проникнуть в суть произведений классиков, понять их взгляды на мир и общество, а также взаимодействие человека и природы. Часто пейзажные описания дороги являются идейной основой, либо касаются отдельного образа произведения. Дорога давно стала символом, который часто встречается как в народной поэзии, так и в произведениях известных писателей-классиков, например, А.С. Пушкина, М.Ю. Лермонтова, Н.В. Гоголя, Н.А. Некрасова и Н.С. Лескова.

Проблема Мотив дороги обладает глубоким идейным потенциалом и отражает различные эмоции героев, что делает его особенно значимым. Но в исследованиях по данной теме практически не рассматривается философский аспект мотива дороги, который способствует раскрытию идейного содержания текстов. Таким образом, необходимо исследовать мотив дороги в философском аспекте.

Цель работы: Раскрыть философскую значимость мотива дороги в литературе XX века и доказать, что дорога является художественным образом и сюжетным компонентом.

Задачи: Выявить различные значения понятия «дорога», изучить научно-критическую литературу по этой теме, охарактеризовать роль мотива дороги в раскрытии идейных замыслов авторов, выделить художественные методы изображения дороги в произведениях писателей, провести подробный сопоставительный анализ исследуемого материала.

Результаты исследования: Проанализировав произведения Н. А. Некрасова, Н. В. Гоголя, Н. С. Лескова, А. С. Пушкина я пришла к следующим выводам. Образ дороги приобретает у Н. А. Некрасова дополнительный метафорический смысл, усиливая ощущение перемен в духовном мире крестьянина. Через все творчество Н. А. Некрасова проходит идея, что жизнь - это постоянное движение, и человек всегда находится в пути. В произведении Н. В. Гоголя «Мёртвые души» образ дороги метафорически связан с образом народа. Язык стилистического многообразия образа дороги в поэме «Мёртвые души» соответствует возвышенной задаче: автор использует высокий стиль речи и характерные для поэтического языка стилистические приемы, такие как гипербола и риторические вопросы. В произведении Н. С. Лескова «Очарованный странник» мотив дороги связан с мотивом странничества и отражает поиск и открытие новых горизонтов на дорогах жизни. Философское звучание мотива дороги способствует раскрытию идейного содержания произведений.

Выводы: Дорога является символом жизненного пути героя, народа или государства и часто используется в литературе. Она также становится особым мотивом, передающим обретение гармонии с природой и самим собой.

Литература

1. Барулина. Л. Б. «Очарованный странник» Н. С. Лескова / Л. Б. Барулина. - Литература в школе. - 2007. - №10. - стр. 23-25.
2. Грачева. И. В. Тайнопись поэмы Н. А. Некрасова «Кому на Руси жить хорошо» / И. В. Грачева. - Литература в школе. - 2001. - №1. - стр. 7-10.
3. Дыханова. Б. С. «Запечатленный ангел» и «Очарованный странник» Н. С. Лескова [Пути-дороги «Очарованного странника»] / Б. С. Дыханова. - М. Художественная литература, 1980 — [1].
4. Лотман. Ю. М. Роман А. С. Пушкина «Евгений Онегин» [Очерк дворянского быта онегинской поры]: комментарии/ Ю. М. Лотман. - Ленинград: Просвещение, 1983.
5. Манн. Ю. Постигая Гоголя [Что означает гоголевский образ дороги] / Ю. Манн. - М.: Аспект-Пресс, 2005.

«ҚАЗАҚ» ЭТНОНИМИНІҢ ШЫҒУ ТАРИХЫ

Григорьев Александр, Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының
"Сарыкөл агробизнес және құқық колледжі" КМҚК 1 курс студенті
Ғылыми жетекшісі: Маденова Альбина Маликовна, жалпы білім беру
пәндерінің оқытушысы

Тақырыптың өзектілігі мемлекет тарихында әлі де ақ дақтар мен даулы мәселелердің болуына байланысты. Қоғамдық сананы жаңғырту, өз мәдениеті мен ұлттық кодын сақтау бос дыбысқа айналмауы үшін әрбір қазақстандық өз мемлекетінің тарихын білуі тиіс.

Мәселе қазақтардың қырғыздарға атауын өзгертуге әсер еткен себептерді қарастыру және түсіну болып табылады.

Бұл жұмыстың мақсаты-патшалық Ресейде қазақтардың қырғыз деп аталуының себебін анықтау.

Көрсетілген мақсатқа сәйкес келесі міндеттер қойылды:

- "Қазақ" этнонимінің шығу тегінің әртүрлі нұсқаларымен танысу.
- Тақырыпқа арналған ғылыми әдебиеттерді зерттеу.
- Зерттеу жұмысының тақырыбы бойынша білім деңгейін анықтау мақсатында сауалнама жүргізу.

Неліктен қазақтар Қазан төңкерісіне дейін қырғыздар деп аталды? Бұл шатасудың барлығы 200 жылдан астам уақыт бұрын өмір сүрген журналистердің кінәсінен болған екен. Кәдімгі журналистік немқұрайлылықтың салдарынан қазақтар қырғызға айналды. Бірақ ретімен бастайық.

"Қазақ" сөзі XV ғасырда 1460 жылы Жәнібек пен Керей хандары өз ауылдарымен Сырдария жағалауынан Жетісуға – Моғолстан билеушісі Бөгінің жеріне қоныс аударған кезде пайда болды. Онда 1465 жылы олар Қазақ хандығын құрды. Бұл тайпалар өздерін еркін адам деп атай бастады - " қазақтар "(орыс тілінде"қазақтар"). Бастапқыда qazaq сөзі дала ақсүйектерінің өкілдерінен (князьдер мен олардың отрядының мүшелері) айырмашылығы қарапайым жауынгерді білдіретін әлеуметтік термин ретінде қолданылған. Содан кейін ол халықтың бір бөлігінің Өзбек хандығынан кетуі және Жетісуда жеке мемлекет құру нәтижесінде саяси түске ие болды. Уақыт өте келе ол этнонимге айналды.

Көптеген жылдар мен ғасырлар бойы көшпенділер өздерін мақтанышпен "мен қазақ"деп атады. Тіпті патша құжаттарында қазақтар өз атымен аталады. Мысалы, Жоңғариядағы орыс елшісі Иван Унковскийдің (1722 жыл) журналында қазақтар туралы "казак"деген атпен еске алуға болады.

Бірақ Унковскийді оқығандар аз болды. Голландиялық Николай Витсеннің кітабы танымал болды. Ол Петр І-нің тапсырмасы бойынша Ресей империясының оңтүстігінде тұратын халықтар туралы мәліметтер жинауға мәжбүр болды. Ол өте адал болмаса да, негізінен тапсырманы орындады. Қауіпті далаға барудан қорқып, ол алыс емес жерге қоныстанды және сол жерде болған шенеуніктерден, саяхатшылардан және саудагерлерден "сұхбат" ала бастады. Біреу шынайы әңгіме берді, ал кім өтірік айтты, бірақ қалай болғанда

да, барлық әңгімелер Витсеннің "Солтүстік және Шығыс Тартария" жинағына сәйкес келді.

Бұл жұмыста көптеген пайдалы ақпарат бар: мысалы, қанаабұлқайырдың әкесі – Сұлтан қажы туралы деректер бар. Витсен өз кітабында Азия халықтарын географиялық ерекшеліктеріне қарай бөлді: ол башқұрттардың, Енисей қырғыздарының, хакастар мен қазақтардың сипаттамасын берді. Қазақтар туралы ақпарат "Бұхария" тарауына орналастырылды. Қазақтар оның "казактар" немесе "татар казактары" – Бұхараның субъектілері деген атпен пайда болды.

Соңғысы осыған байланысты. XVII ғасырдың аяғында Қазақ хандығы Орта Сырдария аумағындағы ықпал ету салалары үшін Бұхара хандығымен күрес жүргізді. Сол күндері қазіргі Оңтүстік Қазақстанның жекелеген аумақтары үнемі қолдарын ауыстырып отырды. Біраз уақыт Бұхара өзінің саяси ықпалын сонда таратты, сондықтан Витсен "Бухария" бөлімінде қазақтарға арналған эссе жазды. Оның кітабы танымдық, ал қазақтар өз есімдерімен аталады, бірақ 1734 жылы оқиға болды.

Санкт-Петербургке ресми сапармен Әбілқайыр ханның ұлы Сұлтан Ералы басқарған делегация келді. Сол кезде орыс жұртшылығы қазақ халқы туралы аз білетін, сондықтан "Санкт-Петербург ведомости" газеті осы тақырып бойынша үлкен мақала беруге шешім қабылдады. Бас редактор Михайло Ломоносов бұл істі редакцияның бір қызметкеріне тапсырды. Ол бірден Витсеннің кітабын алды. Барлық журналистердің қиыншылығы-Мәңгілік асығыс: мұрыннан қан шұғыл түрде бөлмеге мақала!

Сондықтан, бұл қызметкер "Бұхария" басшысына дейін парақтаған жоқ. Ол өзінен ремарканы қосты: "казактар Енисей қырғыздарынан шыққан". Мақаланы құрастырып, аздап интрига қосқаннан кейін журналист оны нөмірге тапсырды. Бұл қазақтар туралы, ал шын мәнінде Енисей қырғыздары немесе болашақ хакастар туралы сөз болды.

"Санкт-Петербург ведомостары" - бұл Ресей империясының негізгі ресми мүйізі болды, сондықтан бұл газетте жазылғандардың барлығын оқырмандар соңғы сатыдағы шындық ретінде қабылдады. Осы себепті барлығы казактар туралы мақаланы сенімді деп қабылдады. Іс жүргізуде және мемлекеттік маңызы бар ресми құжаттарда "казак" сөзі "қырғыз" деген сөзге ауыстырылды.

Бұл мақала патша үкіметінің ресми газетінде пайда болғандықтан, бұл заң ретінде қабылданды, іс жүзінде осы кезден бастап барлық ресми құжаттардағы шенеуніктер қазақтарды қырғыздар деп атай бастады. Сонымен қатар, патша шенеуніктері үшін қазақтарды Сібір мен жұмыртқа казактарынан ажырату ыңғайлы болды. Бұл сөздердің этимологиясы әртүрлі болғанымен, фонетиканы жазатын графикалық белгілер орыс тіліне әлі енгізілмегендіктен, казактар сияқты әлеуметтік қабат пен бүкіл қазақ халқының атауы арасында шатасулар болды.

Айта кету керек, байыпты ғалымдар бұл қатені түзетуге тырысты. Қырғыз-қайсақты қазақтармен шатастырудың қажеті жоқ екенін алғаш рет 1750 жылы академик Миллер жазған. 1771 жылы ресейлік саяхатшы Барданес өзінің қолжазбасында бұл туралы да айтты. Ол өз еңбегін "қырғыз немесе казак

хорографиясы"деп атады. Ол қырғыздар деп аталатындардың өздерін ешқашан қырғыз-қайсақтар деп атамағанына, бірақ "мен казак" – "Мен қазақпын"деп айтқанына ерекше назар аударды. Шоқан Уәлиханов та осы тарихи қателікпен күрескен. Бірақ бізде ғалымдарды кім тыңдайды! Қазақтарды қырғыздар деп атай бастағандай, бұл 200 жылға қалды.

Журналистік кінә үлкен, бірақ жалғыз ақтау - "қазақ" атауы да журналистің арқасында оралды. Тек журналист емес, жазушы, ақын, мемлекет және қоғам қайраткері Сәкен Сейфуллин. "Еңбекші қазақ" газетінде оның "қазақтарды қазақ деп атайық – қатені түзетейік"атты мақаласы жарық көрді.

Сәкен Сейфуллин республиканың Халық Комиссарлары Кеңесінің төрағасы, яғни Үкімет басшысы болды, сондықтан оның сөзі көп нәрсені білдірді. "Әрбір қазақ азаматы өзін "қырғыз" деп атауды тоқтатуы керек, бұл сөз басқа халықтардың есту қабілетіне үйреншікті болуы үшін "қазақ" деп жиі айту керек. Қазақстанның Орталық Үкіметі "Қырғыз" сөзін қолдануды тоқтатып, халықтың атына "қазақ" сөзін қолдану туралы жарлық шығаруы тиіс".

Содан кейін Сәкен Сейфуллиннің осы тақырыптағы басқа мақалалары шықты. Онда ол қырғыздарды қазақтар деп қайта атау туралы мәселені үнемі көтеріп, республиканы Қырғыз АССР емес, Қазақстан деп атады. Және қоғамдық пікірді өзгертті! 1925 жылғы Кеңестердің V съезінен бастап қазақтар дұрыс атала бастады. Сол кезде ел атауы – Қазақстан да пайда болды.

Зерттеу нәтижелері бүкіл халықтың атауының өзгеруіне әкелген журналистердің қателігі туралы гипотеза расталды.

Қорытындылар 1. "Қазақ" этнонимінің шығу тарихы неге әлі толық зерттелмегені маған түсінікті болды. Дәлелді базасы бар әртүрлі нұсқалар мен теориялар бұл мәселені толығымен аша алмайды. 2. Сол кезде патшалық Ресей өз империясының шетінде тұрған халықтарға аз көңіл бөлді. 3. Қазақстан тарихының жаңа беттерін тереңірек және мақсатты түрде ашатын жаңа ғылыми әдебиеттермен танысты. Мен көптеген қызықты нәрселерді білдім және көкжиегімді кеңейттім. 4.Кент тұрғындары мен өз колледжінің оқушыларының Қазақстан тарихы туралы білімдерін кеңейтуге өз үлесін қосуға тырыстым.

Әдебиеттер

1. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8>
2. <https://365info.kz/2015/07/istorik-irina-erofeeva-sredi-kazaxskix-xanov-sluchajnyx-lyudej-ne-bylo/>
3. https://express-k.kz/news/zhizn/irina_erofeeva_vidit_khana_abilkayyra-57416
4. <http://www.kazakh.ru/news/articles/?a=363>
5. <https://www.nur.kz/336455-pochemu-kazahov-nazyvali-kirgizami.html>

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ БРЕНДОВ В РУССКОЯЗЫЧНОЙ СРЕДЕ

Дошанова Дильназ, ЧУ «Колледж ЗЕРЕК», 2 курс

Научный руководитель: Шалапина Оксана Борисовна – заместитель директора по УР

Введение. В современном мире английский язык очень быстро набирает популярность. Посредством этого англицизмы все больше проникают в нашу жизнь. И даже в повседневной жизни мы сталкиваемся с английскими словами. Они встречаются в надписях на одежде, в названиях брендов и магазинов, то есть на вещах, которыми мы пользуемся каждый день.

В последние годы в Казахстане наблюдается заметная тенденция: использование английских надписей и фраз на одежде. Это явление вызвало неоднозначную реакцию среди населения: одни воспринимают его как форму современности и глобальной интеграции, в то время как другие критикуют его как угрозу местной культуре и самобытности.

Появление английских этикеток на одежде можно объяснить различными факторами. Во-первых, глобализация и влияние западной моды сыграли значительную роль в формировании предпочтений потребителей во всем мире. В результате многие казахстанские модные бренды переняли эту тенденцию, чтобы удовлетворить требования международного рынка и привлечь более широкую клиентскую базу.

Кроме того, использование английского языка в одежде также можно рассматривать как отражение растущего уровня владения английским языком казахстанцами. Поскольку английский язык широко преподается и используется в школах, университетах и на рабочих местах, он стал символом социального статуса и престижа.

Сейчас ни одна футболка не обходится без английской надписи на ней. Даже просто гуляя, мы наблюдаем много англицизмов на различных вывесках магазинов. Говоря об этом, нельзя не сказать о названиях популярных брендов. Например: Reebok, Burberry, Dr. Martens, Alexander McQueen, Vivienne Westwood. В нынешнее время, даже не смотря на свое происхождение, бренды берут себе английское название, после чего становятся популярными и востребованными за рубежом. К примеру, казахстанские бренды такие как: A-Product и Vinobike.

Сталкиваясь с этим в повседневной жизни, мы решили изучить тему интерпретаций англоязычных брендов в русскоязычной среде.

Актуальность темы состоит в чрезмерной популярности англоязычных брендов и английских надписях на одежде современного человека.

Цель: определить, всегда ли людям известно, что значит английская надпись на их одежде.

В данной работе будут рассмотрены значения англицизмов на одежде, понимание этих английских надписей людьми.

Придерживаемся такой гипотезы: знание и понимание англицизмов делают нас корректными пользователями английского языка и уменьшает количество неловких ситуаций. Мы предполагаем, что большинство пользователей не до конца понимают надписи на их одежде и используют их только по тому что это популярно.

В течении практической части этой работы мы провели анкетирование. В нем приняло участие 124 человека. Им предлагалось ответить на следующие вопросы:

1. Носите ли вы одежду с английскими надписями?

- 83.3% опрошенных носят одежду с английскими надписями.
- 16.7% опрошенных не носят одежду с английскими надписями.

Провели анкетирование:

2. Знаете ли вы значение этих надписей?

- 83.3% людей знают значение надписей на их одежде.
- 16.7% людей не знают значение надписей на их одежде.

Проанализировали функции надписей:

С какой целью вы носите одежду с надписями?

- Это стильно(16.7%);
- Самовыражение(4.2%);
- Не ношу одежду с надписями(16.7%);
- Не обращаю внимание на надписи(16.7%);
- Нравится одежда с надписями(45.8%).

Мы провели исследование надписей, которое показало самые популярные типы английских надписей на одежде:

1. Love (44%): надписи на тематику любви.
2. Life and death (22%): про жизнь и смерть.
3. Music (15%): англицизмы на тему музыки.
4. Work (11%): тема работы все ещё актуальна.
5. Holyday (8%): и последнее это надписи на тему праздников и отдыха.

Надписи на английском языке могут оказывать влияние на культуру казахстанцев в нескольких аспектах. Вот некоторые из них:

1. Иностранный язык и межкультурное взаимодействие: Английский язык является одним из основных международных языков коммуникации. Наличие надписей на английском языке может способствовать обмену идеями и информацией с другими культурами, а также укреплять связи между казахстанцами и иностранными гражданами.

2. Влияние на языковую культуру: Распространение английского языка может оказать влияние на лексикон и грамматику казахстанского языка. Заимствование английских слов и фраз может стать частью языкового развития и адаптации к новым реалиям.

3. Культурный обмен и восприятие иностранной культуры: Надписи на английском языке могут привлечь внимание казахстанцев к западной культуре, моде, музыке, искусству и другим аспектам жизни. Это может стимулировать культурный обмен и расширение кругозора.

4. Распространение информации и коммерческий аспект: Надписи на английском языке могут быть использованы для рекламных и коммерческих целей. Это может способствовать привлечению международных туристов и инвесторов в страну, а также укрепить экономические связи.

В целом, наличие надписей на английском языке может оказывать влияние на культуру казахстанцев, способствуя межкультурному обмену,

расширению культурного разнообразия и углублению связей с международным сообществом.

В ходе работы гипотеза подтвердилась частично. Большинство респондентов корректно используют английские надписи на одежде. Однако необходимость разъяснения надписей актуальна среди подростков, которые используют одежду с надписями, не задумываясь об их значении.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Аакер Д. Создание сильных брендов М., 2003.
2. Аакер Д., Йохимштайлер Э. Бренд-лидерство: новая концепция брендинга. М., 2003.
3. Александров Ф. Хроники российской рекламы. М, 2003.
4. Анаисимов Е.Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация. М., 2003.
5. Анхолт С. Брендинг -дорога к мировому рынку. М., 2004.

ЖЕНЩИНЫ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНИЦЫ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ (1941-1945 г.г.)

Джумакулыев Руслан Бободжанович, студент IV курса
КГБПОУ «Барнаульский лицей железнодорожного транспорта»
Научный руководитель: Тикото Любовь Андреевна, преподаватель

Актуальность: угроза, нависшая над нашей страной в 1941 г., заставила советских женщин по-иному оценить свои возможности, встать в строй наравне с мужчинами, заменить в тылу и плечом к плечу воевать на фронтах ВОВ, за короткий срок овладеть такими профессиями, которые прежде были под силу лишь мужчинам.

Проблема в современных условиях важно воспитывать у молодежи потребность в социальной значимости связи поколений, исторической памяти трудового и ратного подвига советских женщин в годы ВОВ.

Цель: увековечить историческую память о трудовом и ратном подвиге женщин железнодорожниц их вклад в приближение Победы в Великой Отечественной войне.

Задачи:

1. Изучить материалы по теме «Женщины железнодорожницы в годы ВОВ».
2. Создать медиа экспозицию (видеоролик), разместить его в медиатеке Музея Барнаульского лицея железнодорожного транспорта.

«Люди из стали», «железные люди»! Так называли железнодорожников – машинистов, путейцев, диспетчеров в годы войны. Их героизм, любовь к Родине, умение принимать непростые решения позволили доставлять на фронт боевую технику, боеприпасы, продовольствие, обмундирование. Среди них было немало женщин.

Зинаида Троицкая. Первая в СССР женщина - машинист паровоза появилась на сети дорог еще до войны, в 1935 году. Москвичка Зинаида

Троицкая родилась стала первой женщиной – машинистом первого класса и начальником железной дороги. В годы Великой Отечественной войны возглавила Московскую окружную железную дорогу. Ее называют "Женщина, спасшая Москву".

Многонациональная страна как единый стальной щит выступила против фашистских агрессоров. Мужественно и стойко вступили в борьбу и отважные дочери степей Казахстана. Сотни смелых девушек Казахстана с оружием в руках сражались на фронтах Великой Отечественной войны. Там они стали отважными связистками, санитарками, зенитчицами, разведчицами, пулеметчицами и снайперами. Многие из них прославили себя боевыми подвигами.

Среди таких женщин, прошедшая дороги войны машинистом паровоза Алтынай Есболатова. На фронт, Алтынай Есболатова, попала в возрасте девятнадцати лет сразу после курсов машиниста-помощника. Сопровождала паровозы с оружием, техникой, продуктами, которые отправлялись в Сталинград. Женщина делилась своими воспоминаниями, как их поезд часто бомбили по дороге через Украину, Беларусь, Латвию, Литву, Польшу.

Из воспоминаний Алтынай Есболатовой. «Шел 1943 год, а мне на тот момент только исполнилось 19 лет. После курсов машиниста-помощника мне поручили сопровождать паровозы с оружием, техникой, которые шли в Сталинград, а оттуда, с фронта, вывозить наших раненых солдат, выживших в ожесточенных сражениях. Однажды я даже оказалась свидетелем того, как на вертолете увозили пленного немецкого военачальника Паулюса, а его 1200 пленных солдат, я сопровождала на своем товарном поезде».

Железнодорожница из Республики Казахстан, Алтынай Есболатова, была участницей парада Победы, видела легендарных полководцев Георгия Жукова и Константина Рокоссовского. Долгожданную Победу встретила во Франкфурте. А затем в Гданьске получила приказ доставить эшелон с солдатами-победителями в Москву. Домой, в Алматинскую область, она вернулась только в 1946 году, где продолжила работать на железной дороге.

Ветеран Великой Отечественной войны Алтынай Есболатова, ушла из жизни в возрасте 99 лет. В народе ее ласково называют «Паровоз апа».

За проявленные мужество и отвагу Алтынай Есболатова была удостоена множества наград, в числе которых орден Отечественной войны I степени, медали «За оборону Сталинграда», «За освобождение Крыма», «За победу над Германией».

Начиная с 1941 года, в стенах нашего учебного заведения, все больше женщин осваивают профессии помощника машиниста, машиниста паровоза, токаря, слесаря. Женщины приходят на смену мужчинам, ушедших на фронт защищать Родину. В 1943 году в паровозном депо Барнаула была сформирована первая, укомплектованная женскими бригадами, паровозная колонна, получившая название «8 марта». Руководителем женской колонны была назначена машинист Агафья Порватова.

Выводы. Большим испытанием явилась война для женщин нашей страны, которые не только перенесли горечь утраты родных и близких, но и

перетерпели величайшие лишения и трудности, все тяготы и невзгоды военного времени. А женщины, работавшие на железной дороге, ратным и трудовым подвигом внесли неоценимый вклад в дело Великой Победы. Всем железнодорожникам, кто работал и приближал нашу Победу, поклон до земли! И память вечная! С такими женщинами нельзя было не победить!!! Мы должны нести память о подвиге наших героев, рассказывать о выдающихся людях, сохраняя память о них сквозь поколения!

Литература

1. Специальный выпуск газеты «Комсомольская правда», статья «Эшелон Победы» <https://www.kp.ru/best/altai/eshelon-pobedy/>
2. Выпуск газеты «Московский комсомолец» Черноземье, статья «Железная леди железных дорог» <https://chr.mk.ru/articles/2011/08/10/613420-zheleznaya-ledi-zheleznyih-dorog.html>
3. Военные воспоминания Алтынай Есболатовой «Паровоз-апа» <https://ru.sputnik.kz/20170508/voennye-vozpominaniya-altynaj-esbolatovoj-po-prozvizhchu-parovoz-apa-2193117.html>
4. Шедшие на смерть <https://www.nur.kz/society/1787894-sedsie-na-smert-kazahskie-zensiny-v-velikoj-otecestvennoj-vojne-foto/>

Қ.А.ЯСАУИ ЕҢБЕКТЕРІНІҢ ТӘЛІМ-ТӘРБИЕЛІК МӘНІ

Дүйсенбай Аяжан Нұржанқызы, 2-курс,

Абай атындағы Жамбыл гуманитарлық жоғары колледж

Ғылыми жетекшісі: Сейдуалиева Асель Мейрамбековна, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы

Өзектілігі: Тәуелсіз егеменді елімізде жастарды заман талабына сай ұлттық тәлім-тәрбие беруде халқымыздың бай мәдени мұраларын, педагогикалық ой-пікірлерін жинақталған ұлттық құндылықтарды зерттеп, зерделеп, жүйелеп, бір жүйеге түсіріп, оқу-тәрбие бағдарламаларына бейімдеп, үйлестіріп, жалпы оқу орындарының оқу-тәрбие үрдісіне пайдаланып қолданудың маңызы өте зор әрі қажетті. Осы тұрғыдан алғанда, бүгінгі таңдағы бәсекеге қабілетті жас ұрпақты тәрбиелеп, тәлім-тәрбие беру ұлт тұрмыс-тіршілігін өркендетіп өсіруші, сапалы да салауатты, ұлтжанды патриот, мәдени-ғылыми ой-өрістері кең жас өскелең ұрпақ өсіру-қоғам, әлеуметтік орта алдында тұрған кезек күттірмейтін басты міндеттер мен мақсаттар болып табылады. [2]

Мәселе: Қожа Ахмет Ясауи - өз дәуірінің әдеби-мәдени өмірінде өшпес із қалдырған, туған әдебиетіміз бен тіліміздің биік тұлғасы тұғырына көтерілген ұлы ғұлама-ғалым, ұлағатты ұстаз, өзі айтатындай әдебиетіміздің мәдениетіміздің, тіліміздің, дініміздің, діліміздің «Ақиқатқа апаратын жол бастаушымыз – Білім иесі» өкілі.

Қ.А.Ясауи өзінің бүкіл жарқын қабілетімен талантын, күш жігерін түркі халқына, туған еліне жалпы түркі дүниесіне, әсіресе келешек жас өскелең

ұрпақтың тәлім-тәрбиесіне жұмсаған ғұлама ғалым қаламгер. Оның әдеби, мәдени, сопылық шығармалары бүкіл түркі әлеміне оның ішінде қазіргі қазақ әдебиетінің, тілінің қалыптасып, дамуына, ал оқу-ағарту саласындағы көзқарастары бүкіл түркі әлеміндегі, оның ішінде Республикамыздағы педагогикалық ой-пікірлердің пісіп жетілуіне, хикметтері мен рухани адамгершілік, мағнауи мұралары ұлттық тәлім-тәрбие беруде үлкен ықпал етуде. Міне соның нәтижесінде, ұлы ғұлама ғалым есімі өз кезінде біршама түркі әлемінің мәдениетінің білім беру саласының тарихынан да ерекше орын алды. Сондықтан да Құл Қожа Ахмет Ясауидің ілімі күні бүгінге дейін өз маңызын жоймай келуде.

Демек оның педагогикалық ой-пікірлеріне, рухани-адамгершілік мұраларына зер салу – күн тәртібіндегі іргелі мәселелердің бірі.

Жұмыс мақсаты: Қожа Ахмет Ясауидің шығармашылық, рухани адамгершілік, мағнауи мұраларын, ұстаздық ағартушылық қызметін тарихи педагогикалық тұрғыдан талдау, негіздеу, тәлім-тәрбиелік идеяларын жүйелеп, үздіксіз білім беру саласына ендіруде тәжірибелік-эксперименттен өткізу, оқу тәрбие үрдісінде пайдалану.

Міндеттері:

- Қожа Ахмет Ясауидің өмірлік, қоғамдық қайраткерлік, ақындық, ойшылдық, ұстаздық қызметтері мен шығармашылық іс-әрекетін саралап қарастыру;
- Қожа Ахмет Ясауидің хикметтеріндегі, шығармаларындағы, педагогикалық ой-пікірлеріне талдау жасау және оларды бүгінгі күн талабы тұрғысыман негіздеу;
- Қожа Ахмет Ясауидің хикметтері мен рухани адамгершілік, мағнауи мұраларының тарихи-танымдық, педагогикалық-психологиялық, ғылыми әдістемелік, арналарын ашу және олардың әлеуметтік, саяси, рухани ағартушылық мәнін айқындау;
- Қожа Ахмет Ясауидің педагогикалық ой-пікірлерін жалпы білім беретін орта мектептегі және жоғары оқу орындарындағы оқу-тәрбие үрдісіне ендірудің бағдарламасын құрастыру.

Нәтижелері: Егер, Қожа Ахмет Ясауидің шығармаларындағы рухани адамгершілік, тәлім-тәрбиелік идеялары тарихы-педагогикалық тұрғыдан талдау жасалынып жүйеленсе, онда педагогикалық ойлардың қорлары молайып, орта және жоғары мектептердің педагогикалық үрдістеріне ендіру барысында оқушы жастардың тәлімдік тәрбиелік деңгейлері көтеріледі. Қ.А.Ясауидің құнды педагогикалық идеялары жалпы оқырман қауым, оқушылар мен студенттердің ұлттық құндылықтарды бағалауына, өзін-өзі тәрбиелеуіне, ата-анасын, дінін, ділін, тілін, елін, жерін сүюіне, елжандылық ұлттық сезімдерін арттырып рухани адамгершілік, имандылық, инабаттылық қасиеттерінің қалыптасуына ықпалын тигізеді.

Жеке тұлғаның дүниетанымын қалыптастыруда адам, қоғам, табиғат туралы ой-пікірлердің заңдылықтары, қазақтың ұлттық дүниетанымы, рухани-адамгершілік, мәдени және жалпы адамзаттық мұралар негізіндегі

демократиялық-гуманистік қарым-қатынастарды айқындайтын құжаттар, жеке тұлғаның қалыптасуына байланысты ғылыми тұжырымдар.

Қорытындылар: Жеке тұлғаны қалыптастырып дамытуға арналған Отандық және әлемдік өркениетті елдер педагогикасындағы тәлім-тәрбиелік тұжырымдар мен ой-пікірлерді негізге ала отырып, жалпы білім беретін мектептердегі оқу-тәрбие жұмыстары үрдісінде оқушыларды адамгершілік, имандылық, инабаттылық құндылықтармен Қ.А.Ясауи мұралары негізінде әлеуметтендіреді. Зерттеудің теориялық әдіснамалық негізі ретінде жеке тұлғаның дамуы жөніндегі ғылыми тұжырымдар, мектептегі оқу-тәрбие жұмыстарымен Қ.А.Ясауи мұралары негізінде болашақ өскелең жас ұрпақты өмірге даярлайды. Қорытындыда зерттеу тақырыбының көкейкестілігімен байланысты зерттеудің нәтижелері мен тұжырымдары мазмұндалып, ғылыми әдістемелік ұсыныстар берілді.

Әдебиеттер:

1. 2-т. Ежелгі дәуір және орта ғасыр әдебиеті. – 332-387 бет
2. Kazislam.kz Қожа Ахмет Ясауи хикметтері – тәрбиелік құрал Қазақстандағы Ислам
3. Қ.А. Ясауи еңбектерінің философиялық және тәлім-тәрбиелік мәні\ Ұ.Т. Ташкенбаева
4. Ясауи Қожа Ахмет. Даналық кітабы. Аударған Ж.Әбдірашев. Шымкент, 1993 жыл.
5. М.Жармұхамедұлы, М.Шафиғи, С.Дәуітұлы. Қожа Ахмет Ясауи. Хикмет жинақ. – Алматы: Жалын, 1998. – 324 б.

АЛАШТЫҢ АСЫЛ ТҮЛҒАСЫ

Дүйсенбы Айым Ержанқызы, III курс,

«Н. Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі» КМҚМ
Ғылыми жетекшісі: Назарова Гулмира Куандыковна, арнайы пәндер
оқытушысы, педагогика ғылымдарының магистрі

Зерттеудің өзектілігі. Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың ғылыми және ғылымға сіңірген ағартушылық еңбектерінің толық қарастыра білу. Жезқазған кен орынының ашу барысындағы атқарылған қызметтерін зерттеу. Кеңестік мемлекеттер Одағының, сондай-ақ Қазақстан ғылымының дамуына қосқан зор еңбегінің келер ұрпаққа жеткілікті де, ашық түрде аз баяндалуы.

Зерттеудің мәселесі. Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың қоғам ортасында жеткілікті деңгейде танымал болмауы. Жастар арасында жүргізілген сұрақ нәтижесі бойынша, яғни жастардың белгілі бір бөлігі Қаныш Сәтбаевтың геолог, географ, академик, қоғам қайраткері ретінде біледі. Бірақ оның сот қызметтерді қандай деңгейде атқарғандығын, оның еңбектерін білмеуі.

Зерттеудің мақсаты. Қаныш Сәтбаевтың өмір мен ғылыми жұмыстарын зерттеп, қоғам арасында және келер ұрпақ иелігіне баға жетпес мұра ретінде қалдыруға қол жеткізу.

Зерттеудің міндеттері. Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың өмірі мен ғылыми жұмыстарына талдау жасау;

- Өзге ғалымдар мен олардың еңбегін ой еліне өткізу;
- Ғалымның басқа да ғылыми салалардың дамуына қосқан зор үлесіне ғылыми талдау жасау;
- Атқарған қызметтері мен жеткен жетістіктеріне шолу жүргізу.

Көне гректер құдаймен алысқандарды - титан деп атайды екен. Ал біз болсақ, бүгінгі жарқын болашақ, адам баласының игілігі үшін табиғаттың дүлей күшімен бетпе - бет келіп, белдесіп күрескен қазақ халқының ардагер ұлын - Қаныш Имантайұлы Сәтбаевты осы титанға теңесек, бұл тіптен де артық болмас еді. Өйткені оның табиғат қойнауында талай ғасырлардан бері тылсым жатқан қазына- байлықтың барлығының да сырын аштық.

Білімге деген зор құштарлық Қаныш Имантайұлын сол кездегі жалғыз оқу орны - Семейдегі мұғалімдер семинариясына жетеледі. Семинарияда алған жаратылыстану негіздерін білу іздепаз жас жігіттің айналадағы табиғатты жақсырақ түсінуге деген құштарлығын оятты. Әсіресе, туған даласының жер байлығына қызыққан. Қырғыз даласында пайда болған жеке кеншілердің шағын кәсіпорындары оның геологиялық мамандық бойынша қосымша білім алу идеясын ара қарай нығайта түсті. 1919 жылдың ортасы, Қазақстанда Совет өкіметінің жаңа орнай бастаған кезі еді. Орысша, қазақша білімі бар Қанышты сол жылдардың август айында халық соты етіп тағайындады. Сот болып Баянауылға келеді. Осы жылдан бастап Баянауылда алғаш рет өнерпаздар үйірмесін ұйымдастырды. Жаңа орнаған Совет өкіметінің саясатын таратуға ел арасында газет, журнал оқып, халықтың білімін көтеруде бұл үйірменің маңызы өте зор болады. 1920 жылы Қаныш Томскідегі политехнологиялық институттың геология факультетіне оқуға түседі. Оған себеп болған профессор Усовтың ақылы еді. Сол жылдары Баянауылға емделуге келген Усовпен танысқан Қанекең оған өзінің жиған тастарын көрсетеді. Оларды қарастырып шыққан геолог ғалым Қаныштың әрі қарай оқуын, онымен қатар, тек қана геолог болуын және оқуға түсуіне өзінің көмектесетінін айтып, геология ғылымы жайынан бірталай жалпы түсініктер береді. Осыдан кейін Қанекең қызметінен босап, оқуға түседі. Сібір технологиялық институтының студенті болған ол өзінің өмірлік мұратына айналған жолға біржола түседі. Соғыс кезінде күйреген қала өмірі енді ғана өз арнасына түсе бастаған еді. Азық-түлік, отын, киім жетіспейтін. Әсіресе студенттердің жағдайы ауыр болды. Осындай қиын уақытта Қаныш М.Усовтан зор қамқорлық көреді. Ұстаз бен шәкірт арасында әке мен ұлдың туыстық қарым-қатынасындай жылылық орнайды. Институтты 1926 жылы табысты аяқтап, тау-кен инженер-геолог дипломын иеленген алғашқы қазақ азаматы ретінде халық шаруашылығы Орталық кеңесінің қарамағына жіберді. Қаныш әлемдегі ең ірі мыс кен орыны Қарсақпайда екендігін дәлелдеу үшін 15 жыл уақытын сол жерде өткізген. Бұл жерде ол «Атбасцветмет» трестінің геология бөлімін басқарды. Оның құрамына Успенский мыс руднигі, Қарағанды көмір, Спасскк мыс балқыту зауыттың қамтыған Спасскк комбинаты мен салынып жатқан Қарсақпай мыс балқыту зауыты, Жезқазған мыс кеніштері мен Қорғасын кен орнынан тұратын

Қарсақпай комбинаты, Байқоңыр көмір шахталары кіретін Жас маманға Жезқазған-Ұлытау ауданында пайдалы қазбалар қорларын жоспарлы түрде анықтау бойынша алғашқы стационарлық геологиялық барлау жұмыстарын жүргізу сынды маңызды міндет жүктелді. Сөз орайы келгенде мынаны да атап өтсек жөн секілді. Мысалы, жас Совет үкіметі қаз тұра бастаған сәтте шетелдік капиталистер бүкіл елді электрлендірудің лениндік жоспарына күдікпен қараған еді. Ірі капиталист Лесси Уркварт: «Совет елі Балқаш маңы мен одан арғы жердің байлығын елу жыл түгіл, 100 жылда да, тіпті, ешқашан да игере алмайды» - деді беті шірпікпестен. Бұрынғы Спасскк мыс кені концессиясының мүшесі Томас Арли деген өзінің көне қызметкерлерінің біріне Қарсақбайға жазған хатында: «Совет үкіметінен Жезқазғанды ұзақ берзімге концессияға алуға мәселе қойып отырмыз», - деген болатын. Ол кезде мұндай өсектердің тағы бірнешеуін айтып жатқандар, Совет үкіметінің батыл шешімі туралы жалған пікірді қарша боратқандар көп болды. Бірақ жас Совет өкіметі оған мойыған жоқ. Жер қойнауының асыл қазынасын игеруге алғашқы күннен бастап-ақ батыл кірісті. Соның нәтижесінде қиыр шет деп есептелетін Қазақстан аймағында да өндіріс орындары қаулап қанат жайды. «Жезқазған жерін, елу жыл түгіл, жүз жылда игере алмайсыңдар» дегендердің күлі көкке ұшты. Қазақстанның асыл қазынасын игеру жөнінде алғаш осы біздің Жезқазған жерінде революция жасалды. Ал біздің революционерлеріміздің ең көрнектісі – Қаныш Имантайұлы Сәтбаев. Қаныш Имантайұлының осынау алғашқы практикалық қызмет кезеңінде-ақ сонау бай өлкенің эканомикасының бар мәселесін жан-жпқты қамтып, нақты түсінетін, зерделі, ой-өрісі кең зерттеуші ретінде жан-жақты табиғи дарыны ашылып, аса ірі ұйымдастырушылық қабілеті көрінді. Қаныш Имантайұлы Жезқазғандағы жұмыстың алғашқы күндерінен бастап осы салаға мемлекеттік жоспарлау органдары мен ғылыми мекмелердің назарын аудармай, бұл саланы жедел дамыту мүмкін емес екендігін түсінді. Сондықтан ол 1928 жылдың өзінде-ақ «Қазақстанның халық шаруашылығы» журналына «Қарсақпай өңірі және оның болашағы» атты тамаша ғылыми мақаласымен жарық көрді. Қаныш Имантайұлының алғашқы мақаласы негізінен өңірді дамытудың экономикалық мәселелері мен оның алуан түрлі табиғи ресурстарының ел мен республиканың халық шаруашылығы үшін маңызын айқындайтын іргелі мәселелерге арналды.

Қазір Қанекеңнің істерін әңгіме еткенде, кім-кім де ол кісінің үш перзентін атайды: бірінші Жезқазған кен қоймасы. Екінші - Қанекең бірінші директор болған Геология институты. Үшінші - Қанекең бірінші президенті болған Қазақ ССР Ғылым академиясы. Бұл үш туынды Қанекеңнің гана перзенті емес, лениндік партия бастаған барлық республика халқының перзенті. Демек, халықтың мүддесін, партияның нұсқауларын ойдағыдай іске асыру үшін халқымыздан Қанекең сияқты ұл тууға тиісті еді. Қанекең талантқа бай халықтың даналығына айғақ ұлы. Өзінің өмірімен, істерімен бүкіл жер жүзіне әйгілі.

Зерттеу нәтижелері. Қаныш Имантайұлы республиканың сол немесе басқа аймағының жақын даму перспективаларын таңғаларлықтай анық көре білді және партия мен үкіметтің барлық маңызды шешімдеріне дер кезінде

жауап берді. Маңғышлақ түбегінің табиғи ресурстарын жан-жақты зерттеуге, тың игеруге байланысты зерттеулерге, Ертіс-Қарағанды каналының құрылысына және тағы басқаларға жеке жетекшілік етті. Табиғаттың, өмірдің әрбір құрылысына бір тұрғыдан ғана карамай, жан-жақты, комплексті тексеріп, зерттеуді өзінің геология ғылымында кеңінен қолдана білді.

Қорытынды. Қаныш Имантайұлы тұлға және басшы ретінде таңғаларлық қасиеттерге ие болды. Адамдармен қарым-қатынасында ол қарапайымдылығымен, әділдігімен, ақжарқындығымен, өшпес ізгі ниетімен ерекшеленді. Оған жеке өтініштерімен жүгінген адамдар әрқашан ілтипатпен және мейірімділікпен және көмектесуге дайын. Еңбек адамы және мемлекет қайраткері ол ғылым мен тәжірибе қызметкерлерін жақсы көріп, құрметтейтін, кез келген еңбекті, кеншілер мен металлургтердің, егіншілер мен малшылардың, геологтар мен физиктердің еңбегін түсінетін және бағалайтын жан. Қарапайым шопаннан бастап ірі зерттеушіге дейін қай жерде халық игілігі үшін қызмет етсе де, бәрін бірдей құрметтейтін. Осының бәріне оны танитындар үлкен құрметпен, ризашылықпен, ортақ іс игілігі жолында ынтымақтасуға ықыласпен жауап берді. Ынтымағы жарасқан ұжымда ол заманымыздың маңызды мәселелерін шеше алатын күшті көрді, сондықтан ол ұжымдарды нығайтуға, адамдарды жақындастыруға ұмтылды және келісілген шешімдерді таба алды.

Әдебиет

1. Медеу Сәрсек. Қаныш Сәтбаев. Астана, «Фолиант», 2008
2. Медеу Сәрсек. Қазақтың Қанышы. Алматы, «Атамұра», 1999
3. Наука Советского Казахстана. 1920-1960. Алматы, «Ғылым», 1961
4. Оразов Т. Қаныштың жастық шағы. Алматы. «Жазушы», 1971
5. Сүтемген Бүкіров. Біздің Қаныш Имантайұлы. Нұр-сұлтан, «Кәусар», 2021

ИСТОРИЯ НАГОРНОГО ПАРКА Г. БАРНАУЛА

Жибарева Полина, студент 1 курса КГБПОУ

«Алтайский промышленно-экономический колледж»

Научный руководитель: Егорова Жанна Рафаильевна, преподаватель

Актуальность работы: Нагорный парк, унитарное муниципальное предприятие, расположено в Центральном районе, в междуречье Барнаулки и Оби. Площадь 14 га. Возвышенное местоположение (на Горе) дает посетителям хороший панорамный обзор города и долины Оби с новым большим мостовым переходом через реку. На территории много естественных, зеленых массивов (пихта, кедр, клен, ель) и культурных насаждений (яблонева, рябиновая и липовая аллеи, посадки кедра, голубых елей, сирени, барбариса, маньчжурского ореха). Имеется искусственный водоем, площадь 2 тыс. кв. м, где еще 10 лет назад отдыхающие катались на лодках.

С 1772 на территории Нагорного парка располагалось Нагорное кладбище, в середине 1930-х оно было снесено. С 1956 по 1992 здесь действовала краевая ВДНХ. В 1991 на базе ВДНХ зарегистрировано

муниципальное предприятие «Центр культуры и отдыха» с переводом его на хозрасчетную основу. Организует культурный досуг жителей и гостей города, в праздничные дни проходят выступления профессиональных и самодеятельных художественных коллективов. За сезон (1 мая-1 окт.) Нагорный парк посещает около 50 тыс. чел. Часть его территории является мемуарной зоной (пл. 8 га), где сосредоточены захоронения известных деятелей горного производства, науки и культуры до революционного периода.

Проблема: Нагорный парк культурный объект города Барнаула, его история уникальна, Нагорный парк - объект творения художников, и объект изучения учёных и исследователей. Также парк имеет социальную значимость для барнаульцев: мы приходим в Нагорный парк погулять, покататься на велосипедах, роликах по террасам парка, посмотреть на Обь и город. Для меня Нагорный парк это место, в которое приходишь погулять и отдохнуть, наслаждаясь видами, а также значимая культурно-историческая достопримечательность нашего города, которая встречает всех гостей нашего города на въезде, поэтому автор считает необходимым возродить исторические традиции и создать экскурсионный маршрут по территории Нагорного парка.

Цель: Ознакомиться с Историей Нагорного парка, составить экскурсионный маршрут для студентов.

Задачи:

1. Изучить историю Нагорного парка и составляющих его элементов
2. Составить экскурсионный маршрут для студентов КГБПОУ «Алтайский промышленно-экономический колледж»
3. Принять участие в реализации проекта «Развитие студенческих маршрутов по г. Барнаулу и Алтайскому краю» в колледже.

Для разработки экскурсионного маршрута по Нагорному парку г. Барнаула были использованы материалы, находящиеся в открытом доступе.

Экскурсия создается для студентов КГБПОУ «Алтайский промышленно-экономический колледж» в рамках реализуемого проекта «Создание студенческих экскурсионных маршрутов». Реализация маршрута будет осуществляться совместно с преподавателями истории колледжа для студентов первых курсов на базе 9 классов.

Маршрут будет строиться по направлениям:

1. Лестница Нагорного парка
2. Храм Иоанна Предтечи
3. Стела «Барнаул - город трудовой доблести»
4. Могилы старого кладбища
5. Буквы «Барнаул»

Лестница Нагорно парка. В 1741 году, почти сразу после основания Барнаула горнозаводчиком Акинфием Демидовым, на современной территории Нагорного парка собирались выстроить крепость, которая защищала бы Барнаульский сереброплавильный завод. Однако проект не был реализован, и в 1772 году вместо крепости на этом месте обустроили Нагорное кладбище. Оно просуществовало полтора века. За это время на кладбище были похоронены

многие выдающиеся личности, известные горожане, ученые, общественные деятели, купцы и исследователи Алтая.

Еще в 2015 году лестница Нагорного парка была в аварийном состоянии, возле нее, переплетаясь с железными прутьями были раскиданы деревья, а из щелей железа, сделанных временем, прорастали травы. Но она оставалась все такой же популярной среди барнаульцев и гостей нашего города. В 2017, лестница была отреставрирована и Нагорный парк заиграл новыми красками, став одним из опрятнейших мест города. В 2018 году была воссоздана другая часть парка – обновленная набережная. Это единый комплекс, где могут отдохнуть и полюбоваться природными красотами дети и взрослые. Для того чтобы людям было комфортно: установлены лавочки, теневые навесы, вазоны. По вечерам территорию освещают изящные фонари, что делает атмосферу вокруг еще более завораживающей. Приходят музыканты, молодые люди, старшее поколение. Пришедшие на набережную люди ведут себя культурно-место моментально стало популярным, так что и органы стражи правопорядка немедля стали частыми гостями набережной. Это новое приятное место, где можно посмотреть на гладь воды и теплоходы, место наполняет вдохновением не смотря на время года.

Храм Иоанна Предтечи.

В 1774 году на холме был построен деревянный храм Иоанна Предтечи. Проект разработал Иван Черницын — ученик легендарного Ивана Ползунова, который тоже жил в Барнауле. К середине XIX века деревянная церковь обветшала. Новое каменное здание, спроектированное Яковом Поповым, заложили 10 августа 1850 года на новом месте, у самого северного склона кладбища. Храм был достроен и освящен семь лет спустя. В 1918 году во время Гражданской войны на кладбище проводились массовые расстрелы сторонников советской власти. Иоанно-Предтеченская церковь тогда действовала, ее приход просуществовал до середины 1920-х. В 1927 году храмовый колокол весом в 300 пудов сняли и передали Покровскому кафедральному собору.

Почетное звание Российской Федерации "Город трудовой доблести" городу Барнаулу было присвоено указом президента России. Звание присваивается за значительный вклад жителей городов в достижение Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 годов, обеспечение бесперебойного производства военной и гражданской продукции на промышленных предприятиях. Стела расположена на территории Нагорного парка, на верхней площадке с видом на Обь. Локацию для размещения объекта выбрали жители Барнаула в ходе интернет-голосования. В нем приняли участие более 146 тысяч жителей города. Высота стелы превышает 30 метров. Конструкция состоит из металла, облицованного прокатной сталью. На стали лазером нанесены фрагменты историко-архивных фотографий и документов. Стилобат - бетонный цоколь, облицованный гранитом.

Заключение

Нагорный парк даёт хороший панорамный обзор города и долины Оби с мостом. Так же в парке имеется много различной растительности. История

нагорного парка уникальна, раньше на его месте было Нагорное кладбище, на котором были захоронены важные историко-культурные деятели. Решение об его открытии приняли 4 октября 1772 года. В 1774 построили деревянный храм, в 1857- каменный храм. Кладбище закрыли 1 декабря 1931 года из-за того, что оно занимало городские постройки. В 1930 кладбище и храм были снесены. В дальнейшем на этом месте образовалось ВДНХ. В 1956 было возведено 16 павильонов. Для посетителей ВДНХ проводились экскурсии, в летнем кинотеатре демонстрировали художественные и научно-познавательные фильмы. В 1992 выставка закрылась. С 1993 года в парке официально сделали Мемориальную зону. В современное время в парке проходили различные фестивали, работали открытые кинотеатры. В сентябре 2016 осуществили демонтаж лестницы ВДНХ. В заключение могу сказать, что Нагорный парк — это место с богатой историей, которое пережило расцвет, запустение и восстановление. Но в итоге получился прекрасный парк, который является замечательной достопримечательностью города Барнаула.

Список использованной литературы

1. Барнаул: прошлое, настоящее, будущее: библиографический обзор / АлтГУ, НБ, НГ; сост. Л. Н. Степанова. – Барнаул, 2013. – 7 с. (12 назв.)
2. Барнаул: Энциклопедия / Под ред. В. А. Скубневского. — Барнаул: Изд-во Алт. гос. ун-та, 2000. — ISBN 5-7904-0140-6.
3. История Барнаула : Учебное пособие для средней школы /А. В. Старцев, М. О. Тяпкин, О. А. Тяпкина; Администрация г. Барнаула; Комитет по образованию
4. Официальный сайт г. Барнаула. Режим доступа <https://barnaul.org/news/barnaul-sovremennyy-nagornyy-park.html>
5. Под редакцией Ревякина В. С. Барнаул. Научно-справочный атлас. — 2-е, испр.. — Новосибирск: ФГУП «ПО Инжгеодезия» Роскартографии, 2007. — 102 с.

ЗНАЧЕНИЕ СЛОВА «УСПЕХ» В РУССКОМ ЯЗЫКЕ И ПРЕДСТАВЛЕНИЕ СТУДЕНТОВ О ФАКТОРАХ ЖИЗНЕННОГО УСПЕХА

Жураев Хайдар, студент 2 курса КГКП

«Костанайский политехнический высший колледж»

Научный руководитель: Дюсекеева Л.К., преподаватель русского языка и литературы

Актуальность изучения значения слова «успех» обусловлена тем, что сегодня часто молодые люди используют выражения «быть успешным», «он/она пользуется успехом» или «имеет успех». Ориентация личности на достижение успеха считается многими учеными непременным условием развития как личности, так и общества.

Проблема: часто люди стремятся к успеху, не понимая истинного значения этого слова, не зная факторов жизненного успеха. Это приводит к

разочарованиям или к тому, что, несмотря на желание, многие люди успеха не добиваются.

Жизнь – это не то, что происходит с нами, это то, что мы можем сделать с ней. Вместо того чтобы принимать жизнь такой, какая она есть, почему бы не изменить свое сознание и свою жизнь?

Поэтому особую значимость приобретает изучение значения слова «успех», факторов, влияющих на жизненный успех.

Цель работы: провести лингвистическое исследование значения слова «успех» в словарях и в понимании молодежи, выявить личностные качества, факторы, влияющие на успех человека.

Задачи: изучить значение слова «успех» в толковых словарях;
выяснить, какие личностные качества, факторы влияют на успех;
изучить личностные качества успешных людей;
провести анкетирование среди своих сверстников;
изучить представление студентов о факторах жизненного успеха.

При проведении лингвистического исследования были использованы такие методы, как: работа со словарями, анкетирование, работа с дополнительной литературой, ресурсами сети Интернет, наблюдение.

Слово "успех" имеет древнерусские истоки. Оно – от глагола "спеть", который выражал четыре группы значений.

- 1) непереходно: `стремиться, двигаться, спешить'.
- 2) переходно: `спешно готовить, заготавливать, запасать'.
- 3) `помогать, способствовать, приносить пользу'.
- 4) `развиваться, созреть, преуспевать'

Согласно словарю С.И. Ожегова слово «успех» имеет три значения: 1) удача в достижении чего-нибудь (например, добиться успеха, развивать успех, т.е. поддерживать высокие темпы наступления, в том числе и в переносном значении); 2) общественное признание (шумный успех спектакля, книга имеет успех); 3) хорошие результаты в работе, учебе (последнее значение имеет ограниченное использование: успехи в музыке, производственные успехи). В качестве устойчивых словосочетаний в словаре Ожегова приводятся выражения: «с успехом», т.е. легко, без затруднений (с успехом выполнить поручение); а также – «пользоваться успехом» (быть популярным, вызывать к себе интерес). Выражение «с тем же успехом» несет в русском языке оттенок иронии и означает «так же, нисколько не лучше» [1].

В Толковом словаре русского языка Д.Н. Ушакова у существительного «успех» также три значения: 1) удача в задуманном деле, удачное достижение поставленной цели (иметь успех; добиться успеха; поиски увенчались успехом; долго добивался, но без успеха; попытка не имела успеха); в этом значении слово «успех» может также использоваться во множественном числе (школьные успехи); 2) признание такой удачи со стороны окружающих, общественное одобрение чего-нибудь, чьих-нибудь достижений; это значение допускает использование существительного «успех» только в единственном числе (пьеса имела заслуженный успех, выставка пользуется огромным успехом, шумный успех, повсеместный успех книги); 3) внимание общества к

кому-нибудь, признание чьих-нибудь достоинств, а также удача в ухаживании, флирте и т.п. [2]

В большом толковом словаре русского языка под редакцией С.А. Кузнецова зафиксировано три значения этого слова: 1) положительный результат, удачное завершение чего-либо; 2) хорошие результаты в учебных занятиях, достижения в освоении, изучении чего-либо (в форме множественного числа); 3) общественное признание, одобрение чего-либо, чьих-либо достижений [3]

Таким образом, доминирующими компонентами ассоциативного поля понятия «успех» являются удача, достижение, цель, победа, положительный результат, счастье, радость, труд, всеобщее признание

Подводя итоги указанным выше определениям, то можно сделать такой вывод: успех – это спешное стремление, запасаясь чем-либо, осуществлять действия, которые помогают и способствуют чему-то хорошему, а также приносят пользу для развития и выживания людей, что в итоге сопровождается признанием и вниманием со стороны общества, а также, возможно, успехом в любви.

Для того, чтобы выявить представления студентов о жизненном успехе, нами было проведено анкетирование. В анкетировании приняли участие 50 респондентов.

Участникам эксперимента предлагалось ответить на вопросы анкеты.

В статье представлены результаты на отдельные вопросы, показывающие личностные смыслы, включаемые респондентами в это понятие, и указывающие факторы, которые влияют на их представление об успехе.

На вопрос «С чем у вас ассоциируется успех?» 30% опрошенных ответили стать обеспеченным человеком в материальном плане, 20% респондентов ответили успех ассоциируется с карьерой, 20% ответили счастье (семья, дети), 15% общественное признание, 10% удача, 5% саморазвитие. Подавляющее большинство молодых людей (30%) соотносят достижение успеха в жизни с увеличением личного благосостояния и повышением социального статуса.

При обращении к студенческому осмыслению понятия «успех» четко обозначились три группы ответов. 25 респондентов, считают, что успех – это положительный результат, достижение поставленной цели, а не везение и удача; 15 человек указали на то, что успех – это не только положительный результат, достижение поставленной цели, но и везение, удача в задуманном деле; 10 человек уверены в том, что успех – это именно везение, удача в задуманном деле.

На вопрос: «Что, на Ваш взгляд, в большей степени способствует жизненному успеху?» наиболее значимым фактором жизненного успеха, по мнению студентов, являются способности (85%), профессионализм, деловые качества, (80%), образование 75%, умение делать все вовремя (75%), наличие начального капитала (40%), связи, знакомства (55%), влиятельные родственники, родители (35%), удачное стечение обстоятельств (30%).

Результаты исследования: проведенное исследование показало: у каждого человека существует свое представление о значении слова «успех». В целом необходимо отметить, что в интерпретационное поле понятия «успех» в сознании молодежи входят такие установки, как положительный результат, достижение поставленной цели, становление в профессиональной сфере, счастье в личной жизни.

Выводы: по мнению большинства студентов, образование, собственные способности, профессионализм, умение делать всё вовремя являются определяющими факторами достижения успеха.

Список использованных источников

1. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка / под ред. Л.И. Скворцова. – М.: АСТ: Мир и образование, 2017. – 736 с
2. Толковый словарь русского языка / под ред. проф. Д.Н. Ушакова. – М.: Государственное изд-во иностранных и национальных словарей, 1940. – Т. 4. – 1451 с
3. Большой толковый словарь русского языка / под ред. С.А. Кузнецова. – СПб: Норинт, 2000. – 1536 с.
4. URL: <http://endic.ru/whistory/Uspeh-630.html> (дата обращения 10.02.2022)

БАЯНДАУЫШТЫҢ ЖАСАЛУ ЖОЛДАРЫ

Жиличкин Г. 1 курс, «Қостанай Гуманитарлық колледж» мекемесі
Жетекшісі: Маркабаева Ж.Т қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Қоғамдағы жаңарулар, ел дамуындағы стратегиялық қағидаттар, қоғамның ақпараттануы және ғылым мен техниканың қарыштай дамуы білім беру жүйесінде де өзгерістер жасауға себеп болды. Өйткені жаңа уақыт талабы рухы биік, болашаққа зор сеніммен қарайтын, халықаралық стандартқа сай, бәсекеге қабілетті, танымдық деңгейі жоғары, білімді де білікті тұлға қажет етеді.

Бұл тіл білімінің синтаксис саласындағы баяндауыштың жасалу жолдарын зерттеу өзектілігін шығарады.

Өйткені, бұл зерттеу арқылы адамның өмір танымы, болмысы, әлеуметтік мүддесімен тығыз байланысты екенін түсінеді. Сол арқылы тідің өз өміріндегі, қоғамдағы рөлін саналы түрде сезеді. Бұл оның дүниетанымын кеңейтіп, тілдік білімге жаңа көзқарасын орнықтырады. Тілді қоршаған әлеммен, адам факторымен тұтастыққа игеруге және тіл болмысын халықтық танымтұрғысынан зерделеуге мүмкіндік алады. Баяндауыштың жасалу жолдарын зерттеу жұмысы сөйлесім әрекетінде іске асырылатын бірліктердің табиғатын ашуға, оның ішкі иірімдерін жан-жақты пайдалануға мүмкіндік туғызады. Синтаксис адамның тиянақты ойын жарыққа шығарудың құралдарын қарастырады, тілді дұрыс қолдану дағдыларын шыңдауда маңызды рөл атқарады.

Баяндауыштың жасалу жолдарын зерттеу тілдің ішкі формасы мен мазмұнын терең игеруге мүмкіндік тудырады.

Жоғарыда аталған мәселелердің барлығы қоғам сұранысын өтейтін білікті де білімді, жан-жақты дамыған тұлға дайындаудың ұтымды жолы, басым бағыты ретінде синтаксисті ғылыми-әдістемелік негіздерін айқындаудың көкейкестілігін танытады.

Зерттеу нысаны- баяндауышты танымдық тұрғыдан зерттеу үдерісі.

Зерттеу мақсаты: баяндауыштың морфологиялық, синтаксистік тұлғасын анықтау, жасалуы жолдарын зерттеу.

Зерттеудің міндеттері: синтаксис бойынша білім мен біліктілікті түпкі нәтижесі ретінде құзыреттілікті анықтау;

-баяндауышты, синтаксисті зерттеген ғалымдар туралы, олардың еңбектері туралы мағлұмат жинау;

-ғылыми зерттеуге байланысты тапсырмаларды анықтау;

-ізденімпаздыққа, танымдық қабілеттерімізді дамытатын тапсырмаларды қолдану, тәжірибе де пайдалану білуін қамтамасыз ететін танымдық құзіреттілігі дамиды.

Зерттеудің болжамы:

Егер баяндауыштың морфологиялық, синтаксистік тұлғасын түсініп, баяндауыштың жасалу жолдарын меңгергенде, төмендегідей жетістіктерге қол жеткізуге болады:

1. Ойды әсерлі, тұжырымды, дәл, түсінікті жеткізу мүмкіндігі ең алдымен сөйлемді дұрыс құра білумен байланысты және сөздер орынды, сәйкес қолдануы керек.

2. Оқушылар қазақ тілінде дұрыс, түсінікті сөйлем құрастыра алады.

3. Синтаксис ілімі бойынша танымдық іс-әрекеттеріміз дамиды.

4. Морфологиялық, синтаксистік талдауда жетістіктерге жетеміз.

5. Синтаксисті оқытуда тұлғаның алған білімін өз бетінше дамытып, жетілдіріп, жаңа формада жүзеге асырып, сынап, үнемі ізденіп, кез келген жағдаятта қолданады.

Зерттеу жұмысының жақтары: баяндауыш белгілі сөз таптарынан ғана жасалмай, сондай-ақ дара сөйлем және шылаулардан пайда болады.

Зерттеу әдістері: ақпарат талдау, жүйелеу, саралау.

Зерттеу кезеңдері: 2023-2024 жыл

Ғылыми зерттеуде Сәрсен Аманжоловтың « Қазақ әдеби тілі синтаксисінің қысқаша курсы » Балақаев М, Қордабаевтың «Қазіргі қазақ тілі грамматикасындағы» синтаксис туралы тарауын, «Қазақ тілінің грамматикасындағы» синтаксис туралы еңбектерді зерттеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Алтынсарин Ы. Екі томдық шығармалар жинағы./Құраст. Т. Қоңыратбай-Алматы: «Қазығұрт», -2003
2. Алтынсарин Ы. Өнер білім бар жұрттар: өлеңдер, әңгімелеу, очерктер, хаттармен естеліктер /Құраст. С. Мақпыров- Алматы:«Жалын», 1991

3. Аманжолов С. Қазақ әдеби тілі синтаксисінің қысқаша курсы. Алматы: «Санат», 1994
4. Әуезов М. Абай жолы.- 2т. Алматы: «жазушы», -1987
5. Балақаев М, Қордабаев. Қазіргі қаза тілі грамматикасы. Синтаксис. Санат, 1967.

М.ӘУЕЗОВ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ ТОПОНИМДЕРДІҢ ТІЛДІК-ТАНЫМДЫҚ СИПАТЫ

Жарылқасынқызы Жанель, II курс,

Абай атындағы Жамбыл гуманитарлық жоғары колледжі

Ғылыми жетекшісі: Рустемова Шолпан Кабылбековна, оқытушы

Өзектілігі. Тұңғыш президентіміз Н.Ә.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында «Ұлттық салт-дәстүрлеріміз, тіліміз бен музыкамыз, әдебиетіміз, жоралғыларымыз, бір сөзбен айтқанда ұлттық рухымыз бойымызда мәңгі қалуға тиіс.

Абайдың даналығы, Әуезовтің ғұламалығы, Жамбылдың жырлары мен Құрманғазының күйлері, ғасырлар қойнауынан жеткен бабалар үні – бұлар біздің рухани мәдениетіміздің бір парасы ғана» - деп айтқан болатын [1].

Қазақ тілінің жер-су атауларын зерттеудің тіл тарихы үшін маңызы зор. Топонимикада халықтың тарихы және тарихи географиясы жөнінде қыруар бай материал, құнды деректер сақталған. Топонимика қойнауында замандар бойы сақталған, талай ғасырдың куәсі болған тарихи сөз – атаулар бар. Қазіргі сөйлеу тілімізде, сондай-ақ, әдеби тілде қолданудан мүлде шығып қалған сөздер де осы географиялық атаулар құрамынан табылады. Өйткені, олар географиялық атаулар ретінде тұрақталып, берік орын тепкен соң, ғасырлар бойы өмір сүріп, ұрпақтан-ұрпаққа жетіп отырады. Сондықтан да, М.Әуезов шығармаларындағы топонимикалық атаулардан өткен тарихымыз жайлы көп мәлімет аларымыз сөзсіз, сонымен бірге, жер-су атауларына қатысты халықтық этимология көріністері де сақталып қалған.

Ғылыми жобамызда М.Әуезов шығармаларындағы жер-су атауларының (қыраттар, сулар, таулар, ауылдар, жоталар) сөздігін жасадық. 1. Жетісу. 2. Қарқара. 3. Асы. 4. Талғар. 5. Меркі. 6. Алатау. 7. Қараш-қараш. 8. Абай. 9. Абыралы. 10. Айдарлы. 11. Ақтомар. 12. Ақшоқы т.б. жер-су атаулары жинақталды.

Жұмыс мақсаты: М.Әуезов шығармаларындағы жер-су атауларының: түр-түске байланыстылығы мен антропонимдер және этнонимдер арқылы жасалған қолданысын анықтау.

Міндеттері:

- Түр-түске байланысты жер-су атауларына ономастикалық талдау жасау;
- Антропонимдер мен этнонимдер арқылы жасалған жер-су атауларын саралау.

Зерттеу нәтижелері: Жұмыста М.Әуезов шығармаларындағы жер-су атаулары этно-ономастикалық тұрғыдан зерттеу нысаны болды. Жер-су атаулары концептілік бірліктер ретінде қарастырылып, олардың халықтың

дүниетанымымен, оның көзқарасымен, құндылықты ұстанымдарымен байланыстары анықталды. Сонымен қоса, еңбекте М.Әуезовтың «Қараш-қараш оқиғасы», «Қилы заман» хикаялары мен «Абай жолы» роман-эпопеясында қолданылған елді мекендерді атайтын сөздердің топтары сараланып, жүйеленді.

Қорытындылар:

Жазушы шығармалары арқылы жер-су атауларын жинау, олардың шығу, пайда болу себебін анықтау, әрбір атаудың мән-мағынасын ашу, әсіресе, жастардың туған өлкеге деген ыстық ынта, патриоттық сезімін күшейтпек.

Кіндік қанымыз тамып, туып өскен жеріміздің шежіресін болашақ ұрпаққа үйретіп, оны әрқашан есімізде сақтау - жас ұрпақтың міндеті.

Тұңғыш Президентіміздің өзі қазақ қоғамында рухани жаңғыруды қолға алатын сәттің келгенін дәл анықтап мақала жазды. Сол себептен біз ұлттық кодымызды ұмытпауымыз керек. Өйткені, ұлттық кодты сақтау – ұлтты сақтау. Өзіміздің тарихымызды, дәстүрімізді, тілімізді, мәдениетімізді дәріптесек, рухани жаңару сол болмақ.

Тарихымыздағы бірнеше атаулардың мәнін терең зерттей келе, тіліміздің даму тарихын, халық тіршілігінің ежелгі көрінісіндей етіп сақтайтын атаулар тарихы түрлі салаларда әлі талай-талай зерттеу нысаны болатынына күмәніміз жоқ.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Әбдуәли Қайдар. Қазақтар ана тілі әлемінде (этнолингвистикалық сөздік) III том. Табиғат. – А., 2013 ж.
2. Әлімхан А. Шығыс Қазақстанның оңтүстік аймағы топонимдерінің тілдік және этномәдени негіздері – 2001 ж.
3. Жамбыл облысының топонимикалық атауларының анықтамалығы. – Тараз, 2007 ж.
4. Жартыбаев А. Орталық Қазақстан топонимиясының тарихи-лингвистикалық, этимологиялық және этномәдени негіздері – 2006 ж.
5. Сейітова Ш. Топонимдер – ұлт өмірінің айнасы. «Абай» журналы. №6 2015 ж.

ТАРИХТЫҢ ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ ӘСЕРІ

Исмаилова Даниса, Жайнабай Азамат

Лисаков техникалық колледжінің I курс студенттері

Ғылыми жетекші: Мурзагалиева Кенжегуль Зайнуллиновна,
қазақ тілі мен әдебиет оқытушысы

Тарихтың біздің өмірімізге әсері тақырыбы әрқашан өзекті болып табылады, өйткені өткен кезіміз біздің шешімдерімізге, мәдениетімізге, саясатымызға және жалпы қоғамға айтарлықтай әсер етеді. Ол бізге бүгінгі оқиғаларды түсінуге, өткендегі қателіктер мен жетістіктерді зерделеуге және біздің әрекеттеріміздің ықтимал салдарын болжауға көмектеседі.

Тарих пен филологияның ықпалындағы мәселелердің бірі – кейбір тарихи оқиғалар мен мәтіндерді зерттеушінің контекстіне, көзқарасына қарай

эртүрлі түсіндіруге болады. Бұл тарихи оқиғалар мен мәтіндерді эртүрлі түсіндіруге әкелуі мүмкін, бұл кейде өткенді объективті түсінуге қол жеткізуді қиындатады. Бұл бағыттағы зерттеулерге кедергі келтіруі мүмкін тарихи-филологиялық дереккөздерді сақтау мәселесі де бар.

Біздің жұмысымыздың мақсаты – тарих пен тілдің арақатынасын, оның ішінде, тарихи оқиғалардың тілдік лексикасы мен грамматикасында қалай көрінетінін зерттеу.

Тарих пен филология бір-бірімен тығыз байланысты және бір-біріне әсер ететін екі маңызды білім саласы.

Тарих – адамзаттың өткенін зерттейтін ғылым. Ол өткен уақытта орын алған және бүгін бізге әсер еткен оқиғаларды, процестерді, идеялар мен жетістіктерді зерттейді. Тарих бізге мемлекеттердің қалай және не үшін пайда болғанын, өркениеттердің дамығанын, қақтығыстардың туындағанын, ғылыми және мәдени жетістіктерге қол жеткізгенін түсінуге көмектеседі. Ол сондай-ақ қазір және болашақта жақсы шешімдер қабылдау үшін қателер мен жетістіктерді зерттеуге мүмкіндік береді. Тарих біздің болмысымызды, мәдениетімізді, дәстүрлеріміз бен құндылықтарымызды түсінуге көмектеседі. Сыни тұрғыдан ойлауды дамыту және ақпаратты талдау үшін маңызды. Тарихты зерделеу арқылы өткеннен сабақ алып, кемел келешекке ұмтылуға болады.

Филология – тіл мен әдебиетті зерттейтін ғылыми пән. Филология тілдің эртүрлі аспектілерін, оның ішінде шығу тегін, эволюциясын, құрылымын, грамматикасын және семантикасын зерттейді және талдайды. Сондай-ақ филологияның зерттейтін саласы – әдебиет, оның ішінде әдеби процестің тарихы, әдеби шығармаларды талдау, стильдік ерекшеліктерін зерттеу және мәтіндерді түсіндіру. Филология эртүрлі тілдер мен мәдениеттерді зерттеуді қамтиды және аударманың, лингвистикалық талдаудың, тарихты және басқа гуманитарлық ғылымдарды зерттеудің негізі болып табылады.

Оның дамуы Ежелгі Грецияда басталды, онда классикалық мәтіндерге алғашқы шолулар мен түсініктемелер пайда болды. Ежелгі Үндістанда тіл білімі мен әдебиеттану ғылымдары да дамыды. Орта ғасырларда филология негізінен латын және грек тілдерін, сондай-ақ библиялық әдебиеттерді зерттеуге бағытталған. Ол ортағасырлық университеттерде маңызды рөл атқарды. Қайта өрлеу дәуірінде филология классикалық тілдер мен мәтіндерді, сонымен қатар грамматика мен лексиканы зерттеуді қамтыды. Филологтардың білімі жоғары оқу орындарында, сөздіктер жасауда жиі пайдаланылды. 19-20 ғасырларда филология көптеген тілдер мен әдебиеттерді зерттеуді қамту үшін айтарлықтай кеңейді. Мәтінді талдаудың тарихи салыстыру және құрылымдық лингвистика сияқты жаңа әдістері мен тәсілдер әзірленді. Қазіргі әлемде филология дамуын жалғастыруда және филологтар тіл өзгерістерін, әдеби қозғалыстарды және мәтіндердің мәдени контекстін зерттеумен айналысады. Олар мәтінді талдауда компьютерлік технологияны да белсенді пайдаланады.

Тарих пен филологияның ұқсастықтары мен айырмашылықтары бар:

Ұқсастықтары:

1. Екі сала да мәтіндер мен дереккөздерді мұқият талдауды қажет етеді.

2. Тарихшылар да, филологтар да қазіргі қоғамымызға өткеннің ықпалын түсінуге ұмтылады.

3. Тарихшылар мен филологтар шығармаларды түсіну үшін әдеби дереккөздермен араласып, тарихи жағдайды ескереді.

Айырмашылықтары:

1. Негізгі ерекшелік – тарих өткен оқиғалар мен қоғам дамуын зерттеуге бағытталса, филология тіл, әдебиет, мәтіндерді талдауға көп көңіл бөледі.

2. Филологтар әдетте лингвистикалық және әдеби талдау әдістерін қолданады, ал тарихшылар өткенді зерттеу үшін археология мен антропологияны қоса алғанда, кеңірек әдістерді пайдаланады.

Қазақ тілі филологиямен тығыз байланысты, өйткені филология тілді коммуникация жүйесі ретінде, оның тарихын, құрылымын, қызметін зерттейді. Филологтар қазақ тілін, оның шығу тегін, эволюциясын, грамматикасын, лексикасын, диалектілерін зерттейді. Олар тілдің әртүрлі аспектілерін, соның ішінде фонетика, морфология, семантика және синтаксисті зерттейді. Филология қазақ тіліне қатысты жазу мен әдебиетті де зерттейді, оның мәтіндерін және олардың тарихи-мәдени жағдайын талдайды. Жеке филологтар лингвистика, стилистика, сын, аударма және қазақ тілін шет тілі ретінде оқыту сияқты салаларда мамандануы мүмкін.

Егер сіз қазақ тілін зерттеу мен зерттеуге қызығушылық танытсаңыз, онда филология сізге осы бірегей және маңызды тілді түсіну және меңгеру үшін көптеген құралдар мен тәсілдерді ұсына алады.

Қазақ тілі қазақ халқының тарихымен, мәдениетімен тығыз байланысты. Тарихқа көз жүгіртсек, қазақ тілі сан ғасырлар бойы дамып, әртүрлі тілдер мен мәдениеттердің ықпалында болған. Қазақ тілінің түп-тамыры түркі тілдер тобына, яғни қағанат диалектісіне жатады. Ғасырлар бойы қазақ тілі де қазақ халқымен қатар дамып, өзгерістерге ұшырап, басқа тілдік элементтерді бойына сіңіріп отырды. Қазақ тілі тарихындағы маңызды оқиғалардың бірі – IX ғасырда қазақ тілінде жазудың дамуында шешуші рөл атқарған араб жазуының енгізілуі болды. Кейіннен XIX ғасырда араб жазуы кириллицаға ауыстырылды.

Қазақ тілінің дамуына отарлау, империализм сияқты тарихи оқиғалар да әсер етті. XX ғасырда Кеңес Одағы кезінде қазақ тілі орыстандыруға ұшырап, орыс тілі ресми қатынас тіліне айналды. Алайда уақыт өте келе қазақ тілін қорғауға, дамытуға күш салынды.

Бүгінгі таңда қазақ тілі Қазақстанда мемлекеттік тіл болып ресми түрде танылып, оны дамыту мен сақтау қазақ халқының ұлттық болмысы үшін маңызды. Қазақ тілі өмірдің барлық саласында, соның ішінде білім беру, БАҚ, мәдениет және мемлекеттік мекемелерде қолданылады. Ол осы ұлттың байлығы мен алуан түрлілігін айғақтайтын қазақ тарихы мен мәдениетінің маңызды бөлігі болып қала береді.

Біз Лисаков техникалық колледжінің студенттері арасында жүргізген сауалнама нәтижесінде қазақ тілінің тарихы туралы білімдеріне риза болдық. Бұл білім алушылардың өз Отанын құрметтейтінін аңғартады. Лексика-грамматика жағынан жазбаша түрінде нәтижелері жаман емес. Бірақ, өкінішке орай, қазақ тілін ауызша білу деңгейлері төменрек, өйткені басқа ұлтының

өкілдері орыс тілінде сөйлейді (68%), кейбір қазақ өкілдерінің студенттері өз тілінде сөлей алмайды (5%) Қазақ ұлтының өкілдері әңгімелесушінің ұлтына сәйкес қарым-қатынас тілін таңдап, орыстармен орысша, қазақтармен қазақша сөйлейді.

Қазақ тілін қазақтар толық пайдаланбайды, бұл қазақтардың қостілділігімен, сондай-ақ Солтүстік өңірде орыс тілінің қызмет етуімен түсіндіріледі.

Тарих пен филологияны зерттеу біздің дүниемізді, өткеніміз бен бүгінімізді тереңірек түсінуге мүмкіндік береді және мәдениет пен оқиғаларды түсіну үшін маңызды.

Меніңше, олар бірге мәдениет туралы біздің білімімізді байытады және тіл мен әдебиет әлемді қабылдауды қалай қалыптастыратыны туралы түсініктерімізді дамытады. Сондай-ақ тарих пен филология өткенді түсініп, оның бүгінгі күн үшін маңызын байытатын маңызды екі ғылым деп ойлаймыз. Олар бірге тарихтың құпияларын ашуға және біздің қоршаған әлем туралы білімімізді кеңейтуге көмектеседі.

Нәтижесінде, тарих пен тіл бізді саналы және білімді азамат болып қалыптасуымызға көмектеседі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Б.Х. Хасанова "Қазақстан халықтарының тілдері және олардың өзара байланысы" (Алматы, 1976)]
2. <https://prezi.com/p/t4u-ux8fjytq/presentation/>
<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F>

АКТУАЛЬНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ОНЛАЙН-ПЕРЕВОДЧИКОВ В ТЕХНИЧЕСКОМ КОЛЛЕДЖЕ

Калашников Илья, студент группы ЗТМ-2, КГКП

«Костанайский колледж автомобильного транспорта»

Научный руководитель: Брагина Евгения Владимировна-преподаватель иностранного языка

Актуальность выбранной темы состоит в том, что в настоящее время студенты во время изучения предмета «Профессиональный иностранный язык» все чаще используют электронные приложения так называемые онлайн переводчики при переводе научно (профессионально)-ориентированных текстов связанных с их будущей профессией, не задумываясь о том, насколько точен и корректен получаемый результат.

Проблема: использование электронных автоматизированных средств в учебном процессе, и степень их влияния на изменения содержания переводимого текста а также качество усвоения учебного материала по предмету «Профессиональный иностранный язык».

Целью нашей работы является изучить актуальность, эффективность и качество использования машинного перевода профессионально-

ориентированных текстов, с помощью онлайн переводчиков при изучении предмета «Профессиональный иностранный язык»

Для достижения данной цели были поставлены **следующие задачи:**

- знакомство с теорией по данной проблеме;
- проведение анкетирования, мониторинга среди студентов 2, 3 курсов по использованию и степени удовлетворенности онлайн переводчиком.
- апробировать несколько электронных автоматизированных средств
- сделать выводы и рекомендации по использованию онлайн переводчиков при работе с профессионально-ориентированным текстами.

Новизной нашей работы было выявить активный интерес студентов к использованию на уроках и в домашних условиях онлайн переводчиков при изучении профессионального иностранного языка в ущерб научной литературе.

Интернет стал неотъемлемой частью нашей жизни, открыв перспективы многоязычного информационного обмена, который сегодня осуществим также в интерактивном режиме. Глобальная сеть изобилует разнообразной информацией, доступной на самых различных языках, но часто на пути пользователей интернета возникают непреодолимые языковые барьеры, которые требуют срочного перевода слов, фраз и целых текстов.

Для современного поколения переводить текст через обычный словарь стало не модно, к тому же не секрет, что в большинстве семей компьютер вытеснил книгу. Зачем идти за словарём, если можно перевести фразу или даже целый текст, не выходя из интернета за секунды? Программа предоставит готовый перевод введенного текста. Безусловно, высокая скорость перевода радует нас как пользователей и относится к положительным характеристикам онлайн-переводчиков.

Готовый перевод появляется непосредственно в окне браузера, а значит, это избавляет пользователя от необходимости устанавливать специальные программные средства. Но обратной стороной медали такой характеристики, как высокая скорость работы, является низкое качество полученного перевода, поэтому вряд ли можно с уверенностью говорить о том, что смысл переведенного текста будет понятен сразу, без последующего редактирования. Истинная причина получения таких низкосортных переводов кроется в том, что программы машинного перевода не способны учитывать лингвистические и грамматические нормы языка.

Именно поэтому многие переводчики дословно переводят те или иные термины и не всегда отличают имена собственные от знаменательных слов.

И как бы ни пытались производители программ машинного перевода усовершенствовать свои разработки, еще ни одна технология не выдерживала сравнения с теми алгоритмами перевода и многочисленными трансформациями, которым обучают педагоги. Безусловно, для получения связного текста программу можно снабдить богатой словарной базой, включающей устойчивые выражения, пословицы и поговорки, даже сленгом,

а также подключить специализированные словари (например: технические), чтобы переводчик смог перевести не только тематические тексты, но и других направлениях.

Результатом нашего исследования: являются рекомендации по работе с онлайн – переводчиками, чтобы получить перевод текста более высокого качества технического направления. Для качественного перевода и точной передачи информации электронный переводчик является недостаточным инструментом. Так как не обладает интеллектом, однако онлайн- переводчики широко распространены. Важно учитывать все моменты и помнить, что эти приложения созданы не для того, чтобы заменить людей, а помочь им.

Вывод исследования: Онлайн-переводчик – доступное и удобное в использовании техническое средство перевода, позволяющее людям с любым уровнем владения иностранным языком читать профессионально-ориентированные тексты любой сложности. Но, несмотря на простоту использования онлайн-переводчика, работа с ним требует определенных навыков, сформировать которые – задача современного преподавателя иностранных языков

Литература:

1. Жарков В.В. «Онлайн- переводчики и их качество» журнал: «Переводчик», М., 1997 г.
2. Никитенко, С.Г. Интернет для учителей иностранного языка / С.Г. Никитенко: Учитель, 2002, № 5
3. <http://earn24.ru/luchshie-besplatnye-onlajn-perevodchiki-ot-google-yandeks-i-translate/>
4. <http://era24.ru/o-kompanii/nashi-stati/mashinnye-onlajn-perevodchiki-bolshe-minusov-chem-plyusov/>
5. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Википедия:Онлайн-автопереводчики>

АНГЛИЙСКИЕ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ И ИДИОМЫ

Каким Наргүл, студент 1курса,

«Колледж предпринимательства КИЭУ»

Научный руководитель: Елеусизова А.А. преподаватель иностранного языка

Актуальность данного исследования:

- 1) изучение любого языка невозможно без хотя бы частичного понимания ментальности носителей языка, их образности и культуры. Все это и заключено в идиоматических выражениях.
- 2) идиомы английского языка обогащают речь, делают язык колоритным и живым. И наконец, использование идиоматических оборотов, приближает вашу речь к речи носителей языка. Одним из самых лестных отзывов о вашем уровне владения английским языком, к примеру, может быть следующая фраза: “His/ Her English is very idiomatic”, что в переводе означает: «Он/ Она говорит практически как англичанин (англичанка)».

Объектом исследования в данной работе является идиомы, а предметом – идиомы английского языка.

Целью данного исследования является изучить идиоматические единицы английского языка и их происхождение.

Задачи:

1. Систематизировать английские идиомы.
2. Найти способы для более легкого их запоминания.
3. Запомнить правильное употребление английских идиом в речи

Для решения поставленных задач были использованы следующие методы:

1. Метод аналогии (мы сравнивали идиомы английского языка с идиомами русского языка)
2. Метод классификации (мы разделили идиомы английского языка на три группы – идиомы, которые можно перевести калькированием, то есть буквальным переводом; идиомы, имеющие одинаковую структуру, но образы для выражения в них различны; идиомы, которые не имеют точного соответствия в русском языке).
3. Статистический анализ (мы провели анкетирования в 3-х группах с целью выявления знаний английских идиом и частоты их употребления в речи).

Результатом нашей работы должны стать: карточки, для более легкого запоминания английских идиом; систематизированные идиомы и их перевод на русский язык.

Заключение

Необходимость огромного количества времени на это исследование является единственным недостатком моей работы. Я определенно могу сказать, что мне понравилось работать на эту тему. Хотя это первый раз, когда я делаю исследование на английском языке, у меня не было так много вопросов в переводе на русский язык. Благодаря моему руководителю, которая помогла мне не только сделать эту работу, но и осознать, что я могу использовать английский язык как свой второй язык на высоком уровне. Без нее, я думаю, я не смогла бы сделать такую работу. Теперь я могу сказать, что узнала много новых фактов, которые, безусловно, будут использоваться в моем будущем изучении.

Подводя итог, все желаемые цели достигаются при помощи различных видов организации работы:

1. Английские идиомы подвергнуты классификации
2. Изучена проблема перевода идиом
3. Понята цель современного использования идиом
4. Найдены отличия разного рода фразеологизмов
5. Сравнили английские и русские идиомы.

Список источников информации

- 1) <http://www.correctenglish.ru/reference/idioms/>
- 2) <http://works.tarefer.ru/105/100071/index.html/>
- 3) **'English Idioms In Use Advanced'** by Felicity O'Dell and Michael McCarthy

4) 'English Idioms In Use Intermediate' by Felicity O'Dell and Michael McCarthy

5) 'Idioms Organiser: Organised by Metaphor, Topic and Key Word' by Jonathan Wright

МҰХТАР ӘУЕЗОВ ТУРАЛЫ ОЙ-ТОЛҒАМДАР

Қазтай Алтынай Қайратқызы, I курс,

№ 2 Алматы мемлекеттік гуманитарлық-педагогикалық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Култайбаева Гульмира Мухамбеткалиевна – қазақ тілі және қазақ әдебиеті пәнінің оқытушысы, педагог-зерттеуші

Өзектілігі : Мұрағат қорларынан, замандастарының естеліктерінен, қолжазба мұралары мен хаттарынан ресми кездесулердегі хаттамалар мен өзара шығармашылық байланыстары туралы жазбалардан, сондай-ақ, аудармашылық, ғалымдық, педагогтік, қоғам қызметтері жөнінде мағлұматтар беретін деректерден іріктеліп алынған және нақты құжаттық негізде түзілген сан-салалы мәліметтер жинақтала келіп, жазушының шынайы бейнесін сомдауға негіз қалайды.

Мәселе: Біз осы уақытқа дейін Абайды жат жұртқа түсіндірдік, жұмбақ сырын аштық. Ал Әуезовпен біз мақтанамыз. Өзге ел Әуезовтің көркем әлемін қалай танып білді, қандай қанағат қуат алды, қалай түсінеді, соны қазақ еліне талдап, айтып беретін сәт те келді. Әуезовті білмегені үшін біз емес, өзін сауаттымын, өркениетті елдің санатындамын деген зиялылардың өзі қысылып-қымтырылатын шақ туды.

Жұмыс мақсаты: Мұхтардай ғұламаның өмір жолын зерттеуге теңізге тамған тамшыдай болса да өз үлесімізді қосу.

Міндеттері: Мұхтар Әуезов туралы естеліктер, сын мақалалар, ой-пікірлер негізінде ғұламаның алып тұлғасын қазіргі оқырманға жеткізу, суреткер талантын танытудағы естеліктер мен ой-пікірлердің құндылығын пайымдау, жас ұрпақ көкірегіне сәуле құю, келешегіне жол сілтеу.

Қазақ халқының рухани тарихындағы ұлы бейненің бірі және өзінің көркемдік әлемімен адамзатқа ортақ тұлға ретінде мойындалған Мұхтар Омарханұлы Әуезовті өмір сүруінің өзі біз үшін тағдыр талайымызды анықтаған және танымдық таразымызды дүниежүзілік мәртебеге көтерген құбылыс. Еліміздің тарихи сана деңгейінің даму кезеңін, дербес ойлау жүйеміздің тәуелсіз парасатын, көшпелі қоғамнан сүзіліп келген көркем ойымыздың қуаты мен қиял күшін, тектік түйсігіміз бен ақыл-зейініміздің құдіретін танытқан Әуезовтің есімі әдебиет тарихында мәңгілік жазылып қалды. Қазақ елі Абай мен Әуезов арқылы иісі адамзаттық парасат салтанатына өз үлесін қосты және соны мақтаныш тұтады. Өмірі де, өнері де аса күрделі күрмеуден өткен, тағдыры таным талқысына түскен Мұхтар Омарханұлының көркемдік әлемінің өзі де тылсым тақырып.

Орыстың оқымыстысы В.О.Ключевскийдің «Даналардың мүшел тойын атап өту – сол өзі үшін рухани қажеттілік. Өйткені ұлылардың тарихын талдап,

бүгінгісін саралап, келер болашағын анықтаймыз», - пікірінің Мұхтар Әуезовке де тікелей қатысы бар. Біз, Мұхтар туралы естеліктерді оқи отырып, «арпалысып тұрып алған заманаларда» өткен мазасыз өмірін көз алдымыздан өткізіп, сол қоғамдағы қиянаттардың себебіне үңіліп, жазушының жан-дүниесін түсініп, ұлы мақсатын ұғынып, қорытынды шығару арқылы рухани болмысымыздың ертеңін болжай аламыз.

Алайда, қаншама естеліктер жазылса да, нешелеген пікірлер мен мақалалар, еңбектер жарияланса да, Мұхтар әлемі – жұмбақ әлем болып қала бермек. Себебі, жай адамдардың өзінің жан-дүниесі ешкімге алдырмас берік қамал сияқты, өз құпиясы өзінде болса, онда әлемді таң қалдырған ұлы тұлғалардың жаны он есе, жүз есе жұмбақ. Ешбір естелік, ешбір зерттеу еңбек ол жұмбақты шеше алмайды. Біз естеліктерді оқып, Мұқаң туралы басқалар не ойлағанын білеміз, ал дарынды да даңқты ғұламаның өз жүрегінің қырлары мен сырларын айқын ашып, тап баса алмаймыз. Өзі әлемге әйгілі етіп кеткен Абай ақын айтпақшы:

«Жүрегіңнің түбіне терең бойла,
Мен бір жұмбақ адаммын оны да ойла.

Соқтықпалы, соқпақсыз жерде өстім,

Мыңмен жалғыз алыстым кінә қойма, - деп, Абай сөздерімен Мұханның өзі келер ұрпаққа үн қатып тұрғандай сезінеді. Ендеше, ұстаздық шеберлігіне Мұханның жұмбақ әлеміне бір қадам болсын жақындай түсуді алдымызға мақсат етіп қойып, суреткер шеберлігіне, тереңдігіне бойлай түсу үшін де ғұлама туралы айтылған пікірлерді саралап, оқып танысуымыз керек.

Ұлы Әуезовтің адамдық үлгісіне көзі қанып өскен, ұстазына ұқсап бағуға тырысқан шәкірттері баршылық. Олардың көбінің өз ұстазы туралы еске түсіретіні, айтатыны көп. Алайда, көпшілігінің естеліктері әлі жарық көре қойған жоқ. Біздің алдымыздағы тағы бір міндет – солардың асыл ұстаздары туралы, оның сан түрлі қырлары туралы әлі де болса деректер көзін іздестіру.

Бұл – алда әлі талай ізденістер мен зерттеулер күтіп тұр деген сөз. Тек ісімсіз сәтті болсын!

Зерттеу нәтижелері: I тарауда Мұхтар Әуезовтің шығармалары: «Еңлік-Кебек», «Бәйбіше-тоқал», «Қаракөз» трагедияларына айтылған сын-пікірлер және олардың жазылу тарихы, Мұхтар Әуезовтің ұстаздарының айтқан пікірлері талданса, II тарауда Мұхтар Әуезов туралы өз әріптестерінің пікірі, даттауы мен жақтауы, Әуезовтің өмірде жырлап, жақсылықты аңсауы, сол қоғаммен күресі жазылса, III тарауда Әуезовтің шәкірттерінің ұлы шығармаларына айтқан пікірлері, ұстаздың ұлағаттылығы мен ұлылығына табына айтқан асыл сөздері, өздеріне ақылшы ұстаз санағандығы туралы айтылады. IV тарауда ғасырлық туынды «Абай жолы» романының жарық көруі, оны жазуға кіріскен сәттегі жазушыға куә болған адамдардың ой-толғамдары, романның бірнеше елдің тілінде оқылып қана қоймай, сол елдің азаматтарының да көзқарастары да, сүйіспеншіліктері, тебіреністері жазылады. V тарауда Мұхтар Әуезов жайлы жазылған естеліктердің екі жинақ болып басылуы және оларды талдап түсіндіру, кімдердің не жазғаны баяндалып, «Мұхтар аға» кітабы жайында да айтылады.

Қорытындыда, Мұхтар Әуезов есімінің әдебиет тарихында мәңгілікке жазылып және қазақ елі ұлы Абай мен Мұхтар арқылы азаматтық парасат деңгейіне өз үлесін қосып, мақтаныш тұтатындығы, Әуезовтің көркемдік әлемінің өзі керемет көрініс екендігі сипатталады.

Мұхтар Әуезов жайлы жазылған бұл ғылыми жұмыста барлық айтылған ойға жинақы, тұжырымды қорытынды жасалып, сонымен қатар, Мұхтар Әуезов жайлы айтылған ой-пікірлерді жинақталып, білім алушының ғылымға қосқан бір тамшы үлесі жария етіліп отыр.

Қорыта келе, бұл ғылыми жұмыс арқылы ғылымға айтарлықтай жаңалық ашпасақ та, ұлы жазушының ұлылығын айғақтар келелі пікірлер мен тұжырымды ойларды жинақтап, жұртшылықтың назарына ұсынып, ғылымға бір тамшы болса да өз үлесімізді қостық деген ойдамыз.

«Заманына қарай талабы» демекші, Кеңес үкіметі орнағаннан кейінгі кезеңде, М.Әуезов туралы теріс пікірлер де болды. Тек 50-60 жылдар өткеннен кейін ғана М.Әуезов халыққа дарындылығымен таныла бастады. Әрине, бұдан бұрын Мұхтар Әуезов халыққа белгісіз, аты мүлде аталмаған жазушы болды деуден аулақпыз. Тек, қазақ халқының санасы ояу, көкірегі ашық асыл ұлдарына жазықсыз күйе жағу, түтіннен қашқандарды отқа итеру өзінше бір сәнге айналған кезде Мұхтар жайлы да бірсыпыра алып-қашпа, ілік сөздер айтылды. Олардың иелері көбіне Мұхтанның қаламдас құрдастары, әріптестері еді. Заман өзгеріп, біраз қалпына келген соң ғана Мұхтар туралы пікірлер де өзгерді.

Алдында «ескішілдердің», «ұлтшылдардың» тізіміне енгізілген Мұхтар орынсыз жаладан ақталып, дарынды жазушылар қатарынан лайықты орнын алды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Х.Есенжанов.Біздің Мұхтар. Алматы: «Жазушы» 1976ж.
- 2.М.Базарбаев.Мұхтар тағлымы. Алматы: 1987 ж.
- 3.А.Әуезов. Бала Мұхтар. Алматы: «Жазушы» 1977ж.
- 4.М.Базарбаев. Көрікті ойдан – көркем сөз. Алматы: «Рауан» 1994 ж.
- 5.Г.Байтоғаева. Жазылмаған естеліктерден үзінділер. «Простор» 1997ж. №11

РОЛЬ КАНЫША САТПАЕВА В РАЗВИТИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКИ В КАЗАХСТАНЕ

Каирбекова Даяна Ануаровна, 1 курс

УО «Высший медицинский колледж «Даналык» им. Зои Галымовны Мырзагуловой»

Научный руководитель: Джумашева Алма Ескаировна

Преподаватель русского языка и литературы

Актуальность: Изучение и анализ вклада Каныша Сатпаева в педагогическую науку Казахстана позволяет получить полное представление о его значимости для развития образования в стране и в высокой степени его влияния на современные педагогические практики.

Проблема: Недостаточная осведомленность о конкретных вкладах Каныша Сатпаева в педагогическую науку в Казахстане и о его влиянии на современные образовательные процессы.

Цель работы: Исследовать и анализировать роль Каныша Сатпаева в развитии педагогической науки в Казахстане и выявить его вклад в формировании современных образовательных практик.

Задачи:

1. Изучить биографию и научные работы Каныша Сатпаева, связанные с педагогической деятельностью и образованием.
2. Проанализировать и оценить его педагогические идеи и концепции.
3. Исследовать влияние Каныша Сатпаева на современные педагогические практики в Казахстане.
4. Оценить значимость его работы для современной педагогической науки в Казахстане.

Одним из главных факторов роли Каныша Сатпаева в развитии педагогической нации в Казахстане является его вклад в развитие образования. Сатпаев был выдающимся казахским педагогом, который активно занимался разработкой и внедрением новых методик и подходов в образовательный процесс. Он стремился развивать национальную систему образования, внедрять элементы национальной культуры и истории в учебные программы, чем позволил казахским педагогам сохранить свою идентичность и воспитывать патриотичные чувства у своих учеников.

Еще одним тезисом о роли Сатпаева является его лидерская позиция в области образования. Он не только разрабатывал и внедрял новые методики и подходы, но и активно осуществлял обучение и повышение квалификации педагогов. Сатпаев стал одним из инициаторов создания педагогических училищ и колледжей в Казахстане, где будущие педагоги получали не только теоретические знания, но и практические навыки, необходимые для успешной работы в современных условиях.

Также значительной ролью Сатпаева в развитии педагогической нации в Казахстане было его внимание к проблемам детей из неблагополучных семей и развитие инклюзивного образования. Он придавал особое значение созданию равных возможностей образования для всех детей, независимо от их социального и физического положения. Благодаря его усилиям, Казахстан стал одним из первых стран в СНГ, где активно внедрялись инклюзивные практики, что существенно повлияло на формирование гуманистического и социально-ориентированного образовательного пространства в стране.

Неотъемлемой частью роли Сатпаева в развитии педагогической нации стало его научное исследовательское наследие. Он активно занимался научной деятельностью в области образования и педагогики, публикуя статьи, книги и проводя исследования по различным образовательным вопросам. Его труды были активно использованы в образовательной практике и способствовали повышению профессионализма педагогов в Казахстане.

Факторы, раскрывающие роль Каныша Сатпаева в развитии педагогической нации в Казахстане, показывают, что его вклад в развитие

образования и педагогической науки в стране был значительным. Благодаря его усилиям, педагогическая нация Казахстана продолжает развиваться и совершенствоваться, внося свой вклад в образование и воспитание молодого поколения.

Результаты исследования: В результате исследования было выявлено, что Каныш Сатпаев внес значительный вклад в развитие педагогической науки в Казахстане, особенно в области формирования гражданского и национального сознания учащихся, внедрения новых методов обучения и организации учебного процесса.

Выводы: Роль Каныша Сатпаева в развитии педагогической науки в Казахстане была значительной и оказала положительное влияние на развитие образовательной системы. Его идеи и концепции непрерывного образования, национального воспитания и применения активных методов обучения до сих пор актуальны и применяются в современных образовательных учреждениях Казахстана.

Литература

1. Результаты работ Казахского филиала Академии Наук СССР в 1941г.» / Отв. ред.: К. И. Сатпаев; Каз. фил. АН СССР. - Алма-Ата, 1942. - 60с.
2. Собрание трудов: В 8-ми томах. Т.5: Наука Казахстана:1941-1951гг. / Сатпаев,Каныш Имантаевич; МН и ВО РК.Центр.гос.Архив РК. - Алматы: Гылым, 1999. – 456с.: 1л.портр.
3. Собрание трудов: В 8-ми томах. Т.4: Геологическое изучение Казахстана. Металлогения / Сатпаев, Каныш Имантаевич; МНВО РК.Центр.Гос.Архив РК. - Алматы: Гылым, 1999. – 480 с.: ил.: 4л.ил.: портр.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ФЕМИНИТИВОВ В РЕЧИ, КАК НЕОБХОДИМОСТЬ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА

Краснова Вероника, Карасева Полина, студентки 2-го курса
ЧУ «Колледж ЗЕРЕК»

Научный руководитель: Шалапина Оксана Борисовна – заместитель директора по УР

Актуальность: тема выбрана в связи с активными социальными изменениями в современном обществе: женская половина населения становится инициативной во всех сферах человеческой деятельности. В нынешнее время изучение гендерных проявлений в среде русского языка стало неотъемлемой частью репрезентации женского пола в каждой области.

Цель: исследовать степень распространения феминитивов в речи современной молодежи в русском языке.

Эта тема на современном этапе развития языка и общества является актуальной, введу тенденций к неоправданному употреблению феминитивов в речи нынешнего поколения и беспричинного изменения состава русского языка.

В данной работе будет рассмотрено использование феминитивов в современном русском языке, специфика функционирования феминитивов в речи молодежи, а также их значение для репрезентации женского пола.

Мы придерживаемся гипотезы: применение феминитивов в речи молодежи - это эволюционная необходимость русского языка, а не оскорбление (издевательство) над лексическим составом языка на современном этапе.

Феминитивы – это не просто слова, это неотъемлемая часть языка. Язык и речь формирует нашу картину мира, восприятие и мышление, использование слов мужского рода, снижает видимость женщин в обществе. Когда мы говорим «профессор», «доктор» и т.д. с очень большой вероятностью представляем мужчину, хотя в настоящее время больше половины женщин работают в сфере медицины и фармацевтики. (85.3%) <https://rabota.by/article/30041> (Исследовательская статья «соотношение мужчин и женщин в профессии» по данным сайта rabota.by за 2022 год)

Почему происходит популяризация и укоренение новых форм феминитивов? Женщины получили доступ к образованию и работе не так давно, стали работать наравне с мужчинами и занимать те же должности. Мир менялся и появились – царицы, княгини и другие, это значит, что принятие новых слов, например «авторка» такое же изменение и эволюция, как языка, так и общества.

Прорыв в области феминитивов произошёл примерно в 20 веке, тогда появились первые учительницы, воспитательницы, укладчицы и т.д. они укоренились и сейчас не вызывают у людей вопросов. В итоге, устоялись те слова, в которых женщины смогли закрепиться. Но если рассматривать 17 века, то слово воспитательница вызвало бы много вопросов, так как в это время детей воспитывали мужчины, видеть на месте воспитателя женщину казалось невыносимым.

Язык – гибкая структура, она реагирует на изменения в обществе порой гораздо быстрее самого общества. С влиянием запада, в русский язык пришли заимствования, так называемые англицизмы, общественность также отрицательно отзывалась об этом, но сейчас мы активно используем англицизмы в речи и даже не замечаем этого. Видеть женщин на «мужских» должностях последнее столетие порой бывает необычно, но мы не можем продолжать игнорировать эти метаморфозы в социуме. Достаточно снова обратиться к 2020 г. американка Дженнифер Даудна и француженка Эмманюэль Шарпантье – получили Нобелевскую премию по химии, будучи женщинами, но СМИ писали о Шарпантье в мужском роде. Именно в таких случаях феминитивы необходимы, дабы возрастала видимость женщин в любых сферах.

В ходе исследования были проведены опросы, которые показали:

- 1) 49.6% респондентов активно используют феминитивы в жизни, 17.7% не используют, 32.7% не обращают на это внимания.
- 2) 58.4% респондентов положительно относятся к популяризации феминитивов, 2.7% отрицательно и 38.9% нейтральны в данном вопросе.

3) 53.1% затрудняются ответить. респондентов обращают внимание на феминитивы в СМИ и 46.9% не замечают феминитивы в СМИ.

4) 73.4% опрошиваемых считают феминитивы необходимостью, которая способствует репрезентации женщины в обществе, остальные 25.7% убеждены, что без этого можно обойтись.

5) 84.1% респондентов считают, что феминитивы способствуют развитию русского языка, 15.9% уверены, что они засоряют русский язык.

Исходя из полученных результатов можно сделать вывод, что наша гипотеза подтверждается, а именно применение феминитивов в речи молодежи - это эволюционная необходимость русского языка, а не оскорбление (издевательство) над лексическим составом языка на современном этапе. Так как большинство респондентов убеждены, что феминитивы способствуют развитию русского языка и являются важной составляющей репрезентации женщин в обществе.

Список литературы.

1. Беркутова В. В. Феминитивы в русском языке: анализ исторической ситуации в конце XIX – первой половине XX в.

2. Коновалова Н. И. «Имена существительные в русском языке, обозначающие профессию женщины» // «История русского языка: Словообразование и формообразование.»

3. Демичева В. В. «Наименования лиц женского пола в русском языке XVIII века.»

4. Еременко О. И. «Наименования лиц женского пола в русском литературном языке XIX века.»

5. Земская Е. А. «Современный русский язык. Словообразование: учебное пособие.»

ВЛИЯНИЕ SMS- КОММУНИКАЦИИ НА КУЛЬТУРУ РЕЧИ МОЛОДЕЖИ

Кудайбергенова Аяжан, студент I курса Беткайнарского колледжа №7
Научный руководитель: Лукьянова Светлана Николаевна, преподаватель
русского языка и литературы

Актуальность данного исследования определяется с одной стороны, с возрастающей популярностью SMS- коммуникации, с другой стороны, с влиянием данного вида мобильного общения на грамотность и культуру речи молодого поколения.

Проблема: отказ от живого общения в пользу общения через SMS не делают молодого человека грамотнее.

Цель настоящей работы заключается в исследовании влияния SMS- общения на формирование языковой культуры молодежи.

- В ходе работы предполагается решить следующие задачи:
- узнать мнение сокурсников о влиянии на их речь SMS-общения;
- определить, характерный признак современного письма в SMS;

- исследовать наиболее употребляемые в sms-сообщениях искажения норм русского языка;
- выяснить степень влияния SMS на речевое поведение и языковую культуру молодёжи;
- Наметить пути решения проблемы.

Современная жизнь динамична и насыщена, поэтому желание быть всегда на связи для молодёжи особенно актуально. А SMS-общение сегодня – одно из самых быстрых и доступных информационных источников.

Конечно, на счет актуальности SMS спорить бесполезно, но какую же роль играют мобильные сообщения в формировании и развитии речевой культуры молодого человека?

Проникая в самые разные области нашей жизни, язык SMS оказывает влияние как на общение молодого поколения, так и на культуру в целом.

За короткий период у этого популярного способа общения успела сложиться своя культура, манеры и общие правила использования языка.

Пока этот новый способ коммуникации активно эксплуатируется пользователями Интернет преподаватели, лингвисты, деятели культуры и журналисты бьют тревогу. Ведь языковая культура молодого человека только формируется. А современная молодёжь всё больше предпочитает SMS живому общению, широко используя современный сленг, а это не всегда положительно сказывается на формировании культуры речи.

Чтобы понять, какое влияние SMS- коммуникации оказывают на речь молодёжи, какие допускаются нарушения норм языка, я провела исследование, которое состояло из: 1) опроса сокурсников; 2) лингвистического эксперимента и 3) анализа языковых средств SMS-общения.

1) Проведённый опрос студентов (100 чел.) подтвердил мнение о влиянии языка SMS на устную и письменную речь. Положительно ответили – 58%, отрицательно - 42%. Что интересно, живое общение для многих студентов оказалось предпочтительнее и составило – 54% из всех опрошенных.

2) Лингвистический эксперимент (перевести на язык SMS несколько разных по сложности предложений), проведенный среди студентов Беткайнарского колледжа 7, показал, что они умеют ёмко и точно передавать информацию, что уже немаловажно. Конечно, предложенные сложные предложения, простые осложненные были не свойственны разговорной речи студентов, поэтому они сокращались, упрощались, заменялись на простые. В ходе анализа предложений студентов, выяснилось, что намеренное расчленение связного текста на несколько пунктуационно и интонационно самостоятельных отрезков (парцелляция) становится характерным признаком современного письма в SMS.

3) Анализ языковых средств SMS показал некоторые особенности sms-коммуникации:

1. Иноязычные заимствования в речи (blue-tooth. Login/spam).
2. В словообразовании тоже можно наблюдать, как приспособливают заимствованные слова к русской речи, добавляя суффиксы, окончания (Флешка (flash), сидишка/сидюшка (CD)).

3. В орфографии наблюдается отклонение от нормы. Графическая форма некоторых слов приближена к звуковой и похожа на транскрипцию («Щас приду к тебе», «да ничё не делаю», «ну, чё?»)ем».

Многие учёные подтверждают, что письмо на земле прошло путь «от изображения до буквы». И как важно, чтобы каждая буква сохранилась в нашем языке! Сегодня, к сожалению, мы наблюдаем обратное.

4. В практике sms-общения широко применяются сокращения (аббревиация), что также способствует нарушению норм русского языка («позв пож»-позвони попозже, «срч перезв» -срочно перезвони, «НЗ» -не знаю). Слова просто потеряли свою оболочку, но лексическое значение, как ни странно, осталось.

5. Смещение славянского алфавита, латинского, цифр и внеязыковых знаков создаёт особую графику, в которой важным становится донести смысл высказывания, не заботясь о правилах и нормах (Спасибо большое Челове4еское - человеческое», *moya lybov beskone4na*- моя любовь бесконечна).

6. Наблюдается тенденция к отклонению от синтаксических и пунктуационных норм литературного языка, что проявляется чаще всего в недостаточной или неверной расстановке знаков препинания («Привет как дела чё делаешь?»).

7. Компенсация эмоций, мимики и жестов «смайликами» («:») или).

Можно утверждать, что без смайлов общение в виртуальной сети выглядело бы однообразным. Но не следует забывать, что краткость приводит к обеднению языка, к нарушению культуры общения, исчезновению из активного словаря многих важных слов и понятий. Графические знаки приводят к вымиранию языка, так как являются «графическими жестами», заменяющими слова.

Надо учесть, что существующие элементы языка SMS постоянно меняются, некоторые устаревают, взамен них появляются новые. Это как раз подтверждает мысль о том, что язык мобильных сообщений преимущественно разговорный, существенно отличающийся от письменного, но язык молодой, простой, живой, легкий, формирующийся на наших глазах.

SMS-язык – часть массовой культуры и требует осмысления со стороны и филологов, и психологов для того, чтобы уменьшить его негативное влияние на традиционный язык и на формирование личности молодежи. Не стоит с ним воевать. Понятно, искоренить текстовые сообщения практически невозможно, но возможно бережно и ответственно относиться к языку. Необходимо работать над обогащением словарного запаса, усвоением нормами русского литературного языка. Это, конечно, предполагают долгую и настойчивую работу и преподавателей, и студентов. Успех в работе будет обеспечен, если молодые люди сами будут сознательно анализировать свою речь, развивать умение видеть незнакомые слова, воспитывать в себе привычку обращаться к словарям-справочникам. Надо обратить внимание на особенности эпистолярного жанра, включить переписку писателей и известных людей в круг чтения студентов для серьёзного внимания к слову и точного выражения своих мыслей.

Результаты исследования показали: SMS сообщения – это новый тип речевого общения, популярного в молодёжной среде. SMS – сообщения имеют много плюсов и значительно упрощают общение; язык SMS помогает не только быстро передать информацию, но и способствует умению свёртывать текст, выбирать нужное слово. Однако в sms-общении наблюдается отклонение от соблюдения грамматических норм русского языка; в лексиконе молодежи «скапливаются» просторечия и жаргонизмы, приближая язык sms к разговорной речи.

По результатам исследования можно сделать **вывод**, SMS- коммуникация играет значительную роль в формировании устной и письменной речи молодого поколения и единственный способ недопущения негативного влияния на культуру речи молодёжи – это бережное и ответственное отношение к языку. Таким образом, гипотеза, выдвинутая первоначально, в результате нашего исследования нашла своё подтверждение.

Список литературы:

1. «SMS в жизни современного человека»./ Калиничева Татьяна – «Первое сентября». Фестиваль исследовательских и творческих работ учащихся. Лингвистика (русский язык и литература). (<http://www.portfolio.1september.ru.>)
2. «Засоряют ли SMS-сообщения русский язык?» или «На зеркало неча пенять...». М.Ю.Сидорова (МГУ им. М.В. Ломоносова, Москва). – (<http://marinadoma.narod.ru.>)
3. Бурау И.Я. Загадки мира букв. – Д.; Сталкер, 1997. с.116-120
4. А.К.Панфилов Сборник упражнений по стилистике русского языка: М., Просвещение, 1998, с.77, 75, 89,
5. Иванов Л.Ю. Язык Интернета: заметки лингвиста. www.ivano

СӨЗ МӘДЕНИЕТІНІҢ МАРЖАН СӨЗДЕРІ

Кабекенов Бекарыс, 1-курс студенті,

Рудный таукен-технологиялық колледжі

Ғылыми жетекші: Азбарова Шолпан Асылқановна, қазақ тілі мен қазақ әдебиеті пәнінің оқытушысы.

Көкейкестігі: Қоғамның мәдениеті адамның сөйлеген сөзінен байқалады. «Кісіге қарап сөз алма, сөзіне қарап кісіні ал», - деп ұлы Абай тегін айтпаған. Ана тілінің мол байлығын игерген, құдіретіне түсінген, күшіне тағзым етіп, бас иген адам өзіне де, өзгеге де талап қоя алады, сөзді қалай болса солай қолдануға жол бермейді.

Мәселенамасы: Тілдің ішкі, сыртқы мүмкіншілігін жақсы меңгеріп, оған ғылыми түрде жанаша көзбен қадағалау арқылы қолдану мәдениетіне назар аудару.

Зерттеу мақсаты: Сөз мәдениетінің маржан сөздерін зерттеу арқылы қазіргі таңдағы ауызша сөйлеудің мәдениеті мен сөз байлығы нашарланып бара жатқанына назар аудару.

Міндеттері:

1. Шешендік сөздер сөйлеу этиканы жетілдіреді, тілді әлеуметтік қызметте дамытады және сөз арқылы оқыту, тәрбиелеу мақсаттары орындалады деген тұжырым жасау.

2. Кез келген ойды асқан сабырмен, дәлелдер мен дәйектер келтіре отырып, дәлелдеуге, тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйінін шығаруға, сөйлеу барысында мақал-мәтелдермен, нақыл сөздермен өрнектеуге дағдыландыру.

Зерттеу объекті: Сөз.

Тіл байлығы – сөз байлығы. Ал сөз байлығы әр адамның лексикасындағы қолданылатын сөздердің санымен байланысты болғанымен, негізгі байлық – ой байлығы, сол сөздерді қиюластырып, әсем де әсерлі ой мұнарасын қалай білуде. Себебі сөзді көп біліп, бірақ оны орынды, ойлы, образды жұмсай алмасаң, одан не пайда? Ал сөзге көп мағына сыйғызып, әр сөздің сырын, мән-мазмұнын, стильдік бояуын дөп басып беру ойлау қабілетімен, оның шығармашылық сипатымен ұштасып жатады. Ал ой байлығына жету үшін тіл дамуының кешегісі мен бүгінгісін, лексикалық қабаттын баю, толығы жолдарын, тілде пайда болған жаңа құбылыстардың өміршеңдігін, бір сөзбен айтқанда, тілдің ішкі, сыртқы мүмкіншілігін жақсы меңгеріп, оған қамқорлықпен, жанашыр көзбен қадағалап отыру керек. Сөз қолдану мәдениетін арттыратын негізгі шаралардың бірі – тіл тазалығы. [1]

Шешендік сөздер. Шешендік сөздерді өз деңгейінде, өз орнында пайдалана отырып, оны сөз мазмұнын, ой түйінін жеткізетін құрал ретінде түсіну қажет деген сөз. Сөз мазмұнын түсіну ғана студенттің логикалық ойын дамытады, одан әрі қарай берілетін жаттығулар арқылы тілі ширайды. Сондықтан тарихта болып өткен шешендердің сөздерінің теориялық негіздерін танытатын ережелерден гөрі, сол шешендердің сөз үлгілеріне еліктетіп, ой айтуға үйрету әлдеқайда тиімді.[3]

Шешендік баулу, ана тілін сүйеге, құрметтеуге үйрету. Сонымен қатар, қазақ тілі сабақтарының танымдық мақсатында мынадай міндеттер қоюға ұсынамыз.

Мақал – мәтелдердің рухани және мәдени құндылығы.

Мақал – мәтелдер адамды дұрыс сөйлеуге, дұрыс ойлауға, сөздің мән-мағынасын терең ұғынуға үйретеді. Мақал – мәтелдер – халықтың тарихи санасы, үлгі – өнегесі, өмірлік құндылықтары мен асыл мұраттары. Нақыл сөздер, толғаулар, шешендік сөздер жеке, сом айтылған мағыналы өлең жолдары ақын-жазушылардың кітабынан шығып, мақал-мәтелдер қатарына қосылып тұратын тұжырымды айтылған асыл сөздер, мағыналы көркем сөйлемдер. Ақын - жазушылардың шығармаларында мақал-мәтел болып кеткен жолдар мол. Ыбырай Алтынсарин мен Абай Құнанбайұлының көптеген өлең жолдары қанатты сөздерге айналып кеткені белгілі. Мысалы, Ыбырайдың «Шегірткем, бір секіруден - құтылдың, екі секіруден —құтылдың, үшіншіде – тұтылдың», Абайдың «Тамағы тоқтық, жұмысы жоқтық аздырар адам баласын» шешендері мақал-мәтелдер қатарынан өз орнын алған. «Әкеңнің төріне сенбе, маңдайыңның төріне сен» деген мақалдың тәрбиелік мәні

ешкімге иек артпа, өз күніңді өзің көруге машықтан, ешкімге масыл болма, адал еңбегіңмен дәм тұзыңды ақта, терінді төгіп еңбектен дегенге саяды.

Жұмысты қорыта келе, қазақ тілі сабақтарында студенттерді тіл яғни сөйлеу мәдениетіне тәрбиелеуді қойылатын мақсат - ана тілінің мәні, тарихы мен бүгіні, шешендік өнердің алуан түрлі сараптары туралы мағлұматтар бере отырып, студенттердің сөз мәдениетін жетілдіру, тілді әлеуметтік қызметіне сай орынды жұмсай білуге үйрету, интеллектуалдық қабілеттерін арттыру. Өркениетті 50 елдердің дамыған қатарына кіру үшін ,алға тартқан легінде халқымыздың білімін көтеруге, қажыр-қайрат еңбек етуге үлес қоссақ деген тұжырымға келдім.

Зерттеу нәтижесі. Сауалнама қорытындысы

- «Сөз мәдениетінің маржан сөздері» тақырыбы бойынша, таукен технологиялық колледжінің студенттері арасында сауалнама өткіздік.

- Сауалнамаға барлығы 120 студент қатысты.

Сауалнама қорытындысы бойынша:

- 38% мақал-мәтелдерді кейде қолданады;

- мақал-мәтелдердің қайнар бұлағы 35% студентке кітап болып табылса, 27% мұғалімнен естиді;

- 58% шешендік сөздердің мағынасын түсінбейді;

- 38% шешендік сөздердің түсуіне мән бермеген

4% қолданбайды.

Қорыта айтқанда,

- 67% әдемі көркем сөйлеу үшін мақал-мәтел қолданады;

- 33% шешендік сөздерді сабақ үстінде немесе айтыстарда естиді екен.

Қорытынды. Мен студентпін, өмір тәжірибем аз. Өзім сияқты студенттердің, достарымның бойында мәдениет, адами қасиеттер қалыптастыру мақсатында айтылатын әрі әсерлі, әрі ойда сақталып қалатындай мәнді мақал-мәтелдер, ақыл-насихат, өнеге-өсиет төл әдебиетімізден көптеп табылатынына көзім жетті. Біз қоғамның қамын ойлайтын азамат болып өсуіміз керек. Осындай игі істе біздің таптырмас көмекшіміз халық даналығы болып табылады. Ал халқымыз – дана ұстаз. Демек, өткен замандарда жасаған серілер мен ақылмандарымыз бізге қалдырған ой-парасат мирасы даңғыл жол сияқты екен! Халқымыздың сөз мәйегі мақал-мәтелдер бізді ізгілікке, имандылыққа, адамгершілікке, адалдыққа, еңбексүйгіштікке, ұлтжандылыққа, отаншылдыққа тәрбиелейді. «Мақал – сөздің атасы» дегендей, өмірде мақал-мәтелдің қажеттілігін түсінуге болады. «Дұрыс қанаттанған түзу ұшады» деген халқымыз тәрбиенің түпкі мақсатын, жемісін меңзеп отыр. «Үлгілі үйдің ұлқызы ұялтпайды» деп келеді халқымыздың бір даналығы.[2]

Жұмысты қорытындылай келе, қазақ тілі сабақтарында студенттерді тіл (сөйлеу) мәдениетіне тәрбиелеуде қойылатын мақсат – ана тілінің мәні, тарихы мен бүгіні, шешендік өнердің алуан түрлі сипаттары туралы мағлұматтар бере отырып, студенттердің сөз мәдениетін жетілдіру, тілді әлеуметтік қызметіне сай орынды жұмсай білуге үйрету, интеллектуалдық қабілеттерін арттыру.

Осы мақсатқа сай негізгі міндеттер ұсынамыз:

- сөйлеу мәдениеті негіздерін меңгеру;

- қарым-қатынас түрлерінің сөз мәдениетімен, стильмен таныту;
- шешендік өнердің мәні мен тарихы туралы тереңірек мағлұмат беру;
- пікірталас түрлері, олардың маңызы туралы білім беру;
- студентті пікірталас мәдениетіне баулу.

Сөзге шешен, мәдениетті адамдар арамызда көп болады деп сенімдеміз. Мәдениетті, ой-өрісі жоғары, өмірге сенімді, адал адамдардың сөйлеу тілі де жоғары болуға тиісті. Себебі, тіл – адамның ішкі жан дүниесі.

Әдебиет

1. Қапасова.Б.Қ, Әбдіжүсіпова.Б.Х, Жұмаділова.Ш.Т. Астана: Қазақ тілін жедел оқыту. «Арман – ПВ» баспанасы, 2007 ж.
2. Адамбаев Б. Шешендік сөздер. Алматы «Отау» 1992 ж.
3. Тұрманжанов Ө. Қазақтың мақалдары мен мәтелдері. Алматы, 1959 ж.
4. Интернет ресурстар: Ұстаздар сайты.
5. Қазақ тарихынан. Алматы «Жалын баспасы» 2004 ж.

НЕОФИЦИАЛЬНЫЕ ТОПОНИМЫ КАК ПОДСИСТЕМА ЯЗЫКА ГОРОДА

Корнеев Василий, студент 2 курса Краевого государственного бюджетного профессионального образовательного учреждения «Барнаульский лицей железнодорожного транспорта»

Научный руководитель: Косоухова Наталья Витальевна, преподаватель русского языка и литературы

Актуальность: Язык любого города имеет неоднородный состав. Он состоит из различных подсистем языка, которые взаимодействуют друг с другом. В состав языка города входит неформальная топонимическая лексика.

В последнее время актуальным становится воспитание молодого поколения, интересующегося историей своей малой родины. В названиях улиц, архитектурных объектов заключено прошлое, отражается настоящее и видится будущее города. Городские названия - это язык, на котором разговаривает город. Зная этот язык, можно получить сведения о самой сущности жизни города, понять, чем жили и живут его жители.

Цель исследования: изучить народные – неофициальные названия городских объектов и способы их образования.

Достижение цели предполагает решение следующих задач:

- сбор и систематизация народных названий мест города
- анализ неофициальных топонимов
- исследование способов образования народных названий;

Объект исследования: неофициальные топонимы города Барнаула

Предмет: архитектурные объекты, улицы города Барнаула

Гипотеза: в обиходно-разговорной речи горожан преобладают неофициальные названия городских объектов.

Методы исследования: сбор и систематизация материала, наблюдение, сравнение, опрос.

Город Барнаул основан в 1730 году, и за достаточно длинный промежуток времени улицы, районы, площади и другие места города получили кроме своего официального названия название народное – неофициальное. Неофициальные топонимы принадлежат различным сферам употребления и отличаются друг от друга эмоционально-оценочной окраской. Они непостоянны, не имеют древней истории и не закреплены в словарях. Неофициальные топонимы характеризуют черты и условия жизни городского населения, его быт, раскрывают колорит конкретной эпохи в развитии общества. Люди придумывают неофициальные топонимы для того, чтобы иметь свои местные ориентиры. Слова – названия городских объектов возникают стихийно. При передаче из уст в уста они либо приживаются, либо видоизменяется в процессе речи. С исчезновением обозначаемого объекта некоторые из них постепенно выходят из речевого употребления, другие прочно употребляются представителями всех социальных, профессиональных и возрастных слоев, другие имеют возрастной критерий. Это позволяет нам выделить разговорно-просторечные и молодежные народные названия. В большинстве случаев и те и другие образуются идентичными способами.

К молодежным народным названиям можно отнести неофициальные названия учебных заведений г. Барнаула. Например, Кулёк - Краевой колледж культуры и искусств, Политех – Алтайский Государственный Технический Университет, Железка – Барнаульский лицей железнодорожного транспорта.

По способам образования неофициальные топонимы можно разделить на следующие группы: названия, образованные путём сокращения; названия, образованные по сходству или ассоциации, названия; образованные по историческим фактам или событиям, произошедшим в прошлом; названия, образованные по определённому объекту

Названия, образованные путём сокращения.

Иногда официальное название улицы, районов и других мест города бывают длинными и иногда состоят из нескольких слов. Путём стремления сокращать длинные слова и словосочетания – появляются короткие названия, закрепляющиеся за объектами. Например, Улица Молодёжная – в сокращении МОЛОДЁЖКА, данное название образовано суффиксальным способом с помощью добавления суффикса «к», отсюда же образуются следующие сокращённые названия: улица Папанинцев – Папанка, улица Эмилии Алексеевой – Эмилька, улица Павловский Тракт – путём сокращения словосочетания до одного слова – получила народное название Павлик.

Названия, образованные по сходству или ассоциациям.

Некоторые места могут быть похожи на определённые предметы, используемые нами в жизни, или же эти места вызывают у человека ассоциации с чем - либо. К таким народным названиям относятся следующие сокращения:

Близнецы – четыре рядом стоящих дома на улице Антона Петрова. Название дома получили из- за большой схожести. Парусники – три дома, стоящие на набережной города. Данное название дома получили из - за ассоциации с парусами корабля. Три богатыря – дома на пересечении Ленина и Чкалова.

Получили своё название из - за установленных на крыше купалов, что даёт схожесть с любимыми персонажами мультфильма.

Названия, образованные по историческим фактам или событиям, произошедших в прошлом.

За достаточно долгое существование города Барнаула произошло большое количество событий, которые повлияли на неофициальные названия мест, где произошли данные события. Сулима – Индустриальный район. Название район получил в честь участника Гражданской войны – Дмитрия Сулимы, фамилией которого раньше называли одну из улиц Индустриального района.

Названия, образованные по определённому объекту.

Бывает, что место запоминается с помощью какого-то объекта, находящегося в этом месте. Название этого объекта и становится народным названием. Шпиль – дом № 82 на проспекте Ленина. Запомнился благодаря остроконечному шпилю на крыше. Гора – Нагорный парк. Своё название парк получил, потому что находится на вершине горы.

Некоторые народные топонимы исчезают вместе с объектом (например, Стекляшка - название снесенного магазина по улице Челюскинцев), а некоторые продолжают звучать в речи горожан после исчезновения объекта. (Например, кинотеатр «Первомайский» был снесен в 2006 году, а название остановки «Первомайка» осталась, хотя есть официальное название – «Чернышевского»).

Среди обучающихся лица был проведен опрос. Респондентам были предложены вопросы: Знаете ли вы народные названия городских объектов, употребляете ли их в своей речи? 2.Интересно ли вам было бы узнать о происхождении народных названий городских объектов?

Большинство опрошенных жителей предпочитают использовать народные названия городских объектов (из 40 опрошенных положительный ответ дали 27 человек). Остальные 13 опрошенных предпочитают использовать официальные названия мест нашего города в своей речи. 35 респондентов проявили интерес к истории неофициальных топонимов. Можно сделать вывод, что среди обучающихся лица наблюдается интерес к словам, используемым в речи горожан.

Становление образа города – это длительный процесс, чем и объясняется то, что наиболее распространённым в обиходно-разговорной речи горожан являются неофициальные названия городских объектов. Основными способами образования неофициальных топонимов являются сокращения, ассоциации и отражение исторических событий. Неофициальные наименования городских объектов отражают языковое сознание городской языковой личности, а также обуславливают специфику городского языкового пространства.

Литература

1. Мурзаев, Э. М. Очерки топонимики / Э. Мурзаев. – М.: Мысль, с 1974
2. Суперанская А.А. Что такое топонимика? / А. Суперанская - М.: Наука, 1985.

<https://price-altai.ru/topic370092-zhargonnye-nazvaniya-raionov-barnaula.html>

МЕТОДОЛОГИЯ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАНЫША САТПАЕВА

Куркин Данил, Стёпина Анастасия, студенты 1 курса Авиационного колледжа
Научный руководитель: Нуржаупова Кулимхан Балабековна, преподаватель истории

Актуальность: Актуальность обусловлена не только историческим контекстом, связанным с деятельностью Каныша Сатпаева, но и широким влиянием его методологии на развитие научного мышления и геологии на современном этапе. Эта тема актуальна в контексте понимания молодым поколением современных методологических подходов в исследовании.

Проблема: Необходимость более глубокого понимания методологических принципов, заложенных Канышем Сатпаевым, и их применимости в современных научно-проектных исследованиях.

Цель работы: Понимание аспектов, повлиявших на формирование Сатпаевым собственных принципов исследований, анализ методологии Каныша Сатпаева с целью выявления ее влияния на выдающиеся результаты его деятельности.

Задачи: Анализ научной, исследовательской деятельности Сатпаева, выделение ключевых методов и принципов работы Каныша Сатпаева в достижении поставленных целей.

Каныш Имантаевич Сатпаев - крупнейший ученый в сфере геологической науки. Он является основателем школы металлогении в Казахстане. Каныш Сатпаев во главе ученых-геологов Казахстана разработал методологическую основу и составил прогнозные металлогенические карты Центрального Казахстана, которые не имели аналогов в мировой геологии. Этот вклад в геологическую науку в 1958 г. был отмечен Ленинской премией. Именно он смог доказать, что запасы меди на месторождении Жезказган намного больше, чем предполагалось ранее. Как же ему это удавалось!?

В своей работе «О методологии, фактической базе и основных выводах металлогенических прогнозных карт Центрального Казахстана» Каныш Сатпаев писал: «Комплексность в научной разработке вопроса, полнота в сборе всех первичных фактов наблюдений, конкретность в их анализе, объективность в обобщениях и коллективность в творчестве – вот те методологические принципы, которые явились руководящими в выполнении работ по составлению металлогенических прогнозных карт важнейших полезных ископаемых в пределах Центрального Казахстана».

Его принцип «сомневайся во всем и доверяй только фактам», искусство научной и академической полемики и обсуждения, синтез и анализ научного материала свидетельствуют о профессиональном научном подходе к реализации практической задачи

Таким образом в методологии Каныша Имантаевича Сатпаева можно отметить междисциплинарный подход, который синтезирует знания из геологии, археологии и антропологии. Он рационально использовал системный анализ геологических данных, при этом изучая не только состав пород, но и восстанавливая историю их формирования. Значимым составляющим его

методологии в пределах научных исследований являлся социокультурный фактор, то есть влияние человека на окружающую среду. И, как указано выше, Каныш Сатпаев придерживался научного метода, включая систематическое наблюдение, формулирование гипотез, проведение экспериментов и логическую интерпретацию данных.

Результаты исследования: В работе были выделены основополагающие принципы и методы, которые определили его подход к научным исследованиям. Ключевыми элементами его работы являются комплексность в научной разработке вопроса, полнота в сборе всех первичных фактов наблюдений, конкретность в их анализе, объективность в обобщениях и коллективность в творчестве. Эти принципы служили фундаментом для его успешных научных исследований.

После проведения анализа его подхода к исследованию и работе мы пришли к заключению, что его методы помогают сделать работу более эффективной, быстрой и результативной.

Выводы: Применение его методов существенно влияет на эффективность научных исследований. Научные выводы, сделанные К. Сатпаевым, сформулированные им научные положения и по сей день имеют широкое распространение в научном геологическом мире.

Литература

1. И. Бейсембетов: Выдающаяся роль великого ученого в развитии Казахстана [https://satbayev.university/ru/news/vydayushchayasya-rol-velikogo-uchenogo-v-razvitii-kazakhstan]]
2. Б. Оспан: К. Сатпаев – человек, который видел будущее [https://www.gylymordasy.kz/kanysh-satpaev-chelovek-kotoryj-videl-budushhee/]]
3. К. Сатпаев: О методологии, фактической базе и основных выводах металлогенических прогнозных карт Центрального Казахстана, 1955 г.

СЕМЕЙ ҚАЛАСЫНДАҒЫ АЛАШ ӘСКЕРІНІҢ ҚҰРЫЛУЫ

Маданият Жания Думанқызы, Маданият Жамила Думанқызы, 3 курс

"М.О.Әуезов атындағы педагогикалық колледжі"

Ғылыми жетекші: Мукышева Салима Алпысовна, арнайы пәндерінің оқытушысы, педагогика ғылымдарының магистрі

Тақырыптың өзектілігі: Алаш әскерінің құрылу мәселесін зерттеу арқылы ұлтымыздың ерлікке толы жасампаз тарихын айқындау, жастарды отаншылдық рухта тәрбиелеу.

Зерттеудің мақсаты: Семей қаласындағы Алаш әскерінің құрылу тарихы мен қызметін зерттеу, оның Алаш ұлт-азаттық қозғалысы тарихындағы алатын орны мен маңызын сипаттау, талдау.

Зерттеудің міндеті: Семейдегі Алаш әскерінің құрылуын зерделей отырып, еліміздің қауіпсіздігі мен тұтастығын қорғаудың, ұлтқа қызмет етудің маңыздылығын ашып көрсету.

Зерттеудің болжамы: Алаш идеясы мен Алаш әскерін құру мәселесі бүгінгі Тәуелсіз Қазақстан мен қуатты ұлттық армияны құру тұжырымдамасына сәйкестігін және тарихи сабақтастықты негіздеу .

Белгілі тарихшы ғалым К. Нұрпейісов «Алаш және Алашорда» кітабында «Қазақ газетінің 1917 жылғы қарашаның 14 санында жарияланған «Өзімізді өзіміз қорғау үшін, бізге жалпықазақ милициясын құру керек... Егер өзімізді-өзіміз қорғай алмасақ, бүлікшілдік зорайып, қиыншылық айналғанда, қазақ халқы құрбан болады», – деген мәліметті негізге ала отырып Алаш әскерін құрудың маңыздылығына сипаттама берді.

Басылым беттеріндегі Марат Әбсеметовтың «Ұлттық әскердің де тарихы бар (Ана тілі. 13.02.1991), Күлпаш Ілиясованың «Алаш әскері» (Қазақ тарихы. - №6. 1997.), Ерлан Сайлаубайдың «Алашорда әскері» (Абай журналы. - №1. 2000.), Сейтқали Дүйсеннің «Алашорда әскері»(Астана ақшамы. 14.08.2007) «Алашорда әскерінің ұраны: «Жасасын, Отанның адал ұлдары». Намыс.kz. 13.12.2010) т.б. мақалалардың маңыздылығын, құндылығын айрықша атап өтуге болады.

Тарихшылар сілтеме жасайтын мұрағат деректеріне сүйенер болсақ, Алаш Орда әскерінің құрылуы мен оның қызметі 1918 жылдың басынан бастап 1919 жылдың аяғына дейінгі аралықты толық қамтыған. Тарихшы Сейітқали Дүйсеновтің айтуынша: «Алаш әскерінің атқаратын басты міндеті: елінің тыныштығын сақтау, сырттан келген жауға қарсы тұрып, еліне қорған болу». Алаш қайраткері Міржақып Дулатов: «Жауап біреу-ақ: әскеріміз болса ғана жұрт боламыз!» - деп Алаш әскерін құрудың қажеттілігіне мән береді. [1].

XX ғасыр басындағы Алаш Орда қайраткерлерінің ұлттық тәуелсіздікке ұмтылыста халық сарбаздарын құру ісі бүгінгі қазақ әскерінің қалыптасуының алғышарты саналады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қорыта келгенде, XX ғасырдың басындағы саяси оқиғаларға белсене араласып, азамат соғысы жылдарында ақ гвардияшылармен одақтасып большевиктерге қарсы соғысқан Алаш әскерінің сарбаздарының ел қорғау ісіндегі жанқиярлық күресі, адал қызметі, бүгінгі жас ұрпаққа үлгі-өнеге болды. Алаш әскерінің елді қорғаудағы қызметі мен соғыс қимылдарына қатысуы әлі де терең зерттеуді қажет етеді. Бұған Алаш тарихын зерттеп жүрген тарихшылар, ұлттық әскер құрылымын зерттеп жүрген әскери ғалымдар, зерттеушілер белсене атсалысуы керек.

Биыл Қазақстан Қарулы күштерінің құрылғанына 31 жыл толмақ. Тәуелсіз қазақ елінің қорғаныс министрлігі алаш тарихын жас сарбаздарға насихаттап, санасына сіңіруге, отаншылдық рухта тәрбиелеуге назар аударуы қажет. Сонда жас сарбаздар большевиктерге қарсы соғысқан Хамит Тоқтамышев пен Қазы Нұрмұхамедұлы, Отыншы Әлжанов секілді тұлғаларды танып, олардың батырлығын бойына сіңіріп, отаншыл азамат болып өсер еді.

Ерекше әскери қабілетімен көзге түскендерге берілетін Хамит Тоқтамышев пен Қазы Нұрмұхамедұлы атындағы орден, медаль дайындалса немесе жастар мен әскерилердің арасында спорттық-саптық сайыстар, байқаулар, іс-шаралар өткізілсе тамаша болар еді. Алаш әскерінің тарихын

ғылыми тұрғыда салмақтап, саралап тәуелсіз еліміздің өр мінезді жастарының рухани игілігіне жаратуымыз керек. Бұл біздің ұлтымыздың ерлікке толы жасампаз тарихы. Жас ұрпақ оны жоғары бағалап, мақтана білуі тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер.

1. Сыдықов Е. Алаш қаласының тарихы: Зерттеу. – Семей қаласы: Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті, 2017.
2. Құл-Мұхамед М. Алаш ардагері. Ж.Ақбаевтың саяси-құқылық көзқарстары. Алматы:
3. Ерлан Сайлаубай. Алашорда әскері. Абай журналы. - №1. 2000.
4. Сейтқали Дүйсен. Алашорда әскері. Астана ақшамы. 14.08.2007.
5. [<https://egemen.kz/article/20047-alash-askeri>]

ШЕШЕНДІК СӨЗДЕРДІ АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУДЫҢ ТӘРБИЕЛІК МӘНІ

Мейрамбек Тоғжан, 4 курс студенті,

Абай атындағы Жамбыл гуманитарлық жоғары колледжі

Ғылыми жетекшісі: Нуралиева Марал Бексеитовна, оқытушы

Өзектілігі: Шешендік сөз – адамзат тарихындағы рухани материалдық мәдениеттің дамуының негізгі құралдарының бірі шешендікке құрылған әңгімелерді, аңыздарды және өлеңдерді бастауыш сыныпта оқыту бала тілін ұштайды, сөздік қорын байытады, өмірге деген көзқарасын оятып, дүниетанымына жол ашады.

Шешендік өнерді сабақта кіріктіріп оқытудың мақсаты - оқушылардың жеке басын қалыптастыра отырып, әдеби мұраларға деген талғамын тәрбиелеу, рухани дүниесін кеңейту, ақыл-ойы мен ұлттық сана-сезімін дамытуға ықпал ету, кітап оқуға деген қызығушылықтарын қалыптастыру.

Мәселе: Қазіргі таңда білім беру саласы бойынша өзгерістер, жаңалықтар оқыту мен тәрбиелеу ісін ізгілендіру, адамгершілік құндылықтарды ескеру, тілді құрметтеу, сөздің құдіретін ұғыну бүгінгі күннің басты мәселесі.

«2021 жыл Қазақстан Республикасының президенті Қасым – Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың – Қазақстандағы балалар мен жасөспірімдердің кітап оқуын қолдау жылы» деп жариялағаннан кейін бірнеше оқу орындарында атқарылатын іс-шаралар жоспары жасалды. Жоспарға сай оқу орнымызда білім алушылардың көркем әдебиетке қызығушылығын арттыру мақсатында шешендік өнер туындыларын оқу бойынша бірнеше жұмыстар жүргізілді.

Жұмыс мақсаты: Шешендік өнердің тәрбиелік мәнін дұрыс жеткізіп, оны жүзеге асыру, білім алушылардың әдеби кітаптарды оқуға насихаттау арқылы олардың кітап оқуға сүйіспеншілігін арттыру.

Міндеттері:

- Шешендік өнердің тарихи маңыздылығына тоқталу;
- Қазақ мақал-мәтелдері мен шешендік сөздерін ағылшын тілі сабағында кіріктіріп оқытудың маңыздылығына тоқталу;

Зерттеу нәтижелері: зерттеу жұмысының тың нәтижелері

тұжырымдалып, «Шешендік өнер» атты презентация, бейнетаспалар, қосымша көмек құрал, бума әзірленді. Жұмыс соңында пайдаланылған әдебиеттер тізімі тіркелді.

Қорытындылар:

Бұл ғылыми жұмыс ата-бабамызың мұра етіп қалдырған маңыздылығын түсіну арқылы оқушылардың қызығушылығын тудырады, жаттанды білімнен арылтып, ойлау еркіндігіне, жеке көзқарас қалыптастыруына ықпал етеді.

Ең бастысы, ой өрісі жаңа дамып келе жатқан баланың санасында адамгершілік, отансүйгіштік, тілге құрмет сынды асыл қасиеттер мықтап орнығуына ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Шешендік өнер / Б. Адамбаев. – Алматы : Білім, 2019.
2. Шет тілін оқыту әдістемесі. Г. Амандықова, Ш. Мұхтарова,
3. А. Бисенғалиева. 2018
4. Адамбаева Б. Алтын сандық.- Алматы: Жазушы, 1989.- 195 б.
5. Негимов С. Шешендік өнер.- Алматы: Ана тілі, 1997.

МАҢҒЫСТАУҒА ЕЛ ҚОНДЫРҒАН БАТЫРЛАР

Мирзабек Елнұр, II курс,

«Мейірбике» жоғары медициналық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Рзабекова Ардак Айтқалиевна, тарих пән оқытушысы

Зерттеу жұмысының өзектілігі: Маңғыстау өлкесіне алғаш қоныстанушы халықтың басынан өткен қасіреті мен тарихта қалған ақтаңдақтарының бетін ашу. Маңғыстау жеріне қазақтың қоныстануына байланысты тарихты кеңінен таныту. Сонымен қатар, кіші жүз батырлары Сүйінғара Аронұлы мен Дауыл Бабаұлы, алғашқы елші Бердалы Отарұлының ел үшін атқарған қызметтерін зерттеу.

Мәселе: Маңғыстаудың зерттелмеген тарихи тұлғаларын жас ұрпаққа таныту.

Жұмыстың мақсаты:

Жаһандану дәуірінде жас ұрпақты ұлтжандылыққа, ұлттық рухын көтеруге, өлкеміздің тарихын тереңінен біліп, көк туымызды құрметтеп, тіліміздің мәртебесін биіктетуге рухани тәрбие беру. Маңғыстау тарихының белгісіз жақтарын ашу, ол туралы мәліметтер жинақтап келер ұрпаққа таныстыру.

Жұмыстың міндеттері:

- Өлке тарихын зерделеу
- Маңғыстаудың жергілікті батырларының ерлігін насихаттап, жастарға үлгі ету
- Маңғыстау тарихы туралы зерттелмеген мәліметтерді ұсыну
- Жас ұрпақты отан сүйгіштікке тәрбиелеуге үлес қосу

Жұмыстың ғылыми жаңалығы – Зерттелмеген тарихи тұлғалардың ел үшін атқарған қызметтерін таныту.

Мәтін: Ғылыми жұмыс кіріспеден және екі негізгі бөлім: Алғашқы елші Бердалы ата, Адай қолбасшысы Сүйінғара батыр, туын жықпаған Ер Дауыл, қорытынды бөлім және пайдаланылған әдебиеттер тізімінен тұрады.

Кіріспеде Маңғыстаудың жалпылама тарихы баяндалып, көп зерттеліп, қағаз бетіне түсірілмеген деректер ұсынылады.

Жұмыстың негізгі тарауларында Маңғыстау өлкесіне есімі белгілі, кіші жүздің Адай руынан шыққан халық батыры, елші Бердалы Отарұлының елшілік жолы туралы, XVIII ғасырдың жиырмамыншы жылдары үдере көшкен Адай елін Маңғыстау жеріне қоныстандыруға жанын пиде еткен батыр жайында және ел тыныштығы үшін елеулі еңбегі сіңген Сүйінғара Аронұлы мен Дауыл Бабаұлының ғибратты да тағылымды, өнегелі өмір жолынан жаңа деректер ұсынылады. Сол кезеңдегі Маңғыстау тарихына толықтай талдау жасалынды. Қорытынды бөлімде негізгі тарауларда сөз болған зерттеу нәтижелері жинақталып, қысқаша түйін жасалды.

Бердалы Отарұлы – ең алғашқы қаны төгіліп, шейіт болып жерленген елші, бұдан басқа ел үшін өмір сүрген батырлар Сүйінғара мен Дауыл бабаларымыздың өмір жолын қандай да болмасын құрметке лайық тұлғалар деп білеміз. Бабаларымыздың ерлік істері– мерейімізді өсіріп, әлем ұлттарының ортасынан ойып тұрып орын алғандай ұлт екенімізді дәлелдейтін сөзсіз. Сондықтан Бердалы, Сүйінғара мен Дауылдай елі үшін ерекше ұстанымы бар, болашақ үшін жанын пиде еткен қаһармандардың есімі мен өмірін насихаттау қажет. Қазақ хандығын Еуропаның 4-5 мемлекеті сыйғандай аумаққа қанатын жая кеңейткен Адай халқы болса, осыдан екі жарым ғасыр бұрынғы Адайдың сол жолдағы алғашқы құрбандығы осы батырлар екені айдан анық. Осы күнге дейін бұл тұлғалардың батырлығы да, елшілігі де, шейіттігі де көрінетіндей өзіне лайықты кеңінен насихаттау үшін деректі филімдермен көркем фильмдер түсірілсе екен деген тілек бар. «Өлі риза болмай, тірі байымас» дегендей, батыр аталарымыздың рухы риза болып, желеп-жебеп жатар еді.

Олар өз заманында міндетін атқарып кетті, енді бүгінгі ұрпаққа мына бейбіт заманда керенаулыққа бой алдыру – елдігімізге сын, азаматтыққа мін деп білеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. <https://kazneb.kz/kk/catalogue/view/1643466>

2. http://2.https://kk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8B_%D0%9E%D1%82%D0%B0%D1%80%D2%B1%D0%BB%D1%8B

3. «Маңғыстау тарихы». Ақтау қаласы 2006

https://kk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D2%AF%D0%B9%D1%96%D0%BD%D0%B1%D0%B0%D0%B9_%D0%90%D1%80%D0%BE%D0%BD%D2%B1%D0%BB%D1%8B

ОҚУШЫНЫҢ ТҮЛҒАЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІН ДАМУДА ЕҢБЕК ТӘРБИЕСІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Мұқан Аяулым Болатқызы

«Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі» КМҚК

Ғылыми жетекшісі: Издибаева Дарига Муратовна
Педагогика және психология пәнінің оқытушысы, педагогика ғылымдарының
магистрі

Зерттеу жұмысының өзектілігі: Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологияларын енгізу білім беруді ақпараттандыру» деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері көзделеді.

Демек, оқу-тәрбие жұмыстарында оқыту тәсілдерінің ең тиімдісін қолдана отырып, қазіргі таңдағы нарықтық қатынасқа байланысты мектеп оқушыларын еңбексүйгіштікке тәрбиелеу міндеттері көзделеді. Осы міндеттерді шешу үшін бастауыш сынып оқушыларына білім беру мен тәрбие негіздерін қалыптастырудың мазмұнын жаңарту, білім сапасын жоғарғы дәрежеге көтеру бастауыш сынып мұғалімдеріне үлкен жауапкершілікті жүктейді.

Зерттеу жұмысының мақсаты:

- Жас ұрпақтың дене және ақыл-ой еңбегіне деген қатынасын, өмірде еңбекті қажетсінуін тәрбиелеу.
- Жас ұрпақтың бойында адалдық және адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру.
- Еңбек әдістері арқылы баланы қызықтыра отырып, баланың денсаулығын нығайтып, халықтың әдет-ғұрып, салт-дәстүрін білу дағдыларын дамыта түсу.
- Оқушыларды пайдалы іске, мәдениетті сөйлеуге тапқырлыққа, ептілікпен күштілікке, бірлесіп қызмет атқаруға, төзімділікке тәрбиелеу.
- Еңбектану кезінде оқушылардың жеке басының тазалығымен ұқыптылығына көңіл аудару, мәдени-гигиеналық дағдыларды бойында қалыптастыру.
- Оқушыларды ізденімпаздыққа, зейінділікке, тапқырлыққа деген қызығушылықтарын арттыру. Олардың рухани жетілуімен табиғи өсуін, және халықтың салтын үйренуге, табиғат құбылысын тануға, бабаларымыздың мирас болып қалған рухани асыл қазыналарын құрметтеуге үйрету, эстетикалық мәдениетін қалыптастыру, ұлттық салт-сананы бойына сіңіру.

Зерттеу жұмысының міндеті:

- Оқу еңбегіне қызықтыру, үйрену, оған дағдыландыру;
- Шығармашылық еңбек дегенді түсіндіру, нәтижесін таныту, оны пайдалануды, бағалауды үйрету;
- Саналыда, сапалыда еңбек етуге әдеттендіру, өйткені еңбек қоғамның экономикалық байлығын арттырудың көзі;
- Еңбек ету іскерлігін дағдысын дамыту;
- Еңбегінің нәтижесіне, азда болса жеткен табысына қанағаттану, қуану сезімін дамыту;

- Еңбек мәдениетін сақтауға, еңбек уақытын, еңбек материалын үнемдеуге, ұқыптылықпен жұмсауға үйрету;

Балаларды еңбекке психологиялық тұрғыдан дайындау – бұл қоғам үшін оқушылардың пайдалы еңбекке даярлығын және талаптануын тәрбиелеу, еңбекті өз бетімен, өз еркімен ынталанып орындауға үйрету. Бұл өте күрделі процесс мұнда оқушылардың әдеті, сезімі қалыптасады. Мысалы, балалар адамдардың табысты еңбегіне масаттанады немесе адал еңбеккерлердің есебінен келген адамдарды жаны сүймейді, жек көреді, керек десе олармен күресуге де даяр тұрады. Бұл процесс екі фактордың ықпалымен жүзеге асырылады: объективтік фактор қоғамның материалдық-техникалық базасын және жаңа қоғамдық қатынастарды жасау. Осының негізінде әдет, моральдық нормаларын бекітеді. [1. 58]

Жалпы білім беретін мектептерде өтілетін еңбекке баулу пәні арқылы тапсырмаларды орындауда бастауыш сынып оқушысының бойында құрастырушылық қабілеттері дамумен бірге балалардың дүние танымы кеңейеді, баланың бойында адамгершілік қасиеттері қалыптаса бастайды, еңбек әрекеттері дамиды және еңбек адамдарының жұмыстары туралы түсініктері кеңейіп кәсіби мамандық иелері туралы білім негіздерімен қарулана бастайды. [4. 33]

Осы орайда пәнге қатысты бастауыш сынып бағдарламасының талаптарын орындау, бағдарлама мазмұнын талдау, оқушылардың жас ерекшеліктеріне қатысты орындалатын тапсырмаларды жоспарлай білу бастауыш сынып мұғалімдерінің ең жауапты істерінің бірі болып саналады.

Еңбек тәрбиесі – барлық тәрбиенің қайнар көзі дейтін болсақ, оқушы алған білімін іс жүзінде қолдана біліп, оны өмірімен, өзінің іс-әрекетімен күнделікті тіршілік қызметімен байланыстыра білгенде ғана өзіне де, қоғамға да пайдасын тигізіп, жемісін беретіні анық. Осы орайда баланы еңбекке неғұрлым жастайынан тәрбиелесек, баланың бойында еңбек тәрбиесі дұрыс қалыптасатыны белгілі. [2. 15]

Біздің міндетіміз – оқушы бойындағы мүмкіндіктерді ашып, оқушының жас ерекшеліктеріне ескере отырып, оның қабілеті мен талантын оқу әрекетін дамыту. Осы аталған жұмыстарды жүйелі жүргізе білу – рәбір бастауыш мұғалімінің шеберлігіне байланысты болып келеді. [3. 27]

Сондықтан қазіргі кезде мектептерді дәстүрлі сабақтармен ұйымдастыруды бастауыш сынып оқушылары талап етпейді. Сөз етіп отырған мәселенің барлығы, қазіргі мектептерде жұмыс жасайтын мұғалімдерден, білім дәрежесінің жоғары, іскерлігі, шеберлігі мол, ұйымдастыру қабілеті жоғары, білікті маман талап етеді.

Зерттеудің нәтижелері. Мемлекеттік іс-тәжірибе барысында Фурманов атындағы орта мектепте «Ұлттық оюлар» апталығын өткіздік. Апталық кезінде оқушыларға ұлттық қолөнерді меңгертіп, қабілеттерінің ашылуына мүмкіндіктер жасалды. Оқушылар бойына ұлттық құндылықтарды сіңіру арқылы жасампаз жастар тәрбиелей алатынымызға көзіміз жетті. Ұлтқа деген сүйіспеншіліктері олардың қызығушылықтарынан көрініп-ақ тұрды. Үйренуге деген құштарлықтары мұғалімнің де кәсібіне деген сүйіспеншілігін арттыра

түсті десем болады. Сондай-ақ, еңбек сабақтарында оқушылармен текемет басу, құрақ жасау, табиғатты қорғау т.б. еңбек мәдениетін үйренуге бейімдеп, олардың еңбек ету шеберлігі мен дағдысын қалыптастыруға, еңбекқорлыққа, төзімділікке бағытталған жұмыстар жасалынды.

Қорытынды. Еңбекке қызығушылықты дамытып отыру мақсатымен балаларға бұрын берілмеген жаңа тапсырмалар беру тиіс, ол өзінің жаналығымен, шығармашылық қиыншылықтарымен қызықтырады. Балада істі ұзақ, тиянақты орындау дағдысы қалыптасады. Тапсырма беру барысында күрделі және қарапайым, қызық және қызық емес әрекеттер алмасып отыратын істер таңдаған жөн, өйткені бала тапсырма орындау барысында тек қана орындаушы емес, сонымен қатар ұйымдастырушы да. Баланың бос уақыты жоқтығы, белгілі бір іс-әрекет пен қызығушылығы, баладан болашақта нағыз іс адамы шығатынына сенуге болады. Бос уақытының қалай өткізілетінін білмей, күн-түн демей, көше кезіп жүрген балалар әр түрлі әрекеттерге барады. Оның ең бастысы – оқуға, еңбекке қызығушылықтың жоқтығының салдары. Ата-ана жоғарыдағы аталған жағдайларды болдырмау үшін өз балаларының еңбекке қызығушылығын үнемі арттыра отырып, баланың бос уақытын пайдалы өткізуді қадағалап, баланың болашағына көңіл бөлуі тиіс. Сонда ғана егемен еліміздің нағыз іскер, ақылды, парасатты азаматтарын тәрбиелейміз. Әр ата-ана «Ел боламын десең – бесігіңді түзе» деген қағиданы естен шығармауы тиіс.

Қорытындылай келе, бұл талап-тілектерді орындау және білім беру жүйесінің барлық педагогикалық талаптарын орындау бастауыш сынып мұғалімдерінің бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі деп мойындауымыз тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Р.Қоянбаев Тәрбие теориясы. – Алматы, 1991
2. К.Сейталиев Тәрбие теориясы. – Алматы, 1993
3. Еңбекке тәрбиелеу мен оқыту тұжырымдамасы. //Қазақстан мұғалімі. 19 ақпан, 1993 жыл
4. Қ.Жарықбаев, С.Қалиев. Қазақтың тәлім-тәрбиесі. – Алматы, 1995
5. С.Қалиев. Қазақ халқының салт-дәстүрлері. – Алматы. 1994

ҚАЗАҚТЫҢ СОҢҒЫ ХАНЫ КЕНЕСАРЫ ҚАСЫМУҰЛЫ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫНДАҒЫ АҚТАҢДАҚ ЕСІМ

Мәсімжан Данияр Бекнұрұлы, 2 курс, Алматы мемлекеттік энергетика және электронды технологиялар колледжі

Ғылыми жетекшісі: Солтан Аршагүл, педагогика ғылымдарының магистрі

Зерттеу тақырыбының өзектілігі: Еліміз тәуелсіздігін алған бүгінгі таңда өткенді саралай отырып, келешекке көз жүгірту үшін ұлт зиялыларының еңбектерін зерттеудің маңызы зор. Себебі бірнеше мәдениет тоғысында өмір сүріп жатқан қазақстандықтар үшін ең басты құндылық–тарихымызды қайта жаңғырта отырып, ұлттық рухты сақтау. Сондықтан да басшылыққа алынған

тақырыптың мәні мен маңызын ғылыми тұрғыда зерттеу өз қажеттілігін тудырды.

Міне, осы тұрғыдан алып қарайтын болсақ, тарихтың ақтаңдақ беттерінен мәңгі орын алған Кенесары ханның қызметі мен саяси тұлға ретіндегі келбетінің бүгінгі таңда өз бағасын алмауы, ғылыми негізде толық зерттелмеуі ойлантатын жайт. Аласапыран заманда өмір сүрсе де қазақ халқы үшін ерен еңбек еткен хас батырдың есімі ескерілмей, ұрпақ жадында сақталмауы қорғауға алынған тақырыптың басты проблемалық келбетін ашып көрсетеді. Сонымен қатар қорғауға алынған тақырыптағы саяси қайшылықтардың шешімін табу біздің зерттеуіміздің өзектілігін анықтайды. Сондықтан зерттеу тақырыбын: «Қазақтың соңғы ханы Кенесары Қасымұлы Қазақстан тарихындағы ақтаңдақ есім» деп алуға негіз болды.

Зерттеу тақырыбының мәселесі: Яғни белгілі қоғам қайраткер, ірі реформатор, саясатшы, қолбасшы, дипломат Кенесары Қасымұлының тарихи тұлғасын зерделеу Қазақстан тарихында өзекті мәселелердің бірі екендігі айқын.

Зерттеу тақырыбының мақсаты: Кенесары ханды саяси тұлға ретінде қарастыра отырып, оның атқарған қызметінің маңызын ашу. Ақтаңдақ есімнің бүгінгі тарихтан алатын орнын айқындау.

Зерттеу тақырыбының міндеттері: Қойылған мақсатқа жету үшін келесі міндеттер негізге алынды:

- Қазақ хандықтары мен Ресей патшалығының саяси өміріндегі маңызды оқиғаларға тереңірек үңіліп талдау жүргізу;
- Тоталитарлық жүйенің құрсауынан туған халқын құтқаруға ұмтылған Кенесары ханның қызметіне тоқталу;
- Кенесары Қасымұлының хан болып сайлануының Ресей қоғамына тигізген әсерін талдау;
- Кенесары ханның жеке тұлға ретіндегі саяси және тарихи келбетін ашу;
- Кенесары ханның бейнесі арқылы сол кездегі Қазақ халқының тұрмыс-тіршілігінің мәні мен мазмұнын ашу;
- Қазақ тарихының ақтаңдақ беттерінен орын алатын Кенесары хан өлімінің Қазақ, Қырғыз және Ресей қоғамына тигізген әсерін сипаттау;

Еліміз тәуелсіздігін алған бүгінгі таңда өткенді саралай отырып, келешекке көз жүгірту үшін ұлт зиялыларының еңбектерін зерттеудің маңызы зор. Себебі бірнеше мәдениет тоғысында өмір сүріп жатқан қазақстандықтар үшін ең басты құндылық–тарихымызды қайта жаңғырта отырып, ұлттық рухты сақтау және ақтаңдақтар есімін ұлықтау екені даусыз. Сондықтан да басшылыққа алынған тақырыптың мәні мен маңызын ғылыми тұрғыда зерттеу өз қажеттілігін тудырды.

Зерттеу жұмысымыздың бірінші таруында- Кенесары Қасымұлының қазақ халқы үшін атқарған қызметінің маңыздылығына сипаттама берілді – Тәуелсіздіктің таңы атып, көк туымыз желбіреген бүгінгі таңда тарих беттерінде шешімін таппай жүрген мәселелердің бірі- Кенесары есімі. Кенесары (1802—1847) бұрынғы Көкшетау облысының Көкшетау елді мекенінде дүниеге келген. Кенесары Ресей отарлауының қазақ даласына дендеп

ене бастаған тұсында билік басына келеді. Тарихымызды қайта жаңғыртар болсақ, хан Кененің саяси тұлғасы сол заманның астарлы келбетін ашары сөзсіз. Ол 1841-1847 жылдар аралығында билік етті. Ол дәстүрлі хандық жүйе мен билер сотын қалпына келтіре отырып, көптеген реформалар жүргізді.

Ғылыми жұмыстың екінші тарауында- Кенесары Қасымұлының саяси тұлға ретіндегі келбетін ашу деп алынды.

Қазақ халқы жеке ел болып, егемендік алған соң тегін түгендеп, тарихты қайта парақтап келеді. Алайда «алақандай болса да, ата қоныс жер қымбат» деп ұран көтеріп, жауына тізе бүкпеген Хан Кененің тарихи бейнесі әлі де өз бағасын алған жоқ. Шындығында, бүгінгі тарихшыларымыз Кенесарыны ұлт азаттық жолында көтеріліс жасаған тұлға деп қана жырлаудан аса алмай жүр. Тарихи деректерге қарайтын болсақ Кенесары ханды аса ірі реформатор, саясатшы, қолбасшы, дипломат ретінде көруге болады. Кенесарының саяси көзқарасының қалыптасуы Ресей империясында І Петр билігі кезеңімен тығыз байланыста болды. Ресей империясы өзіне шекаралас жатқан Қазақ хандығын «Күллі Азияға апаратын» қақпа деп есептеген. Бұл процесс жас сұлтан Кенесарының санасына ұлт тәуелсіздігіне төнген қауіпті терең түйсінтті. Отаршылдарға қарсы соғысты бастамас бұрын Кенесары бірнеше рет дипломатиялық қадамдар жасап: Николай І патшаға, Орынбор генерал-губернаторлары В.А. Перовскийге, В.А. Обручевке, Сібір генерал-губернаторы П.Д. Горчаковқа хат жолдап, өз елшілерін жібереді. Бірақ, патша үкіметі бұл ұсынысты қабылдамайды. Себебі, Қазақтың рухын көтеріп отырған Кенесары ханды тірі қалдыру қауіпті деп санады.

Зерттеу жұмысымыздың үшінші тарауы- Хан Кене рухын ақтаудың бүгінгі тарихтағы маңыздылығы деп алынды.

Кешегі хандарымыздың соңғы тұяғы Кенесары Қасымұлы – қазақ халқының Ұлытау жерінде ақ киізге отырғызып сайлаған соңғы ханы. Ең қымбат дүние адамның өмірі, халықтың намысы, бостандығы, азаттығы екені белгілі. Амал не халқының бостандығы мен болашағы үшін күрескен сол ұлы ханның бас сүйегі өзгенің қолында – Ресейде жатыр. Қырғыздар Кенесары ханды айуандықпен өлтіргеннен кейін, оның басын орыс әкімшілігіне жібереді. Сібір генерал -губернаторы князь П.Д. Горчаков Кенесарның басын Батыс Сібір басқармасындағы «Кенесары бүлігі туралы» іске қосып сақтауға бұйрық береді. Міне, сол уақыттан бері ешқандай дерек жоқ. Алғашында орыстар оны «Кунсткамерада» немесе «Эрмитажда» сақталғанын айтты, алайда бүгінгі отандық ғалымдар бұл мұражайларда жоқ екендігін айтып отыр. Бірақ нақты қайда сақталғаны әлі де белгісіз... Кенесары қорында –«Ол құжат – 1957 жылғы шыққан Кеңес Үкіметі КГБ бастығы шығарған бұйрықтың көшірмесі» сақталған. Онда басты қай жерден алып, қай жерге сақтап қою туралы бұйрық жазылған. Бұйрықтың көшірмесінде: «В целях недопущения роста самосознания казахского народа. Голову вывести оттуда ... и поместить туда ...» деп көрсетілген. Бір бұрышында «совершенно секретно» деген гриф бар.

Сондай-ақ акті жасаған адамның жазған мемуарларында: «Қазақ халқының ханы Кенесарының бас сүйегін өзім қабылдадым. Акт жасадым...

Алайда неге екені белгісіз, келесі күні мені зейнетке шығару туралы бұйрық шықты...» делінген.

Көп жылдан бері көтеріліп келе жатқан бұл мәселеге ресми билік тарапынан тек үнсіздік байқалады. Осы орайда бұл неге мемлекеттік тұрғыдан қолға алынбайды деген сауал туындайды? Дегенмен бабамыздың басын қайтарып алу бүкіл қазақ елінің міндеті және ұлтымыз үшін қажет екендігі даусыз!

Бұл жайында-Болгариялық атақты көріпкел Ванганың айтқан сөзі бар екен: «Кенесарының басы мен денесі бірікпей қазақтың басы қосылмайды, оның жаны тынышталып, жаназасы шығарылмай қазақтың рухы көтерілмейді. Халық рухсыз болып қала береді» деген.

Бас сүйекті қайтару тек Кенесары қорының ғана міндеті болмауы тиіс. Бұл – күллі қазақ баласының атына өте үлкен сын және ұлы баба рухын қорлатпау бүкіл қазақ еліне жүктелетін міндет.

Зерттеу нәтижелері: Қорғауға алынған ғылыми жұмыстың тәжірибелік-әдістемелік бөлімінде колледж оқушыларымен сауалнама жүргізіп, оқытушылардан сұхбат алдық. Жүргізілген тәжірибенің нәтижесі кестеге түсіріліп, диаграмма бойынша пайыздары шығарылды. Бұдан шығарған қорытындымыз тарихтың ақтаңдақ беттерінен орын алған Кенесары Қасымұлының саяси қызметі жайлы көп жастар жауап бере алмады. Кенесары ұлт-азаттық көтерілісті бастаушы деп қана жауап бере алды. Қайда жерленгені, бас сүйегінің әлі күнге табылмағаны жайлы ақпараттың бүгінгі ұрпаққа жетпеуі жүргізілген анализ барысында анықталды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қасымбаев Ж. Кенесары хан. Алматы, 1993ж. – 79 бет.
5. Мәми Қ. Билер институты қазақ халқының сот билігінің құқықтық формасы ретінде. // Қазақтың Ата Зандары. 10 томдық, Алматы, Жеті жарғы, 2004ж. – 672 бет.
3. Бекмаханов Е. Қазақ халқының Кенесары бастаған азамттық қозғалысы. Кенесары хандығының ішкі құрылысы // Жұлдыз журналы. 1991ж. – 96 бет..
4. Қазақ совет энциклопедиясы. – Алматы, 1975ж. – 639 б.
5. Мемлекет және құқық тарихынан ХРЕСТОМАТИЯ. Алматы, Жеті жарғы, 1998ж. - 270 бет.

УСТНОЕ НАРОДНОЕ ТВОРЧЕСТВО КАК СПОСОБ ВОСПИТАНИЯ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Мазенова Алтынай, Энгельгардт Екатерина, 2 курс ЧУ «Колледж ЗЕРЕК»
Научный руководитель: Шалапина Оксана Борисовна – заместитель директора по УР

Устное народное творчество - это богатое наследие культуры народа, передаваемое из поколения в поколение устным путем. Оно включает в себя сказки, песни, загадки, пословицы и многие другие формы выражения. Первое, что следует отметить, это то, что устное народное творчество способствует

развитию речи и языковых навыков у детей. В процессе слушания и повторения народных сказок и песен, дети учатся правильно произносить слова, расширяют свой словарный запас и развивают навыки грамотного общения. Кроме того, устное народное творчество помогает развивать фантазию и воображение у детей, ведь они могут представить себя героями сказок и песен, создавая свои собственные истории. Второе, устное народное творчество способствует формированию этических и моральных ценностей у детей. В народных сказках и песнях часто затрагиваются вопросы добра, справедливости, труда и ответственности. Дети, слушая истории о героях, которые совершают добрые поступки и преодолевают трудности, усваивают эти ценности и начинают применять их в своей жизни. Устное народное творчество также помогает формировать у детей уважение к старшим, традициям и культуре своего народа. Третье, устное народное творчество способствует развитию эмоциональной сферы у детей. В народных сказках и песнях часто присутствуют яркие образы, эмоциональные ситуации и музыкальные ритмы. Дети, слушая и исполняя народные песни, могут выразить свои эмоции и чувства, развивая тем самым свою эмоциональную интеллектуальность. В заключение, устное народное творчество играет важную роль в воспитании личности ребенка дошкольного возраста. Оно способствует развитию речи, формированию этических и моральных ценностей, а также развитию эмоциональной сферы. Поэтому, воспитатели и родители должны активно использовать устное народное творчество в образовательном процессе, чтобы помочь детям стать грамотными, этичными и эмоционально развитыми личностями.

Малые жанры устного народного творчества являются важной составляющей народной культуры и имеют большое значение в работе воспитателя. Они представляют собой небольшие формы устного народного творчества, которые передаются из поколения в поколение и являются основой для формирования и развития национальной идентичности.

Объектом и предметом исследования в работе "малые жанры устного народного творчества в работе воспитателя" являются различные формы и проявления устного народного творчества, которые применяются в работе воспитателя с детьми. Малые жанры, такие как песни, загадки, считалки, сказки, пословицы и поговорки, имеют большое значение для развития речи, логического мышления, памяти и воображения детей. Они помогают развивать творческие способности, формировать ценностные ориентации и научиться эмоциональной саморегуляции. Исследование данных жанров позволяет выявить их особенности, роль и значение в воспитательной работе, а также разработать эффективные методики и приемы использования этих жанров в работе с детьми. Первый вопрос, рассмотренный в работе, был посвящен определению и классификации малых жанров устного народного творчества. В ходе исследования было выявлено, что малые жанры устного народного творчества представляют собой разнообразные формы самовыражения народа, передающие его историю, культуру и ценности. Классификация малых жанров устного народного творчества была представлена на основе их

функционального назначения, структуры и содержания. Были выделены такие жанры, как загадки, пословицы, поговорки, сказки, былины, песни и др.

Второй вопрос, рассмотренный в работе, касался роли малых жанров устного народного творчества в работе воспитателя. Было выяснено, что малые жанры устного народного творчества играют важную роль в воспитательной деятельности, так как они способствуют формированию у детей и молодежи понимания и уважения к народной культуре, развитию эстетического вкуса, творческого мышления, эмоциональной сферы и коммуникативных навыков. Воспитатель, используя малые жанры устного народного творчества, может создать благоприятную атмосферу для развития фантазии, воображения и творческих способностей у детей.

Третий вопрос, рассмотренный в работе, касался процесса организации работы воспитателя с малыми жанрами устного народного творчества. Были выявлены основные принципы и методы работы воспитателя, такие как активизация творческой активности детей, создание условий для самовыражения и саморазвития, использование интерактивных форм обучения и др. Особое внимание было уделено планированию и организации занятий с использованием малых жанров устного народного творчества, подбору материалов, разработке игровых ситуаций и т.д.

Четвертый вопрос, рассмотренный в работе, был посвящен примерам практической работы воспитателя с малыми жанрами устного народного творчества. Были представлены конкретные примеры занятий, включающих использование различных малых жанров устного народного творчества. Эти примеры показали, каким образом воспитатель может активно привлекать детей к творческому процессу, развивать их творческие способности и умения, а также помогать им усваивать народные традиции и ценности.

Таким образом, изучение и использование малых жанров устного народного творчества в работе воспитателя имеет большое значение для формирования у детей и молодежи ценностного отношения к своей культуре и народному наследию. Они способствуют развитию творческого мышления, коммуникативных навыков и эмоциональной сферы у детей. Поэтому, воспитателю необходимо уделять должное внимание малым жанрам устного народного творчества и активно использовать их в своей практической работе.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Агавелян Р. О. Теоретические основы и технологии начального литературного образования. – 2007. URL: https://static-web.nspu.ru:83/RP_from_1C/000018471/RPD_000018471_000009040.pdf.
2. Адонина Е. А. МАЛЫЕ ЖАНРЫ ФОЛЬКЛОРА ИЗУЧАЕМЫЕ МЛАДШИМИ ШКОЛЬНИКАМИ // НАУЧНОЕ ОБОЗРЕНИЕ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ. – 2023. – С. 237-240. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=54730105>
3. Алферьева-Термсинос В. Б. Развитие метафоричности речи учащихся начальной школы посредством обучения написанию сочинений на основе малых фольклорных жанров // Эпоха науки. – 2022. – №. 29. – С. 188-194. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-metaforichnosti-rechi->

uchaschihsya-nachalnoy-shkoly-posredstvom-obucheniya-napisaniyu-sochineniy-na-osnove-malyh

4. Алхазова Ф. Г., Рагимова М. А. так как не умеют договариваться между собой, распределять роли, игровой материал;-Темы игр в основном берутся из жизни. Это—«дочки-матери»,«детский // ЖУРНАЛ «ВЕСТНИК ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ» s-ba. ru. – С. 33. URL: <https://files.s-ba.ru/publ/vestnik-do/01.pdf#page=33>
- 5.Божок А. Л. Приобщение младших школьников к фольклорным традициям посредством социально-культурных технологий : дис. – Тамбов, 2013.–191 с, 2013. URL: https://static.freereferats.ru/_avtoreferats/01006765737.pdf

ИСПАН АЗАМАТ СОҒЫСЫ ЖӘНЕ РЕСПУБЛИКАШЫЛДАРЫНЫҢ СОҒЫСТАН КЕЙІНГІ ӨМІРІ

Нағашыбек Құралай, 1 курс, МКҚК

«Алматы технология және флористика колледжі»

Ғылыми жетекшісі: Оразбаева Акмаржан Канатовна, тарих пәнінің оқытушысы
Оспанғалиева Гүлгерім Төленқызы, ағылшын тілі пәнінің оқытушысы

Зерттеу жұмысының өзектілігі: ХХ ғасырдың негізгі мәселесі соғыс пен бейбітшілік мәселесі болды. Адамзаттың Бірінші дүниежүзілік соғысты бастан кешіргенен кейін, негізгі мақсаты аталған апатты қайта болдырмау. Соғыс - әр ел, мемлекет, адам үшін қасірет екені айқын.

Бірақ та, ерекше ащы қасірет азамат соғысы болып табылады, себебі халықаралық қайшылықтар ерте ме, кеш пе шешіліп, екі жақ бір келісімге келіп, қарсыластар өз отанына қайтып оралады. Ішкі қайшылықтарда көршілер, достар, тіпті туғандар қарсыласуы мүмкін. Соғыстың аяқталуымен «бейбіт» өмір басталып, адамның еркінен тыс, кешіру мүмкін емес өкпе, жек көрініш, ұмытылмас естеліктер қалады.

1936-1939 жылдары Испанияда 1931 жылы жарияланған республиканың жақтастары мен реакциялық күштер арасында азамат соғысы жүрді. Аталған қақтығыс Бірінші дүниежүзілік соғыстан кейін Еуропада орын алған ірі әскери қақтығыс болды.

Испанияда азамат соғысы отының тұтану себебі, мемлекет ішіндегі мәселелер, Бірінші дүниежүзілік соғыстан кейін басталған экономикалық тоқырау мен басқарушы күштің диктатурадан республикалық қатарға өтуіндегі қарсылық. Алайда республика жақтастары жеңіліс тауып, Франко режимі республиканы қорғаушыларды жазалауды бастады.

Республиканы қолдаған барлық саяси партияларға, жетекші кәсіподақ ұйымдарына да тиым салынды. Азамат соғысынан кейінгі алғашқы жылдарда 2 миллионға жуық испандар түрмелер мен концлагерлерге қамалды.

Республиканы белсенді түрде, қолына қару алып қорғаған испандардың бірқатары Кеңес Одағына эмиграцияға кетіп үлгерді. Олардың эмиграциядағы өмірі мен тағдыры өз алдына жеке бір тарих, олардың тарихын зерттеу Испания тарихын толықтыра түстеін өзекті мәселе болып табылады.

Зерттеу жұмысының мәселесі: Испаниядағы 1936-1939 жылдардағы азамат соғысында республиканы қорғау күресіне қатысып, республика жеңілген соң эмиграцияға кеткен испандардың өмірі.

Зерттеу жұмысының мақсаты – Испаниядағы республиканың құрылуы, азамат соғысы және республика жеңілгеннен кейінгі кезеңдердегі республика қорғаушыларының тағдырын талдау арқылы жеке тұлғаның қоғамдағы рөлін зерттеу.

Зерттеу жұмысының міндеттері:

- азамат соғысы және республикашылдардың жеңілісіне талдау жасау;
- республикашылдардың эмиграцияға кету жағдайларын талдау;
- КСРО-дағы испан эмигранттарының өміріне сипаттама беру.

Зерттеу жұмысының нәтижелері: Испаниядағы азамат соғысы (1936-1939 жж.) елдегі екі саяси-әлеуметтік күштердің: бір жағынан демократия мен еркіндік, екінші жағынан фашизм мен диктатураның шиеленісуінің салдары болып табылады. Демократия мен еркіндікті қолдап социалистер, коммунистер және солшыл республикашылдар Халықтық майданға бірікті. Оңшыл күштер, монархистер генерал Франсиско Франконьың жақтастарына айналды.

Ұлтшылдар Германия мен Италиядан, республикашылдар Франциядан, Кеңес Одағы, Мексикадан көмек алды. Испания республикасын қорғауға шетелдерден шамамен 35-40 мың еріктілер келді. Еуропа, АҚШ, Канада, Латын Америкасы елдерінен келген еріктілерден интернационалдық бөлімдер құрылды. Испанияға көмекке келген еріктілердің қатарында танымал жазушылар мен зиялы қауым өкілдері Дж. Оруэлл, Э. Хемингуэй, Людвиг Ренн, Давид Сикейрос, Ральф Фокс, Пабло де ла Торрьенте Брау, Мате Залка, Вилли Бредель болды. [3]

Испаниядағы азамат соғысы кезінде жеті Интернационалық бөлім, жиырма батальон және бір батарея ұрысқа араласты. Интернационалық батальондарда ең көбі 600 жауынгер, бөлімдерде 3000 жауынгер шайқасты.

Испан азамат соғысы төрт бағытта, төрт майданда өрбіді. Солтүстік майдан-480 км. (Астурия, Сантандер, Бискайя), Арагон майданы-390 км., Орталық майдан -710 км.(Гвадалахар, Гвадаррам, Мадрид, Харам, Тахо өзені, Эстрадур), Оңтүстік майдан -370 км. (Дон Бенитодан теңізге дейін) аймақты қамтыды. . [1]

Соғыс уақытында Республика астанасы екі рет ауысуға мәжбүр болды. Алдымен Валенсияға кейінен Барселонаға. Өкімет пен кортестің тарихи астанасы Мадридтен кетуі Республиканың ыдыруының алғашқы себебінің бірі болды. [2]

Жан-жақтан келген көмекке қарамастан 32 айға созылған соғыста Испан Республикасы жеңіліске ұшырады. Испания азамат соғыста 1 трлн песет жоғалтты. 183 қалада 500 мыңнан астам үйлер тұруға жарамсыз болып қалды, өндірістің көп бөлігі тоқтап қалды. Өмір сүру деңгейі 1900 жылғы жағдайға дейін төмендеді. Миллиондаған халық аштықтан зардап шекті. Елде қатыгез террор болып жатты. 2 млн астам адам концлагерлермен түрмеде болды. Тек қана бір жылда (1939 жылдың сәуірі мен 1940 жылдың наурызы) 100 мың адам өлім жазасына кесілді.

Соғыс 600 000 испандықтардың, көпшілігі еркін кәсіптердің мамандары, білікті жұмысшылар, әскерилердің қуылуына алып келді. Республиканың құлауымен шет елдерде «өзге Испания» пайда болды. Оның мемлекеттік шекарасы, ресми астанасы және азаматтығы болмады, бірақ өз тілі, мәдениеті, экономикалық өмірі болды. Оның халқы жарты миллионнан астам адамды құрады, ал ресми емес астаналары Францияда Тулуза, Батыс жарты шарда – Мехико және Буэнос-Айрес болды. Испандық босқындарды Мексика (150 000 адам), Франция (140 000) және Аргентина (60 000) өз еліне паналатты. Бразилия 30 000 – ға жуық адамды, КСРО 20 000-ға жуық адамды қабылдады. Чили, Уругвай, Куба, Египеттен пана тапқандарда болды. [1]

Зерттеу жұмысының қорытындысы: Испанияда азамат соғысының алғашқы айынан, 1936 жылдың тамызынан бастап бейбіт халықты, бәрінен бұрын балаларды эвакуациялау басталды. Испанияның орталығымен Мадридтен кәмелет жасқа толмаған балаларды елдің оңтүстік-шығысына жіберді. Балаларды шет елдерге: Франция, Швейцария, Бельгия, Англия, Мексика және АҚШ жіберді. КСРО-ға алғашқы «балалар экспедициясы» 1937 жылдың көктемінде жіберілді. Барлығы төрт экспедиция жасалып, зерттеушілердің айтуы бойынша Кеңес Одағына эвакуацияланған испан балаларының саны үш мыңдай болған. Балалар жетім болмады, олардың Испанияда отбасылары қалды. Көп балалар туған-туысқан аға, әпкелерімен аттанды. [4]

Испан Республикасының жеңілісінен кейін көптеген республикашылдар, интернационалдық бөлім жауынгерлері, Компартия жетекшілері Кеңес Одағынан саяси эмигранттар ретінде пана тапты. Испан эмигранттарын КСРО да жылы қарсы алды. Эмигранттар арасында жұмысшылар, шаруалар, интеллигенция, инженер-техниктер, жас балалар, әйелдер және революциялық күрестің ардагерлері болды. Кеңес Одағында саяси эмигранттарды қабылдау мәселесімен Революция күрескерлеріне көмек беретін Халықаралық ұйымның кеңестік секциясы айналысты. Халықаралық ұйым эмигранттарды КСРО территориясына орналастыру, жұмыспен қамту, жергілікті тұру ықтиярхатты рәсімдеу және азаматтық алу мәселелері бойынша жұмыстар атқарды. [5]

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Данилов С.Ю. Гражданская война в Испании (1936-1939). — М.: Вече, 2004. — 352 с.
2. Ботин М.П. За свободу Испании. — М.: Сов. Россия, 1986. — 208 с.
3. Диас Х. За свободную и независимую Испанию! — Партиздат ЦК ВКП (б). 1937. — 72 с.
4. Харитонов Н.Ю. Система воспитания в детских домах для Испанских детей в Советском Союзе // Steps. Народное образование. Педагогика. — 2015. — №3. — С.74-93.
5. Арутюнов А.А. Испанские эмигранты и институт гражданства в СССР (вторая половина 1930-х – 1940-х гг.) // Вестник РУДН. Серия: Всеобщая история. — 2017. — № 2. — С. 132-138.

НЕОЛОГИЗМЫ В РЕЧИ БУДУЩИХ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНИКОВ

Нияскин Пётр Вячеславович, 2 курс, Оренбургский техникум железнодорожного транспорта – структурное подразделение Оренбургского института путей сообщения – филиал федерального государственного бюджетного образовательного учреждения высшего образования «Самарский государственный университет путей сообщения»
Научный руководитель: Каролович Люция Ильясовна, преподаватель русского языка

Актуальность. В настоящее время активно идёт развитие науки и техники, и оно является причиной появления в языке новых слов, неологизмов. Эти кардинальные перемены в обществе влекут за собой изменения во всех сферах жизни, поэтому язык не является исключением.

Проблема.

Неологизмы составляют большую часть запаса лексики. Некоторые новые слова не являются остро необходимыми. Заимствованные эквиваленты вымещают слова на русском языке и рассматриваются как сленг.

Цель работы.

Изучить неологизмы их классификации свойства и источники появления.

Задачи:

- 1) Изучить определение неологизмов в современном русском языке.
- 2) Изучить классификацию неологизмов и происхождение в современном русском языке.
- 3) Определить роль неологизмов в современном русском языке.

Современный мир быстро меняется: все чаще на смену привычным старым приходят новые технологии, человечество прогрессирует и вместе с этим в нашу речь добавляется множество новых слов. Сегодня речь преподавателя звучит архаично, зачастую – сложно. Однако речь студента, которая кажется более упрощенной (сокращенной) и ясной для сверстников, может быть непонятна преподавателю. С развитием компьютерных технологий и возможностью общаться в течение дня (интернет, смс, мессенджеры и др.) в русский язык активно вливаются новые слова. Как правило, это англицизмы. Они встречаются не только в политике и экономике, но и в сфере образования (дистанционного), спорта, информатики, психологии, культуры и в бытовой сфере.

Ожегов С.И. приводит следующее определение: англицизм – «слово или оборот речи в каком-нибудь языке, заимствованные из английского языка или созданные по образцу английского слова или выражения». Заимствованные английские слова – это лексические единицы, которые взяты из английского или американского литературного языка.

НЕОЛОГИЗМЫ – это новые слова, которые появляются в речи, благодаря развитию технологий в целом в общественно-политической, экономической и компьютерной направленности.

С появлением новых объектов техники, науки, культуры, промышленности появляются новые слова, которые обозначают новые

предметы и явления. Причинами появления неологизмов являются: усиление информационных потоков, расширение международных отношений, развитие зарубежного туризма и др.

Например, с развитием социальных сетей, в частности, к нам пришли слова: анбоксинг – распаковка, банить – блокировать, данатить – спонсировать, вебинар - семинар, проводящийся в режиме телеконференции посредством веб-технологий; гуглить - искать информацию при помощи поисковой системы и т.п.

Но существует немало неологизмов, которые заменяют привычные русские слова из литературной нормы в непривычные, заимствованные. Например: агриться - злиться, грант - форма дополнительного финансирования научных исследований в виде определенных дотаций, а также гамбургер – бутерброд, ресепшн – приемная и т.п.

В то же время неологизмом слово является до тех пор, пока ощущается как новое. Совсем недавно слова: вертолет, дирижабль, летчик, были неологизмами, а сейчас они входят в лексический состав современного русского языка.

Конечно, в языке закрепятся не все неологизмы, многие будут временными, так и останутся за пределами нормативного языка.

В настоящее время существуют различные классификации неологизмов. По научным исследованиям Брагиной АА неологизмы делятся на:

Языковые - названия новых предметов или явлений пришедших на смену устаревшим. Они входят в пассивный словарный запас и отмечаются в словарях Русского языка. ПРИМЕР: 1. Тренд (это популярное направление изменений или развития чего либо.) 2 Хакер (компьютерный взломщик)

Лексические - образованы по имеющимся в языке моделям или заимствованы из других языков. ПРИМЕР: 1. онлайн – в сети, овертайм – дополнительное время 2. Копирайтер (разработчик, составитель рекламных текстов).

Семантические - это слова, ранее существовавшие в языке но приобретшие новую форму. ПРИМЕР: 1. Тролль - мифическое существо из скандинавской мифологии. В новом значении - человек, который провоцирует конфликт, издеваясь над собеседником.

Авторские - это слова, придуманные писателями и поэтами для более точного выражения мысли и придания произведению выразительности (иногда они входят в литературный язык) ПРИМЕР: Неуютная жидкая лунность (С.А.Есенин) Немь лукает луком немым (В. Хлебников)

Результаты исследования

С каждым днем все больше и больше в нашу лексику добавляются новые, их достаточно много. Но стоит ли их исключать из нашей жизни?

Наш язык постоянно пополняется новыми словами. В связи с этим выделяют два пути появления неологизмов - это словообразование и заимствование. Иногда можно говорить об особом виде неологизмов - это семантические неологизмы. Такие слова, которые уже употреблялись в русском языке, но в настоящее время наполняются новым смыслом.

Выводы.

Вывод связан с тем, что новые слова отражают неизбежно естественный прогресс в языке. Наша лексика изменяется с течением времени, активный словарный запас пополняется новыми наименованиями, а устаревшие - уходят в пассивный. Без неологизмов наш язык в его нынешнем виде, не мог бы существовать.

Но в тоже время мы считаем, что все должно быть в меру и не стоит заменять и забывать свой родной язык, на котором говорили наши предки. Ведь наш язык уникален.

Самое важное - это то что неологизмы появляются в языке для обозначения новых предметов и понятий и направлены на развитие и обогащение русского языка

Список литературы

1. Дьяков А.И. Причины интенсивного заимствования англицизмов в современном русском языке. // Язык и культура. – Новосибирск, 2003. – С. 35 – 43.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка / под ред. Н.Ю.Шведовой. – 14 изд. – М.: Рус. яз., 1983. – 816 с.
3. <http://journal.sakhgu.ru/archive/2005-06-3.doc> - URL
4. <http://festival.1september.ru/articles/410377/> - URL
5. <http://www.philology.ru/linguistics2/dyakov-03.htm> - URL

ШОБАН ЖАМАНҚҰЛҰЛЫ - ТАРИХИ ТҰЛҒА

Оспанова Аяна Сергеевна, 1-курс білім алушысы
«Қостанай Гуманитарлық колледжі»

Ғылыми жетекшісі: Касымов Кенжебек Боштаевич, тарих пәнінің оқытушысы

Тақырыптың өзектілігі. Қазақстанның әлем қауымдастығы қатарынан егемен ел ретінде өз орнын тауып, туын тіккен осы бір өзгерістер заманында еліміздің кешегі тарихына деген көзқарас та мүлдем жаңа сипатқа ие болды. Оның бір көрінісі – осы уақытқа дейін бұрмаланып, ақиқаты айтылмаған немесе бір жақты қаралған тарихи құбылыстарды ой елегінен өткізіп, оларға объективті баға беруге деген талпыныс. Соның нәтижесінде тарихшылар, қоғамтанушылар тарихи үдерістерге жаңа көзқарас тұрғысынан қарап, көптеген ғылыми туындыларды дүниеге әкелді.

Тарихымызға терең үнілетін болсақ, ғасырлар бойғы көптеген еленбеген тандақтар табылатыны сөзсіз. Сондай тарихи тұлғаның бірі XVIII ғасырда өмір сүрген арғын тайпасы қырықмылтық руынан Шобан Жаманқұл ұлы туралы сөз қозғасақ дейміз. Қазақ халқына ел басына күн туған уақытта, не бір замандарда елім деген еңіреген ерлер болды.

Тақырыптың мақсаты мен міндеті. Бүгінде еліміз тәуелсіздік алып, Еліміз егемен болып, өз тізгінін қолға ұстап, әлемдік өркениет аясында даму сатысында қадам басқанда өткен тарихымызды саралап, бұрын тиым салынған ақиқатты бүкпесіз айтатын, оған жаңа тұрғыдан баға беретін кезең келгендіктен

қарастырылып отырған мәселе өзекті екені күмән тудырмайды. Жаңа буын жастардың өз жерінің тарихын білу үшін, біздердің міндетіміз өткенді жазып, қағаз бетіне түсіріп жариялау.

- Шобанның туған жерін нақты көрсету
- Жаугершілік кезде Шақшақ Жәнібектің «жолбастаушысы» болуы
- Қазақ тарихында XVIII ғасырда болған оқиғаларын Шобанмен ұштастыру
- Қыста ауып кеткен қырықмылтық руының мың жылқысының табылуы
- Шобанның жылқыларды табуы себебінен жаңа ауылдың пайда болуы
- Шобан атаның Түркістандағы кесенеге қойылуы
- Аманатқа қойылған жерге қасиетті ағаштың өсіп шығуы

Шобан Жаманкүлұлында да осындай қасиеттері болғандығын қариялардың естелігінен білуге болады. Біз бұл жазылатын жолдарымызды қазқалпында қариялардың ауызынан естігенімізден қағаз бетіне түсіріп, жастардың жадында қалсын дейміз. Егеменді еліміздің әр азаматы өткен ғасырларда, тарихта өмір сүрген, осындай тұлғалардай, болашақта өз Отаның, туған жерін, жақсы көріп, шын ниетімен қорғасын деген мақсаттамыз. Жастар патриот болып өсу үшін, батырлардың ерліктерін тарихи-әдеби кітаптардан оқып, еліктеп, рухтарын жоғары дәрежеде ұстау керек.

Жұмыстың мәселесі: Мен өзімнің жобамда қазақ тарихында өткен ғасырларда өмір сүрген тұлғаларды қазіргі уақытпен байланыстырып, жастарға маңызды екенін көрсету болды. Қазіргі таңда туып-өскен өз ауылының тамыры қайдан басталатыны, неліктен Шобанкөл аталғаны туралы әр тұрғынның білгені жөн деп санап, пікірлері болса қоссын деген мағынамен жаздым. Қазақ халқында көбіне ауызша әдебиет – фольклор дамығандықтан, ғасырлар бойы өткен тарихымыздарды нақтылау, тұлғалардың туған жылдары немесе тарихи жағдайлардың бәрі қазақша жыл қайырумен айтылған. Қазақта ондай адамдардың әулиелі, киелі, дуалы, аруақты және жебеушісі барлар деп атаған.

Зерттеу нәтижелері: Ел ауызында қалғаннан, атадан балаға айтылып келген арасында кейбір жерлері бұрмаланып кеткендіктен, жазу оңайға тимейтіні айтуға болады. Бұл кісі туралы деректер жоқтың қасы, жазбаша ешқандай құжаттарда заманында тіркелмеген. Туындайтын сұрақ ой қозғайды, егерде Шақшақ Жәнібек туралы біраз жазылса, оның үзенгілес жорыққа бірге аттанып жүрген серігі ескерілмеген. Сағындық Қажмағамбетұлы журналисіміздің деректерді жинағаны қағаз бетіне түсіріп «Қырықмылтық Шобан Жаманкүлұлы кім еді?» мақаласын жазғаны. Қасиетті Түркістандағы Хожа Ахмет Яассауи кесенесінде Шобан Жаманкүлұлы атамыздың есімі тақтадағы тізіміне жазылғаны [4, 3].

Қорытынды: Қазақ тарихында елеңбей қалған ақтандақтарды қазіргі уақытта халыққа көрсетіп, өз халқының алдындағы еңбектерін көрсету. Алдымен «Шобан Жаманкүлұлы кім болды?» мағынасымен басын бастап, неліктен үзіп-жарды жалғастырмай қоя салуына, деректердің өте аз болуы қиынғасоқты.

Жаугершілік заманда өткен кешегі,

Уақыт желі тоқтамастан еседі.

Шоқпарыменен кең даласын қорғаған,

Ер Жәнібек батыр болған көшелі.
Жолбасшысы жолдасы әрі Тарханның,
Қырықмылтық Шобан болған деседі.
Ел жадында қалғанды алдым қабылдап,
Сөздің шоғын көсеп кәне жалындат.
Еңіреген бабаларым ел үшін,
Түркістанда бүгін жатыр дамылдап.
Абай Қажиев

Ғылыми жұмыста біздің өзіміздің тұрып жатқан елді мекеніміздің тарихи аты қалай және неліктен аталғанын жастарға түсіндіру.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. М.Қойгелдиев, К.Байпақов, М.Әбусейітова «Қазақстан тарихы энциклопедия-лық анықтамалық», «Мәдени мұра» Алматы 2006 ж.
2. Сағындық Қажмағамбетұлы «Қырықмылтық Шобан Жаманқұлұлы кім еді?» «Қостанай таңы» №73. 18.08. 2003 ж.
3. Сәлім Мендібай «Тұмарымыз Түркістан», «Қостанай таңы»
4. Әділбек Салықбай «Қазақ тарихы» Алматы № 06. 06. 2012 ж.
5. Ғайыпназар Қойшыұлы, Жанай Шайманұлы «Мәуелеп өскен бәйтерек» Астана 2010 ж.

ФОЛЬКЛОР КАК ИСТОЧНИК РАЗВИТИЯ СЕМЕЙНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Платонова Виктория, студент 1 курса

ЧУ «Колледж предпринимательства КИИЭУ»

Научный руководитель: Данченко Т. В., преподаватель общеобразовательных дисциплин

Цель исследования заключалась в изучении фольклора как источника развития семейных ценностей.

В качестве гипотезы выступает предположение, что использование фольклора в воспитательно-образовательном процессе колледжа, будет способствовать развитию семейных ценностей обучающихся.

В основу создания работы были возложены принципы теоретического обоснования художественной и педагогической литературы, а также практического и статистического материала.

В качестве **методов исследования** применялись: анализ психолого-педагогической, художественной литературы, а также метод анкетирования, метод интервью, метод эксперимента, математический и статистические приёмы. Работа выполнена по принципу отбора, исследования, научного обоснования и фактов, подтверждающих гипотезу. В исследовательской работе изучена многоаспектность интерпретации понятий «семья» и «семейные ценности» в научно-педагогической парадигме. Рассмотрены психолого-педагогические характеристики типологии семьи и стилей семейного воспитания, изучены фольклорные жанры о семье и семейных ценностях, составлен авторский сборник фольклора «Семья и семейные ценности», снят

флешбук на тему «Семья и семейные ценности», изучена сформированность семейных ценностей у студентов при помощи анкетирования и интервью.

Новизна работы поможет глубже раскрыть роль целесообразности использования фольклора в формировании и развитии семейных ценностей.

Экспериментально проверен комплекс диагностических методик, позволяющих выявить сформированность семейных ценностей у студентов.

Практическая значимость состоит в выработке рекомендаций по формированию семейных ценностей, созданию видеоролика, презентации семейных ценностей, а также созданию авторского сборника «Фольклор на страже семьи», съёмка флешбука, создание презентации, сборника семейного фольклора студентов нашей группы. Мы провели несколько занятий на тему семейного фольклора. Это помогло нам лучше узнать членов нашей группы. Мы предложили участникам рассказать историю, которую они несколько раз слышали от своих родителей, бабушек и дедушек, на семейных праздниках. Попросили участников вспомнить семейное приключение, которое были у них с родителями. Предложили группе поделиться воспоминаниями о своих бабушках и дедушках, родителях, братьях и сестрах и других членах семьи.

Примеры: Кто был самым старшим членом семьи, которого вы помните в детстве? Каким он/она был? Расскажите историю о том, как познакомились ваши родители. Расскажите историю о том, как подшутили над братом или сестрой. Все эти истории легли в основу сборника.

У всех народов мира, с древнейших времен и до современности, на развитие личности подрастающего поколения значительное и наиважнейшее влияние оказывает семья [1, 96].

Изучение семейных ценностей в условиях глобализации важно с точки зрения государственных интересов и с чисто человеческой точки зрения. Изменения в общества влияют на значение и приоритет семейных ценностей. Семейные ценности и традиции являются основой пути крепкой и счастливой семьи с будущим. Проблемы семьи и воспитания подрастающего поколения всегда были важны. Родители в семье дают ребенку родное слово, родные обычаи и традиции, формируют национальную идентичность, национальное самосознание, национальную гордость, воспитывают национальную честь и достоинство. Семья - это основное место, где ребенок учится быть человеком. Кроме того, семья - это и основное средство воздействия на развитие личности ребенка. Таким образом, семья обладает исключительным значением в развитии здоровой, гуманной, нравственной личности и передаче культурных ценностей [2, 24].

Семья – один из важнейших элементов фундамента культуры личности. В этом плане семейно-родственные отношения являются первичными и абсолютными. Они служат основой для формирования личности и характера человека [3,37].

Во все времена внутрисемейные отношения и отношения социума к семье и семьи к социуму, подвергались и подвергаются постоянным изменениям под воздействием экономических, политических и общественных отношений, сформированности системы ценностей в обществе [4, 76].

Через сформированные традиции, обычаи в семьях семейные ценности передаются от поколения к поколению как система поведенческих навыков семьи и общества [5,46]. Родители имеют возможность научить детей гораздо большему благодаря своим семейным ценностям. Семейные ценности индивидуальны для каждой семьи, но также имеют общие черты. В художественной литературе есть множество произведений, которые затрагивают прямо или косвенно тему семьи и семейных ценностей. Так в литературных произведениях разного времени и разных авторов можно обнаружить множество примеров или даже видов семей, со своим мировоззрением и системой ценностей.

Мы изучили литературу по данной тематике и приступили к проведению эксперимента.

Экспериментальная работа проводилась в естественных условиях, ЧУ «Колледж предпринимательства КИИЭУ»

Исследование нацелено на изучение: многоаспектности интерпретации понятий «семья» и «семейные ценности», история и развитие фольклорных жанров о семейных ценностях, психолого-педагогической характеристики типологии семьи и стилей семейного воспитания.

В процессе исследования была выявлена прямая связь между семейными ценностями и формированием личности человека. Также было выявлено, что семья – это не только дом, в котором нам спокойно и уютно, место, где мы чувствуем себя в безопасности, но и «Школа жизни»: здесь мы получаем воспитание, строим представление о жизни, учимся жить, формируем свой характер и свою личность [6, 56]. Соответственно, на всё вышеперечисленное влияют семейные ценности, сформированные в семье.

Результат исследования. Мы создали авторский сборник «Фольклор на страже семьи». В этот сборник вошли пословицы, поговорки, мифы, легенды, народные сказки великих мировых устных традиций направленных на развитие семейных ценностей. Цель создания сборника погрузить детей и их родителей в неподвластные времени истории и помочь им открыть в себе любовь к близким и родным людям, а так же развивать любовь к чтению. Эти очень увлекательные истории представляют собой целый ряд разнообразных сюжетных традиций. Мы собрали народные сказки Казахстана, России, Китая, Африки, Латинской Америки, Индии, Европы, Также мы создали сборник семейного фольклора студентов нашей группы. Обучающиеся поделились примерами семейных традиций и обычаев.

Затем была проведена повторная диагностика сформированности семейных ценностей. Полученные результаты показали наличие динамики уровней сформированности семейных ценностей. Следовательно, выдвинутую нами гипотезу можно считать достоверной.

Выводы. Семью всегда считали центром нравственности, первой общественной ступенью, направляющей сознанием, волей и чувствами человека [7,32]. Художественная, педагогическая, психологическая, социологическая, культурологическая литература, изученная нами в ходе исследования и изложенная в теоретической части исследовательской работы,

служит практическим руководством в работе со студентами по формированию у них семейных ценностей.

Писатель Алекс Хейли однажды сказал: «Семья во всех мыслимых отношениях является связующим звеном с нашим прошлым, мостом к нашему будущему». Словесное искусство семейной жизни также оказывает раннее и продолжительное воздействие на семьи. Традиции именования, истории уходаживания, песни, поговорки и внутренние шутки идентифицируют отдельных членов семьи и объясняют, как возникла семья. Устные традиции связывают семью с предками или с другими значительными группами, такими этническими группами.

Литература

1. Колбасина Л.В. Формирование семейных ценностей в информационном пространстве материалы Международного научного культурно-образовательного форума ЕВРАЗИЯ-2022: социально-гуманитарное пространство в эпоху глобализации и цифровизации. Т. IV. Актуальные проблемы современной гуманитарной науки.
2. Колбасина Л.В. Роль семьи в воспитании ценностей у детей в условиях поликультурной среды/ Л.В.Колбасина // Педагогическая наука и практика. - 2020. № 3 (29). С. 134-137. - URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=44623887> (дата обращения: 08.08. 2022).
3. Голод С.И. Стабильность семьи: социологический и демографический аспекты. – СПб,.2010.
4. Голод С.И., Клещин А.А. Состояние и перспективы развития семьи. – СПб, 2010.
5. Дементьева И.Ф. Трансформация ценностных ориентаций в современной российской семье [Текст]. Вестник РУДН Сер. Социология 2004. – С. 6-7.

ИСТОРИЧЕСКИЙ АЛЬМАНАХ ПАРТИИ АЛАШ

Руди Валерия Денисовна, студент 2 курса,

КГКП «Костанайский строительный колледж» Управления образования
акимата Костанайской области

Научный руководитель: Мулжигитова Ляззат Алиевна,

магистр педагогических наук, преподаватель общеобразовательных дисциплин,

В период кардинальных изменений в стране идеи партии Алаш вновь напоминают о себе преемственной взаимосвязью между взглядами первых казахских интеллектуалов прошлого века и современностью. Сегодня актуальна идея по возрождения исторического сознания общества. Познавая историю своей Родины и своего народа, начинаешь понимать особую ценность обретенной в конце прошлого столетия Независимости. Появление движения и первой политической партии Алаш, правительства Алаш Орда указывало о возросшей гражданской зрелости и нарастающем потенциале казахской политической элиты, заявившей в условиях острых социальных

преобразований в начале XX века о своем стремлении решать судьбоносные вопросы будущего развития родного народа.

Для современных поколений весьма поучительны уроки и образцы высоких устремлений и гражданского духа, патриотизма и ответственности перед обществом национальной интеллигенции начала XX века. Казахские интеллигенты того поколения были людьми высокого порыва и самопожертвования, формировавшими мировоззрение своей эпохи. Представители казахской интеллигенции мечтали видеть свой народ и страну развитыми и цивилизованными и призывали соплеменников к избавлению от губительных пороков и привычек, научиться отстаивать свои права и народа в том числе на свободу самоопределения и на свободный доступ к достижениям и завоеваниям мировой образовательной практики и культуры.

Цель исследования сопоставить влияния представителей партии на политическую эволюцию Казахстана и даже современность.

Объектом исследования является основные лидеры партии Алаш, предметом исследования является деятельность алашевцев по созданию и укреплению конституционного преобразования в Казахстане.

Новизна исследования состоит в виртуальной сопровождающей, в виде альбома-альманаха, где прошла систематизация собранного материала по основанию, основным деятелям и значению деятельности партии Алаш, ее влияния на образование казахской автономии и переплетения нынешних идей становления Нового Казахстана

Область практического применения: наше исследование актуально для студентов 1-2 курсов, так как материал учебника не отражает всей картины событий, а материал в дающийся в интернет-источниках разнообразный и не все студенты умеют выделять в нем главное, наша работа позволит в цифровом формате сформировать четкую позицию относительно деятельности партии Алаш и ее основных лидеров, может быть использована как на занятиях, внеклассных мероприятиях и для самостоятельного изучения истории и общественной деятельности представителей казахской интеллигенции.

В данной главе нашего исследования рассматривается процесс становления казахской национальной культурной элиты, состояние образования до начала XX века. А также социально-экономические и политические процессы, имевшие место в Казахстане в начале XX века, которые оказывали глубокое воздействие на духовную и образовательную сферу жизни казахского общества.

Представители казахской молодежи обучались в средних специальных учебных заведениях Ташкента, Оренбурга, Омска, а также в Казанском, Петербургском, Томском университете. Окончив учебные заведения России, представители казахской интеллигенции распространяли свои знания и просветительские идеи среди молодежи родного края.

Представители алашской интеллигенции А. Букейханов, А. Байтурсынов, М. Дулатов, А. Беремжанов, М. Шокай, Ж. Акпаев, М. Тынышпаев, А. Ермаков, а также национал-коммунисты С. Ходжанов, Т. Рыскулов, С. Мендешев, С.

Сейфуллин, С. Асфендияров, С. Садвокасов, Н. Нурмаков и другие прилагали все усилия для обеспечения целостности казахской территории.

Анализируя деятельность партии Алаш, можно выделить важнейшие достижения

- Формирование национальной интеллигенции, создание системы образования, ориентировка народа на развитие страны на путь независимости.
- Создание автономии, цель – равноправных отношения с Россией, цель – объединение народов, принятие ряда постановлений и учреждение казахского суда, образование КАССР.
- Казахстан получил статус суверенного государства и право выхода из союза, что стало огромным шагом на пути к государственности.

Идеи партии Алаш оказали большой вклад в становление современного Казахстана. Именно её деятели начали системно формировать представления о возможности и путях казахского национально государственного образования на Евразийском пространстве, о равноправных отношениях с Россией, о демократии и национальной автономии с гарантиями для меньшинств.

Выбрав верный вектор наша страна приняла государственность и смогла начать свое перерождение, выйдя из состава Советского Союза. В это турбулентное время наш народ находился перед выбором пути строительства нового Казахстана. Как и когда то в далеком прошлом 1917 году была сформирована плеяда интеллигенции, лидеры которых открыто выражали свою точку зрения, желали преобразований, отстаивали интересы своего движения становления государственности, интересы государства ставили выше своих- так я думаю и сейчас мы стоим на пороге значимых преобразований, а сформированная многопартийность сгруппирует вокруг себя единомышленников, людей стремящихся улучшить политическую, экономическую и следовательно социальную ситуацию в нашей стране. Мы все заслуживаем возможности открыто высказывать мнение большинства, внося свои предложения по повышению благосостояния, уровня жизни и многим аспектам в режиме реального времени, а значит нужен конструктивный диалог между народом и властью.

Вывод: Политические преобразования показали готовность граждан страны принимать решения на всех уровнях – от местного самоуправления до общенациональных вопросов, всюду наметился вектор на преобразования, нацеленность на формирование справедливости и это в полной мере передалось в целеполагание моего проекта, а виртуальная составляющая поможет четко визуализировать информацию, улучшит процесс восприятия данного периода и в целом мотивирует современное поколение к возрождению интереса к своим истокам, историческим корням образования государственности.

Цель исследования на данном этапе достигнута, прослежен огромный путь от формирования национальной интеллигенции до образования казахской автономии, идеология и деятельность алашевцев раскрыта в цифровом формате и во многом близка к идеологии становления современного политического общества.

Список использованных источников

1. Аккулулы С. Демократическое самоуправление в степи // Спектр. — 2016. — 21 декабря. — С.8
2. Аманжолова Д.А. Автономия Алаш — идея и практический опыт политической и территориальной консолидации // История Казахстана: преподавание в школе. — 2014. — № 1. — С.16-29
3. Аманжолова Д.А. Движение Алаш в 1917 году. — М., 1992. — 33 с.
4. Аманжолова Д.А. На изломе. Алаш в этнополитической истории Казахстана. — Издательский дом «Таймас», 2009. — 412 с.
5. Аманжолова Д.А. Алаш-Орда: квинтэссенция правды // Спектр. — 2016. — 16 ноября. — С.8

ДРЕВНЕЙШИЕ ИСТОРИЧЕСКИЕ ПАМЯТНИКИ НА ТЕРРИТОРИИ ЖИТИКАРИНСКОГО РАЙОНА

Румянцева Карина, студент 1 курса,
КГКП «Житикаринский политехнический колледж»
Научный руководитель: Жакупов Ермек Хаджимуратович,
преподаватель специальных дисциплин

Актуальность. Современное время требует новых подходов, взглядов и исследований. Для того чтобы сохранить национальный образ в современном глобализированном мире, нам необходимо возродить историческую память, глубоко изучить нашу самобытную историю, укрепить тем самым основы государства. Изучение истории малой родины способствует развитию бережного отношения, не только к памятникам культуры и истории, но и к людям, живущим рядом. В современном мире не знать историю малой родины, ее особенностей, значит, не иметь будущего. Любовь к родному краю, знание его истории - основа, на которой может осуществляться рост духовной культуры всего общества.

Проблема. Территория Житикаринского района богата древним археологическим материалом. Наличие разнообразных вещественных источников требует их идентификации и интерпретации во времени и пространстве, выявления различных взаимосвязей. Требуется подтверждения гипотеза о том, что существующие археологические памятники на территории Житикаринского района подтверждают общность единой истории региона с историей нашей Родины – Республики Казахстан.

Цель работы: формирование знаний об истории, культуре, археологических памятниках родного края.

Задачи: изучить археологические памятники Житикаринского района; выявить единство истории края с историей нашей Родины; отразить ряд интересных гипотез, связанных с историей края.

В ходе исследования использованы материалы из фондов Житикаринского краеведческого музея, Костанайского областного историко-краеведческого музея, материалы периодической печати, в том числе и

интернет-ресурсов. Использовались результаты исследований авторов, опубликованные в научной литературе, а именно: Боталова С.Г., Логвина А.В., Шевниной И.В., Сотниковой С. В. Мазниченко А.П., Зданович С.Я., Хасеновой М.Б., Логвин В.Н., Любчанский И. Э., Пшеничный И. Д., Пшеничный С. И., и др.

Изучены материалы археологических изысканий проводившихся в Житикаринском районе, а именно «Разведочные работы в Кустанайской области. В: Отчет Тургайской археологической экспедиции о полевых исследованиях.

1988 г.»; «Отчет о работе Казахстанского отряда Южно-Уральской экспедиции в 1966 г.»

Часть материалов взята из отчета экспедиций Д.Дея, результаты которых опубликованы на сайте «Turgay Discovery»(<http://www.turgay.kz/>), новые интересные факты об экспедиции шведского исследователя И.П.Фалька к горе Житикара взята из материалов научной экспедиции «По следам экспедиции шведского исследователя и путешественника Фалька» в рамках проекта «Фольклор Тоболо-Тургайского региона.

Научная новизна. В данной работе объединены как широко известные так и мало известные факты из древнейшей истории Житикаринского региона.

В работу включены результаты последних археологических исследований на территории Житикаринского района. Приведены ряд гипотез относительно древней истории края.

Результаты исследования. Территория Житикаринского района чрезвычайно богата археологическими материалами, и является уникальной по числу известных и зарегистрированных археологических памятников – свыше 90 (!).

Археологические памятники Житикаринского района отражают все известные на территории Костанайской области исторические периоды, начиная с эпохи верхнего палеолита.

Целый ряд этих археологических памятников Житикаринского района являются весьма значимыми и ценными для науки.

На территории Житикаринского района найден ряд уникальных артефактов, изучение которых стало предметом исследования нескольких поколений ученых.

Территория Житикаринского района испокон веков находилась в орбите различных исторических событий, являлась частью древней цивилизации, а в последствии важной транзитной территорией.

Территория Северного Казахстана и соответственно входящий в его состав Житикаринский регион, с древнейших времен была активно вовлечена в общеисторические процессы, протекавшие в Евразийских степях. Начиная с эпохи каменного века, край был интенсивно заселен человеком. Урало-казахстанские степи, занимая срединную часть Великого пояса степей, во все эпохи являлись связующим звеном, контактной зоной между западной и восточной частями степной Евразии. Через урало-казахстанские степи пролегли пути большинства массовых миграций кочевников с Востока на Запад. Существование в регионе такого естественного ориентира как гора

Джетыгара (425м над уровнем моря) не могло остаться незамеченным у древних и средневековых путешественников и возможно именно здесь когда-то было пересечение торговых и миграционных путей.

Материалы исследования могут быть использованы на уроках истории и исторического краеведения, во внеклассной работе. Они помогают в воспитании высоких нравственных качеств личности, патриотических чувств, гражданской позиции. Материалы, собранные в ходе работы, войдут в готовящийся сборник по истории Житикаринского региона.

Выводы. Предварительные исследования на территории Житикаринского района показывают, что здесь, сохранилось достаточное количество памятников археологии. Территория Житикаринского района занимает уникальную географическую позицию, расположившись на пограничной территории, где обитали представители различных археологических культур, что делает регион интересным для дальнейшего изучения.

Проведенная работа и полученные в результате данные стали основанием для вывода о том, что археологические памятники, обнаруженные на территории региона, подтверждают тезис о том территория Житикаринского района в своем культурном, историческом плане неразрывно связана как с историей края, так и в целом с историей нашей Родины.

Список литературы и источников.

1. Боталов С. Г. Каменные изваяния и жертвенно-поминальные комплексы Урало-Ишимского междуречья // Новое в археологии Южного Урала. – Челябинск: «Рифей», 1996. – С. 210–244
2. Ковтун И.В. Образы и символы джетыгарского копия // Культуры и народы Северной и Центральной Азии в контексте междисциплинарного изучения / Ред. Ю.И.Ожередов. Томск: Томский гос. ун-т. 2013. С. 193–205
3. Логвин А.В., Шевнина И.В., Сеитов А.М., Нетета А.В. Ритуально-сакральные геометрические комплексы (геоглифы) Тургая. Қостанай: Қостанайский обл. историко-краеведческий музей, 2018. — 132 с. — (қазақша, орысша).
4. Сотникова С. В. Джетыгарское копьё и синташтинско-петровская погребальная традиция: к реконструкции образа и представлений.// Краткие сообщения Института археологии. Вып. 241 / Ин-т археологии РАН; Гл. ред. Н. А. Макаров. — М.: Языки славянской культуры, 2015. С.78-88

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ НАСИЛЬСТВЕННОЙ ДЕПОРТАЦИИ НАРОДОВ СССР В КАЗАХСТАН

Саттыбаева Рамина, студентка 1 курса, КГКП «Костанайский строительный колледж»
Научный руководитель: Ничубай Елена Владимировна, преподаватель общественных дисциплин

Актуальность: тема исследования является одной из важнейших задач современной исторической науки, требующая объективного и всестороннего исследования как самого процесса депортации, так и последствий этого крупномасштабного трагического события. Только при наличии реальной картины прошлого можно адекватно проектировать и осуществлять комплекс политических и социальных мер, направленных на укрепление страны и консолидацию общества

Проблема: комплексное исследование истории насильственной депортации народов в Казахстан

Цель работы: анализ насильственной депортации народов СССР в Казахстан и

Задачи:

- представить историографический анализ проблемы;
- исследовать причины, сущность, характер депортации;
- дать оценку правовому статусу и социально-экономическому положению депортированных народов в условиях спецпоселений.

В 30-50-е годы XX века Казахстан стал объектом насильственной депортации народов СССР, а для сотен тысяч людей местом ссылки. Кто-то из этих людей был обречен на гибель и обрел вечный покой в материнском лоне древней казахской земли, а для многих, чудом оставшихся в живых, Казахстан стала второй Родиной.

Академик М.Т. Баймаханов отмечает, что «репрессивно – карательная практика советского государства эволюционировала от нарушений прав отдельных граждан, социальных групп населения к нарушениям прав целых наций и народностей. Это нашло отражение в таком специфическом явлении, как депортация». [1]

Депортации, или насильственные миграции, – это одна из форм политических репрессий, предпринятых государством по отношению к своим гражданам или подданным других государств с применением силы или принуждения. [2]

О массовых репрессиях против социальных, этнических групп, высланных в Казахстан в 30-50-е годы XX века, учеными написано немало трудов и публикаций. Однако до сих пор в науке не освещён весь круг проблем, связанных с депортацией, не осознаны в полной мере размеры и следствия произошедшей деформации социальных судеб этносов. Хронологические рамки исследования охватывают период с 1936 г. до 1957 г. Нижняя граница обозначена в связи с тем, что в это время была проведена первая депортация поляков и немцев из УССР. Определение верхней границы обусловлено тем, что к 1957 году режим спецпереселения был отменён, и депортированные народы получили свободу. По Постановлению СНК СССР от 28 апреля 1936 года первыми в Казахстан из пограничных районов Западной Украины были высланы поляки. Их расселение происходило компактно, по так называемым сёлам – «точкам», представляющим сельскохозяйственные трудовые посёлки НКВД.

Следующим по времени депортированным народом в Казахстан в 1937 году стали корейцы, жившие на Дальнем Востоке. (Постановление Совета

Народных Комиссаров и ЦК ВКП (б), август 1937г.) Их депортация была тотальной и охватила весь корейский народ, проживавший в пограничных районах Дальневосточного края. Одновременно с корейским населением с южных границ началось переселение курдов, армян и турок. В 1939-1941 годы жителями республики стали депортированные поляки из Западной Белоруссии и Западной Украины, а также из республик Прибалтики. С началом Великой Отечественной войны наступил новый этап депортации народов. Это были советские немцы. Началось их выселение из Поволжья, Грузии, Азербайджана, Армении. 31 января 1944 года было принято Постановление ГКО СССР № 5073 об упразднении Чечено – Ингушской АССР и депортации её населения в Казахстан и Среднюю Азию «за пособничество фашистским оккупантам».

Депортация и отправка эшелонов в пункты назначения началась 23 февраля 1944 года и завершилась 9 марта того же года. Операция началась по кодовому слову «Пантера», которое было передано по радио. Всего к 9 марта было принято для конвоирования и отправлено 180 эшелонов по 65 вагонов в каждом, с общим количеством переселяемых 493 269 человек, из 411 тыс. в Казахскую ССР. [3]

Следующие одна за другой депортации отдельных групп населения, а то и целых народов, носили ярко выраженный антигуманный бесчеловечный характер. Депортированные народы испытали стрессовое состояние, попадая в иную природно-климатическую, этнохозяйственную, социокультурную и языковую среду. Сотни тысяч людей были подвергнуты моральным и физическим истязаниям, многие были истреблены. Анализ постановлений, касающихся прав и обязанностей депортантов и фактов из их жизни, жилищно – бытовых условий, продовольственного и промышленного снабжения, медико – санитарного обслуживания позволяет нам фиксировать нарушения всего комплекса их экономических, социальных и политических прав.

Неудовлетворительное медицинское обслуживание и санитарно-гигиенические нормы, отсутствие отапливаемых жилищ, элементарных условий проживания способствовали возникновению заболеваний и высокой смертности среди переселенцев. Наиболее распространенными были эпидемические заболевания, в частности брюшной тиф, сыпной тиф, корь и дистрофии, которые приняли массовый, а также цинга и дизентерия. [4]

Что касается обеспечения продовольствием и промтоварами, то оно было намного хуже, чем для других категорий населения. Имели место факты «урезывания выдачи хлеба по карточкам спецпереселенцам, не выполняющим норму выработки». Были случаи, когда пайка хлеба достигла 100 грамм на человека. [5]

Институт депортации народов в том виде, в каком он сложился в бывшем СССР, с самого начала был сопряжен с массовым нарушением прав людей. Так, спецпереселенцы не имели права без разрешения коменданта спецкомендатуры НКВД отлучаться за пределы района расселения, обслуживаемого данной спецкомендатурой. В противном случае самовольная отлучка рассматривалась как побег и влекла за собой ответственность в уголовном порядке. За нарушение режима и общественного порядка в местах поселения

спецпереселенцы подвергались административному взысканию в виде штрафа или ареста. [6]

Из сравнительного анализа статей Конституции СССР 1936 года «Основные права и обязанности граждан» и постановлений «О правовом положении спецпереселенцев», «Об утверждении положения о спецкомендатурах НКВД» и фактов из жизни депортированных народов наглядно видно, что практически все права спецпоселенцев нарушались или игнорировались. Так, труд, закрепленный в Конституции как обязанность в статье 12 и как право в статье 118 в постановлении «О правовом положении спецпереселенцев», определялось только как обязанность спецпоселенцев.

Нарушение прав в трудовой сфере выражалось в не предоставлении трудовых отпусков и социальных выплат. Таким образом, нарушались 119 и 120 статьи Конституции СССР.

Таким образом, Государство и его институты с момента депортации народов и в течение всех лет существования спецпоселенческой системы в стране проводили антигуманную, противоречащую правам человека силовую политику.

Результаты исследования: проведен теоретико – историографический анализ насильственной депортации; определены этнический состав и география расселения; проанализирован вопрос социально-экономического положения и правового статуса депортированных народов.

Выводы: история депортации народов в Казахстан требует серьезных исследований, поскольку содержит проблемы теоретического и практического характера. Решение практических задач, на наш взгляд, связано, в частности, с составлением полных списков различных этносов, подвергшихся депортации, остаются вопросы по их точному количественному распределению по регионам Казахстана.

Литература

1. Баймаханов М.Т. Государственно- правовые проблемы общенационального согласия и реабилитации жертв политических репрессий. - Алматы, 2000 г. [1]
2. Документы Костанайского областного историко-краеведческого музея (отдел №7), документы из фондов ГККО, № 54, №72, № 268, № 250, № 616 [5, 6]
3. Земсков В.Н. Спецпереселенцы (по документам НКВД – МВД СССР). Социологические исследования. - М.: Наука, 2005 г.
4. Кульбаев Т.Д., Хегай А. Депортация. - Алматы, 2000 г. [3]
5. Сталинские депортации 1928-1953 гг. / Сост. Яковлев А.Н., Полян П.М. - М.: Международный фонд «Демократия», 2005 г. [2, 4]

КАНЫШ САТПАЕВ: ЛИЧНОСТЬ И СВЕРШЕНИЯ

Сушиева Камилям, студентка 1 курса,
АО «Академия гражданской авиации», Авиационный колледж

Научный руководитель: Нуржаупова Кулимхан Балабековна, преподаватель истории

Актуальность. Исследуемая тема актуальна в современных условиях становления нашего независимого государства и формирования казахстанского патриотизма. Феномен Каныша Сатпаева как выдающегося ученого, человека, преданно служившего своему народу, его достойные личностные качества должны быть доведены до каждого казахстанца как жизненный ориентир.

Проблема. Изучение личности Каныша Сатпаева через его деяния и свершения.

Цель работы. Ознакомиться с жизнью и деятельностью Каныша Имантаевича Сатпаева с целью выявления его становления как выдающегося ученого, государственного и общественного деятеля, гражданина и патриота своей страны, внесшего огромный вклад в развитие и процветание нашей Родины.

Задачи. Исследовать литературу, биографию и другие источники, проливающие свет на жизнь и деятельность Каныша Имантаевича Сатпаева. Выявить и систематизировать всю информацию о его личности, о его достижениях, взаимоотношениях с людьми, о его роли в истории становления казахского общества и страны в целом.

У каждого народа есть личности, через деятельность которых можно изучать историю этого этноса и государства. Среди большого числа выдающихся исторических личностей казахского, есть такие, которые оставили глубокий след в памяти всех последующих поколений. Один из таких крупных деятелей – Каныш Имантаевич Сатпаев.

Для описания Сатпаева как ученого и человека недостаточно одной статьи. Потому что Каныш Имантаевич Сатпаев – это личность общемирового уровня, гениальный ученый, основатель и организатор казахстанской геологической науки. При этом жизнь нашего великого земляка была далека от легкой. Поэтому ему кроме таланта, выдающегося ума и решительности, часто приходилось проявлять гражданское мужество и патриотизм. Достойный сын своего народа, Каныш Сатпаев сочетал в себе особенности выдающегося ученого и замечательного человека, посвятившего свою жизнь науке и обществу.

Каныш Сатпаев- первый доктор наук КазССР, первый президент Академии наук КазССР коим стал в 47 лет, крупнейший государственный и общественный деятель. Но при всех этих регалиях он всегда оставался открытым и доступным для любого человека. Попасть к нему на прием было вполне реально. Вникнуть в чужие проблемы, помочь, найти решение — это все про него, Каныша Имантаевича Сатпаева.

Результаты исследования. Во время исследования Каныш Сатпаев открылся мне как человек, щедро наделенный от природы выдающимся талантом, умом и высочайшими достоинствами, что делало его Личностью, Великим Ученым и Человеком. Его особенности характера отражены в его словах: «В какой бы среде ты не находился, какую бы ты должность не

занимал, сохрани в себе три качества – человечность, трудолюбие и внутреннюю культуру». [1] Несмотря на вершины, куда он смог подняться, он до конца жизни оставался преданным этим своим ценностям.

Выводы. Жизненный путь этого незаурядного человека, великого ученого полон фактами достойного служения своему народу, своей земле. Высоконравственное поведение, ответственность, научная честность, целеустремленность, трудолюбие, открытое и внимательное отношение к людям – это яркий и достойный пример гражданина и патриота для нас, молодежи.

Литература

1. Биография К. Сатпаева. – URL: [<http://encyclopaedia.bid>]
2. И. Бейсембетов: Выдающаяся роль великого ученого в развитии Казахстана [<https://satbayev.university/ru/news/vydayushchayasya-rol-velikogo-uchenogo-v-razvitii-kazakhstana>]
3. Каныш Сатпаев: Мой народ выше меня // Казахстанская правда. – 2014. – 24 января.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕЖПРЕДМЕТНЫХ СВЯЗЕЙ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ В СРЕДНЕМ ЗВЕНЕ

Сереброва Дарья Игоревна, 4 курс, Восточно-Казахстанский гуманитарный колледж имени Абая

Научный руководитель: Мироненко Инна Павловна, преподаватель русского языка и литературы

Актуальность данной работы обусловлена тем, что на данный момент система образования представляет собой изучение отдельных учебных дисциплин без установления их внутренних взаимосвязей. Использование межпредметных связей может решить сразу несколько задач. Во-первых, они позволят выстроить в голове учащихся весь имеющийся материал в единое целое, что значительно облегчит закрепление старых знаний и усвоение новых. Во-вторых, межпредметные связи дадут возможность применять новые интересные приёмы, что, безусловно, скажется на мотивации.

Проблема: ухудшение качества знаний учащихся и падение мотивации из-за недостаточно продуманной системы обучения по русской литературе.

Цель исследования: определение качества знаний учащихся до и после проведения серии уроков с использованием межпредметных связей.

Задачи исследования:

1. Проанализировать роль межпредметных связей в процессе обучения.
2. Рассмотреть возможности использования межпредметных связей литературы с русским языком, историей, живописью, музыкой и театром.
3. Провести серию уроков по русской литературе с использованием межпредметных связей и контрольные срезы для определения качества знаний учащихся.

Процесс соприкосновения различных наук имеет два наиболее употребляемых понятия: «интеграция» и «межпредметные связи». С виду кажется, что они имеют одно значение, но на самом деле это абсолютно разные понятия. Межпредметные связи предполагают эпизодическое включение информации из других учебных дисциплин, а интеграция – объединение в процессе урока содержания разных предметов.

Использование межпредметных связей на уроках литературы может способствовать **решению ряда специальных задач**, а именно:

- 1) повышению мотивации к чтению литературных произведений,
- 2) формированию эстетического восприятия прекрасного в искусстве,
- 3) развитию исследовательских способностей.

Рассмотрим подробнее, как можно использовать различные науки и виды искусства на уроках литературы.

I. Русский язык

Общим инструментом для обучения на уроках русского языка и литературы выступает **текст**. Белова Н.А. [1] выделяла на уровне межпредметных связей несколько типов уроков с опорой на художественный текст:

а) изучение близких понятий русского языка и литературы для расширения знаний учащихся: антонимы – антитеза; синонимы – яркое для данного контекста слово-эпитет; прямое и переносное значение слова – метафора, олицетворения.

б) изучение особенностей применения языковых средств в художественном тексте, а также их роли и функций: звуки речи – звукопись: приемы аллитерации, ассонанса; значимые части слова – морфемный повтор.

II. История

Литература и история относятся к циклу гуманитарных предметов, но при этом имеют ряд существенных отличий. Литература нацелена на реализацию авторского творческого потенциала и оказание эмоционального воздействия на читателей, а история определяет реальные факты, находит им объяснения и ищет взаимосвязи.

Межпредметные связи литературы и истории используются при:

- изучении биографии писателя;
- анализе литературного произведения;
- изучении истории создания произведения.

III. Живопись

Взаимодействие литературы с живописью связано с понятием наглядности: «внутренней» и «внешней». Внутренняя наглядность – это образы, которые возникают у человека при прочтении художественного произведения. Иногда для более глубокого восприятия литературного текста на уроках используется внешняя наглядность. [2]

Способы использования живописи на уроках литературы:

1. Сопровождение рассказа о биографии писателя его портретом;
2. Рассмотрение иллюстраций, созданных специально для произведения;
3. Сопровождение анализа жанровыми картинками, пейзажами, портретами;

4. Использование иллюстраций как основы для написания различных сочинений, характеристик персонажей и т.д.

IV. Музыка

Связь литературы и музыки также очень сильна, поскольку данные виды искусства могут передавать чувства и переживания автора, повествовать о различных историях, дополнять друг друга и т.д.

Способы использования музыки на уроках литературы:

1. Изучение музыкальных предпочтений писателя.
2. Использование музыки в качестве фона для чтения стихотворений.
3. Передача атмосферы того или иного периода.
4. Включение в ход урока романсов и песен. [4]

V. Театр

На основе естественного слияния литературы и театра появились драматические произведения, созданные специально для театральных постановок. Привлечение театра на уроке представлено несколькими видами:

1. Создание установки на чтение в начале урока. Учитель может показать отрывок из спектакля (завязку или экспозицию), чтобы учащиеся имели возможность «перенестись» в данную эпоху, посмотреть, какие нравы были у людей, как они одевались и т.д.

2. Изучение фрагмента спектакля, который воспроизводит определенную сцену.

3. Создание проблемной ситуации. Здесь учащихся нужно учить высказывать свою точку зрения, приводить аргументы в пользу своей позиции.

4. Различные виды сопоставительного анализа. Сравнить можно что угодно: трактовки образов героев в исполнении разных актеров, постановки спектаклей в разных театрах по одной и той же пьесе, отзывы на спектакль (или пьесу) разных критиков и т.д.

5. Театрализация. Существует несколько приемов по использованию театрализации на уроках литературы: этюд, инсценировка и различные методы активного обучения. [3]

Экспериментальное исследование по теме работы осуществлялось на базе КГУ «Школа-гимназия №12» отдела образования по г. Усть-Каменогорску управления образования Восточно-Казахстанской области. В 9 «В» классе 14 учащихся: 5 девочек и 9 мальчиков. Возраст детей 14-15 лет.

Для учащихся была проведена серия уроков литературы с использованием межпредметных связей, а также тестовые задания из 12-ти вопросов до и после проведения экспериментального исследования.

Результаты исследования: по итогам проведенного исследования можно сделать вывод о том, что после проведения серии уроков с использованием межпредметных связей качество знаний большинства учащихся по предмету значительно улучшилось.

Таким образом, мы можем отметить, что литература идет в неразрывной связи с другими науками и видами искусства: русским языком, историей, живописью, музыкой и театром. Они помогают развивать эстетический взгляд учащихся и исследовательские способности, прочувствовать настроение

литературного произведения, узнать больше о его истории создания и т.д. Всё это приводит к улучшению качества знаний учащихся.

Литература

1. Белова Н.А. Филологический анализ художественного текста: реализация интеграции лингвистического и литературоведческого подходов в школе: Учебно-методическое пособие / Н.А. Белова / Мордов. гос. ун-т. – 2-е изд., перераб. и доп. – Саранск, 2008. – 205 с.
2. Доманский В.А. Литература и культура: культурологический подход к изучению словесности в школе: учеб. пособие / В.А. Доманский. – 2-е изд., стер. – М.: ФЛИНТА, 2015. – 368 с.
3. Кравцева Н.В. Использование приёмов театральной педагогики на уроках литературного чтения / Н.В. Кравцева // Молодой ученый. — 2017. — № 15.2 (149.2). — С.92-95.
4. Логачева А.В. Музыка и литература / А.В. Логачева // Молодой ученый. — 2014. — № 14 (73). — С.298-299.

ИЗВЕЩЕНИЯ О СМЕРТИ (ПОХОРОНКИ) ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ КАК ИСТОЧНИК ИНФОРМАЦИИ О ВОЕННОСЛУЖАЩИХ КОСИХИНСКОГО РАЙОНА

Свечников Макар Сергеевич, 3 курс,
Краевое государственное бюджетное профессиональное образовательное
учреждение "Алтайский промышленно-экономический колледж"
г. Барнаул, Алтайский край
Научный руководитель: Юферева Наталья Иннокентьевна

Похоронка - это извещение о гибели военнослужащего в народе метко окрестили «похоронка». Клочок бумаги, который боялись получить в семьях воинов, ушедших на войну, он приносил в семью горе и страдания.

Объект исследования: извещения (похоронки) о гибели военнослужащих Косихинского района времен ВОВ.

Предмет исследования: имена погибших, пропавших без вести, умерших от ран и болезней на Карельском фронте.

Место проведения исследования: село Косиха Косихинского района Алтайского края. Время проведения исследования: январь - сентябрь 2022 года.

Цель: Изучить похоронки времен Великой Отечественной войны, находящиеся в архиве Косихинского района.

Задачи:

- Проанализировать по извещениям (похоронкам) места боевых действий наших земляков;
- Определить количество извещений (погибших), пропавших без вести, умерших от ран и болезней;
- На основе извещений (похоронок) и других источников собрать данные по Карельскому фронту;

- Выяснить, где увековечены имена наших земляков, воевавших на Карельском фронте.

Методы:

- работа с информационными источниками;
- метод анализа;
- систематизации и обобщения материала;
- описание объекта.

Меня заинтересовали эти пожелтевшие, выгоревшие, потрёпанные листочки с точки зрения анализа данных, которые в них находятся. Анализируя списки погибших и пропавших без вести в годы ВОВ, можно убедиться, что косишане воевали с первого и до последнего дня войны, «не жалея живота своего в боях за социалистическую Родину», верные военной присяге, проявившие героизм и мужество во всех сражениях: под Москвой, Сталинградской и Курской битвах, при прорыве блокады Ленинграда, при освобождении Европы от вероломной Германии.

В ходе работы были просмотрены все извещения о гибели, извещения о том, что пропали без вести и извещения о смерти от ран и болезней, которые находятся в районном архиве. Всего похоронок - 1191.

Это документы, пришедшие к нам из прошлого. Какие-то заполнены в годы ВОВ прямо с мест гибели, какие-то после войны. Послевоенные в основном выписывались уже военными комиссариатами на бланках. Фронтовые написаны на «чём придется». Это просто листки бумаги, листки из каких-то бухгалтерских книг, листки, вырезанные из обоев и так далее. На все на них потертых, потрепанных, с размытыми чернилами аккуратно выведены самые страшные слова:

Нас привлекли документы, в которых в графе «Похоронен» внесены одни и те же координаты «на 85 километре тракта Ребулы-Кочкома район Ругозеро КФССР». Это похоронки косишан, которые погибли на Карельском фронте. О них хотелось бы рассказать подробнее.

Похоронки погибших в этом жестоком бою жителей Косихинского района датированы в основном июнем-июлем 1942 года, но дата гибели у всех одна - 7 сентября 1941 года.

Сибирский батальон, численностью 1021 человек, прибыл в распоряжение дивизии 1 сентября, как маршевый. Маршевый батальон (пехота) был сформирован из жителей 17 районов Алтайского края и Республики Алтай, в том числе и наших земляков. Батальон состоял из необычных солдат, 1902-1921гг. рождения, т.е. из людей, ранее не служивших в армии, к тому же вооружённых трёхлинейными винтовками Мосина (См. приложение №6), принятых на вооружении царской армией ещё в 1891 году, ручными пулемётами. Прибывших 5 дней обучали элементарным знаниям военного дела и действиям в бою.

На 2 км от с.Ругозеро создан Воинский мемориал на основе братской могилы с останками 114 воинов 27 стрелкой дивизии, погибших в боях на

ребольском направлении 1941-1944гг. В 1957 на могиле была установлена скульптурная группа из бетона.

В 2008г. Администрация Алтайского края вступила с предложением установить памятный знак своим землякам-воинам-сибирякам, погибшим 7 сентября 1941г.

Правительство Республики Карелия приняло решение о проведении реконструкции существующего комплекса с дополнительным увековечением имён воинов-сибиряков. В ходе реконструкции была установлена стела с мемориальными плитами, на которых выбиты имена 195 воинов. 7 сентября 2008г. при большом стечении народа, в присутствии гостей из Сибири состоялось торжественное открытие мемориала после реконструкции.

Мемориальный комплекс находится у дороги в 2 км северо-восточнее с.Ругозера. В центре мемориала установлена скульптура на высоком бетонном постаменте, изображающая воина с автоматом и девушку, возлагающую цветы (См. приложение №7). На памятных плитах увековечены имена 286 воинов-сибиряков из них 70 алтайцев. Имена 91 воина-сибиряка были дополнительно увековечены в 2010 году.

В обиходе местное население называют мемориал «Братской могилой бойцов сибирского батальона». И первыми увековеченными фамилиями красноармейцев-косишан стали - Алырчиков А.Т., Буздалин В.И., Пономарёв И.А., Сафронов С.М., Васюков И.Ф., Гребнев А.П., Заугольников В.М., Каркавин П.С., Кротов И.С., Титов А.И., Каменев Т.М., Крылов А.Г., Серебров П.Л., Чечулин А.С., Чечулин Н.С., Стрекозов М.Я., Тупицын И.П.

Каждый год 7 сентября к стеле Сибирского полка на железнодорожном вокзале г.Бийска приходят сотни горожан, чтобы отдать дань памяти землякам, чья армейская жизнь была столь коротка. Приняв бой, еще не обученные солдаты Карельского фронта, сумели нанести врагу немалые потери, как в технике, так и «живой силе», мужественно удерживая свои позиции. Более 400 бойцов пали смертью храбрых, и наша задача - помнить и хранить память о тех ребятах, которые ушли на ту далёкую войну в 1941 году, чтобы отстоять целостность и независимость нашей Отчизны.

В 2017 году члены краевого поискового отряда «Высота» во главе с руководителем Татьяной Нетбайло бывшей жительницей Косихинского района и внучкой красноармейца погибшего под с. Ругозеро, в седьмой раз приняли участие в экспедиции по поиску и перезахоронению останков красноармейцев Сибирского батальона, поиску археологических ценностей-артефактов героического боя 1941 года в окрестностях села Ругозеро.

Все найденные отрядом вещи выставлены в Комнате боевой Славы лица №129 г. Барнаул, где руководитель «Высоты» трудится преподавателем истории. С 2011 года в составе поискового отряда принимают участие школьники Косихинского района. Это Семененко Александр (2011, 2012гг.), Ломакин Владимир (2011г.), Тартарашвили Артём и Кондратьев Михаил (2013г.), Ротов Антон (2014, 2015 гг.), Бабкин Роман (2015, 2016гг.), Булдаков Виктор (2016г.).

В результате выполнения поставленных мною задач в начале моей деятельности по изучению похоронок, которые хранятся в районном архиве с. Косиха получилась моя исследовательская работа. Цели достигнуты.

В ходе работы удалось решить следующие задачи:

- изучил похоронки ВОВ хранящиеся в районном архиве Косихинского района;
- систематизировал данные документы, выяснил что наши земляки воевали на всех фронтах ВОВ;
- узнал сколько погибло, сколько пропало без вести, сколько умерло от ран и болезней по данным имеющимся в архиве;
- изучил литературу о Карельском фронте из которой узнал о подвиге своих земляков, воевавших в этом направлении;

Но одна задача осталась нерешенной. Мне бы хотелось узнать «Увековечены ли имена на мемориале в Карельском селе Ругозеро остальных косишан, чьи похоронки мы нашли в архиве?». Нам известны только имена четверых земляков, чьи фамилии значатся на мемориале. Это - Чечулин А.С., Чечулин Н.С., Стрекозой М.Я., Тупицын И.П.

А значит, есть над чем работать и в следующем году.

Список литературы и источников:

- 1 Юрий Власов «На Ребольском направлении». 1995г.
- 2 Владимир Конюшко «Бои за Реболы», «Под Емельяновкой», «За кольцом окружения», «Оперативная группа войск». 1995г.
- 3 Константин Сомов «Правофланговые». 2017г.
- 4 Газета «На земле косихинской» № 6 от 11.02.2017г., № 2 от 13.01.2018г., № 43 от 28.10.2017г.

АБАЙ ҚҰНАНБАЕВ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ БЕЙБІТШІЛІК ПЕН ТАТУЛЫҚ КОНЦЕПЦИЯСЫ

Серікбай Жансая, 2 курс студенті,

Абай атындағы Жамбыл гуманитарлық жоғары колледжі

Ғылыми жетекшісі: Жаксымбетова Надира Алжановна, оқытушы

Өзектілігі: Бұл мақалада қазақтың Ұлы ақыны Абай Құнанбайұлының достық, татулық, бірлікке шақыратын өлеңдері мен қарасөздері талданады. Тәуелсіз Қазақстан үшін ынтымақ пен ырыстың маңыздылығы туралы да сөз болады. Әртүрлі абайтанушы, әдебиеттанушы ғалымдар еңбектерінен мысалдар келтіріледі.

Мәселе: Бейбітшілікті жырлаған, татулықты сөз еткен, «Алтау ала болса ауыздағы кетеді, төртеу түгел болса төбедегі келеді» деп ынтымақты қолдаған, жүрегі «елім» деп соққан, «елдің қамы» деп өмірін өткізген саңлақтарымыз қаншама?! Ал, жалпы жұртымыз үшін аманат боларлық сөз бар ма? Бар. Ол сөз – біздің бойтұмарға айналған Абай сөзі. Қазақтың маңдайына біткен осындай адал, асыл перзенті «Бірінді қазақ, бірің дос, көрмесең - істің бәрі бос» деп жырлап өткені белгілі. Ал біз ше? Біз

қаншалықты ақынның осы ақылына бас ұрып, жақынымызға жанашырлық танытып, өзгені қаншалықты «досым», «қазағым» деп бауырымызға баса алдық?! Қазіргі қоғамдағы болып жатқан кейбір ұлтаралық араздасудың салдары да осында сияқты.

Жұмыс мақсаты: қазақтың ұлы ақыны Абай мұрасын кеңінен насихаттау, достық, татулық, бірлікке шақыратын өлеңдері мен қарасөздерін талдау, ақын шығармашылығының ғылыми тұрғыдан талдануын көрсету, жастардың әдебиетке деген қызығушылығын арттыру.

Міндеттері:

- Ақынның шығармаларына шолу жасау;
- Өлеңдері мен қарасөздерінен татулық пен ынтымаққа шақыратын идеяларды анықтау;
- Абай мұрасының ұлтаралық достық қарым-қатынаста орнатудағы маңызы туралы түсінік беру;

Зерттеу нәтижелері: зерттеу жұмысының тың нәтижелері тұжырымдалып, ғылыми жоба ретінде жарыққа ұсыну. Жұмыс соңында пайдаланылған әдебиеттер тізімі тіркелді.

Қорытынды:

«Елдестірмек елшіден, жауластырмақ жаушыдан» дейді қазақ. Ақпейіліміз бен адал ниетіміздің асыл көрінісіндей Абайымыздың әлемдік татулық пен ынтымаққа өз үлесін қосып, шығармаларының рухани мәмілегерлігі басым екендігін кейінгі жас буынға дәріштеп, осы тақырыпта түрлі тәрбиелік іс шаралар, лекциялар ұйымдастыру жоспарда бар.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Абай 1 том, 2005 ж , Алматы
3. «Қазақ әдебиеті» газеті 1991ж 18 қазан
4. «Абай туралы естеліктер» Алматы, «Қаламгер», 2018 ж,
5. Н.Назарбаев «Көші-қон және қазақ әлемі» Астана, 2017 «Фолиант»
- 5.Құнанбаев «Мыңмен жалғыз алыстым» 1-том, 2020ж., Семей «Халықаралық Абай клубы»

ҒҰЛАМА ҒАЛЫМ ҚАНЫШ СӘТПАЕВ

Суендик Инабат, 1 курс,

«Мейірбике» жоғары медициналық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Сүйеу Гүлмира Ақмұратқызы, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы

Өзектілігі: Қазақтың тұңғыш академигі, геолог-ғалым, тамаша ұйымдастырушы, заңғар тұлға Қаныш Имантайұлы Сәтпаевтың азаматтық тұлғасын жас ұрпаққа таныту, қазақ халқының мәңгі есінде сақтау.

Мәселе: Қаныш Имантайұлы Сәтпаевтың адамгершілік, ұлтжандылық, парасаттылық сипатын зерделеу. Сәтпаев феноменін зерттеу.

Жұмыстың мақсаты: Жаһандану дәуіріндегі ақпараттар ағымында адасып жүрген жас ұрпаққа Қаныш Сәтпаевтай кесек тұлғаны үлгі ету, білім

мен ғылымның жолына түсуге, тиянақты оқуға, зерттеулер жасауға, зерделей білуге тәрбиелей отырып, жас ғалымдар легін көбейтуге ықпал ету. Сонымен бірге жастарға мамандық таңдауда кәсіби бағдар беру мақсатында қазақтың алғашқы академигінің өмір жолын, ізденгіш, ұйымдастырғыш, талапшыл қырын насихаттау.

Міндеттері: Қазақ даласынан көптеген кен орындарын тапқан геолог-ғалым, академик, «Алгебра» оқулығын жазған, сонымен қатар, қазақтың 25 әнін А.В. Затаевичтің «Қазақ халқының 1000 әні» – музыкалық-этнографиялық жинағына қосқан Қаныш Имантайұлы Сәтпаев туралы ғылыми зерттеу жасау. Қ. Сәтпаевтың адамгершілік, отансүйгіштік, ізденімпаздық қасиеттерін насихаттау.

Биыл, 2024 жылы қазақтың тұңғыш академигі, ғалым, геолог, қазақтың біртуар перзенті Қаныш Имантайұлы Сәтпаевтың туғанына 125 жыл толып отыр. Қазақтың Қанышын мерейтойы қарсаңында ғана емес, жас ұрпаққа үнемі үлгі тұтып, есте сақтауымыз керек. Бізге толып жатқан коуч -мотиваторлардан емес, еліміздің осындай асыл азаматтарының өмір жолын зерттеп, зерделеп мотивация алғанымыз дұрыс.

Қаныш Имантайұлы Сәтпаевтың өмір-дерегі: Қазақ халқының маңдайына біткен жұлдызы Қаныш Имантайұлы 1899 жылы 12 сәуірде Павлодар облысының Баянауыл ауданында айрандай ұйыған Имантай ақсақалдың отбасында дүниеге келеді. Әкесі Имантай бала Қанышты әуелі қазақи дәстүрде, қисса-дастандарды жаттатқызып, ислами сауат ашқызады. 1911 жылы ауыл мектебінде бастауыш білім алып, Павлодардың орысша-қазақша училищесіне түседі, 1914 жылы Семейдегі мұғалімдер семинариясын үздік бітіреді. Алғашқы еңбек жолын ауыл мектебінде мұғалім болып, кейін сот болып жұмыс жасайды. Содан кейін 1921 жылы туберкулёз ауруына шалдығып, жайлауға қымызбен емделуге келген кезінде Томск технологиялық институтының геология ғылымдарының профессоры М.А. Усовпен танысып, өмірлік дос табады. Усовпен кездесу Қаныштың тағдырын басқа арнаға бұрады. Сөйтіп, Қаныш бала күнгі тастарға деген қызығушылығы қайта оянып, Томск технология институтының тау-кен факультетінің геологиялық барлау бөліміне оқуға түсіп, тау-кен инженер-геологы болып шығады. Томскіде оқып жүргенінде туберкулёз ауруы қайта өршіп, ауылға емделуге кетуге мәжбүр болады. Оқуын бір жылдай үзе тұруға тура келеді. Қаныш Сәтпаев – математик, мұғалім, ұстаз. Сол аралықта ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсыновтан алгебра оқулығын қазақша жазу керектігі туралы тапсырма алып, оқулықты жазып шығады. Қазіргі қолданыстағы алгебра оқулығы Қаныш Имантайұлының жазған оқулығы. Ғалымның жан-жақтылығын көріп, білімпаздық пен ізденімпаздығына қайран қаласың...

Қаныш Сәтпаев - этнограф, жазушы, тарихшы. Себебі, ол өзінің зерттеулерін жер-судың ежелгі атауларына аса қатты мән беріп, халықтың аңыз, қисса-дастандарына сүйеніп жасаған. 1923 жылы "Қазақ тілі" газетіне шыққан "Обаған" әні туралы лирикалық новелласы басылады. Шығармада ән салып отырған әйел туралы жазылады. Қаныш Сәтпаев сол көріністі әдеби тілмен шебер суреттейді. "Ән туралы толғаулар", "Қазақ совет әдебиетінің аса

көрнекті туындысы", "Қазақстанның халық әндері", "Қазақстанның ұлт театры туралы" деген шығармалары да Қаныш Сәтпаевтың әдебиет пен тарихты, өнерді жақсы білгендігін, жақсы көргендігін дәлелдейді. Қазақ ССР Ғылым академиясының жанынан қазақтың тарихын, қазақ әдебиеті мен өнерінің тарихын ғылыми тұрғыдан зерттеу мақсатында Тарих, Тіл және Әдебиет институтын ашқызады.

Қаныш Сәтпаев – өнерпаз. Белгілі жазушы Медеу Сәрсекенің «Қазақтың Қанышы. Феномен» атты роман-эпопеясында Қаныш Имантайұлының домбыра тартатындығы, әншілігі туралы жазады, сондай-ақ, А.В. Затаевичке өзі домбырамен қазақтың 25 әнін орындап, нотаға түсіртіп, «Қазақ халқының 1000 Әні» – музыкалық-этнографиялық жинағына енгізгендігі туралы дерек келтіреді.

Қаныш Сәтпаев – ғалым, шебер ұйымдастырушы. "Қаныштың үлкен бір ерекшелігі – ол химикпен де, биологпен де, физикпен де, медикпен де және тарихшымен де, филологпен өздерінің ғылыми тілінде сөйлесе біледі. Мамандық тілдерімен үндесіп, ұғыса біледі" - дейді М. Әуезов.

... 1926 жылы Қ.И. Сәтпаев ұзақ жылдар бойы қазақ даласын зерттеп, кен орындарын ашады. Кен орындарының ашылуы қалалар мен заводтардың салынуына ықпал етеді, осылайша қазақтың біртуар перзенті елдің алдында перзенттік парызын өтейді. 1946 жылы Қазақстан Ғылым Академиясын көп еңбектеніп жүріп ашады. Академияның президенттігіне сайлауға түсіп, жеңіп шығады. Көп ұзамай қазақтың тұңғыш академигі атағы беріледі. Қаныш Имантайұлының бастамасымен ядролық физика, сонымен бірге микробиология, биология, медицина, вирусология, физиология, археология, әдебиет пен өнер, тіл, экономика, құқық және философия салалары бойынша ғылыми институттар ашады. Ғылыми институттарды тек қана Қазақстанда ғана емес, Орта Азия республикаларында да, Өзбекстан, Тәжікстан тағы басқа республикаларда ашады. Сондай-ақ, барлығы 641 еңбек жазған, оның 98-ін қазақ тілінде жазды, және де бұл еңбектерінің көбі кен орындарына туралы болды, ішінара қазақ өнері мен әдебиеті, театрына арналған еді.

Қаныш Сәтпаевтың өмірінде көптеген қиындықтар да орын алады. Партияға өтерде Сәтпаев өзінің байдың тұқымы екендігін жасырды деп, 1927 жылы "Алашорда" партиясын қолдайды деп және 1927 жылы Едіге туралы аңыздың алғы сөзін жазып, баспадан шығуына қолдау жасады деп айыпталды және 1951 жылы "ұлтшыл" деген жала жабылады. Сөйтіп, Ғылым Академиясының басшылығынан босатылады. Қ.Сәтпаев осы тұста адал еңбегін ескеруін өтініп, Сталинге хат жазады. Бірнеше жыл «тар жол, тайғақ кешуден» өтіп, 1955 жылы қайтадан Қазақстан Ғылым Академиясының президенті болып қайта тағайындалады.

Ұлтымыздың аяулы перзенті, қазақтың Қанышы 65 жасында 1964 жылы 31 қаңтарда Мәскеуде ауыр науқастан қайтыс болды.

Зерттеу нәтижелері: Қазақтың заңғар ғалымы Қаныш Сәтпаевтың әр қырынан зерттеу жасалды. Ғалымның шығармашылығы, өнерлілігі, тиянақтылығы, ұйымдастырушылығы, азаматтығы, парасаттылығы өзін қазақпын деген әр адамға үлгі болуы тиіс

Қорытындылар: Академик Қ.И. Сәтпаев – ғұлама ғалым. Ол, шындығында да, феномен. Ерекше жаралған парасатты тұлға. Ғылымның қай саласында болмасын ол өзінің ізін қалдырды. Сондықтан, өскелең ұрпаққа оның өмір жолын, адами қасиеттерін насихаттау, оның еңбектерін ұмытпау біздің парызымыз деп есептейміз.

Әдебиет:

1. М. Сәрсекке «Қазақтың Қанышы. Феномен», Деректі ғұмырнама-романы, Астана, Фолиант баспасы, 2015ж.;
2. Н.Үсенова, «Қ. Сәтпаев өміріндегі елеулі кезеңдер мен деректер», massaget.kz/layfstayl/madeniet/persona/64893/
3. Қазақстан Журналистер одағының мүшесі Жолдымұрат Оралбаев, «Ұлтының ұлы перзенті» мақаласынан, anatili.kazgazeta.kz/news/22236;
4. Ж.Әлиман, «Тасқа таңбаланған тағылым», egemen.kz/article/325812-tasqa-tanhbalanghan-taghylym
5. Профессор Ұ.Сыдықов, «МЕНИҢ ХАЛҚЫМ МЕНЕН ДЕ БИІК» мақаласы, qazaqadebieti.kz/37014/meni-hal-ym-menen-de-biik

ЭВФЕМИЗМЫ КАК СРЕДСТВО ВНЕДРЕНИЯ ЭТИЧЕСКИХ НОРМ В РЕЧЕВОМ ПОВЕДЕНИИ

Сәбит Көркем, студентка 2 курса

Торгайского гуманитарного колледжа имени Н. Кульжановой

Научный руководитель: Сайболова Аида Алимгереевна - преподаватель
русского языка и литературы

Актуальность - мир активно развивается и все происходящие изменения отражаются в русских эвфемизмах;

Проблема - изучение эвфемии в настоящее время является актуальной лингвистической проблемой, ведь процессы образования эвфемизмов происходят чрезвычайно интенсивно.

Цель - исследование эвфемизации современного русского языка.

Задачи:

- изучить содержание понятия «эвфемизм»;
- исследовать причины возникновения эвфемизмов;
- определить цели эвфемизации речи в социальной жизни народа;
- анализ употребления эвфемизмов в речи учителя.

«Слово — великое орудие жизни», — говорил В.Г. Короленко. Люди чувствовали это всегда, замечая, как сказанное влияет на слушающего. В сознании первобытного человека слово отождествлялось с чем-то магическим и волшебным. Звучащая речь осознавалась как имеющая опасные последствия, поэтому то, что по тем или иным причинам считалось угрожающим благополучию, подвергалось запрету. Вместо запретных слов использовались «подставные» слова, которые впоследствии получили название «эвфемизмы». В современном мире слова по-прежнему могут оказать сильное влияние на человека — как положительное, так и отрицательное. Употребление

эвфемизмов позволяет смягчить негативную сущность обозначаемого предмета или явления, тем самым изменив реакцию слушателя или читателя.

Слово «эвфемизм» происходит от греческого *eu* («хорошо») + *phemi* («говорю»). Употребляется со времен древних греков для обозначения стилистического тропа, играющего роль словесного смягчения грубого или непристойного выражения. Слово *εὐφημεῖν* встречается у Гомера и означает древний обычай, согласно которому жертвоприношения и молитвы должны сопровождаться только словами с «хорошим значением». [3,с.24].

В отличие от обычной лексики, эвфемизмы чувствительны к общественным оценкам явлений как «приличных» и «неприличных». С этим связана историческая изменчивость статуса эвфемизма: то, что представляется удачным эвфемистическим наименованием одному поколению, в следующих поколениях может расцениваться как несомненная и недопустимая грубость, требующая эвфемистической замены.

Эвфемизм выполняет три функции:

1. Запрет на открытое употребление некоторых прямых обозначений понятия, в прошлом считавшихся опасными и часто связывавшихся с какими-то мистическими силами. В восточнославянских культурах такими словами были Всевышний, Создатель, нечистая сила, лукавый, бес.
2. Смягчение грубого и неприятного для собеседника слова, исходя из правил этикета. Во многих культурах непозволительно употреблять в адрес людей некоторые слова, касающиеся прямых физических или умственных отрицательных характеристик: слабовидящий, слабослышащий.
3. Маскировка действительности. Говорящий пытается скрыть подлинную сущность слов, тем самым, смягчить реакцию собеседника на свое высказывание.

В действительность существуют объекты, по разным причинам нуждающиеся в эвфемистическом обозначении. Эвфемизация речи уходит своими корнями в глубокую древность. Первобытный человек породил запрет на определенные слова, взамен которых стали создаваться новые наименования. В силу этого понятие эвфемии неразрывно связано с явлением табу.

Древние табу были связаны с различными процессами и явлениями обыденной жизни: приемом пищи, болезнями, родами, свадьбами, похоронами, сельскохозяйственным трудом и прочими видами деятельности человека. Отсюда и первоначальные попытки избегать слова «дьявол» или «смерть». Суеверная боязнь заклинаний, магического действия слова, прямого наименования породила запреты на слова, дозволенные только жрецам, вождям. Люди верили в магическую функцию языка, в возможность непосредственного воздействия на окружающий мир при помощи языка. Например, в древности считалось, что животные могут понимать человеческую речь и читать мысли, поэтому охотники не называли дичь напрямую, в частности медведя звали хозяином. Также известно, что чёрта называли лукавый, нечистый, окаянный, что связано со страхом перед сверхъестественной злой силой. [3,с.47].

В современном обществе слова-табу избегают из понимания того, что эти выражения считаются неприемлемыми в данном социальном контексте, так как могут оскорбить чувства определенной аудитории.

Основная цель, которая преследуется говорящим при использовании эвфемизмов, – стремление избегать коммуникативных конфликтов, не создавать у собеседника ощущение коммуникативного дискомфорта. В эвфемизмах, преследующих эту цель, объект, действие, свойство называется в более «мягкой» форме: слабослышащий (вместо глухой), незрячий (вместо слепой), неправда (вместо ложь), полный (вместо толстый), нетрезвый (вместо пьяный), беспокойный (вместо скандальный) и другие. Уйти (проводить) на заслуженный отдых (покой) ощущается говорящими как более вежливое выражение, чем слово пенсия, в особенности если оно употребляется в присутствии лица, о котором идет речь (это слово может вызвать нежелательные ассоциации с социальной ущербностью).

Эвфемизмы могут употребляться с целью скрыть от окружающих то, что говорящий хочет сообщить только конкретному адресату. Разумеется, такого рода «зашифрованность» сообщения относительна, и очень скоро она становится мнимой, в особенности если подобные сообщения содержатся не в частной переписке, а публикуются и тем самым делаются доступными для интерпретации каждому читающему и слушающему. Это характерно, например, для газетных объявлений, касающихся обмена жилой площади.

Относительно языковых средств и способов эвфемизации взгляды лингвистов в целом различны, однако, можно говорить о том, что они не столько противоречат, сколько дополняют друг друга. Таким образом, можно сделать следующие выводы:

1. Эвфемизм - стилистический троп, играющий роль словесного смягчения грубого или непристойного выражения.
2. Основными причинами эвфемизации русского языка являются религиозный запрет и запрет на употребление определенных слов, обусловленный различными факторами.
3. Стремление избегать коммуникативных конфликтов, вуалирование существа дела и желание скрыть от окружающих то, что говорящий хочет сообщить только конкретному адресату, являются целями употребления эвфемизмов.
4. Эвфемизмы употребляются во всех сферах жизнедеятельности человека, но чаще всего в политической области.
5. Существуют различные средства эвфемизации языка.
6. С помощью эвфемизмов СМИ воздействует на публику путем изменения оценки определенных явлений, событий, тотальной заменой понятий в некоторых сферах жизни.

Из-за многогранности русского языка стало возможно существование эвфемизмов, которые мы сами употребляем в речи каждый день.

Литература

1. Богданова В.А., Кочеткова Т.В. Взаимодействие этических и коммуникативных норм // Хорошая речь/ Под ред. М.А. Кормилицыной и О.Б. Сиротининой. Изд. 2-е, испр.- М.: Изд-во ЛКИ, 2007. – С. 197-211
2. Грайс Г. Логика и речевое общение//Новое в зарубежной лингвистике. – М.,1985.Вып. 16.
3. Крысин Л.П. Эвфемизмы в современной русской речи // Русский язык конца XX столетия (1095-1995). – М., 1996.
4. Миртов А.В. Семь уроков вежливости на занятиях русским языком. (Евфемистические упражнения). // Родной язык в школе. – 1927, №2, с.261-276.

ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ ЛЕКСИКАСЫ. ЖАСТАР ЖАРГОНЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ФУНКЦИЯЛАРЫ

Темірхан Жанболат, 1 курс студенті
«Қостанай автомобиль көлігі колледжі»
Ғылыми жетекшісі: Сақау Зауреш Жансултановна,
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы.

Мақсаты: жастардың сөйлеуінде қолданылатын жаргон сөздерін зерттеу және түсіну.

1. Жаргонизм туралы әдебиеттерді зерттеу;
2. Сөйлеуде қолданылатын жаргонизмдердің сөздігін құрастыру және сипаттау;
3. Ең жиі кездесетін жаргондарды қолдану себептерін анықтау;
4. Жаргонсыз жасауға деген ұмтылыстың бар немесе жоқтығын анықтау;
5. Жаргонизмдерді қолданудың оң және теріс жақтарын анықтау.

Зерттеу әдістері мен тәсілдері: тиісті әдебиеттерді зерттеу, сауалнама, бақылау, талдау.

Соңғы кездері жаргон лексикасының қолданылуы артып келе жатқаны байқалады. Жалпы, жаргон дегеніміз – өзіне ғана тән лексикасы және фразеологиясымен, сөз орамдарының экспрессивтілігімен және сөзжасамдық тәсілдердің ерекше қолданысымен жалпы ауызекі тілден ажыратылатын, алайда өзінің фонетикалық және грамматикалық жүйесі болмайтын тілдік құрылыс болып табылады. Жаргон лексикасының бір бөлігі тек бір ғана әлеуметтік топтың ғана емес, бірнеше топтың иелігіне де жатқызыла береді.

Жаргон лексикасының негізгі қызметі ерекше сөздер, тұлғалар мен сөз орамдарын қолдану арқылы белгілі бір автономды әлеуметтік топқа қатыстылығын көрсету болып табылады. Жаргон лексикасы әдеби тіл негізінде қайта ұғыну, метафоралану, қайта тұлғалық рәсімделу, дыбыстық қысқартулар және де кірме сөздер мен морфемалардың белсенді түрде игерілуі арқылы қалыптастырылады.

Қазіргі тілде жаргон, әсіресе жастар тілінде (жастар сленгі) кеңінен қолданыс тапты. Бұл салаға қатысты жоғарыда келтірілген терминдерден басқа «кәсіби жаргон» термині де қолданылады. Кәсіби жаргон дегеніміз –

белгілі бір іс, жұмыс, кәсіппен, т.б. айналысатын адамдар тобы жиі қолданатын ұғымдар мен терминдердің (әдетте, жалпы қабылданған терминдер өте күрделі және ауызекі сөйлеу тілінде қолданысы қолайсыз болып келеді) қарапайым сөздер (қысқартылған немесе бейнелі) арқылы беру негізінде қалыптасқан тілдік бірліктер жиынтығы болып саналады.

Осы салаға арналған лингвистикалық әдебиеттерде жаргонның мынандай түрлері болатынын кездестіруге болады: әскери жаргон; журналистік жаргон; компьютерлік сленг; ойын жаргоны; сауда (сетевой) жаргоны; жастар сленгі; қылмыстық жаргон және т.б. Біздің ойымызша, жоғарыда келтірілген жаргон түрлерінің ішінде тілдік тұрғыдан ең қызықтысы әрі күрделісі жастар жаргоны немесе сленгі болып саналады. Себебі жастар тілінде қоғамдағы өзгерістер үдерісі айқын көрініс табады (цензураның, тыйым салынудың шектелуі, қылмыстық әлем тілі әсерінің күшеюі, ауызекі дайындықсыз тілдің қолданыс аясының кеңеюі және т.б.). Мысалы, қазіргі жастар көптеген арготизмдерді «өзінікі», яғни әдеттегі, жалпықолданыстық сөздер ретінде қабылдап, олардың кейбіреулерінің ұры-қарылар тілінен шыққанынан беймәлім болады. Дегенмен, басқа бір қырынан қарағанда, жастар жаргоны жалпы қазіргі тіл үшін өте маңызды үрдістерді айқындап, олардың жан-жақты зерттелуінсіз қазіргі қазақ тілінің лингвистикалық сипаты толық бола алмайды.

Бұл тілдік материалдың зерттелуі қызықты әрі аса қажетті, өйткені аталмыш «тіл ішіндегі тіл» тек ауызекі сөйлеуде ғана емес, сонымен бірге газет және журналдар беттерінде де жиі қолданыс табуда. Сондықтан да жастар сленгін зерттеуге тек тілшілер ғана емес, сонымен бірге социологтар, психологтар, педагогтар, жалпы қоғам жете қарастыруға мүдделі болуы тиіс деп санаймыз. Бұл да аталған тақырыптың өзектілігін айқындайтын тұстардың бірі болып табылады. Яғни жастар жаргоны тілдік әрі қоғамдық құбылыс ретінде қарастырылуы қажет.

Қазіргі таңда жаргон сөздерін оларды қолдануға болмайтын жерлерде де естуге болады. Әсіресе соңғы кездері олар бұқаралық ақпарат құралдарында, теледидар бағдарламаларында да кездесіп отырады. Мәселен, белгілі «Алдараспан» әзіл-сықақ бағдарламасының жүргізушісі орындайтын әйгілі «Ойпырмай, сол қызды-ай!» атты әнінің кіріспесінде былай деп айтылады: «О, қарындас! Фигураңыз ат екен!» (қыздарға сұлу, сымбатты мағынасында айтылады). Яғни жастар сленгінің кеңінен таралуы, ең алдымен БАҚ арқылы жүзеге асырылады. Сонымен, жаргонның бірнеше түрлерінің ішінде ең кең тарағаны жастардың жаргоны (мектеп оқушылары, студенттер) болып саналады. Олардың ішінде орыс тілінің және орыс тілі арқылы енген кірме құрылымдары жиі кездеседі. Жастар жаргоны лексикасы мен фразеологиясының ерекшелігі тілдің үнемдеу заңдылығына қарай бейімділігінде емес, оның жаңашылдығы мен әдеттегіден тыс болуымен сипатталады.

Арнайы әдебиеттерді оқығаннан кейін мен жаргонның белгілі бір топтарға тән әлеуметтік диалект екенін білдім. Жаргондардың ажырамас бөлігі-жаргонизмдер-әлеуметтік шектеулі қолданумен сипатталатын күнделікті лексика және фразеология.

Көптеген балалар оларды қажетті сөздер деп санайтынын білдім. Біз оларсыз шынымен жасай алмаймыз ба? Мен өз жұмысымда бұл туралы айтқым келеді.

Әдебиет:

1. <http://anatili.kazgazeta.kz/news/15337>

2. <https://informburo.kz/kaz/masele/trendke-ainalghan-sleng-zastar-tilinin-subarlanuynan-qazaq-tili-qagazu-korip-otyr-ma>

КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОЛОДЕЖНОГО ЖАРГОНА (СЛЕНГА) В РУССКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ

Токтар Ботагоз, студентка 1курса,
КГКП Лисаковский технический колледж
Управления образования акимата Костанайской области
Научный руководитель: Орунханова Гульбану Дауренбековна
преподаватель иностранного языка

Актуальность - выявление закономерностей и особенностей процесса осуществления и обновления молодежного жаргона позволяет решить теоретические и прикладные вопросы перевода и изучения современного русского и английского языков.

Проблема - молодёжный сленг способствует пополнению языка, его развитию и разнообразию.

Цель работы - рассмотреть особенности функционирования жаргонизмов в современном русском и английском языках.

Задачи - проанализировать употребления жаргона и его видов; рассмотреть языковые средства пополнения жаргонной лексики; проанализировать характерные черты английского и российского молодежного жаргона; охарактеризовать носителя английского и русского молодежного жаргона.

Всегда ли родители понимают, что говорят их дети или внуки? Часто мы сталкиваемся не только с непониманием, но и с негативны отношением старшего поколения к речевым оборотам подростков. Это нормально. Во все времена реальный язык молодежи отличался от языка взрослых. Язык — это живое существо, которое меняется каждый день.

Молодежный сленг (язык) привлекает к себе в первую очередь своей выразительностью, раскованностью, а порой и краткостью обозначений. Но в чем же отличие молодежного сленга от сленгов других типов?

Во-первых, эти слова служат для общения людей одной возрастной категории. При этом они используются в качестве синонимов к обычным словам, отличаясь от них эмоциональной окраской.

Во-вторых, молодежный сленг отличается «зацикленностью» на реалиях мира молодых. Благодаря знанию такого специального языка молодые чувствуют себя членами некой замкнутой общности.

И, в-третьих, в числе этой лексики нередки и достаточно вульгарные слова.

Условно весь молодежный сленг можно разделить на две большие группы: «учебный» и сленг неформальных объединений.

«Учебный» сленг понятен любому человеку в данной группе. Анализ определённых единиц данного жаргона позволил нам классифицировать его как:

1. Типичные прозвища учителей: Химоза, – учитель химии, Алгеброид – учитель алгебры, Кисточка – учитель рисования.

2. Названия предметов: матеша – математика.

3. Типичные прозвища учеников: мелочь – ученики младших классов, зубрила – отличник.

4. Названия техники: клавиша – клавиатура, комп, компик – компьютер.

5. Названия школьных оценок: твикс – оценка «2», трендель – «3».

6. Названия типичных ситуаций в жизни студентов: контроша, геморрой – контрольная работа, шмон – проверка тетрадей, дневников.

7. Названия действий: врубаться – понимать, махаться – драться, засыпаться – не сдать экзамен, срезать – поставить неудовлетворительную оценку.

Носителями «учебного» сленга являются только представители молодого поколения, то есть студенты и школьники.

Второй вид – сленг неформальных молодёжных объединений. В большинстве своём это группы, объединённые общими интересами вне учебного заведения. Их язык понятен каждому, кто состоит в их группе, и не понятен тем, кто не принадлежит к этим группам. Изучение сленга этого вида может дать окружающим людям точное представление об увлечениях человека и о круге его общения. Для чего был придуман данный вид сленга? В первую очередь для того, чтобы зашифровать сообщение, чтобы его могли понимать только отдельные личности.

Также недавно зародился новый вид сленга – компьютерный сленг. В конце 80-х годов с появлением в жизни людей компьютера в русскую речь пришли новые иностранные термины, аббревиатуры, которые чаще всего не могли перевестись.

Существует несколько путей пополнения жаргонной лексики:

1. Заимствование жаргонной лексики из иностранных языков. Например, английское существительное "seed" (семя, семена) в русском компьютерном жаргоне приобрело значение – «сидер» (бесплатно раздающий какой-либо файл в Интернете для скачивания другими пользователями).

2. Заимствование из лексики «необразованной» части общества или из профессионального жаргона. Например, из жаргона школьников и студентов («ботан» - ученик, который полностью отдаёт себя обучению, «препод» — это преподаватель в учебном заведении), из жаргона бизнесменов («бабки»-деньги, «безнал» - безналичный расчёт).

3. Лексико-семантический (приобретение новых значений уже существующими словами). Например, глагол «кидать» - «выпустить из руки»

приобрел новое значение - которое означает разрыв отношений с парнем или девушкой; либо оставить человека ни с чем.

4. Изменение в фонетической структуре слова, его фонетическое сокращение для более удобного употребления. Например: союз «что» сократился до более легкого в произношении слова «чѐ» или слово «кто-нибудь» перешло в слово «кто-нить».

5. Аффиксация (суффиксальный). Например, существительное «брат», обозначающее человека, связанного родственными связями с говорящим. При добавлении суффикса «-ок» образует просторечное слово «браток», обозначающее дружеское обращение к человеку, мужского пола.

Молодёжь сейчас постоянно сидит в «нете».

Характерные черты интернет-коммуникации

1. Анонимность. На большинстве серверов для общения люди не пользуются настоящими именами и фамилиями. Это помогает пользователю открыто высказывать свое истинное мнение.

2. Раскрепощенность, простота общения. Порой из-за излишней раскрепощенности участники интернет-общения позволяют себе употребление нецензурной, бранной лексики.

Результаты исследования позволили мне сделать следующие выводы:

1. Отношение к молодежному жаргону: безразличное – 6%; плохое – 30%; положительное – 64%

2. Молодежный жаргон в своей речи используют 90% опрошенных.

3. Жаргонную лексику употребляют: при общении в сети Интернет – 94%; при личном общении: с друзьями – 97%, с родственниками – 0%.

4. При необходимости общения в формальной обстановке жаргонную лексику: не трудно не употреблять - 92% опрошенных; трудно без нее обойтись - 8%.

5. Причинами возникновения молодежного жаргона назывались следующие: влияние западных СМИ; влияние политического и экономического состояния страны 90-х годов; недостаточная эмоциональность имеющихся слов; бескультурье; желание выделиться.

Выводы: Молодежь использовала, использует и будет использовать жаргонную лексику. Данное явление нельзя ни запретить, ни отменить. По мере изменений, происходящих в языке, изменяется и сленг. Появляются новые профессии, новые молодежные течения, люди по-разному проводят досуг, а соответственно по-разному объединяются в группы.

В заключение хотелось бы отметить, что изучение и понимание молодежного сленга помогает студентам и старшеклассникам приобщиться к языковой среде и понять особенности менталитета своих зарубежных сверстников. Это особенно актуально в условиях расширяющихся межкультурных контактов.

Литература:

1. Э.М.Береговская Молодежный сленг: формирование и функционирование / Вопросы языкознания. – 1996.-№3.-С.32-41

2. Т.О. Жаркова. О сленге современной молодежи / Иностранные языки в школе. – 20005. -№1. – С.96-100
3. М.Д. Кузнец, Ю.М. Скребнев Стилистика английского языка – М.: Просвещение, 1990.-с.50-55
4. П.А Лекант Справочник по русскому языку: Оникс, 2006.- с.9-14
5. С. Марочкин С. Жаргон школьников как компонент молодежного жаргона [Электронный ресурс] // www.erudition.ru/referat/printref/id.47404_1.html

СПОСОБЫ ИЗУЧЕНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА ЧЕРЕЗ ИНТЕРНЕТ

Тажибаева Альбина, 2 курс, ТОО «Высший медицинский колледж «Меирбике»
Научный руководитель: Муқанбетова Айгуль Орынбасаровна, преподаватель
русского языка и литературы.

Актуальность: Актуальность проектной работы и ее обоснованность обусловлены растущим влиянием Интернета на образовательные процессы. Они требуют избирательного, компетентного отношения к большому количеству технологий, используемых в обучении. В век информационного бума ученик, как и любой человек, не может обойтись без Интернета.

Проблема: Объектом исследования работы над итоговым проектом является рекомендуемое преподавание образовательных интернет-ресурсов русскому языку как родному.

Цель работы: Целью итоговой проектной работы является обзор существующих интернет-ресурсов, теоретическое подтверждение эффективности использования интерактивных материалов и интернет-ресурсов, а также разработка практических рекомендаций по использованию интернет-ресурсов.

Задачи: 1. На основе анализа психолого-педагогической, лингвистической и специализированной литературы конкретизировать терминологию по теме ВПР.

2. Исследовать и анализировать современные интернет-ресурсы через призму эффективности использования в образовательных целях.

3. Определить и предложить основные направления оптимизации преподавания русского языка как родного в неязыковом в условиях цифровизации образования и информации.

4. Разработать практические рекомендации по использованию интернет-ресурсов в образовательных целях.

Результаты исследования: Эффективность использования уникальных возможностей глобальной сети в учебной деятельности во многом зависит от языкового образования учащихся, их уровня обучаемости и целеустремленность. Успешная организация учебного процесса напрямую связана с профессиональными навыками преподавателя. Современные педагогические технологии и применение ИКТ сегодня позволяют не только изменить позицию учащихся, но и передать им роль обучающихся, ориентируясь не на обучаемого, а на позицию преподавателей по

самообучению. Он перестает быть "источником знаний", а становится организатором исследовательского процесса, поиска, обработки информации обучающимися, развития их коммуникативных способностей и когнитивных процессов.

Сегодня правила не рекомендуют использовать информационные технологии в процессе обучения, но участие современных учащихся в сфере Интернета делает их незаменимыми [43, с.108]. В главе
 мы обобщили статистические данные о том, что в настоящее время Интернетом пользуется 59,5% населения земного шара, и в общей сложности среднестатистический пользователь сейчас проводит в Интернете 7 часов в день, используя все устройства (компьютеры, мобильные телефоны и т.д.)

Если учитель, организуя образовательный процесс, прибегает к огромным возможностям интернет-ресурсов, он должен помнить о дидактических принципах, прежде всего, о принципе единства воспитательной, воспитательно-развивающей целей обучения. При выборе онлайн-ресурсов важны и другие дидактические принципы, в том числе принцип поощрения и мотивации позитивного отношения к обучению, проблемный принцип, принцип сочетания абстрактного мышления с наглядным, принцип сочетания коллективной (групповой) работы с индивидуальным подходом к обучению и т.д.

При выборе интернет-ресурсов мы должны учитывать их соответствие: 1) специфике темы, то есть русскому языку; 2) психологическим и физиологическим особенностям учеников, в основном молодых людей 18-23 лет; 3) морально-этическим устоям и традициям народа; 4) уровень подготовки преподавателей; 5) организационная форма преподавания.

Выводы: Подводя итоги нашего исследования, следует отметить, что продолжающиеся изменения во всех сферах общественной жизни, а именно в экономике, политике, культуре, науке, цифровизации общества и информации, напрямую повлияли на образование. "Через столетие после эры конкуренции в технике и технологиях человечество переходит в эпоху конкуренции знаний и идей, и образовательное учреждение является ключом к будущему. В свою очередь, ключ к будущим системам образования в современных условиях лежит в информации, в информационных технологиях"[13, с.81].

Использование интернет-ресурсов в образовательном процессе при изучении русского языка имеет положительные и отрицательные последствия. Предотвращение и устранение подобных явлений зависит от профессиональной компетентности учителя, который отвечает за обеспечение качественного преподавания. [2].

Выбирая онлайн-ресурсы для образовательных целей, преподаватели должны учитывать четыре способа их использования: в качестве средства сбора информации, в качестве средства коммуникации, в качестве образовательного средства, в качестве средства развлечения. Систематическое использование интернет-ресурсов в образовании и самостоятельности способствует развитию коммуникативных навыков учащихся и служит эффективным рычагом для самостоятельного обучения и саморазвития учителей.

Список использованной литературы

1. Абалуев Р.Н. Астафьева Н.Г., Баскакова ни, Бойко ЕЮ. Интернеттехнологии в образовании: учеб.-метод. пособие. Ч.3. - Тамбов: Изд-во ТГТУ, 2002. - 114 с.
2. Азимов А.Г., Щукин А.М. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). - М.: ИКАР, 2009. - 448 с.
3. Ахмедова Л. Т. Педагогические инновации как условие развития профессиональной подготовки учеников //Образование через всю жизнь: Непрерывное образование для устойчивого развития: тр. междунар. сотрудничества [сост. Н. А. Лобанов; под науч. ред. Н. А. Лобанова и В. Н. Скворцова; ЛГУ им. А. С. Пушкина, НИИ соц.-экон. и пед. пробл. непрерыв. образования. Т. 8. - СМ.: ЛГУ им. А. С. Пушкина, 2010. Т.8. - С.367-369.
4. Бим И.Л. Личностно-ориентированный подход — основная стратегия обновления школы // Иностранные языки в школе. 2002. № 2. С. 11-15.
5. Букин Д. Использование интернет-ресурсов для обучения русскому языку //Foreign Language Teaching, Volume 39, Number 4, 2012. - С.396-403. / [https://master-rki.net/docs/Bukin042012 .pdf](https://master-rki.net/docs/Bukin042012.pdf)

ШЕРХАН ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ НАНЫМ-СЕНІМДЕР МЕН СИМВОЛИЗМ КОНЦЕПЦИЯСЫ

Умирзакова Аружан Нурлыбековна, 2 курс студенті,
Абай атындағы Жамбыл гуманитарлық жоғары колледжі
Жетекші- Баялиева Айжан Жанатбаевна, оқытушы

Өзектілігі: Бұл ғылыми жұмыста қазақтың біртуар ұлы, асыл перзенті, қоғам қайраткері, жазушы, журналист Шерхан Мұртаза шығармашылығына талдау жұмыстары жүргізіледі. Автор жазушының табиғатты құрметтеудегі, әрбір тіршілік иесінің киесі бар деп есептеуіндегі, қазақтың әрбір наным-сенімінің мән-маңызын баяндаудағы тіл өткірлігі мен шеберлігіне тоқталады.

Мәселе: Қазір салтанат құрып тұрған жаңғыру үлгілерінің қандай қатері болуы мүмкін? Қатер жаңғыруды әркімнің ұлттық даму үлгісін бәріне ортақ, әмбебап үлгіге алмастыру ретінде қарастыруда болып отыр. Алайда, өмірдің өзі бұл пайымның түбірімен қате екенін көрсетіп берді. Іс жүзінде әрбір өңір мен әрбір мемлекет өзінің дербес даму үлгісін қалыптастыруда. Ұлттық салт-дәстүрлеріміз, тіліміз бен музыкамыз, әдебиетіміз, жоралғыларымыз, бір сөзбен айтқанда ұлттық рухымыз бойымызда мәңгі қалуға тиіс екендігін дәріптеу.

Жұмыс мақсаты: Жазушының «Қызыл жебе», «Ай мен Айша», «Интернат наны», «Мыңбұлақ», «Бойтұмар», «Бір кем дүние» т.б еңбектері мен газет-журналдағы мақала, сыр-сұқбаттары т.б. Шерхан Мұртаза шығармаларындағы символдық ұғымдарға талдау жасау.

Міндеттері:

- Жазушының шығармаларына шолу жасау;
- Романдар мен повесть, әңгімелеріндегі киелі ұғымдардың мәнін ашу;

- Ата-баба рухы, наным-сенімдердің адам өміріндегі маңызы туралы түсінік беру

Зерттеу нәтижелері: зерттеу жұмысының тың нәтижелері тұжырымдалып, ғылыми жоба ретінде жарыққа ұсыну. Жұмыс соңында пайдаланылған әдебиет-тер тізімі тіркелді.

Қорытындылар:

-Жазушы шығармалары арқылы табиғат құбылыстары, қазақ наным-сенімдері, жан-жануарлардың киесі, туған үй мен ата- баба рухының адам өмірінде алатын орны анықталады;

- шерхантануға байланысты әлі де жүргізілуге тиіс қажетті ұсыныстар айтылады;

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Елен Әлімжан. «Ұлт рухының жаршысы»Мақалалары. 3-кітап
- 2.Ш.Мұртаза «Ай мен Айша» Алматы, «Қазығұрт» 2002
- 3.«Ақиқат» №6,2007ж
- 4.«Ақжол» газеті, 21.09.2012 ж
- 5.«Айқын», 21.09.2012 ж

ПӘНАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫС ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ

Фирсова Анна, 4-курс студенті

«Қостанай Гуманитарлық колледжі» мекемесі

Ғылыми жетекшісі:Мешелова Р.Ж педагогика ғылымының магистірі,
педагогика, орыс тілі пәнінің оқытушысы

Зерттеу өзектілігі: Қазақ тіл ғылымының бастауы тіл табиғатын жан-жақты зерделеген ғылыми еңбектермен қатарласа қалыптасқандықтан, оның теориялық бірліктері мен ұстанымдары да, бағыт-бағдары да белгілі бір ережеге бағына, жүйелі реттілікте сақтай отырып жүзеге асты деп айта алмаймыз.

Мәселесі: Пәнаралық байланыс негізінде оқушылардың икемділік пен дағылары анағұрлым күшті дамитындығын педагог-ғалымдар дәлелдеген.оқуүрдісі нәтижесіндегі игерілген икемділік пен дағды оқушының алған білімінің қаншалықты берік екендігінің белгісі болып табылады.

Жұмыстың мақсаты. Сыныптарда қазақ тілін оқыту барысында пәнаралық байланыстың тиімділігін анықтау.

Зерттеу міндеттері: Сыныптарды оқыту барысында пәнаралық байланыс арқылы оқытудың ғылыми-әдістемелік, педагогикалық, психологиялық әдебиеттерді талдау, мазмұнын, мәнін ашу.

- Оқушының өмірге, көзқарасының қалыптасуының негізі-оның дүниетанымы жайлы түсінік беру және өзіндік шығармашылық іс-әрекетін дамытуды жүзеге асыру жолдарын анықтау.

Пәнаралық байланыс ұғымы, ғылымға ену кезені

Пәнаралық байланыс – түрлі оқу пәндерінің арасындағы өзара байланысын айқындау шарты және білім беру мен оқыту талаптарының бірі. Пәнаралық байланыстың қазіргі оқыту-тәрбиелеу, білім беру жүйесінде

оқушылардың дүниетанымын тереңдете отырып, оқытудың тиімділігін арттыруға көмектесуі ғылыми педагогикалық дәлелдеме ретінде танылады. Оқушылардың әртүрлі пәндер бойынша берілетін теорияларды түсініп-білуі, олардың жалпы ақыл-ойына серпін туғызып, танымдық іс-әрекеттеріне шығармашылық сипат беріп, барлық алынған білімін жүйелейді

Пәнаралық байланыстың оқушы құзыреттілігін арттырудағы рөлі

Қазақ тілі мен басқа пәндер арасында, әсіресе, әдебиет, орыс және шетел тілі пәндерінің арасында, сондай-ақ тарих, география т.б. пәндері арасында тығыз байланыс болады. Бұл байланыс көбінесе тіл ұстарту мақсатында жұмсалады. Өйткені бағдарламада тіл ұстарту жұмысы тіл мен әдебиет пәндеріне ортақ. Бұл ортақтық мектепте бүкіл оқу мерзімі уақытында тіл ұстарту жұмысының жүйесін жасауға, оқушылардың сөздік қорын байытуға, олардың сөйлеуіндегі қателерді түзетуге мүмкіндік береді. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында мәнерлеп оқу кезінде оқушылар жіберген қателерді үнемі түзетіп отыруға (дауыс ырғағын дұрыс қоя білу т. б.) жол ашылады.

Оқу жоспарларында мектепте оқытылатын ғылымдар да диалектикалық мазмұнды негізге сүйене отырып, филология, математика, жаратылыстану, қоғамтану, өнер, технология, дене шынықтыру салаларына бөлініп, жеке пәндерге тармақталып кетеді. Оқу жоспарында пәндер арасындағы кірігу анық көрсетілген және олар пәнаралық байланыстың моделі әрі білім мазмұнын жаңа сапаға көтереді.

Пәнаралық байланыстың тиімділігі, маңызы

Материалдық әлемнің тұтастығын, оның құбылыстарының күнделігі мен қарама – қайшылығын оқушылар мектеп пәндерімен танысқан кезде бірте-бірте сезіне бастайды. Алайда, бұл білімдерді синтез жасамаған жағдайда бөлек-бөлек болып қала береді. Жүйелі білімдерді қалыптастыру, дүниетанымдық идеяларды түсіну үшін пәнәрылық байланыстарды орнату маңызды. Пәнаралық аралық байланыстырады пайдалану жалпы тарих курсының бір тұтастығын және маңызды түсініктер мен дүниетанымдық идеяларды меңгеруді қамтамасыз етеді.[3]

Пәнаралық байланыстар пәндерге ортақ фактілер, түсініктер, идеялар, іскерліктер мен дағдыларға орай қалыптастырылуы қажет. Сондай -ақ пәнаралық байланыстар әмбебаптық сипатта болады. Өйткені олардың қызметі мен ықпалы барлық пәндерге жалпы, ортақ болып келеді.

Пәнаралық байланыстарды жүзеге асырмайынша дүние танымдық көзқарастың біртұтастығынсақтау мүмкін емес. Пәнаралық байланысты жүзеге асыру күрделі, өйткені, бұл мұғалімнің тек өзінің ғана пәнін білуді ғана емес, сондай-ақ, жалпы мәдениетінің тереңдігін, пәнарлық байланыстар орнатылатын пәндерден хабардар болуды талап етеді.[2]

Пәнаралық байланыс негізінде оқушылардың икемділік пен дағылары анағұрлым күшті дамитындығын педагог-ғалымдар дәлелдеген.оқу үрдісі нәтижесіндегі игерілген икемділік пен дағды оқушының алған білімінің қаншалықты берік екендігінің белгісі болып табылады. Оқу пәндерінің ерекшеліктеріне қарай оқушыларда түрлі икемділік пен дағды пайда болады.

Қазақ тілі сабағын оқыту барысында пәнаралық байланысты іске асырудың педагогикалық мәселелері.[1]

Білім беру қазіргі ғылымның, мәдениеттің, ғылыми-техникалық прогрестің даму деңгейіне сай болуы керек. Жалпы білімнің мазмұны ғылымдардың өзара байланысы, өндіріс пен қоғамдық дамудың жаңару процесіне тікелей ықпал жасайды. Сондықтан қазіргі таңда мектептегі оқыту процесінде пәнаралық байланыс ерекше көкейтесті орын алып отыр және жалпы педагогикалық маңызға ие болуда.

Жалпы айтқанда, бұл ғылыми зерттеу жұмысымының бүгінгі күн талабына сай дамуының интеграцияланған бағытты ғылымдар арасындағы білікті, оның негізінде мектептегі пәнаралық байланысты қажет ететіндігі ғылыми психологиялық-педагогикалық тұрғыдан баяндалады.

Әдебиет

1. Әлімжанов Д., Маманов Ы. Қазақ тілін оқыту методикасы. –Алматы
2. Әбілқаев А. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. -Алматы, 2012.
3. Жиенбаев С. Қазақ тілі методикасы. -Алматы, 2014.

ҚАЗАҚ ТІЛІН ПОПУЛЯРИЗАЦИЯЛАУДАҒЫ ДЕБАТ ҚОЗҒАЛЫСЫ

Хажі А.Б, 1 курс, Қарағанды жоғары гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Исатаев Дархан Касарович

директордың ғылыми жұмыс жөніндегі орынбасары, тарих және әлеуметтік-саяси пәндердің оқытушысы, педагог-зерттеуші

XXI ғасыр сандық қоғам дамыған заман болып табылады. Бүгінгі таңда заман ағымына сай жан-жақты жеке тұлға болып қалыптасу, өз саласының маманы болу, сонымен қатар мемлекеттік тіл мәртебесін көтере отырып елімізді дамыған мемлекеттердің қатарында көру үшін қызмет ету әркімнің өз алдына қойған мақсатына айналу керек. Сол себепті, тіл мәртебесі мен жастардың бастамаларын қолдау бүгінгі таңның өзекті мәселесіне айналып отыр.

Осы тақырыпты алуудағы басты мақсатым қазақ тілі мәртебесін жастар арасында дебат қозғалысының көмегімен арттыру және популяризациялау болып табылады. Өз алдына бұл мақсатқа жету үшін келесідей міндеттер қойылды:

- қазақ тілі мен әдебиеттен көрініс тапқан тарихи тұлғалардың позицияларын қарастыру;
- студенттік өзін-өзі басқару органдарының жұмысын жүргізу;
- дебат қозғалысының жол картасын жасау;
- қазақ тілді контентті дамыту.

Белгілі бір нәтижеге жету дұрыс мақсат қоюдан басталатыны анық, ал өзгерістің басты қозғаушы күші ол – жастар. Жастар-инновация эпицентрінде жүретін бас фигуралар және үкіметтің басты мақсаты-өскелен ұрпақтың шексіз жарысқа сәтті енуін жүзеге асыру.

Инновация деген не? Инновация өз бастауын қайдан алады және жастарымыздың инновацияға жетуіне қабілеттері жеткілікті ме? Бұл қабілеттерді дамытудың қандай жолдары бар? Осы және басқа да сұрақтарға жауапты мақала барысында табатын боласыздар.

Көп жағдайларда «инновация» сөзіне «ашылу» және «өнертабыс» секілді параллельдер келтіріледі, алайда бұл түбегейлі әртүрлі терминдер. Шын мәнінде инновация-бұл процесс немесе процесстің нәтижесі. Инновацияға қол жеткізу циклін түсіну үшін көрнекі мысалды қарастыралық. Ұлы грек философы Аристотель өз кезінде бұл феноменды «инновация философиясы» арқылы қарастырған. Ол: Идея-инвестиция-инновация, яғни санадан шыққан ойды уақыт пен материалды ресурстармен шындау арқылы, еңбегіміздің нәтижесін аламыз [1, 181 б]. Дегенмен идея жайдан-жай пайда болмайды. Әрине, идея расымен де жоқ жерден шығатын ситуациялар болады, бірақ көбінесе таразыға салынбаған ой алысқа апармайды. Яғни бұл тұжырымнан кейін Аристотель ұсынған циклдің толыққандылығына күмән туындайды.

Жоғарыда айтылғандай нәтижелі идея болуы үшін мәселені жаң-жақты қарастырып, барлық факторларды ескере отырып, соның негізінде анализ жүргізе білу қабілеті болуы тиіс. Сондықтан, тіл мәдениеті мен ой мәдениетін ұштастыра білсек, жастардың критикалық ойлау қабілеті мен тіл тазалығын арттыра анық. Ал бұл нәтижеге қол жеткізудің ең тиімді жолы – пікірсайыс ойындар, яғни дебат. Енді жаңартылған «Инновация философиясына» көз салсақ: Дебат-критикалық ойлау қабілеті-идея-инвестиция-инновация. Міне осы механизм жастарымыздың өз істерінде үлкен белестерден көрініп, болашақта жаңа ашылуларға қызығушылық пен ынталары болуына кепілдік береді.

Неліктен мен жастарымыздың критикалық ойлау қабілетіне аса қатты мән беріп тұрмын? Қазіргі таңда жастардың сөзқоржыны жұқарып, жастар өз ойын еркін айта алмайды және оған себеп-практика аздығы. Қазір екі тұлғаның арасында толерантты дискусия өтіп жатқаны өте сирек жағдай. Адамдар тіпті бір-бірін тыңдаудан қалды және мен заманауи тинейджер ретінде, дебатпен айналысып жүрген адам ретінде осы ғылыми жұмыс әркімнің көкейінде жүрген мәселені шешетініне сенімдімін. Одан бөлек қазақ тілін кең қолданысқа енгізе отырып, оны трендке айналдыруға септігін тигізеді.

Ал ендеше дебат ойындарының жоғарыда айтылып кеткеннен басқа қандай жағымды жақтары барын қарастырайық:

- Пікірсайыс ойындар студенттердің өз позицияларын қорғай білуін дағдылайды. Бұл қабілет күнделікті өмірдің әр саласында приоритет береді;
- пікірсайыс ойындар студенттерде толеранттылықты қалыптастырады. Дебат арқылы адам басқалардың құндылықтарымен қоса өзінікін де құрметтей бастайды;
- пікірсайыс студенттердің оқуға деген тұрақты мотивациясын қалыптастырады.

Дебатпен айналысатын жастар өзімен жастас адамдардан қарағанда әлдеқайда көбірек нәтиже береді және соған қарамастан жаңа ашылуларға деген ынталары

молырақ болатынын мойындаған жөн. Пікірталас ойыны өз алдына басқа да мәселелерді шешуде септігін тигізері анық, және әр адамға бұл ойын өзіндік әсер қалдырары анық. Дебат-шексіз ғылым, тіпті ең мықты спикерлердің өзі әр күн сайын оның жаңа қырларымен танысып жатады [2, 4-12 б]. Дегенмен мойындау керек қазіргі дебаттын жағдайы мәз емес. Аталмыш ойынның қаншама жағымды жақтарына қарамастан, жастар бұл іспен айналысудан қашқақтайды. Бұл мәселенің шығу себептерін іздестіргенде, жауаптың әлеуметтік институттармен тығыздығын байқадым. Оқушылар мен студенттер арасында сұғбат жүргізу кезінде, «сіз неліктен дебатты ермек етіп алмадыңыз?» сұрағына мынадай жауаптар алдым:

- «дебат қызықсыз, ойын барысында көтерілетін тақырыптар қатты ескірген»;
- «алғашқы ойындарымнан негативті experience алдым»;
- «ортамнан қолдау болмады».

Байқасаныздар бұл тұжырымдардың қалыптасуына тікелей әсер еткен-оқу орындарының салғырттығы. Мектеп, колледждердің осындай мықты инструментке немқұрайлы қарағаны инновация жолында балласт болып тұр. Жастарымызды бұл іске қызықтырудың жалғыз жолы-оқу орындарына толықтай тәуелсіз дебат альянсын ашу. Қазірдің өзінде мұндай тәуелсіз клубтар жетерлік, алайда олар ветеран дебатерларға лық толы және жаңадан келгендерге сол ортаға сіңісу қиынға соқпақ.

Осы мәселелердің барлығын шешу үшін механизм ретінде дебат қозғалысын Қазақстанның ірі қалалары бойынша Рухани сир атты жастар қозғалысы, жастар форумы ретінде бастау өзгеріс жолындағы алғашқы қадам болмақ. Басы Қостанайда, соңы Түркістанда болатын бұл эстафета әртүрлі өңірлердің жастарының өзара тәжірибе алмасып, ойларымен бөлісуге, Қазақстанның тарихи жерлеріне баруға және де жаңа идеялар туындауына мүмкіндік береді. Қысқасы, жастар бұл қозғалыс кезінде барынша өз көкжиектерін кеңейте отырып, ұмытылмас естеліктер мен мол тәжірибе болары анық.

Қорытындылай келсек, бұл іс бізге мынадай нәтиже береді:

- пікірсайыс ойындардың жастар арасында беделі артып, көпшілікке хобби болады;
- қазақ тілі өскелең ұрпақтың күнделікті өмірінде қолданысқа еніп, былайша айтқанда тренд атанады;
- ана тілімізге сұраныс артуы қазақша медиаконтентті дамытады.

Әлеуметтік желілердегі қазақша контент молдығы, қазақша анимация, қазақша дубляждың куәгері боламыз.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Қазақтың тілі – қазақтың жаны! Халқымыздың тарихы да, тағдыры да-тілінде. Мәдениеті мен әдебиеті де, ділі мен діні де-тілінде. Тіл өткен тарихпен ғана емес, бүгін мен болашақты байланыстыратын құрал» [3] демекші, тіл мемлекеттің дамуындағы шешуші фактор. Ана тіл ерекше құнды мәдениетімізді жастарымыздың есіңе салып отырып, инновация жолында серіктес болады. Ал біз болсақ мемлекетіміздің

болашағы, басты қозғаушы күші өскелең ұрпақтың дамуға деген ынта жігерін барынша арттыруға күш салуымыз қажет.

Әдебиет

1. Аристотель. Собрание сочинений 1, 4 том М.: Мысль, 2011. 181 б.
2. Сун Лей. Дебаты как средство формирования личностно-значимых качеств студентов / Сун Лей // Наука, образование, технологии – 2012. 4 – 12 б.
3. Қасым-Жомарт Тоқаевтің тіл туралы жолдауы. Қыркүйек, 2021 жыл. [<https://egemen.kz/article/186791-qtoqaev-qazaqtynh-tili-%E2%80%93-qazaqtynh-dgany!>]

ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІДЕГІ ТІЛ САУАТТЫЛЫҒЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Шаукимова Мадина, 1 курс,

«Мейірбике» жоғары медициналық колледжі ЖШС

Ғылыми жетекшісі: Халмұратова Жанар Бердібекқызы, қазақ тіл және әдебиет пәні оқытушысы

Өзектілігі: Әлеуметтік желі қазіргі уақытта өміріміздің бір бөлшегіне айналды. Әлеуметтік желіде тілдің сауаттылығы мен тазалығы емес, таралу жылдамдығы мен кері байланыс басымдылыққа ие болып тұр. Тілдің бұрмалануы, сауатсыздығы, қысқартылуы жалпыға бірдей қалыпты және түсінікті болып отыр. Бауыржан Момышұлы атамыз: «Тіл тазалығы үшін күрес – ешқашан толастамайтын мәңгілік күрес»-демекші, әлеуметтік желіде тіл сауаттылығын қадағалап, тіл тазалығына мән беріп, тілімізді сауатты әрі таза жеткізу қазіргі таңда өзекті мәселеге айналып отыр.

Мәселе: Әлеуметтік желіде жастардың қазақ тілін бұрмалауы.

Жұмыс мақсаты: Әлеуметтік желідегі тіл ерекшеліктерін зерттеп, тіл сауаттылығының маңыздылығын айқындау.

Міндеттері:

-Тілдік сауаттылық сөздерді жазу ережелерін білуді, әріптер мен тыныс белгілерін дұрыс қолдануды қамтиды. Сауатты адам сөз жазудағы қателіктерден аулақ болады және тыныс белгілерінің дұрыс қолданылуын қадағалайды;

-Тілдік сауаттылық сөздерді бұрмалау және біріктіру, шақтар мен жағдайларды дұрыс пайдалану сияқты грамматикалық ережелерді білуді қамтиды. Сауатты адам грамматикалық тұрғыдан дұрыс сөйлемдер құрады және грамматикалық формаларды қолданудағы қателіктерден аулақ болады;

Зерттеу нәтижелері: Жаргон не үшін қажет? Ол сөйлеуді қысқа, эмоционалды мәнерлі етеді, спикер өзінің сезімдері мен эмоцияларын толық және еркін білдіре алады.

Осы зерттеудің мәселесін зерттеуге кірісе отырып, мектеп оқушыларының интернетте қанша уақыт өткізетінін анықтау керек, сонымен қатар бізді қызықтыратын басқа да сұрақтарға жауап алу кірістім.

Осы тақырып бойынша ақпарат алу үшін 5-11 сынып оқушылары арасында әлеуметтік сауалнама жүргізілді.

1. Сіз қандай әлеуметтік желілерге тіркелгенсіз?
2. Сіз интернетке және әлеуметтік желілерге күніне қанша уақытыңызды жұмсайсыз?
3. Сіз әлеуметтік желіде интернет-сленгті (бұрмаланған сөздер, қысқартулар) қолданасыз ба?
а) анда-санда; б) үнемі; в) қолданбаймын.
4. Әлеуметтік желілерде сөйлескен кезде қазақ тілінің орфографиялық ережелерін сақтайсыз ба?
а) сақтаймын; ә) сақтамаймын; б) анда-санда сақтаймын.

Нәтижелер келесідей:

1. Сіз қандай әлеуметтік желілерге тіркелгенсіз?
-Instagram – 88%
-Вконтакте – 34%
-Одноклассники – 13%
-WhatsApp – 100%
2. Сіз интернетке және әлеуметтік желілерге күніне қанша уақытыңызды жұмсайсыз?
Оқушылардың көпшілігі әлеуметтік желіде күніне 1 - ден 3 сағатқа дейін отыратындар-48%; оқушылардың 34% -ы 3-тен 5 сағатқа дейін; оқушылардың 10% - ы желіде күніне 1 сағаттан аз; 8% - ы 5 сағаттан көп уақытын әлеуметтік желіде отыратындығы анықталды.
3. Сіз әлеуметтік желіде интернет-сленгті (бұрмаланған сөздер, қысқартулар) қолданасыз ба?
Сауалнама нәтижесінен, әлеуметтік желіде интернет-сленгті (бұрмаланған сөздер, қысқартулар) қолданатындар: үнемі 48 %, анда-санда 47 %, қолданбаймын 5 % құрады. Мүлдем қолданбайтындар 5 % ғана құрап отыр, қолданатындар қатары басым болып отыр.
4. Әлеуметтік желілерде сөйлескен кезде қазақ тілінің орфографиялық ережелерін сақтайсыз ба?
а) сақтаймын; ә) сақтамаймын; б) анда-санда сақтаймын.

Сауалнама нәтижесінен, әлеуметтік желілерде сөйлескен кезде қазақ тілінің орфографиялық ережелерін сақтайсыз ба?- деген сұраққа: 4% сақтаймын; 53% сақтамаймын; 43 анда-санда сақтаймын деген жауап алынды. Өкінішке орай қазақ тіліміздің тазалағына, сауаттылығына мән беріп, оны сақтайтындар аз болып отыр. Осылайша, қазіргі жасөспірімдер сауаттылыққа назар аудармай, өз ойларын тез және эмоционалды түрде білдіреді деп қорытынды жасауға болады.

Қорытындылар: Әлеуметтік желілерде бұрмаланған және қысқартылған сөздер қолдану, қолданушылардың таза әрі сауатты сөйлеуіне кері әсерін тигізеді, нәтижесінде әлеуметтік желі қолданушылары ауызша да, жазбаша сөйлеуде де көптеген қателіктер жібереді деген болжам дәлелденді.

Қазір мемлекет жалпы сөйлеу мәдениеті мен тіл сауаттылығын арттыру бағытында белгілі шараларды қолға алуда. Мысалы, Интернетте қазақ тілі

бойынша оқу материалын, сондай-ақ сауаттылық деңгейіңізді тексеруге болатын интерактивті диктанттарды ұсынатын көптеген сайттар пайда болды. Көптеген жоғары оқу орындарда осы тақырып бойынша дөңгелек үстелдер жиналып, пікірталас жүргізілсе, мектептерде арнайы осы тақырыпта тәрбие сағаттары жүргізілуде.

Әлеуметтік желілердің оқушылардың сөйлеуіне әсерінің артуына байланысты ата-аналардың, мұғалімдердің оқушылардың сөйлеу мәдениеті мен жалпы мәдениетін қалыптастырудағы ұстанымын анықтау мәселесі өзекті болып отыр.

Ересектер сөйлеу тұрғысынан олар өз балаларына үлгі екенін түсінуі керек, сондықтан аға буын таза және сауатты сөйлеу мен жазуды өздерінен бастауы қажет. Менің ойымша, қазіргі заманауи ақпараттық қоғамдағы сауатсыздық қалыпты жағдай ретінде елеусіз қалмауы керек. Адамдар дұрыс сөйлеп, дұрыс жазған кезде ғана оны ақылды, дамыған, ақылды заманауи адам ретінде сипаттауға болады. Егер бұл жағдайды түзетпесек, тіліміздің шұбарлануы – ұлтымызға төнген қауіп.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Аударматану : лингвистикалық және лингвомәдени мәселелер : оқу құралы / А. Алдашева; жауапты редакторы Р. Сыздық. - Алматы : Арда, 2006. - 243, [5] б.
2. Асылжанова, А. Б. Қазіргі жастардың сөйлеу мәдениеті / А. Б. Асылжанова. - Текст : непосредственный // Молодой ученый. - 2020. - № 49 (339). - С. 587-590. - URL: <https://moluch.ru/archive/339/75972/> (дата обращения: 26.10.2021). - Журнал мақаласы
3. Копыл В.И. «Общение в Интернетe». Изд-во: АСТ, 2005. – 48 с.
4. Қазақ сөз мәдениетінің теориялық негіздері : филология ғылымд. д-ры... дис. автореф. / Уәли Нұргелді; А. Байтұрсынов атындағы Тіл білімі институты. - Алматы, 2007. - 49 б.
5. Ожегов Л. И. Лексикология. Лексикография. Культура речи / Л. И. Ожегов. - М.: Высшая школа, 1974. - 352 с.

ҚАЗАҚ, АҒЫЛШЫН ТІЛДЕРІНДЕГІ ЖАНУАР АТАУЛАРЫ БАР ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕР

Ширнияз Әлия Әскерқызы, 1 курс, «Асмет Ұлас» педагогика және қызмет көрсету инновациялық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Мұхамбедиева Жадыра Мұхтарқызы, шет тілі пәнінің оқытушысы

Зерттеу жұмысының өзектілігі. Адам дүниетанымы кеңістікті танып білуден жинақталады. Әр ұлттың әлем бейнесі олардың дүниені танудағы көзқарастарына байланысты. Адам баласының білімі, көрген – білгені, ақылы, ойы мен оның рухани дүниесін, өмірлік тәжірибесін сөйлейтін тілінен бөлмей, тілдік әлемімен бірге қоса қарастыру, нақтырақ айтсақ, кез келген халықтың тілінде ұлттық – мәдени сипатта бекітін дүние бейнесін

антропоцентристік тұрғыда зерттеу – қазіргі заманғы лингвистиканың ең негізгі мәселелерінің бірі.

Жан-жануарлар атаулары биология, зоология оқулықтарында, сөздіктерде кездескенімен қазақ, орыс және ағылшын тілдерін салғастыра танымдық тұрғыдан талдап, зерттеген арнайы ғылыми еңбектер жетерлік деп айта алмаймыз. Діні, мәдениеті, тарихы, әлеуметтік және саяси даму жолдары бөлек ағылшын және қазақ халықтары тілдеріндегі фразеологиялық жануар атаулары бар бірліктерді салыстыра-салғастыра зерттеу арқылы олардың бойындағы ұлттық-мәдени ерекшеліктерін айқындау, ортақ айшықтарын табу, теңеулердің жасалуына негіз болған уәждерді ашып көрсету, мағына қалыптасу жолдарындағы ерекшеліктерін анықтау осы жұмыстың өзектілігін айқындайды.

Екі тілдегі фразеологиялық жануар атаулары бар бірліктерді салыстырмалы-салғастырмалы талдау қандай да бір мәдениеттану зерттеулер сияқты тарихпен, дәстүрмен, салғастырылып отырған лингвомәдени қауымдастықтардың өмір салтының ерекшелігімен танысуды тереңдету, сонымен қатар мәдениетаралық қарым-қатынас барысында әр ұлттың ерекшелігін, менталитетін, олардың бір-бірін түсінушілік, ізғиеттілік пен толеранттылыққа болжау мүмкіндігі де зерттеудің өзектілігін айқындай түседі. Зерттеуде қазақ және ағылшын тілдеріндегі фразеологиялық жануар атаулары бар бірліктерді лингвомәдени және лингвокогнитивтік тұрғыдан алғаш рет қарастырылуы да осы жұмыстың өзектілігіне жатады.

Мәселе. Ағылшын және қазақ тілдік қорындағы ішкі формаларында жануар атаулары бар фразеологиялық бірліктер.

Зерттеу жұмысының мақсаты мен міндеттері. Мәдениет пен тілді өзара біртұтас бірлікте қарастыра және ұлттық мәдени деректерге сүйене отырып, туыс емес ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық жануар атаулары бар бірліктерді әр түрлі мәдениет негізінде салыстыра-салғастыра лингвомәдени және лингвокогнитивтік сараптама жасау арқылы олардың мағына қалыптасуы мен концептілік құрылымындағы ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтау. Осы мақсатқа жету үшін төмендегідей міндеттерді жүзеге асыру көзделеді:

- тіл мен этнос мәдениетінің сабақтастығы негізінде қалыптасқан лингвомәдениеттанудың теориялық негіздері мен әдіснамалық ұстанымдарын сипаттау;
- ағылшын және қазақ тілдеріндегі жануар атаулары бар фразеологиялық бірліктердің уәждемелік жігін ашу арқылы екі халық мәдениетінің, ұлттық сананың ұқсастықтары мен ерекшеліктерін көрсету;
- ағылшын және қазақ тілдеріндегі жануар атаулары бар фразеологиялық бірліктердегі когнитивті лингвистиканың ұстанымдарына сүйене отырып талдап, екі халықтың дүниетанымында маңызды орын алатын микроконцептілерге салыстырмалы-салғастырмалы лингвомәдени сараптама негізінде олардың ішкі ұлттық мәдени маңызын ашу.
- когнитивті лингвистиканың, лингвомәдениеттанудың жануар атаулары бар фразеологиялық бірліктерді салыстыра-салғастыра талдап, олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын айқындау;

- екі тілдің фразеологиялық жануар атаулары бар бірліктердегі теңеу бейнесі негізін құрайтын компоненттерді тауып, оларға лингвомәдени тұрғыдан сараптама жасау;

Зерттеу нәтижелері. Зерттеудің нәтижесінде мынадай мәселелер ғылыми жаңалық ретінде шешімін тапты:

- Құрылымы әр түрлі ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық жануар атаулары бар бірліктердегі алғаш рет когнитивтік және лингвомәдениеттану тұрғысынан салыстыра-салғастыра зерттелді;
- Ағылшын және қазақ жануар атаулары бар фразеологиялық бірліктердің уәжі, этимологиясы, ішкі формасына сүйене отырып кешенді түрде топтастырылды;
- Ағылшын және қазақ халықтарының ұлттық дүниетанымының фразеологиялық жануар атаулары бар бірліктердегі көрініс тапқан басты танымдық концептілер аймағы, олардың жануар атаулары бар фразеологиялық теңеулердегі көрініс-мазмұны анықталып, лингвомәдени қырлары сарапталды.
- Ағылшын және қазақ тілдеріндегі жануар атаулары бар фразеологиялық бірліктердің пайда болу көздері әр халықтың тарихымен, заттық және рухани мәдениетімен, өмір-тіршілігімен тығыз байланысты болғандықтан, олардың мағынасының лингвомәдени және когнитивтік тұрғыдан талдау арқылы тарихи-этимологиялық көздерін ашуға болады.
- Әр ұлттың концептілер жүйесін дүниетаным құндылықтары құрайды. Әр тілдегі жануар атаулары бар фразеологиялық бірліктердегі мағына қалыптасу ерекшеліктері оларды концептілік жағынан жіктеуге мүмкіндік береді.
- Жануар атаулары бар фразеологиялық бірліктердегі жеке көріністер тек сол тілге ғана тән ерекшеліктермен сипатталып, ұлттық нақышпен бейнеленеді. Олардың лингвомәдени сипатын ашу ұлттық дүниетанымның сыры мен ерекшеліктерін танып білуге септігін тигізеді.

Қорытынды. Зерттеу жұмысында қазақ, ағылшын тілдеріндегі жануар атаулары бар фразеологизмдерге қатысты барлық ұғымдар, фразеологиялық тіркестер мен зоонимдік метафоралардың танымдық сипаты мен қолдану аясы қарастырылды.

Фразеологиялық бірліктердің басым көпшілігі ұлттық негізді арқау ете отырып пайда болған. Олар – ұлт өмірінің айнасы, сондықтан да бойында сақталған ұлттық мәдени негіздерге сүйенеді, себебі өркениеттің өрісі қаншалықты екені де тілден бөлек дүние емес. Ендеше ұлт мәдениеті ұлт тілінен бөлінбейді. Тіл мен мәдениет – өркениет дамуының ең алғашқы кезеңдерінен бастап үйлесімділік пен сәйкестікте өмір сүріп келе жатқан құбылыс.

Ағылшын және қазақ тілдері жануар атаулары бар фразеологиялық бірліктердің тақырыптық тұрғыдан топтастырғанда теңеу образы ретінде келетін екі тілдегі атаулардың кездесу жиілігі мен арақатынасында айырмашылықтар бары анықталды.

Құрылымы әр түрлі қазақ, орыс және ағылшын тілдерінің сөздік қорындағы сан алуан атаулардың ішінде өте жиі қолданылатын, мағынаға бай, қолданыс ауқымы кең тілдік бірліктердің бірі – фразеологиялық теңеулер.

Фразеологиялық теңеулердің басым көпшілігі ұлттық негізді арқау ете отырып пайда болған. Тіл мен мәдениет – өркениет дамуының ең алғашқы кезеңдерінен бастап үйлесімділік пен сәйкестікте өмір сүріп келе жатқан құбылыс.

Әдебиет

1. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. – М.: Высшая школа, 1984.
2. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. – М.: Высшая школа, 1996.
3. Кеңесбаев І. Қазақ тіліндегі тұрақты сөз тіркестері. – Алматы, 1954. – 706 б.
4. Сулейменова Э.Д. Казахский и русский язык: Основы контрастивной лингвистики. – Алматы, 1996.
5. Исабеков С.Е. Картина мира во фразеологических единицах неродственных языков // Актуальные проблемы межкультурной коммуникации и перевода. – Алматы, 2001.

НАША ВЕЛИКАЯ ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ВОЙНА

Юшко Алена, студент 1 курса КГБПОУ

«Алтайский промышленно-экономический колледж»

Научный руководитель: Егорова Жанна Рафаильевна, преподаватель

Актуальность работы: 20 век стал переломным в истории человечества. Это век великих открытий и потрясений, изменивших жизни людей во всем мире. Для нашей страны и её жителей самым судьбоносным моментом стала Великая Отечественная война, которая затронула все семьи в СССР. Моя семья не стала исключением, два моих прадеда ушли на войну и стали героями для нашей страны и нашей семьи.

Проблема работы: я являюсь участником поискового движения России в составе поискового отряда «Поиск», Краснощековский район. Наш отряд находит много отголосков этой ужасной войны, личные вещи, наградные документы солдат, которые так и не вернулись домой. Моя работы развила интерес к поиску информации о членах моей семьи – участниках ВОВ. Сохранение памяти об этих событиях, и, особенно, об истории своей семьи является главной целью моей деятельности.

Цель работы: узнать о героическом прошлом своей семьи:

1. кто из моих родственников был участником ВОВ.
2. какую помощь я могу внести в увековечивании памяти ВОВ.

Задачи:

1. изучить семейный архив, фотографии.
2. проследить военный путь моего прадеда
3. создать краткую биографию моего прадеда.

Мой прадед Нильга Михаил Иванович был награжден Орденом Отечественной войны II степени и медалью «За боевые заслуги». Выписка из наградного документа гласит:

Дата рождения: .1912, Место рождения: Казахская ССР, Кокчетавская обл., Рузаевский р-н, с. Андреевка, Наименование награды: Орден Отечественной войны II степени, Номер документа: 190, Дата документа: 23.12.1985, Автор документа: Министр обороны СССР. Место призыва: Рузаевский РВК, Казахская ССР, Акмолинская обл., Рузаевский р-н, воинское звание: сержант.

Еще один мой прадед Нильга Пётр Иванович 1916 года рождения был призван на срочную службу в 1937 году, и оттуда сразу на фронт в июне 1941 года в возрасте 25 лет. Воевал на Брянском фронте в 18 стрелковой дивизии. Участвовал в 4 больших боевых операциях: Болховская наступательная операция (Период участия 27.03.1942 - 27.03.1942), Оборонительная операция на воронежском и валуйско-россошанском направлениях (период участия 28.06.1942 - 28.06.1942) и Воронежско-Касторненская наступательная операция (период участия 4.01.1943 - 24.01.1943). Дослужился до звания капитана.

В 1943 году погиб в боях под Тулой. У моей семьи нет информации о том, был ли мой прадед отмечен наградами. Но в 1943 году в марте, моя прабабушка получила извещение о его смерти. В нём говорилось о том, что Петр Иванович погиб смертью героя. Он так и не увидел свою дочь, а дочь не знала своего отца. Место гибели прадедушки нам известно, Это братская могила в поселке Петушки Орловской области., Новосильского района. Моя прабабушка и ее дочь посетили братскую могилу в 2018 году, чтобы почтить память своего мужа и отца.

Моя прабабушка рассказывала один случай, который прадед описал в своем письме, в редкие минуты затишья.

Как-то они с товарищем спустились к воде, чтобы набрать котелки. Смеркалось. Вдруг в воде послышался всплеск. Они притаились, присмотревшись, увидели, что в воде кто –то барахтается. Диверсант, решили они. Бросив котелки в траву, товарищи потихоньку спустились в воду. Решили брать с двух сторон. Один ухватил за голову, другой никак не мог поймать фрица за ноги. Он все время изворачивался, был мокрый и скользкий. Наконец то все получилось, ухватившись за ноги, поволокли диверсанта из воды. Немец издавал какие-то непонятные звуки. Выйдя на берег, просто ахнули. В руках был не немец- диверсант, а большущий бобер. То, что посчитали ногами, было хвостом! Потом вся часть еще долго вспоминала этот случай и хохотала над ними.

Не знаем, было ли это правдой, или дед просто решил пошутить, но эта история пересказывается в нашей семье, и мы бережно храним эту историю.

Со дня окончания Великой Отечественной войны прошло 78 лет, но гордость и память о наших родных, принимавших участие в той страшной войне, будут жить вечно. Мы всегда будем вспоминать про советских солдат, которые не жалели своих жизней, сражаясь за будущее своих родных.

Выводы. Итак, на примере моих прадедов, я убедилась, что война – это очень страшно. Надо сделать так, чтобы война больше никогда не повторилась. Пока мы помним – они живы.

Проводя исследование, я собрала и систематизировала сведения о своем прадеде, проследила его боевой путь, познакомилась с Книгой Памяти Орловской области, том 14.

Вступила в поисковое движение России. Теперь я знаю, война закончится тогда, когда с полей сражений вернется последний боец.

Список использованной литературы:

1. Великая Отечественная война 1941-1945. Энциклопедия. - М., 1985. – 832 с.
2. Семейный архив семьи Нильга (письма с фронта, фотографии, военный билет, награды).
3. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.pamyat-naroda.ru
4. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.polk.ru

ИСТОРИЯ СЕЛА РЕБРИХА

Южакова Ксения, студент 1 курса КГБПОУ

«Алтайский промышленно-экономический колледж»

Научный руководитель: Егорова Жанна Рафаильевна

Актуальность работы: Одной из важнейших задач современной государственной политике Российской Федерации является воспитание гражданина России.

В содержание воспитания гражданина и патриота включены такие составляющие как любовь к родным местам, знания об истории малой родины. Чем полнее, глубже будут знания подрастающего поколения о родном крае, тем более действенными они будут в воспитании уважения и любви к родной земле.

Новизна исследования заключается в том, что данная работа имеет прикладное значение, так как приобретенные знания и навыки помогут возродить интерес к культурному наследию села.

Проблема изучения истории родного села является одной из самых значимых. Каждый человек должен знать о месте, где он родился, живет. Это дань благодарности, дань памяти. Поскольку в этом году я поступила в КГБПОУ «Алтайский промышленно – экономический колледж» и вынуждена уехать из любимого села, было решено исследовать его историю, узнать более подробную информацию.

Готовясь к работе, я расспросила своих родных и соседей уроженцев села, что значит для них их родное село Ребриха. Они с такой теплотой и любовью рассказывали о селе, своей улице и доме, где родились, выросли, об интересных случаях из своей жизни. Они никогда не теряют связи со своей исторической родиной.

Цель работы: изучить историю села

Для реализации поставленной перед нами цели в ходе выполнения исследовательской работы решались следующие **задачи**:

- рассмотреть общие географические сведения о селе Ребриха;
- изучить историю возникновения и развития села.

Практическая значимость. Собранные материалы можно использовать на уроках, на внеклассных занятиях, для проведения экскурсий по с. Ребриха.

Мой родной Ребрихинский район расположен в центральной части Алтайского края. По территории района проходят три уникальных ленточных бора: Касмалинский, Кулундинский, Барнаульский; протекают реки Кулунда, Касмала. Водные запасы представлены 5 озерами. Территория Ребрихинского района - 2678,9 квадратного километра, численность населения по состоянию на 1 января 2022 года - 21 663 жителя. Расстояние от районного центра до Барнаула - 113 километров. Районным центром определено село Ребриха в котором я родилась и выросла, окончила 9 классов. Именно туда я спешу каждую субботу, потому что там живут мои родные и близкие, мои друзья. Это моя Родина

Крестьяне из Белоярской слободы облюбовали для поселения место при устье впадающей в реку Касмалу речки Ребрихи в Малышевской слободе. Инициаторами образования Ребрихи были крестьяне Ефим Филиппович Харитонов из деревни Прижимовой (Касмалинской), Ларион Иванович Мельников и Афанасий Ларионович Морозов из деревни Язовой, Яков Иванович Пахаруков из деревни Шишкиной скотских выпасов около их деревень, попросили разрешения переселиться на избранное место между деревнями Клочково и Пановой при устье и Алексей Гаврилович Зырянов из деревни Усьб – Чумышской. В 1779 г. Они, ссылаясь на выпашку пашенных земель, скудность сенных покосов и впадающей в Касмалу речки Ребрихи. Канцелярия Колывано – Воскресенского горного начальства на основании справки Белоярской земской избы, поддержавшей прошение, разрешило названным крестьянам переселиться на избранное место. В четвертую ревизию 1782г в новой деревне Ребришинской было учтено 64 жителя, в том числе 28 душ мужского и 36 душ женского пола.

Мне удалось лично прикоснуться к документу, подтверждающему основание села Ребрихи, ведь это мое родное село. В краевом архиве мы ознакомились, в котором зафиксировано и прошение крестьян, и разрешение на переселение. Власти поощряли возникновение новых населенных пунктов вдоль основных дорог, и 20 августа 1779 года канцелярия Колывано-Воскресенского горного начальства разрешила группе крестьян поселиться между деревнями Клочковой и Пановой. Место поселения при устье речки Ребрихи в Малышевской слободе на фрагменте карты 1734 года отмечено красной точкой. Название населенного пункта произошло от реки Ребрихи, притока реки Касмалы. Заселение началось с того места, где сейчас находится улица Набережная. Узнав про этот факт, я была очень удивлена, ведь раньше я проживала как раз таки именно на этой улице. Из «Ойконимического словаря Алтай» Л.М. Дмитриевой следует, что село Ребриха получило название по

названию речки, на которой было расположено. Река Ребриха так названа от слова «ребровик» - т.е. протекающая по неровной ребристой местности

По данным исследователя истории освоения Алтайского края Ю. С. Булыгина, инициаторами образования Ребрихи стали крестьяне Ефим Филиппович Харитонов из деревни Прижимовой (Касмалинской), Ларион Иванович Мельников и Афанасий Ларионович Морозов из деревни Язовой, Яков Иванович Пахаруков из деревни Шишкиной и Алексей Гаврилович Зырянов из деревни Усть-Чумышской. Всего заселилось пять семей в количестве 40 человек, из них 15 человек взрослых и 25 несовершеннолетних детей. Самой старшей по возрасту была мать Лариона Мельникова. Анне Даниловне в 1779 году исполнилось 47 лет, она к тому времени вдовствовала, жила с детьми. Ее сыновья Ларион и Иван к моменту переселения уже имели по три ребенка. Одному из них Андрею исполнился всего лишь год, он – самый младший основатель Ребрихи. В четвертую ревизию 1782 года в новой деревне учтено 64 жителя. За утайку человека полагался большой штраф, поэтому данные переписи можно считать достоверными. По данным переписи населения 1795 года в деревне Ребрихе Касмалинской слободы Бийского уезда Колыванского наместничества проживало десять семей, в них 97 человек.

Вокруг Ребрихи в большом количестве имеются леса сосновые для строительства и березовые для рубки дров и изготовления разных изделий. Земля состоит из чистого чернозема толщиной до десяти вершков, лежащего на глине. Пять-шесть раз землю засевают, а потом она начинает зарастать разного рода дикой травой, чем препятствует производству посевов и становится годной к вторичной обработке только через 25 лет. Сено косят в основном вдоль речек Касмалы, Ребрихи, Барсучихи и Дальней. Пашня находится за сосновым бором между речками Торбачихой и Дальней.

В окладных книгах, рекрутских списках, ревизских сказках жители Ребрихи записаны как заводские крестьяне, обязанные обеспечивать заводы провиантом, дегтем, смолой, золой и другими припасами. Они не имели права продавать излишки посторонним людям. Многие краеведы, путешественники проявляли интерес к жизненному укладу коренных жителей Западной Сибири. И все оказались едины во мнении, что крестьяне-сибиряки следят за своим жилищем и одеждой гораздо лучше, чем крестьяне из центральной части России. Краевед Н.А.Рубакин писал, что лаптей сибиряки не носят, летом ходят в кожаных сапогах или броднях, а зимой в валенках (пимах). О своей одежде очень заботятся, в воскресные дни надевают праздничную одежду. Мужчины носят пиджаки, женщины ситцевые и шерстяные платья, зимой – полушубки. В домах у коренных сибиряков всегда опрятно, стены выбелены. В избе метут несколько раз в день, а один раз в неделю моют пол, стены и лавки. Если они не окрашены, то их скоблят добела. Путешественник В.П.Семенов-Тянь-Шанский отметил, что практически каждый крестьянский дом, за исключением бедняков, имеющих одну хату, разделен на две половины – черную и белую. В переднем углу помещена божница со старинными образами - складнями и посеребренными старообрядческими крестами. Дома покрыты тесовыми крышами, и когда прибывшие поселенцы начинают строить мазанки и крыть их

соломой, как у себя на родине, старожилы даже били их за это, объясняя, что такие постройки создадут опасность пожаров. Главную роль в еде старожилы играют чай с прикуской, состоящей из разных пирогов, калачей. Пьют чай часто и подолгу. Над свежими продуктами преобладает соленое и сушеное мясо, очень много употребляют в пищу соли и масла. Самое известное блюдо – пельмени.

Сегодня село Ребриха одно из красивейших сёл Алтайского края. Социальная сфера села представлена разнообразными учреждениями: средняя школа, специализированная коррекционная школа-интернат, два детских сада, районная больница, поликлиника, 6 аптек, Ребрихинский лицей профессионального образования, выпускающий трактористов-машинистов сельскохозяйственного производства, кондитеров, продавцов продовольственных товаров. Также в селе находится Ребрихинская детская школа искусств, районная библиотека и краеведческий музей. Ряд улиц села имеют асфальтовое покрытие. В центре села имеются двух- и трёхэтажные многоквартирные дома, однако большинство населения проживает в типичных сельских домах на одну семью.

В селе находятся Ребрихинский филиал Центрального ДСУ, Ребрихинская продовольственная компания. На реке Касмала в районе Ребрихи организовано водохранилище объёмом около 1 млн м³, используемое для рыбозаведения, орошения, отдыха населения. Длина дамбы превышает 200 метров. Ребриха связана автобусным сообщением с ближайшими сёлами, деревнями и Барнаулом. Работают службы частных такси и грузоперевозок. Ближайшая железнодорожная станция: ст. Ребриха — 9 км.

Удобное географическое положение, близость к городу Барнаулу оказывает существенное влияние на развитие реального сектора экономики и предпринимательства. Через район проходит Западно-Сибирская железнодорожная магистраль, автодорога общегосударственного значения А-321 «Барнаул - Павловск - граница с Республикой Казахстан». В 1964 году в районе создан Касмалинский заказник площадью 18 тысяч гектаров для сохранения природного комплекса ленточного бора, животных и птиц. В окрестностях села Ясная Поляна находится памятник природы «Балочная система» площадью 125 тысяч гектаров.

Список используемых источников:

1. Булыгин Ю. С. Первые крестьяне на Алтае. — Барнаул, 1974. — С. 125. Алтайская правда / Статья от 21 февраля 2016г.
2. Материалы из фонда Ребрихинского районного краеведческого музея. Выписка из постановления Президиума ВЦИК «Об образовании Сибирского края». Архивировано 16 февраля 2016 года.
3. "Список населенных мест Сибирского края. Том I округа Юго-Западной Сибири". sun.tsu.ru. Дата обращения: 17 августа 2017. Материалы из фонда Ребрихинского районного краеведческого музея. Архивировано 4 февраля 2020 года.
4. <https://www.altaregion22.ru/territory/regions/rebrihrain/>
5. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Ребриха>

4 СЕКЦИЯ. «ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ӨЗЕКТИ МӘСЕЛЕЛЕРІ/ АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЕСТЕСТВЕННЫХ НАУК»

ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ ПРОЕКТ «СПАСЕМ РЕКУ ВМЕСТЕ!»

Амирова Екатерина, Гоф Виктория, студентки 2 курса
КГБПОУ Алтайский промышленно-экономический колледж
Научный руководитель: Волвенкина Светлана Сергеевна, преподаватель
экологических дисциплин

Актуальность: Парк Юбилейный, в котором протекает р. Пивоварка, расположен недалеко от АПЭК и является местом проведения спортивных мероприятий близлежащих учебных заведений и проведения учебной практики студентов специальности «Рациональное использование природохозяйственных комплексов». Река Пивоварка (историческое название - Пранка) является левым притоком Барнаулки. Относится к малым рекам. Бассейн полностью находится в пределах Барнаула. Истоками реки до недавнего времени были небольшие озера на территории Ленинского района. Однако за последние 20-30 лет они уничтожены, речной сток перекрыт уличными магистралями. Теперь Пивоварка начинается на территории парка Юбилейный. Длина реки - около 7 километров. Устье находится на территории Центрального района (на 6 километров выше впадения Барнаулки в Обь). Экосистема реки уникальна, в низовьях частично сохранились сосновые леса — остатки Барнаульского реликтового ленточного бора. Река находится на грани полной деградации! [1,2].

Проблема: На берега городской речки жители окрестных улиц и анонимные организации выбрасывают разнообразный мусор, поэтому пойма реки Пивоварки и ее русло почти на всем протяжении в свалках, трупах животных, строительных отходах, металлоломе (корпуса старых автомобилей, доисторическая бытовая техника, металлические кровати), старых шинах и т.д.

Для привлечения внимания к проблемам реки городских властей и жителей Барнаула неоднократно проводились экологические рейды, "сплавы", субботники, участниками которых становились в основном студенты учебных заведений города и школьники. Но свалки по берегам реки опять появляются. Решить проблему лишь административными мерами и техническими способами невозможно. [2].

Цель работы: Привлечение внимания общественности к проблеме реки Пивоварки путем организации очистки её русла в черте парка Юбилейный, что улучшит экологическую обстановку данной территории.

Задачи проекта:

- осуществить поход вдоль русла реки Пивоварки для экологического обследования территории и сбора фотоматериалов.
- организовать работу по выявлению причин появления мусора в пойме реки
- провести работу по экологическому просвещению жителей окрестных улиц.
- организовать экологический субботник по очистки поймы реки Пивоварки в границах парка Юбилейный с привлечением школьников и жителей проживающих в близлежащих домах.

Таким образом, показателями результативности проекта является повышение качества состояния реки Пивоварки и экологическое просвещение населения.

Текст:

Реализация проекта предполагается в летний период (май-июнь). При этом информирование общественности о проведении экологического субботника будет осуществляться через средства массовой информации и блоге в ВК.

После реализации проекта предполагается проведение фотовыставки на сайте колледжа и в блоке ВК «Зеленый путеводитель», студенты-экологи повысят свои профессиональные навыки и получают опыт в организации природоохранных мероприятий. Повысится экологическая грамотность среди студентов колледжа, школьников и местного населения. Обратим внимание к проблеме реки Пивоварки городских властей. Экологическая организация продолжит проводить ежегодный мониторинг состояния реки Пивоварка [3,4]. Общая смета расходов на реализацию нашего экологического проекта составит 202 тыс. руб.

Результаты проекта:

Собранный в результате экологического обследования фотоматериал будет представлен на выставке в здании АПЭК и размещен на сайте колледжа, где с ним смогут ознакомиться все желающие. Студенты организации повысят свои профессиональные компетенции и получают опыт в организации природоохранных мероприятий.

Работа по подготовке информационного и материального обеспечения мероприятий позволит студентам и школьникам получить навыки по составлению анкет и листовок, обучиться сканированию, печати и копированию материалов.

Опрос, разработка и распространение листовок позволят проинформировать о проблеме и предстоящей акции (охват числа жителей 1000).

Организация экологического субботника по очистке будет способствовать улучшению экологического состояния реки и территории парка (участники около 500 человек). Кроме того, у школьников будет формироваться гражданская активность и желание участвовать в совместной деятельности, направленной на решение экологических проблем своей малой родины. Можно так же ожидать, что повысится осведомленность взрослых об окружающей среде и изменится их поведение и отношение к природе благодаря влиянию детей на своих родителей.

Давайте менять мир к лучшему вместе!

Литература

- 1 ДОКЛАД «О состоянии и об охране окружающей среды городского округа – города Барнаула Алтайского края в 2020 году» [Электронный доступ]. Форма доступа: <https://barnaul.org/upload/medialibrary/e0a/Doklad-2020.pdf>
- 2 ДОКЛАД «О состоянии и об охране окружающей среды городского округа – города Барнаула Алтайского края в 2021 году» [Электронный

доступ]. Форма доступа: <https://barnaul.org/upload/medialibrary/e0a/Doklad-2021.pdf>

- 3 Федорова А.И. Практикум по экологии и охране окружающей среды: Учеб.пособие для студ.высш.учеб.заведений.-М.:Гуманит.изд.центр ВЛАДОС, 2001.-288с.:ил.
- 4 Хаустов, А. П. Экологический мониторинг : учебник для академического бакалавриата / А. П. Хаустов, М. М. Редина. — М. : Издательство Юрайт, 2016. — 489 с. — Серия : Бакалавр. Академический курс. образование. Форма доступа: <http://www.ura.it.ru/catalog>

ҚЫЗЫЛ ҚҰЛАҚТЫ ТАСБАҚАЛАРДЫ ЗЕРТТЕУ

Амиргали Айғаным, Майбасова Альбина, 1 курс

Қостанай жоғары педагогикалық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Кайпбаев Шамил Мақсұтұлы, химия-биология мұғалімі

Өзектілігі: Қызыл тасбақаларды елімізде көбейту және Наурызым қорығын танымал етіп Қостанай облысының туризумын дамыту.

Мәселе: Қызыл тасбақалардың біздің елде жоқтығы. Наурызым қорығының өсімдік жануарларын шет елдерге сыр құпия болуы Қостанай облысының туризумы дұрыс дамымауы.

Жұмыс мақсаты: Қызыл тасбақаларды біздің елге енгізіп көбейту. Қызыл тасбақаларды енгізе отырып Наурызым қорығының өсімдік жануарларын басқа елдерге таныту. Қостанай облысының туризумын жақсарту.

Міндеттері: Қызыл тасбақаларды біздің елде тұруға үйрету және Наурызым қорағында көбейтіп туризмді дамыту.

Зерттеу нәтижелері: Тасбақалар біздің елге енді ғана келгендіктен біз оларды 5 ай көлемінде бақыладық. Тасбақалар Наурызым қорығына қалай үйреніп қалыптасқандарын көрдік. Олар енді ғана ортаға үйренісіп келдіктен әлі көбейген жоқ. Бірақ біз бақылауды жалғастырамыз. Қостанай облысының туризумына жақсы әсер етуі.

Қорытындылар: Біздің басты мақсатымыз қызыл тасбақаларды елімізге әкеліп көбейту, Наурызым қорығының өсімдік жануарларын бүкіл әлімізге танымал етіп, Қостанай облысының туризумын дамыту. Біздің ойымызша біз бұл мақсатты толықтай орындай алдық.

Әдебиет

- 1.А. Гуржий «Популярные сухопутные черепахи»
- 2.А.Е. Чегодаев. Сухопутные черепахи. – М.: ООО "АКВАРИУМ ЛТД", К.: ГИППВ; 2002
3. <http://enciklopediya.at.ua/балаларэнциклопедия>
4. <http://cherepahi.ru/тасбақа туралы сайт>.
5. Ғаламтор мәліметтері.

АСТРОНОМИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ПРОИСХОЖДЕНИЯ ОЗЕРА КРУГЛОЕ

Ахметов Асхат, 2 курс, Управления образования акимата Костанайской области КГКП «Костанайский индустриально-педагогический колледж»

Научный руководитель: Фурсанов Владимир Петрович, мастер
производственного обучения

Актуальность. В настоящее время многие ученые спорят о том, действительно ли метеоритные тела оказали свое влияние на геологическое развитие Земли. Большинство мнений сводится к тому, что на геологическое формирование планеты все-таки повлияло вторжение «космических гостей». На нашей планете огромное количество великолепных озер, созданных природой. Но некоторые ее творения не только красивы, но и весьма необычны. Не случайно, они входят в список самых красивых мест нашей планеты и стали достопримечательностями тех стран, в которых они находятся. В нашем регионе тоже много озер «блюдцев», вот о таком озере и пойдёт у нас речь, озеро называется «Круглое».

Проблема: Одной из самых техногенных катастроф для жителей Земли, вероятно, является падение метеорита. Некоторые из космических тел, которые падали на нашу планету в незапамятные времена, были настолько огромными, что вызывали смертельные волны цунами, страшные землетрясения и убивали все живое. Кратеры, которые остались после этих страшных катастроф – всего лишь напоминание землянам о том, что не исключено, что такое может повториться снова.

Цель работы: познакомиться с геологическим строением Тургайского прогиба позднего палеозоя и мезозоя на примере уникального природного объекта – Кунгуртауской астроблемы озера Круглое; уточнить причины и времени его образования.

Задачи, исходя из цели, таковы:

- изучить научный материал по этой тематике;
- совершить поход к озеру, для непосредственного исследования;
- изучить спутниковые фотографии местности;
- совершить поход к озеру, для непосредственного исследования;
- на основе метрических данных озера, произвести расчёты силы взрыва метеорита и рассчитать диаметр огненного шара.

Одной из самых техногенных катастроф для жителей Земли, вероятно, является падение метеорита. Некоторые из космических тел, которые падали на нашу планету в незапамятные времена, были настолько огромными, что вызывали смертельные волны цунами, страшные землетрясения и убивали все живое. Кратеры, которые остались после этих страшных катастроф – всего лишь напоминание землянам о том, что не исключено, что такое может повториться снова.

Десять лет назад, в феврале 2013 года, в районе российского города Челябинска упал метеорит. Как утверждают специалисты, это единственный известный на

земле случай, когда местом падения крупного небесного тела стали окраины миллионного города. Не случайно до сих пор не затихают страсти по поводу столь неординарного события.

Падение метеорита стало неожиданностью не только для челябинцев, астрономов, но и для жителей нашего города, ведь он был обнаружен только за два часа до входа в атмосферу, причем заметил его американский спутник контроля ядерных взрывов. Дело в том, что метеорит летел со стороны Солнца, поэтому оказался невидим для наблюдателей.

К счастью, обошлось без жертв. Мы могли наблюдать это явление, когда метеорит пролетал над Костанаем со своим величественным шлейфом. Мы задались вопросом, есть ли вероятность того что на образование природных объектов, в частности, озер Кунгуртауской кольцевой структуры, виною были гости из космоса.

Озеро Круглое в Камыстинском районе Костанайской области стало знаменитым со времени изучения керна из серии скважин пробурённых в нём самом и в его окрестностях в 1963-64 гг.

Мы обратились в Костанайский музей геологии и изучили предоставленные материалы по нашему вопросу исследования и выяснили, что по материалам дешифрирования космо-аэрофотоснимков выделил Кунгуртаускую кольцевую структуру, природа которой явно нетектоническая. По всем данным это нерукотворный «котлован» глубиной 200 м и диаметром около одного километра».

Пришли к выводу об ударной природе Кунгуртауской кольцевой структуры - астроблема.

На аэрофотоснимках и при обзоре с воздуха видно, что озеро Круглое располагается центральной части слабовыраженной котловины и обрамлено двумя невысокими залами, отделенными друг от друга потяжиной с цепочкой мелких озерков и мочажин. По внешнему обводу также прослеживается непрерывная узкая потчина. По этим признакам рассматриваемый объект относится к типу кольцевых структур. По названию расположенной поблизости возвышенности эта структура именуется Кунгуртауской. Она сопровождается чётко идеально круглой аномальной силы тяжести, точно совпадающей с контуром озера.

Я выбрал тему проекта «Астрономические факторы происхождения озера Круглое» потому, что во время экскурсии по Костанайскому музею геологии меня заинтересовало происхождение Озеро Круглое, которое находится в Камыстинском районе Костанайской области. И преподаватель предложил мне узнать про загадочное озеро нашей области – озеро Круглое.

Результаты исследования: расширили знания об озере Круглом, в ходе проделанных расчётов выяснили силу взрыва и диаметр огненного шара. Изучили морфологию озера и пришли к выводу, что данное озеро является астроблемой, т.е. образовалось в результате взрыва метеорита.

Выводы: Метеориты и астроблемы представляют большую ценность для науки, так как являются космическими телами, доступными для анализа В лабораториях изучают химический состав, структуру, физические свойства

метеоритов. Метеоритная опасность является серьезнейшим фактором экологического риска для нашей цивилизации, и разработка мер по ее предотвращению должна стать одной из важнейших задач, которые должны быть решены человечеством в 21-м столетии. Нашу работу можно использовать как дополнительный материал на уроках географии и краеведения.

ЛИТЕРАТУРА

1. Берри Л., Мейстон Б., Дитрих Р. Минералогия. М.: Мир, 1987. – 591 с.
2. Брагин А.Я. Еще раз об «Озере Круглом» (Кунгуртауской кольцевой структуре) //Топорковские чтения. Рудный, 2001. Вып.У. С.376-381.
3. Бронева В.А., Литвин П.А., Скрыбина Н.С.Конседиментационный позднеолигоценый грабен на северо-западе Тургайской низменности // Бюл. МОИП. Отд. геол. 1997. Вып.6. С.62-72.
4. Воинов В.Н., Брагин А.Я. О природе Кунгуртауской кольцевой структуры // Топорковские чтения. Рудный, 1992. Вып.1. С.100-101.
- 5.Воинов В.Н. Отражение астроблемы Кунгуртау (озеро Круглое) в геофизических полях // Топорковские чтения. Рудный, 1997. Вып.111. С. 290-294.

ҰЯЛЫ ТЕЛЕФОННЫҢ АДАМ АҒЗАСЫНА ӘСЕРІ

Ахат Сабина Амантаевна, I-курс,

Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Каппасова Шамшырақ Еркиновна – химия және биология пәнінің оқытушысы, ж.ғ.м., педагог-зерттеуші

Өзектілігі: Қазіргі уақытта адам өз өмірін ұялы телефонсыз елестете алмайды, ұялы телефонның оның ағзасына қалай әсер ететіні туралы ойланбайды. Адам өз денсаулығына деген қамқорлықпен қарауды дамыта алмайды, өйткені ол ұялы телефонның қауіптілігіне мән бермейді және жиі білмейді. Сондықтан ұялы телефондар туралы арнайы әдебиеттерді оқу мысалында адамдарда, бірақ ең алдымен балаларда өз денсаулығына ұқыпты қарауды дамыту өте маңызды.

Мәселе: Ұялы телефонның адам ағзасына зиянын зерттеп, шешу жолдарын іздеу.

Зерттеудің мақсаты: Ұялы телефонның адам денсаулығына әсерін зерттеу.

Міндеттері:

- Тақырып бойынша ғылыми материалды талдау,
- Ұялы телефондардың адам денсаулығына қаншалықты зиян екенін білу,
- Ұялы телефонды пайдалану кезіндегі ақауларды анықтау.

Соңғы уақытта ұялы телефондар адамдарға қажетті атрибутқа айналды. Адам тәулігіне 24 сағат байланыста болады, өйткені ол өміріндегі маңызды оқиғаларды жіберіп алмауға тырысады. Телефон қазір сыртқы әлеммен байланыс құралы ғана емес, сонымен қатар жеке ақпараттың барлық түрін сақтаушы болып табылады. Көптеген адамдар телефонына байланыс

ақпаратын, есте қалатын күндерді, түрлі файлдарды сақтайды, өз идеяларын, ойларын жазып алады, яғни телефон біздің дәптерімізді ауыстырады. [1, 15]

Телефонды пайдалана отырып, бізді қызықтыратын ақпаратты білу үшін адамдармен сөйлесуге мүмкіндік бар. Ұялы телефонды күнделікті пайдалану арқылы адам оған тәуелді болады. Ұялы телефон адам үшін басты факторға айналады. Бірақ телефонның адам денсаулығына қалай әсер ететінін ешкім ойламайды.

Ұялы телефондар – ең сенімді және жалғыз байланыс құралы. Осыдан он жыл бұрын адамзатты шарпыған жылдам мобильді «телефонизация» күні бүгінге дейін жалғасуда. Адамдарды электромагниттік толқындардың адам денсаулығына әсері туралы алаңдатуы таңқаларлық емес. Бұл мәселе ұзақ уақыт бойы, XX ғасырдың екінші жартысынан бастап зерттелді. Сол кездің өзінде адамдарды радиациядан қорғау шаралары жүргізілді, күшті сәулелену көздерінің жанында жұмыс істегенде белгілі бір ережелер болды. Ал, телекоммуникация саласындағы революциялық өзгерістерге, сондай-ақ көптеген жаңалықтар мен радиацияларға қарамастан, әртүрлі жиіліктегі электромагниттік толқындардың әсері әлі де қызу талқылануда. Ұялы байланыс барған сайын біздің өміріміздің бір бөлігіне айналып келе жатқандықтан, бүкіл әлем бойынша зерттеулер жалғасуда: ұялы телефондар адам денсаулығына зиян келтіре ме? [3, 45]

Ұялы телефонның ағзаға әсері

Радиожиилік өрістерінің адамға әсер етуінің денсаулыққа ықтимал жағымсыз әсерлерін талқылағанда, радиожиилік өрістерін рентген сәулелері, гамма сәулелері немесе қысқа толқынды ультракүлгін сәулелер сияқты иондаушы сәулелермен шатастырмау маңызды. Иондаушы сәулеленуден айырмашылығы, тіпті қуатты радиожиилік өрістері денеде ионизацияны немесе радиоактивтілікті тудыруы мүмкін емес. Осы себепті радиожиилік өрістері иондамайтын радио деп аталады. Қазіргі заманғы ұялы телефон жүйелері 800-ден 1900 МГц-ке дейінгі жиілікте жұмыс істейді. Электромагниттік өрісте ұзақ уақыт болған адамдар әлсіздікке, ашушаңдыққа, шаршағыштыққа, есте сақтау қабілетінің әлсіреуіне, ұйқының бұзылуына шағымданады. [1, 20]

Мобильді құрылғылардың қауіпсіздігін зерттеген Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының сарапшылары мынадай қорытындыға келді: ұялы телефондар ми ісіктерінің дамуына ықпал етеді.

Ұялы телефонмен жиі сөйлесу сілекей безінің қатерлі ісігінің дамуына ықпал етеді. Күн сайын ұялы телефонмен бірнеше сағат сөйлескен адамдарда сілекей бездерінің ісігінің (бастың сәйкес жағында) пайда болу қаупі 1,5 есеге артқаны белгілі болды. Сонымен қатар, ісік көбінесе ауылдық жерлерде пайда болды. Зерттеу жетекшісі бұл тәуелділікті тіркелген антенналардың төмен сигнал деңгейімен байланыстырды, соның салдарынан ұялы телефон эмитенттері жоғары қуатта жұмыс істеуге «мәжбүр болады». [4, 26]

Ұялы телефондар есте сақтау қабілетіне нашар әсер етіп, бас ауруын тудырады. Швед ғалымдары аптасына екі сағат байланыс құрылғыларынан радиацияға ұшыраған егеуқұйрықтардың мінез-құлқын зерттегеннен кейін осындай нәтижелерге келді.

Ұялы телефондардың есту мүшесіне де кері әсері бар. Қоңырау логикалық түрде артқы жағынан емес, алдыңғы бөліктен келетін көптеген модельдер бар. Өйткені, біз сөйлесетін қоңырау көзі мен динамиктің орналасқан жері бірдей телефондарды өндіру әлдеқайда арзан. Сондықтан, егер біз телефонды құлағымызға тез апарсақ және сол сәтте қабылдағыш жағымсыз әсерге ие болатын өткір сигнал шығарады - ыңғайсыздық. [2, 33]

Ұялы телефондар көру мүшелеріне де әсер етеді. Экранның сәулелену мөлшері бойынша ұялы телефондар бейнеқұрылғылар рейтингінде соңғы орында (өте аз болғандықтан). Мәселе радиацияда емес, экранның өте кішкентай өлшемдерінде. Біздің көзімізге ең аз өлшемді нысанға назар аудару өте қиын. Көз бұлшықеті біздің миымызға анық суретті беру үшін шамадан тыс күш салуы керек, әсіресе мобильді ойындарға қатысты, қолыңызда телефонмен мүмкіндігінше ұзақ уақыт өткізу кезінде кернеу шегіне жеткенде.

Ұялы телефондар мен олардың радиациясы адам денсаулығына, әсіресе балалардың денсаулығына қауіп төндіреді. Телефонда және Интернетте «өмір сүретін» адамдар белгілі бір тәуекел тобына кіреді. Телефонды жиі пайдаланатын адамдар ұялы телефон шығаратын энергияның едәуір көп мөлшерін алады.

Ұялы телефонның зиянын азайту үшін телефонмен сөйлесуге мүмкіндігінше аз уақыт жұмсау керек, өйткені телефонмен неғұрлым ұзақ сөйлессеңіз, оның адамға әсері соғұрлым жоғары болады. Ең маңызды нәрселер туралы ғана сөйлесу керек, ал телефонмен ұзақ талқылауды ұмытқан дұрыс. Адамдар түнде ұялы телефонды өшіруге жаттығуы керек, байланыс орнатылған кезде радиация ең жоғары шыңға жететінін есте сақтаңыз, сондықтан бұл сәтте телефонды құлағыңызға жақындатпау керек. Телефонды ақылға қонымды пайдалану ғана денсаулығыңызды сақтайды. [5, 18]

Зерттеу нәтижелері: Жасөспірімдердің ұялы телефонға деген көзқарас. Мен қаламыздағы білім алушылар арасында сауалнама жүргіздім.

Сауалнаманың мақсаты: ұялы телефондар туралы арнайы әдебиеттермен танысқанға дейін және одан кейінгі жасөспірімдердің өз денсаулығына көзқарасы. Ұялы телефонның жасөспірімдердің ағзасына әсері туралы әңгімелер жүргізілгеннен кейін білім алушылардың өз денсаулығына қамқорлық жасау тенденциялары анықталды, қаламыздағы кейбір білім алушылар телефонмен сөйлесуді күніне бірнеше минутқа дейін азайтса, басқалары Интернетте аз уақыт өткізе бастады.

Қорытынды

Әлеуметтанулық сауалнамаға сәйкес, ұялы телефонды қолданушылардың басым бөлігі телефондар денсаулығына әсер етеді деп есептейді, бірақ бұл өте ыңғайлы болғандықтан оны пайдалана береді. Бүгінгі күні телефондарды пайдаланудың денсаулыққа зияны туралы сенімді дәлелденген фактілер жоқ, бірақ олардың толықтай қауіпсіз екендігі де дәлелденбеген.

Әдебиеттер тізімі:

1.Верещако Г.Г. Ұялы телефондардан электромагниттік сәулеленудің ерлердің ұрпақты болу жүйесі мен ұрпақтарының күйіне әсері.

- 2.Верещако Г.Г., 2015 © Дизайн. «Беларусьская наука» баспасы» республикалық унитарлық кәсіпорны, 2015 ж., 4-5 б.
- 3.Зубарев Ю.Б. «ҰЯЛЫ ТЕЛЕФОН ЖӘНЕ ДЕНСАУЛЫҚ» монографиясы 4-ші басылым, өңдеген Юрий Б. Зубарев ҰЯЛЫ ТЕЛЕФОН ЖӘНЕ ДЕНСАУЛЫҚ (монография) Мәскеу, BIBLIO-GLOBUS, 2019 Москва BIBLIO-GLOBUS 2019, 20-бет. 44 – 45.
- 4.Кітаптардың шығарылымы Ұялы телефондардың адам ағзасына әсері Авторлары: А. Е. Коваленко, Е. Ю. Певица, Е.О. Реховская Санат: Экология «Жас ғалым» № 23 (313) журналында жарияланған. 2020 ж. 480 – 482.
- 5.Вершинин А.Е., Авдонина Л.А. Ұялы телефонның адам денсаулығына әсері. // Пенза мемлекеттік университетінің хабаршысы. – №3 (11), 2015. – Б.175-177.

ӨСІМДІКТЕРДІҢ ЖОҒАРҒЫ ТЕМПЕРАТУРАЛАРҒА ТӨЗІМДІЛІГІН АНЫҚТАУ

Ахметқанов Бекәділ

Абай облысының білім басқармасы «Геологиялық барлау колледжі» КҚМК
Ғылыми жетекшісі: Оспанова Айгуль Канатовна, химия және экология
пәндерінің оқытушысы

Зерттеу мақсаты: 1.Биотаның тұрақтылығына табиғи және антропогендік ықпал ететін экологиялық факторлармен танысу.

2.Өсімдіктердің жоғары температураға төзімділігін анықтауды; түрлі өсімдік жасушаларының цитоплазма ақуыздарының коагуляциясының температура басын анықтау

Зерттеу кезеңдері: 1кезең. Зерттеліп отырған мәселеге қатысты әдебиеттермен және көздермен таныстық. Жинақталған материалдар маңыздылығына байланысты жүйеленді.

2 кезең. Зерттеу жұмыстарын жүргізу.

Температура – жер бетіндегі негізгі экологиялық факторлардың бірі. Ол табиғи зоналармен нақты жағдайларға (жанартау әрекеті, ыстық су көздері, жылу энергетикалық қондырғылардың шығарулары) байланысты кең диапозонда ауысады. Өсімдіктердің әр түрлі бұл факторға әртүрлі қарайды. Кейбір өсімдіктер жоғары температураларға төзімді болады. кей өсімдіктер төзімсіз болып келеді. Жұмыс ағаш өсімдіктерінің әртүрлі жергілікті аймақта өсетін түрлерімен жүргізіледі. Бұл жұмыс ағаш түрлерін жоғары температураға төзімділік дәрежесі бойынша қоюға, өте төзімді ағаштарды анықтауға көмектеседі.

№1 Өсімдіктердің жоғары температураларға төзімділігін анықтау

Жұмыс барысы: Зерттеу алдында су моншасын 40°C дейін қыздыру керек. Зерттеу басында су моншасына 5 бірдей жапырақтан тұратын зерттелетін шоқты саламыз. Жапырақ сабақтарын жіңішке сыммен біріктіреміз. Жапырақтарды 40°C температуралы суда 30 мин. ұстаймыз. Соңынан алғашқы сынаманы аламыз: әртүрлі өсімдіктерден 1 жапырақтан жұлып алып, суық суы бар Петри чашкасына салады. Жапырақтар суығаннан кейін пинцетпен алып,

тұз қышқылы бір чашкаларға ауыстырады. Су моншасының температурасын 50°C дейін көтеріп, 10 минуттан соң тағы 1 жапырақтан алады. Оны қайтадан суық су бар Петри чашкасына, соңынан HCl бар жаңа Петри чашкасына салады. Осылай су моншасының температурасын 80°C дейін жеткізіп, әр 10 мин. сайын температураны 10°C көтеріп, сынама алады. HCl-ға батырғаннан кейін 20 минуттан соң зақымдану дәрежесін бұрғылт дақтар арқылы есептейді. Нәтижелерді кестеге бұрғылттану жоқ « - », әлсіз бұрғылттану « + », 50% дан жоғары бұрғылттану « + + », тұтас бұрғылттану « + + + » шартты белгіленіп кестеге толтырамыз. [3]

Зерттеу объекті. Жапырақтардың зақымдану дәрежесі

40°C 50°C 60°C 70°C 80°C

қарағаш - + ++ +++ +++++

қара - + ++ +++ +++++

Қорытынды: Тәжірибелік бірінші жұмысымда өсімдіктердің жоғарғы температурасына төзімділігін анықтадым. Тәжірибе нәтижесі мыналарды көрсетті:

40°C -Өзгеріс жоқ, 50°C –Әлсіз, 60°C –Бұрғылттану, 70°C -Жоғары бұрғылттану, 80°C -Тұтас бұрғылттану. Яғни, өсімдік жоғарғы температураға төзімсіз.

№2 Түрлі өсімдіктер жасушаларының цитоплазма ақуыздарының коагуляциясының температура басын анықтау

Жұмыс барысы:

П.А.Генкель бойынша анықтау

Өткір тілгішпен әртүрлі ағаштардың жапырақтарының эпидермисінің 12 тілігін дайындайды. Оны 2 тілікпен құбыр суы құйылған сынауықтарға орналастырамыз. Үлкен колбада суды ысытамыз. Ыстық және суық суды араластырып, 6 химиялық стакандарда температурасы 48,50,52,54,56 және 58° С болатын су моншасын дайындаймыз. Сынауықтарға t жуылған белгілер белгілейді. «+» белгісімен жасушадағы плазмолиздің барын, «-» белгісімен жоқ екендігін белгілейді. Плазмолиздің бар екендігін – тірі жасушалар, жоқтығын – өлі жасушалар көрсетеді.

Нәтижені жазу.

Өсімдіктің аты Температура, °C

48°C 50°C 52°C 54°C 56°C 56°C

қарағаш + + - - - -

қайың + + - - - -

Қорытынды: Екінші тәжірибелік жұмысымда мен түрлі өсімдіктер жасушаларының цитоплазма ақуыздарының коагуляциясының температура басын анықтадым. Тәжірибе нәтижесі мынаны көрсетті:

48°C-50°C да тірі жасушалар шамалы болды, ал 52°C, 54°C, 56°C, 58°C тірі жасушалар жоқ болды яғни тірі жасушалар температура жоғарлаған сайын жоғалады. Сондықтан өсімдіктер сарғаяды. [6]

№3 Түрлі өсімдіктердің жасушаларының құрғауға төзімділігін анықтау.

Қала көшелерінде кездесетін, бірақ таза зоналарда өсетін түрлі ағаштардың жапырақтарын алады. Жапырақтан 2-4см² болатын пластинкалар

кеседі және оларды 1:1 қатынаста сұйытылған H₂SO₄ үстіне эксикаторға салады. Пластинкаларды 2-3 сағат мөлшерде ұстайды және соңынан тіліп «бейтарап қызылмен» бояйды. Соңынан 1 молярлы сахароза ерітіндісімен плазмолизден, заттық және жапқыш шыны арасына салады. Өртүрлі көру аймағында микроскоппен қарайды. Неғұрлым тірі жасушалар көп болса, соғұрлым өсімдік құрғақшылыққа төзімді. Өсімдіктердің құрғауға (күкіртті газға) төзімділік қатарын тұрғызындар. Бұл жұмыста тіліктерде су мөлшерінде анықтауға болады. Бұл жағдайда тек тірі жасушалардың санын ғана емес, судың қандай мөлшерінде төзімділік жоғары екенін білуге болады. [6]

Қорытынды: Үшінші тәжірибелік жұмысымда мен өсімдіктің құрғауға төзімділігін анықтадым. Тәжірибе нәтижесі мынаны көрсетті: Өсімдікте тірі жасушалардың жоқтығына байланысты құрғауға төзімсіз деп қорытындылаймын.

№4 Өсімдіктердегі ақуыздардың коагуляциясына төмен температуралардың ықпалы.

а) 2-3г қарағаш немесе қайың (аязға төзімді) жас жапырақтарын, қара тополь (суыққа төзімді) немесе бөлме өсімдіктерінің жапырақтарын келіде 4мл сумен үгітеді, езеді. Келідегі ерітіндіні 6мл сумен шайып, ерітіндіні сүзгіш қағазда фильтрлейді немесе центрифугалайды. Алынған жасыл хлорофилл-протеид ерітіндісін сынауыққа құяды. Бөлме өсімдіктерінде қыста ақуыз нашар түзіледі, сондықтан ілмені 3-5г дейін алады. Барлық сынауықтардағы ерітінділерді «қармұз» қоспасында қатырады, оларды әр 5 минут сайын қарап тұру керек. [6]

Келесі шартты белгілерді пайдаланмыз.

1. Қату басында (мұз кристалдармен гомогенді масса) – «+»
2. Бөлшектеп қату (мұз кристалдарының көпшілігі, бірақ тұтас қабат емес) – «++»
3. Толық қату (мұздың тұтас қабатының пайда болуы, пробирканы аударғанда су төгілмейді) – «+++»

Нұсқа	Уақыт минутпен					
	5	10	15	20	25	30
тополь	-	-	+	+	++	+++
қарағаш	-	-	+	+	++	+++

Қорытынды: Мен төртінші тәжірибемде өсімдіктің төменгі температураға төзімділігін анықтадым. Тәжірибе нәтижесі мынаны көрсетті: 5-10 минутта өзгеріс жоқ, 15-20 минутта қату басында, 25 минутта бөлшектеп қату, 30 минутта толық қату

ЖАЛПЫ ҚОРЫТЫНДЫ:

Тәжірибе барысында өсімдіктердің жоғарғы және төменгі температураға төзімділігін анықтап шықтым. Нәтижесінде өсімдіктердің жоғарғы және төменгі температураға төзімсіз екеніне көзім жетті. Өсімдіктің қоршаған орта үшін маңызы өте зор. Ал осы температураның жоғарлауы немесе төмендеуі әсерінен мындаған өсімдіктер зардап шегіп жатыр. Температураның жоғарлауына немесе төмендеуіне себепкер факторлар мыналар:

- Өнеркәсіптен шығатын әр түрлі газдар атмосфераға кері әсерін тигізіп климат өзгеру

- Парниковіт газдардың әсерінен озон қабаты тесіліп ультракүлгін және инфрақызыл сәулелер жер бетіне өтіп климат күрт өзгеруі.
- Орманды кесу, жанартау атқылау

Әдебиеттер:

1. Баетова А. Қ «Өндірістік экология негіздері»
2. А.И.Булатов және басқалары, Инженер экологтың анықтамалығы, 1,2,3,
3. Н.А.Бирюкова. Экология негіздері. М. Владос, 2004
4. Справочник инженера-эколога т. 1, 2 М, Недра, 1999г.
5. А.И.Федорова, А.Н. Никольская. Экология және қоршаған ортаны қорғау бойынша практикум М. Владос, 2003

ОЦЕНКА ВОЗДЕЙСТВИЯ ПОСЕЛКА НА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ

Беседина Вероника, студентка 3 курса,

ЧУ «Колледж предпринимательства КИНЭУ»

Научный руководитель: Солонская Богдана Валерьевна, преподаватель специальных дисциплин

Актуальность Министр экологии назвала Костанай городом с высоким уровнем загрязнения. Поэтому было решено провести оценку воздействия жилого поселка Боровское на окружающую среду.

Согласно реестру экологических проблем Костанайской области в области ежегодно образуется порядка 250 тыс. тонн ТБО, которые размещаются на полигонах и сельских свалках.

Проблема На территории области имеется 264 объектов размещения отходов (полигоны ТБО и сельские свалки), доля их соответствия экологическим требованиям и санитарным правилам составляет 50%.

Цель Провести оценку воздействия жилого поселка Боровское на окружающую среду.

Задачи Определить интенсивность предполагаемого воздействия объекта на компоненты окружающей среды в процессе эксплуатации

Боровской — село в Костанайской области Казахстана, административный центр Мендыкаринского района. Административный центр и единственный населённый пункт сельского округа Боровской. Село Боровское находится в 82 км к северо-востоку от областного центра города Костанай. В 4 км к северо-западу находится озеро Алаколь, на западе — Боровское.

Воздействие объекта на атмосферный воздух.

Рассмотрев воздействия от общего количества котельных на атмосферный воздух условия рассеивания выполняются, поэтому достаточной является нормативная СЗЗ, равная 500м.

Определение общего санитарного состояния водоема

$I_c = 1,73$ – водоем условно чистый. Воду из него пригодна для использования на ХП нужды в населенных пунктах и промышленных предприятий без очистки или с минимальной очисткой.

$I_3 = 2$ – водоем условно чистый, пригоден для утилизации сточных вод без очистки или с минимальной очисткой.

Изменение качества воды в водоеме после сброса сточных вод

После проведенных расчетов показателей качества водоема до и после сброса сточных вод можно сделать вывод, что сброс сточных вод (бытовые и дождевые) окажет влияние на общее санитарное состояние водоема. Концентрации загрязнений больше ПДК. Т.о. необходимо организовать сточные воды в поселке, что бытовые сточные воды, которые будут сбрасываться в озеро были после очистки на канализационных очистных сооружениях, а дождевые сточные воды будут сбрасываться в озеро без предварительной очистки.

Воздействие объекта на территорию, условия землепользования и геологическую среду

При строительстве и эксплуатации изменения рельефа территории обусловлены повышением или понижением отметок поверхности, устройством различных выемок, котлованов, насыпей, отвалов, планировкой и т.п. Изменения рельефа обычно приводят к нарушению параметров поверхностного стока и гидрогеологических условий площадки строительства и прилегающей территории.

Насыпи на территории локальных очистных сооружений укреплены железобетонными плитами, что исключит неблагоприятные геологические процессы.

Зоны санитарной охраны объекта

Рассматривается промышленный объект – котельные, для него выполняется условие рассеивания и мы имеем право назначить для него санитарно-защитную зону 500м, для полигона твердых бытовых отходов – 300м, для водозаборных сооружений 500м.

Заключение. Проанализировав воздействие рассматриваемого поселка и прилегающего к нему промышленного объекта на окружающую среду, можно сделать вывод, что воздействие, оказываемое ими на поверхностные воды и на атмосферный воздух незначительны.

В целом состояние жилого массива можно оценить как нормальное.

Все предприятия, находящиеся на расстоянии 500 м, проверки условий рассеивания загрязнений от выброса котельной выполнены.

Полигон захоронения твердых бытовых отходов рассчитан на 20 лет, вывоз мусора с площадок временного хранения осуществляется 1раз в сутки механизированным способом.

Литература:

1. Методическое пособие по расчету, нормированию и контролю выбросов загрязняющих веществ в атмосферный воздух.– С.-П.: Изд-во Интеграл, 2002.

2. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнений СанПиН №4630-88
3. Санитарные правила и нормы. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1031-01. Санитарно-защитные зоны и санитарная классификация предприятий, сооружений и иных объектов.
4. Строительная климатология. СНиП 23-07-99.-М.: Госкомитет по делам строительства, 2000.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ УСТОЙЧИВОСТИ РАСТЕНИЙ К ЗАСОЛЕННОСТИ ПОЧВЫ И ВОЗДЕЙСТВИЮ ВОЗДУХА.

Беляева Валерия, 3 курс

КГКП «Геологоразведочный колледж» УО области Абай

Научный руководитель: Оспанова Айгуль Канатовна,
преподаватель химии и экологии

В нашей стране и соседних государствах наиболее распространены засоленные почвенные зоны. Они характерны для засушливых полупустынных районов. Засоленные почвы распространены в Казахстане, на юге Западной Сибири, в Центральном и Нижнем Поволжье, странах Центральной Азии. Это почвы, которые содержат быстрорастворимые соли в вредных количествах. Воздействие таких солей на растения является мощным экологическим фактором, препятствующим их нормальному росту. Засоление почвы чаще всего происходит под воздействием солей: NaCl, Na₂SO₄, Na₂CO₃, MgCl₂, MgSO₄.

Среди источников загрязнения атмосферы одним из наиболее распространенных является автомобильный транспорт. 95-99% вредных веществ приходится на выхлопные газы в виде аэрозолей сложного состава, зависящие от режима работы двигателя.

Концентрация токсичных веществ в выхлопных газах колеблется в больших пределах. Количество токсичных выбросов зависит от конструкции двигателей, чаще всего топливного механизма. На сегодняшний день выбранная мною тема становится актуальной.

Цель работы:

1. Определение влияния солей тяжелых металлов, загрязняющих биосферу, на окружающую среду.
2. Научиться экспериментально строить сравнительный ряд устойчивости деревьев к SO₂, амиакке, определять биоиндикатор-растение.
3. Определение влияния биогенных и небιοгенных тяжелых металлов на плазмоллиз проплазмы растительной клетки.

Актуальность работы:

1. Провести эксперимент с использованием простейшей методики определения количества загрязняющих веществ в окружающей среде и биосфере;
2. Дальнейшая обработка полученных результатов и предоставление профилактических мер.

С этой целью я составила план и провела работу: прежде всего, рассмотрела и проанализировала теоретический материал, литературу по данной теме и провела следующие опыты:

Опыт 1 А. Опыление растений солями и определение их устойчивости.

В этом опыте проявляется эффект переноса солей ветром.

Стволы разных деревьев измеряют и приводят в одну массу путем обрезки. Выдерживают в воде 15 минут до насыщения, после чего извлекают из воды и обрабатывают фильтровальной бумагой раствором мыла или ОП-7, ОП-10. Роль увлажнителя в естественных условиях играют гелеобразующие растворы некоторых солей, гуаминовой и фульвокислоты - выбросы, производимые источниками растений. После этого срезы веток быстро нарезают ломтиками, обновляют и помещают в емкость с отстоявшейся водопроводной водой с жесткими дозами. Сосуд плотно закрывают листом станиоля, фиксируем и записываем пробу.

Соли (NaCl, Na₂CO₃) измельчают до мелкодисперсного состояния в килограммах. На кончик палочки наматывают ватный тампон, обматывают его ниткой и используют в качестве кисточки (кисточки). С ним опыляют солями листья, стебли, кору исследуемых растений. В качестве контроля служат неопыленные растения.

Ветку помещают на рассеянный свет на 1-2 недели, избегая нагревания. Затем вычисляют следующие признаки: потеря тургора, появление инфильтрационных слабо видимых (просвечивающих) пятен, появление некроза (отмирающих тканей), увядание, усыхание краев листьев, их сокращение и т.д. также измеряют поглощение воды в пробирке(цилиндре) с помощью измерительной пробирки.

В результате: 1) Определяется степень и характер разрушения листьев под воздействием различных солей. Из процентного размера по площади всего листа измеряется площадь, некротизированная визуально. 2) Сравнивается степень водопоглощения веток растений, опыляемых различными солями. 3) Проводится сравнительная оценка устойчивости различных растений к различным солям.

Опыт 2А. Определение устойчивости к сернистому газу(А)

Сернистый газ является одним из наиболее распространенных загрязнителей воздуха. Он выделяется при сжигании органического топлива всеми энергетическими установками. Сернистый газ добывается промышленностью химической промышленности и металлургии. Он образуется при образовании скопления серосодержащих аминокислот, угля, при распаде горючих сланцев.

Воздействие сернистого газа на растение приводит к резкому снижению фотосинтеза, разрушению листьев, образованию хлороза, некроза, замедлению роста. Для получения сернистого газа используют сульфит и серную кислоту.

По этому уравнению можно рассчитать навеску соли, чтобы получить такое же количество SO₂ газа, как и при расчете объема колбы. В пустую колбу на дно помещаем меньшую горку сульфита. Рядом с сульфитом помещают тигель с H₂SO₄ пинцетом.

Берем листовой набор (5-7г), стебли обматывают нитью и подвешивают так, чтобы листья не касались реагентов. Колбу закрывают таким образом, чтобы нить, к которой прикреплен лист, оставалась между горлышком и крышки колбы. Пробка изолируется пластиной. Затем резким движением переводят тигель с H_2SO_4 в сульфит и устанавливают время начала химической реакции. Необходимо постоянно следить за сменой листьев. Через 2-3 часа растения вынимают из колбы и описывают все повреждения (хлороз, некроз, изменение после погружения в воду). Составляем сравнительный ряд устойчивости растений к сернистому газу, определяем чувствительное растение, которое является биоиндикатором [5]

Опыт 3. Определение солей тяжелых металлов в плазмолизе протоплазмы растительной клетки.

Соли тяжелых металлов распадаются на ионы в водной среде. Все ионы металлов делятся на 2 группы: биогенные (и др.) и не биогенные (и др.). Среди ионов последней группы ионы стронция и цезия действуют как биогенные ионы при замене кальция в органических веществах на Sr и K и Cs. Биогенные ионы входят в состав системы ферментов, обеспечивающих циркуляцию всех процессов в организме и клетках. Поэтому их ПДК выше, чем биогенные ионы. Дозы биогенных тяжелых металлов, поступившие на растения по воздуху (пыльцы) и талому (роса, туман, слабые осадки), входят в состав ферментной системы и включают процессы метаболизма. Медь входит в состав ферментов, участвующих в реакциях процесса фотосинтеза, влияет на усвоение других элементов.

Причина, по которой я выбрал эту тему, заключалась в том, что было интересно определить состояние растений в нашей среде. Потому что в настоящее время экологическое состояние природной среды резко снижается с каждым днем. Его основными причинами являются антропогенный фактор. Загрязнение окружающей среды от производственной и хозяйственной деятельности человека в настоящее время усиливается. Главным источником загрязнения атмосферного воздуха являются автомобили. Топливо, которое они используют, - это бензин. Под действием этого в воздух и почву проникают тяжелые металлы и различные сложные соединения. В результате этого меняется состав почвы, что также влияет на рост растительного покрова. Изучение состояния этих растений, которые очищают наш воздух, является очень актуальной проблемой.

Предлагаю следующие профилактические меры:

- использование природных компонентов при обработке почвы (наблюдение за отсутствием химических веществ в составе);
- неукоснительное соблюдение природоохранных законов;
- организация деятельности учреждений, осуществляющих контроль качества окружающей среды;
- применение нехимических биологических методов для борьбы с вредителями, сорняками в сельском хозяйстве;
- озеленение по всему городу;
- размещение предприятий за пределами города.

Использованная литература:

1. А. И. Булатов и др., Справочник инженера эколога, 1,2,3, р.
2. Н.А.Бирюкова. Основы экологии.М. Владос, 2004
3. Е.А. Перегуд "Быстрые методы определения вредных веществ воздухе" М, Химия, 1970г.
4. Справочник инженера-эколога т. 1, 2 М, Недра, 1999г.
5. А.И.Федорова, А.Н. Никольская. Практикум по экологии и охране окружающей среды М. Владос, 2003

САЛУ ЕСЕПТЕРІН ШЕШУДЕ ГЕОМЕТРИЯЛЫҚ ҚҰРАЛДЫҒЫ ҚОЛДАНУ МҮМКІНДІКТЕРІН ЗЕРТТЕУ.

Болатбекқызы Толғанай, I курс, "Құрылыс колледжі"КМҚК

Ғылыми жетекшісі: Ташкенбаева Лаззат Омархановна,
математика пәнінің оқытушысы

Өзектілігі: Ерте кезден бері салу есебінің үш түрі белгілі : кубтың екі еселенуі, бұрыштың үшсекциялануы және шеңбердің квадратурасы. Бұлар математика ғылымында үлкен рөл алады. Ақыры, циркульды, сызғышты да қолдана отырып, бұл есептерді шығару мүмкін емес екені дәлелденді. Сонан соң әр түрлі құралдардың көмегімен есептерді шешу ұсынылды. Бұлардың барлығы дерлік алгебра және геометрия ғалымдары саласында жаңа идеяларды тудырды. Бұл есептердің шешімі әркімге де оңай сияқты, себебі жеңіл тұжырымдамалар адамдарды осы есептерді шығаруда қате әдіс-тәсілдер мен жолдарға салады. Тіпті қазіргі уақытқа дейін математикалық журналдардың редакциялары, бұрыннан бері белгілі анықталған ақиқатты және циркуль мен сызғыш арқылы қиын есептердің басқа шешімі көрсетілген хаттарды қабылдауда. Одан басқа, біз бұрышты 2-ге бөлуді үйрендік, ал енді бұрыштың үштен бір бөлігіне тең бұрышты салуды және кубтың екі еселену есебін шешуді үйренгіміз келеді.

Мәселе: Біз бұрыштың үштен біріне тең бұрышты салу және кубтың екі еселену түріндегі салу есептерін циркуль және сызғыштың көмегімен шеше алмаймыз. Сондықтан бұрыштың үштен біріне тең бұрышты салу және кубтың екі еселену есептерін салу құрылғысын ойлап табу.

Жұмыс мақсаты: 1) Бұрышты үшке бөлетін құралды құрастыру. 2) Кубтың екі еселенуі салу есебін шешу үшін арнайы механикалық құрылғыны ойлап табу

Міндеттері: Салу есептері, олардың шешімдері туралы оқып-зерттеу. Бұрышты үшке бөлетін құралды құрастыру үшін керекті материалды табу және оны құрастыру. Бұл салу есебі жайлы бар әдебиеттерді зерттеп, жұмыс нәтижесінде салу есептеріндегі басты проблемаларды анықтай отырып, оларды жою.

Зерттеу нәтижелері: Тек сызғыш пен циркульдің көмегімен ғана салуға болмайтын бұрыштың үшсекциялануы есептерін шешуде жаңа геометриялық құрылғыларды құрастырдық.

Қорытынды: Салу есептері жайлы зерттеулер жүргізіліп, бұрышты үшке бөлетін геометриялық құралды құрастырдық және оны математикалық түрде

дәлелдедік, кубтың екі еселенуі салу есебін шешу үшін арнайы механикалық құрылғыны ойлап тауып, салу есептері шешіміне өз үлесімізді қостық.

Әдебиет

1. А. Адлер: теория геометрических построений/Учпедгиз, 2000г-232с.
2. И. И. Александров: сборник геометрических задач на построение/Учпедгиз, 2000г-176с.
3. А. М. Воронец: геометрия циркуля: ОНТИ, 1934г.-40 с.
4. В. А. Гейлер: неразрешимые задачи на построение//СОЖ. 2009г. №12.
5. В. В. Прослов: три классические задачи на построение Наука, 2002г.

ИССЛЕДОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ РЕКИ ПИВОВАРКА БИОИНДИКАЦИОННЫМИ МЕТОДАМИ

Гардт Дарья, студентка 3 курса, КГБПОУ АПЭК

Научный руководитель: Колова Светлана Николаевна, преподаватель

Актуальность: Качество природных вод в настоящее время формируется под действием разнородной антропогенной нагрузки. Функционирование промышленности, сельскохозяйственная деятельность, рост населения, процесс урбанизации – это очевидные причины антропогенного загрязнения природной среды, в том числе водных экосистем. Поэтому возникает необходимость получения достоверной информации о качестве окружающей среды.

В настоящее время количество и качество информации не соответствует тому минимуму, который необходим для достижения точной количественной оценки влияния антропогенных факторов на окружающую среду.

Одна из проблем, требующих оперативного решения, заключается в выборе критериев оценивания или нормы состояния природной среды.

Отчасти данную проблему призваны решать биологические методы, позволяющие, не прибегая к системе ПДК, получить интегральную оценку состояния окружающей среды вне зависимости от степени изученности антропогенного воздействия.

Методы биоиндикации основаны на том, что об изменениях в среде, в том числе о присутствии и концентрации загрязнителей судят по наличию, состоянию и поведению существующих в природе групп особей одного вида или сообществ (биоиндикаторов). Биологический метод оценки состояния водоема позволяет решать задачи, разрешение которых с помощью гидрофизических и гидрохимических методов невозможно. Оценка степени загрязнения водоема по составу живых организмов позволяет быстро установить его санитарное состояние, определить степень и характер загрязнения и пути его распространения в водоеме, а также дать количественную характеристику протекания процессов естественного самоочищения.

Цель работы – определение качества воды природного водоёма в р. Пивоварка в г. Барнауле по индексу Гуднайта и Уотлея.

Этот метод основан на определении степени чистоты воды с помощью обитающих в ней гидробионтов (организмов, обитающих в водной среде).

Для количественной оценки пространственного распределения и динамики структурных характеристик зообентоса, сообщества донных животных на точке характеризовали определенным набором показателей: видовой состав, число видов (N_{sp} , видов в пробе), индекс Гуднайта и Уотлея, численность (N , экз.) и рассчитанные на их основе индексы.

Объектом исследования является река Пивоварка.

Предмет исследования - экологическое состояние реки Пивоварка.

Задачи работы:

1. Изучить методы биоиндикации;
2. Дать физико-географическую характеристику района исследования
3. Исследовать воду реки Пивоварка методом биоиндикации;
4. Сделать выводы об уровне загрязненности воды.

Для оценки состояния реки Пивоварка был использован биоиндикационный метод по индексу Гуднайта и Уотлея. Из рассмотренных методик этот метод оказался наиболее приемлем. Эта простая, но надёжная методика биоиндикации используется для определения загрязнения водоёма органическими веществами. Для определения значений олигохетного индекса годятся только материалы дночерпательных проб. Индекс рассчитывается как отношение численности олигохет к общей численности организмов в пробе.

При этом состояние реки считается хорошим, если ОИ меньше 60%, сомнительным при ОИ в пределах 60-80%, река тяжело загрязнена, если ОИ превышает 80%. По показателю обобщенного индекса судят о степени эвтрофикации водоема.

Пробы были взяты у истока реки Пивоварка на территории лесопарка «Юбилейный» г. Барнаула. Участок отбора проб представляет собой мелководную зону. Так как, скорость течения в данном месте невелика, донные отложения представлены слоями песка и ила. Длина облавливаемого участка 3 метров, ширина 1-2 метра. Глубина от 0,2 до 0,4 метров.

Результаты отбора по видовому составу были получены следующие (название вида – количество обнаруженных особей):

- Трубочник – 4 шт,
- Дождевой червь – 69 шт,
- Улитковая пиявка – 3 шт,
- Червь малощетинковый – 2 шт,
- Шаровка – 12 шт,
- Катушка килевая – 2 шт,
- Катушка гладкая – 1 шт,
- Прудовик обыкновенный – 3 шт,
- Ложноконская пиявка – 1 шт.

Всего было обнаружено 97 особей, представителей 9 видов.

Расчет степени загрязненности водоема производился по следующей формуле:

$A = M/V * 100\%$, где

A- индекс;

М- численность малощетинок червей;

В- общее количество найденных видов.

$A=M/V=25/97*100\%=26\%$

Степень загрязнённости водоёма - 26%, менее 60% - загрязнение отсутствует, 1-2 класс качества воды.

Таким образом, можно сделать вывод, относительная численность олигохет по индексу Гуднайта и Уотлея находится в диапазоне 21-35%, по классификации качества поверхностных водоемов по зообентосу соответствует категории качества вод - чистая, биотический индекс равен 7-5.

Общие выводы:

В ходе исследования были изучены различные методы биоиндикации природных вод и выбран метод Гуднайта и Уотлея для условий района исследования.

Из рассмотренных методик наиболее приемлем оказался – индекс Гуднайта и Уотлея. Эта простая, но надёжная методика биоиндикации используется только для определения загрязнения водоёма органическими веществами. Для определения значений олигохетного индекса годятся только материалы дночерпательных проб.

Были обнаружено 97 организмов, в том числе 25 малощетинок червей.

Таким образом, можно сделать вывод, относительная численность олигохет по индексу Гуднайта и Уотлея находится в диапазоне 21-35%, по классификации качества поверхностных водоемов по зообентосу соответствует категории качества вод - чистая, биотический индекс равен 7-5.

Биоиндикационные методы широки в применении и универсальны. В перспективе будет продолжено исследование природных вод г. Барнаула (река Обь, река Барнаулка, река Пивоварка) системно и различными биоиндикационными методами для сравнения результатов.

Литература

- 1 Биологические методы, используемые для оценки загрязнения окружающей урбанизированной среды. [Электронный ресурс];[официальный сайт] – Электрон. текст. дан. – Режим доступа:<https://cyberleninka.ru/article/n/bioindikatsiya-i-biotestirovanie-prirodnih-sred-kak-osnova-ekologicheskogo-kontrolya-na-territorii-zony-zaschitnyh-meropriyatij-obekta>
- 2 Биоиндикация и биомониторинг / под ред. Д. А. Криволучкого. – М. : Наука, 1991.
- 3 Биоиндикация загрязнений наземных экосистем / под ред. Р. Шуберта. – М. : Мир, 1988.
- 4 Биоиндикация и биотестирование в пресноводных экосистемах. [Электронный ресурс];[официальный сайт] – Электрон. текст. дан. – Режим доступа:
http://elibrshu.ru/files_books/pdf/rid_bc980f344501434587067731d9a292f6.pdf Загл.С экрана.
- 5 Вайнерт, Э. Биоиндикация загрязнения наземных экосистем / Э. Вайнерт [и др.]. – М. : Мир, 1988

ҚАТЕРЛІ ІСІКТЕРДІ ЕМДЕУДЕ ХИМИЯНЫҢ РӨЛІ

Давлетбоева Гулсин Наурызқызы, 2-курс, №3 Байзақ колледж
Ғылыми жетекшісі: Абат Жайна Бердимуратқызы, химия пәні оқытушысы

Өзектілігі: Әлемде онкологиялық аурулар өлім-жітім бойынша жүрек-қан тамырлары патологиясынан кейін екінші орында. Диагностика мен емдеу әдістерінің белгілі бір жетістіктеріне қарамастан, онкологиялық аурулардың өсу қарқыны тұрақты өсуде.

Мәселе: Қатерлі ісікпен ауыратын науқастарды емдеу қиын. Қатерлі ісіктерді емдеуде химияны қолдану ең жақсы нәтиже береді. Сондықтан химиялық технологияларды қолдану бүгінгі күннің өзекті мәселесі.

Жұмыстың мақсаты: Қатерлі ісіктерді емдеуде химияның рөлін зерттеу

Міндеттері:

1 Қатерлі ісіктің түрлері мен оны анықтау;

2 Қатерлі ісіктерді емдеуде химияның рөлін анықтау.

Қатерлі ісік – жасушаның қалыптан тыс өсуі. Белгілі себептерге байланысты жасушалар ісіктік қасиеттерді өзіне сіңіріп отырып, осы алынған өзгерістерді өздерінің ішкі қасиеттеріне айналдырады, сонан соң тұқым қуалаушылық жолмен өзінің тікелей ұрпақтарына береді. Жасушалар трансформацияға ұшырағаннан кейін тоқтаусыз өседі. Организм бұл процессті басқара алмайды сонымен қатар, қоректік және энергетикалық ресурстарыды т тоқтаусыз пайдаланады[1].

Онкологиялық аурулардың түрлері:

Вальденстрем ауруы-Вальденстремнің макроглобулинемиясы немесе лимфоплазмацитарлы лимфома - микробтармен күресу үшін қажет өзгерген плазмалық жасушалардың бақыланбайтын өсуі. Бұл сүйек кемігінің зақымдалуына және гемопоэтикалық жүйенің бұзылуына әкеледі.

Созылмалы миелоидты лейкоз - сүйек кемігінде гранулоциттердің шамадан тыс түзілуі және жетілуінің бұзылуы орын алатын қатерлі қан ауруы. Лейкоздың бұл түрінің бірегей ерекшелігі белгілі бір маркері бар ісік жасушаларының болуы - Филадельфия хромосомасының болуы. Ол t(9;22) транслокациясының нәтижесінде түзіледі, онда 22-хромосоманың бір фрагменті тоғызыншы хромосоманың фрагментімен орнын ауыстырады. Нәтижесінде миелоидты жасушалардың бөліну және жетілу процесін бұзатын химерикалық ген пайда болады.

Ходжкин ауруы – лимфогрануломатоз – лимфоидты тіннің қатерлі гиперплазиясы (шамадан тыс өсуі), оның тән белгісі Березовский-Штернберг жасушалары бар гранулемалардың (түйіндердің) түзілуі болып табылады[2].

Қатерлі ісіктердің химиотерапиясы – адам ағзасына арнайы химиялық препараттарды енгізу арқылы емдеу. Оның мақсаты қатерлі ісік жасушаларының өсуін жою немесе тежеу болып табылады.

Онкологияда емнің үш түрі бар: оперативті, сәулелік және химиялық терапия. Химиотерапия емнің басқа екі түрімен салыстырғанда ең жас әдіс болып есептеледі. Онкология тарихында ең алғаш хирургтың отапышағын қолданды, одан кейін 100 жыл бұрын рақты сәулемен емдеу, ал XX ғасырдың

40-шы жылдары химиотерапия пайда болды. Ең алғашқы зерттеушілер американдық химик-фармакологтар Луис Гудман мен Альфред Гилман болды. Олар эмбихин атты жаңа препаратты жасады. Эмбихин адамдағы лимфоманың асқынған түрін емдеу үшін алғаш рет қолданды. Бұл қатерлі ісіктердің жылдам кішіреюіне және толық жойылуына әкелді[3].

Химиотерапия дамуына американдық педиатр Сидни Фарбер үлкен үлес қосты. Оны заманауи химиотерапияның әкесі деп те атайды. Өйткені ол лейкемиямен күрес үшін фоллий қышқылының антагонисттерін қолданған. Бұл қатерлі ісіктерді емдеу үшін қажетті басқа да химиотерапевттік дәрілерді жасауға мүмкіндік берді. Нақты айтатын болсақ, қазіргі таңда өте жиі қолданатын метотрексат препараты жасалды.

Химиэмболизация. Ісікті қоректендіретін артерияға эмболиялық препаратты химиотерапиялық препаратпен біріктіріп енгізгенде емдеудің ерекше түрі. Эмболиялық препараттың бөлшектері қан тамырларының люменін бітеп, ісіктерді оттегі мен қоректік заттардан айырады, ал химиотерапиялық препарат рақ клеткаларына шабуыл жасайды[4].

Платина элементі арқылы емдеу - құрамында платина бар препараттарды қолдану. Ол молекулалық деңгейде әрекет ететін арнайы қосылыстар арқылы жүзеге асырылады. Химиотерапиялық емдеу ісікпен күресудің тиімді, жоғары технологиялық әдісі ретінде танылған. Оның белгілі бір кемшіліктері бар. Дәрілік заттардың көмегімен ісік ошақтарының өсуі басылады және жойылады сонымен қатар көптеген сау жасушаларды да зақымдайды. Бұл науқас үшін химиотерапияны емдеу процесін қиындатады. Сол себепті әр кезеңнің соңында науқас мамандандырылған оңалтудан өтеді[5].

Зерттеу нәтижелері. Қатерлі ісікке қарсы химиотерапияның көптеген түрлері бар. Олар түрлері мен ағзаға әсерлерімен ерекшеленеді, бірақ мәні бір нәрсеге байланысты: препараттар ісік клеткаларын жояды және олардың көбеюіне жол бермейді.

Жұмыс барысында біз онкологияның пайда болуына қандай факторлар әсер ететінін, қандай химиотерапияның бар екенін және олардың айырмашылығын біліп, химияның рөлін зерттедік.

Қорытынды

Ауру қаупін азайту үшін салауатты өмір салтын ұстануға, жемістер мен көкөністерді көбірек жеуге, майлы тағамдарды аз жеуге және жаман әдеттерден бас тартуға тырысу қажет және темекі шегетін адамдарда ісіктердің пайда болу ықтималдығы темекі қолданбайтын адамға қарағанда он есе жоғары. Кез келген патологияның пайда болу себебі – қорғаныш күштеріміздің, яғни иммун жүйесінің дұрыс жұмыс істемеуі. Кез келген тірі ағзада рақ жасушалары болады. Иммунитеттің онымен күресуге қауқары барда қатерлі ісік болмайды. Ағза әлсіреп, типсіз жасушаларға қарсы тұруға күші қалмаса, олар ұлғая бастайды. Ісіктің алдын алу мен тоқтату үшін отамен бірге химиотерапияны қолданады. Осы себепті онкологияда химиялық препараттарды қолдану өте тиімді.

Әдебиеттер тізімі

1. Ганцев Ш.Х. Онкология [5].

2. <https://www.oncology-centr.ru/patients/articles/prichiny-raka/> [1].
3. <https://www.euroonco.ru/> [2].
4. <https://www.euroonco.ru/oncology/vidy-himioterapi> [3].
5. Химиотерапия опухолевых заболеваний. Краткое руководство под редакцией Н.И. Периводчиковой [4].

СТРОИТЕЛЬНЫЕ ОТДЕЛОЧНЫЕ МАТЕРИАЛЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ЗДОРОВЬЕ ЧЕЛОВЕКА

Докучаева Анжелика, Осадчий Владимир, студенты 2 курса
КГКП "Костанайский строительный колледж" УОАКО
Научный руководитель: Абитаева Айжан Сейтжановна,
мастер производственного обучения.

Актуальность: Чем вы руководствуетесь при выборе строительных материалов? Ценой, внешними качествами, фирмами изготовителя или просто покупаете наугад? В таком случае вам будет полезно узнать, что 30 % строительных материалов, которые нам предлагают на рынке, просто не пригодны к жилым помещениям. Многие материалы вызывают аллергию, головную боль и ухудшают общее самочувствие, некоторые даже считаются радиоактивными.

И очень редко мы задаемся вопросом, а как скажется на здоровье использование тех или иных строительно-отделочных материалов в производстве ремонта или отделки? Они модно выглядят и легко чистятся, но при этом подрывают наше здоровье. Причем иногда они делают это незаметно. Некоторые синтетические материалы выделяют в окружающее пространство пары, состоящие из различных химических веществ: фенола, формальдегида, толуола, бензола и тому подобных, способствующих возникновению целого букета хронических заболеваний. И тут я задумался:

«Так ли безопасны строительные отделочные материалы, которые мы использовали для ремонта своей квартиры?» Таким образом, была определена моя тема: «Строительные отделочные материалы и их влияние на здоровье человека».

Проблема: Если использовать современные отделочные материалы, то можно ли создать благоприятную среду в квартире?

Цель работы: Выяснить, как строительные отделочные материалы квартиры, плохо влияют на здоровье человека, выяснить какие экологически опасные вещества входят в отделочные материалы, мебель и как они влияют на здоровье человека.

Задачи:

1. Рассмотреть информацию по отделочным материалам квартиры.
2. Изучить химический состав отделочных материалов.
3. Выявить, какие они вызывают заболевания у человека. 4. Предложить пути решения экологической проблемы.

Выбирая отделочные материалы для дома или офиса, стоит задуматься не только об их внешней привлекательности и стоимости, но и о собственной безопасности. Зачастую получается так, что в погоне за эстетикой и дешевизной мы забываем о здоровье. Дело даже не в том, что нам это безразлично, а в том, что мы не знаем, какой материал экологичен, а какой содержит вредные вещества. Недавние исследования экологов показали, что воздух наших квартир грязнее, чем на улице. Оказывается, материалы для отделки содержат примеси или соединения, отравляющие атмосферу в помещении. Попробуем разобраться. При слове "экологичность" на ум приходят такие материалы, как бумага, дерево, керамика, дикий камень. Да, так оно и есть на самом деле. [3]

Результаты исследования:

В ходе исследования мы изучили:

- характеристики отделочных материалов;
- воздействие их на организм;
- было проведено исследование собственной квартиры;
- далее я провел опрос среди одноклассников (количество опрошенных человек было 25)
- провел опрос продавцов магазина строительных и отделочных материалов.

Проведя анкетирование, опрос, изучив характеристики отделочных материалов, я разработал памятку для покупателей и хочу вас ознакомить с ней:

Чем вы руководствуетесь при выборе строительных материалов?

Ценой, внешними качествами, фирмами изготовителя или просто покупаете наугад?

В таком случае вам будет полезно узнать, что 30 % строительных материалов, которые нам предлагают на рынке просто не пригодны к жилым помещениям. Многие материалы вызывают аллергию, головную боль и ухудшают общее самочувствие, некоторые даже считаются радиоактивными.

Чтобы сделать по настоящему качественный ремонт в доме и не навредить здоровью нужно разбираться в некоторых тонкостях, перед тем как решиться на покупку обратите внимание на маркировку, на ней должна быть указана буква "Г", которая означает пожароопасность данного предмета, итак знак Г-4, означает высокую пожароопасность, в любом контакте с огнем такой материал моментально загорится, знак Г-1 напротив свидетельствует о низкой пожароопасности. Среди напольных покрытий самым безопасным считается ламинат. [1, стр 29]

Средний уровень опасности у линолеума, а самым опасным признан ковролин. При покупке линолеума внимательно читайте все надписи, пометка технический, промышленный или коммерческий означает, что такой вид линолеума не подходит для дома.

При выборе краски тоже обращайте внимание на маркировку, для безопасных видов это ВС,ВД и ВА, многие украшают комнату клееным или натяжным потолком но не все знают, какой вред он может нанести.

Во время пожара такой потолок горит всего 30 секунд и выделяет вредные токсины;

В состав материала для потолка входит фенол, синильная кислота и формальдегидные смолы. Положительно влиять на здоровье человека такие вещества не могут.

Если вы сделали ремонт, а запах в обновленной комнате вам не нравится, почаще проветривайте ее и заведите комнатные растения. Хороший сквозняк избавит от любых вредных паров в воздухе.

Некоторые строительные материалы признаны радиоактивными. Воздействие такой радиации в большинстве случаев не считается губительной, но со временем может нанести вред здоровью.

Радиоактивными названы гранит, щебень, стекловолокно, фосфогипс и силикатный кирпич, по этой причине дом внутри лучше облицовывать мрамором или искусственным камнем, а гранит подойдет для наружной отделки.

Опасен для человека не сам гранит а радон который он излучает - это тяжелый газ скапливается он в подвалах и на первых этажах. Вместе с воздухом, радон попадает в легкие человека и вызывает микроожоги легочных тканей, впоследствии такое облучение приводит к раку легких. По статистике отравление радоном занимает 6 место среди причин смерти от рака. [3,стр 29]

Пути решения проблем:

1. Вместо линолеума использовать деревянные паркет, пробковые ламинаты с лакированными поверхностями;[5]
2. Вместо обоев использовать декоративную штукатурку ;
3. Вместо натяжных потолков можно выровнять их сухой строительной смесью и побелить водоземulsionей. Но здесь нужно остановить выбор на воднодисперсионной высокого качества. Дешевые или масляные краски имеют в составе сложные химические вещества, которые испаряясь, неприятно пахнут и отравляют воздух.
4. Вместо пластиковых окон деревянные рамы.

Дерево - это натуральный, экологичный материал, который бьет все рекорды популярности в мебельной индустрии. Его также широко применяют для декоративной отделки стен и фасадов, устройства полов и даже изготавливают из него дома. [5]

Выводы: В заключение хотелось бы отметить, что с написанием этой исследовательской работы, я узнала много нового об экологии жилища, узнала то, о чём, по моему мнению, должен знать каждый человек. Но, к сожалению, идеального выполнения требований правил экологии жилища практически нельзя встретить ни в одном жилом помещении. А жаль, ведь именно у нас дома таятся источники многих заболеваний.

Литература

1. Дубров А.П. «Экология жилища и здоровье человека» 1995 г.
2. Капралова Д.О. Экологическое обследование жилых помещений как критерий безопасности для здоровья человека. // Автореф. канд. дисс.. – М.: 2009. – 25 с.

3. Шефтель В.О., Дышиневич Н.Е. Токсикология полимерных материалов. // Киев: 2007.
4. Интернет – ресурсы:
<https://decor36.ru/ekologichnye-materialy>
<https://avirondevelopment.ru/blog/ekologicheski-chistye-materialy-dlya-stroitelstva-doma-kak-vybrat-bezopasnye-stroymaterialy/>

СОЛНЕЧНОЕ ЗАРЯДНОЕ УСТРОЙСТВО СВОИМИ РУКАМИ

Даулет Айдана Берікқызы, студентка 2 курса,

«Костанайский политехнический высший колледж»

Научный руководитель: Курьерова Марина Петровна, преподаватель спец.дисциплин., Есенгельдина Ботагоз Дусембеевна, преподаватель спец.дисциплин.

Актуальность: мы часто бываем за городом, вдали от источников электричества, поэтому решили сконструировать такое зарядное устройство, которое будет работать на солнечных батареях, заряжать мобильный телефон, GPS навигатор, цифровой фотоаппарат и прочие устройства.

Проблема: портативные солнечные зарядные устройства действительно работают, но если нужно часто заряжать мощные приборы на ходу, портативное солнечное зарядное устройство может не удовлетворить все потребности.

Цели работы: конструирование зарядного устройства на основе солнечных батарей, испытание его на практике.

Задачи:

- ознакомиться с возможностями "Солнечной панели" и реализовать применение элементов в зарядных устройств;
- рассмотреть создание солнечной панели для зарядных устройств;
- упростить бытовую жизнь людей;
- рассмотреть перспективы в мире новых технологии и развитие данной отрасли;
- создать максимальный комфорт, безопасность и ресурсосбережение для всех пользователей;
- показать на практике макет Солнечной панели, сконструированной своими руками для зарядных устройств.

Текст: Солнечная батарея - устройство для преобразования энергии солнца в электричество.

Покупая солнечную батарею, для зарядки различных устройств в походных условиях, многие считают, что решили все свои проблемы в данной области. Но, как показывает практика, не тут-то было, то зарядка не идёт, то мощности не хватает. Энергия, получаемая от солнечной батареи - это пока ещё некий полуфабрикат, во многих случаях непригодный для питания различных устройств. Лишь самые «некапризные» из них могут её «переварить», в основном это аккумуляторы, да и то, не всех типов. Плохое качество энергии

заключается в нестабильности выходного тока и напряжения и в малом количестве этой энергии, явно меньше тех цифр, что присутствуют в описании солнечных батарей. Как же «правильно» использовать солнечную батарею, чтобы получить от неё максимум энергии, которую она может дать?

Результаты исследования: В результате работы над изобретением, мы показали, что зарядное устройство сочетает в себе солнечные батареи, резервные аккумуляторы преобразователь напряжения, с помощью которого солнечный свет превращается в нужное нам электричество и это очень удобное туристическое снаряжение. С помощью зарядного устройства мы всегда можем зарядить телефон и быть на связи, зарядить фонарик, который просто необходим, когда мы отдыхаем на природе. Ведь в течение дня энергия накапливается во внутренний аккумулятор, а ночью – переливается в мобильный телефон

Выводы:

1. Сконструировать собственное зарядное устройство на основе солнечных батарей - это познавательно. В собственное зарядное устройство можно внести те конструктивные особенности, которые требуются лично вам.

2. Зарядное устройство визуально компактного размера и маленького веса.

3. Проведя испытание, можно утверждать, что зарядное устройство, изготовленное самостоятельно можно считать пригодным по назначению. В эксплуатации оно простое и неприхотливое.

Сконструированное зарядное устройство на основе солнечных батарей является правильным техническим решением, потому что, уезжая на длительное время или уходя в поход, где нет электрической розетки, нам необходимо иметь с собой эту вещь, с помощью которой можно зарядить все необходимые мобильные устройства.

Литература

1. Осадчий, энергоустановка [Текст] / // Электрические станцииN1, - с. 44-Нетрадиционная энергетика). - Библиогр.: с.назв.).

2. Тимошкин, энергетика и солнечные батареи [Текст] / . – М.: 1966. - с. 163-194.

3.Фугенфиров, солнечной энергии в России [Текст] / // ТеплоэнергетикаN4, - с. 6-12. - Библиогр.: с.назв.).

4. Элементы солнечных батарей и дополнительные компоненты [Электронный ресурс]: – Режим доступа:http://www.*****/solar-cell.php.

МОЛЕКУЛЯРЛЫҚ БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ БИОТЕХНОЛОГИЯ

Джилкибаева Аяна, 1 курс студенті,

Алматы құрылыс және халықтық кәсіпшілік колледжі

Ғылыми жетекші: Сабаншы Айдана Серікқызы, биология пәні оқытушысы

Өзектілігі: Қазіргі әлемде молекулалық биология және биотехнология адам денсаулығына, ауыл шаруашылығының тұрақты дамуы мен қоршаған

ортаны қорғауға байланысты жаһандық мәселелерді шешуде маңызды рөл атқара отырып, ғылыми пәндер арасында негізгі орынды алады. Тірі жүйелердің молекулалық механизмдерін терең түсіну негізінде ғылымның бұл салалары жаңа препараттарды жасауға, қасиеттері жақсартылған генетикалық түрлендірілген ағзаларды жасауға, экологиялық таза технологияларды жасауға инновациялық тәсілдер ұсынады.

Бұл ғылыми жұмыстың мақсаты: денсаулық сақтау, ауыл шаруашылығы және экология салаларындағы өзекті мәселелерді шешу үшін молекулалық биология мен биотехнологияны қолданумен байланысты перспективалар мен міндеттерді зерттеу болып табылады.

Осы мақсатқа жету үшін келесі міндеттер белгіленді:

1. Молекулярлық биология және биотехнология дамуының қазіргі жағдайын және негізгі тенденцияларын талдау.
2. Медицинадағы инновациялық биотехнологиялық шешімдерді зерттеу, оның ішінде жаңа препараттар мен генетикалық ауруларды емдеу әдістерін жасау.
3. Өсімдіктер селекциясы мен мал шаруашылығындағы гендік инженерияның мүмкіндіктерін бағалау.
4. Биотехнологияны пайдаланудың экологиялық аспектілерін талдау, оның ішінде биоремедиация және экологиялық таза өндірістік процестерді дамыту.

Молекулалық биология мен биотехнология ғылыми зерттеулер мен технологиялық прогрестің алдыңғы қатарында қалуын жалғастыруда. Олардың медицинаны, ауыл шаруашылығын, өнеркәсіпті және адам қызметінің басқа да көптеген салаларын дамытуға қосқан үлесін бағалау мүмкін емес.

Бұл ғылыми жұмыс Қазақстанның ауыл шаруашылығында молекулалық биология мен биотехнологияны қолданудың келешегі мен мүмкіндіктерін зерттеу мен талдауға арналған. Зерттеуде молекулярлық биологияның теориялық аспектілері, ауылшаруашылық өнеркәсібіндегі заманауи биотехнологиялық тәсілдер, сондай-ақ Қазақстандағы осы салалардың жағдайы мен даму болашағы қарастырылды. Зерттеу биотехнологиялық инновацияларды енгізу жағдайында қазақстандық ауыл шаруашылығының алдында тұрған негізгі тенденциялар мен міндеттерді анықтауға мүмкіндік берді.

Зерттеудің өзектілігі.

Зерттеу ауруларды емдеудің, азық-түлік қауіпсіздігін арттырудың және адам қызметінің қоршаған ортаға теріс әсерін азайтудың жаңа тәсілдеріне үнемі өсіп келе жатқан қажеттілік аясында өзекті болып табылады. Молекулярлық биология мен биотехнологияның дамуы адамзатқа осы мәселелерді шешудің жаңа мүмкіндіктерін ашады.

Зерттеу гипотезасы.

Гипотеза молекулярлық биология мен биотехнология жетістіктерінің интеграциясы денсаулық сақтау, ауыл шаруашылығы және экология салаларындағы негізгі мәселелерді шешудің тиімді стратегияларын әзірлеуге мүмкіндік береді, бұл халықтың өмір сүру сапасын айтарлықтай жақсартуға және олардың сақталуына әкеледі. қоршаған ортаның.

Зерттеу әдістері.

Зерттеу әдеби дереккөздерді талдауды, зертханалардағы эксперименттік жұмыстарды, статистикалық деректерді өңдеуді және биологиялық процестерді модельдеуді қамтитын кешенді тәсілді қолдануға негізделген.

Зерттеу кезеңдері

1. Қазіргі заманғы әдебиеттерге шолу және молекулалық биология мен биотехнологияның қазіргі жағдайын талдау.
2. Жаңа биотехнологиялық әдістерді зерттеу үшін эксперименталды зерттеулер жүргізу.
3. Алынған мәліметтерді талдау және зерттеу нәтижелері бойынша қорытынды жасау.
4. Молекулярлық биологиялық және биотехнологиялық инновацияларды практикалық қызметте қолдану бойынша ұсыныстар әзірлеу.

Қорытындылар мен нәтижелер.

Зерттеу нәтижелері жаһандық мәселелерді шешуде молекулалық биология мен биотехнологияның мүмкіндіктері туралы жаңа білім береді, сондай-ақ оларды әртүрлі салаларда практикалық қолданудың тиімді стратегияларын жасауға ықпал етеді деп күтілуде.

Осылайша, бұл зерттеу адам денсаулығын жақсарту, азық-түлік қауіпсіздігін жақсарту және қоршаған ортаны қорғаудың жаңа тәсілдерін әзірлеу үшін молекулалық биология мен биотехнологияның теориялық және практикалық аспектілерін біріктіруге бағытталған.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Иванов И.И., Сидоров А.А. Молекулярлық биология негіздері. – Мәскеу: Наука, 2018. – 256 б.
2. Петрова С.С., Михайлов В.В. Ауыл шаруашылығындағы заманауи биотехнологиялар. – Санкт-Петербург: Биотехнология, 2019. – 312 б.
3. Николаев Н.Н., Ларина К.К. Медицинадағы биотехнологиялық инновациялар. – Новосибирск: МедНаука, 2020. – 284 б.
4. Биотехнология: ЖОО-ға арналған оқулық / Ред. А.А. Каменский, Л.П. Титова. – 3-бас., қайта қаралған және қосымша – Мәскеу: Жоғары мектеп, 2017. – 576 б.
5. Қазақстан әлемдік ғылымда: Биотехнологияның даму тенденциялары / Жауапты. ред. ОНЫ. Еремін. – Алматы: Ғылым және техника, 2021. – 198 б.

КӘДІМГІ СУДЫҢ АЗ БЕЛГІЛІ ТАҢҒАЖАЙЫП ҚАСИЕТТЕРІ

Есенғалиев Талғат, 1-курс, «Электротехника колледжі» КМҚК

Ғылыми жетекшісі: Алшимбаева Индира Ерлановна, химия пәнінің оқытушысы

Зерттеу гипотезасы: судың жұмбақ қасиеттері бар. Зерттеу тақырыбы: судың қасиеттері. Зерттеу нысаны: су. Зерттеудің мақсаты: судың түсініксіз таңғажайып қасиеттерін анықтау және оның әлі белгісіз екенін білу.

Зерттеу міндеттері:

1. Осы мәселе бойынша ақпарат жинау және зерттеу.
2. Су және оның қасиеттері туралы қызықты фактілерді бөліп көрсету

3. Судың бірегейлігін көрсететін тәжірибелер жасау

4. Алынған нәтижелерді талдау

5. Қорытынды жасау

Бірінші тәжірибе: беттік керілу

Оны жүргізу үшін мен тиын мен тамшуырды қолдандым.

Біз монетаны кез-келген тегіс жазықтыққа қойып, монетаның үстінде су күмбезі пайда болғанша оған су тамшысын құямыз. Бұл судың су молекулалары мен басқа заттардың молекулалары арасында сутегі байланыстарының пайда болуының арқасында пайда болатын беттік керілу сияқты таңғажайып қасиетке ие болғандықтан болады.

Екінші тәжірибе: 100 градустан асатын қайнаған су.

Оны орындау үшін маған стақан мен микротолқынды пеш қажет болды.

Стаканды сумен толтырып, су қайнай бастағанға дейін оны микротолқынды пешке салыңыз. Біз стаканды алып, оған кез-келген кішкене затты бірден лақтырамыз. Біз судың таңқаларлық түрде қайнай бастағанын байқаймыз. Бұл құбылыстың түсіндірмесі: бұл пештегі ультра жоғары жиілікті толқындар суды бүкіл көлемде біркелкі қыздырады, сондықтан су қозғалмайды, бірақ бу пайда болмағандықтан, су қайнатпай 100 градустан жоғары қызып кетуі мүмкін.

Үшінші тәжірибе: жүзу, ал күшпен Бату

Жабдық: бірнеше сіріңке, бөтелке.

Бөтелкені сумен толтырыңыз, оған сіріңке бастарын лақтырыңыз (тамшуырды қолдануға болады) және қақпақты мықтап жабыңыз. Біз бұл заттардың су бетінде қалқып кететінін байқаймыз, бірақ олар батып бара жатқанда бөтелкені қысуымыз керек. Суды құрайтын молекулалар үнемі сырғып, бір-бірінің айналасында айналады. Бұл қозғалыстар су қысымы деп аталады. Біз бөтелкені қысқанда, бөтелкедегі судың қысымы, соның ішінде осы бастардың ішінде де артады және олардың ішіндегі ауаның қысылуына әкеледі.

Осыған байланысты ауа алатын көлем азаяды. Бұл судың қысымының жоғарылауы бұл сіріңке бастарын ішіндегі сумен бөтелкедегі қоршаған суға қарағанда тығызырақ етеді, сондықтан олар батып кетеді. Бөтелкені түсірген кезде оның ішіндегі судың қысымы төмендейді. Және олар қайтадан айналасындағы Судан жеңілірек болып, бетіне көтеріледі.

Төртінші тәжірибе: бұлттың пайда болуы

Жабдық: банка, резеңке қолғап, сіріңке, резеңке.

Құмыраның түбін толығымен жабу үшін жеткілікті мөлшерде су құйыңыз, содан кейін су оның қабырғаларын ылғалдандыратындай етіп құмыраны бұраңыз. Біз резеңке қолғапты мойынға тартамыз, бірақ оның саусақтары ішке қарай бағытталған. Содан кейін біз қолымызды қолғапқа салып, саусақтарымыз сыртқа қарай созылатындай етіп жоғары қарай созамыз. Біз сіріңкені жағып, бір сәтте қолғапты алып тастаймыз, содан кейін жанып тұрған сіріңкені банкаға тастаймыз.

Мен қолғапты саусақтарым ішке қарай бағыттайтындай етіп тартамын. Құмырадағы су сіріңкені сөндіріп, түтін пайда бола бастайды. Қолды қайтадан қолғапқа салып, оны сыртқа бұрыңыз. Бұлт банкте қалыптаса бастайды. Бұл барлық бөлшектер құмыраның түбіне түскенше жалғасады. Бұл осылай жұмыс

істейді, өйткені: ауа қолғаппен қысылады, өйткені ол құмырада біраз орын алады, қолғаптың саусақтарын сыртқа қарай созады, біз құмыраның ішіне біраз орын қосамыз; құмыраның ішіндегі ауа салқындатылады, ал сөнген сіріңкеден шыққан түтін молекулалардың қосылу механизмін іске қосады, олар түтін бөлшектеріне қосылып, бұлт түрінде конденсацияланады .

Бесінші тәжірибе: тұщы суда – батып кетеді, ал ауыр суда-жүзеді.

Жабдық: 2 кесе, 2 жұмыртқа, тұз.

Екі стаканды да сумен толтырыңыз, олардың біреуіне тұз құйыңыз (200 мл суға 1 ас қасық мөлшерінде). Әр стаканға жұмыртқаны салыңыз. Тұз жоқ құмырада жұмыртқа батып кетеді, ал тұзды су ыдысында жұмыртқа қалқып кетеді. Себебі тұзды су тұщы суға қарағанда ауыр, сондықтан итеру күші пайда болады (5-қосымша).

Алтыншы тәжірибе: капиллярлық қасиеттері

Жабдық: 2 кесе, майлық, бояу.

Бір стаканды боялған сумен толтырыңыз. Біз майлықты бұрап, оның бір ұшын стакан суға, ал екінші ұшын бос стаканға саламыз. Біраз уақыттан кейін (3, 4 сағатта) біз бос болған стаканның сумен толтырыла бастағанын көреміз. Біз судың төмен қарай ағып жатқанын білеміз, бірақ бұл жағдайда беттік керілуге байланысты су капиллярлық қасиеттерді көрсетеді, яғни ол көтеріле алады жердің тартылуына қарамастан.

Жетінші тәжірибе: тез қататын су

Жабдық: бөтелке, мұздатқыш.

Бөтелкені тазартылған сумен немесе өте таза сумен толтырыңыз, бөтелкенің жоғарғы жағына дейін үлессіз. Біз оны мұздатқышқа екі сағатқа қоямыз. Уақыт өткеннен кейін біз бөтелкені ақырын шығарып, қатты затқа қатты соққы береміз. Біз судың қата бастағанын байқаймыз (8-қосымша). Су салқындату орталықтары болған кезде ғана қатып қалады (мұндай орталықтар қоспалар, шаңдар немесе діріл болуы мүмкін).

Ал біз мұздатқыштан алған суды гипотермиялық деп атайды. Гипотермиялық су тек нуклеация орталықтарының болмауымен қатып қалудан сақталады. Сондықтан мұздату орталықтары пайда болғаннан кейін (бұл қарапайым дірілден болуы мүмкін), салқындатылған су тез қатып қалады.

Сегізінші тәжірибе: ыстық табадағы шарлар

Жабдық: ыстық табақ.

Ыстық табаға бір тамшы су құйыңыз. Біз шар тәрізді судың ысқырып, секіріп, табаның бетіне домалап, өте баяу буланып жатқанын көреміз (9-қосымша). Ыдыс пен тамшы арасында бу қабаты пайда болады және ол жылуды нашар өткізеді, сондықтан су баяу буланып кетеді.

Тоғызыншы тәжірибе: қозғалтқышы бар тіс тазалағыш

Жабдық: сабын, тіс тазалағыш, бассейн.

Бассейнді сумен толтырыңыз. Тіс тазалағыштың ұшын сабынмен жайып, оны суға батырыңыз. Біз тіс тазалағыштың су бетінде жүзе бастағанын байқаймыз, фотосуретте бұл іс жүзінде байқалмайды, бірақ мұқият қарасаңыз, тіс тазалағыштан кейінгі толқындар мен сабын қалдықтарын көре аласыз). Ол

қалқып жүреді, өйткені сабын судың беттік керілуін азайтады және гетерогенділік пайда болады, бұл оның алға жылжуына әкеледі.

Оныншы тәжірибе: оптикалық қасиеттер, спектр

Жабдық: тостаған, айна.

Қабырғаға немесе кез-келген бетке жарық спектрі көрінбеуі үшін айнаны сумен ыдысқа салыңыз. Бұл жағдайда су жарықты оның компоненттеріне ыдырататын призма рөлін атқарады.

Он бірінші тәжірибе: оптикалық қасиеттер

Жабдық: жартылай дөңгелек үстіңгі пластикалық бөтелке, қайшы, тығын, киізден жасалған қалам.

Киізден жасалған қалам мен тығынның көмегімен біз екі контурды белгілейміз. Осы екі жарты шарды кесіңіз. Біз екі бөлікті желіммен немесе пластилинмен байланыстырамыз және желімдейміз. Алынған сфераны сумен мұқият толтырыңыз, сонда ауа жоқ. Біз су ұлғайтқышын алдық. Егер біз оны кез-келген мәтінге бағыттайтын болсақ, онда сөздердің қалай үлкейе бастағанын байқаймыз. Осылайша біз судың оптикалық қасиеттері бар екенін білдік.

Қорытынды

Су барлық бар организмдердің өмірінде үлкен рөл атқарады. Ол нәрлендіреді, жылытады және салқындатады. Бұл су ортасының көптеген тұрғындары үшін тіршілік ету ортасы. Ол климатты қолдайды, соның арқасында Жер тұрғындары өте ыңғайлы. Және бұл тізім жалғасуда. "Су, сенің дәмің де, түсің де, иісің де жоқ, сені сипаттау мүмкін емес, сенің не екеніңді білмей рахаттанасың. Сіз өмір үшін қажет деп айта алмайсыз: сіз өмірдің өзісіз. Сіз бізді қуанышқа толтырасыз, бұл біздің сезімдерімізбен түсіндірілмейді".

Жүргізілген эксперименттердің нәтижесінде су шын мәнінде жұмбақ және таңғажайып қасиеттерге ие деген гипотезаны растауға болады. "Суды бақылай отырып, адам көп нәрсені біле алады".

Әдебиеттер

1. М.Қ.Оспанова, Қ.С.Аухадиева, Т.Г.Белаусова Химия 9-сынып жалпы білім беретін мектептің 9-сыныбына арналған оқулық
2. Экология — 2011 жылы Астана қаласы «Фолиант» баспасы Ф. Иштаева, Л. Костарева, Ш. Набидоллина.
3. «Су – Википедия»

КҮНБАҒЫС ТҰҚЫМЫНЫҢ ҚАБЫҒЫН АҒАШ-ЖАҢҚАЛЫ ТАҚТА (ДСП) ДАЙЫНДАУДА ҚОЛДАНУ

Жалғасұлы Диас, 2 курс «Арқалық политехникалық колледжі» КМҚК

Ғылыми жетекшісі: Нұрманбетова Алтынай Сабитбекқызы, биология пәнінің оқытушысы

Ғылыми жұмыстың өзектілігі:

Күнбағыс тұқымының қабығын жинау және қайта өңдеу ірі инвестиция және білікті мамандарды аса қажет етпейді, сонымен қатар, инвестицияның тез

қайтарылуымен сипатталады. Осыған байланысты, мен құрылыста күнбағыс тұқымының қабығын пайдалану осы мәселені жоюдың ең тиімді нұсқаларының бірі деп санаймын. Ғылыми-зерттеу жұмысымда күнбағыс тұқымының қалдықтарының тиімді пайдалану жолдары ұсынылды. Егер осы ұсыныстарым әрі қарай ел игілігіне жараса менің мақсатымның орындалғаны деп білемін.

Мәселе: Қазіргі қарқынды дамып келе жатқан әлемде адамзат ауқымды экологиялық проблемамен бетпе бет келді, себебі, өндірістік қалдықтардың түрлі жою әдістерін қолданса да олар қоршаған ортаға, яғни экологияға теріс әсерін тигізеді.

Ғылыми жұмыстың мақсаты: Күнбағыс тұқымының қабығына негізделген ағаш-жаңқалы тақта (ДСП) жасау және оның физикалық сипаттамаларын зерттеу.

Міндеттері:

- 1) Үй жағдайында ағаш-жаңқалы тақта (ДСП) жасаудың мүмкін әдістерін білу;
- 2) Күнбағыс тұқымдарының қабығынан ағаш-жаңқалы тақта (ДСП) жасау;
- 3) Ағаш үгінділерінен ағаш-жаңқалы тақта (ДСП) жасау;
- 4) Дайын болған ағаш-жаңқалы тақтаның (ДСП) физикалық сипаттамаларын салыстыру.

ҚР Президенті Қ.Тоқаевтың 2020 жылғы 1-қыркүйектегі Қазақстан халқына жолдауында: «Қоршаған ортаны қорғау және экологиялық даму – еліміз үшін алдыңғы кезекте тұрған мәселе. Бүкіл өркениетті әлем жұртшылығы осы мәселемен айналысуда. Бізге де мұндай жаппай үрдістен шет қалуға болмайды» - деп атап көрсеткен еді.

Осыған орай, мен ғылыми жұмысым арқылы күнбағыс тұқымының қабығы қалдықтарын қайта өңдеу арқылы экологиялық таза өнім алу жолын ұсынамын. Бұл дамыған елдерде өзекті және оларды құрылыста қолдану арқылы қоршаған ортаны қорғауға өз үлестерін қосады.

Күнбағыс майы өндіруде ғана емес сонымен қатар, тұқымдарды өңдеу кезінде пайда болатын жанама өнімдері үшін де кеңінен танымал. Бұл күнбағыс қалдықтары ақуыздар мен дәрумендердің көптігіне байланысты ауылшаруашылық жануарлары үшін ең құнды және салыстырмалы түрде арзан жем болып саналады.[1] Күнбағыс дәнінен май бөлінген кезде пресстеу зауыттарында көп мөлшерде қабық пайда болады, тұқымның жалпы санына шаққанда шамамен 14%. Бұндай мөлшердегі қабықты тастау қымбат және қиын.

Қалдықтар қоршаған ортаның негізгі ластаушылары, сондай-ақ пайдалы компоненттердің тасымалдаушылары болып табылады, сондықтан қоршаған ортаны қорғау және ресурстарды ұтымды пайдалану проблемаларын қалдықтарды өңдеу, сондай-ақ аз қалдықты технологияларды қолдану арқылы шешуге болады.[3]

Негізгі дайындалатын тақта көлемі-50×50 см-ден аспайды. Өндіру технологиясы-бұл шағын өндірістік процесс, онда автоматты кезеңдер қолмен атқарылатын жұмысқа ауыстырылады:

-ағаш үгінділерін кішкене контейнерде араластыру (10-15 л);

-желім қосу және үгінділердің толық сіңіуін қамтамасыз ету;

- аз қысыммен пішіндеу;

-алынған ДСП фрагментін ауада салқындату және шеттерін кесу. Жұмыста байланыстырушы зат ретінде ПВА-М және ағаш желімі қолданылады.

Ағаш-жаңқалы тақта (ДСП) жасауда жоғарыда сипатталған технология қолданылды, бірақ, арнайы жабдықтың болмауына байланысты ыстық пресстеу кезеңі қолданылмады. Өнімнің пішіні қалыптастырылғаннан кейін қалыпты температурадағы ауада кептірілді.[4]

ПВА-М желімі ылғалға төзімсіз болғандықтан және өнімнің орталық бөлігі ұзақ кебетіндіктен, байланыстырғыш ретінде тез құрғайтын, ылғалға төзімді ағаш желімін қолдана отырып, ағаш-жаңқалы тақтаның (ДСП) тағы бір данасын жасау туралы шешім қабылданды.[5]

Зерттеу нәтижелері:

1) Күнбағыс тұқымдарының қабығынан ПВА желім және ағаш желім қосылған екі түрлі ДСП жасалды,оған

2) Ағаш үгінділерінен ПВА желім және ағаш желім қосылған екі түрлі ДСП жасалды;

3) Жасалған үлгілердің физикалық сипаттамаларының салыстырмалы кестесі дайындалды.

Қорытынды. Тақырып бойынша зерттеу жұмысы барысында қойылған міндеттерді толығымен орындадым.

Мен күнбағыс тұқымының қабығын ДСП өндірісі үшін материал ретінде пайдалану үгінділер қоспасынан гөрі тиімдірек және маңыздырақ деп есептеймін, өйткені:

- Ағаш барлық жерде және әрқашан пайдаланылады, сондықтан үгінділердің орнына тұқым қауызын пайдалану қоршаған ортаның тазалығына әсер етеді;

- Жартылай дөңгелек пішінді болғандықтан, күнбағыс тұқымдарының қабығы үгінділерге қарағанда берік;

- Қабық негізінде жасалған өнім үгінділер қоспасы негізінде жасалған өнімге қарағанда әлдеқайда жеңіл және бұл физикалық сипаттама өндірісте маңызды;

- Қабық негізіндегі ДСП ағаш үгінділерінен жеңіл болғанымен, екеуінің де беріктігі бірдей.

Менің дайындаған ДСП үлгілерін дайындауға жалпы 4600 (төрт мың алты жүз) тг қаржы жұмсалды. Күнбағыс тұқымының қалдығынан үй жағдайында ағаш-жаңқалы тақта жасаудың жолын әрі қарай арнайы жабдықталған, шағын көлемдегі өндірісте немесе қосалқы шаруашылықта жүзеге асыруға болады.

Әдебиет

1) Атақұлов Т.А және басқалар «Өсімдік шаруашылығы» практикумы, «Агроуниверситет» баспасы

2) Жаңабаев Қ. Агрономия негіздері, «Фолиант» баспасы,2007 жыл

3) Иштаева Ф.,Костарева Л., Экология:Оқу құралы-Астана Фолиант,2011

4) <http://stroyres.net/lesnye-materialy/drevesnie-pliti/dsp/proizvodstvo.html>

- 5) <http://www.vzavtra.net/materialy/sheluxa-semyan-podsolnechnika-mozhet-byt-ispolzovana-dlya-izgotovleniya-betona.ht>

КАСПИЙ ТЕҢІЗІНІҢ ҚАЗІРГІ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЫН ЗЕРТТЕУ

Жубаназарова Аружан Муратбайқызы, 1-курс студенті Астана қаласындағы

Қазақстандық Швейцария-Американдық колледжі

Ғылыми жетекші: Керімбай Арман Мейрамұлы, биология пәні оқытушысы

Өзектілігі: Егер біз Каспий теңізінің экологиялық жағдайын қолға алмасақ, енді басталып жатқан экологиялық катастрофа үлкен масштабқа кеңеюі мүмкін. Бұл экологиялық проблеманы шешу тек Қазақстан мойнында емес, сонымен қатар Ресей, Түрікменстан, Иран, Азербайджан елдері де барынша бірлесіп, атсалысуы керек.

Мәселе: Қазақстанның інжуіне айналып кеткен Каспий теңізінің бүгінгі күні табиғи экологиялық жағдайы соңғы жылдары нашарлап бара жатқанына барлығымыз куәміз. Соңғы бір жылда instagram, youtube, tiktok сияқты әлеуметтік желілерде Каспий теңізі жағасындағы табиғи апаттық жағдайдың бастапқы кезеңдерінің орын алған бейнелерін түрлі видеолар арқылы көре аламыз. Өзім батыс жақтан болғандықтан, Каспий теңізінің бұндай жағдайына бей-жай қарай алмаймын.

Жұмыс мақсаты: Соңғы кезде Каспий теңізінде туындаған, жылдан-жылға кеңейіп жатқан өзекті экологиялық проблемаға көпшіліктің назарын аударту.

Міндеттері:

- 1) Каспийдегі қырылып жатқан жануарлар мәселесін көтеру.
- 2) Каспий теңізі суының тартылуын қарастыру.
- 3) Адамдардың табиғатқа немқұрайлы қарауын жақсы жаққа қарай өзгерту.

2023 жылы эcobелсенділер әлеуметтік желілерде Каспий теңізі жағасы туралы өзекті экологиялық мәселелерді көтеріп, дабыл қаққан болатын. Каспий теңізінің тартылуы есебінен бірінші кезекте сол жерде тіршілік ететін жануарлар азап шегуде. Итбалықтардың, аққулардың саны күрт төмендеп кеткен. 2023 жылдың 8 маусымында Каспийдің экологиялық жағдайына байланысты төтенше жағдай жарияланған болатын. Каспий теңізінің экологиясының бұзылуы тікелей біздің елдің экономикасына қатты кері әсерін тигізері сөзсіз белгілі.

Зерттеу нәтижелері: Экологтардың пікірінше, егер адамзат осы проблемаға дұрыстап назар аудармаса, Каспий теңізі Арал теңізінің кешкен жағдайын қайталауы мүмкін. Соңғы 120 жылда Каспий теңізіндегі су деңгейі түсіп, мекендеуші жануарлар саны азайып кеткен. Қоғамға зиянын тигізетіндер мен өз жеке басы үшін мемлекетін ұятқа қалдыратындар саны аз болу үшін дұрыс тәрбие отбасынан басталуы керек. Тек Каспий емес, барша Қазақстанның табиғаты қашанғы адам іс-әрекетінен зардап шеге беруі жалғасады?

Соңғы жылы Каспий теңізінен жануарлардың өлекселері көбейген. Әсіресе аққулардың қырылуы жаныма қатты тиеді. Бұндай экологиялық трагедиядан кейін экологтар арнайы сараптамалық зерттеу жұмыстарын жүргізіп, себептерін анықтауда. Өкінішке қарай, Маңғыстау облысындағы Қаракөл аумағынан 2023 жылдың желтоқсан айында құстардың ішіндегі ең әдемісі – аққудың 900 шақты өлексесі табылған. Бұл жағдай ветеринарларды да алаңдатуда. 2024 жылдың ақпан айының басында тағы да аққу өлімі артты, осы жолы байланысы бар деген себеппен Rixos Water World Aktau курорттық қонақ үйіне қатысты іс қозғалды. Мен өзім туризм мамандығында оқығандықтан, бұл түйіткіл мәселені зерттеу маған өте қызық болды. «Aktau Tourism Ltd» туристік компаниясы табиғатты қорғау заңнамасын сақтамағаны белгілі болды.

Каспийдің күннен күнге ластанып жатқаны әсерінен табиғатымыз жапа шегуде. Бұны тезірек қолға алып, кінәлілер экологиямызға тигізген зияндығы үшін тиісті жазасын алулары керек. Лас ағын сулары, өндіріс қалдықтары, қоқыстар Каспийімізге зиянын қатты тигізуде. Rixos Water World Aktau курорттық қонақ үйінің бұл бірінші жіберген қателігі емес. 2022 жылы бұл қонақ үй лас төгінді суды мөлшерден тыс ағызып, 76 млн теңге айыппұл төлеген. Осыған ұқсас экологиялық апат салдарынан 2020 жылы Каспий итбалығы Қызыл кітапқа енді. Бұл Каспий итбалықтарының да жағдайы мәз емес екендігін көрсетеді. Тек қонақ үй кінәлі емес, қарапайым қала тұрғындарының табиғатқа деген жауапсыз іс-әрекеті мен браконьерлердің жауыздығы да қосылып, зиянды нәтижесін көрсетуде. Жаз мезгілінде Ақтау қаласында демалған адамдардың Каспий итбалығын жауыздықпен таяқпен және тастармен ұрып, сабағаны барлығымыздың есімізде. Осы жануарларымызды, Каспий сияқты табиғи байлығымызды қолда бар кезінде бағалап, барынша қорғап, зияндық еткендерге қатаң шаралар қолданып, Қазақстанның болашақ ұрпағына аман-есен қалдыруды ойлауымыз керек. Каспий теңізіне қалай болса солай зиян тигізген қатігез адамдар қылмыстық кодекс бойынша жауап беруін адал азаматша ретінде талап етемін. 2020 жылы Каспий итбалығы Қызыл кітапқа енгенімен, 2022 жылы Маңғыстау облысында 390 Каспий итбалығы өлген. 1924 жылдан бері Каспий итбалығының популяциясы өте қатты кеміген.

Ал енді келесі кезекте Каспийдегі бекірені қарастырсақ. Оның саны 1990 жылдан бері күрт азайып, құлдырап барады. Қатты ысырапшылдықтың да шегі болу керек. Балық қоры стандартты деңгейден түсіп кетпеуін қадағалап отыру маңызды деп есептеймін. Браконьерлерді суқаным сүймейді және олардың жауыздығын ешқандай сылтау себептері ақтай алмайды. Батыстың ең бағалы тағамы – Қазақстандық бекіре уылдырығын барлығымыз білеміз. Браконьерлер бекірелерді уылдырық шашатын жасына жеткізбестен аулайды. Бекірелер тек қолайлы ортада және тиімді кезеңде ғана уылдырық шашатынын ескерсек, браконьерлер Каспийдің байлығын ұрлауынан қатты қапаландым. Жылдан жылға бізден сыртқа қарай 500-600 тонна бекіре ұрланып жатыр. Әрбір Каспий мекендеушісі біздің ел байлығы. Қалайша ел байлығының сыртқа кетуіне жол береміз? Заңсыз балық аулайтындарға өте қатты жаза берілсе екен деймін. 2023

жылы мамырда және қазан айларында Форт-Шевченкода 40 итбалық, 37 бекіре қырылыпты. Осындай жағдайлар кезінде балық шаруашылығы бассейндік инспекциясы жұмысының маңыздылығы қарапайым халық көзіне көрінеді. Олар үнемі мониторингтер мен сынамалар алып, балықтардың не себепті қырылғандығын зерттейді

Осылай жалғаса берсе, жиырма жылда Каспийді мекендейтін балық қалмайды. Себебі екінші жақтан Каспий суының тартылуын да дабыл қағып көтерейік. Каспийдің су деңгейі төмендегені тек Батыс Қазақстанды ғана емес, бүкіл елімізді алаңдатуы қажет. Әлемдік климаттың әсерінен бөлек адами фактор да осыған өзінің кері үлесін тигізіп жатқаны белгілі. Каспий теңізі 1950 жылдан бері тартылып жатыр. Су айдынының эко жүйесі бұзылса, Батыс Қазақстан климатына және экологиясына тікелей кері әсерін тигізеді. Бұл адамзатқа қауіпті проблеманы 2023 жылы отандық телеарналар көтеріп келеді. XXI ғасыр соңында мүлдем құрғап жойылуы мүмкін дейді ғалымдар.

Қорытындылар: Ғылыми жетекшім Керімбай Арман Мейрамұлымен бірге Каспий теңізінің қазіргі экологиялық жағдайын зерттедім. Каспийдің экологиялық жағдайы жетекшім екеуміз қатты ойландырады, сондықтан осы тақырыпты таңдадық. Соңғы кезде Каспий теңізінде туындаған, жылдан-жылға кеңейіп жатқан өзекті экологиялық проблемаға көпшіліктің назарын аударту қолымыздан келді. Каспийдегі қырылып жатқан жануарлар мәселесін көтердік. Каспий теңізі суының тартылуын қарастырдық. Адамдардың табиғатқа немқұрайлы қарауын жақсы жаққа қарай өзгертуге тырыстық. Мен колледжде «Туризм» мамандығында оқығандықтан, алдымен Каспий теңізі экологиясын жөнге келтіріп, тек содан кейін туризмін жоғарғы тиісті деңгейге жеткізе аламыз деп ойлаймын. Экологиясы бұзылған жерге ешқандай турист келмейді, тиісінше экономикаға кіріс келмейді.

Адамдар кішкене пайда құмарлығын, ашкөздігін тыю керек. Құдай табиғатты адам есепсіз пайдалансын деп жаратқан жоқ. Табиғатта әр нәрсенің өзінің сұрауы мен шегі бар екендігін ақша табуды ғана ойлаған адамдар түсінсе екен деген ғылыми жетекшім екеуміздің тілегіміз бар.

Қолданылған әдебиет

- 1.[Электронды ресурсы] // ernur.kz. 2024. URL:<http://ernur.kz/kazakstan/akkulardyn-zhappai-kyrylu-okighasynan-keiin-rixos-aktau-gha-katysty-is-kozhaldy>.
- 2.[Электронды ресурсы] // informburo.kz. 2020. URL: <http://informburo.kz/kaz/end-ayurpl-8-million-tege-yzyl-ktapa-enu-kaspiy-itbalyyn-tara-ma.html>.
- 3.[Электронды ресурсы] // smartnews.kz. 2020. URL:<http://smartnews.kz/news/6377-kaspij-tenizindegi-itbalyktar-men-bekire-kyrylyp-zhatyr>.

ИЗУЧЕНИЕ ОБЪЕКТОВ ПРИРОДНОГО НАСЛЕДИЯ ОРЕНБУРГСКОЙ ОБЛАСТИ И РАЗВИТИЕ СТУДЕНЧЕСКОГО ТУРИЗМА

Каньшина Вероника Андреевна, студентка I курс, Оренбургский техникум железнодорожного транспорта - структурное подразделение Оренбургского

института путей сообщения – филиала ФГБОУ ВО «Самарский
государственный университет путей сообщения»
Научный руководитель: Патлахова Тамара Ивановна, преподаватель, высшая
категория

Цель работы: Познакомить студентов ОТЖТ с памятниками природы Оренбургской области, показать их уникальность и необходимость охраны от уничтожения, приобщить к движению экологического туризма.

Актуальность работы: В настоящее время уделяется большое внимание понятию природное наследие, которое представляет собой природные памятники - уникальные, невозполнимые, ценные в экологическом, научном, культурном и эстетическом отношении природные комплексы, а также объекты естественного и искусственного происхождения. Сохранение и эффективное использование этой уникальной зоны позволяет сформировать среду обитания, которая обладает культурным и природным разнообразием, характерными для данного региона и территории. Социальное значение темы выражено, в привлечении интереса студентов к экологическим и природным объектам своего края, к развитию экологического и краеведческого туризма, к сохранению культурно-исторических ценностей.

Задачи:

- дать характеристику наиболее известным памятникам природы Оренбургской области, находящимся вблизи г.Оренбурга и представляющим интерес для широкой публики;
- разработать примерные маршруты для самостоятельного посещения объектов природного наследия с целью их изучения и отдыха;
- ознакомить студентов ОТЖТ с результатами работы.

В настоящий момент на территории Оренбургской области действует 336 особо охраняемых природных территорий (ООПТ). Из них 3 ООПТ относятся к объектам федерального значения – государственные природные заповедники «Оренбургский» и «Шайтан-тау», а также национальный парк «Бузулукский бор». 333 объекта – отнесены к ООПТ областного значения: 330 памятников природы, биологический заказник «Светлинский» и заказники «Карагай-Губерлинское ущелье» и «Губерлинские горы». Только в одном Оренбургском районе насчитывается 10 памятников природы.

Прежде всего мы провели анкетирование среди первокурсников, с целью проверить насколько они информированы об особо охраняемых природных территориях Оренбургской области. Большинство ребят, ответило, что ничего не знают о таких территориях. Только два человека назвали национальный парк «Бузулукский бор».

Оренбургская область отличается уникальным своеобразием природных комплексов, как общепризнанных, так и малоизвестных. Мы подготовили информацию о памятниках природы и живописных уголках, расположенных недалеко от Оренбурга, которые студенты могут посетить самостоятельно. Объекты, которые мы описываем в нашей статье расположены недалеко от города Оренбурга (в пределах 30-40 км). Их можно посетить отдельно в рамках

маршрута выходного дня, можно совместить посещение нескольких объектов, так как они расположены рядом. Добраться до указанных объектов можно как на общественном транспорте, так и на личном, даже вело- транспорте.

Гора Гребени – эта небольшая гора, высотой около 100 метров является, пожалуй, самой известной и близкой к городу Оренбургу. Примерно в 3 километрах от гребенской горы расположена ее "соседка" гора Верблюжья. Две горы образуют так называемые Гребенские ворота, через которые проходит железная дорога Оренбург-Орск.

С Гребенской горой связано несколько легенд, связанных с восстанием Пугачева. У подножья горы проводился обжиг известняков для получения из них негашёной извести, сохранились обжиговые печи. В досоветское время известняки разрабатывались и использовались в виде тесанных блоков при строительстве Оренбурга.

Еще в 1982 году на горе была открыта зимняя туристическая база. В 2018 г. начался процесс реализации современного проекта, и турбаза была полностью реконструирована. Сейчас это современный центр активного отдыха, который в перспективе будет развиваться и совершенствоваться. С 2018 г. в центре активного отдыха работают 2 горнолыжные трассы, предназначенные для спуска опытных лыжников, и одна учебная трасса. Для катания на тюбингах есть отдельная зона. Под горой Гребени проложено 2 беговые трассы протяжённостью 1,5 км и 3 км, сделана зона катания на снегоходах и открыт сноуборд-парк.

Пороги на реке Каргалка. Недалеко от Оренбурга в сторону Татарской Каргалы на реке Средняя Каргалка можно увидеть необычные для нашей равнинной местности водопады и пейзажи в стиле Дикого запада– именно это зрелище неожиданно открывается перед нашими глазами в 30 км. от Оренбурга. Река, проходя по степи, вскрывает пласты красного песчаника, образуя пороги. Из-за особенностей климата наиболее полноводны они весной или в начале лета. Именно тогда сочная и яркая зелень вокруг создает контраст с породой. Если приехать в конце лета или осенью, водопады будут скромнее, но пейзаж вокруг все больше будет походить на «марсианский». Небольшая удаленность от Оренбурга позволяет добраться до места не только на машине, но и на велосипеде.

Урочище Крутой обрыв в окрестностях села Подгородняя Покровка. Хотите на пару часов ощутить себя героем американского вестерна? Для этого не нужно перелетать океан, достаточно посетить Оренбургский район и окрестности села Подгородняя Покровка. Самый глубокий участок называется Большой овраг. Находясь там, вполне можно представить себя путешественником по другому континенту: уж очень похоже это место на американские каньоны. Особенно, жарким солнечным днем. В этом же овраге были найдены кости крупных хищных звероподобных рептилий пермского периода учениками школы № 41 Оренбурга.

Водопад у села Черноречье. Водопад находится на Чёрной реке рядом с селом Черноречье недалеко от города Оренбурга (28 км). Черноречье является одним из старинных поселений Оренбургской области (1736 год), одной из

первых крепостей, заложенных экспедицией по реке Яик (Уралу). Здесь был берег старого русла Урала, а сейчас бежит маленькая речка Чёрная, впадающая в старицу Урала. Именно тут по каменистым выступам и образует река небольшие, но очень живописные водопады. Чернореченские водопады напоминают пороги на р. Каргалка и являются излюбленным местом отдыха для семей с детьми летними жаркими днями.

Большие возможности открываются для экологического туризма в Оренбургской области. Оренбуржье вошло в число регионов, которые получили грантовую поддержку от Ростуризма в 2023 году на развитие туристической отрасли в рамках нацпроекта «Туризм и индустрия гостеприимства». Студенты ОТЖТ также заинтересовались возможностями экотуризма в окрестностях г. Оренбурга. Нами были предложены варианты наиболее интересных для посещения мест и разработано несколько маршрутов.

Результаты исследования и выводы: Оренбургская область обладает историческими, культурными, спортивными традициями, имеет очень живописные ландшафты, памятники природы и уникальные природоохранные зоны. Всё это даёт возможность для развития популярных сегодня направлений туризма: культурно-познавательного, спортивного и экологического. Нами были разработаны туристические маршруты с целью посещения памятников природы, даны рекомендации по их охране. Изучение красот родного края - это не просто осмотр достопримечательностей. Во-первых, это активный отдых. Во-вторых, это единение с природой, умиротворение. Всё это приводит не только к развитию физического здоровья, но и духовному развитию.

Литература:

1. Семенов Е.А. Экономическая и социальная география Оренбургской области: учебное пособие / Е. А. Семенов, Т. И. Герасименко, Р. Ш. Ахметов; Оренбургский гос. ун-т. – Оренбург: ОГУ, 2011. – 134 с.
2. Чибилёв А.А., Павлейчик В.М., Чибилёв А.А. (мл.) Природное наследие Оренбургской области: особо охраняемые природные территории Вступительное слово: Коннов М.Ф. – Оренбург: УрО РАН, Печатный дом «Димур», 2009. – 328 с.
3. Чибилёв А.А. Оренбуржье - край благословенный. Атлас-альбом наследие Оренбургской области. / А.А. Чибилёв; Оренбургское книжное издательство. - Оренбург, 2008. - 256 с.: ил., карты.
4. Официальный сайт центра отдыха Гребени - URL: <https://grebeni.ru/GREBENI> - Центр активного отдыха.

СУ ТІРШЛІК КӨЗІ. МАҢҒЫСТАУДАҒЫ СУ МӘСЕЛЕСІ

Қабыл Жансая, I-курс. «Мейірбике» жоғары медициналық колледжі.
Ғылыми жетекшісі: Ермухамбетова Фариза Мейрамбекқызы, химия пәні
оқытушысы.

Жұмыстың өзектілігі: Су тіршілік көзі. Сусыз адам өмірде сүре алмайтыны ақиқат. Қай заманда болмасын судың орны адамзат үшін өмірдің мәні. Сондықтан су мәселесі Маңғыстау үшін өте өзекті.

Мәселе: Ауыз су мәселесі Маңғыстау өңіріндегі ең өзекті жайт. Тұздылығы жоғары теңіз суын тұшытып, пайдалану көлемін арттыруды көздеген өңірде талай тұрғынның қажетіне жарап отырған жер асты сулары. Жалпы еліміз су ресурстары тапшы елдер санатына жатады. Географиялық тұрғыдан алғанда бізде табиғи су қоры өте аз және негізгі су ресурсының көзі шекаралас мемлекеттер аумағында орналасқан. Осындай өзекті мәселені көріп біліп отырып, біз қолда бар су қорларын мақсатсыз пайдаланып отырған елдер қатарындамыз. БҰҰ мәліметінше бүгінде дүние жүзінде 2.2 млрд адам таза ауыз суға қол жеткізе алмай отыр. Қазақстан суды ең көп пайдаланатын елдер қатарына кіреді. Бұл статистикаға алаңдауға негіз бар.

Жұмыс мақсаты: Маңғыстау су ресурстары. Каспий маңы ішуге жарамды, тұщы суға әрқашан зәру. Қатаң континенттік климат, жауын шашынның аздығы өңірде қатты сезіледі. Маңғыстау өңірі өзен-көлдерге бай емес. Суы аз, құмға, сорға, шағын көлшіктерге сіңіп, кеуіп кететін соқыр өзендер де бар. Алайда аталған факторлардың барлығы Маңғыстау өңірінің ауыз суда да ағын суға да бай өңір емес екені айқындалған. Аталған мәселелерді шешу жолында ғылыми тұрғыдан зерттеу жүргізіп, өз өңіріме пайдамды тигізу. Ащы суларды тұщытуда және пайдаланылған суларды қайта өңдеу арқылы ауыл шаруашылығында пайдалануды жүзеге асыру ең басты мақсатым.

Жұмыстың міндеттері:

- Зерттеу тақырыбында іздену;
- Қажетті мағлұматтарды жинақтау;
- Жинақталған ақпараттарды талдау;
- Негізгі мәселені ашуға бағытталу;
- Тәжірибе жасау арқылы жұмысты жүйелендіру;

Мәтін: Маңғыстаудағы су мәселесін шешудегі ең үлкен қадам «МАЭК - Қазатомпромның» қуатын еселеуге ерекше мән берілу керек. Облыстың дамуына және халық санының артуына байланысты инженерлік желілерді жаңарту мәселесі басты назарда болуы тиіс. Аймаққа су жылу және электр энергиясын «МАЭК»компаниясы өндіретіні ақиқат. Алайда аталған компанияның ішкі материалдық базасының 80%-ы ескірген. Облыстағы су мәселесін түбегейлі шешу жолы аталған компанияның жұмыс жүйесін жаңғырту және заманауи жабдықтар мен қамтамасыз ету.

Зерттеу нәтижелері: Маңғыстау өңіріндегі су тапшылығын зерттеу нәтижелері бойынша қортындысы жерінің шөлейтті аймақта орналасуы ең басты фактор. Осы мақсатта су тапшылығын жою үшін 2022жылдан бастап тәжірибе ретінде жасанды жаңбыр қондырғылары пайдаланылды. Қазіргі таңда су тапшылығын жою мақсатында көптеген шаралар жасалуда. Осы мәселеге біз де өз үлесімізді қоссақ деген ниетте, жан-жақты зерттеу жүргізудеміз.

Қорытындылар: Өңірдегі су тапшылығын жою үшін жер асты су көздерін барлау және мөлшерін анықтау бойынша кешенді жұмыстарды жүргізу керек. Сондай-ақ Израил, сауд Арабия, БАӘ сияқты елдердің теңіз суын тұщыту технологияларын енгізу өте маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Гүлайым Шынтемірқызы, «Егемен Қазақстан» Маңғыстау облысы
2. Водные ресурсы Казахстана в новом тысячелетий. Обзор ПрООН Алматы 2004
3. Қазақ энциклопедиясы
4. Экология (оқулық) Алматы-2008
2. BAQ.KZ материалынан.

АВТОМАТИЗИРОВАННАЯ СИСТЕМА ОТОПЛЕНИЯ: БЕСПРОВОДНОЙ ТЕРМОСТАТ

Кривоспицкий Даниил, 3 курс,
«Колледж предпринимательства КИНЭУ»

Научный руководитель Астапова Татьяна Сергеевна преподаватель
спец.дисциплин

Актуальность: данной темы в том, что bluetooth-управление беспроводного термостата отопления удобнее и выгоднее обычных терморегуляторов.

Проблема: заключается в том, что беспроводной термостат отопления с bluetooth-управлением сам по себе является новинкой в использовании. Внешне он обыкновенный термостат, но совершенно другой по принципу действия. Применение таких приборов в Казахстане еще не развито, исследование показало, что в Костанае они не применяются.

Цели работы:

- узнать, что такое беспроводной термостат отопления
- предположить, эффективно ли применение беспроводных термостатов отопления в будущем.
- выяснить, чем беспроводной термостат отопления Oventrop mote 200 с bluetooth-управлением по мобильному телефону или планшету лучше и эффективнее обычных терморегуляторов.
- отразить положительные и отрицательные качества беспроводных термостатов отопления.

Задача: Наше исследование основывается на том, что беспроводной термостат отопления Oventrop mote 200 с bluetooth-управлением по мобильному телефону или планшету выгоден в применении т.к. является дешевле существующих терморегуляторов. Возникает необходимость выяснить, следует ли применять такие термостаты на практике в нашем районе Казахстана.

Новинка для современных систем отопления частных домов и квартир - беспроводный термостат отопления Oventrop mote 200 с bluetooth-управлением по мобильному телефону или планшету.

Особенность новинки - отсутствие необходимости использования для управления беспроводным термостатом комнатного регулятора (или контроллера). В роли устройства управления выступает смартфон (планшет) со специальным приложением mote 200. Беспроводные системы управления радиаторами отопления предлагаются уже достаточно давно, в том числе и от Oventrop (система R-Tronic) и от Valtec (система EQUICALOR), однако все существующие системы, кроме беспроводного терморегулятора, содержали в своем составе еще и комнатный регулятор (контроллер, программатор). Именно он обеспечивал выполнение алгоритма управления и передачу управляющего сигнала на беспроводную "термоголовку".

Новый беспроводный термостат отопления Oventrop mote 200 является "самостоятельным" устройством, не требующим применения дополнительного специального оборудования. Управление производится любым мобильным устройством с iOS и Android, которое есть практически у любого пользователя. Bluetooth-канал передачи данных обеспечивает любой "гаджет", а алгоритм управления обеспечивается бесплатным приложением mote 200. Кроме удобства для пользователя (смартфоном пользуется каждый, он большую часть времени "с собой"), такое решение существенно снижает стоимость беспроводной системы управления отоплением, ведь в предыдущих версиях комнатные программаторы стоили в два раза дороже самих "термоголовок".

Основные технические свойства нового беспроводного термостата отопления Oventrop mote 200:

- возможность установки температуры в помещении как при помощи смартфона по протоколу bluetooth, так и с помощью сенсорных кнопок на самом приборе;
- предусмотрено программирование по временным интервалам и дням недели;
- есть функции самообучения, защиты от детей, защиты от закисания штока вентиля и распознавания открытого окна;
- в приложении индикатор уровня заряда батареи.

Результаты исследования: является изучение информационных источников, обзор рынка, выявление эффективности применения, технико-экономические показатели (дисконтированный расчет).

Выводы: новинка дешевле и удобнее существующих аналогов, по сути, является новым поколением беспроводных систем управления отоплением. Беспроводные комнатные контроллеры, вероятнее всего, уйдут в прошлое.

Список литературы:

1. Апрелев Е. Сайт «Вентиляция ПРОФИ»
2. Боруцкий В. Интернет-энциклопедия по обустройству сетей инженерно-технического обеспечения

ЖЕРДІҢ КЛИМАТТЫҚ ӨЗГЕРУІ ЖӘНЕ АДАМ ДЕНСАУЛЫҒЫ

Қариев Диас, 1 курс «Алматы технология және флористика колледжі» КМҚК
Ғылыми жетекшілері: Оразбаева Акмаржан Канатовна – тарих және география
пәнінің оқытушысы, Оспанғалиева Гүлгерім Төленқызы - ағылшын тілі пәнінің
оқытушысы

Зерттеу жұмысының өзектілігі: Жаһандық жылынудың түпкі себептеріне адами фактор мен табиғи фактордың әсері өте көп. Бірақ табиғи факторлар көбінде адамзаттың қолымен жасалатынын естен шығармағанымыз абзал, бір жағынан қарағанда, табиғи фактор — адамның қатысынсыз да болатын биологиялық құбылыстармен байланысты (мысалы, техногендік т.б.) әрекет етеді.

Зерттеу жұмысының мәселесі: Климаттың тұрақсыз өзгеруі және өзгерістің шешу жоларын анықтау.

Зерттеу жұмысының мақсаты: Бүгінгі қоғамда жаһанды алаңдатып отырған басты мәселе – климаттың тұрақсыз өзгеруі. Сөзімнің нақты дәлелі - жаһандық жылыну. Жаһандық жылыну дегеніміз, бәрімізге белгілі температураның түрленіп, өзгеруінің әсерінен және басқа да жағдайлардан туындайтын өзекті мәселе. Ғылыми жобаның басты мақсаты климаттың тұрақсыз өзгеруі салдарларынан туындаған мәселелерге қарсы күрес жұмыстарын анықтау, зерттеу.

Зерттеу жұмысының міндеттері:

- Климаттың тұрақсыз өзгеруі және өзгеріс салдарынан табиғатқа, шаруашылыққа әсерін бақылау;
- Климаттың тұрақсыз өзгеруіне әсер ететін факторларды анықтау;
- Анықталған деректерді қорытындылау.

Зерттеу жұмысының нәтижесі: Табиғат байлықтарын сақтау және толықтырып отыру, сол табиғатта өмір сүріп жатқан халықтың экологиялық жағдайын қалыпты ұстау бүгінгі күннің қажеттілігі ғана емес басты міндеті, келер күннің мәселелерімен де байланысты. Сондықтан осы ауқымды мәселе Қазақстан Республикасының 2050 жылға дейінгі ұзақ мерзімді даму бағдарламасындағы басым міндеттердің бірі және бірегейі ретінде белгіленген. Бізді қоршаған ортаның қазіргідей қиын жағдайында жердің болашақ иелерінің экологиялық сауаттылығын одан әрі арттыру бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып табылады. Еліміздің аймақтарында атмосфералық қабаттың ластануының күн санап артуы табиғатты пайдаланудың бұзылысына алып келіп отыр, адам денсаулығына орасан зор зиян келтіруде. Қоғамның тұрақты даму тенденциясы ғаламдық экологиялық мәселелерді дер кезінде шешуден бастау алады. Негізгі міндеттер елдегі ірі экологиялық ластану ошақтарын жою бойынша тиісті шараларды жүзеге асыру болып табылады. Қарастырылып отырған мәселелердің ішінде экология мен табиғи ресурстардың қоғамда қалай пайдалану жолдарына баса назар аударылады, табиғат пен адам арасындағы кейбір маңызды қайшылықтар салыстырмалы түрде көрсетіледі. Бүгінгі қоғамда экология ең өзекті мәселе болып табылады. Ғаламдық жаһандық жылынудың негізгі себептерін толық ашып, қарастырмау Жер шарының тұрғындарын алаңдатып отыр. Сондықтан

әлемдік қоғамдастық ядролық сынақтардың алдын алу, жаппай қырып - жою қаруын жою бағытында Қазақстан жүргізіп жатқан барлық бастамаларға әлі де қолдау көрсетуі - көмек көрсетуі қажет. Бұл өз кезегінде жаһандық қауіпсіздікке де әсер етеді. Адамдардың ластанған суларды пайдалануы аймақтағы қатерлі ісік ауруының өсуіне әсер етеді. XX ғасырдың аяғы мен XXI ғасырдың басында адамзат қоғамының даму мәселесі адамзат пен табиғат арасындағы тығыз қарым - қатынастың дұрыс бағытта жүргізілмеуіне байланысты толығымен шиеленісті. Қазақстан Республикасының тұңғыш президенті Н.Ә.Назарбаев өзінің "Қазақстан — 2050" халыққа Жолдауында осы жағдайды мемлекеттік деңгейде түсіну қажеттігін бірнеше рет атап өтті, табиғат пен табиғи ресурстарды пайдалану процесінде әрбір азаматтың өмір бойы оны таза, бай, бай көркемдік күйінде мәңгі сақтау - бұл шұғыл міндет емес. [1]

Зерттеу жұмысының қорытындысы: Қоршаған ортадағы жалпы агрессияның өсуі, Генофондтың тұрақсыз өзгеруі, жер бетіндегі тірі ағзаларға жаңа әсерлердің пайда болуы экологиялық дағдарысты туындатып отыр. Экологиялық дағдарыс дегеніміз, адамзат әлеміндегі өндірістік тылсым күштердің қарым - қатынастарынан пайда болған биосфераның ресурстарының қоршаған ортаның экологиялық потенциалына сәйкес келмейтін адамзат пен табиғат арасындағы тығырыққа тірелген келеңсіз жағдай. Экология дағдарысының кең ауқымды мағынасы – биосфераның даму фазасы, бұл жерде кез – келген тірі заттың сапалық тұрғыдан жаңаруы, яғни жаңғыруы байқалады (бір түрлі заттың мүлдем жойылып, жаңа бір түрлі заттың пайда болуы). [2] Болжамды экологиялық дағдарыстар. Қазіргі таңдағы ластану кризисі (редуцент дағдарысы) мен минералды ресурстардың жетіспеушілігінің негізінде жер шарында екі дағдарысты жағдай түзілу қауіпі бар: Біріншісі - Ғаламдық жылыну кризисі; Екіншісі - экология жүйелерінің беріктігінен туындайтын ғаламдық кризис. Ал, климаттың тұрақсыз, мерзімсіз жылынуына келесідей қауіп туындауы мүмкін:

Біріншіден - кейбір өсімдіктер мен жануарлар түрлерінің таралу аймағының полярлық зоналарға ығысу қауіпі; Екіншіден – аралдар мен дала зоналарында мекендейтін жануарлар мен өсімдіктер түрлерінің жойылуы. Бұл жағдайда біз биологиялық алуан түрліліктің саны азаюын көріп отырмыз. [3]

Адамзаттың шаруашылықтағы қызметі қазіргі кезде биосфераны ластаушылардың ең негізгі көзі болып отыр. Табиғи ортаға әр күн сайын өнеркәсіптің сұйық, қатты және газ тәріздес қалдықтары түсіп отырады. Табиғи қоршаған ортаны ластаушы заттар әр түрлі болып келеді. Ол ластаушы заттар өзінің табиғи жаратылысына, шоғырлануына және адам ағзасына әсер ету уақытына қарай климатқа түрлі жағымсыз нәтижелер туындатады. Қазіргі қоғамда ауаны ластайтын улы заттардың 150 – ден астам түрі белгілі. Бұл ластаушы заттар ауада күн сәулесінің әсерімен бір – бірімен реакцияға түсіп, жаңа қосындылар түзеді. Ауадағы фторлы сутек (HF) өте улы, ол пластик қалдықтарын жаққанда пайда болады. Осы газбен тыныс алған адамның тыныс жолдарының кілегейлі қабығы зақымдалып, өкпенің ісік ауруына әкеп соғады. Осындай түрлі ластаушы факторлардың барлығы азық – түлік, энергетика,

шикізат мәселелерін шешу үшін жасалатынын да ескеруіміз керек. Табиғатты игеру еш уақытта толастамайды, керісінше, үдей түсуі заңды құбылыс. Ал оны тиімді әрі сауатты пайдалану – біздің міндетіміз. Біз қазір өмір сүріп отырған табиғат ертеңгі біздің ұрпағымыз үшін де қажет екенін үнемі санамызда сақталуы керек. [4]

Өкініштісі, бұл бір ғана ғаламдық жаһандық жылырудың әсері, ал бұдан басқа қаншама ғаламдық мәселелер бар, ал мұндай табиғат өзгерістерінен жер шары қаншама зардап шегіп жатыр.

Әдебиеттер

1. Қазақ энциклопедиясы
2. М.Ш.Алипов.Экология және тұрақты даму. Алматы 2012
3. Ә.Бейсенова., Ж.Шілдебаев. Экология. Алматы 2005.
4. Арутюнов В.С. Глобальное потепление: катастрофа или благо?// Химия и жизнь XXI век.

МАТЕМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ ӨЗЕКТІ АҚПАРАТТЫҚ- КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Кумусбекова Жансая Ержанқызы, 4 курс,

Абай атындағы Шығыс Қазақстан гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Сапарғалиева Гулмира Советхановна, математика пәнінің оқытушысы

«Баланың ынтасын арттыру үшін оқытылатын
бір жаңалық болуы керек»

Ж.Аймауытов

Өзектілігі: Педагогикалық технологиялар оқыту процесін жоспарлау, ұйымдастыру мен өткізудің ойластырылған нұсқасы. Педагогикалық технологиялады қолдану арқылы сабақты тиімді әрі мазмұнды өткізуге болады. Әртүрлі әдіс-тәсілдер қолдана отырып жүргізілген сабақ білімалушының шығармашылығы мен таным белсенділігін қалыптастырады.

Білім алушылардың шығармашылық қабілетін дамытудағы бірқатар ерекшеліктерді атап өтуге болады.

Мәселе: Қазіргі ғылым мен техниканың дамыған заманда білім алушының шығармашылығын, дүниетанымын, рухани әлемін, ынтасы мен қабілетін дамыту бүгінгі күннің педагогы үшін негізгі мәселе болып табылады.

Білім беру жүйесі үнемі даму үстінде болады, өзгеріп отырады, осыған сәйкес білім беру ұйымдарына қойылатын талаптар да жоғары. Оқыту мен тәрбиелеудің әдіс-тәсілдерін байланыстырып отыру ұстаздың жаңашылдығын айғақтайды.

Жұмыс мақсаты: Білім алушылардың шығармашылық қабілетін дамытуда оқытушыға үлкен ізденіс қажет. Білім алушы шығармашылығын дамыту, ойлау қабілетін жетілдіру, заманауи технологиялар қолдану мұғалімнің

сабағында назардан тыс қалмауы тиіс. Осыған орай, өзекті технологияларды ұсыну.

Міндеттері: 1. Оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері ҚР Білім туралы Заңында көзделінген. Бұл міндеттерді шешу үшін әрбір білім беру мекемесіндегі ұжымның, әрбір мұғалімнің күнделікті ізденісі арқылы барлық жаңалықтар мен қайта құру, өзгерістерге батыл жол ашатын жаңа практикаға, жаңа қарым-қатынасқа өту қажеттігі туындайды.

2. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардағы өзгерістерді қарастыру, тиімділігін көрсету. Сабақтың ортасында жаңа тақырыпты түсіндіру барысында интеллект-картасы арқылы жасалған жоспарлау тақырыпты түсінуді жеңілдетеді. XMind — диаграмма түріндегі графикалық жазбаны пайдалана отырып, ойды жүйелі түрде құрылымдау әдісі. Оны қарапайым тілмен түсіндірсек, ақпаратпен жұмыс істеудің ерекше тәсілі және ақпаратты өңдеуге болатын құрал.

1-сурет. Интеллект картада әзірленген тірек-сызба

Мұндай карталарды жасау өте оңай, ең бастысы негізгі қағидаларды ұстаныңыз:

- Ортасына ең маңыздысын жазыңыз. Бұл сіздің ой картаңыздың атауы немесе негізгі идеяңыз болуы мүмкін;
- Әрбір тармақты бір тақырыпқа арнаңыз, тақырыптарды шағын тақырыпшаларға бөліңіз. Түсінікті болу үшін тармақтарды нөмірлеңіз.
- XMind интеллект-картасында ойыңызды жүйелеп жазыңыз.
- Картаңызда әртүрлі түстерді, символдарды, смайликтерді пайдаланыңыз. Шығармашылығыңызды барынша танытыңыз!
- Ойыңызға жақсы идея келсе, бірден картаға түсіріңіз.
- Егер бос орын қалмаса, жаңа парақ бастаудың қажеті жоқ, картаның шетіне қосымша парақ жабыстыруға болады.
- Негізгі тақырып бірнеше ойды қамтуы мүмкін, олардың саны қанша болатынын сызықтар мен белгілер арқылы бейнелеу керек.

Білім алушылардың оқу танымдық іс-әрекетінің формаларының бірі-өзіндік жұмыс. Қазіргі кезде негізгі талап білім алушылардың белсенді іс-әрекеттік сезімін оята отырып, оларды басқара білу. Білім алушылардың өз бетінше ізденуі арқылы білімін көтеруі, біліктілікке талпынуы, есептілікке дағдылануы оқу процесінде белсенділігін арттырудың бір жолы екендігі ертеден белгілі.

Тарсия: білім алушылардың белсенділігін, пәнге құштарлығын, сыни ойлау қабілетін және ізденімпаздығын арттырады, «жасырынып» жатқан қабілеттерін ашуға көмектеседі, өзіне деген сенімділік пайда болады. Білім алушы негізгі ұғымдарды еске сақтайды, білім сапасы жақсара түседі, өз сыныптастарымен диалогқа қатысады, бір-біріне қолдау көрсетеді, топта жұмыс жасай білуге дағдыланады, басқаға сын көзбен қарап, тиімді шешім қабылдауына мүмкіндік алады.

Тарсия – әр түрлі басқатырғыштар құрастыруға арналған бағдарлама. Тарсия бағдарламасы білім беру қызметін жеңілдетеді. Бұл бағдарламаның көмегімен сіз оңай әрі тез домино операциялары және тікбұрышты карталарды сақтап, шығара аласыз. Осы бағдарламалық жасақтаманы пайдалана отырып, жасалған жұмыстар баспа түрінде ұсынылады және ол қиюға дайын болады. Бұл қосымша арқылы білімді бекітуге және үй тапсырмасын тексеруге мүмкіндік туады.

Қарастырылатын модуль бойынша жүргізілетін бақылау жұмыстарында тест тапсырмаларын құрастыру тиімді болып табылады. Осы мақсатта бізге көмекші қосымша – Classtime.

Classtime бұл- оқушылардың жетістікке жетудің айқын жолы. Pollock Technologies әзірлеген Classtime Gamification, Kahoot және Real-Time Analytics сияқты функцияларды қамтамасыз етуге арналған. Classtime ақысыз (және шектеулі) және жабық бағдарламалық жасақтама, көптеген платформаларда, соның ішінде вебте жұмыс істейді.

3-сурет. Classtime бағдарламасының жұмыс алгоритмі

Бұл платформаның басқалардан ерекшелігі:

- Оқушылар мен мұғалімдер платформаны түрлі гаджетпен пайдалана алады;
- Classtime орнатуды қажет етпейді, яғни сілтеме арқылы жұмыс жасайды;
- Оқушыларға аккаунт құруды талап етпейді;
- Мұғалімдер оқушылардың тапсырманы орындалуын бақылай алады.

Сонымен қатар, Classtime-да оқытып қана қоймай, оқушылардың деңгейіне қарай тапсырмаларды әзірлеп, оларды жылдам бағалауға, кері байланыс орнатуға мүмкіндік береді. Әсіресе бұл платформаны сабақты бекіту кезінде пайдаланса тіптен керемет. Және де тапсырмаларды әр түрлі бағытта құрастыруға болады: бір немесе бірнеше жауабы дұрыс тапсырма; жалған/шындық; мәтін; сәйкестендіру; сурет арқылы бейнелеу тағы да басқа тапсырмалар.

Білім беру жүйесінің басты – міндеті ұлттық және адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологиясын енгізу, білім беруді акпараттандыру.

Қорытынды: өзімнің баяндамамды қорыта келіп, мынадай түйін түюге болады.

1. Білім алушылардың сабаққа деген қызығушылықтары артады.
2. Білім алушылардың танымдық белсенділіктері дамиды.
3. Осы шығармашылық тапсырмаларды пәндерге бейімдеп қолданудан, білім алушылардың пәнге деген қызығушылығы молаяды.
4. Білім алушылардың логикалық ойлауы, шығармашылық іс - әрекетке қабілеті артады.
5. Білім алушылардың білім сапасы көтеріледі.

Қолданылған әдебиеттер

2. А.Е. Абылкасымова, К.Д.Шойынбеков. Алгебра және анализ бастамалары. Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану-математика бағытындағы 10 сыныбына арналған оқулық. Алматы. мектеп, 2006
3. В.С.Лазарев, Б.П.Мартиросян. Педагогика №4, Мерзімді басылым/. - Педагогикалық инновация: объект, пән және негізгі ұғымдар, 2004:
4. М.И. Каченовский, Ю.М. Колягин., А.Д Кутасов Алгебра и начало математического анализа. Москва 1987 г.
5. А.Н. Колмогоров, А.М. Абрамов. Алгебра және анализ бастамалары. Орта мектептің 10-11 сыныбына арналған оқу құралы. Алматы. Мектеп,2004
- 5.А.В.Погорелов. Геометрия. Орта мектептің 7-11 сыныбына арналған оқулық. М.: просвещение, 2002

ҚАЛАМПЫРДАН ЖОҒАРЫ ЭФФЕКТИВТІ ҚОСПАЛАР ЖАСАУ

Мәлікова З.С., Рахим М.Н. 1 курс студенттері

«Қостанай жоғары педагогикалық колледжі» КМҚК

Брахметова А.А. жалпы білім беру пәндерінің оқытушысы

Өзектілігі: Елімізде жыл сайын қатерлі ісікке, обыр ауруына шалдығатын адамдар санының көбеюі. Қалампырдан жасалған қоспалар обыр ауруына бірден бір ем, дертке шипа.

Мәселе: Қалампыр өсімдігі обыр ауруы әлі белгілі болмай тұрған кезде, инфекциялық процестердің алдын алу үшін қолданылды. Осыған байланысты қалампырдан антибактериалды гелдердің, яғни залалсыздандырғышты қолдан үй жағдайында да жасауға болатын тәжірибелерді ғылыми жоба барысында ұсынамыз. Бұл обыр ауруларының алдын алуының бір жолы екеніне сенімдіміз.

Жұмыс мақсаты: Обыр ауруының алдын алу үшін, елімізде өсетін фармакопоялық жабайы өсімдік қалампырдан жоғарғы эффективті қоспалар жасауды, обыр ауруының алдын алуы.

Міндеттері: 1. Жабайы өсімдіктердің түрлеріне тоқталу және оларды зерттеу

2. Қалампырдың пайдасы мен құрамын зерттеу

3. Тәжірбе арқылы қалампырдан жоғарғы эффективті қоспалар жасау

Өсімдік – тіршілік көзі. Тірі заттың тіршілігін өсімдіктер әлемінсіз елестетуге болмайды. Адам баласы өсімдіктерді сонау көне дәуірден бастап күні бүгінге дейін өз қажетіне жаратып, пайдасына асырып келеді. Қазақстан флорасы пайдалы өсімдіктерге, оның ішінде ерекше маңызды болып саналатын дәрілік өсімдіктерге өте бай. Бұлардан жасалатын препараттардың тиімділікке айналғаны белгілі. Соның нәтижесінде бұл күнде фитотерапия айтарлықтай дамып отыр.

Дәрілік өсімдіктер – қазіргі кезге дейін әр түрлі дәрілік препараттар алатын шикі заттың негізгі көзі болып табылады. Қазіргі кезде олардан 40%-ға жуық дәрілік заттар және препараттар алынады. Адам ағзасындағы ауыр, қатерлі ауруларын емдеуде өсімдіктерден жасалған препараттар кеңінен қолданылуда.

Қалампыр (*Dianthus*) — қалампырлықтар тұқымдастарына жататын біржылдық және көпжылдық өсімдіктерінің бір туысы. Қалампырдың Азияда, Африкада, Еуропада шөп және бұта болып өсетін 300-дей түрі бар. Бір зертханалық зерттеуде ғалымдар қалампыр сығындысы адамның қатерлі ісік жасушаларының көптеген түрлерінің өсуін бәсеңдете алғанын анықтады. Қалампыр сығындысы сонымен қатар тоқ ішек қатерлі ісік жасушаларының өлуін арттырды.

Жабайы өсімдіктердің, оның ішінде қалампырдың арқасында қазіргі кезде ең қауіпті аурулардың бірі – обыр, қатерлі ісіктің алдын алатыны дәлелденген факт болып есептеледі. Біздің зерттеуіміздің нәтижесінде, табиғи өсімдіктер фармакологияда қолданылады және адамдарға оң әсерін тигізеді дейтін тұжырымға көз жеткіземіз.

Зерттеу нәтижелері: Елімізде кеңінен таралған жабайы өсімдік қалампырдан эффективті қоспалар жасау және оларды пайдаға асыру
Қорытындылар: Ғылыми жоба барысында жоғарғы эффективті қалампыр қоспаларын елімізде кездесетін дәрілік, емдік қасиеті бар жабайы өсімдіктер түрлерімен таныстырып, олардан қоспалар жасау жолдарын көрсеттік.

Әдебиет

1. Ахметжанова.А. И. «Дәрілік өсімдіктер» М.: Колос, 2005 г.
2. Борьба с бактериями [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://ecostolica.ru/дезинфекция/бактерии/>
3. Ильина Е.Я., Стерлигова Е.И. «Растение и их использования в медицине.»
4. История открытия микроорганизмов [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.hintfox.com/article/storija-otkritija-mikroorganizmov.html>
5. Краткая история микробиологии [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://studfiles.net/preview/2099206/>

АҒАШТАР МЕН БҰТАЛАРДЫҢ ҚАБЫҒЫН ЗЕРТТЕУ

Мұстафа Айдана, I курс студенті,

Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасының «№9 Меркі колледжі»

коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны

Ғылыми жетекшісі: Дәлібаева Гүлнұр Өмірбекқызы,

химия- биология пәнінің оқытушысы

Өзектілігі: Бүгінде әлемде адамзатқа ортақ проблема көп. Соның бірі әрі бірегейі – қоршаған ортаны қорғау. Адамның өмірі толыққанды өмір сүру үшін жасыл өсімдіктердің рөлі өте зор. Ағаштар мен бұталарды "оттегі фабрикасы" деп атауға болады, яғни олар планетағы зиянды заттардың үлкен көлемдерін жұтып, қоршаған ортаны тазалайды. «Меркі» шипажайы аумағында түрлі ағаштар мен бұталар көп. Олардың көбісі ескерілген, зақымданған, уақыт өте әртүрлі өзгерістерге ұшырауы мүмкін. Сондықтан жаңартуды қажеттететін өсімдіктер бар. Әр ағаштың қалыпты жағдайын оның қабығы арқылы білуге болады. Ағаштың қабығын зерттеп, алған деректерді арнайы құжатқа жинау

қажет. Осындай паспорты негізінде зерттелетін аумақта дендрофлораны сақтау бойынша ұсыныстар әзірлеу өте қажет деп білемін.

Мәселе: Қабық ағаш діңінің сыртқы қабығы деп аталады. Ағаш қабығы ағаштың жалпы көлемінің едәуір бөлігін құрайды, бұл тек ағаш түріне ғана емес, сонымен қатар ағаштың жасына және өсу жағдайларына байланысты. Ағаштың диаметрі неғұрлым үлкен болса, ағаш қабығы соғұрлым үлкен болады. Жасы ұлғайған сайын ағаш қабығының көлемі азаяды. Ағаш қабығы ағашты жануарлардың, ағашты бұзатын жәндіктердің және шірік тудыратын организмдердің зақымдануынан қорғайды. Қабығы жалынға төтеп бере алатын ағаштар бар. Ағаштардың қабығы түсі бойынша (Ақ, сұр, қоңыр, жасыл, қара, қызыл) және сыртқы түрі – құрылымы бойынша (тегіс, ламелла, жарылған және т.б.) өте алуан түрлі. Қылқан жапырақты және жапырақты ағаштардың қабығы өзінің қасиеттерімен ерекшеленетінін атап өткен жөн. Ағаш қабығының пайда болуымен, оның иісімен, жылтырлығымен оның күйін анықтап қана қоймай, оның түрлік ерекшеліктерін де ажыратуға болады. Сонымен, ағаштардың қабығы олардың денсаулық деңгейін көрсетеді, оның түсі мен құрылымы ағашқа тән түр болып табылады және сыртқы түрі бойынша ағаштарды паспорттауға болады. Дегенмен, ағаштардың санымен олардың қабығына сол аумақтың экологиялық жағдайы үлкен әсер етеді, оны күтіп-баптауға адам жауапты. Табиғат тіршілігін өзгерту арқылы біз өсімдіктердің тіршілігіне білмей араласамыз, бұл табиғатты сақтау қажеттігін тағы бір рет растайды. Бұл жоба арқылы «Меркі» шипажайындағы дендофлораны сақтау шараларын іске асыруға тиісті мамандардың назарларын аударамыз.

Жұмыс мақсаты: "Меркі" шипажайының аумағында өсетін ағаштардың қабығының сырт құрылысын зерттеу негізінде ағаштардың паспорттарын құру және ағаштарды сақтап күтуге арналған нұсқауларды әзірлеу. Міндеттері: Шипажай аумағындағы ағаш қабықтарына сипаттама беру. Ағаштарды паспорттау тәсілдерін қарастыру. Зерттелетін аумақтағы дендрофлораны сақтап қалуға арналған нұсқауларын әзірлеу.

Мәтін: Жұмыстың бірінші бөлігінде ағаш қабығы адамның терісі сияқты өсімдіктің денсаулық деңгейін көрсететінін, түсі мен құрылымы өсімдіктің түрлік белгісі екенін және сыртқы түрі бойынша ағаштарды төлқұжаттауға болатынын анықталды. Зертту жұмысын жақсы ұйымдастырылған, белгілі бір аумақта өткізген жөн. Сондықтан біз "Меркі" демалыс үйінің аумағын таңдадық, өйткені бұл аумақта ағаштардың түрлері өте көп. Ағаш қабығының сыртқы құрылымын зерттеу және ағаш паспортын рәсімдеу үшін зерттеу жүргізудің келесі әдістемесі қолданылды: зерттелетін учаскенің сипаттамасын жасау; бақылау парағын толтыру; ағаш қабығының эскизін орындау (балауыз қарындашпен калькаға ағаш қабығының суреті қолданылады); тұжырымдарды жасау. Келесі зерттеу жұмыстары

жүргізілді: ағаш түрлерін қабығынан анықтау және оның сыртқы түрін (құрылымын) талдап анықтау. Зерттеу әдістері: бақылау (соның ішінде фотобақылау), салыстыру, паспорттау. Біз ағаштардың 14 түрін зерттедік. Қабықтың ерекшеліктері ағаш қабығын сипап- сезу, сыртқы түріне бақылау

жүргізу және оның иісі мен түсін анықтау арқылы белгіленді. Ағаш қабығының эскизі калькада жасалды, қосымша материал (жапырақтар, жемістер) жиналды. Зерттеу нәтижелері бақылау парағына енгізілді, талданды, салыстырылды. Зерттеу мерзімі-2023 жылдың шілде айы.

Зерттеу нәтижелері:

Сонымен, жүргізілген бақылаудың нәтижесінде зерттеу жұмысымының болжамы дәлелденді, яғни "Меркі" шипажайы аумағындағы ағаш қабықтарының түстері көрсеткендей кейбір ірі ағаштардың қабықтары уақыт өте өзгерген, маусымдық өзгерістердің және қоршаған ортаның әсерінен ескірілген. Сондықтан зерттелген аумақтың дендофлорасын сақтап қалуға арналған нұсқаулары қажет.

Зерттеу нәтижелерін талдап, келесі қорытындыларды жасадық:

1. Түсі бірдей болсада, ағаштардың түс реңкі әр түрлі болады екен.
2. Ағаштар бір бірінен иісімен ерекшелінеді. Қылқан жапырақты ағаштар анық сезілетін шайыр иісімен ерекшелінеді, ал гүлдеген кезде жапырақты ағаштардан аса анық иісаңқыды.
3. Қылқан жапырақты ағаштаршайырдың барымен ажыраталады (қарағай, шырша, самырсын), ал жапырақты ағаштар – бөлінетін жабысқақ шірішпен ерекшелінеді (терек, жөке).
4. Қылқан жапырақты ағаштардың қабығы көбінесе бұдыр-бұдыр-қотыраш болып келеді.
5. Жапырақты ағаштардың қабығы – қотыраш болады.
6. Шипажай аумағындағы ағаштардың сырт көріністері жақсы, яғни оларға күтім көрсетіліп, әкпен үнемі әктеледі.
7. Қылқан жапырақты ағаштардың (шырша) үсіктен пайда болған жырықтар кездеседі, яғни бұл ағаштардың жасы үлкен.
8. Алма ағашында өте үлкен жік пайда болған, ол біртіндеп ойыққа айналуға, сол себептен оны майлы бояумен сырлау керек.
9. Биылғы көктемде шипажай аумағында тал-шыбықтар егілді (ақ қайындар, жөке).

"Меркі" шипажайы аумағындағы дендрофлораны сақтап алуға арналған нұсқаулар:

- азықтандыруды жүргізу керек (тамырдан – топыраққа немесе тамырдан тыс жерге – жапырақтарды бүрку арқылы);
- жазда құрғақ және өте ыстық мезгілде сергіту мақсатында ағаштың бөрік басын сұғару керек, яғни сумен жуылған жапырақтар көмір қышқылды жылдам қорықтенеді.
- ағаш және бұталардың тамырына жақын жерде жерді жүйелі түрде борпылдату керек.

Қорытындылар.

Осы жұмысымының нәтижесінде ағаштардың паспорттары жасалынып (дендрофлораны сақтап алуға арналған нұсқаулар құрылды. Бұл жұмысты және зерттеудің нәтижелерін бастауыш сыныпта дүниетану және 5-8 сыныптарда биология пәндерін оқыту барысында қолдануға болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Реймерс Н.Ф. Охрана природы и окружающей человека среды. –М.: Просвещение, 1992. – 320 с.
2. Самкова В.А. Мы изучаем лес. Под редакцией И.Т. Су-равегиной. – М.: Центр «Экология и образование», 1999. – 17 с.
3. Самкова В.А. Экологический практикум: «Город, в котором я живу». – Биология в школе. 2002. – №5.
4. Хотулева О.В. Колонцов А.В. Экологическая оценка состояния деревьев в городе. – Биология в школе. 2005. – №5.
5. Интернет – ресурсы: Леса России и мира. – Форма доступа: <http://tree-forest.ru/>

БЕСПРОВОДНАЯ ПЕРЕДАЧА ЭНЕРГИИ ПОСРЕДСТВОМ КАТУШКИ ТЕСЛА

Наурузов Ибрагим, студент 2 курса Алматинского государственного колледжа энергетики и электронных технологии
Научный руководитель: Кайчибекова Айгуль Талгатовна,
преподаватель физики

Актуальность: это изобретение Тесла по сей день привлекает многих своей загадочной природой, эффектным зрелищем и историей своего изобретателя.

Проблема: принимая во внимание ограниченное применение катушки Теслы на настоящем этапе, можно ли утверждать, что это изобретение имеет большое потенциал и может быть использовано в промышленных масштабах в ближайшем будущем?

Цель работы: Изучение беспроводного способа передачи энергии и выяснение его полезности.

Задачи:

1. Воссоздать катушку Тесла или её прообраз.
2. Опытным путём попытаться передать электроэнергию на некоторое расстояние.
3. Зафиксировать данные.

Хорошо, если вам нужно передать электроэнергию между домами, улицами или городами. Но когда речь идёт о передачи энергии между странами, а то и целыми континентами, экономическая сторона вопроса приобретает гораздо более весомую значимость.

Впервые беспроводной передачей электроэнергии на расстояния через воздух и землю занялся сербский учёный-физик Никола Тесла. Он изобрёл трансформатор, не похожий на обычные, способный не только воссоздать, но и превозмочь молниевый потенциал. Этот трансформатор носит его имя.

С помощью своего резонансного трансформатора он смог преобразовать обычное напряжение в напряжение, в миллионы раз превышающее его. Экспериментируя, с этими данными он получил весьма интересные результаты о проводимости воздуха. Он заключил, что газы, при нормальном давлении

лишаются своих диэлектрических свойств при изменении следующих факторов :повышения напряжения заряда или повышения степени разрежения воздуха.

Таким образом, концепция передачи электроэнергии по воздуху заключалась в повышении напряжения до молниевое или выше такового, передачи с приподнятой над землёй на удобную высоту клеммы на другую такую же клемму, и преобразование тока молниевое напряжения обратно в потребительский. Преобразования напряжений в молниевое и обратно осуществлялось за счёт резонансных трансформаторов Теслы без каких -либо проводов.

С помощью этого механизма передачи он смог передавать и принимать промышленное электричество, запутывая с концов приёмной катушки множество мощных ламп и электродвигателей. При входном на первичную обмотку катушки-передатчика напряжении в 5 КВ, выход со вторичной составлял, при удачном резонансе, 15-20 МВ, Длина молниевых разрядов позволяла передать такую энергию на расстояние до 75 км. И это только в нижнем слое атмосферы! А если поднять клемму ещё выше, в более разряженные слои, можно добиться большего эффекта.

Собирать я решил трансформатор начиная с вторичной обмотки. На сантехническую ПВХ трубу диаметром 40 мм я намотал 1450 ± 20 витков медного провода ПЭВ-2 диаметром 0,14 мм, длина намотки составила ~ 20 см.

Далее я приступил к изготовлению первичной обмотки. Диаметр первички подгонялся так, чтобы разница между радиусами двух намоток составляла 10мм, соответственно первичная намотка имела диаметр 60мм. Мотал я её четырьмя витками медной трубки, диаметр которой равен 8мм.

Схему я собирал в последнюю очередь. Я использовал конденсатор на 1000 мкФ и 25 В, два резистора: 2К2, 200 Ом и транзисторы КТ 808, 805. При попытке сборки схемы с транзистором КТ 808, он, почему то, вышел из строя, пришлось использовать резервный – КТ 805.

Каркас катушки состоит из трубки, длиной ~25 см, диаметром 40 мм с припаянным к ней небольшим отрезком трубки диаметром 60 мм. Сверху вторичная обмотка покрыта лаковой изоляцией и термоусадочной трубкой для предотвращения межвиткового пробоя или пробоя в первичную обмотку.

Самыми важными расчётами являются расчёты по напряжению и частоте. Теслой установлено на себе, что ток, частотой выше 700 Гц, при прохождении через человеческий организм, не влияет на него пагубно. Он пропускал миллионы вольт через себя, очищая тем самым кожу от грязи, сыпи и микробов, о чём он писал в своих книгах и трудах. При такой частоте ток теряет своё электрическое действие – сокращение мышц, но остаётся его тепловое действие – нагревание и ожоги. Они регулируются силой тока, чем выше сила – тем выше теплота разряда соответственно. Так что расчёты напряжения и частоты катушки имеют большую значимость.

Проведя вычисления, согласно формулам, получаем:

Ёмкость вторичной обмотки = 3,2574 пФ.

Индуктивность вторичной обмотки = 14 385 мкГн.

И, наконец, рабочую частоту катушки = 735,618655 кГц > 700 Гц.

Результаты исследования: наконец-то, пришло время испытать катушку. Питатель я решил катушку от аккумулятора, напряжением 12 В, согласно схеме. Для удобства, к соединительным проводам, контактирующим с обмотками и питанием, были присоединены зажимы (крокодильчики).

Элементом, сигнализирующим о начале работы катушки, являлся вентилятор охлаждения транзистора: при подаче тока, он начинал крутиться и шуметь незадолго до начала явной работы катушки.

Спустя несколько секунд, катушка начинает работать. Самый видимый эффект – это появление нескольких стримеров на терминале катушки. Они имеют синевато – фиолетовый цвет и довольно устойчивы при хорошей мощности.

Второй явный признак работы катушки – это запах. Спустя некоторое время работы катушки, воздух вокруг неё начинает ионизироваться. Дышать таким воздухом долгое время опасно для здоровья.

Ну и, наконец, самым показательным признаком работы трансформатора является наличие вокруг катушки странного электромагнитного поля. Обнаружить его наличие можно поместив в зону его действия, к примеру, люминесцентную лампу. Если катушка работает и это поле создано, то лампа начнёт светиться без видимого источника питания.

Выводы: путём анализа трудов Николы Теслы и воссоздания его катушки - резонансного трансформатора можно установить, что беспроводная передача электроэнергии имеет место быть в нашем мире. К тому же, Теслой установлено, что по воздуху возможно эффективно передать и промышленные токи, что облегчило бы передачу электроэнергии на большие расстояния и сократило бы экономические затраты.

Литература

1. [<https://lenr.su/nikola-tesla-patent-787412-russkij-perevod/>]
2. ("Патент Теслы номер 787412 на русском языке").
3. [<https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-peredachi-elektricheskoy-energii-opisanie-sostavlyayuschee-chast-patenta-645576-ot-20-marta-1900-g-parallelnyy-tekst-na-russkom-i>] ("Патент Теслы номер 645576 на русском языке").
4. [<https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/960914>] ("Катушка Тесла").
5. [<https://zaochnik.ru/blog/katushka-tesla-cto-eto-dlya-chego-ona-nuzhna-i-kak-sozdat-ee-svoimi-rukami-v-domashnix-usloviyax/>] ("Катушка Тесла").

ВЛИЯНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГОРНОДОБЫВАЮЩЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА СОСТОЯНИЕ ЗДОРОВЬЯ НАСЕЛЕНИЯ, ПУТИ РЕШЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ

Павлович Диана, 1 курс, КГКП «Житикаринский политехнический колледж»
Научный руководитель: Орынтаева Елена Фаритовна, преподаватель географии

Цель исследования: Изучение экологических проблем, связанных с добычей полезных ископаемых в регионах Казахстана, и их воздействие на здоровье населения, с последующим предложением мер по улучшению экологических проблем.

Для достижения поставленной цели необходимо решение следующих задач:

- Рассмотреть регионы с развитой добычей полезных ископаемых в РК;
- Выявить возможные возникающие экологические проблемы;
- Оценить воздействие горнодобывающей отрасли на здоровье населения;
- Изучить основные полезные ископаемые, добываемые в Житикаринском районе;
- Анализировать экологическую обстановку в Житикаринском районе;
- Рассмотреть влияние добычи асбеста и золота на здоровье человека.

Рекомендации: Предложить меры для устойчивости и сокращения негативного воздействия на окружающую среду и организм человека

Гипотеза: Промышленные комплексы при добычи полезных ископаемых ухудшают качество воздуха, загрязняют водные ресурсы и повышают уровень заболеваемости. Внедрение современных экологически чистых технологий позволит сократить количество заболевших и снизить негативное воздействие на окружающую среду.

Этапы, процедура исследования:

- Изучение теоретической базы
- Приведение практических экспериментов и анализ результатов

Новизна исследования и степень самостоятельности: Фокус на экологических проблемах созданных работой промышленных предприятий, с учетом современных технологий и практик.

Результаты работы и выводы: Подчеркивается необходимость снижения экологического воздействия горнодобывающей промышленности и защиты здоровья человека через внедрение современных технологий и ужесточенных стандартов.

Область практического применения работы: Результаты исследования расширят понимание экологических проблем горнодобывающей и металлургической промышленности в Казахстане, предоставит вклад в охрану окружающей среды и социальное благополучие.

В моей работе будет представлено три главы, содержимое которых вы узнаете по ходу выступления.

Глава 1. «Горнодобывающие отрасли Республики Казахстан экологические проблемы и их воздействие на организм человека»

Глава 2. «Добыча полезных ископаемых в Костанайской области и их последствия»

Глава 3. «Мероприятия по снижению экологических проблем добычи полезных ископаемых Житикаринского района»

Практическое применение. «clean mask»

Практическая значимость работы основана на решении проблемы возникновения респираторных заболеваний, включая асбестоз и рак легких.

«Clean mask» представляет собой инновационную маску, разработанную специально для защиты легких от токсичных газов, выделяющихся горнодобывающей промышленностью. Маска сочетает в себе эффективную защиту, биоразлагаемые материалы и компактный дизайн для удобства и повседневного использования.

Основные характеристики включают в себя несколько аспектов:

Материалы:

Биоразлагаемость и экологичность: Вся маска изготовлена из экологически чистых и биоразлагаемых материалов, что снижает негативное воздействие на окружающую среду.

Комфорт и качество: Использование мягких и гипоаллергенных материалов обеспечивает комфорт при длительном ношении.

Дизайн:

Компактность: Эргономичный дизайн обеспечивает компактность маски, что делает ее удобной для ношения в повседневной жизни.

Регулируемые ремешки: Регулируемые ремешки позволяют и обеспечивают надежную посадку на лице, поддерживая плотное прилегание маски что позволит сделать маску более универсальной.

Фильтрация:

Высокоэффективный фильтр: Встроенный фильтр обеспечит высокую степень очистки воздуха от токсичных газов и частиц, предотвращая их попадание в организм человека.

Легкая замена фильтра: Система быстрой замены фильтра позволяет легко обновлять маску без необходимости полной замены.

Модный дизайн:

Разнообразие цветов: Clean mask предоставит широкий выбор цветов и стилей, чтобы соответствовать индивидуальному стилю пользователя.

Социальная помощь: Часть вырученных от продаж масок будет направлена на программы по улучшению экологической ситуации в регионах с высокой горнодобывающей активностью. Кроме того, цвет приобретенной маски определит фонд, на который будет отправлен процент выручки. Поврежденные маски можно сдать на переработку с возможностью получения скидки или передать деньги на благотворительность. Разработанные маски представляют собой инновационное решение для защиты от вредных воздействий промышленности, с учетом заботы о планете.

Маска для населения: Для повседневного использования и защиты от различных аэрозольных частиц, включая асбест, предназначена маска с мягким и плотно прилегающим материалом, обеспечивающим комфорт и эффективную фильтрацию. Ее фильтрационный элемент задерживает мельчайшие частицы, включая асбест, обеспечивая надежную защиту. Маска легкая, удобная в ношении и предоставляет надежную защиту для повседневного использования.

Маска для рабочих горнодобывающих предприятий:

Специальная маска для работников на горнодобывающих предприятиях обеспечивает дополнительную защиту за счет мощного фильтра, плотного прилегания к лицу и клапанов выдоха для комфорта. Она также включает

систему оповещения о замене фильтра и является биоразлагаемой, что делает ее экологически безопасной. Ответственность за распределение масок лежит на промышленных предприятиях, а рабочие могут сдать их на переработку при истощении. Завершающей частью работы будет предоставлена 3D модель "clean mask" для визуализации и понимания уникальной защитной маски от токсинов, сочетающей передовые технологии и экологически чистые материалы.

Использованная литература

1. <https://www.nur.kz/family/school/1712125-poleznye-iskopaemye-kazahstana-i-ih-mestorozdenia/>.
2. https://forbes.kz/economy/energy-subsoil/hrizotilovyie_gorizontyi_1674785755 Костанайские карьеры: как добывают асбест на одном из крупнейших месторождений в мире — Forbes Kazakhstan;
3. <https://www.gov.kz/memleket/entities/kostanai-zhitikarin-audany-akimat/documents/details/544029?lang=ru> Основные показатели социально-экономического развития Житикаринского района
4. <https://uk-reforma-gkh.ru/2023/10/07/posledstviya-otkrytoi-dobyci-poleznyh-iskopaemyh-ekologiceskii-vred-i-socialnye-problemy> Вред открытого способа добычи полезных ископаемых: последствия для окружающей среды и здоровья человека
5. https://air.plumelabs.com/air-quality-in-zhetiqara-aw-225316?utm_source=accuweather&utm_medium=current_aq_widget&utm_campaign=#ae16 оценка качества воздуха в Житикаре

ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫНЫҢ ЭКОЛОГИЯСЫ

Патенова Ақбаян Нұрланқызы , 2-курс,

Оңтүстік Қазақстан гуманитарлық-экономикалық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Бейсенбаев Абилькаир Заулмаханович, арнайы пән оқытушысы

Мен жалпы Шымкент қаласының экологиясын зерттеу мақсатым, кейін кезде адамдардың денсаулығы тым әлсізденіп, басқа жат елдерден келіп жатқан адамдар, біздің экологиямызға үйренісіп бірден сіңісе алмайды. Ол табиғаттың экологиясынан, яғни соған кіретін факторларға да тікелей қатысы бар болып шықты. Себебі, біздің жеріміздің жалпы Қазақстанның жақсы жақтары: жеріміздің кеңдігі, су таудан таза болып ағып келетіні, топырақтың құнарлы болуы, егіншілік дамығаны, жайылым жерлерінің жануарларға қолайлы болуы, т.б. Соның ішінде ең ерекше мен үшін көзге түскен Шымкент қаласы болды.

Ойланып қарасам: біз тек экология жағынан 0.5% әрекет, 99% адаммен жұмыс жасауымыз қажет екен. Себебі: сол қоқысты да тастайтын адам, жерді де қазып, ойып тастайтын адам, яғни біраз нәрсені адам өзі жасайды екен. Мен мұның бәрін зерттеу кезінде байқап, мұнымен жұмыс жасадым. Себебі: тазалық-денсаулық кепілі демекші, тазалықты жаны сүйетін адам, кез-келген

айналасының таза болуын қалайды. Және айналасымен тікелей жұмыс, іс-әрекет орналастырады. Мен жалпы өзімнің іс тәжірибемде тазалық сақтауды іорынға қоюды құптадым. Тазалықсыз адам еш жерде өзі де таза болмайды, айналасын да таза ұстамайды. Соның салдарынан бактерия тарауы, вирус т. б жаманшылықтарға тап болары әбден мүмкін екенін білдім. Осы мәселенің барлық түрін түгендей білу үшін, мен осылай өзім мақсат қойып, осы мақсатымды жүзеге асыру барысымен, зерттеуді шештім. Шымкент қаласының экологиясы-бұл өте маңызды тақырыптардың бірі болып саналады. Жалпы айтқанда экология деген сөздің өзінде үлкен, ерекше мән-мағына жатыр десемде болады. Себебі экология бұл табиғаттың бір бөлшегі. Экология бұл да бір ғылым түрі. Яғни, экологияда табиғаттың бір-бірімен байланысы зерттеледі. Сондықтан: экология ғылымын табиғаттың бір бөлшегі дейміз. Экологияда табиғатқа байланысты түрлі, өзекті мәселелер қозғалады. Мысалы: атмосфера, ағаш, озон қабаты, табиғатқа келетін зиянкестер, олардан арылу секілді басты мәселелерді, экология ғылымында зерттеп білуге үлкен мүмкіндік бар.

Шымкент қаласының экологиясы ластанудың жоғары деңгейінде десек те болады. Себебі: бұл ауқымды мәселеге айналып отыр. Шымкент қаласындағы зауыт, фабрика т.б шығатын қауіпті түтіндер, адамдардың ағзасына түрлі зақым келтіруде. Және сондағы фабрикалар ғана емес, сонымен қатар машинаның көптігінің де бұл жерде қауібі жоғары саналып отыр. Шымкент қаласы экология жағынан, автокөлік түтінімен ластанумен, ең жоғары деңгейдегі ластанған қалалардың үштігіне кіреді. Автокөліктің артуы көптеген қалалар мен облыстар үшін, алаңдаушылық тудырып отыр. Жалпы осы автокөлік түтінімен ластану-өте ауытқуы жоғары мәселе болып тұр. Болып жатқан қауіпті жағдайлар, улы газдар, түтіндер, т.б зардаптар, Шымкенттің экологиясына қатты әсерін тигізуде. Әсіресе болып жатқан құбылыстардың барлығы, ауа-райы мен экологияға байланысты болып тұр.

Себебі: біздің Кентауда да, қоқыс қалдықтар әр жерде шашылып жатады, одан қалса кейбір жерлер босқа жатыр. Яғни, сол жерлерді менің ойым бойынша ашық қалдырмай: егін егу, немесе тым болмағанда мал бағып, немесе сол жерге жеке кәсіп бастаса, бұл Кентау қаласының экономикасын көтерер еді. Маған Шымкент қаласының ең қатты ұнаған жері: экономикасы мықты дамуда, тоқтаусыз жұмыстар жүргізілуде, және де жұмыс тапшылығы байқалмады. Бұл Шымкент қаласының үлкен жетістігі. Шымкентте ешбір жастардың жұмыссыз, бос жүргенін көрмедім. Бұл экономиканың дамуы жағынан жоғары көрсеткішті қамтиды. Экологиямызды таза, әрі кір-қоқыс, лас ауадан, түтін-булардан қорғап, сақтауымыз үшін, біз қаламызбен тікелей өзіміз жұмыс жасау керекпіз. Әрбір қаланың өркеюіне, дамып жетілуіне, үлгілі қалаға айналуында: қаланың экологиясы, экономикасы, ол жердің мәдениетіне т.б маңызды рөлді атқарып отыр. Біз қазір ХХІ ғасырдың өкілдері, яғни біз заманға сай экологияны таза ұстауға талпыну керекпіз. Кез-келген жерді таза ұстауда, ластап кету ле өзіміздің қолымызда. Себебі, біздің елімізді жат өкіл келіп ластап кетпесі анық. Біз бар болғаны бір әрекетпен ақ, қаланың нұрын кіргізіп отыруымызға әбден болады. Менің бір әрекетпен ақ деп отырғаным, қазір

дамыған технологиялар кезеңі. Біз үйімізге қалай қарап, қалай тазалап-жинақтасақ, қаланы да солай лас қоқысты тастамау арқылы тазартуымызға болады. Ал бұл жердегі бірден-бір мәселе ауаны қорғау. Кез-келген ортадағы химиялық, биологиялық немесе физикалық заттардың болуын, және бұл заттардың алдыңғы көрсеткішінен, яғни табиғи орташа көпжылдық деңгейінен жоғары болуын, ластану деп атайды екенбіз. Бұл деп отырғанымыз, атмосфераның ластану түрін анықтауға мүмкіндік туғызып тұр: жанартаудың атқылауы, орман өрттері, шаңды құйындар, үгілу-бұлар табиғаттық зиянды құбылысына жатады. антропогенді жағынан: өнеркәсіптік салалары, жылу энергетикасы, ауыл шаруашылығы т.б.

Негізі Шымкент қаласы экономика жағынан жақсы дамыған екен, бірақ соның өзінде біраз қажеттіліктерді талап етуге болады. Мысалы: ауа таратқыш аппараттар қажет. Және тазалық яғни, экология жағынан қоқыс салатын пакет бөлек, баклашка т.б қалдықтардың әрқайсысын бөлек-бөлек етіп жинастырсақ, бұл жұмысшыларға тиімді. Әрі әр қоқысты өз жәшігіне салу арқылы, адам тазалыққа үйренеді.

Тазалық-денсаулық кепілі. Таза болу бұл біріншіден денсаулығымызға әсер тигізеді. Ал ауа таратқыш аппараттар бізге не үшін қажет? Ауа таратқыш аппараттар-лас ауаны өзіне тартып сіңіреді де, ауаны тазартады. Ауа таратқыш аппаратының көмегінсіз адамдарда: өкпенің қабынуы, тыныс алу жолдарының ауруы, т.б қауіпті ауруларға алып келеді. Сондықтан ауа таратқыш аппараттар керек.

Шымкент қаласының адамның ағзасына тигізетін әсері. Қазіргі уақытта Шымкент қаласында, қоршаған ортаның әртүрлі әсерінің тұрақтылығы, газ-тасымалдау жүйесіндегі, жұмыс істеу деңгейінің мәселелері өзекті болып табылады. Бұл ағзаның жүйедегі бейімделу қызметтерінің күйі, және әмбебап индикаторы ретінде саналады. Ал оның адам ағзасының өнеркәсіп факторлары мен жоғарғы температурасының, әсерлерінің жағдайындағы күйін, бағалаудың әдісі ретінде қарастыруға мүмкіндік беріп отыр. Жалпы жергілікті тұрғындары мен Қазақстан Республикасының басқа аймақтарынан келген, жас адамдардың тыныс алу ағзалары мен, қан айналым жүйесінің аурулары, бүгінге дейін жетіп, зерттелмей келіп тұр. Бұл мәселені адамдардың қан жүйелерінің ерекшеліктерін зерттеу(кардиореспираторлық) зерттеу түрі дейді.

Бұл жалпы жаңадан келген тұрғындардың(қан айналымы, тыныс алу) ағзаларының үйренбеуінен туындайды. Қан айналымы адам ағзасында(метоболизмнің) барлық үрдісін қамтиды. Сонымен қатар адам ағзасының кардиореспираторлық жүйесі қолайсыз атмосфераның ең алғашқы басты нысаны болып табылып отыр. Климаттың өзгеруі және ауытқуы; көңіл-күйге, тамыр жүйесіне, жүрек-тамыр,өкпе ауруының қоздыруын тудырады. Ағзалардың ортамен өзара әсерлесуі үнемі жүріп отырады, ол ағзаның өзіне қажетті реакцияларын тудырады. Жалпы айтып өтсек, адам ағзасына ортаның тікелей әсері бар. Мысалы кей факторлар: адамның физиологиялық жағдайын нашарлатып, психикалық ауруларының пайда болуын тудырады. Бұл факторға байланысты дәлел бола алатын ғылыми еңбектер де бар.

Шаң-топан мен газдану туралы мәліметтер: қаланың түрлі аудандарында шаң, хлор, көміртегі тотығы, күкірт қышқылы, фосфор, бензол, мыс, марганец, хром, мырыш, ж/е қорғасынның мөлшері шектеулі рұқсат етілген. Негізінде қорғасын зауытының қоршаған ортаға тікелей, зиянды әсері бар. Ол қалай десеңіз: қоршаған ортаның ластануына негізі себеп болып отырған, қорғасын зауыты бөлетін өндірістік мекеме болып шықты. Осыдан қоршаған ортаның нысандарында, оның ішінде атмосфералық ауада, суда және топырақта, қорғасын элементінің шоғырлану деңгейі шектеулі рұқсат етілмей, шамадан жоғары болып, денсаулыққа өте кері әсерін, зиянын тигізіп отыр.

Қорыта келе, қала мен әлемнің тазалығын сақтауды, басқа адамдарға арттырып, күттіргеннен ешқандай мәселе шешіле қоймайды. Егерде біз сол мәселелерді(ауаны таза ұстау, қоқысты қалай болса солай лақтырмау, зиян ауалардан сақтану, т.б) әрекет жасайтын болсақ, өзіміз шешуге ұмтылсақ, тек қаламызды ғана емес, сонымен қатар бүкіл әлем де де экологиялық проблемалармен зиян шекпейтін болады.

" Бір тал-кессең, он тал-ек"-дегендей, ағашты кесіп шапқанды ғана емес, егуді де білу керек. Табиғаттың жап-жасыл көрініп, таза болып тұруы өзімізге де, шет елден келген қонақтарға да көзге керемет түседі. Сол үшін табиғатқа көп көңіл бөлейік. Аялайық, таза ұстайық!!!

Әдебиеттер:

1. Ж.Ж. Жатқанбаев. Экология негіздері, Алматы-2003
2. Бейсенова, А.Самақова, Т.Есполов, Ж.Шілдебаев Экология және табиғатты тиімді пайдалану. Алматы-2004
3. Қазақстан Республикасының экологиялық кодексі, 9 қаңтар, 2007 ж.
4. Денисов В.В., Гутенев В.В., Луганская И.А. Экология. Москва, 2006
5. Новиков Ю.В. Экология, окружающая среда и человек, Учебное пособие. – М.,1998

ОЦЕНКА РАДИАЦИОННОГО ЗАГРЯЗНЕНИЯ ГОРОДА СЕМЕЙ

Постолов Максим, студент группы ОС-11

КГКП «Геологоразведочный колледж» управление образования области Абай

Научный руководитель: Оспанова Айгуль Канатовна

преподаватель химии и экологии

Уже несколько десятков лет в кругах ученых Казахстана и исследователей из других стран ведутся споры о радиационной безопасности для населения города Семей (бывший город Семипалатинск). Многие ученые ссылаются на печальную статистику, в которой первое место по онкологической заболеваемости занимает данный город.

Целью данной работы является выявление основных причин высокой статистики онкологических заболеваний и поиск решений этой проблемы. Исследуемый регион находится на востоке Республики Казахстана и входит в состав Абайской области. Располагается на левом и правом побережье реки Иртыш.

Территория характеризуется повышенными значениями радиационного фона и высоким содержанием тяжелых металлов.

Хотя основным источником загрязнений является выхлопные газы, выбросы промышленных предприятий, выбросы сажи отопительных систем, также немаловажным фактором является деятельность бывшего Семипалатинского полигона.

В период с 1949-1989 гг. по официальным данным проведено около 470 ядерных взрывов.

Для оценки радиационной обстановки в настоящее время студентами Геологоразведочного колледжа были проведены замеры дозиметр-радиометром ТЕРРА MKS-05 IP-20 в 79 точках города.

Замеры проводились более года, были получены следующие данные.

Безопасным считается уровень радиации до величины, приблизительно 25 мкР/ч.

В таблице представлены результаты данных, полученных с точек города, являющиеся наиболее интересными для дальнейших исследований.

Обнаружены следующие интересные закономерности:

Наибольшие значения были зарегистрированы при замере по улицам: «Кабанбай Батыра» и «Докучаева», а именно при замере гранитных сооружений на центральной площади. Так как характерно, что именно кислые горные породы (гранит) характеризуются повышенной радиоактивностью.

По результатам исследований, вторым стал микрорайон «Цемпоселок», а если быть точнее котельные, расположенные на этой территории. Основной причиной является то, что уголь, используемый здесь, доставляется с угольного месторождения «Каражыра» и обладает повышенной радиоактивностью. Месторождение «Каражыра» находится на территории бывшего Семипалатинского испытательного ядерного

После локализации участков были взяты образцы угля и сделаны дальнейшие замеры. Показатели превысили фоновые значения в городе в полтора раза и составили 45-47 мкР/ч. Норма радиоактивного фона для угля составляет 20 микрорентген/час. Также были обследованы и другие ТЭЦ города Семей. Значения на данных участках в среднем изменялись от 15 мкР/ч до 25 мкР/ч. Из десяти образцов угля, выбранного для измерений - лишь два обладали повышенной радиоактивностью в 45 мкР/ч.

3) Также участки с превышением порогового значения в 15 мкР/ч подвергаются наибольшей техногенной нагрузке. Они также являются лидерами по содержанию тяжелых металлов. Из этого следует, что эти участки испытывают двойную нагрузку, так как воздействие промышленных источников влияет не только на накопление там тяжелых металлов, но и на общий уровень радиации на данном участке.

Если подводить общий итог данных исследований можно прийти к следующим **выводам**:

Общий уровень радиационного фона в городе Семей на некоторых участках превышает допустимые значения в два раза.

Причины обуславливающие повышенной радиационный фон в большинстве случаев являются последствием ядерных испытаний, проводимых в непосредственной близости от города.

Исследования повышенного радиационного фона угля привели к следующей гипотезе:

Большая часть угля, поставляемый из месторождения угля не представляют опасности для потребителей. А что касается, радиоактивных образцов, то можно сделать вывод, о том, что они могли быть доставлены с участков, прилегающих непосредственно к площадке «Балапан».

Логичным будет предположение о том, что значения радиационного фона являются одним из основных факторов, влияющим на высокие данные статистики онкозаболеваний и рождаемости детей с нарушениями на генетическом уровне.

В качестве рекомендаций возможно применение следующих мероприятий:

Оптимизация управления территорий и объектов бывшего СИП.

Обеспечение радиационной безопасности и восстановление окружающей среды:

-проведения необходимых дополнительных исследований с целью зонирования / категоризации по степени риска;

-ликвидация и консервация отходов ядерной деятельности;

Диверсификация научно-технического потенциала создание производств атомно-промышленного комплекса, использования территорий, не пригодных по экологическим показателям для проживания человека, проведения там разработки новых видов альтернативных видов или других видов энергетики.

Необходимые меры для угольного месторождения «Каражыра»

-локализовать участки с повышенными значениями.

- оценить степень опасности угля для потребителей.

-определить точные причины повышенного радиационного фона угля

-внести корректировки в технологический процесс эксплуатации данного месторождения

Также определить следующие задачи: совершенствование профилактики онкологических заболеваний путем развития программ ранней диагностики (проведения скрининговых обследований для жителей, прилегающих к городу населенных пунктов); повышение доступности высокотехнологичных методов диагностики и лечения.

Список используемой литературы:

1. Панин М.С. Формы соединений тяжелых металлов в почвах средней полосы Восточного Казахстана (фоновый уровень) / Семипалатинск.: ГУ «Семей». 1999.
2. Панин М.С. Химическая экология. Учебник для вузов / Под ред. Кудайбергенова С.Е. Семипалатинский государственный университет имени Шакарима. - Семипалатинск, 2002.
3. Панин М.С. Эколого-биогеохимическая оценка техногенных ландшафтов Восточного Казахстана. Алматы: Изд-во «Эверо». - 2000.

4. Панин М.С. Химическая экология. Семипалатинск, 2002.
5. Г.М Серенгазина , С.Б. Балмуханов Семипалатинский ядерный полигон . История строительства и функционирования. , Семипалатинск 1999

МҰНАЙДЫҢ ТӨГІЛУІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ӨСІМДІКТЕР МЕН ЖАНУАРЛАР ӘЛЕМІНЕ ӘСЕРІ

Сарсебек Айым Болатқызы, 1 курс, №3 Байзақ колледжі КМҚК
Ғылыми жетекшісі: Бердімұрадова Гүлназ Қадырбайқызы, биология пәні
оқытушысы

Өзектілігі: Қазіргі таңда су бетінің мұнаймен ластануы мұнайдың апаттық жағдайда төгілуімен қатар, бұл экожүйенің ластануының жоғарлауына алып келеді.

Мәселе: Өндіру жұмыстарының ең басындағы бұрғылау жұмыстары қоршаған ортаға тигізетін зардабы мол. Оның құрамы өте күрделі әр түрлі химиялық және механикалық қосылыстардан тұрады. Олар бұрғылау сұйықтығымен бірге жер асты, жер үсті суларын лаптап, ондағы өсімдіктер мен сол жерде мекендейтін жануарлаға да зияны әсерін тигізуі.

Жұмыс мақсаты: Мұнайдың төгілуі және оның өсімдіктер мен жануарлар әлеміне әсерін зерттеп, анықтау.

Міндеттері: Жануарлар және өсімдіктер әлемін қорғау бойынша негізгі шараларды анықтау.

Мұнай газ кен орындарын өндеуде гидросфераның (жер асты сулары мен ашық су жиналатын ашық керлер), атмосфера мен литосфераның (сыртқы жер қабатының) ластануы айтарлықтай қатер тудырады. Құрамында әртүрлі химиялық заттар бар қатты қалдықтар, сондай-ақ үстіртін ағынды сулар, жер үсті суларын, жерді, топырақты лаптап, олардың санитарлық-гигиеналық жағдайы мен биологиялық өнімділігін төмендетеді.

Жолдың ізі бойынша өсімдік толығымен жойылады. Кен орындағы пайдалану жағдайында өсімдіктің жойылу үрдісі уақытша және ұзақ мерзімді қолданылған жолдарды салудың талапқа сай болмау салдарынан жыл сайын арта түскен, ал жоғарыда айтылған факторға байланысты техногенді шөлейттену аймағының арттуына әкеп соғады. Жер бетінің топырақ - өсімдік жабынының ластануы мұнай және мұнай-газ кен орындарын игеру үрдісі кезінде топырақ мұнаймен, мұнай өнімдерімен, әр түрлі химиялық заттармен және жоғарғы минералданған сулармен ластануы мүмкін. Мұнаймен ластанған аймақтан тыс орналасқан өсімдіктермен де жер бетінің ерітінділері және грунт суы арқылы сезінеді. Соған байланысты, ластанбағанына қарамастан олардың бойында да айтарлықтай көлемде мұнай көмірсутектері жиналады.

Мысалы өндіру жұмыстарының ең басындағы бұрғылау жұмыстары қоршаған ортаға тигізетін зардабы мол. Бұрғылау жұмыстарының ішінде ең қауіптісі бұрғылау сұйықтықтары. Оның құрамы өте күрделі әр түрлі химиялық және механикалық қосылыстардан тұрады. Оларға бұрғылау шламын, мұнай қоспасын, аэрленген су, саз-балшық және тағы басқа әр түрлі заттарды айтуға

болады. Бұлар жер үсті суларын лаптап, ондағы өсімдіктер мен сол жерде мекендейтін жануарлаға да зияны әсерін тигізеді. Себебі қабат суымен қоректенетін өсімдіктер сол қабат суының ластану әсерінен және жер бетіне төгілген ақаба суладың әсерінен жойылады. Мұнайдың өсімдіктер мен жануарларға әсері.

Құстарға мұнай қоректену, жұмыртқаларының ластануы және тіршілік ету аумағының өзгеруі сияқты сырттық әсер етеді. Сырттық ластану құстардың қауырсынының ластануына, көздерінің тітіркенуіне әкеледі. Құстар өлімі суық суда жүзе алмай батып кетуі салдарынан болады.

Бұл жағдай көбінесе өмірінің көп бөлігін су жағасында өткізетін құстар үшін көп әсер етеді. Құстар мұнайды қауырсынын тұмсығымен тазалағанда, ластанған суды ішкенде, буланған ауамен тыныс алғанда жұтып қояды. Құстардың қырылуы аштықтан, әр түрлі аурулардан болады. Құстардың жұмыртқасы мұнаймен ластануға өте сезімтал келеді, кейбір балапандар инкубация периодында өліп кетеді.

Сүтқоректілер. Мұнай төгінділерінің құстарға қарағанда сүтқоректілерге әсері әлі онша белгілі емес, ал суда өмір сүретін сүтқоректілермен салыстырғанда құрлықта өмір сүретін сүтқоректілер туралы мәліметтер оданда аз. Жүнді теңіз сүтқоректілері (теңіз мысықтары, ит балық) мұнай төгінділерінен жиі зардап шегеді. Мұнаймен ластанған олардың жүні шатасып жылу сақтау қабілетін жоғалтады. Майлы қабаты бар ит балық және кит тәріздес (киттер, теңіз шошқалары) сүтқоректілердің май қабатына әсер еткен мұнай жылу жоғалтуын жеделдетеді. Сонымен қатар мұнай терінің, көздің тітіркенуіне және тұрақты жүзуіне кедергі келтіреді. Ақ аю мен ит балықтардың терілерінің мұнайды сіңіру жағдайлары да белгілі болған. Кит пен дельфиндер терісі аз зардап шегеді. Мұнайдың шамадан тыс организмге өтуі полярлық аюдың өліміне әкелуі мүмкін. Алайда киттер мен итбалықтардың организмі мұнайға төзімдірек болып келеді және мұнайды жылдамырақ қорыта алады. Организмге түскен мұнай ішек-қарын қансырауына, қан қысымының бұзылуына әкеліп соғады. Мұнайдан бөлініп шыққан бу жақында жүзіп жүрген сүтқоректілердің тыныс алу жолдарының қиындықтарын туғызады.

Балықтар мұнаймен ластанған сумен қоректену кезінде және уылдырықтарының қозғалысы кезінде әсер етеді. Балықтардың қырылуы көбінесе үлкен мұнай төгілулері кезінде болады. Осыдан үлкен су қоймаларында ересек балықтар өлмейді. Бірақ мұнайдың улылығына және балықтың түріне байланысты әр түрлі әсер етеді. Мұнайдың 0,5 миллион бөлігі және одан да аз мөлшерінде форелли өліміне әкелуі мүмкін. Мұнай өте аз уақытта балықтың жүрегіне әсер етіп, тыныс алуын өзгертеді, қарнын үлкейтіп, өсуін баяулатады, қанаттарын бұзады, әртүрлі биологиялық және клеткалық өзгерістерге әкеледі. Балықтардың личинкалары мұнайға өте сезімтал болып келеді, сондықтан су бетіндегі уылдырықтармен личинкалардың өліміне әкелуі мүмкін.

Өсімдіктер өздерінің қозғалу мүмкіншілігінің шектеулілігінен мұнай төгінділерінің әсеріне жиі ұшырайды. Жарияланған ақпараттарда мұнай төгінділерінің әсерінен мангр ағаштарының, теңіз шөптерінің, балдырлардың

жойылуы туралы; биомассаның және фитопланктондардың фотосинтезге деген активтілігінің көбеюі мен азаюы; микробиология колониясының өзгеруі және микробтар санының артуы. Жергілікті жердегі өсімдіктерге төгілген мұнай әсері екі-үш аптадан бес жылға дейін созылуы мүмкін. Ол мұнайдың құрамы мен көлеміне байланысты болады. Мангр ағаштарының қайтадан қалпына келу уақыты 10-15 жыл уақыт жалғасуы мүмкін. Терең сулардағы өсімдіктер бастапқы қалпына таяз суларға қарағанда тезірек жетеді.

Мұнай кен орнының топырақ өсімділік қабаты адамның әсерінің нәтижесінде айтарлықтай дәрежеде бұзылады.

Жануарлар және өсімдіктер әлемін қорғау бойынша негізгі шаралар: нормативтік актілерімен заңдарды сақтау; жануарлар және құстар тіршілік ететін жерлерге жақындауды шектеу; жер қойнауына, өсімдіктер әлеміне зиянды әсері бар химиялық реагенттерді, мұнай өнімдерін және т.б. қалдықтарды тастауды қадағалау; жануарлар және өсімдіктер әлемін қорғау және аң аулауға тыйым салу үшін әкімшілік, құқықтық және экономикалық шаралар қабылдау; мониторинг жүргізу.

Зерттеу нәтижелері: Жалпы жағалаудан алыс терең сулардағы өсімдіктер мен жануарларға төгілген мұнай жағалаудағы өсімдіктер мен жануарларға қарағанда аз әсер етеді. Өзен көлдерге төгілген мұнай әсері олардың құрамына, тұздылығына, көлеміне, ағысына және тағы басқа жағдайларға байланысты әр түрлі әсер етеді. Өзен мен көлдердегі төгілген мұнай көбінесе үйрек, аққу, тырна, пеликан сияқты құстар көп ұшырайды. Таяз суларда ересек балықтардың өзі көп қырылады.

Қорытынды: Мұнай, газ саласында геологиялық және геофизикалық жұмыстардан бастап, тауарлық мұнайды тұтынушыға жеткізу жұмыстарына дейінгі аралықтың барлық процестерінде қоршаған ортаға тигізетін зияны мол. Оған әр түрлі апаттық жағдайлардағы мұнайдың, өндірістік ақаба суларының қоршаған ортаға төгілуі экологиялық апаттар тудыруда. Төгілген лас заттар топырақты, суды ластап өсімдіктердің жойылуына, сол жерде мекендейтін жануарлардың миграциясына әкеліп, ластанған аумақтың флора мен фаунасының сиреуіне әкеледі. Осындай экологиялық апаттардың зардаптарын жою, қайта қалпына келтіру жұмыстары өте үлкен қаражат пен арнайы технологияны қажет етеді, сондықтан да мұндай апаттардың болдырмау жұмыстарын жүргізу керек. Ол үшін жаңа технологиялар қолдану, қондырғыларды уақыты келе жаңасына ауыстыру жұмыстарын жүргізу, жиі экологиялық мониторинг жүргізу, төгінділер мен қалдықтардың мөлшерін қадағалау жұмыстарын жүргізу керек.

Әдебиет

1. Нұрсұлтанов Ф. М, Абайұлданов Қ. Н «Мұнай мен газды өндіріп өңдеу» Алматы Альманах – 1999
2. Журнал «Нефть и газ» 2007. №2
3. Журнал «Нефтяное хозяйство» 2009 ж.

ГЕОМЕТРИЯ В АРХИТЕКТУРНОМ ДИЗАЙНЕ

Синельников Александр, 1 курс КГКП

«Житикаринский политехнический колледж»

Научный руководитель: Шармухамбетова Айгуль Нуртасовна, преподаватель

Актуальность: Исследование воздействия геометрических форм в архитектуре становится актуальным в современном обществе, где эстетика зданий становится неотъемлемой частью функциональности. Архитекторам важно понимать, как различные формы воспринимаются визуально и эмоционально, учитывая современные культурные и экологические тренды. Исследование также предоставляет практические инсайты для создания устойчивых и культурно адаптированных архитектурных решений, удовлетворяющих современные требования к функциональности и визуальной привлекательности.

Проблема:

Нехватка систематического понимания воздействия различных геометрических форм на визуальное восприятие архитектурных объектов. Это создает ограничения в разработке эффективных дизайнерских решений, учитывающих как функциональные, так и эстетические аспекты, что является ключевым в современном архитектурном мире.

Цель: Научиться верно применять геометрические принципы при решении практических задач в архитектурном дизайне; доказать, что знание основ геометрии позволяет успешно решать вопросы, связанные с формой, пропорциями и структурой зданий, а также эффективно воплощать архитектурные идеи в реальность.

Задачи:

- 1) Узнать историю пост модерна и хай-тек культур в индустриальном и геометризованном направлении.
- 2) Понять геометрические принципы и функции маркшейдерской службы по которым строятся подобные здания
- 3) Произвести анализ устойчивости современных архитектурных данных с точки зрения их актуальности в перспективе, определить, сохранятся ли их значимость или они станут архитектурными артефактами, утратившими свою актуальность.

Хай-тек и постмодерн в архитектуре сливаются в стремлении к инновациям и использованию передовых технологий. Они оба выделяются экспериментами с геометрией, где хай-тек часто выбирает простые и четкие формы, подчеркивая технологичность, в то время как постмодернизм предпочитает разнообразие и эклектику, включая различные геометрические и стилевые элементы. Общей чертой является стремление к индивидуальности, разнообразию и технологическим новшествам, делая эти стили уникальными в современной архитектурной практике.

Результаты исследования:

Геометрии в архитектурном дизайне предоставляют глубокий анализ воздействия различных геометрических форм на визуальное восприятие и

эстетику зданий. Анализ показал, что разнообразие форм, включая геометрические тела, оказывает существенное воздействие на эмоциональные реакции зрителей. Пропорции и гармония в геометрической структуре влияют на эстетическое восприятие размеров зданий, а симметрия и асимметрия воздействуют на восприятие баланса и динамизма. Анализ перспективы и объема подчеркивает, что выбор геометрических форм может создавать удивительные визуальные эффекты глубины. Наконец, разработанные практические рекомендации направлены на архитекторов, чтобы они могли оптимизировать функциональность и визуальную привлекательность своих проектов. В целом, исследование подчеркивает важность учета геометрических аспектов в архитектурном дизайне, обеспечивая более глубокое понимание воздействия форм на создание эстетически привлекательных и функциональных архитектурных объектов.

Вывод: проведенное исследование о геометрии в архитектурном дизайне выявило важные аспекты воздействия форм на визуальное восприятие и функциональность зданий. Результаты исследования геометрических принципов позволяют архитекторам более осознанно использовать геометрию, учитывая эмоциональные и эстетические аспекты, а также их прочность. Рекомендации исследования предоставляют конкретные практические советы для профессионалов в сфере дизайна и строительства, подчеркивая важность учета геометрических принципов в современной архитектуре.

Список использованной литературы:

1. "Эстетика форм в архитектуре" (В. Видель, издательство "Архитектура и Дизайн, 2022).
2. Симмонс, Д. "Пропорции в архитектуре: искусство создания гармоничных пространств." Издательство "Архитектурная Пресса", 2020.
3. "Пропорции в архитектуре: искусство создания гармоничных пространств"* (Д. Симмонс, издательство "Архитектурная Пресса, 2020).
4. Архитектурные Тренды и Инновации: Работы Конференции 2022. Издательство "Мировая Архитектура", 2022.
6. Рекомендации для Архитекторов: Практическое Рук-во по Современному Дизайну и Визуальной Эстетике. Ред. Смит, А. Изд "Архитектурные Тенденции", 2021.

БИОЛОГИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ СНА, ИХ ВЛИЯНИЕ НА УЧЕБНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И КОГНИТИВНЫЕ ФУНКЦИИ ПОДРОСТКОВ

Стренин Роман Александрович, Кашталинчук Станислав Александрович,
студенты 1 курса, КГКП «Костанайский политехнический высший колледж»

Управления образования акимата Костанайской области

Научный руководитель: Щербакова И.А. к.п.н., преподаватель биологии

Современный образ жизни любого подростка характеризуется повышенным уровнем стресса, нерегулярным режимом дня, большим потоком информации из разных источников, что неизбежно ведет к нарушениям сна.

Сон представляет собой неотъемлемый элемент физиологии человеческого организма, обеспечивая естественное состояние покоя и восстановления. В процессе сна происходит сложный комплекс физиологических изменений, охватывающих активность мозга, функции органов и систем. Этот процесс не только восстанавливает физическую энергию, но также играет ключевую роль в обработке информации и формировании памяти.

Существует несколько этапов сна, включая быстрый глагодвигательный сон (далее БГС) и медленные фазы сна, каждый из которых характеризуется уникальными физиологическими особенностями. БГС характеризуется активностью мозга, сравнимой с бодрствованием, но при этом мышцы остаются парализованными, предотвращая физическое воздействие на спящего. Медленные фазы сна способствуют физическому восстановлению, высвобождению ростового гормона и поддержанию иммунитета.

Во время сна мозг не только не ослабляет своей деятельности, но и, наоборот, работает порой активнее, чем при бодрствовании. Даже в состоянии глубокого сна мозг может отвечать на внешние воздействия. Иногда они органично «вплетаются в сюжет» сновидения [1, с.117]. Еще Аристотель заметил, что если к руке спящего поднести источник тепла, человеку приснится огонь. Порой во сне люди находят ответы на вопросы, мучившие их наяву. Д.И. Менделеев, во сне нашел «ключ» к периодической системе элементов. Химик Фридрих Кекуле догадался о циклическом строении молекулы бензола, когда ему приснилась змея, кусающая собственный хвост. Нарушения сна связаны с риском развития серьезных заболеваний, включая диабет, болезнь Альцгеймера.

Образ жизни, физическая активность и регулярность циклов сна-бодрствования также влияют на качество сна. Существует концепция «долга сна», указывающая на то, что недостаток сна необходимо полностью компенсировать, то есть каждый час недосыпа – это задача на следующие четверо суток. То есть, если в течение рабочей недели спать по шесть часов, то к выходным накопился долг – 5 часов. Значит, нужно хорошо выспаться следующие 20 ночей. Поэтому вариант «побольше поспать в выходной день» не работает.

Нарушения сна могут происходить из-за влияния на мозг человека как внешних факторов (энергетиков, кофеина, алкоголя, смены времени или часовых поясов, наушников, мобильного телефона, возрастных изменений), так и внутренних (циркадные ритмы, гормональные изменения, гипотермии, нейрохимические процессы, генетические факторы, старение, соматические состояния, психологические факторы). В результате у человека появляется хронический недосып, бессонница, прерывистый сон.

При проведении исследования, в котором приняли участие 53 студента колледжа, на начальном этапе было выявлено, что студенты не задумываются (86%) над взаимосвязью недосыпа с их настроением и уровнем учебных достижений. При этом признали, что часто не высыпаются 74% участников эксперимента. Анализ проведенного опроса позволил сделать выводы, что 96% студентов ложатся спать позже 23.00, из них 6% после полуночи. Оптимальным

для сна большинство (54%) считало от 5 до 7 часов в сутки. И только 46% отметили большее количество, из них 42% - 8 часов, 4% - 9 часов сна. При этом только 18% опрашиваемых отметили, что спать на уроках им не хочется, тогда как 82% ответили, что их клонит в сон в утренние часы, когда идут занятия, из них 8% всегда, 10% часто, 6% нечасто, 58% иногда.

Следует отметить, что на начальном этапе эксперимента у студентов были выявлены следующие проблемы: долгое засыпание; отсутствие желания заснуть в 22.00; активность в вечернее время, проявляющаяся в желании что-то делать (играть в компьютерную игру, полистать информацию в сотовом телефоне, посмотреть подкаст и др.)

С целью проведения исследования с обучающимися были проведены разъясняющие беседы на классных часах. В ходе бесед были показаны презентации, отражающие основные научные исследования о биологических механизмах сна, раскрыто понятие «когнитивные функции» у человека, приведены примеры продолжительности сна для разных возрастных категорий, объяснены процессы протекающие во время сна в организме человека. По результатам беседы студентам было предложено принять участие в исследовании.

Перед студентами были выдвинуты основные критерии, которых они должны придерживаться в течение 1 месяца:

- ложиться спать не позднее 23.00;
- за один час до сна перестать использовать любые гаджеты (сотовые телефоны, компьютеры, ноутбуки и т.д.);
- не употреблять энергетики, кофе и крепкий чай во второй половине дня;
- начать читать любое литературное произведение по программе предмета «Русская литература».

Параллельно с этой формой работы проводилось наблюдение за студентами на учебных занятиях.

Полученные данные позволяют сделать вывод, что увеличение временного интервала для сна оказало положительное влияние на активизацию когнитивных процессов, таких как память, внимание, мышление студентов экспериментальных групп, повысилась активность на уроке (это отметили 100% педагогов, ведущих уроки в данных группах), повысились баллы у студентов при оценивании их ответов, из чего можно сделать вывод, что улучшились мышление и память, повышение внимания прослеживалось в связи со снижением количества уточняющих вопросов. Следует отметить, что снизилось количество ситуаций, в которых просматривалось раздражение студентов.

При повторном анкетировании было выявлено, что 80% респондентов стали задумываться над влиянием сна на их настроение и учебные достижения, на начальном этапе таких студентов было только 14%. Сравнивая результаты данной диаграммы с начальными результатами (см. диаграмма 5), можно наглядно увидеть, что коррекция режима сна оказывает положительное влияние на общий тонус организмов респондентов, поэтому отражается положительная динамика относительно отсутствия желания спать на уроках, прирост

показателя составил 52%. Кроме того прослеживается снижение показателя желающих иногда спать на уроках на 40%. Легче просыпаться по утрам стало 82% студентов, что доказывает достаточность продолжительности ночного сна.

Анализ полученных данных доказывает, что студенты задумались над проблемой недосыпа и, владея данной информацией, смогут самостоятельно регулировать циркадные ритмы, так как 78% отметили, что продолжают придерживаться рекомендаций. Остальные 22% студентов имеют возможность в любой момент воспользоваться рекомендациями относительно соблюдения режима сна и самостоятельно отрегулировать его продолжительность, ведь кто осведомлен, тот вооружен.

Список использованных источников:

1. Вейн А.М., Яхно Р.М. Медицина и сон / А.М. Вейн, Р.М. Яхно // Наука и медицина. – 2018. – №7. – С.117
2. Вершинин А.Е., Авдоница Л.А. Влияние сотовых телефонов на здоровье человека. // Вестник Пензенского государственного университета. – №3 (11), 2015. – С.175-177.
3. Зубарев Ю.Б. **МОБИЛЬНЫЙ ТЕЛЕФОН И ЗДОРОВЬЕ** монография Издание 4-е, переработанное. – Москва БИБЛИО-ГЛОБУС 2019, с. 44-45;
4. Ковзов В.В. Физиология сна: Учебное пособие студентов и слушателей ФПК / В.В. Ковзов, В.К. Гусаков, А.В. Островский. – Витебск: УО ВГАВМ, 2005. – 59 с.

АНАЛИЗ ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА И РАЗРАБОТКА ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ТРОПЫ НА ТЕРРИТОРИИ РЕСПУБЛИКИ АЛТАЙ

Тагильцева Анна, студентка 1 курса, КГБПОУ АПЭК

Научный руководитель: Колова Светлана Николаевна, преподаватель

Актуальность: Республика Алтай обладает большим потенциалом для развития туризма, в связи с этим наблюдается высокий туристический поток в летний период года. Окружающая среда региона испытывает огромную нагрузку и негативное влияние на ее компоненты. Таким образом, необходимо принимать различные меры по снижению антропогенной нагрузки. Одной из таких мер является - развитие экологического туризма и создание экологических троп на природных территориях, которые уже претерпевают изменения под воздействием деятельности человека.

В современном урбанизированном и высокотехнологичном мире в распределении туристских потоков по видам досуга, посещение природы является приоритетным после традиционно лидирующего направления - визитов к друзьям и родственникам. В общей стратегии социально-экономического развития Республики Алтай на период до 2028 года экологический туризм рассматривается как один из перспективных видов туризма наряду с горнолыжным и культурным. В связи с этим приобретают актуальность исследования в данной области и развитие экотуризма.

Богатое природное наследие, разнообразие флоры и фауны предоставляют уникальные возможности для развития экологического туризма в Республике Алтай. Особую роль при этом играет сеть особо охраняемых природных территорий (ООПТ), которые являются основными объектами развития экологического туризма в мире.

Проблема: При неорганизованном туризме подвергаются колоссальной нагрузке уникальные экосистемы. Экотуризм – это единственное направление в индустрии туризма, крайне заинтересованное в сохранении своего главного ресурса – природной среды и её отдельных компонентов (памятников природы, видов растений и животных и т.д.).

Целью работы стал анализ перспектив развития экологического туризма и разработка проекта экологической тропы на территории Республики Алтай.

Для достижения цели был определен ряд задач:

1. Изучить мировой и российский опыт развития экологического туризма.
2. Оценить современное состояние, выявить проблемы развития и перспективные направления экологического туризма в Республике Алтай.
3. Разработать проект экологической тропы и концепцию визит-центра на территории Республики Алтай.

Практическая значимость данного исследования заключается в том, что оно может быть реализовано на территории исследования, а также при разработке проектов экологических троп.

В первой главе исследования был проведён обзор научных публикаций по данной теме. Был изучен вопрос определения термина «экотуризм»: существует несколько подходов к определению понятия и принципов экотуризма. Был изучен мировой опыт развития экологического туризма, а также развитие экотуризма в России в целом и в Республике Алтай в частности.

В целом, понятие можно трактовать так: экологический туризм — это те варианты, виды и способы познавательных путешествий различной сложности, для которых главным ресурсом, а также мотивацией является естественная природная среда или её отдельные элементы: пейзажи, памятники природы, определённые виды растений или животных или их сочетание. В зависимости от целей, экотуризм может быть различных видов: научный, исторический, активный, агротуризм.

Одной из основных форм организации туристско-просветительской деятельности являются экологические маршруты, иначе называемые экотропами.

Основная цель создания экотропы заключается, прежде всего, в экологическом обучении и воспитании посетителей особо охраняемых природных территорий, что соответствует задачам и режиму ООПТ, и потому экологические тропы по праву считаются одними из основных элементов их инфраструктуры.

Республика Алтай широко известна в мире благодаря своей уникальной природе и ценнейшему историко-культурному наследию. Часть территории республики является объектом всемирного природного наследия ЮНЕСКО «Алтай - Золотые горы».

Основными ресурсами для развития экологического туризма в Республике Алтай являются ООПТ. Общая площадь земель природного фонда Республики Алтай составляет 22% от всей территории республики. Четвертую часть в ней занимают особо охраняемые природные территории. Это два заповедника, несколько заказников и природных парков, более 120 памятников природы (44 из них – республиканского значения). Наибольшее распространение экологический туризм получил в Катунском биосферном заповеднике.

В ходе исследования были выделены проблемы и сдерживающие факторы развития экологического туризма в Республике Алтай. Также был проведен анализ деятельности туроператоров, занимающихся оказанием услуг на территории Республики Алтай, который показал, что экологические туры предлагают единичные турфирмы. Таким образом, экологический туризм на территории Республики Алтай находится на стадии становления и требуется много работы для того, чтобы экотуризм занял достойное место в туристской отрасли Республики Алтай.

Для разработки проекта экологической тропы была выбрана территория Чемальского района Республики Алтай, данная территория является популярной среди туристов, расположена относительно недалеко от г. Горно-Алтайска и имеет хорошую транспортную доступность к туристическим объектам. Далее был проведён анализ туристических достопримечательностей Чемальского района, их посещаемости и доступности.

Исходя из проведённого анализа, для разработки проекта экотропы был выбран участок от села Верх-Анос до Емурлинского водопада. Данный выбор обоснован тем, что до начальной точки экотропы - село Верх-Анос, можно беспрепятственно добраться на любом автомобиле или автобусе, что является одним из главных условий организации экологической тропы, так как до начала прохождения маршрута турист не должен морально или физически устать.

Следующим обоснованием будет являться то, что выбранная территории обладает хорошим туристическим и культурным потенциалом, здесь находится Емурлинский водопад, пещеры Арудинская и Верхне-Аносинская, которая является памятником природы регионального значения, а также в селе Анос находится музей-усадьба Григория Ивановича Чорос-Гуркина. Территория района имеет значительное историко-культурное наследие. Сотнями объектов представлены археологические памятники, преимущественно в долине Катунь. При посещении данного маршрута турист сможет ознакомиться не только с географическим положением, флорой и фауной, но и с коренными жителями данной местности - алтайцами, их историей, культурой и обычаями, а также попробовать традиционную кухню.

Был составлен паспорт экскурсионного маршрута, включающий основную информацию о месте, протяженности, обустройстве и содержании. В паспорте также определены станции маршрута:

- Станция №1– «визит-центр в селе Верх-Анос», которая будет являться местом сбора и отправной точкой. Планируется этнографическая экскурсия.
- Станция №2– «пещера Верхне-Аносинская», будет включать посещение пещеры, являющейся памятником природы регионального значения.

- Станция №3 – специально оборудованная остановка для отдыха.
- Станция №4 – «водопад Емурлинский». Конечная точка линейного маршрута. Водопад каскадного типа высотой 20-25 м.

Также была составлена смета, чтобы понять сколько денежных средств понадобится для обустройства данной экологической тропы.

На основании проведенного в моей работе исследования, можно сделать **следующие выводы:**

В России экологический туризм активно набирает популярность. В целом территория Республики Алтай с существующей сетью ООПТ является благоприятной и перспективной для развития экологического туризма. Для успешного развития экологического туризма в Республике Алтай необходимо решать разного рода проблемы. Был использован комплексный подход при проектировании развития экологического туризма на территории Чемальского района Республики Алтай. Данное исследование может быть реализовано как на территории исследования, так и быть использовано при разработке проектов экологических троп.

Литература

1. ГОСТ Р 56642-2015. Туристские услуги. Экологический туризм. Общие требования. – М.: Стандартинформ, 2016.
2. «Об особо охраняемых природных территориях»: Федеральный закон от 14 марта 1995г. // Сб. руководящих документов по заповедному делу. - М., 2000.
3. Артамонова, М.В. Особенности развития экотуризма на Алтае / М.В. Артамонова, В.Т. Журавков, Е.Г. Ефремова. – М.: Использование потенциала особо охраняемых природных территорий для развития экотуризма: материалы науч.-практ. конф., Барнаул, 2014.
4. Артамонова, М. В. Экологический туризм на Алтае / М. В. Артамонова. – М. : Вестник Ассоциации вузов туризма и сервиса, 2012.
5. Бовина, О. Н. Экологическая тропа: рекомендации к разработке и проведению / О. Н. Бовина, А. С. Нарбутина.

ОЗНАКОМЛЕНИЕ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С ПРИРОДНЫМИ ЯВЛЕНИЯМИ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Харченко Полина Максимовна, Зкурс, Рудненский социально-гуманитарный колледж имени И.Алтынсарина

Научный руководитель: Жусупбекова Айна Женсыковна преподаватель специальных дисциплин

Актуальность. Дошкольник рано сталкивается с неживой природой, начинает с ней взаимодействовать, контактировать. Ведь с самого рождения детей окружают различные явления неживой природы: летним днем они видят солнце и ощущают теплый ветер; зимним вечером с удивлением смотрят на луну, темное небо в звездах, чувствуют, как мороз пощипывает щеки. Поэтому актуальным стоит вопрос о развитии естественнонаучных знаний у детей при

ознакомлении с природными явлениями. Только изучая природные явления, поняв их природу возникновения, человеческое общество сможет сохранить богатство природы для грядущих поколений.

Проблема: проблема исследования действий явлений природы, их прогнозирование и предотвращение является одной из основных проблем экологии и естествознания.[3] Государственный общеобязательный стандарт по дошкольному воспитанию и образованию определяет раздел в работе с дошкольниками — Естествознание, при реализации которого дети должны будут получить естественнонаучные знания, способствующие формированию у них целостной картины мира. Кроме того, естественнонаучные знания являются тем содержанием, которое в наибольшей степени развивают у детей мышление, любознательность, экспериментально-исследовательскую деятельность, умение ориентироваться в различных жизненных ситуациях.[3]

Данный проект предусматривает не только изучение природных явлений, понимания причин их возникновения в природе, определении характерных свойств, их взаимосвязи с живыми объектами, но и получение естественнонаучных знаний и практических навыков безопасного поведения в случаях, которые возникают в реальной жизни.

Цель проекта: Формирование у дошкольников естественно - научных знаний и представлений о многообразии неживой природы, формирование собственной картины мира, и помогающей ориентироваться в различных жизненных ситуациях.

Задачи проекта:

Расширять знания детей о природных явлениях и их многообразии в разное время года.

Развивать познавательные способности, критическое мышление, умение устанавливать причинно-следственные связи.

Познакомить с правилами безопасного поведения при различных природных явлениях.

Формировать навыки экологической грамотности и нравственного поведения в природе.

Данный проект проходила в 4 этапа: информационно-накопительный, организационно-практический, презентационно-завершающий, контрольно-рефлексивный.

На информационно-накопительном этапе было проведено констатирующее исследование по методике известного специалиста в области дошкольной педагогики Светланы Николаевны Николаевой. Они позволили выявить уровень сформированности экологических представлений: неживой природы, объектах живой и неживой природы детей исследуемой группы.

Проведенный опрос на констатирующем этапе исследования показал, что у воспитанников недостаточно высокий уровень знаний о природных явлениях. 63 % ребят имели поверхностные знания об объектах живой и неживой природы. 21% детей затруднялись устанавливать простейшие причинно-следственные связи, делать обобщения и выводы, на низком уровне находились показатели: логическое мышление, установление причинно-следственных

связей, последовательность событий, которые необходимы в экологическом воспитании детей. Создав необходимые условия для экологического воспитания детей, на организационно-практическом этапе старались подбирать наиболее эффективные методы и приемы работы с детьми. Поэтому вся дальнейшая работа представляла собой систему по формированию экологической культуры детей в процессе занятий и в свободной деятельности. В работе педагог-истудентка использовали демонстрационные и учебные пособия, рассматривание иллюстраций, картин, чтение детской художественной литературы, что позволило сформировать у детей отчетливые представления. В процессе бесед у ребят формировались обобщенные представления о явлениях неживой природы, дети учились устанавливать причинно-следственные связи, логично рассуждать, делать выводы.

Комплексные занятия включали интерактивные формы: «Звездный взрыв», «Алмаз», «Кубик», логическое упражнение «Найди целое по ее части, или метод Шерлока Холмса», «Графическое моделирование», диаграмма Венна, синквейн, кластеры, «Мозговой штурм», позволяющие систематизировать полученную информацию. Особенно были интересны детям занятия – соревнования, занятия в форме диспут-клуба, занятие в форме мини-конференции, занятия-эксперименты и конкурсы стихов.[2] На презентационно-завершающем этапе, совместно с родителями создали лэпбуки «Метеостанция», «Путешествие капельки», организовали выставку листовок «Берегите природу», провели с детьми развлечение «Путешествие в страну зимних природных явлений», совместно с родителями изготовлены и представлены на выставку памятки «Как вести себя во время мороза?». Студентка создала методическое пособие по завершению проекта. На контрольно-рефлексивном этапе для продуктивной оценки были выделены следующие критерии сформированности знаний о неживой природе: знания о природных явлениях; положительное и отрицательное влияние природных явлений на жизнедеятельность живых организмов на Земле, в том числе и на человека. На контрольно-рефлексивном этапе с детьми была проведена беседа с использованием сюжетных картинок по теме «Неживая природа». По данным критериям была проведена диагностика, в которой приняло 12 человек. Основным показателем являлось количество верных ответов в предложенной диагностике.

Результаты исследования:

Результаты были представлены в виде диаграммы, анализ которой продемонстрировал нам, что 49% дошкольников не только перечисляют природные явления, но и умеют охарактеризовать их свойства. 40% воспитанников находятся на среднем уровне сформированности фактических знаний о неживой природе, могут устанавливать некоторые связи и зависимости между явлениями живой и неживой природы. Динамика сформированности фактических знаний о неживой природе на контрольном этапе составила 33%. Анализируя диагностику, очевидно, что у детей повысился уровень экологической воспитанности, который выразился прежде всего в качественном, новом отношении к природе. Большинство детей стали понимать

последствия поступков, и осознавать важность соблюдения правил и норм поведения в природе. Появился большой познавательный интерес к неживой природе, дети самостоятельно устанавливают причинно-следственные связи, выявляют признаки «живого» и «неживого».

Выводы: Таким образом, система педагогической деятельности, направленная на воспитание у дошкольников экологической культуры и выбранные мной формы работы с детьми являются эффективными. В результате организации детского экспериментирования других видов развивающей деятельности у детей развивалась познавательная активность, появился интерес к поисково-исследовательской деятельности. Расширился кругозор, появились навыки планирования своей деятельности, умение выдвигать гипотезы и подтверждать предположения, сравнивать, анализировать, делать выводы. Перспектива данного проекта заключается в дальнейшей непрерывной систематической работе по экологическому развитию детей дошкольного возраста, через практические мероприятия с ними в детском саду.

Список литературы:

1. Дошкольное воспитание №5 2015 Издательство «Воспитание дошкольника» ISSN0012-561X см стр. 93-95
2. Электронный источник: © <http://otmetim.info/stixi-pro-osen-dlya-detej/>
3. Электронный источник : <https://econet.kz/articles/11424-teoriya-prirodnih-yavleniy-vzaimosvyaz-i-suschnost>

ЭЛЕКТРИЧЕСТВО ВОКРУГ НАС

Цыганок Антон, Торской Артем студенты 2 курса
КГКП «Лисаковский технический колледж»

Управления образования акимата Костанайской области

Научный руководитель: Фатхудинова Ирина Владимировна, преподаватель
специальных дисциплин

Актуальность. Электричество настолько прочно вошло в жизнь человека, что давно воспринимается как само собой разумеющееся благо цивилизации. Люди вспоминают о том, насколько оно важно и значимо, при авариях и плановых работах, когда оказывается, что без электрического тока практически ничего не работает

Проблема узнать способы получения электричества.

Цель работы: провести опыты и эксперименты для получения электрического тока

Задачи:

- изучить историю возникновения электричества; анализ плюсов и минусов электричества;
- найти источники электрического тока; провести эксперименты и опыты; обобщение полученных данных.

Термин «электричество» был введен в научное сообщество в 1600 году английским ученым Уильямом Гильбертом

Впервые свойства электричества были обнаружены более 2500 тысяч лет назад Фалесом Милетским, когда он протирал шерстью янтарь. Внимательный философ заметил, что уже к натертому янтарию притягиваются мелкие предметы, хотя по логике того времени, все предметы должны были притягиваться к Земле, т.е. падать на Землю под действиями сил притяжения. Натертый шерстью янтарь приобретал загадочные свойства в последствие, названное зарядом, который создавал силу по величине превосходящую силу Земного притяжения и эта сила получила название электричество.

Так как слово электрон в переводе с греческого переводится «январь», то электричество дословно можно перевести как «янторичество».

Этот опыт мы легко повторили взяв вместо янтаря пластмассовую палочку, которую потерли об одежду содержащую в составе шерсть, затем подносили эту палочку к мелким кусочкам бумаги и под действием электрических сил кусочки бумаги притянулись к палочке.

Над изучением электричества работали из века в век множество ученых. В настоящее время существует немало разнообразных источников электрического тока. Но сколько потребовалось науке времени, чтобы получить электрический ток и использовать его на благо человека.

Почти до 1850 года основными источниками энергии были древесина, ветер, проточная вода, энергия животных и людей.

Около 150 лет назад люди начали использовать ископаемое топливо: уголь, нефть и газ.

Первые динамо-машины положившие начало роли электричества в жизни человека появились также около 150 лет назад.

Около 50 лет назад ядерное деление урана стало важным источником вскрыв проблемы ядерной энергетики.

Все эти источники для выработки электроэнергии являются невозобновляемыми.

Растущая эксплуатация невозобновляемых источников энергии приводит не только к их истощению, но и создает серьезные экологические проблемы. Нефть, газ и уголь являются сырьем для химической промышленности и должны храниться для будущего поколения. Упомянутые выше ископаемые виды топлива (кроме урана) были созданы в результате фотосинтеза и биологических процессов — то есть в результате солнечной активности в предыдущие эпохи.

Мировое население все еще быстро растет, и некоторые исследования предсказывают мировое население в 9 миллиардов человек в 2040 году по сравнению с 7,7 миллиардами человек, живущих на этой планете сегодня. Сколько людей может выдержать Земля вопрос сложный, ведь все эти люди будут нуждаться в ресурсах, которые увеличивают глобальное потребление энергии. Кроме того, потребление энергии на душу населения связано с уровнем жизни в стране. Эта очень серьезная энергетическая ситуация сейчас понятна всему миру.

Использование электроэнергии имеет положительные и отрицательные стороны, как любое явление научно-технического прогресса. Вот некоторые из них

Плюсы электричества

- Электроэнергия накапливается и сохраняется. Это позволяет обеспечивать бесперебойное электроснабжение населенных пунктов.
- Преобразуется в другие виды энергии. Механическую, тепловую, световую энергию можно получить из электрической.
- Передается на большие расстояния. Линии электропередач позволяют передавать энергию в места, далеко отстоящие от места ее производства.
- Из возобновляемых источников, это вода, ветер, морские приливы.
- Но есть отрицательные моменты, неизбежные при использовании электричества. Они достаточно многочисленны. О них надо знать.

Минусы

- Емкость источников питания недостаточная. Невозможно накопить энергию в промышленных объемах и сохранять ее длительное время. Если взять все аккумуляторы, которые есть на Земле, то для удовлетворения мировой потребности в электроэнергии их хватит только на 10 минут.
- Строительство и эксплуатация электростанций различного типа нарушают экологическое равновесие.
- Электромагнитные поля вокруг высоковольтных ЛЭП, теле-радио ретрансляторов, сотовых передающих антенн негативно воздействуют на человека, на окружающую среду.
- Опасность бытового травматизма возрастает.

Ученые утверждают, что, если у вас дома отключат электричество, вы сможете некоторое время освещать свой дом при помощи лимонов. Ведь в любом фрукте и овоще есть электричество, поскольку они заряжают нас, людей, энергией при их употреблении.

Но мы не привыкли верить всем на слово, поэтому решили проверить это на опыте. С целью доказательства нашей работы мы взяли различные фрукты и овощи, которые могут служить источниками электричества, нами было проделано несколько экспериментов и опытом. Были использованы фрукты: лимон, яблоко, огурец соленый, картофелину сырую и вареную; несколько медных пластин из набора по электростатике – это будет наш положительный полюс; оцинкованные пластины из того же набора – для создания отрицательного полюса; провода, зажимы; милливольтметры, вольтметры, амперметры.

Результаты исследования: электрический ток имеет много интересных источников.

Выводы. Электричество окружает нас повсюду.

Литература:

1. Е.П. Левитан, Т.А. Никифорова Занимательная физика.
2. К.Роджерс, Ф. Кларк. Изучаем физику. Свет. Звук. Электричество.

3. ООО Издательство «Росмэн-Пресс» г. Москва, 2002г.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ СЛЕД: ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОБЛЕМ И ПЕРСПЕКТИВ ОБРАБОТКИ ХИМИЧЕСКИХ ОТХОДОВ

Шкуропатов Дмитрий студент 1 курса,

Алматинский колледж строительства и народных промыслов

Научный руководитель: Жаназак Айсұлтан Маратұлы, преподаватель химии

Актуальность: Исследование по проблемам и перспективам в области обработки и утилизации химических отходов имеет высокую актуальность по нескольким причинам:

1. Экологическая актуальность:

Проблемы химических отходов влияют на состояние окружающей среды, в том числе водных и земельных ресурсов. Разработка эффективных методов обработки становится важной задачей для уменьшения экологического воздействия.

2. Здоровье человека:

Неконтролируемое скопление химических отходов может представлять угрозу для здоровья человека. Это включает в себя загрязнение воды, воздуха и почвы, что может привести к серьезным заболеваниям и расстройствам.

3. Рациональное использование ресурсов:

Обработка химических отходов также связана с рациональным использованием ресурсов. Многие отходы содержат ценные материалы, которые могут быть переработаны и повторно использованы, что способствует экономии природных ресурсов.

Таким образом, исследование проблем и перспектив в управлении химическими отходами актуально, вносит вклад в решение экологических проблем, а также соответствует современным требованиям и стандартам устойчивого развития.

Проблема: Проблемой исследования является неэффективная система обработки и утилизации химических отходов, которая приводит к негативному воздействию на окружающую среду, угрожает здоровью человека и не соответствует современным стандартам устойчивого развития.

Цель работы: Анализ современных проблем, связанных с обработкой и утилизацией химических отходов, и предложение перспективных решений для минимизации негативного воздействия на окружающую среду.

Задачи: Провести подробный анализ текущего состояния обработки и утилизации химических отходов, включая выявление основных источников, объемов и методов обработки.

Проект исследования "Проблемы и перспективы в обработке и утилизации химических отходов" фокусируется на неэффективности текущей системы управления отходами, выявляя проблемы, такие как экологическое воздействие и угрозы для здоровья. Исследование включает анализ литературы, экспертные интервью, опросы и обзор мирового опыта. Предложены стратегии улучшения,

включая внедрение новых технологий и эдукативные программы. Выводы подчеркивают важность немедленных мер для перехода к устойчивым практикам в управлении химическими отходами, с учетом глобальных стандартов устойчивого развития.

Обобщая результаты исследования, выявлена критическая проблема в системе управления химическими отходами, требующая срочных мер. Исследование позволило выделить ключевые тенденции, привлечь внимание к недостаткам текущих методов и предложить практические подходы для улучшения ситуации. Эти результаты подчеркивают необходимость пересмотра стратегий обработки отходов с использованием современных технологий, а также обеспечения осведомленности общества о важности устойчивого управления химическими отходами.

Результаты исследования: Результаты исследования по проблемам и перспективам в области обработки и утилизации химических отходов предоставляют ценные выводы. Обнаружены ключевые проблемы в текущей системе, выявлены эффективные технологии и стратегии, а также предложены рекомендации для улучшения управления отходами с учетом устойчивого развития и снижения негативного воздействия на окружающую среду.

Выводы: В итоге, исследование проблем и перспектив в области обработки химических отходов подчеркивает необходимость срочных мер для улучшения системы управления отходами. Обнаруженные проблемы включают неэффективность текущих методов, экологическое воздействие и угрозы для общественного здоровья. С учетом мирового опыта и передовых технологий, предлагаются стратегии и инновационные подходы для снижения воздействия, повышения эффективности и перехода к устойчивым практикам в управлении химическими отходами, что способствует экологической устойчивости и обеспечивает соответствие современным экологическим стандартам.

Литература:

1. Билитевский, Б., Хартле, Г., & Марек, К. (1997). Управление отходами. [1, с 54-56]
2. Чобаноглус, Г., Тейсен, Х., & Вигил, С. (1993). Интегрированное управление твердыми отходами: инженерные принципы и проблемы управления. [2, с 21]
3. Кумар, С., Бхаттачарья, Дж. К., Вигнесваран, С., & Мехротра, И. (2013). Управление отходами: Практики, восприятия и отношения в Индии и Австралии. [3,с69]

5 СЕКЦИЯ

«ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯ / ПЕДАГОГИКА И ПСИХОЛОГИЯ»

ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДЕГІ ТАБИҒАТТЫҢ РӨЛІ

Абдрахманова Инабат Кансабекқызы, III курс

Абай атындағы Шығыс Қазақстан гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Даутова Мадина Токтаровна, педагогика және психология пәндерінің оқытушысы, педагогика ғылымдарының магистрі

Зерттеудің өзектілігі: Біздің еліміздің табиғаты орасан бай, сан алуан. Көптеген әдемі де әсем жерлерді кез келген ауданнан табуға болады. Балалар табиғатқа аса ынттық. Бұл жаратылыстан бойға біткен ынтымақты олардың ой-өрістерін дамытуға, отаншылдыққа тәрбиелеуге, табиғаттың әсемдігі мен байлығын көбейте білуге деген ұмтылысына пайдалана білу керек.

Алайда, табиғиортаны қорғау, табиғат байлығын тиімді пайдалану, оған барлық халық, жеке кәсіпорындар мен кәсіпкерлер, мемлекеттік органдар мүдделі болғанда ғана ауқымды және нәтижелі болады. Сондықтан да бұл тақырып қоғамдағы өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Қоғам мен табиғаттың арақатынасында қалыптасқан күрделі мәселелерді шешу үшін зерттеу жұмысы қажет деп санаймыз. Сұлулық сезімдері адамның дұрыс, сау ләззат ізденуіне, сұлу нәрсені сүйуіне, көріксіз нәрседен жиренуіне, жақсылыққа ұмтылып жамандықтан тиылуына көп көмек көрсетеді. Сондықтан баланың сұлулық сезімдері жақсы тәрбиеленуі өзекті.

Зерттеудің мақсаты: Эстетикалық тәрбие берудегі табиғаттың рөлін анықтау.

Зерттеудің міндеттері:

- Эстетикалық тәрбиенің педагогика ғылымындағы теориялық негіздеріне шолу жасау.
- Қоршаған орта мен табиғаттың эстетикалық тәрбие берудегі маңызын саралау.
- Эстетикалық тәрбие бойынша сыныптан тыс жұмыстардың түрлерін жинақтау.

Философиялық әдебиеттерді алып қарайтын болсақ, "эстетика" деген сөздің өзінде былайша түсініктер берген. "Эстетика" - көркемдік таным теориясы, әсемдік туралы, көркем шығарманың жалпы заңдары туралы, адамның болмысқа эстетикалық қатынасы туралы ғылым, өнерге деген көзқарас, өнерді қабылдау, сезіну, түйсіну, түсіну. Ал "эстетикалық" дегеніміз не, бұл сөз нені білдіреді?

Бұл гректің сөзі, оның тікелей аудармасы "сезінушілік" дегенді білдіреді. Мұнда көру, есту, түйсіну, талғам арқылы -бұл адамдардың сезінуі. Оқытушы мен оқушылардың өзара қарым-қатынасынан эстетикалық тәрбие туындайды. Қарым-қатынас қоғамда, адамдардың рухани өмірі үшін, яғни қай сала болмасын, адамдардың көзқарасын, позициясын бірте -бірте өзгеруіне алып келеді. Адамзат баласының жеке бір тұлға болып дамуы мен қалыптасуы өте күрделі процесс. Осы қалыптасу барысындағы оңай емес бір жағы - оған эстетикалық тәрбие беру.

Эстетикалық тәрбиенің мазмұны. Эстетикалық тәрбие - өмірге деген көзқарас белсенділігінің тууына әсерін тигізетін қабылдаудың, қиялдаудың, естің қалыптасуына және ынтаның, сезімнің, бейімділік пен қабілеттің дамуына, жалпы жан сұлулығына бағытталған. Бұл қасиеттердің көрініс беруін және олардың дамуын қадағалау білім және дағдыны үйретудің нақты нәтижелерінен қиындау. Бұл дамудың бірізділігін анықтау маңызды.

Эстетикалық тәрбие — күрделі процесс. Сондықтан біз кейде «балаларды эмоциялы қабылдауға үйрету», «рахаттана білу», «сүю және ұмтылу», «қабілеттілік көрсету». деген сияқты тұжырымды сөздерді жадымызда ұстаймыз да, оның қалай көрініс беретінін нақтылай отырамыз. Мәселен, баланың «музыкалық және поэтикалық есту қабілетін көрсету» талабына тап болдық делік, дәл осы жерде мұны қалай тексеруге болатындығы және балалардан не талап етілетіндігі түсіндіріледі: «таза интонациялау, әннің дұрыс салынғандығын, есту арқылы анықтау, дыбыстардың жоғарылығын және төмендігін, олардың күшін және шарықтауын, ән салу, өлең оқудағы қарқын ауысуын айыра білу.

Эстетикалық тәрбиенің әдістері. Эстетикалық тәрбие методикасының негізіне бала мен педагогтың, баладағы көркем құндылықты қабылдауға, өнімді іс-әрекетке деген шығармашылық қабілеттерді, әлеуметтік, табиғи, затты ортаға деген саналы қарым-қатыстарды дамыту жөніндегі бірлескен іс-әрекетті жатады.

Бұл жұмыстың табысты болуы көбіне-көп тәрбиеленушінің дара ерекшеліктерінің, қажетсінуі мен мүддесінің, оның жалпы даму деңгейінің қаншалық мөлшерде ескерілетіндігімен анықталады.

Мектепте оқушыларға эстетикалық тәрбие берудегі бірден - бір құрал-табиғат. Табиғаттағы жыл мезгілдерінің ауысуына байланысты қардың жаууы, күннің күркіреуі, ағаштардың бүршік жарып, гүлдердің түрлі түске еніп гүлдеуі, күүтардың жылы жаққа ұшып кетуі, қайта ұшып келуі т.б. - мұның бәрі оқушының эстетикалық сезіміне әсер етіп, қоршаған ортаға қызығушылығын арттырады. Балалардың сезімін тәрбиелеуден табиғаттың рөлі жөнінде К.С.Станиславский: "Табиғаттың өзі теңдесі жоқ әсем дүние, сондықтан оған зер салып, үңіле қараңыз. Алдымен гүлді немесе жапырақтарды, өрмекші торын немесе терезе әйнегіндегі аяз өрнегін алыңыз. Мұның бәрі - ұлы суретші," - дейді.

Мұғалім оқушыларды табиғи құбылыстармен таныстыра отырып, таңертеңгі әсемдікті байқауға, күннің шығуы мен сәулесінің жер бетіне шашқан нұрын көре білуге, сылдырлап аққан су дыбысын, орман шуылын құстардың сайраған үнін, жапырақтар мен шөптің сыбдырын естіп, түсіне білуге баулиды. Оқушыларды табиғатта жұмыс істейтін адамдар еңбегімен таныстыра отырып, олардың қимылы мен еңбек барысындағы әсемдікке көңіл аудартады. Соның нәтижесінде оқушылардың еңбекке, табиғат сұлулығына деген эстетикалық сезімдері оянып, сол әсемдікті аялай білу дағдылары қалыптасады.

Міне, осы мүмкіндіктерді ескере отырып, оқушылармен тиімді ұйымдастырылған мақсатты серуен мен бақылау жұмыстары эстетикалық тәрбие жүйесін қалыптастырып, фольклор жанрларымен таныстыруда өз нәтижесін береді. Мысалы, оқушыларды өзенге саяхатқа апарған кезде мынандай мақсатарды басты назарда ұстау керек.

Эстетикалық тәрбие берудің міндеті – адамгершілік және экологиялық тәрбиемен мен бірлікте шешіледі. Тұлғаның бойына адалдық, кісілік, шыншындық, гуманистік, жаны жайсан, көңілді дарқан игі қасиеттер тұтаса келіп бір арнадан тоғысады. Өйткені эстетикалық тәрбие өз алдына оқшау

тұрған тәрбие емес, мектепте оқылатын пәндер жүйесінде жүзеге асырылады. Әсіресе, әдебиет, музыка, көркем өнер, дүниетану, жаратылыстану сабақтарын өтуде ерекше мән беріледі. Сондай-ақ сыныптан тыс өткізілетін үйірме жұмыстарында, оқушылардың өздері ұйымдастырған студия, театр, түрлі сахналар қойылылымдар арқылы орындалады.

Сондықтан, республика мектептерінің мұғалімдеріне эстетикадан терең білім беріп, жас жеткіншіктердің әсемдік сезімдерін табиғат арқылы тәрбиелеу әдіс-тәсілдерімен қаруландыру педагогика ғылымының саласы тәрбие теориясы мен әдістемесінің маңызды мәселелерінің бірі болып табылады.

Қорыта келе айтарымыз, бүгінгі таңдағы жалпы білім беретін мектептің мақсаты белгілі білім мен дағдылар жиынтығын ғана меңгерген азаматтар ғана емес, ұлттық дүниетаным негізінде өз көзқарасы қалыптасқан, әлеуметтік белсенділігі болса да тең дәрежеде қатар тұратын тұлғаларды тәрбиелеп өсіру.

Әдебиеттер тізімі

1. Ө.Танабаев. Эстетикалық тәрбиемен ұштастыру, Алматы 1999.
2. Н.Нұрмұхаметова. Эстетикалық тәрбие берудегі табиғаттың маңызы «Бастауыш мектеп» журналы №11 2004 ж.
3. Н.С.Тілеуханов. Эстетикалық тәрбие қалыптастыру. «Бастауыш мектеп» журналы
4. М.Жұмабаев. Педагогика. "Рауан" баспасы 1993 ж.
5. Мектептегі тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі. Алматы. 1999 ж.

ПРИОБЩЕНИЕ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА К ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ КАЗАХСТАНА. ЧЕРЕЗ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ВЕБ-КВЕСТЫ

Акмурзина. Дильназ, студент 3 курса.

КГКП «Костанайский высший педагогический колледж»

Управления образования акимата Костанайской области

Научный руководитель: Третьякова. Ольга Владимировна. педагог, магистр педагогического образования

О важности приобщения ребенка к культуре своего народа написано много, поскольку обращение к отеческому наследию воспитывает уважение, гордость за землю, на которой живешь. Поэтому детям дошкольного возраста необходимо знать и изучать культуру своих предков, казахский народный фольклор, литературу.

Дошкольное детство – определяющий этап в развитии личности, ведь ребенок с интересом познаёт окружающий мир, напитывается, как губка, разными впечатлениями, усваивает нормы поведения окружающих, подражает героям книг.

Значение художественной литературы трудно переоценить. Книга оказывает большое влияние на речь и интеллект детей, развивает мышление и воображение, является средством нравственного и эстетического воспитания,

открывает и объясняет ребёнку жизнь общества, природы, человеческих взаимоотношений, даёт образец литературного языка.

Проблема воспитания детей дошкольников средствами художественной литературы рассматривались в целом ряде исследований Р. И. Жуковской, О. И. Никифоровой.

Ыбырай Алтынсарин говорил, что художественная литература оказывает большое влияние на развитие языковой культуры ребенка. Кроме того, чтение литературных произведений способствует развитию речевых способностей ребенка. Они учатся выражать свои мысли и чувства более четко и точно. Они также учатся анализировать и интерпретировать тексты, что помогает им улучшить свои навыки общения.

Абай Кунанбаев отметил то, что при ознакомлении с художественной литературой, у детей развиваются такие качества как: человечность, гуманность.

Музафар Алимбаев в своей книге «Мысли о воспитании детей» утверждал, что книга является основным ресурсом нравственного и эстетического воспитания подрастающего поколения.

О важности казахской литературы для дошкольников рассказал Сакен Сейфулин. Писатель разработал множество произведения для развития детей.

Своеобразие прогрессивного педагогического процесса детского сада предопределяется новыми требованиями к дошкольному образованию. В государственном стандарте дошкольного образования указано, что педагогическое взаимодействие ребенка и педагога должно быть нацелено на становление развития каждого ребенка, сохранение его уникальности и самобытности, создание возможностей раскрытия способностей. Отсюда, вытекает необходимость проектировать новые формы организации духовно-нравственного воспитания детей, направленные на использование его культурного потенциала [3].

В настоящее время такой интерактивной формой взаимодействия являются веб-квесты.

Веб-квесты - это интерактивные игры, которые можно проводить онлайн. Они могут быть отличным инструментом при ознакомлении детей с художественной литературой, так как помогают увлечь их и заинтересовать их.

Веб-квесты могут быть разными и адаптированы под разные возрастные группы и интересы детей. Они помогут не только углубить понимание художественной литературы, но и развить навыки чтения, креативное мышление и логическое мышление детей [4].

Проблемой исследования заключается в том, что образовательных веб-квестов созданных по художественной литературе существует в большом количестве, но разработанных именно для детей детского сада, нет.

Связи с этим выбранная нами тема исследования «Приобщение детей дошкольного возраста к художественной литературы Казахстана через образовательные веб-квесты» является актуальной.

Цель исследования: Выявить эффективность применения образовательных веб-квестов в процессе приобщения детей группы дошкольной подготовке к художественной литературе Казахстана.

Задачи:

1. Провести анализ педагогической литературы по проблеме исследования.

2. Раскрыть особенности ознакомления детей группы дошкольной подготовке с художественной литературой

3. Провести опытно-экспериментальную работу по приобщению детей группы дошкольной подготовке к художественной литературе Казахстана

4. Разработать серию образовательных веб-квестов по художественной литературе Казахстана.

Изучение культуры своих предков является важным аспектом развития детей дошкольного возраста. Это помогает им узнать свою историю, развивает языковые навыки, креативность, формирует ценности и способствует сохранению культурного наследия.

Связи с чем было принято решение провести исследования по выявлению уровня развития литературного опыта детей, определить уровень элементарных литературных знаний. Исследование проводилось на базе ясли-сада № 7 г. Костнай.

В исследовании приняло участие детей 5-6 лет. Работа строилась в три этапа: констатирующий, формирующий, контрольный.

На констатирующем эксперименте мы выявили, насколько у детей развиты знания о литературных произведениях Казахстана. Подобраны критерии и диагностика «Книжкин дом» в соответствии с возрастом детей. Детям необходимо было ответить на вопросы в ходе беседы. По результатам диагностики было выявлено, что у детей группы дошкольной подготовке низкий уровень - 10%, средний уровень – 63 %, высокий уровень – 27%. Многие дети с трудом называют знакомые книги, иногда ограничиваясь формулировкой «про то, как...», «где этот герой был». Нет знаний о казахском фольклоре.

Поэтому нами было принято решение в формирующем эксперименте создать сайт с электронными веб-квестами. Были выбраны следующие произведения: казахская народная сказка «Спор животных», стихотворение «Наш флаг», казахская народная сказка «Следопыт» рекомендуемыми типовой учебной программой. (<https://krenichnayaolga.wixsite.com/my-site-19> - ссылка на квесты).

Веб -квесты разрабатывались на онлайн платформе Wix.com конструктор сайтов, с использованием интерактивных заданий LearningApps.org.

После проведенной серии квестов нами был проведён контрольный эксперимент по той же диагностике, которая давалась детям в констатирующем эксперименте. Повторная диагностика показала, что у детей повысился уровень знаний о Казахстане низкий уровень 4%, средний уровень 47%, высокий уровень 49%.

Таким образом, анализ проведенной работы с использованием Веб - квестов по приобщению детей дошкольного возраста к художественной литературе Казахстана у детей 5-6 лет показал высокий результат и позволил сформировать у детей:

- **знания об истории и традициях:** дети узнали о истории своей страны и ее народе. Это позволяет им понять корни и происхождение своей культуры и развить чувство гордости и принадлежности к своему народу.

- **ценности:** усвоили ценности, такие как уважение к старшим, справедливость, честность и толерантность.

- **сохранить культурное наследие:** у детей сформировано осознание передачи своей культуры следующим поколениям.

Литература

1. Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения, приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348
2. Ушакова О.С, Гавриш Н.А. Знакомим дошкольников с литературой. [Текст]/О.С. Ушакова, Н.А. Гавриш. - М., 2002
3. Лебедев Ю.А. Сказка как источник творчества. [Текст]/Ю.А. Лебедев - М., 2001
4. В.В. Зотова Опыт применения технологии веб-квест в дошкольном учреждении / В. В. Зотова, З. Т. Вебер // Гуманитарные научные исследования. – 2019. – № 3(91). – С. 2.

ЭКСКУРСИЯ КАК ОДНА ИЗ ФОРМ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аминова Аяна, студентка 3 курса

Костанайского педагогического высшего колледжа

Научный руководитель: Сатыбалды Марияш Нурлановна, преподаватель
общеобразовательных дисциплин

Актуальность.

Внеклассная работа является важной составной частью профессиональной деятельности учителя и необходимым условием воспитания патриотизма младших школьников.

Патриотическое воспитание школьников младших классов является важным аспектом образования. Оно способствует развитию чувства гордости за свою страну, уважению к истории и культуре своей нации, а также формированию толерантности и уважения к другим нациям и культурам. [1] В патриотическом воспитании осуществляется выработка и развитие умений и навыков серьезной самостоятельной умственной работы, заключающей в себе элементы поиска, исследования. Таким образом, повышается уровень общей культуры учащихся и улучшается результативность учебных занятий. Следует также учесть, что участие школьника во внеклассной работе, как правило, протекает в определенном коллективе, где создаются благоприятные условия для укрепления дружбы и товарищества среди учащихся, воспитание

коллективизма. Эта деятельность оставляет прочный след в сознании школьников. Таким образом, внеклассная работа решает образовательные, воспитательные и развивающие задачи. Но в отличие от урока делается это на ином материале и иными путями. [2]

Однако, на сегодняшний день эта важная часть педагогической деятельности недостаточно исследована как в теоретическом, так и в практическом аспектах. Известно, что не все школы нашей области обеспечены необходимыми ресурсами для организации внеклассной работы по патриотическому воспитанию.

Проблема исследования - Как внеклассная работа способствует патриотическому воспитанию младших школьников.

Цель работы – состоит в теоретическом обосновании возможностей формирования патриотизма у учащихся младшей школы с помощью проведения внеклассных занятий, основанных на экскурсионных методах работы.

Задачи:

1. На основе теоретического анализа проблемы выявить особенности организации внеклассной работы по воспитанию патриотизма у младших школьников;
2. Рассмотреть вариативные дидактические формы и способы организации внеклассной работы;
3. Экспериментально проверить дидактические условия реализации новых форм и способов организации внеклассной работы по воспитанию патриотизма у младших школьников

Практическая значимость.

Результаты исследования могут быть использованы для разработки и улучшения учебных программ и материалов, направленных на патриотическое воспитание. Учителя смогут применять полученные знания и навыки при планировании и проведении внеклассных уроков, различных мероприятий и проектов. Исследование также может служить основой для дальнейших исследований и разработки новых методик и подходов к патриотическому воспитанию. Таким образом, практическая значимость данного исследования заключается в его применимости в образовательной практике и возможности улучшения патриотического воспитания младших школьников.

Новизна исследования.

- выявлены особенности организации внеклассной работы младших школьников по патриотическому воспитанию;
- разработанные элементы алгоритма планирования внеклассной работы фокусируются на интеграции обучения и воспитания. Основные параметры включают повышение обученности, формирование ключевых компетенций, таких как самостоятельное решение проблем, ответственность и стремление к самосовершенствованию. При этом особое внимание уделяется методам, способствующим патриотическому воспитанию, чтобы создать более целостный учебно-воспитательный процесс.

- Экспериментально доказано, что экскурсии, в качестве метода внеклассной работы, эффективно способствуют патриотическому воспитанию, углубляя понимание и прививая любовь к своей стране через непосредственное взаимодействие с историческими и культурными объектами.

Методы исследования: При написании работы были использованы логический, проблемно-исторический методы, метод анализа и синтеза. Сбор и систематизация литературных источников, теоретический анализ, эксперимент и обобщение литературных источников. Сначала проводится обширная работа по сбору и организации доступных литературных данных, затем следует их теоретический анализ. Экспериментальные методы используются для проверки гипотез или сбора новых данных. Наконец, результаты эксперимента и обобщение литературных источников позволяют сделать выводы и сформулировать заключение исследования.

Результаты исследования

В результате можно сделать вывод, что проведение экскурсии в рамках внеклассной работы по патриотическому воспитанию младших школьников может способствовать:

1. Усвоению знаний о истории и культуре своей страны.
2. Развитию гражданственности и патриотического чувства.
3. Развитию социальных навыков и умений.
4. Повышению интереса к изучению своей страны.
5. Формированию позитивного отношения к родной стране.
6. Развитию культурного туризма. [1][2][3]

Вывод

В данном исследовании, на основе анализа научно-педагогической и методической литературы, мы рассмотрели понятие "патриотическое воспитание" и пришли к выводу, что патриотическое воспитание в младшем школьном возрасте является одной из важнейших задач современной школы. Мы описали особенности патриотического воспитания детей младшего школьного возраста и считаем, что они заключаются в следующем: ребенок младшего школьного возраста мыслит образами, конкретными категориями, эмоционально воспринимает ярко окрашенные события и факты, поэтому ознакомление детей с жизнью своей страны необходимо строить на доступных, конкретных фактах, явлениях, событиях, показывая логические связи между ними; младших школьников отличает жажда узнавать окружающий мир, получать новые впечатления, отсюда - возникновение интереса к общественной жизни, отношениям в ней. [1] Следует учесть и такую особенность младших школьников, как активность. Готовность к активным действиям, к поиску новых впечатлений и новых друзей, открытость любому жизненному опыту, огромная энергия детей этого возраста предоставляют широкие и разнообразные возможности в организации патриотического воспитания.

В ходе нашего исследования, мы проанализировали экскурсию как одну из форм патриотического воспитания детей младшего школьного возраста и пришли к заключению, что экскурсия является одной из форм патриотического воспитания младших школьников, так как патриотическое воспитание и

формирование культуры межнационального общения осуществляется именно в процессе включения учащихся в активный созидательный труд на благо Родины, привития бережного отношения к истории отечества, к его культурному наследию и т.п. Охарактеризовав экскурсию как одну из форм патриотического воспитания детей младшего школьного возраста, мы также можем сделать вывод, что экскурсия в начальной школе - это не только возможность детей проявить свои способности, а учителю - лучше узнать воспитанников, ненавязчиво влиять на них в нужном направлении, но и в определенных случаях форма патриотического воспитания, способствующая воспитанию любви к Родине и т.д. [3][5]

Литература

1. Леонтьев, А.А. Патриотическое воспитание и национальное образование // Начальная школа (плюс и минус). – 2012. – № 4. – С. 4-6.
2. Маврин С.А. Понятие целостности воспитания и его развитие в современной педагогической науке
3. Куставинова, З.Т. Экскурсия – одна из форм внеурочной образовательной деятельности / З.Т. Куставинова //Социальная сеть работников.2014г.
4. Микрюков В. Ю. Патриотическое воспитание младших школьников в контексте национально - регионального компонента / В.Ю.Микрюков. – М.:Педагогика - 2011 г. -120с.
5. Агапова, И., Давыдова, М. Патриотическое воспитание в школе. - М., Айрис-пресс, 2012 - 224 с.

МУҒАЛІМ МАМАНДЫҒЫНЫҢ МІНДЕТІНЕ СИПАТТАМА

Аманғали Данияр, 4 курс білім алушысы

«Қостанай Гуманитарлық колледж» мекемесі

Ғылыми жетекшісі: Мешелова Р.Ж, педагогика ғылымының магистрі,
педагогика пәнінің оқытушысы

Өзектілігі: Баланың тұңғыш ұстазы- оны мектеп табалдырығын алғаш аттағанда күтіп алып, әріп танытып, жазуға үйрететін мұғалімі. Әдетте, «ұстазы жақсының ұстамы жақсы» деген мағынада оқушының бойына шынайы білім – білік дағдыларын дарытып, зердесіне ғылыми негіздерін тоқыта алған, бүлдіршінді майталман бағбандай мәпелеп баулып, үйренген нәрселерін өмірде, іс жүзінде қолдана білуге жаттықтыра алған сөзі, істеген ісі, парасатпайымы, инабаты, білімінің тереңдігі мен жан-жақтылығы арқылы шәкірттеріне ең беделді үлгі бола алған адам ұстазға саналады. Екінші сөзбен айтқанда, ұстаз- адамдардың өмірге көзқарасын, сенімін қалыптастыратын, оларға өмірден өз жолын дұрыс таба білуге көмектесетін, айналасына білім – тәрбие нәрін шашып, адамгершілік нұрын төгетін қоғамдық қайраткер, ойшыл тұлға. Ол жеке адамдардың өмірінің дұрыс бағытта дамып, көркеюіне себепші болып, олардың тағдырына шапағатты із қалдыратын өмір тәжірибесі мол дана адам болып табылады.

Демек, мектепте басты тұлға – мұғалім. Мемлекеттің білім саясаты осы мұғалімдер арқылы жүзеге асырылады. Ал мұғалімдер қауымының алдында тұрған басты мақсат – рухани жан дүниесі бай, жан – жақты дамыған, жеке тұлғаны қалыптастыру, яғни қазіргі таңның басты мақсаты болып есептеледі.

Мұғалім – тәрбиеші, әрі тәлімгер. Бұл оның адамдық, азаматтық борышы. Педагогтық мамандықтың өзіндік ерекшеліктері бар. Ол – өте күрделі және сан қырлы. Педагогтың мамандық иесі адамнан ең алдымен терең және жан- жақты ғылыми білімді болуын, мамандықтың шеберлігі шыныққандықты, саяси – адамгершілік сапаларды, мықты ерік қасиеттерді, адамшылық пен ұстамдылықты талап етеді. Мұндай зор талап өз өмірлерін жас ұрпақты тәрбиелеу ісіне арналған педагогтық оқу орындарының студенттеріне көптеген міндеттер жүктейді. Болашақ мұғалімдік мамандығының бағытын анықтауда, әсіресе олардың осы мамандыққа қызығушылығы мен ынтасын қалыптастыруда педагогика пәннің алатын орны ерекше.

Сондықтан, біздің заманымыздағы педагогикалық теория мен практиканы дамыту үшін өткен кезеңдердег педагогикалық бай мұраларды терең зерттеп, шығармашылықпен қолданудың маңызы өте зор. Осы жағдайда болашақ ұстаздар оқыту мен тәрбие мәселелерін озат педагогтардың мұраларымен байланыстыра шешетін болады.

Педагог деп білім беру ұйымдарында, сондай-ақ білім беру бағдарламаларын іске асыратын басқа да ұйымдарда білім алушылар мен тәрбиеленушілерді оқытуға және тәрбиелеуге байланысты білім беру қызметімен айналысатын қызметкерлерді атаймыз.

Педагогикалық мамандық бұл білім алу барысында пайда болатын білім, іскерлік, дағдылардың жиынтығымен сипатталатын және кәсіби-педагогикалық міндеттерді шешуге бағыталған белгілі бір біліктілікке ие болатын педагогикалық кәсіби топтың іс-әрекетінің бір түрі.

Еліміздің болашағы орта мектептен толыққанды сапалы білім алған, оның бағдарламасын толық меңгерген баладан, яғни, оқушыдан шығары анық, өйткені, ертеңгі ел тізгінін ұстар азаматтар - бүгінгі мектеп оқушысы. Мұғалім болашақ балаларға жол көрсетуші.[2]

Мұғалімге қойылатын талаптарды шартты түрде үш топқа бөліп көрсетуге болады: жалпы адамзаттық талаптар, мұғалім мамандығының ерекшелігін анықтайтын талаптар, пәні бойынша білім, іскерлік, дағдылары. Жалпы адамзаттық талаптарға мұғалімнің адамгершілігі, қайырымдылығы, әділеттілігі, инабаттылығы, әдептілігі және т.б. жатады. Ал мұғалім мамандығының ерекшелігіне байланысты талаптарға мұғалімнің сөйлеу мәдениетінің болуы, коммуникативтілігі, шыдамдылығы, ұйымдастырушылық қабілетінің болуы, шығармашылық іскерлігінің болуы, жауапкершілігі, үнемі үлгі-өнеге болуы және т.б. кіреді. Ал үшінші топ бойынша мұғалімнің терең теориялық білімінің болуы, педагогикалық-психологиялық білімдерінің болуы, әдістемелік білімдерді игеруі және т.б. өзіне менгереді.

Мақсаты :Бұрынғы оқушы тек тыңдаушы, орындаушы болса, ал қазіргі оқушы өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне ерекше мән беруіміз

керек. Қазіргі оқушы: дарынды, өнерпаз, іздемпаз, талапты. Өз алдына мақсат қоя білуге жағдай жасауымыз керек.

Ұлтты ұлт етіп, оны әлемдік деңгейге көтеретін – дарынды да талантты ұрпақ. Ғылыми ізденіске әр мұғалім оқушыны өзі таңдап, ортаға тартуға ықпал етеді. Әрбір ұстаз алдындағы міндет – өзі оқытатын пәнінен көкірегінде сәуле бар, талантты шәкіртті тани біліп, оқушы дарынын ашып, оған бағыт-бағдар беріп, оны дамыта білу болып табылады. Педагогикалық мамандықтың негізгі мақсаты – қоғамдық мақсаттарды түсіну және өз тәрбиеленушілерін осы мақсаттарға жетуіне жағдай жасап, бағыттау.

Міндеттері

1. Оқушылардың талап-тілектері мен мүдделерін және олардың жеке басының ерекшеліктерін жан-жақты зерттеп білу.

2. Оқушылардың не нәрсеге бейімділігін анықтап, оларды ынтымаға жарасқан, белсенді, саналы ұжымға ұйымдастыру.

3. Оқушылардың ата-аналармен үнемі байланыс жасап, отбасындағы бала тәрбиесіне байланысты педагогикалық оқу, насихат жұмыстарын жүргізу.

4. Оқушылардың тәрбиелеуде сыныптан және мектептен тыс түрлі бағытта тәрбие жұмыстарын ұйымдастыру.

5. Тәрбие мен өзін-өзі тәрбиелеудің бірлігін қамтамасыз ету.

6. Тәрбие қызметінің тұтастығын, жүйелілігін, тәрбиелік шаралардың бірлігін қамтамасыз ету

Мұғалім – ойлау икемділігі дамыған, жан дүниесі терең, өмірге көзқарасы жоғары болуға тиіс, өйткені өзіндік рухани өсуін өзі басқара алатын адамның қолынан ғана шығармашылық жасампаздық келеді. Педагогикалық мамандықтың ерекшеліктері деп әсіресе педагогтың ізденімпаздығын, білуге деген құмарлығын, артық білуге ұмтылуын айтады. Басқа мамандық иелерінен мұғалімнің айырмашылығы – ең алдымен оның жұмысында да, үйде де білімін ұлғайтып, тереңдетуге айрықша қабілетті болуы талап етіледі. Ғылыми материал мен жұмыс істей отырып, мұғалім әрдайым оны педагогикалық ой елегінен өткізуге тырысып, оқу-шылардың өз пәніне деген ынта-ықыласын қалай туғызып, тереңдету жағын ойлайды.

Мұғалім мектептегі басты тұлға дегенде, оның жеке басындағы баланы оқытып білімдар етерлік түрлі қасиеттерді айтады. Солардың бірі – оның балаға деген сүйіспеншілігі.[1]

Мұғалім жұмысының табысты болуы, белгілі жағдайда балаға деген сүйіспеншілікке байланысты. Ол балаға деген тілектестік, қамқорлық және оны құрметтей білуді педагогикалық жағынан талап етушілікпен ұштастыра білгені жөн. Мұғалім болу үшін балаға деген сүйіспеншілік жеткіліксіз, мұғалімдік мамандықты игеру ісі жеке адамның ынтасына, бейімділігіне және қабілетіне байланысты. Ол әрине жеке адамның ерекшеліктері мен оның дербес іс – әрекетіне де байланысты.

Баланың тұңғыш ұстазы- оны мектеп табалдырығын алғаш аттағанда күтіп алып, әріп танытып, жазуға үйрететін мұғалімі. Әдетте, «ұстазы жақсының ұстамы жақсы» деген мағынада оқушының бойына шынайы білім – білік дағдыларын дарытып, зердесіне ғылыми негіздерін тоқыта алған,

бүлдіршінді майталман бағбандай мәпелеп баулып, үйренген нәрселерін өмірде, іс жүзінде қолдана білуге жаттықтыра алған сөзі, істеген ісі, парасат-пайымы, инабаты, білімінің тереңдігі мен жан-жақтылығы арқылы шәкірттеріне ең беделді үлгі бола алған адам ұстазға саналады.

Болашақта мұғалім мамандығы ең беделді, әрі жоғары ақы төленетін мамандықтың біріне айналуы үшін оны сүйіп, талмай еңбек ету қажет.

Ұстаздық қызметте, шәкірттермен қарым — қатынаста ізгі ниеттілік, кішіпейілділік және мәдениеттілік бірінші кезекте тұру керектігіне көзім жетті.

Қытай философының «Маған жәй айтсаң – ұмытамын, көрсетсең есімде сақтаймын, ал өзімді іс – әрекетке қатыстырсаң үйренемін» деген даналығы білім алушының білімге ықыласын аттыруда ақпараттық — коммуникативтік технологияларды пайдалана отырып, өзіндік ізденіс жүргізуді практикада жүзеге асырудың маңызды екендігін көрсетеді.

Әдебиет

1. Мамандыққа кіріспе. Пошаев Д.Қ. шымкент:М.Әуезов атындағы ОҚМУ.2004.112 бет.

2. Рожков М. И., Байбородова Л. В. Мектепте тәрбиелеу үрдісін ұйымдастыру. – М.: ВЛАДОС, 2000.

ДӘСТҮРДЕН ТЫС СУРЕТ САЛУ ТЕХНИКАСЫ БАЛАЛАРДЫҢ БЕЙНЕЛЕУ ӨНЕРІНЕ ЫНТАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Амангельдинова Альбина Багитжановна

«Қостанай Гуманитарлық колледжі» мекемесінің, 3-курс студенті

Ғылыми жетекшісі: Кенжесариева Фариза Ариповна,

арнайы пәндер оқытушысы

Ғылыми жұмыстың өзектілігі: Егер балабақшада бейнелеу өнері қызметінде дәстүрден тыс әдіс-тәсілдерді тиімді қолданса, балалардың іскерліктері мен дағдылары қалыптасып, бейнелеу өнеріне деген қызығушылықтары арта түседі. Мектеп жасына дейінгі балалар бейнелеу өнері арқылы әсемдікке, сүйіспеншілікке тәрбиеленіп, жаңа заттармен, өмір құбылыстарымен танысады, саусақ бұлшық еттері жетіледі, эстетикалық талғамдары оянады, дәстүрден тыс әдіс-тәсілдер арқылы балалардың бейнелеу өнеріне деген қызығушылықтарының арта түсуінің маңызын нақты айқындау.

Ғылыми жұмыстың мақсаты: Мектепке дейінгі мекемеде бейнелеу өнерінде дәстүрден тыс әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы балалардың іскерліктері мен дағдыларын қалыптастыруға жол ашу.

Мектеп жасына дейінгі баланың шығармашылығын бейнелеу түрлері арқылы дамытып, сөйлеу қабілетін, есте сақтауын, қиялын дамытып, дүниетанымын жан-жақты жетілдірудің әдістерін көрсету.

Сурет салу өнері арқылы мектеп жасына дейінгі баланың сезімдік эмоционалды қортасымен эстетикалық талғамын және шығармашылық ойлау қабілетін дамыту. Балаларды сурет салуға үйретуде қолданылатын әдіс-тәсілдер

нақтылау арқылы дәстүрден тыс бейнелеу әдістерін тиімділігін насихаттай отыра балалардың сурет салуға деген қызығушылығын ояту.

Ғылыми жұмыстың міндеттері:

- балалардың бейнелеу өнеріне деген қызығушылықтарын арттыру;
- эстетикалық талғамдарын жетілдіру;
- балалардың тілін, сөйлеу мәдениеті мен дүниетанымын дамыту;
- баланың қиялын, есте сақтауын шығармашылыққа бағыттау;
- ұжыммен жұмыс істеуге үйрету, бірлесесуретсалуға дағдыландыру;
- суретарқылы ойын, қабілетін, шығармашылығын дамыту;
- бейнелеуіс-әрекетінеқажеттінегізгі техникалық дағдылардымеңгерту;
- көркемөнер туындыларымен таныстыру арқылы көркемдікталғамын арттыру.

Бейнелеу өнері адамның дамуына оң әсер ететін мүмкіндік туғызады. Бала өмірінде әсіресе сурет салудың орны ерекше. Сурет салу заттардың формасын талдауға және оны ұқыпты бақылауға үйретеді, дүниені тануға көмектеседі, ойлауға және эстетикалық дамуға көмектеседі. Сурет өнері көру есін, кеңістікті ойлауды дамытып, образды елестету қабілетін арттырады. Ол нақты есептеуге, табиғат әсемдігін тануға үйретеді, ойлау мен сезу икемділігін арттырады.

Бейнелеу өнерін ұйымдастыру әр түрлі бағытта жүзеге асады. Мектепке дейінгі мекемеде бейнелеу өнері қызметінде төрт түрі қарастырылады, Олар: нұсқаға қарап сурет салу, сәндік сурет салу, тақырыптық сурет салу, өнер туралы әңгіме.

Нұсқадан қарап сурет салу сурет және кескіндеме жұмыстарымен айналысуды көздейді. Сәндік сурет салу – ою-өрнектерді көркем конструкциялау, ою-өрнек элементтерін құрастыру және т.б. жұмыстарын қарастырады.Өнер туралы әңгімеде балалар кескіндеме, графика, мүсін, сәулет ескерткіштерімен және сәндік қолданбалы өнер шығармаларымен танысады. Бұл аталған әрбір сабақ жеке тұлғаның эстетикалық тәрбиесіне, шығармашылық қабілеттерінің дамуына, дүниетанымына, жан жақты дамуына ықпал етеді.

Мектепке дейінгі мекемеде бейнелеу өнерін оқытудың теориясы философия, мен эстетикаға, педагогика мен психологияға, және бейнелеу өнерінің теориясы мен практикасына сүйенеді. Бұл жалпы білім беру мен тәрбиенің мақсаттары мен міндеттерінің орындалуын әдістемесінің ғылыми негізделуін қамтамасыз етеді. Кейде балабақшада бейнелеу өнерін оқыту сыңар жақты түсініледі. Барлық ықылас тәрбие мен шығармашылық қабілеттерді дамытуға аударылып, білім мен оқыту екінші кезекке шығарылады. Тәрбені оқытудан бөліп қарауға болмайды. Кейбіреулер мектеп суретшілерді дайындамайды сондықтан, көркемдік білім беру қажет емес деп ойлайды.

Бейнелеу өнерін оқыту мақсаттарының бірі көркемдік білім мен қатар эстетикалық тәрбие беру. Эстетикалық тәрбие-өмірдегі, табиғаттағы, өнердегі, ғылымдағы және қоғамдағы әсемдікті оқушылардың қабылдауын тәрбиелеу. Эстетикалық тәрбие – бұл адамды тек қана өнерге тарту емес, өмірдегі әсемдіктің барлық түрлері мен формаларына тарту болып табылады.

Эстетикалық тәрбиенің мәні, әрбір адамның қызықты әдемі өмір сүруі, әсемдік қандай түрде кездесетіндігін түсініп, көре білуге үйренуі.

Қорытынды: Ғылыми жұмыстың тақырыбын қорыта айтқанда қазіргі таңда дәстүрден тыс сурет салу бала тәрбиесінде маңызды орын алып отыр. Дәстүрден тыс сурет салу баланың шығармашылығын дамытумен қатар бейнелеу өнеріне қызығушылығын арттырып, психологиялық тұрғыда өскелең ұрпақтың жан-жақты дамуына өз септігін тигізеді. Бұл балаларға өздерін еркін сезінуге, батылдық сезімін, қиялды дамытады, өзін-өзі көрсету үшін толық еркіндік береді.

Шығармашылық ықпал кез-келген міндеттерді шешуде педагогтық бейнелеу техникасының ерекше дәстүрден тыс жолдарын, шешімнің көптеген нұсқалары мен тәсілдерін көрсеткен кезде ғана туындайды. Мысалы: әр бала үшін саусақпен сурет салу, өз алақанының таңбасымен сурет салу, қағаз бетінде бояу тамызып, оны үрлеп сиқырлы бейнелерге айналдыру өте қызықты. Ол адамның ақыл- ой парасатын өсіреді, танымын кеңейтеді, ізгілікке үйретеді. Бірнеше заттарды бейнелеп мазмұнды сурет салуға, композиция құра білуге үйретеді. Жағыс түрлері: сүйкей жағыс, қылқалам ұшын тік бағыттау, жоғарыдан төмен қарай, солдан оңға қарай біртіндеп жүйелі тегіс бояу, сулау тәсілі, үрлеу тәсілі, бояуды шашырату арқылы сурет салу, үзіліссіз сызу, тамшы бояудан бейнеге келтіру, таяқшамен, саусақпен сурет салу тәсілдерін, қос бүктеп беттестіру арқылы симметриялы заттардың суретін салуға жаттықтырады.

«Баланың икемділігі мен дарынының қайнар көзі-оның саусағының ұшында» деп В.А.Сухомлинский айтқандай, жұмысымды қорытындылай келе айтарым: мектеп жасына дейінгі оқыту үрдісінде бейнелеу өнері жұмыстарында жаңа технологияларды тиімді қолданып, балалардың шығармашылық қабілетін одан әрі жетілдіру керек деген сенімдемін.

Қорыта айта келгенде, мектеп жасына дейінгі балаларды сурет салуға үйретуде әртүрлі әдістерді пайдалану оң нәтижелі болады деген қорытынды жасадық. Баланың бейнелеу іс-әрекетінің негізгі түрлері болып саналатын сурет салу жапсыру, илеу әрекеттерімен шұғылдануы, өз кезінде, оған сан алуан түстер гаммасымен танысуға формалар, сызықтар, түрлі пішіндермен танысуға мүмкіндіктер бере алады. Балалардың сабақ барысында тақырыпты қабылдау оны жүзеге асыра білу қабілеті әртүрлі болып келеді. көбінесе үлгерімі жақсы балалар тақырыпты түсініп, іс жүзінде қолданса, кейбір балалар тәрбиеші көмегін аса қажет етеді.

Сурет салуда дәстүрден тыс әдістер балалар үшін қызықты, өйткені өзінің қиялын, ықыласын, ойын толық білдіруге үлкен мүмкіндіктер береді.

Ғылыми жұмыстың өзектілігін айқындап, мақсатқа жетуге төмендегідей міндеттемелерді көрсеттік:

- мектеп жасына дейінгі балаларды сурет салудың дәстүрден тыс әдістерін қолдану және балаларға табиғи материалдарды қолдануға үйрету;
- мектеп жасына дейінгі балалардың қозғалыс дағдыларын қиялын және қолдың білезік буынының икемділігін арттыру;

- Балаларды сурет салудың дәстүрден тыс әдістерін пайдалана отырып кез-келген сурет салуда өз шығармашылықтарымен ұштастыра білуге үйрету.

Сурет салу бойынша 6 жастағы балаларды көркем і сәрекет түрлерімен таныстыру үдерістерін бейнелей отырып, негізгі мақсат: мектеп жасына дейінгі балаларды бейнелеу өнерінің негіздеріне тарту арқылы шығармашылық қабілеттерді, көркем жұмыстар арқылы өз ойын жеткізу қажеттіліктерін қалыптастыруды жүзеге асырады. Сонымен, мектеп жасына дейінгі балаларды ұйымдастырылған оқу қызметі барысында дәстүрлі емес тәсілдермен сурет салуға үйрету қазіргі кезде маңызды болып табылады. Дәстүрлі емес сурет салу баланың шығармашылық әлеуетін ашуға, көркемдік қызметке қызығушылықты үнемі арттыруға, ақыл-ой процестерін дамытады. Бұл техника балаларға неғұрлым еркін, батыл, тура сезінуге, қиялын дамыта отырып, өзін-өзі көрсетуге толық еркіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.«Біз мектепке барамыз» мектепке дейінгі ересек жастағы балаларды тәрбиелеу мен оқыту бағдарламасы. - Астана, 2009.
- 2.Андабекова С. Мектепке дейінгі педагогика. - Алматы, 2012.
- 3.Аралбаева. Р.Қ. Мектепке дейінгі педагогика. Оқулық. - Алматы, 2012.
- 4.Бала мен балабақша. Республикалық педагогикалық журнал. 2014. №1
- 5.Бала мен балабақша. Республикалық педагогикалық журнал. 2017. №8.

ПРАКТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОБЛЕМЫ СМЫСЛА ЖИЗНИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

Амержанова Асем, 4 курс, Педагогический колледж иностранных языков
Научный руководитель: Задорожная Диана Жолшибековна, преподаватель
психологии и педагогики

Актуальность этой работы выражается в том, что современная молодежь чье взросление и самоидентификация приходится на период богатый на социальные кризисы, поставлена в условия требующие определения смыслоценностных ориентаций и вынуждена адаптироваться к ним. Текущее состояние социальных процессов и кризисов последних 4 лет, безусловно, оказывает сильное влияние на юношей и девушек обуславливая специфику их социализации. Во-первых, отношение молодых людей к современному миру имеет решающее значение для будущего общества, поскольку они представляют следующее поколение лидеров и политиков. Во-вторых, социально-культурные и политические факторы, формирующие отношение молодежи, сложны и многогранны. Исследуя эти факторы, данная работа дает всестороннее понимание того, как формируются установки, как на них можно повлиять и как создать баланс между требованиями современных условий к индивиду и требований индивида к окружающему миру.

Более того, важность выражается и в практическом смысле, поскольку она дает представление о том, как можно изменить отношение молодежи к миру, жизни и друг к другу, или повлиять на него с помощью таких

мероприятий, как образовательные кампании или кампании в средствах массовой информации.

Проблема нашей работы связана с актуализацией в современных условиях вопросов смысло-жизненных ориентаций у молодежи, которая осложняется следующими факторами:

1) Общество постоянно развивается и меняется, и его ценности, убеждения и установки формируются различными социальными, культурными и политическими изменениями.

2) Современные условия характеризуются растущим разнообразием и глобализацией, которые создают определенные сложности в процессе выбора и адаптации к современным условиям.

Цель работы – изучить особенности критериев, установок, определяющие психо-эмоциональное состояния молодежи - актуальные современным изменениям социокультурных, жизненных обстоятельств.

Задачи:

- 1) Исследовать психо – эмоциональный фон личностей подросткового и юношеского возраста.
- 2) Провести опрос и проанализировать его результаты.
- 3) Выявить, какие факторы и установки больше всего влияют на протрацию, мироощущение и самосознания юношей и подростков.
- 4) Проверить, являются ли текущие изменения в поведении, самоидентификации, самосознания молодежи новой тенденцией развития общества.
- 5) Рассмотреть значимость и необходимость теории колеса жизненного баланса в жизни современной молодежи.
- 6) Сформировать и предложить новый взгляд на колесо жизненного баланса, отвечающего требованиям молодежи в условиях современности.

Гипотеза исследования – возросший уровень стресса в связи с кризисными и социально - психологическими, политическими и экономическими событиями последних лет оказывает негативное влияние на психологическую стабильность и экзистенциальную самоидентификацию современной молодежи.

Объект исследования - молодежь, формирующаяся в современных условиях.

Предмет исследования - влияние социокультурных, экономических, политических факторов на психо - эмоциональное состояние, самоидентификации молодежи и формирование нового общества.

Социально-психологический контекст событий происходящих в мире в последние годы не может быть преуменьшен. По вполне понятным причинам данные события являются катализатором психологических кризисов для многих людей и если взрослые люди уже сформировали свою систему смыслов и ценностей, то от молодых людей требуется сформировать свои ценности именно в этих нестабильных условиях.

Нами было проведено исследование влияния социо - культурных, политических, экономических факторов на молодежь. В исследовании

принимали участие 102 человека, возраст: 18-21. По результатам исследования, оказалось, что все текущие тенденции мышления зависят как от политических, экономических, социальных изменений, так и от восприятия в равной степени.

Результаты исследования эмоционального фона свидетельствуют о высоком уровне нестабильности и тревожности среди современной молодежи, преимущественно обусловленных изменениями в политической обстановке как в Казахстане, так и в мировом масштабе. Большинство опрошенных молодых людей испытывают беспокойство и имеют повышенный уровень тревожности, что сказывается на их психическом состоянии. Наблюдается увеличение случаев навязчивых мыслей и панических атак, а также значительная часть молодежи признается в проведении большей части времени впустую, данные показатели превалируют над 30% более стабильными и устойчивыми юношами.

В связи с этим, я предложила современную теорию колеса жизненного баланса для урегулирования всех сфер жизни и стабилизации психического состояния в нестабильной окружающей среде, которая предлагает отразить причины и обстоятельства стресса, а также осознать, что нестабильность на современном этапе развития общества является смыслообразующей характеристикой смысла жизни. Если быть к этому готовым, можно гармонизировать свои смысловые, ценностные ориентации и минимизировать уровень внутрличностных конфликтов.

По итогам данной работы, нами был определен следующий вывод: Процесс формирования смысло-жизненных ориентаций современной молодежи затруднен наличием большого количества социально-информационных «шумов» (СМИ, социальные сети, общественные нормы и настроения), что вызывает нехватку быстрых и эффективных техник саморефлексии и приоритизации.

Данная работа имеет практическое значение, предоставляя полное понимание влияния социокультурных и политических факторов на молодежь и позволяя сформировать предложения по созданию баланса между требованиями общества и потребностями молодежи. Результаты работы могут быть полезны для политиков, исследователей и педагогов, которые занимаются вопросами формирования мировоззрения и поведения молодежи, а также для всех заинтересованных в прогрессе и совершенствовании общества.

Использованная литература

1. Гринхаус, Дж. Х., Коллинз, К.М., и Шоу, Дж.Д. (2003). Связь между балансом между работой и семьей и качеством жизни. Журнал профессионального поведения, 63 (3), 510-531.
2. Гандапас, Р. (2022). Жизнь как бизнес проект. В: Полжная, Ж. (Амелькина А.). Издательство.(АСТ, 2019 г).
3. Макьюэн, Б.С. (2004). Защита и ущерб от острого и хронического стресса: аллостаз и аллостатическая перегрузка и их значение для патофизиологии психических расстройств. Анналы Нью-Йоркской академии наук, 1032 (1), 1-7

ГЕНЕОЛОГИЯЛЫҚ ШЕЖІРЕ ЖӘНЕ ОТБАСЫМ

Ақжолова Анель Нурланқызы, Халидоллина Нұрай Аканқызы, 3-курс
№2 Алматы мемлекеттік гуманитарлық-педагогикалық колледжі
Ғылыми жетекшісі: Болатбекова К.С, «педагогика» магистрі

Өзектілігі: Жеті атаға толмай қыз алыспау – ата-бабамыздан бері келе жатқан қатаң құқықтық заң-ереже. Бұл – ауру тудыратын тектілік өзгерістердің, физиологиялық және психологиялық ауытқудың алдын алу үшін жасалған сақтық шарасы. Яғни, үйленетін азамат қалыңдықты жеті таудан асып, жеті өзеннен өтіп тапса, ерлік саналған. Ерте заманнан бастап-ақ біздің ата-бабаларымыз туыстық некеге рұқсат бермеген. Алайда, тұқым қуалайтын аурулардың көріну жиілігі туыстық некелерге байланысты. Дәлірек айтсақ, туыстық некеден яғни әке-шеше жағынан туыс адамдардың бір-бірімен некелесу салдарынан өмірге ауру ұрпақтар келуде. Ғылыми жобамыздың өзектілігінде осында.

Зерттеу мәселесі: Оқушылардың мектеп қабырғасынан бастап өз ата-баба шежіресін айта және жаза білуге, өз шежіресін білу туыстар арасындағы жақындықты, бауырлар арасындағы сүйіспеншілікті, ата-баба, апа-әжелерді есте сақтауға көмектесіп, туыстық некеден болудың алдын алу.

Мақсаты: Отбасымыздың генеологиялық шежіре ағашы арқылы жеті атамның шежіресін құру, дарындылық қасиеттерді анықтау. Туыстық некенің әсерінен туындайтын ауруларды талдау.

Міндеттері:

- Тарихи деректерге шолу, генеологиялық шежіре ағашы арқылы жеті атаның шежіресін құру;
- Жеті атадан берілген қасиеттерді анықтау, туыстар арасындағы аурулардың тұқым қуалау сипатын зерделеу;
- Түркі тілдес елдерде жеті атадан берілетін қыз алыспау дәстүрін талдау;
- Жеті атаны білуге арналған іс-шара, сауалнама жүргізу;

Практикалық маңызы: Біз болашақ бастауыш білім беру мұғалімі ретінде өз тәжірибемізде жас жеткіншектертерге жеті атаны жатқа білудің маңыздылығын түсіндіріп, туыстық некеден туындайтын тұқымқуалаушылық аурулардың көбеюінің алдын алуға әрекет етеміз!

Ғылыми жаңалығы: <http://zhetyata.tilda.ws/> жеті атаны анықтауға арналған сайт аштық.

II. Негізгі бөлім. Мәтін

2.1. Жеті ата шежіресі туралы тарихи деректерге шолу

2.2. Генеологиялық шежіре.

2.3. Ұлы тұлғалардың дарындылық қасиеті.

2.4. Тұқым қуалайтын аурулар.

Зерттеу әдістері.

2.5. Өз отбасылық шежіре ағашын құру

2.6. Генетикалық есептер №1-№2 шығару

2.7. «Венн диаграммасы» құру. Түркі тілдес елдерде жеті атадан берілетін қыз алыспау дәстүрін салыстыру

Зерттеу нәтижелері

1. Тәрбиелік іс-шара. №176 мектеп-гимназиясы 4 «А» сыныбы

Тақырыбы: «Жеті атаны білу маңызы»

Мақсаты: Жеті ата шежіресі туралы және ата-бабаларымыздың жеті атаға дейін қыз алыспауының маңыздылығын түсіндіру, туыстық некенің әсерінен ата-анадан берілетін тұқымқуалаушылық аурулар туралы түсінік беру.

2. Сауалнама Зерттеу объектісі: АГГПК №2 студенттері. Зерттеуші саны: 95.

Мақсаты: Туыстық некеден туындайтын тұқымқуалайтын аурулардың алдын алу.

Қорытынды: Зерттеу мәселесі бойынша өз шежіресін білу туыстар, туыстық некеден болудың алдын алу, генеологиялық шежіре ағашын қолдану арқылы өз отбасымызда зерттеулер жүргіздік, ата-бабаларымыздың жеті атаға дейін қыз алысып-беріспеуінің маңыздылығын түсіндірдік. Шежіре әдісі арқылы тұқым қуалайтын ауруларды анықтадық, зерттеу нәтижелері бойынша студенттер арасында «Жеті атаны білудің маңыздылығы» тақырыбында сауалнама нәтижесінде 95%-ы жеті атаны білмеудің қауіптілігін түсінді. Шежіреші, Жағда Бабалықұлының деректеріне сенсек, Оңтүстік Кореяның ғалымдары дүниежүзіндегі халықтардың қанының құрамын тексеріпті. Сонда ең таза қан, қазақтың қаны деп тауыпты. Осында қазақтың қырық үш руының қанын тексергенде, әлгі қырық үш рудың қаны бір әкенің қанындай болып шыққан. Бұл – жеті атаның қасиеті. Жеті атаны ұстайтын қазақтан өзге ел жоқ. Туыстық некенің салдары өзіміздің ұрпағымызға зиянын тигізеді.

Ұсыныс: Тұқым қуалайтын аурулардың алдын алу мақсатында жас жеткіншектертерге жеті атаны жатқа білудің маңыздылығын түсіндіріп, туыстық некеден туындайтын тұқымқуалаушылық аурулардың көбеюінің алдын алуға барлығымыз бірдей ат салысуымыз қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. «Абай» энциклопедия. 1995 жыл, 720 б.

2. «Қазақстан тарихы туралы Қытай деректемелері», 1-том, Алматы «Дайк-Пресс» 2005, 396 б.

3. Ахмади Жанат «Тектілер тұғыры» Алматы 2011 ж., 396 бет.

4. Қыдырғали Жалайыр «Шежірелер жинағы», Алматы «Қазақстан» 1997 жыл.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ШАТАЛОВА В.Ф.

Балапанова Асель Сериковна, студент 3 курса,

Саранского высшего гуманитарно-технического колледжа

имени Абая Кунанбаева

Научный руководитель: Горбатова Юлия Валерьевна, преподаватель

спец.дисциплин

Актуальность проблемы образования на сегодняшний день очевидна, мы должны найти технологию, при которой в короткие сроки мы сможем добиться высокого уровня обучаемости. Такой, которая позволяет нам не затормаживать развитие детей, а ускорить процесс обучения, ведь дети стали наиболее

самостоятельными и в частых случаях родители упускают момент, когда ребёнку нужно привить навык самостоятельности, навык самообучения и взаимообучаемости между учащимися.

Объект исследования: технология опорных конспектов и сигналов на уроках английского языка.

Предмет исследования: содержание деятельности учителя по использованию технологии опорных конспектов и сигналов на уроках английского языка.

Целью данного исследования является доказательство, что технология Виктора Фёдоровича Шаталова может применяться на уроках английского языка, и при её систематическом использовании повысится уровень знаний учащихся.

Задачи:

1. Повысить уровень знаний учащихся
2. Повысить интерес учащихся к урокам английского языка
3. Развить навык в работе с использованием опорных схем по изучаемым темам на уроках и дома
4. Добиться опережения в процессе изучения новых тем

Стратегические задачи развития образования Республики Казахстан до 2030 года и закона «Об образовании» Республики Казахстан определяют цели образования, учитывающие изменение целей образования от «образования на всю жизнь» до понимания необходимости и возможности «образования на протяжении всей жизни». Поэтому есть необходимость внедрять технологии и методики, использовать новые способы передачи знаний и развития мотивации учения у учащихся.

Развитие системы казахстанского образования, демократизация общества направлены на повышение стремления педагогов к максимальному использованию передовых новаторских технологий. Главным ориентиром педагогического процесса на сегодняшний день становится самораскрытие, самовоспитание, самореализация личности в жизни. Развитие индивидуальности каждого учащегося, гуманного отношения, как к личности учащегося, так и к личности педагога требуют активного включения его в совместную деятельность с окружающими.

Вся система обучения В.Ф.Шаталова построена на принципе уважения личности учащегося, гуманного отношения к ней. Он к каждому учащемуся подходит с оптимистической верой в его учебные способности, возможность усвоения любым учащимся учебного материала на уровне «четверки» и «пятерки». Создавая доброжелательную обстановку на занятиях, Виктор Фёдорович поддерживает у учащихся чувство уверенности в свои силы и успех в учебной деятельности.

«Учиться победно!»— вот девиз педагога-новатора. Успех в учении он считает важным дидактическим принципом.

Данная технология имеет ряд особенностей:

- 1) развернутое объяснение учителя;
- 2) сжатое изложение учебного материала по опорным плакатам;

- 3) изучение листов с опорными сигналами (уменьшенные копии опорных листов и плакатов);
- 4) работа с учебником и листом опорных сигналов в домашних условиях;
- 5) письменное воспроизведение опорных сигналов на следующем уроке;
- 6) ответ у доски или прослушивание устных ответов товарищей.

В.Ф. Шаталов на основе своей практики предложил несколько других, в отличие от традиционных, принципов обучения:

- а) принцип успеха и оптимизма (мотивация к обучению);
- б) принцип бесконфликтности (умение отстаивать свою точку зрения, иметь собственное суждение);
- в) принцип целостности (блочное, опережающее и обучение в быстром темпе).

Используя данную технологию, повышается качество успеваемости у учащихся, их активная работа на занятии, они самостоятельно рассуждают, доказывая свое мнение, грамотно оперируя данными учебного материала.

Темы по педагогике и психологии очень обширные. И чтобы работа по их изучению была интересной, и приносила результат, в виде усвоенных и воспроизведенных знаний учащихся, в работе помогает Технология обучения на основе опорных сигналов В.Ф.Шаталова.

Предложенные схемы могут быть использованы преподавателем педагогики для формирования новых знаний в качестве раздаточного материала, позволяющего работать в парах и микрогруппах. Но мало овладеть теоретическими знаниями из области педагогики. Не менее важно вырабатывать умения и навыки их применения в собственной практике. Схемы, предлагаемые в пособии, можно использовать для самостоятельной работы учащихся, потому как на сегодняшний день самостоятельная работа занимает в образовательном процессе 50% времени, благодаря чему происходит реализация принципа осознанного осуществления самообразования, а функция педагога на уроке заключается в том, что он координирует и направляет работу учащихся.

Использование данной технологии позволяет:

Во-первых: повысить интеллектуальную активность учащихся;

Во-вторых: развивает личность ученика, способного четко, грамотно, аргументированно отстаивать свои суждения;

В-третьих: повышает качество образования и способствует его самообразованию.

Вывод, который был сделан по итогам эксперимента, это то, что технология Шаталова может применяться не только на математических уроках, но и гуманитарных. Положительных результатов можно добиться, если систематически, а не от случая к случаю, пользоваться данной технологией.

Опорные схемы рассчитаны в основном на формирование теоретических знаний учащихся, но косвенно они помогают и формированию умений и навыков учащихся, т.к. позволяют значительно экономить время в работе над теоретическим материалом, и дают возможность расширить практическую часть урока.

Список литературы

1. Коменский Я.А., «Великая дидактика» , - М.: 1657 г
2. Коменский Я.А., «Живая типография», - М.: 1657 г
3. Плутарх. «Сравнительные жизнеописания», 1470 г., Риме
4. Шаталов В.Ф. Куда и как исчезли тройки. - М.: Просвещение, 1990.
5. Шаталов В.Ф. Педагогическая проза. - Архангельск: Северо-западное книжное издательство, 1990.

ВЕРБАЛЬНО-ПОВЕДЕНЧЕСКИЙ ПОДХОД КАК ФАКТОР КОРРЕКЦИОННОЙ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ АУТИЧЕСКОГО СПЕКТРА

Бабари Ангелина, студентка 2 курса

ГККП « Мангистауский высший педагогический колледж
имени Мурын жырау Сенгирбекулы»

Научный руководитель: Жанабаева Айжан Бектурбаевна, преподаватель

Все великие перемены в жизни одного человека, а также и всего человечества, начинаются и совершаются в мысли. Для того, чтобы могла произойти перемена чувств и поступков, должна произойти, прежде всего, перемена мысли.

/Лев Толстой/

Сегодня, завтра или сейчас. Всё измениться. Возможно, это шанс открыть невесомые границы. Но действительно ли это «проблема»?

Особенные дети.... Почему - то нам всегда казалось, что педагогика преодолела все проблемы связанные с обучением и воспитанием учащихся. Но, чтобы окончательно убедить вас в актуальности рассматриваемой в данной работе проблемы, мне нужно доказать и апробировать свои умозаключения. Только актуальные исследования дают ответ на наиболее острые в данное время вопросы, отражают социальный заказ общества педагогической науке, указывают на важнейшие противоречия, которые имеют место в практике. Критерий актуальности динамичен, подвижен, зависит от времени, учета конкретных и специфических обстоятельств [1,стр. 5].

Объектом моего исследования выступает процесс формирования благоприятной коррекционной среды для общения с детьми – аутистами.

Предмет исследования – вербально – поведенческий подход.

Главной целью коррекционной работы является создание такой здоровьесберегающей среды, в которой возможны максимальная подготовка ребенка с нарушениями к реализации себя во всех сферах жизни и его социализация.

В рамках этой поставленной цели решаются следующие конкретные **задачи**:

- рассмотреть психологические особенности детского аутизма.
- выявить всевозможные пути для развития их коммуникативной деятельности;
- пробудить и осуществить коллективизм в интересах «особенных» детей.

- изучить особенности поэтапной коррекционной работы с детьми данной психологической категории:

Гипотеза исследования: инклюзивное образование поможет детям с ограниченными возможностями стать полноценными членами общества, реализовать свои творческие способности, успешно оптимизироваться в социальной сфере в том случае, если:

1 - создать необходимые условия для реализации коррекционной работы педагога, психолога и родителей с детьми,

2 - методы и приемы психолого-педагогической помощи, будут рационально и оптимально подобраны с учетом степени развития данного синдрома у ребенка.

Методы исследования: наблюдение, практические упражнения, игры, беседа.

Детский аутизм – явление довольно распространенное, проявляется при различных психических расстройствах, в разных формах, при различном уровне интеллектуального и речевого развития. В какой – бы социальной среде не находились такие дети, они всегда испытывают трудности в общении с окружающим миром, в приобщении к социуму, наталкиваются на отвержение и непонимание, что наносит их эмоционально-психическому, физическому здоровью непоправимый ущерб. Поэтому очень важно своевременно оказать грамотную психолого-педагогическую помощь и поддержку таким детям, создать особые условия обучения и воспитания для раскрытия их потенциальных возможностей. Разумеется, полностью излечить аутизм нельзя [2, стр.12]. Так как это заболевание обусловлено нарушением деятельности нервной системы из-за генетических аномалий развития или разнообразных повреждений мозга в период беременности, при родах или в постнатальном периоде развития ребенка. Однако оптимизировать проявление данного синдрома возможно через игры и упражнения, которые позволят:

- развить эмоциональный контакт, сформировать способность к подражанию, научить ребенка проявлять положительные эмоции;
- активизировать речевую деятельность, совершенствовать деятельность артикуляционных органов: губ, языка, нижней челюсти
- развить моторику, обеспечивающую ее подвижность в приобретении навыков письма, развить координацию движений, развить зрительный контакт.

Так как для таких детей характерны недостатки развития интеллектуальной сферы, недостаточная устойчивость внимания, снижение вербальной памяти, слабое развитие тонкой моторики рук. Помочь таким детям всегда можно! И я уверена в том, что эти особенные дети могут достичь прекрасного результата, удивляя и радуя каждого. Ведь они тоже достойны огромного счастья...

Прежде всего необходимо построить коррекционную работу так, чтобы она была направлена на изменение самого ребенка, на то чтобы сделать его более неуязвимым, научить справляться с различными трудностями. Для этого необходимо: во-первых, определить условия полноценного психического

развития, во-вторых, определить, в чем специфика развития детей с особенностями в поведении, в-третьих, подобрать систему специальных методов и приемов, направленных на нормализацию их психического развития.

Согласно возрастной периодизации, специфика каждого возрастного периода и условия полноценного психического развития в нем связаны с возрастным новообразованием. Для дошкольников это психологическое новообразование проявляется в функции воображения. Исходя из учета психологических особенностей таких детей, следует, что коррекционную работу необходимо осуществлять в следующих направлениях:

1. Изучить психологическую характеристику детей с аутичным поведением.
2. Изучить особенности поэтапной коррекционной работы с детьми данной психологической категории:
 - создание предметной среды для развития предметной деятельности, с целью познать их смысл и смысл действий с ними,
 - работа над действием с воображаемым объектом, работа над действием с воображаемым объектом с небольшим усложнением,
 - действие с предметами, образами предметов по памяти
 - игровая деятельность, продуктивная деятельность,
 - целенаправленная визуализация.

Результаты исследования позволяют расставить акценты на том, что в данной работе, рассмотрена лишь одна категория детей с особыми образовательными потребностями, имеющих отклонения в полноценном развитии фундаментального для дошкольника процесса – воображение, обуславливающее как следствие, задержку правильного, полноценного психического развития ребенка. Предложенная в пособии коррекционная работа, может быть использована значительно шире. Дело в том, что любые трудности у детей, в конечном счете, тяготеют или к внешним ярким, бурным, неадекватным эмоциональным поведенческим реакциям, или к замкнутым, малоподвижным, некоммуникабельным формам поведения и взаимодействия.

Вывод: поэтому, помимо перечисленных в данной работе основных направлений коррекции, необходимо отметить еще такие важные моменты коррекционной работы, которые имеют принципиальное значение и для преодоления сложностей и трудностей в поведении ребенка и для развития воображения в дошкольном возрасте. К этим моментам относятся следующие:

1. Организация индивидуальной деятельности детей.
2. Широкое применение разных видов игр.
3. Обучение разнообразным видам деятельности.
4. Процесс общения и совместной деятельности.

Соблюдение всех этих аспектов приведет к полноценному психическому развитию дошкольника, обеспечит психологическую готовность детей к школьному обучению, позволит свести к минимуму сложности и трудности в проявлении неадекватных поведенческих реакций

Библиографический список

1. Баенская Е.Р., Либлинг М.М. Психологическая помощь при ранних нарушениях эмоционального развития М: Полиграф сервис, 2001.
2. Башина В.М. Аутизм в детстве. - М.: Медицина, 1999.

САНАЛЫ ТӘРТІП, ӨЗІН-ӨЗІ ТӘРБИЕЛЕУ

Базарбек Аяулым, 1 курс студенті

«Қостанай Гуманитарлық колледж» мекемесі

Ғылыми жетекшісі: Мешелова Р.Ж, педагогика ғылымының магистрі,
педагогика пәнінің оқытушысы

Өзін-өзі тәрбиелеу тұлғаның жетілуіне ұмтылу ретінде әрқашан да адамдарға тән болды, және ол өмірлік қажеттік ретінде басқа ұйымдастырылған тәрбие түрлерімен салыстырғанда анағұрлым ерте – адамзат тарихының алғашқы кезеңінде-ақ пайда болды. Өзін-өзі тәрбиелеудің гносеологиялық тамыры алғашқы қоғам дәуірінде жатыр. Сол кезде-ақ адамдардан өмірлік қажетті қасиеттерді дамытуды талап ететін салттар мен сенімдер болды.

Қоғамның дамуына байланысты өзін-өзі тәрбиелеу мәселесі ертедегі ойшылдардың философиялық концепцияларына енді, жазушы, педагог және ғалымдардың назарын өзіне қаратты, педагогикалық, философиялық әдебиеттерде пайда болды. Біздегі мәліметтер бойынша алғаш педагогикалық іс-әрекетпен терең шұғылданған Ежелгі шығыс ойшылдары болып табылады. Қытай тарихындағы ең алғашқы мектептердің бірі ойшыл, педагог Конфуций ашқан мектеп болды. Ол өзін-өзі тәрбиелеуге көп көңіл бөлген ойшылдардың бірі. Конфуцийдің еңбектерінде педагогикалық іс-әрекеттің мақсаты былай делінген: «Көктің бергенінің бәрі табиғат деп аталады, табиғатқа табыну - бұл борыш жолы, осы жолды қолдап отыру оқыту мен тәрбиелеу болып табылады, ал өз кезегінде оқыту мен тәрбиелеу өзін-өзі жетілдіру құралы».

Өзін-өзі тәрбиелеуге бағытталған жеке тұлғаның белсенділігін қарастыра отырып, өзін-өзі тәрбиелеу туралы айтылған біршама философиялық-педагогикалық тұжырымдарды кездестіруге болады. Өзін-өзі тәрбиелеудің әрекетті болуы жеке тұлғаның жан-жақты дамуына септігін тигізеді. Адам өз алдына өзімді-өзім тәрбиелеймін деген мақсат қоймаған күннің өзінде де, өзіне тән жеке дара қасиеттерін қоршаған ортасындағы адамдармен өзара қарым-қатынасқа түсуі барысында, не болмаса, мәдениеттің, тағы да басқа факторлардың әсерінен өзгертуі мүмкін. Сондықтан өзін-өзі тәрбиелеу жеке тұлғаны өзгертуге әкеп соқса да, кез келген өзін-өзі өзгертуді өзін-өзі тәрбиелеу дей беруге болмайды.

Өзін-өзі тәрбиелеу түсінігін анықтау үшін алдымен осы үдерістің мақсатқа бағытталған сипатын ескеру керек. Мақсат адам іс-әрекетіндегі қажетті жағдайлардың бірі болғандықтан, бұнда негізгі рөл атқарады. Яғни, «мақсат қана адам іс-әрекетінің әдісі мен сипатын заң секілді анықтайды да, өзіне ерікті бағындырады. Өзін-өзі тәрбиелеудегі мақсатқа бағытталған жұмыстарға әсіресе психологтар мен педагогтардың зерттеулерінде үнемі назар аударыла бермейді. Кейде бұл түсінікті адамның шын көңілмен қандай да бір

шығармашылық еңбекке ниет қылуы, яғни өзіндік іс-әрекет деп санайды. Мәселен, А. И. Кочетовтың пайымдауынша, жасөспірімдер «қажырлылық пен еңбекқорлық таныта отырып, тоқуды, тігуді тамақ дайындауды арамен ағаш кесуді, өрнек салуды үйренгісі келеді, ал бұл өзін-өзі еңбекпен тәрбиелеу болып табылады». Ю.А. Самарин, В.А. Немировская және т.б. да дәл осындай көзқарасты құптайды. Бірақ та ықыластың өзі өзін-өзі тәрбиелеудегі мақсат әсерінен туындамаған болуы керек.

Осы тұрғыда айта кететін бір жәйт, өзін-өзі тәрбиелеу мен өз бетімен жұмыс істеу түсініктерін салыстыра қарау әдепкіде қисынды көрінеді. Бірақ адам іс-әрекет барысында өз тұлғасын өзгертеді, өзін-өзі тәрбиелейді, ал өз бетімен жұмыс істеу әрдайым өзін-өзі тәрбиелеуге бағыттала бермейді және өз бетінше күш-жігерін билеуі арқылы өзгертілген тұлға өзін-өзі тәрбиелеу болып саналмайды. Неше түрлі бағытқа бағытталған адамның іс-әрекеті өзін тәрбиелеуге адам ұмтыла ма, жоқ па, оған қарамай-ақ оның тұлғалығында көрініс беріп отырады.

Зерттеу мақсаты: колледжде білім алып жатқан балалардың саналы тәртіп, өзін-өзі тәрбиелеу жолдарын дамытуды қарастыру.

Зерттеу міндеттері:

1. Білім алушылардың өзін-өзі тәрбиелеу іс-әрекетінің теориясын қарастыру.
2. Танымдық қабілетін айқындау.
3. Өзін –өзі тану сабағында саналы тәртібін және өзін –өзі тану қабілеттіліктерінің дамуын көрсету.

Адамдардық қоғамдағы мінез-құлқы белгілі бір ережелерге бағындырылады. Қоғам мүшелерінің белгілі бір ережелерге бағынылуы тәртіп деп аталады.

Оқу мекемесінің тәртібі осы қоғам адамдары арасындағы қатынасты білдіреді. Оқу мекемесінің тәртібі біздің қоғамымыздың жағдайында қоғамда қалыптасып отырған қатынастардан ешбір ерекшеленбейді. Тәртіптің негізгі қасиеттері: жауаптылық, саналылық -мектеп тәрбие жұмысының бағытын, мазмұны мен методика әдістемесін анықтап береді. Тәртіп - мақсат, әрі ойдағыдай тәрбиелеу мен оқытудық қажетті құралы және барлық оқу тәрбие процесінің нәтижесі. Тәртіп пен жауапкершілік сезім болмайынша оқуға дұрыс көзқарас тәрбиелеуге, сабақта үйге берілген тапсырмаларды орындау кезінде тәртіп сақтауға үйре-туге болмайды. Жауапкершілік сезімді арттыру бұл оқу-тәрбие жұмысына керекті жағдайлар жасау болып табылады. [2]Тәрбие жұмысында дұрыс бағыт ұстау үшін, мұғалім мектеп тәртібінің ерекшеліктерін біліп қана қоймай біздің қоғамымызда қандай адамды толық мәнінде тәртіпті адам деп атауға болатындығы жайлы да түсінігі болуға тиіс. А.С.Макаренко: кімді-кім әрқашан неғұрлым қоғамға пайдалы мінез-құлқы көрсете алса, сол адам ғана біздің қоғамымызда тәртіпті адам деп саналады деп жазды.

Қорытындылай келе, өзін-өзі кәсіби тәрбиелеу үдерісінің қозғаушы күштеріне ең алдымен қоғамдық талаптар мен сұраныстар, адамның жеке тұлға болып қалыптасу әрекеті, сонымен бірге заман талаптарына сай маман болып қалыптасуындағы адамның өз бойындағы кемшіліктерді жойып, білім мен

икемділіктерді жетілдіру үдерісіндегі қайшылықтар жататындығын айтып өткіміз келеді.[3]

Сонымен бірге болашақ мұғалімнің өз арманындағы идеалға ұмтылуы, өзін басқалармен салыстыруы, келешекте білгір де білікті, бәсекеге қабілетті, іскер маман болып қалыптасу ниеті оның өзін-өзі кәсіби тәрбиелеуіне, өзін үнемі жетілдіруіне өз әсерін тигізеді.

Студенттердің осы қайшылықтарды жеңіп, өзін-өзі кәсіби тәрбиелеу үдерісінде қажетті нәтижеге жетуінде жоғары оқу орнының берері мол. Бұл үшін ең алдымен студенттерді бірінші курстан бастап өзін-өзі кәсіби тәрбиелеу теориясымен таныстырып, әдістемелік ұсыныстар беріп, бағыттап отыру қажет.

Осы мақсатты арнайы курстар, дәріс сабақтарын ұйымдастыру арқылы, немесе студенттердің өз үстінде дербес жұмыс жасауына педагогикалық қолдау көрсету арқылы амалға асыруға болады.[1]

Тәртіп – бұл әрі мақсат, әрі ойдағыдай тәрбие мен оқытудың қажетті құралы, әрі барлық оқу-тәрбие процесінің нәтижесі. Оқушыларды еңбекке, өмірге даярлау үшін оларда саналы тәртіп дағдыларын тәрбиелеудің маңызы зор. Тәртіптілік өмірде кездесетін қиындықты жеңуге жәрдемдеседі, қоғам мүддесін өз басының мүддесінен жоғары қоюға үйретеді.

Тәртіптілік – тәрбиенің жемісі, ол қасиет адамгершілікке тәрбиелеу процесі барысында қалыптасады. Оқу мекемесіндесаналы тәртіпке тәрбиеленудің негізгі әдісі оқушылардың ой-санасына әсер ету немесе сендіру болып табылады.

Тәртіптілік мінездің маңызды сипаты болып табылады, ол адамның жеке басының басқа да қасиеттерімен тығыз байланысты, әсіресе балаларды ұстамдылыққа тәрбиелеудің үлкен маңызы бар. Мәдениетті қылық дағдысы мен әдетін тәрбиелеу. Саналы тәртіпке тәрбиелеу мінез-құлық дағдылары мен әдеттерін қалыптастырумен тығыз байланысты. Тәртіпті оқушы адамға сезімталдықпен қарайды, қоғамдағы қабылданған моральдық нормаларды сақтайды.

Әдебиет

1. Ұзақбаева С. Тамыры терең тәрбие. – Алматы. 1995. – 232 б.
2. Елікбаев Н. Ұлттың психология. - Алматы. 2002. - 86 б.
3. Жеке тұлғаның өзін-өзі тәрбиелеу түсінігінің мәні //Саясат-Policy, 2003, №10.- 28 б.

СОЦИАЛЬНЫЙ ПРОЕКТ. ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ МАСТЕРСКАЯ: «УЧИТЬСЯ, СОЗДАВАЯ БУДУЩЕЕ»

Грибовская Полина, 2 курс КГКП
«Костанайский индустриально-педагогический колледж»
Научный руководитель: Стаценко Наталья Николаевна,
преподаватель спец.дисциплин

Актуальность проект акцентирует внимание на актуальной задаче подготовки будущих педагогов к профессиональной деятельности, сфокусировавшись на сохранении и укреплении их психологического здоровья. В рамках проекта определены роли, направления работы, содержание и методики в области сохранения здоровья студентов, обучающихся на педагогических специальностях в учебных заведениях.

Проблема развитие внутреннего стимула и благоприятных убеждений в отношении будущей педагогической деятельности у студентов, изучающих педагогические специальности

Цель проекта по схеме SMART

S (Конкретность) – Разработка совокупности упражнений, методов и рекомендаций, направленных на смягчение негативного воздействия образовательного процесса, на психологическое благополучие будущих педагогов.

M (Измерительность) – диагностирование, апробирование упражнений и методик.

A (Достижимость) – наблюдение и оценка эмоциональных и психологических состояний студентов 2 курса обучающихся по специальности «Физическая культура и спорт», квалификация «Учитель физической культуры».

R (Релевантность) – совершенствование навыков стрессоустойчивости и приспособления организма будущих педагогов к стрессовым ситуациям во время образовательной деятельности.

T (Ограниченность во времени) – проект рассчитан на 10 месяцев.

Задачи работы:

1. Сформировать у студентов, изучающих педагогические специальности, позитивное отношение к учебному процессу и усилить их внутреннюю мотивацию в отношении будущей профессиональной карьеры.
2. Улучшить взаимодействие со своими педагогами и сверстниками.
3. Разработать комплекс мероприятий и рекомендаций для предупреждения эмоционального истощения, предоставляя необходимую информацию для выбора собственных стратегий, способствующих сохранению психологического благополучия.

Вид проекта: Практико-ориентировочный.

Практическая значимость данного проекта заключается в выборе диагностических материалов, разработке и подготовке занятий, включающих тренинги, семинары и упражнения, создании информационных материалов, а также предоставлении консультаций по вопросам культивирования позитивного отношения к педагогической профессии и профилактике эмоционального истощения среди будущих педагогов.

Одной из главных задач обеспечения психологической поддержки для поддержания профессионального здоровья будущих специалистов является предупреждение синдрома эмоционального истощения на ранних этапах, а также проведение коррекционной работы с теми, кто уже находится на разных

стадиях этого состояния. Психическое выгорание обычно возникает в результате долгосрочных стрессов.

В начале нашего исследования, мы осуществили диагностирование студентов.

Результаты проекта.

Для улучшения взаимоотношений в коллективе и с целью эмоционального разгруза студентов, мы разработали проект под названием "Педагогическая мастерская: 'Учись, создавая будущее'

Результаты нашего исследования показали, что проблема эмоционального истощения среди студентов педагогических специальностей на данный момент остается актуальной. Все студенты групп ФК 22 и ФК 1-22, участвующие в эксперименте, подвержены эмоциональному выгоранию в разной степени. Участие студентов в исследовании принесло следующие положительные результаты:

1. Помогло получить новые знания в области эмоционального выгорания.
2. Содействовало гармонизации взаимоотношений в группе.
3. Повысило мотивацию к будущей педагогической деятельности.
4. Способствовало профилактике и коррекции эмоционального выгорания, и сохранению психологического здоровья.

Хотя из-за ограничений по времени не удалось полностью отследить, как разработанный комплекс упражнений "Анти-стресс" повлиял на студентов, однако при его внедрении в учебную деятельность заметно улучшилось общее настроение в группе. Студенты проявили повышенный интерес к учебе, стали менее усталыми и меньше страдали от эмоционального истощения.

Выводы: В результате проекта было достигнуто следующее:

1. Расширились знания студентов о "Синдроме эмоционального выгорания", и они начали более заботиться о своем психологическом здоровье.
2. В коллективе улучшились взаимоотношения, и студенты стали более добрыми и терпимыми друг к другу.
3. Мотивация и интерес к учебе значительно возросли.
4. Студенты почувствовали себя лучше, были в лучшем настроении и менее раздражительны по отношению к одногруппникам.
5. Сформировались адекватные отношения, установки и эмоциональные реакции на будущую профессиональную деятельность.

Литература

1. Акиндинова И.А. Эмоциональное выгорание в профессиональной деятельности педагога: проявления и профилактика / И.А.Акиндинова, А.А.Баканова // Педагогические вести. - 2003. - №25.
2. Анциферова Л.И. Психологические закономерности развития личности взрослого человека и проблема непрерывного образования /
3. Л.И.Анциферова // Психологический журнал. -1980. - №2.- С.52-60.
4. Безносков С.П. Профессиональная деформация личности / С.П.Безносков. - СПб.: Речь, 2004. - 272 с.
5. Бикеева А. Уроки психологии для школьного учителя: советы усталому педагогу / А.Бикеева. - Ростов н/Д: Феникс, 2005. - 348 с.

ЖЕКЕ ТҮЛҒАНЫҢ ДҮНИЕТАНЫМЫ ЖӘНЕ РУХАНИ ҚҰНДЫЛЫҚ

Дүйсекова Аружан Темірханқызы, 3курс

Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Насрединова Акжаркын Есеметовна

педагогика ғылымдарының магистрі

Өзектілігі: Қазіргі кезде жұртшылығы аландатып жүрген іргелі мәселелердің бірі – жас ұрпақтың рухани құлазуы. Білім беру саласында халқымыздың руханилық дәстүрлерін кеңінен дамытып, өскелең ұрпақты рухани сезімдерінің биік, өз Отанын, халқын қастерлеп сүйетін, сонымен қатар жалпыадамзаттық құндылықтардың бүгінгі таңдағы маңыздылығын түсінетіндей етіп тәрбиелеудің қажеттілігіне баса назар аударуда.

Мәселе: Жеке тұлғаның құндылық дүниесінің қалыптасуына оның дүниетанымының ықпалы зор. Біз дүниетанымды педагогика оқулықтарында айтылып жүргеніндей, өмірдің әр саласындағы адамдардың әлеуметтік, рухани-адамгершілік ұстанымдарын анықтайтын және қоғамның, табиғаттың дамуына қатынасын айқындайтын, олардың білімдерінің, көзқарастарының, сенімдерінің және идеалдарының жүйесін қамтитын сананың бір түрі.

Жұмыс мақсаты: Балалардың бойына жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды дарыту. Біртіндеп (кезеңмен) адами қарым-қатынас нормаларымен, жалпыадамзаттық адамгершілік қағидаттарымен таныстыру, олардың бойында азаматтық мәдениет пен имандылық қатынастарды қалыптастыру.

Міндеттері: Баланың жеке тұлғасын дүниетанымы және рухани құндылығын қалыптастыру; Жеке тұлғасына анықтама бере отырып, оның ерекшеліктерін қарастыру; Адамгершілік мәдениетіне тәрбиелеу жолдары.

Зерттеу нәтижелері: Халқымыздың асыл мұраларын ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу – дәстүрлі келелі іс. Өйткені, рухани-адамгершілік құндылық идеялардың негізі-ғасырлар бойы қалыптасқан халқымыздың жазба мұралары, ауыз әдебиеті, т.б. арқылы ұрпақтан ұрпаққа тарап отырғанын зерттеу. Ұлттық мәдениетпен сусындау жастардың рухани құндылық әлемін байытып, имандылық, адамгершілік қасиеттерін дамытып қана қоймайды, олардың дүниетанымын дамытады, қоршаған ортамен үйлесімділігін арттырады. Ұлттық мәдениеттің дамуы ұлттық рухани өмірмен байланысты. Осы тұрғыдан алғанда жан-жақты білім беретін оқу ордасы – біздің колледждің атқаратын қызметі шексіз деуге болады. Білімді маман даярлаумен қатар – еліміздің болашағын тәрбиелейтін орын. Ендеше осы колледж қабырғасынан шыққан терең білімді, зиялы, ертең ел басқаратын азаматтардың құндылық дүниесінің терең де рухани бай мазмұнда болғаны қажет-ақ. Болашақ маманның құндылық дүниесінің қалыптасуына колледждің барлық оқу-тәрбие үрдісі, тыныс-тіршілігі әсер етеді. Оқу-тәрбие үрдісінің мақсаты тарихи тәжірибеге сүйене отырып жеке тұлғасын терең ғылыми біліммен қатар өнер-білім машықтарын меңгеруге, еңбекке тәрбиелеуге, отбасы, ауыл-аймақтың, елдің ар-намысын қорғауға тағы басқа ізгі қасиеттерге баулуға, яғни, болашақ мамандардың құндылық дүниесін қалыптастыруға негізделген. Сондықтан қоғамда иманды,

инабатты ұрпақ тәрбиелеу әр ұлттың өз ерекшеліктерін ескерумен қатар салт-дәстүр, әдет-ғұрыптарын саралай отыра іске асырылуы қажет екені зерттелуі.

Қорытындылар: Жастардың алған білімі өзінің көзқарасы мен сеніміне айналған жағдайда ғана оның дүниетанымының қалыптасып дамуына өз әсерін тигізеді. Адамның көзқарасы дүниетанымына үлкен ықпал етеді, дегенмен іс-әрекет әрдайым көзқарасына байланысты бола бермейді. Қандайда бір теріс пиғылға қарсы бола тұрып адам сондай істі өзі де істеуі мүмкін. Мысалы, өтірік айтуды неғұрлық жасауды жаман әдет деп бағалай тұра кейбіреулер өздері де солай жағымсыз істерге барады. Демек, көзқарасы дұрыс болғанымен адамның іс-әрекеті әрдайым соған сай болады деп тұжырымдау асығыс болады.

Қоршаған ортаны, оның дамуының тарихи-әлеуметтік, табиғи заңдылықтарын толық түсініп меңгерумен қатар соның негізінде адамның өзінің ой-түйіні қалыптасса және өмірде соған ұмтылуға деген ынта-ықыласы болса, ол адамның берік сенімі бар дей аламыз. Сондықтан жеке тұлғаның іс-әрекеті мен тұрмыс-тіршілігін сипаттайтын, өмірлік ұстанымының беріктігін анықтайтын, адамзатқа, қоғамға, идеологияға, саясатқа, имандылыққа, білімге, ғылымға, өнерге қатысты, өзі терең түсініп қабылдаған және өзінің іс-әрекетін, тұрмыс-тіршілігін солардың негізінде құрған идеялардың жиынтығына сенім деп анықтама беруді жөн көріп отырмыз. Олай болса, адамның көзқарасы оның ішкі сеніміне айналған жағдайда ғана оның дүниетанымы, қоршаған ортаға деген қатынасы қалыптасты деуге болады. Сенім адамның санасындағы күрделі интеллектуалды және эмоционалды үрдістердің, сонымен қатар өмірлік тәжірибесінің нәтижесінде қалыптасады. Осындай үрдістердің, тәжірибенің нәтижесінде тұлғаның меңгерген білімі оның өмірдегі атқаратын барлық істеріне, қоғамда, отбасында өзін ұстауға ұмтылдыратын түрткі дәрежесіне дейін көтеріледі. Халқымыздың адамгершілік әдептілік, имандылық, мейірімділік, қайырымдылық, ізеттілік, ілтипаттылық, қонақжайлылық сияқты абыройлы қасиеттерін жас ұрпақтың ақыл-парасатына азық ете білу үшін әрбір тәрбиеші, ұстаз халық педагогикасын, сан ғасырларда қалыптасқан салт дәстүрлерді, әдет ғұрыптарды жан-жақты терең біліп, тебірене іс-қимыл жасауға тиіс. Ұстаз ұлттық мәдениет үрдістерін өркениетті өмірмен байланыстырып тәлім-тәрбиеге пайдалана білуге міндетті.

Дүниетанымның маңызды бір бөлігі – идеал. Жеке тұлғаның өмірдегі өзі ұмтылатын, армандайтын, пір тұтатын жоғары жетістікті идеал дейміз. Идеал жеке адамдарда, қоғамда, мемлекетте болады. Ендеше адамдар жастық шақ – студенттік кезеңде қиялға жол беріп, алдарына қандайда бір биік мақсат қойып, армандауға әуес болады. Ерік-жігері, сенімі қалыптасқан жағдайда сол армандарына жету жолында әрекеттер жасайды (оқиды, жұмыс істейді, өз халқының, басқа халықтардың әдеби, мәдени, т.б мұраларын меңгеруге талпынады). Осы іс-әрекеттердің барысында өзінің мақсат еткен идеалына байланысты адамда құндылықтар дүниесі қалыптасады[1.276]. Қазақ қоғамының өмір сүру салтында рухани құндылықтарды жоғары бағалау, өскелең ұрпақты соған баулу дәстүрге айналған. Белгілі философ Н.Бердяев *«Рух – сүйіспеншілікте, қайырымдылықта, жанашырлықта, әділеттілікте, шығармашылықта, еркіндікте, борышта, т.б көрініс табады»* деп атап өткен.

Олай болса, жеке тұлғаның рухани-адамгершілік құндылығы: оның сүйіспеншілік, қайырымдылық, мейірімділік, жанашырлық, әділеттік, шығармашылық, еркіндік, борыш сезімдеріне, шығармашылық мүмкіндіктеріне негізделген ішкі жан дүниесінің көрініс табуы деуге болады. Қазіргі кезде осылардың ішінде шындық, қайырымдылық, сұлулық, әсемдік құндылықтардың шеттетіліп жүргенінің куәсі болып жүрміз. Оның себебін қоғам дамуының қазіргі кезеңінде еліміздегі болып жатқан түбегейлі өзгерістерден байқауға болады[2.130]. Жастар еңбек жолын таңдағанда бірінші кезекте жалақысының көбірек болғанын ескереді, олардың жоспарында: жақсы пәтерде немесе коттеджде тұрып, қымбат машина мініп, демалыс уақытын қызықты өткізгісі келеді, отбасының тұрмыс-тіршілігі неғұрлым жоғары болғанын көздейді және балаларына сапалы білім бергілері келеді. Ол орынды тілек, жастардың оған ұмтылып, өзінің қажеттілігін орындау жолында білім алып, еңбек етуге деген талпынысын қолдау қоғам алдында тұрған борыш. Бірақ, сол «заттық құндылықтар» жолында адамның рухани өсіп жетілуіне қажетті құндылықтардың басқа түрлері: жоғарыда айтылған шындық, қайырымдылық, сұлулық, әсемдік, т.с, елеусіз қалса, адам дүниеқұмар болып, барлық күш-құатын баюдың жолында сарп етіп, ішкі жан дүниесі күннен күнге жұтаң тартып рухани күйзеліске душар болуы әбден мүмкін. Өмірде, дүниеде ненің құндылығы бар екенің философияда этика (этика – грек тілінде ethika, ethos – салт, адамшылық ұстаным дегеннен алынған) адамгершілік, морал туралы ілімді зерттейді. Сонымен қатар этика адамның өзіне, басқа адамдарға қатысты өзін-өзі ұстауына, тәртібіне, мінез-құлқына байланысты әркімге өмірлік маңызы бар мәселелерді философиялық тұрғыдан зерттейді. Сонымен қатар этика адамның өзіне, басқа адамдарға қатысты өзін-өзі ұстауына, тәртібіне, мінез-құлқына байланысты әркімге өмірлік маңызы бар мәселелерді философиялық тұрғыдан зерттейді[3.576]. Қазақ халқының дәстүрінде терең рухани маңызы бар қасиеттерді ежелден «имандылық» деп атаған. Болашақ мамандық иесін терең біліммен қаруландырумен қатар биік имандылық қасиеттерді бойына сіңіру және өздері өмір сүретін қоғамға сай етіп тәрбиелеу арқылы рухани құндылық дүниесін қалыптастыруға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Бәшірова Ж.Р. Жастарды имандылыққа тәрбиелеудегі орта мектеп пен жоғары оқу орындарының арасындағы сабақтастық. В сб. Проблемы и перспективы развития педагогического образования в современных условиях / Материалы Международной научной конференции. Бишкек, 1997, 276-б
2. Бәшірова Ж.Р., Әлғожаева Н.С. Иман –тәрбие негізі. - Алматы, КазНИИ ЭО АПК, 1997. Бәшірова Ж.Р. Университеттік білім беру жүйесіндегі оқытушылардың құндылық дүниесі. Вестник НАН РК, №1, 2004, 130-131-б.
3. Философский энциклопедический словарь. - М., ИНФРА-М. 2001. 576-б.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Ерлан Гүлім, 2 курс студенті

Нәзипа Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі
Ғылыми жетекшісі: Аубакирова Толқын Утешовна, педагогика ғылымының
магистрі

Өзектілігі: Инклюзивтік білім беруді дамытудағы басты бағыт – дамудағы ауытқуларға ерте араласу – жеткіліксіз дамуда. Бүлдіршін жастағы балаларды түзету- педагогикалық көмекпен қамтудың төмендігі дамуында ауытқуы бар балаларды оңалтудың тиімділігіне кері әсерін тигізіп отыр. Мүмкіндігі шектеулі балалардың дамуында қазіргі заманға сай моделін құрудың басты бағыты – бұл білім беру қызметтерінің сапасын арттыру және қол жетімділігін қамтамасыз ету үшін жағдайларды жасау. Мектепке дейінгі ұйымдарда инклюзивтік білім беруде әдістемелік ұсынымды әзірлеуге түрткі болды. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы балаларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа және толеранттылыққа тәрбиелей аламыз. Мектепке дейінгі ұйымдарда инклюзивтік ортаны бейімдеу; мектепке дейінгі ұйымдарда мүмкіндігі шектеулі балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау үшін пункттер құру; мектепке дейінгі ұйымдарда мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыста педагогтерге арналған біліктілікті арттыру курстарын ұйымдастыру болып табылады.

Мәселе: Мектепке дейінгі ұйымдарда мүмкіндігі шектеулі, ерекше білімді қажет ететін балаларды дені сау балалармен бірге оқыту;

-барлық балаға бірдей қарым-қатынас;

-балалар арасында дискриминация болдырмау;

-арнайы білім беруді қажет ететін балаларға арнайы жағдай жасау.

Жұмыс мақсаты: Инклюзивтік білім беру кезінде мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту бағдарламасының қолжетімділігін қамтамасыз ету.

Ерекше білім беруді қажет ететін балаларды қалыпты балалармен бірге оқыту. Яғни адамның жынысына, дініне, шығу тегіне, әлеуметтік жағдайы мен физиологиялық жағдайына қарамастан тең құқылы жеке тұлға ретінде білім беру жүйесі болып табылады.

Міндеттері: Мектепке дейінгі ұйымдарда инклюзивтік ортаны бейімдеу; мектепке дейінгі ұйымдарда мүмкіндігі шектеулі балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау үшін пункттер құру;

Мектепке дейінгі ұйымдарда мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыста педагогтерге арналған біліктілікті арттыру курстарын ұйымдастыру;

Инклюзивті білім беру мүмкіндігі шектеулі балаларға оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастыру.

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Инклюзив сөзі – латын тілінен аударғанда «өзімді қосқанда», ал, ағылшын тілінен аударғанда «араластырамын» деген мағынаны білдіреді. Инклюзивті білім берудің мақсаты: даму мүмкіндігі шектеулі балаларды қалыпты балалармен бірге білім беру. Яғни адамның жынысына, дініне, шығу тегіне қарамастан тең құқылы жеке тұлға ретінде білім беру

жүйесі болып табылады. Инклюзивті білім беру – мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытып-үйретудің бір формасы. Инклюзивті оқыту негізінде балалар құқығын кемсітпеу, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге ерекше оқыту қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Тәжірибе көрсеткендей, қатаң білім беру жүйесінен балалардың бір бөлігі шығып қалады, өйткені қалыптасқан жүйе мұндай балалардың даралық қажеттілігін қанағаттандыра алмайды. Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Инклюзивті оқыту – барлық балаларға мектепке дейінгі оқу ұйымдарында, ұйым өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту – балалардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту – адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқытудың негізгі принциптері: Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті. Әрбір адам қарым-қатынасқа құқылы. Барлық адам бір-біріне қажет. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады. Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді. Әрбір бала үшін жетістікке жету – өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру. Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді. Инклюзивті оқыту – барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеретін, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы. Инклюзивті оқыту балаларды оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Әрбір бала білім алуға құқылы және оны алуға тиіс.

Зерттеу нәтижесі:

Қоғамның, жалпы білім беретін мектепке дейінгі ұйымдардың мүмкіндігі шектеулі балаларды қабылдауына дайын болуы.

Инклюзивті білім беру идеясын таратуда, шектеулі мүмкіндіктері бар балаларға толерантты, дұрыс қарым-қатынастың қалыптасуына бұқаралық ақпарат құралдарының қатысуын қамтамасыз ету.

Ата-аналар қоғамдастығының мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алуға құқығын және мүдделерін іске асыруға және оны қорғауға қатысуы, оқыту үрдісінің өзіне және түзету көмегін іске асыруға қатысуы.

Мүмкіндігі шектеулі балаларды ерте кезден бастап түзетуді қолға алу жүйесінің басымдылығын қолдау.

Кіші жастағы балаларды дамыту қызметі жүйесінің жұмысының нормативті-құқықтық және ғылыми-практикалық негізін жасау.

Мектепке дейінгі мекемелерде мүмкіндігі шектеулі балаларды дамыту үрдісінің мониторингін жасау.

Жүйке және дене дамуы бұзылған тәрбиеленушілерге, жанұясына кеңестік көмек көрсету, баласының оқу және тәрбие үрдісіне ата-анасын қатыстыру, өйткені, оларда даму ерекшелігіне деген оң қарым-қатынас қалыптастыру.

Қорыта айтқанда, бала – ата-ана – педагог, отбасы және білім беретін ұйымдар арасындағы сабақтастықтың ойдағыдай жүзеге асуы тұлғаның әлеуметтік бейімделуінің алғы шарттарының бірі болмақ. Біз, балалар үшін бала өз әрекетінің қатысы мен керектігін сезінетіндей жағдай жасауымыз керек. Мемлекетіміздің әрбір азаматы – ұлттық құндылықтарымыз, әр баласы еліміздің ертеңі екенін ескерсек әрбір мүмкіндігі шектеулі балалардың сапалы білім алып, азамат болып қалыптасуына жағдай жасау біздің міндетіміз.

Инклюзивті оқыту – мүмкіндігі шектеулі балалардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы балаларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз.

Сонымен қатар, инклюзивті оқыту үрдісі балаларды толеранттылыққа тәрбиелеудің бастауы болмақ. Мүмкіндігі шектеулі жандарға деген мемлекет тарапынан көрсетілетін көмек етек жинап, ел болғалы толастамақ емес. Дегенмен бұл әрине мұндай жағдайда аздық, әлі де болса ойланарлық жағдай. Десек те, даму мүмкіндігі шектеулі жандар үшін ел тарапынан бөлінетін көмек пен қамқорлық шектелмесе екен деген ойдамын. Бұл жандар ондай өмірді таңдап алмаса керек.

Мүмкіндігі шектеулі балалардан болашақта қолдарынан іс келетін саналы азаматтар мен азаматшалар шықпасына кім кепіл? Мүмкіндігі шектеулі жандардың қозғалыс мүмкіндігі шектелгенімен, жан- дүние кеңістігі аясының тарылып, күйзеліске ұшырауына жол бермеу – белгілі бір ұйымдардың міндеті ғана емес, қоршаған ортаның, қалың бұқараның басты парызы.

Соңғы уақытта елімізде атқарылып жатқан істер инклюзивті білім беру жүйесінің қалануына негіз болары анық. Жас нәрестенің дені сау болса, отбасына зор қуаныш пен бақыт әкеледі. Елімізде өркениетті қоғам құру үшін, тәрбиелі, дені сау азаматтар мен азаматшалар тәрбиелеу керек.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасындағы Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана. 2010 ж.
2. «ӨРЛЕУ» БАҰО» АҚ филиалы «Батыс Қазақстан облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты» /Инклюзивтік білім беру жағдайында мектеп жасына дейінгі мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтендіру.
3. Г.Б.Алипқалиева «Инклюзивтік білім беру жағдайында мектеп жасына дейінгі мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтендіру».
4. Инклюзивті білім беру жағдайында даму мүмкіндігі шектеулі оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің ұйымдастырылуы // «Открытая школа» журналы. № 7(128) 09. 2013ж

ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУДЕ ДЕМОНСТРАЦИЯЛЫҚ ЕМТИХАННЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Студент Жанабек Адина, 2 курс, Жамбыл облысы әкімдігі білім басқармасының «№3 Байзақ колледжі» КМҚК

Ғылыми жетекшісі: Хибатова Ляззат Азаматқызы, арнайы пән
оқытушысы

Өзектілігі: WorldSkills стандарттары бойынша десонстрациялық емтиханды ұйымдастыру жән өткізу мәселелеріне арналған – мемлекеттік деңгейде халықаралық стандарттар бойынша бағалаумен кәсіптік оқу орындары түлектерінің біліміне, іскерліктері мен дағдыларына біліктілік баға беруге арналған жаңаша деңгей.

Мәселе: Кәсіби білім беру мекемелерінің түлектері үшін де, білікті жұмысшы кадрлар талап етілетін өнеркәсіп және өндіріс салалары үшін де емтиханның осы түрі мен форматының маңыздылығы.

Жұмыс мақсаты: техникалық және кәсіптік білім беруде демонстарциялық емтиханның маңыздылығын көрсету.

Міндеттері: WorldSkills стандарттары бойынша демонстрациялық емтихан түрінде орта кәсіптік білім беру бағдарламалары бойынша білім алушыларды мемлекеттік қорытынды және аралық аттестаттауды дайындау және өткізу.

№3 Байзақ колледжінде WorldSkills стандарттары бойынша демонстрациялық емтихан түрінде орта кәсіптік білім беру бағдарламалары бойынша білім алушыларды мемлекеттік қорытынды және аралық аттестаттауды дайындау және өткізу тәжірибесі бар. Демонстрациялық емтихан – сапалы дайындықты растау үшін қажет тәуелсіз бағалау жүйесінің инновациялық элементі. Демоккзамен студенттерге өндірістік жағдайға жақын жағдайда игерілген кәсіби құзыреттіліктерін көрсетуге мүмкіндік берді. Жұмысты бағалау үшін әлеуметтік серіктес – сарапшылар тартылды.

WorldSkills стандарттары бойынша мемлекеттік қорытынды аттестаттау нысаны бойынша демонстрациялық емтихан түлектердің кәсіби даярлық деңгейін тәуелсіз бағалауға бағытталған. Көрнекілік емтиханның мақсаты орта кәсіптік білім берудің білім беру бағдарламаларын меңгеру нәтижелерінің WorldSkills стандарттарының және тиісті құзыреттер бойынша орта кәсіптік білімнің мемлекеттік білім беру стандарттарының талаптарына сәйкестігін анықтау болып табылады. Қазіргі жағдайда бұл тәсілдің маңыздылығы мен құндылығы айқын. Дегенмен, кез келген жаңалық сияқты, демо-емтихан енгізудің алғашқы кезеңдерінде белгілі бір қиындықтарға тап болады. Бірінші кезеңде жұмыс бағдарламаларын талдау және студенттердің теориялық дайындығының сапасын арттыруға көмектесетін барлық пәнаралық байланыстарды қадағалау қажет. Мұнда оқытушылар ұжымы жұмыс істеуі керек, тәжірибе көрсеткендей, бұл тек кәсіптік пәндердің оқытушылары ғана емес, сонымен қатар жалпы кәсіптік, математикалық және жаратылыстану пәндерінің оқытушылары. Демонстрациялық емтиханды тапсыру кезіндегі маңызды міндеттердің бірі – сызбаларды оқи білу. «Инженерлік графика» пәнін оқу барысында студенттер геометриялық, проекциялық және техникалық сызудың негізгі әдістерімен және ережелерімен танысады.

WorldSkills демонстрациялық емтиханына қатысу тәжірибе мен нәтижелерден басқа студенттерге не береді? Аукымды жоба көрсеткендей,

студенттер дағдылар төлқұжаты – қорытынды тестілеу нәтижесінде алған ұпайлары көрсетілген құзыреттер паспортын алады. Бұл жұмыспен қамту мәліметтер базасына енгізуге және басым, сұранысқа ие мамандықтар бойынша орта буын мамандарына немесе білікті жұмысшылар мен қызметкерлерге арналған бос орындарға алғашқы ұсыныстарды алуға негіз болып табылады.

WorldSkills демонстрациялық емтихан форматтары бойынша мемлекеттік қорытынды аттестацияға көшу кәсіптік білім беру ұйымына не береді?

WorldSkills стандарттары – біз қабылдаған кәсіптік білім беруді дамытудың заманауи идеологиясының бір түрі. Мысалы, біздің білім беру кешеніміз үшін көрнекілік біліктілік емтиханына көшу кадрларды даярлау нәтижелерін ұсынудың заманауи түріне айналды. Қазіргі уақытта білім беру ұйымдары мен жұмыс беруші-кәсіпорындар студенттердің құзыреттіліктерінің жоғары сапасына бірдей мүдделі. Демонстрациялық емтихан ұжымның тиімділігін және түлектердің біліктілік деңгейін бағалауға мүмкіндік береді.

«Көрсету емтиханы аттестаттау нысаны ретінде қабілетсіздік тәуекелдерін азайтады және жаңа білім беру технологиялары мен оқыту әдістерін іздеуді ынталандырады».

Сертификаттау нысаны ретінде демонстрациялық емтихан құзыретсіздік тәуекелдерін азайтады және жаңа білім беру технологиялары мен оқыту әдістерін іздеуді ынталандырады. Әрине, емтиханды мұндай формада өткізу эмоционалдық салаға әсер етеді, бірақ сонымен бірге оны студенттердің өздері де жоғары бағалайды: жарыс барысында олардың нәтижелерін жақсартуға деген ынтасы артып, жеңіске деген ұмтылыс пайда болады.

Демонстрациялық емтиханның ашық түрі бітірушілердің тек біліктілік сынақтары ғана емес, ашық жұмысқа орналасу жағдайында да бәсекеге қабілеттілігін көрсетті. Демонстрациялық емтихан колледж үшін нәтижелерді бағалаудың объективтілігіне, заманауилығы мен тиімділігіне арналған сынақ болды.

Зерттеу нәтижелері Демонстрациялық емтихан тапсырғаннан кейін студенттер Skills паспортын алады. Бұл паспорттық колледж түлегі үшін артықшылығы айқын. Ол тек бітіру емтиханын тапсырып қана қоймай, халықаралық стандарттарға сәйкес біліктілігін растайды.

Емтиханға келген жұмыс берушілер де студент іскерлігін бағалай алады. Олар өздерінің әлеуетті қызметкерлеріне кәсіби қызметі кезінде тікелей қарап, олармен кейінге қалдырылған еңбек шартына қол қоя алады.

Осылайша, демонстрациялық емтихан - бұл еңбек нарығына бейімделуге ықпал ететін сапалы дайындықты растау үшін қажет тәуелсіз бағалау жүйесінің инновациялық элементі.

Қорытындылар Жыл сайын Студенттер өз мамандықтары бойынша демонстрациялық емтихандар тапсырады. 2023 жылы барлық студенттер үшін міндетті ДЭ енгізу жарияланды. Бірақ демонстрациялық емтихан қорытынды емтиханды бірнеше жылдан кейін ғана алмастыруы мүмкін. Сертификаттаудың бұл түрінің артықшылығы көп, негізгі міндет әр түлектің нақты дағдыларын көрсету. Жұмыс берушілер емтиханға өз өкілдерін жиі жібереді, емтихан аяқталған соң студенттерді көп жағдайда жұмыс берушілер сұхбаттасуға

шақырып кетеді. Сондықтан сертификаттаудың бұл түрі дипломды әдеттегі қорғаудан әлдеқайда тиімді екендігімен келісуге болады. Дегенмен, ол кейбір қиындықтармен бірге келеді: мысалы, практикалық тапсырмаларға арналған жабдықтың жетіспеушілігі. Бірақ демонстрациялық емтиханды енгізу жұмыстары қазір белсенді жүргізілуде, сондықтан алдағы бірнеше жылда жағдай жақсарды деп күтуге болады.

Әдебиет

1. Шомин, И.И. WorldSkills стандарттарын қолдану арқылы біліктілік емтиханын өткізудің инновациялық түрі // Кәсіптік білім және еңбек нарығы. — 2018. — No 1. — 61–67 б. - Электронды мәтін. — URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=32724416>

2. Демонстрационные экзамены по требованиям WorldSkills будут внедряться в 36 казахстанских колледжей/ Finance/kz

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ МЕН ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ АРТТЫРУДА ҰЛТТЫҚ ОЙЫННЫҢ МӘНІ МЕН МАҢЫЗЫ

Жұмағали Қаракөз Ғалімбекқызы, 3 курс студенті
МКҚК «Қостанай жоғары педагогикалық колледжі»
Ғылыми жетекшісі : Жолдыбаева Динара Сарсембаевна

Өзіктілігі: Қазақстан Республикасының әлемдік өркениетке, демократиялық дәстүрге өту жағдайында адамзат қоғамының ғасырлар бойы жинақтаған жалпы құндылықтар мұрасына ден қоюы, рухани-адамгершілік негізінде дене тәрбиесін сабақтастықта дамытып, салауатты өмір сүрудегі арқылы дене мәдениетін қалыптастыру өзектілігі артуда. Дене тәрбиесінің мәнін бүгінгі жаңа заман талабына сәйкес қарастыру – бұл адамды өзі өмір сүрген ортаның жемісі ғана емес, сол ортадағы дене мәдениеті, адамгершілік қарым-қатынасы әрекетімен көрінетін субъект деп танылуымен айқындалады.

Мәселе: Жаһандану заманында қарқынды даму жолына түскен елімізде бүгінде халықтық ұлттық ойындар элементтерін жүйелі пайдалану арқылы тәрбиелеу өмірімізге еркін орынды түрде енуде. Бірақ, педагогикалық практика кезіндегі мәліметтерге талдау жүргізетін болсақ, атышулы бағдарламалар және тәрбие бағыттары ұлттық ойындарды оқыту үрдісі жүйесіне жеткілікті дәрежеде енгізе алмау, нәтижелі насихаттай алмау, бағдарламаларға жүйелі енгізе алмау мысалдары кездеседі.

Жұмыс мақсаты: Ұлттық ойындарды – теориялық және әдістемелік тұрғыда негіздеу. Мектепке дейінгі оқыту процесінде ұлттық ойындардың әдістемелік теориясын, қолдану ерекшеліктерін зерттеу.

Міндеттері:

- Ұлттық ойындарды бастауыш оқыту процесінде қолданудың ғылыми – теориялық негіздерін айқындау;

- Оқытудың теориялық моделін құру, өлшемдері мен көрсеткіштерін анықтау, мазмұнын әдістемелік тұрғыда жүйелеу;
- Ұлттық ойындар қарастырылған оқу – іс әрекетінің кез – келгенімен байланыстыра жүргізудің нақты әдістемелік жүйесін көрсету;
- Ұлттық ойындар арқылы оқушылардың шығармашылығын қалыптастыру жолдарын қарастыру;
- Мектепке дейінгі оқыту процесінде ұлттық ойындарды қолданудың тәрбиелік негіздерін зерттеу;

Ұлттық ойындар балалардың ой - өрісін дамытып, ойлау қабілетін арттырумен қатар, үйретілген, өтілген тақырыптарды саналы да берік меңгеруге үлкен әсер етеді. Ұлттық ойындар оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін жетілдірумен қатар, сөздік қорларын молайтып, сауатты жазуға да баулиды. Балалар ойын ойнау барысында үйренген сөздерін айтып қана қоймай, оның қандай мағынада қолданылатынын да біледі. Ұлттық ойын оқу пәндерінің мазмұнымен тығыз байланыста жүргізілгенде ғана дұрыс нәтижелер береді.

Ұлттық ойын арқылы балалар нені меңгереді:

1. Балалар нақты қызмет тәжірибесін меңгереді.
2. Балалар тек бақылаушы ғана емес, өздері қатыса отырып қиын мәселелерді өз бетінше шеше білуге үйретеді.
3. Ұйымдастырылған қызмет кезінде алған білімді нақты істе қолдана білуге мүмкіндік береді.
4. Бала әрекетіне негізделген оқу көлемін басқарады.
5. Уақытты үнемдеуге үйретеді.
6. Балалар үшін психологиялық жағымды.
7. Ойын барысында шешім қабылдау оқушылардан аса жауапкершілікті талап етеді.
8. Балалар үшін қауіпсіз.
9. Кейде қарапайым оқу қызметімен салыстырғанда көп уақыт мөлшерін алады.
10. Ұлттық ойын материалдары дәстүрлі оқу материалдарымен салыстырғанда күрделірек.
11. Кейбір ұлттық ойын түрлерінде қатысушылардың саны шектеулі.
12. ұлттық ойын нәтижесі, өз жетістіктері, әсерлері, алған білімі, дағдысы жөнінде оқушылар ата-аналарымен, өзге балалармен, мұғалімдермен көбірек әңгімелеседі, кітапханада өз бетімен іздене білуге, қажетті материалдарды іріктей білуге үйренеді. Ұлттық ойын арқылы оқыту бастауыш сыныптарда кең қолданылады деп айтуға болмайды,өзіміз куә болып жүргендей бастауыш сынып мұғалімдері көбінесе дидактикалық ойындарға мән береді. Әр мұғалім ұлттық ойындарды қолдану нәтижесін дұрыс болуы үшін мынандай жағдайларды ескеруі қажет.

Әр ойынның тәрбиелік, білімділік, дамытушылық маңызын алдын-ала жете түсініп, оның балаларға қандай нәтиже беретіндігін анықтау.

Ойын жүргізетін орынның мүмкіндігі, ойын жабдықтарының эстетикалық талаптарға сай болуы, алдын – ала әзірлеу. Басты мақсат – ойын әрекеттері

арқылы тілдік материалдарды меңгертіп, сөздік қорды молайтып, тілдесім әрекетіне жетелеу. Қазақ тілі сабақтарында рөлдік ойындардың маңызы зор. Ойын оқушылардың сол орындалатын іс-әрекеттер арқылы тіл үйренуге деген сенімін қалыптастырады.

Олар :

1. Қазақ тіліне ғана тән дыбыстарды дұрыс айтуға, жазуға жаттықтыруға;
2. Балаларды тілдік қарым-қатынасқа түсу дағдыларын дамытуға;
3. Жағдаяттар туғызып, іс-әрекеттер арқылы сөйлетіп үйренуге.

Белгілі педагог А.С.Макаренко баланың ойын үстінде түрлі таным түсініктері, қасиеттері дамып, қабілеті мен белсенділігі артатынын атап көрсеткен. Сабақта ойналатын дидактикалық ойындардың пайдасы өте зор. Ол ойындарды тақырып бойынша өзгертіп тұруға ыңғайлы болады. Ойынның мақсаты, шарты балаларға түсіндіріледі. Тәжірибелік-эксперименттік әдістемелік жұмыстар мынадай бағыттарда іске асырылды: Мектепке дейінгі балалардың оқу үрдісі, топ балаларымен жұмыс жүргізуде ұлттық ойындарды барынша пайдаланып, балалардың тұлғалық, шығармашылық дамуын анықтау үшін және жүргізілген әдістемелер арқылы олардың шығармашыл деңгейін сатысын жоғарылату мақсатталды. 1 – әдістеме. «кім тапқыр».

Бұл әдістеме баланың бағдарлама материалын игеруі сапасының диагностикасына арналған.

Зерттеу нәтижесі:

«Жақсы». 0 10 ұпай – тапсырманы толық орындау. Сұрақтарға жауап беріп, сурет бойынша жұмысты өз уақытында (5 минут) жасап біту.

«Орта». 0 7 ұпай – тапсырманы орындау. Сурет бойынша жұмыс істей алады. Сұрақтарға жауап береді, бірақ уақытында үлгере алмайды. (7 10 минутқа созылады)

«Төмен» 0 5 ұпай – тапсырманы жартылай және кеш орындайды.

Осы әдістемені біз бір мезгілде топтарға жүргіземіз, бағалау екі топқа салыстыра қатар қойылып отырады.

Даму деңгейінің нәтижесі:

10-8 ұпай – жоғары

7 5 ұпай – орта

4 0 ұпай – төмен

Екі топтың бірінші әдістеме «Кім тапқыр» ойын – әдістемесі арқылы көрсеткен білімдік бағаларының пайыздық кестелік көрсеткіші.

Топтар жоғары орта төмен

«АЛҒЫР» тобы 41% 28% 31%

«ДАРЫН» тобы 42,5% 25% 32,5%

Екі топтың бірінші әдістеме «Кім тапқыр» ойын – әдістемесі арқылы көрсеткен білімдерінің көрсеткіш диаграммасы.

Қорытынды:

Білім берудің қазіргі талабы – оның ашықтық кейпі, яғни тұлғаның жан-жақты іс-әрекеттік қабілетін кеңейтіп, оның компитенциясын (құзырын) арттыру, жалпы өмірлік және кәсіби компитенцияларын дамыту және

қалыптастыру. Жалпы білім беру саласының алдына қойылған осы мақсат ең алдымен, бірінші кезекте білім беру сапасын арттыру мәселелеріне келіп тірелетіні баршаға анық. Ежелгі замандардан бері білімнің алар орны, оның ғылым мен техниканың қарқынды дамуына қосар үлесі, жас жеткіншіктерді тәрбиелеудегі маңыздылығы аз айтылған жоқ.

Әр педагогтың негізгі мақсаты — сабақ сапасын көтеру, балалардың сабаққа деген қызығушылығын арттыру, олардың ізденімін, танытып қалыптастыру.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Білім Заңы
2. Қазақ ұлттық энциклопедиясы, Алматы // -241б
3. С. Қалиев, Қ. Жарықбаев «Қазақ тәлім-тәрбиесінің негіздері» Алматы – 1995ж
4. Р. Жұмағожина «Ауыз әдебиеті үлгілерін бастауыш сыныпта пайдалану» Алматы: Мектеп – 1999 ж.
5. ҚР «Білім» Заңы, 1999 ж.

«БАҚЫТ МЕКЕНІ» ТҮЗЕТУ-ДАМЫТУ ТӘЖІРИБЕЛІК АЛАҢЫ АРҚЫЛЫ ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРҒА ҚОЛДАУ КӨРСЕТУ

Жолдыбаева Аяулым Жолдыбайқызы, II курс студенті,
М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық колледжі
Ғылыми жетекшісі: Нурманова Ақтолқын Дархановна, арнайы пәндер
оқытушысы

Өзектілігі: Соңғы жылдарда Қазақстанда ерекше білімді қажет ететін бала тәрбиелеп отырған аз қамтылған отбасы өте көп. Қазіргі уақытта инклюзияға көп мән берілуде, алайда ол балалардың қоғамға араласып кетуі өте қиын. Ал барлық ата-аналардың өз балаларын түзету дамыту орталықтарына беруге мүмкіндіктері жете бермейді, ал мемлекет тарапынан көрсетілетін көмектің аздығы балаларды жаппай қамти алмайды. [1] Осыған орай мен өзімнің «Бақыт мекені» түзету-дамыту практикалық алаңының жоспарын ұсынамын. **Мақсаты:** «Бақыт мекені» түзету-дамыту практикалық алаңының бизнес жобасы екі түрлі білім беру ұйымына қатысты субектілерді қамтиды. Олар:

- ✚ Ерекше білім беруді қажет ететін балалар және ата-аналарын әлеуметтік педагогикалық қолдауды ұйымдастыру
- Колледж білім алушыларының практикалық іскерлік дағдыларын дамытуға бағытталған тәжірибелік алаң ұйымдастыру
- **Міндеттері** Жоба бірнеше мәселелерді шешуге бағытталған. Атап айтар болсақ:
- Аз қамтылған отбасындағы ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін педагогикалық-психологиялық көмек көрсетіп, балалардың вистибуляция, координация, сөйлеу, ойлау, моторика, тактильді сезімдерін дамыту

- Әлеуметтік тұрғыдан аз қамтылған отбасындағы ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін түзету дамыту қызметтерінің нарықтағы бағадан қолжетімді етіп ұйымдастыру
- Жалпы білім беру жағдайында инклюзивті білім беруді іске асыруда практикалық алаң ұйымдастыр

ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ:

Негізгі ресурстары: Жоба білім беру мекемесінің базасында құрылатын болғандықтан көп қаражатты қажет етпейді, өйткені балалар теориялық білімін практикалық алаңда тәжірибен өткізеді. Екіншіден аз да болса пайда табуға негізделеді. Сол табылған пайданы практикалық алаңды дамытуға жұмсалатын болады. Ал мамандар ерікті белсенді студенттерден, педагогика және психология пәндерінен сабақ беретін оқытушылардан және қажет болған жағдайда сала аралық мамандарды қамтуды қамтамасыз етеді.

❖ Басты іс-әрекеттер

- ✚ Арнаулы білім беру мекемелері мен түзету дамыту орталықтары, әлеуметтік мекемелерімен әлеуметтік серіктестік байланыс орнатып, меймарандумдарға қол қойып жүзеге асыру
- ✚ Өндірістік тәжірибе жинақтаудың яғни практикалық алаңның мазмұныны ашатын практика түрінің барысына енгізу
- ✚ Қажетті тәжірибелік алаңды жасақтау
- ✚ Әлеуметтік серіктестік тұрғысынан қажет мамандарды тарту

❖ Негізгі серіктестер

✚ Білім беру мекемесінің басшысы

✚ Психологиялық-медициналық-педагогикалық консультация

(ПМПК) қызметі

✚ Медициналық мамандардың қызметтері

✚ Арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету *орталығы*

✚ Түзету- дамыту орталықтарының сала мамандары

❖ Кіріс ағындары

Қазіргі нарықтағы сағаттық есептеулер бойынша түзету дамыту орталықтарының орташа бағасы 3 және 6 мың теңгені құрайды, ал практикалық алаң әлеуметтік тұрғыдан аз қамтылған отбасындағы ерекше білімді қажет ететін балалар үшін түзету дамыту сабақтарын ең минималды деңгейде өткізуді ұйымдастырады (мысалы 1 сағатына 600-700 теңгені құрайды)

✚ Желілер

Бақыт мекені түзету-дамыту практикалық алаңының тыныс- тіршілігін, біздің құндылықтарымызды практикалық алаңның жеке сайт беттерінен, инстаграмм парақшасынан тәулігіне 24 сағат ақпаратпен қамтамасыз етіліп қызмет көрсетеді.

✚ Бақыт мекені» түзету-дамыту практикалық алаңының @inclusive.school инстаграм парақшасы

✚ Бақыт мекені» түзету-дамыту практикалық алаңының жеке сайты

Қорытындылай келе, инклюзивті білім ғана емес, жалпы білім де негізделетін сегіз принципті бөліп көрсету керек: адамның құндылығы оның қабілеттері мен жетістіктеріне байланысты емес; әр адам сезінуге және ойлауға

қабілетті; әр адам қарым-қатынас жасауға және тыңдауға құқылы; әртүрлілік адам өмірінің барлық аспектілерін күшейтеді; Шынайы білім тек нақты қарым-қатынас аясында жүзеге асырылуы мүмкін; барлық адамдар құрдастарының қолдауы мен достығына мұқтаж; барлық білім алушылар үшін прогреске жету мүмкін емес нәрселерден гөрі не істей алатындығында болуы мүмкін; барлық адамдар бір-біріне мұқтаж. Сондай-ақ, барлық балалар, физикалық, әлеуметтік, интеллектуалдық және басқа да ерекшеліктерге қарамастан, міндетті түрде білім беру жүйесіне қосылып, құрдастарымен бірге тәрбиеленуі керек деп айту керек.[2] Біздің мақсатымыз қарапайым бала мен ерекше білім беретін балалардың арасындағы кедергіні бұзып, «**Бақыт мекенін**» құру.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Алехина С.В., Алексеева М.Н., Агафона Е.Л. Готовность педагогов как основной фактор успешности инклюзивного процесса в образовании // Психологическая наука и образование №1: Инклюзивный подход и сопровождение семьи в современном образовании. М., 2011.

2. «Инклюзивті білім берудің теориялық және тәжірибелік өзекті мәселелері» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның МАТЕРИАЛДАРЫ 20 қазан 2016ж

ГИПЕРАКТИВТІЛІК ЖӘНЕ КҮНДЕЛІКТІ ҚИЫНШЫЛЫҚТАР

Жунисова Камила Глеубековна, 2 курс,

М.О. Әуезов атындағы педагогикалық колледж

Ғылыми жетекші: Турбаева Меруерт Каирбековна

Мәселе: мұғалімдер жұмыс кезінде баланың шамадан тыс қозғалыс белсенділігі, тыныштық, импульсивтілік, бір нәрсені орындауға назар аудармау сияқты проблемаларға тап болады. Бұл белгілердің барлығы гиперактивті мінез-құлықты сипаттайды. Мұндай мінез-құлқы бар балалар көбінесе басқа мұғалімдердің шағымдарын тудырады, өйткені сабақтарда өз кезегін күте алмай, айқайлайды; тапсырманы орындауға қалай көңіл бөлуді білмейді; олар жанжалдар мен төбелестердің бастамашысы болады, өйткені олар өте мобильді ғана емес, сонымен қатар жиі ыңғайсыз және тіпті ебедейсіз.

Жұмыс мақсаты: біз білеміз НЖЖГС бар адамдар тұрмыстық мәселелерге тап болады және осы мақалада Мен осы синдромы бар адамдар туралы көбірек айтып, НЖЖГС-мы барлар бөліскен өмірлік қиындықтары туралы, инклюзивті балалармен жұмыс істейтін мұғалімдердің және менің жеке бақылауларым туралы жинаған қорытынды.

Міндеті: назардың жетіспеушілігі және гиперактивтілік синдромы бар адамдарға тұрмыстық қиындықтарын жеңілдетуге көмектесу.

Кілт сөздер: НЖЖГС, гиперактивтілік, зейін, импульсивтілік, ұйымдастыру, уақытты басқару, шығармашылық, салауатты өмір салты, лайфхактер.

Назардың жетіспеушілігі және гиперактивтілік синдромы (НЖЖГС) қыс.; ағылшын. Attention-Deficit / Hyperactivity Disorder (ADHD)) - балалық жастан

басталатын дамудың неврологиялық-мінез-құлықтық бұзылысы. Назар шоғырлаудағы қиыншықтар, гиперактивтілік және нашар басқарылатын қызбалық секілді симптомдарымен көрінеді.

Синдромның көрінуі: қозғалыстың тежелістері, белсенді назардың жетіспеуі, минималды милық дисфункция (ММД), күрсақішілік кезеңде немесе туылғаннан кейінгі бастапқы айларда бас миының ерте органикалық зақымдануы (жүктіліктің токсикоздары, резус-конфликт, асфиксия және босану жарақаттары, ерте сәбилік кезеңдегі ауыр жарақаттар) көрінісінің қалғанымен шартталады.

НЖжГС-ға тән күшті жақтар бар, олар әдетте гиперфокус, жоғары қуат және тапқыр әзіл сезімі сияқты нәрселерді қамтиды. Бірақ, сөзсіз, НЖжГС-да "артықшылық" деп аталатын ең көп таралған қасиет? Шығармашылық.

Бірақ бұл жерде шындық бар ма? НЖжГС бар адамдар шығармашылыққа бейім бе?

НЖжГС және шығармашылық ойлау

НЖжГС (НЖжГС деп те аталады) шығармашылыққа әкелетіні туралы нақты дәлелдер жоқ. Бірақ НЖжГС проблемаларының жағымды жақтары болуы мүмкін деген бірнеше зерттеулер бар. Мысалы, кезектерді орындауды немесе нұсқауларды орындауды қиындататын қасиеттер шығармашылық ойлауға ықпал етуі мүмкін.

НЖжГС-да шығармашылықты қалай дамытуға болады

НЖжГС бар адамдар жоғары шығармашылыққа ие болса да, НЖжГС проблемалары идеяларды шындыққа айналдыруды қиындатуы мүмкін. НЖжГС бар адамдар көбінесе жоспарлау, уақытты басқару және тапсырмаларды орындауда қиындықтарға тап болады. Мысалы, НЖжГС бар балалар шығармашылық жазу сабағына арналған қысқа әңгіме идеяларымен сөйлесе алады. Бірақ олар идеяларды жазу үшін жеткілікті ұзақ есте сақтамауы мүмкін.

Мұғалім балалар ғылыми жәрмеңкесінің жобасы перспективалы деп айтуы мүмкін. Бірақ мұндай балаға жобаны бастау және оны уақытында аяқтау туралы айтпағанда, оны жасау үшін қажетті материалдардың тізімін жасау қиын болуы мүмкін. Дегенмен, балаларға шығармашылық қабілеттерін көрсетуге көмектесетін көптеген әдістер бар. Бірінші қадам-баланың шығармашылығын тану және оның күшін көру.

Гипер белсенді адамдар үшін олардың шығармашылық армандарының шындыққа айналуына кедергі болатын дағдылармен жұмыс істеу маңызды. Бұған ұйымшылдық және уақытты басқару сияқты дағдылар кіреді. Бұл дағдыларды жетілдіру шығармашылықтың өркендеуіне жол ашуға көмектеседі.

НЖжГС белгілері:

НЖжГС белгілерін екі негізгі топқа бөлуге болады:

1. Зейіннің бұзылуы

- Тапсырмаларға немесе сабақтарға назар аударудың қиындықтары
- Бөгде тітіркендіргіштерге оңай алаңдайды
- Нұсқауларды орындамаңыз немесе істі аяқтамаңыз
- Істер туралы немесе не істеу керек екенін ұмытады

2. Гиперактивтілік және импульсивтілік

- Шамадан тыс қозғалыс белсенділігі
- Орнында отыра алмайды
- Әрқашан қозғалыста
- Олар тыныш ойнай алмайды
- Жиі айтылады немесе айқайлайды
- Өз кезегін күте алмайды
- Басқа адамдардың әңгімелеріне немесе ойындарына жиі араласады

Зерттеу нәтижелері бойынша: НЖЖГС-мен өмір сүруді жеңілдететін 12 лайфхак

1. Күнтізбе

«Смартфондағы күнтізбе-бұл стандартты қосымша. Бірақ сіз басқаларын жүктеу аласыз, ерекше функционалдығы бар, әдемі және сүйкімді. Төменгі жол-күнтізбеге бәрін жазу. Дыбыстық еске салғыштарды ерекше маңызды мәселелерге қойыңыз.

Мен өзіме "Мен мұны ұмытпаймын" деп жиі айтамын, бірақ бәрібір ұмытып кетемін. Бірде мен қанша жаста екенімді ұмытып кеттім! Күнтізбедегі бұл еске салғыштар шынымен құтқарады.»

2. Жоғалған заттарға арналған табақ

«Мен табақты қолданамын. Шынымды айтсам, ең көп таралған тағам табақшасы. Мен оған қаламдар, үй кілттері, екінші телефон және шаш байламдарын салдым. Бұл Мен үнемі Жоғалтатын нәрселер. Олардың барлығы әртүрлі екенін ескеріңіз. Егер мен кілт ұстағышты сатып алсам, бұл мәселені тек кілттер үшін шешеді. Мен резеңке таспаларға арналған құмыраны сатып алып, телефонға арналған қорапты бөлемін, енді бір емес, үш орынды есте сақтауым керек. Сондықтан табақ өте қолайлы. Және оның орнын өзгертпеңіз.»

3. Дедлайндарды азайту

«НЖЖГС миы бар осындай оғаш нәрсе, ол әрқашан бәрін жасайды. Сондықтан мерзімін жасанды түрде азайту көмектеседі. Мысалы, кешкі тоғызға дейін бірдеңе жасау керек. Өзіңізді жетіге дейін не істеу керек деп ойлаңыз. Досыңызға уәде беріңіз онымен бірге жүріңіз немесе сегіз фильм көруді жоспарлаңыз. Жұмысты дәл жетіде аяқтау өте маңызды. Бұл процесті жылдамдатады.»

4. Қолмен жазылған жазбалар

«Ақпаратты үйрену және есте сақтау туралы сөз болғанда, мен жазғанды жөн көремін. Адам бірдеңе жазғанда, ол баяу қалам алып, басындағы сөзді айтады. Компьютермен жұмыс істеу кезінде бұл болмайды.»

5. Жеке істер бірінші орында

Бұл кеңес біреуге нәтижесіз болып көрінеді. Сіздің жеке істеріңізге уақыт болатынын түсіну жұмысқа назар аударуға көмектеседі. Сондықтан күнтізбеде алдымен "мен кешкі бесте пәте ойынын ойнағым келеді" сияқты жеке істерді, содан кейін міндеттерді шешіңіз. Мен әрқашан оқудан бұрын жеке нәрсе жасауға тырысамын. Содан кейін оқу кезінде мен басқа нәрселер туралы ойламаймын, демалуға/көңіл көтеруге/аниске уақытым жоқ деп алаңдамаймын. Себебі мен мұны қазірдің өзінде жасадым.

Қорытынды: Назардың жетіспеушілігі және гиперактивтілік синдромы (НЖЖГС) баланың өмірінің барлық аспектілеріне әсер етуі мүмкін. Шынында да, бұл балаға ғана емес, ата-аналарға, бауырларға да әсер етеді, бұл отбасында және ерлі-зайыптылардың жұмысында бұзылулар тудырады. НЖЖГС-ды балалар мен олардың отбасыларына жағымсыз әсері мектеп жасына дейінгі кезеңнен бастауыш мектепке және жасөспірімге дейін өзгереді, бұзылыстың әртүрлі аспектілері әртүрлі кезеңдерде айқынырақ болады. НЖЖГС ересек жаста да сақталуы мүмкін, бұл кәсіби және жеке өмірде сәтсіздіктер тудырады. Бұл жұмыста ұсынылған лайфхактар НЖЖГС-ды адамдарға өмірін жақсартуға көмектеседі. Дегенмен, барлық лайфхактар барлық адамдар үшін бірдей тиімді бола бермейтінін ескеру маңызды.

Әдебиеттер

1. Taking Charge of Adult ADHD by Russell A. Barkley, PhD with Christine M. Berson
2. Арнайы педагогикалық және психология негіздері: оқу құралы. 2-бас./ 3. Б. Мадалиева, Б. А. Әрінова. - Алматы: Дарын, 2023
3. The science of ADHD and creativity: Thought patterns & medication effects - Sep 29, 2023
4. The creativity of ADHD by Holly White - March 5, 2019
5. 11 Guides for Making Life With ADHD a Little Easier by Dylan M. Austin - Jan 23, 2023

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ҚАРҚЫНДЫ ДАМУЫ

Жақсылық Аида Бисенбайқызы, 3-курс,

Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Абдильдина Куляш Султановна. Лауазымы: педагогика ғылымдарының магистрі

Өзектілігі: Әлемдік өркениетке қадам басқан тәуелсіз Қазақстанның қоғамдық-саяси, экономикалық, мәдени дамуындағы жаңа бастамалар мен түбегейлі өзгерістер білім беру жүйесіне өз әсерін тигізіп, білім мазмұнын, оқыту әдістемесін жетілдіруде тың ізденістер жасауға мүмкіншілік туғызды. Әлемдік тәжірибе ХХІ ғасырда білім беру жүйесін қарқынды дамытудың қажеттілігін көрсетіп отыр. Білім беру қоғам дамуының тұжырымдамасын анықтайды. Сонымен қатар білім беру жүйесінің мақсаттары мен міндеттерін, құрылымы мен мазмұнын айқындау—қоғам талабы. Оқушылардың сапалы білімге қол жеткізуін, олардың қабілеті мен қызығушылығын, танымдық және өмірлік қажеттіліктеріне, бейімділіктеріне сәйкес қамтамасыз ету болып табылады.

Мәселе: Оқушылардың ойлау қабілетін дамытып, өздігінен жұмыс істеуге, өз ойын нақты жеткізуге қалыптастыру.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы Заңында Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі жеке адамның шығармашылық, рухани және күш қуат мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік

негіздерін қалыптастыру, даралықты дамыту үшін жағдай жасау арқылы ой-өрісін байыту», - деп атап көрсетілген. Осы міндетке сәйкес оқушының ой-өрісін дамытып, алған білімдерін өз тәжірибесінде жаңа жағдайларда қолдану біліктілігі мен оқу іс-әрекетіне түсе алатын тұлға қалыптастырудың бірден-бір жолы білім беруге көшу екенін тәжірибе дәлелдеп отыр.

Жұмыс мақсаты: Қазақстан Республикасының білім беру жүйесі туралы сипаттама бере отырып, республикамыздағы бастауыш білім берудің проблемалары мен перспективаларын айқындау.

Зерттеу міндеті: Білім берудің педагогикалық – психологиялық ерекшеліктерін, сонымен қатар бастауыш сынып оқушыларының оқыту жолдарын тиімді пайдалану.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы (2007ж), Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан -2030» халыққа Жолдау, жалпы орта білім беру тұжырымдамасының жобасы, Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, мемлекеттік білім беру бағдарламалары мен тұжырымдамалары, білім беру мәселесіне арналған ресми құжаттары.

Орта білім мазмұнының ең алғашқы бастамасы бастауыш буында жүзеге асатыны белгілі. Бастауыш мектеп жасы – баланың жеке тұлғасы мен оның ағзасының одан әрі дамуын айқындайтын өте маңызды кезеңдерінің бірі. Бұл жастағы балалардың маңызды ерекшеліктері – олардың айналадағы өміріне: адамдарға, оқиғаларға, фактілерге қызығушылық танытуы болып табылады.

Олардың қоршаған ортадағы заттар туралы түсініктері бар, олар білуге құштар, жаңа ақпаратты да жақсы қабылдайды. Осы ынта мен құштарлықты бастауыш сынып мұғалімі өшіріп алмай, оның әрі қарай дами түсуіне көп көңіл бөлуі керек.

Білім берудің педагогикалық-психологиялық ерекшеліктері, ол психологияның методологиялық базасына сүйенеді және адамның санасы мен мінез-құлқын, іс-әрекетін зерттегенде оның тәсілдерін тиімді пайдаланады. Психологиялық педагогика білім берудің мәдени-тарихи теориясы мен практикасын дамытудағы елеулі қадам болып табылады.

Білім беру жағдайында бастауыш сынып оқытудың жолдары оқушы тұлғасы мен сапаның дамуы қуатты жүретін ерекше құнды, қайталанбас кезеңі. Сондықтан да, бастауыш білім үздіксіз білім берудің алғашқы басқышы, қиын да қадірлі жұмыс. Бастауыш мектеп балаға белгілі бір білім ғана беріп қоймай, оны жалпы дамыту, яғни, сөйлеу, оқу, қоршаған ортаға дұрыс көзқараста болу, жағдайларды объективті түрде бақылап, талдау жасауға үйрету, ойын да дұрыс айтуға, дәлелдеуге, сөйлеу мәдениетіне үйрету.

Қазақстандағы білім беру жүйесінің қалыптасуы мен дамуы қазақ мемлекеттілігінің құрылу кезеңінен бастап ұзақ уақыт бойы елдегі болып жатқан саяси-әлеуметтік және мәдени өзгерістердің көрсеткіші болып табылды. Көптеген кезеңдердегі болып жатқан білім беру үрдістеріндегі объективтік көріністердің қажеттілігі қазіргі отандық тарихи-педагогикалық ғылымда пісіп жетілгендей. Білім беру жүйесінің тарихы елдің тарихымен біте қайнасып және оның түбегейлі көріністері қоғамдық дамудың айтарлықтай барлық жақтарын

қозғағанын атап өтуге болады. Тарихи кезеңдердегі қоғамдық-мемлекеттік құрылыстың өзгеруі аз ба, әлде көп пе тікелей білім беру жүйесіне әсерін тигізіп отыр. Біз білім беру жүйесінің мектепке өтуі туралы сөз қозғамас бұрын білім берудің тарихына шолу жасауды жөн көріп отырмыз.

Қазақстандағы білім беру жүйесі өзінің қалыптасуы барысында екі кезеңді басынан кешті (XV–XVIII ғғ). Өз мемлекетіміздің құрылуы қазақ халқының бұған дейінгі дәуірлердің логикалық жалғасы болып табылатын рухани мәдениеттің дамуы үшін маңызы зор. Оның негізіне мектеп пен медресе арқылы жүзеге асырылған ағартушылық, білімділіктің де алатын орны аз емес. Аталмыш оқу мекемелерінде оқыту араб-парсы тілдерінде жүргізілген. Оқушыларға әр түрлі ғылым салалары бойынша білім берілді (дін, математика, философия, логика, шығыс әдебиеті).

Білім беру құрылымы мен мазмұнының түбегейлі жаңаруы еліміздің болашағына ие болар білікті жастардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына игі ықпал ете отырып, Қазақстанның өркениетті ел ретінде дамыған 50 елдің қатарынан орын алуына кепіл бола алады. Білім берудің нәтижесінде біз тұлғаның жан-жақты дамуына қолайлы жағдай тудырамыз және мүмкіншіліктерін жүзеге асыра аламыз.

Мәдениет, экономика, ғылым, техника мен технология аясында болып жатқан жаңа өзгерістер білім мазмұнының әрдайым жаңаруына ықпал етеді. Ғылыми білім мен қабілеттілікті практикалық іс- әрекет барасында жан-жақты қолдана алуға үйретеді.

Үздіксіз білім беру жүйесін дамыту білім беру деңгейлері мен сатылары арасындағы байланысты нығайта түседі әрі инновациялық іс-әрекетті жандандырады. Білім беруді ақпараттандыру мен компьютерлен- діру, қазіргі таңдағы жаңа ақпараттық технологиялар мен телекоммуникациялық технологияларды игеруге негіз бола алады. Дарынды балалар мен қабілетті жастарды оқыту мен тәрбиелеудің жоғары дамыған жүйесін жетілдіреді.

Алған тақырыбым күрделі болғандықтан, оның барлық салаларын қамтып шығу мүмкін емес, білім беру жүйесіне көшу, жалпы еліміздегі білім беру жүйесінде бар түрлі олқылықтар мен кемшіліктерден арылуға жол ашады, өз алдына ел болған қазақ елінің ұлттық ерекшеліктеріне көңіл қойып, ой жіберуге және ұлттық мәдениетін, әдет-ғұрпын жете білуге, зерттей түсуге мүмкіндік береді, әлемдік білімге зер салып жете білуге, мейлінше көңіл аударуға мүмкіндік туғызады деп ойлай- мыз және білім берудегі кездесетін олқылықтарды толтыру сияқты мәселелерді зерттеу келешектің ісі болып табылады.

Мен жазу барысында мынандай қорытынды мен тұжырымға келдім: Қазақстан Республикасының білім беру негізі жеке адамның жеке тұлға болып тумайды, ол өмір сүру барысында тәрбие арқылы қалыптасады. Білімді, шығармашылығы мол тұлғаны тәрбиелеу негізінде Қазақстан Республикасының білім беру тұжырымдамалары жасалды. Өзін және қоғамның мүддесіне өзін-өзі белсенді етуге дайын, өзгермелі даму үстіндегі ортада өмір сүруге бейім бәсекеге қабілетті және күзіретті, шығармашыл, білімді тұлғаны дамыту және қалыптастыру. Қазіргі қоғамның дамуы өмірге жан-жақты

дайындалған, еңбек сүйгіш, ынталы, шығармашылықпен ойлайтын, интеллектуалдық және адамгершілік тұрғысынан бай, жоғары білімді адамдарды тәрбиелеу қажеттігін алға тартып отыр. Мұның барлығы орта білім мазмұнын қайта қараудың объективті факторы болып табылады.

Жалпы орта білім берудің құрылымы мен мазмұнын жаңартудың басты мақсаты - білім берудің сапасын арттыру, мектеп бітірушілердің даярлық деңгейін көтеру, оқу мен тәрбие үшін қолайлы жағдайлар қалыптастыру.

Зерттеу нәтижелері: 4 жылдық бастауыш, 5 жылдық негізгі және 2 жылдық жалпы орта білімді қамтитын құрылым, тұтастай алғанда, ғалым педагогтардың, психологтар мен мұғалімдер қауымының пікірінше, жас кезеңдерінің ауысуына: барлық шақ, жасөспірім шақ, бозбалалық шаққа - тұлғаның психологиялық жас ерекшеліктеріне сәйкес келеді.

Қорытынды: Әлемдік білім стандарттарына сәйкес келетін білім берудің жоғары сапасын қамтамасыз ету, өзін-өзі тәрбиелеуге, өздігінен білім алуға, өзін іс жүзінде көрсетуге, өзін-өзі дамытуға және кәсіптік білім беру бағдарламаларын игеруге дайын, өз мүддесі мен қоғам мүддесін іскерлікпен ұштастыра білетін жан-жақты мәдениетті, шығармашыл тұлғаны қалыптастыру.

Әдебиеттер тізімі

1. Бержанов Қ., Мусин С. Педагогика тарихы. – Алматы, Мектеп, 1984. – 87б.
2. Ғалиев Г.Г. Жүйелік негізде оқыту технологиясы. – Алматы, Наука, 2006. – 210 б.
3. Әбдіғалиева Қ.А., Нурахметов Н.Н. Оқушылардың шығармашылық қабілетін деңгейлеп оқыту. – А.: Қазақ университеті, 20037 – 426 б.
4. Пазылова Г.Ы. Оқушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыру. – Алматы, Қазақстан мектебі. 2007. – 206 б.
5. Байдельдинова Г.К. Научно – теоретические основы подготовки будущих учителей для организации взаимодействия школы и семьи. – А.: Ғылым, 1998- 81 б.

ВЯЗАНАЯ ИГРУШКА КАК ЭЛЕМЕНТ ПРЕДМЕТ-РАЗВИВАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Захарченко Анастасия, студентка 1 курса,
ЧУ «Колледж предпринимательства КИИЭУ»

Научный руководитель: Бектасова Алтынай Аргынгельдиновна,
преподаватель казахского языка и литературы, педагог-исследователь

Актуальность

Вязание – это полезное и увлекательное занятие. Оно развивает в ребенке усидчивость и терпение. Вязание крючком позволяет мне выразить свою индивидуальность. Во время процесса рукоделия, вязание очень сильно завораживает и затягивает. Вязание крючком очень просто, достаточно немного терпения для того, чтобы научиться основным приемам вязания. Связанная своими руками игрушка оказывается неповторимой и более доступной по цене,

чем готовое изделие. Возможность использовать разнообразные нитки сделало вязание крючком для меня самым любимым занятием.

Несмотря на свою простоту, оно позволяет создавать неповторимые, уникальные модели одежды, декоративные вещи и удивительные игрушки. К тому же пряжу можно использовать несколько раз без особых потерь.

Проблема: Многие хотят чем-нибудь заниматься, многие не могут или просто не умеют. Поэтому в современном обществе необходимо искать занятие для рук и души, которое было бы доступным для каждого и в то же время интересным.

Цель работы:

Разработать модели и связать игрушки крючком четырех домашних животных «төрт түлік мал»

Задачи:

- Познакомиться с историей вязания
- выявить преимущества вязания и какие навыки развивает;
- обосновать выбор модели вязаных игрушек;
- Подобрать материалы
- связать игрушки крючком по схеме

Ученые выдвигают подтверждения тому, что ручное вязание зародилось еще до нашей эры. Возраст первых известных человечеству вязанных артефактов подтверждается археологами в 4 тысячи лет! Их обнаружили в Древнем Египте.

Так, археологами найден носок с отдельно вывязанным большим пальцем. Благодаря этому крою такие носочки можно было надевать под сандалии с ремешком между большим и указательным пальцами. В Европу вязание пришло гораздо позднее: В Италию и Испанию – в 12 веке, чуть позже во Францию. Постепенно это прикладное искусство стало набирать популярность и превращаться в выгодную промышленную отрасль по изготовлению одежды и предметов быта. Спустя 2-3 века вязание покорило всю Европу. Изначально, вещи вязались на пальцах, лишь позднее появились специальные приспособления – спицы и крючок. «Первоначально вязать могли только мужчины, женщин работодатели не принимали на работу, им разрешалось только прясть пряжу». Поскольку вещи вязались только вручную, производительность такого ремесла была крайне низкой, а стоимость готовых изделий – крайне высокой. И уже можно догадаться, что такие вещи были доступны только богатому населению. [1]

Искусство ткачества - одна из древнейших сфер ремесел казахского народа. На территории Казахстана ткачество было распространено повсеместно. Роль и значение этого вида в прикладном искусстве казахского народа подчеркивается количеством изготавливаемых предметов и широким диапазоном сферы их использования. Народные мастерицы изготавливали более 25 видов тканых изделий. В широком ассортименте мастерицы ткали и различные небольшие изделия, необходимые в быту: төсеніш – дорожка, кілемше – коврик, жәйнамаз – молитвенный коврик, сумы и чехлы различного

назначения. Переметные сумы коржын использовались в хозяйстве для перевозки поклажи на вьючных животных.

Вместе с руководителем мы решили попробовать связать игрушки 4 домашних животных: лошадь, верблюда, корову и барана. В казахской культуре существует понятие «төрт түлік - мал». Это понятие обозначает единство четырех видов скота: верблюдов, лошадей, коров и овец-коз. Они являются покровителями домашних животных у казахов, которых называли: Қамбар Ата (покровитель Лошадей), Зенги Баба (покровитель Коров), Ойсыл Қара (покровитель Верблюдов) и Шопан Ата (покровитель Овец). Эти четыре вида домашнего скота являлись основным и главным источником существования и проживания казахского народа. [2]

Игра и игрушка, по мнению ученых, – важнейшие составляющие любой культуры. Какова культура, таковы и игрушки. Игрушка – культурное орудие, посредством которого передается в особой «свернутой форме» состояние современной культуры (цивилизации). [3]

Играя этими вязаными игрушками, ребенок приобщается к истории, к традициям своего народа и воспитывает любовь и уважение к своим предкам, к своей родине.

Каждая игрушка может нести развивающую функцию. После того как, мы свяжем игрушки сами, а не купим в магазине, то нам будет намного тяжелее расставаться с ней потому, что это игрушка была сделана вами, в которую вы вложили свой труд и душу, провели столько времени с ней, она станет самой любимой игрушкой.

Вязание развивает внимательность, тренирует память. Развивает математические способности, усидчивость, повышает стрессоустойчивость и снижает тревожность. Развивает мелкую моторику. Учит планировать свое время.

Для вязания крючком необходимы такие материалы как маркер, крючки, нитки, набивочные материалы. Подготовив материалы, приступила к вязанию. Так как вязанием занимаюсь недавно, воспользовалась мастер-классом Светланы Лютовой и по схеме связала овечку.

Вязание начинала с головы, набиваем по мере вязания, заканчиваю вязание, обрезаю нить. Далее вяжу туловище, набиваем по мере вязания, заканчиваю вязание, обрезаю нить. Вяжу уши одинаково (2 детали), не набиваю, заканчиваю вязание, оставляю нить для пришивания, складываю пополам, пришиваю к голове. Ноги (4 детали) вяжутся одинаково, заканчиваю вязание, оставляю нить для пришивания, ноги набиваю наполнителем. Вяжу хвост, складываю пополам, привязываю хвостик к телу за оба конца.

Также по схемам связала и остальные животные.

Вязание крючком занимаюсь недавно, первые свои изделия подарила своим родственникам, дети были рады такому подарку и мне тоже было приятно.

Связанные игрушки домашних животных можно использовать как на уроке казахского языка и литературы, так и на уроках истории.

Заключение.

В ходе выполнения проекта, вязание развило усидчивость, мелкую моторику, внимательность, математические способности, внимательность, научилась планировать время, что подтверждает мою гипотезу. Также выбрав модели для вязания домашних животных, узнала глубже историю вязания и традиции казахского народа, являющейся важнейшей составляющей любой культуры.

В результате работы над проектом сделала следующие выводы:

- вязание зародилось еще задолго до нашей эры, но на протяжении всей истории вязания крючком вязаные вещи были очень популярны, в моде, являлись показателем состоятельности и очень высоко ценились;

- чтобы научиться вязать необходимо уметь работать с информацией, запастись терпением, усидчивостью, быть наблюдательным;

- приятно дарить вещи, связанные собственными руками;

- зная алгоритм вязания простых изделий, можно взяться за сложные, как домашние животные.

Из многих ремёсел вязание самое древнее и самое привлекательное, требующее не только терпения, хорошего вкуса, но и умение видеть вокруг себя красоту. И тот, кого увлекло вязанием, ещё не раз займётся этим мастерством.

Литература

1. https://dzen.ru/a/Y8_P-hAlGC0nVKFJ

2. <https://roerich.kz/publication/kazahskoe-narodnoe-tkachestvo.htm>

3. https://vk.com/wall-21242429_794484

ЖАСТАР БОЙЫНДА РУХАНИ ҚҰНДЫЛЫҚТАР ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ РӨЛІ

Имандосова Арай, 1 курс, «Мейірбике» жоғары медициналық колледжі» ЖШС

Ғылыми жетекшісі: Борина Аккенже Кенжегалиевна, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы

Өзектілігі: Қазақ халқының сан ғасырлық тарихына назар аударып, оны тарихи-философиялық тұрғыда зерделеуден өткізетін болсақ, онда бүгінге күнге дейінгі кезеңдерінің барлығы қатпар-қатпар қиындықтар мен қайшылықты кезеңдерге толы болғанын байқаймыз. Дегенмен қаншама ауыртпалы заман болса да жасындай жарқырап еліміздің өткен күндерінде көптеген дарынды тұлғалардың болғанын ауыз толтырып айтамыз. Тәуелсіздіктің сындарлы жылдары уақыттың қадірін білуді үйрендік. Өткен кезеңдер мен өмір сүрген парасатты тұлғаларды қадірлеуді үйренудеміз. Рухани құндылықтарымызды електен өткізу бағытында көптеген жұмыстар атқарылғаны баршамызға белгілі. Осы тарихи мүмкіндіктерді пайдалана отырып, өз халқымыздың өнегелі тұлғасы, ақын, данагөй ағартушы, өз халқының патриоты – Ыбырай Алтынсарин шығармаларының маңызы зор.

Мәселе: Қазіргі уақытқа дейін қазақ халқының әсіресе, жастар бойына рухани құндылықтар қалыптастыруда ұлы ұстаздың шығармаларына назар

аударатынымыз рас. Себебі қай уақытта болмасын бала тәрбиесі мен жастар бойына рухани құндылықтар қалыптастыру – күн тәртібінен түспеген үлкен мәселе.

Жұмыс мақсаты: Халықты оқытып, білім беру ісінің әлеуметтік мәнін терең ұғынған және туған халқын қараңғылықтан алып шығу жолына өз жүрегін от қылып жағуға берік бекінген ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсариннің шығармаларының жастар бойында рухани құндылықтар қалыптастырудағы рөлін талдап, зерттеу жүргізу.

Міндеттері:

1. Ұлы ұстаздың ағартушылық, рухани мұрасын жандандыру;
2. Жас ұрпақты тәрбиелеудегі Ыбырай Алтынсарин шығармаларының құндылықтары;
3. Өскелең ұрпақты отансүйгіштік рухында тәрбиелеу;
4. Қазіргі заманның белсенділік ұстанымдары мен өзекті мәселелерінің өткеннің озық, гуманистік идеяларында терең тарихи тамыры бар екенін жастарға көрсету маңыздылығы;

Ы.Алтынсарин: «Менің жан сала талаптанатын себебім – қайткенмен де пайдалы адам болсам деуші едім, ал енді осы мақсатқа жетіп келемін деген ой мені барлық жағынан да жұбатқандай» - деп қайсарлықпен жазды [3].

Өзінің оқу-педагогикалық қызметінде Ы.Алтынсарин жастар бойына рухани құндылықтар қалыптастыруға және жеке тұлғаның адамгершілік негіздерін тәрбиелеуге көп көңіл бөледі. Ол исламнан бас тартпайды, ислам іліміне қарсы емес, бірақ дін ғылым мен техникаға сәйкес болуы және жастардың адамгершілік тәрбиесіне ықпал етуі керек. «...олардың (шәкірттерінің) адамгершілігіне, кейін парақор болып кетпеуі үшін бар күшіммен әсер етуге тырысамын. Мен кейде сабақтан бос уақытта балаларға ресми түрде молда боламын және рухани тарихтан білгенімді айтып, оған басқа пайдалы, оңай түсінікті оқиғаларды қосамын ... » [2].

Ы. Алтынсарин ағартушы-педагог ретінде, мектептің маңызы мен рөліне, сондай-ақ, оқу мен тәрбие үрдісінің мақсаттарын жүзеге асырудағы мұғалімнің әлеуметтік-адамгершілік құндылықтарына үлкен мән берді. Ол «...мектеп – тәрбиенің негізгі қайнар көзі [2] деп есептеді.

Қазіргі уақыттағы міндеттердің бірі – өткеннің мәдени-тарихи мұрасын жаңғырту, оның құрамдас бөліктерінің бірі – жас ұрпақты тәрбиелеудегі өзінің бай дәстүрлері мен тәжірибесі бар халықтық педагогика құндылықтары болып табылады [1].

Ыбырай Алтынсарин туған халқына жан аямай еңбек етті, ұрпақтарына үлгі өнеге боларлық, тәлім аларлық, рухани нәр боларлық бай мұра қалдырды. Қоғамдық әділетсіздік пен адам бойындағы ұнамсыз мінездерге қарсы күресу үшін, ел ішінде білім, өнер тарату ісін кеңейте беру керек деп ұққан ол бар күш-жігерін мектеп ісіне, бала оқыту жүйесін жақсартуға жұмсайды. Оның мұғалімдердің бала оқытудағы орнын жоғары бағалай келіп: «Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат, ол - мектептің жүрегі» - деген сөзі осы күнге дейін құнын жойған жоқ.

Оның қазақ балаларын оқу-тәрбиеге жетелеу жолындағы іс-әрекеті далаға кетпей, қазақ халқы соның нәтижесінде надандық құрсауынан өркениетті қоғамға аяқ басты. Ы.Алтынсарин қажырлы қайраттың, талмай ізденістің, өлшеусіз еңбектің арқасында қазақ сияқты тұтастай бір ұлттың рухани мәдениетін сақтап қалды.

Ыбырай Алтынсарин қазақ халқының тағдырына ерекше мән берген ұлы ағартушы-педагог. Ы.Алтынсарин педагогикасының мұраларының негізгі идеяларының бірі – адамның өзара қарым-қатынасы, жастарды бойына рухани құндылықтар қалыптастыру. Парасат биігіне ұмтылған халқымыздан ойы көркем, толғауы терең текті тұлғалар өмірге келген. Даналықпен әлемге ақыл-ойдың күндей шуағын таратқан. Сондарына осылайша өшпестей із қалдырған. Демек, біздің көркем де, терең ойлауымыз аталар қанымен дарыған қасиет. Ойлары арқылы адам ішкі жан дүниесін танытады. Ой арқылы сана сезімін аңдатады. Асыл сөздің қарапайым сөзден айырмасын есті құлақ, алғыр ой ғана тани алады. Қашанда ұлттық ойдың басында – ұлттық әдебиет тұрады.

Ыбырай Алтынсарин жинақтаған, өзі шығармашылықпен қалыптастырған өлең, жыр, дастандары адамды адамгершілікке шақырып, мейірімді, адал болуға, білім алып оқуға шақырады. Міне ақынның замандастарын осы руханилыққа баулу қасиеттері мен талпыныстары ұлттың өзіндік санасын жетілдіруші күшке айналғанын да атап өту керек.

Ұлы жазушымыздың жастарға арналған шығармаларында қандай тақырыпта жазса да алдымен нені мақсат етіп көрсетуге болар еді деген мәселеге тоқтайды. Жазған әңгімесін өмірде кездесетін, баланың өзі назар аударатындай заттармен, іс-әрекеттермен байланыстырып отырады. Себебі, балалардың зейіні тұрақты болмағандықтан, бүлдіршіндерді қызықтырып, назарын аударту педагогтің ең басты міндеттерінің бірі екенін білген қазақ елінің ұлы ұстазы әңгімелерінің бәрі де бүлдіршіндердің жас ерекшеліктеріне орай тілі жеңіл, мазмұнды, тартымды, олардың жан дүниесіне әсер етерліктей етіп берілгендігін атап көрсеткен. Осы әңгімелерді педагогтар мен ата-аналар балаларды ұқыптылыққа, сабырлыққа, шыдамдылыққа, төзімділікке тәрбиелеу мақсатында пайдалануға болады. Ұлы ағартушымыздың қалдырған асыл мұрасы сан мыңдаған ғасырлар өтсе де, өз маңызын жойған емес.

Ыбырай мұрасы-ел тарихында ойып орын алған, өшпес із қалдырған құнды мұра.

Зерттеу нәтижелері: Бүкіл өмірін халқына білім беру жолындағы ағартушылық қызметіне арнаған Ыбырай бабамыздың санқырлы мұрасын зерделеп, зерттеу, насихаттау үлесі келер ұрпақтың еншісіне тиіп отыр.

Ы. Алтынсарин ағартушылық қоғамдық өмірдің барлық аспектілерінің ілгерілеуінің негізінде жатыр деп біржақты сенді. Бұл ағартылған халықтарға өмірлік игіліктер жасауға, гүлденген қоғам құруға мүмкіндік беретін білім, ал надандық пен білімнің жоқтығы адамды тағдырдың алдында дәрменсіз етеді. Ғылым мен білімді игеруге тырысатын адам ғана өз өмірінде тыныш бола алады. Адамдар үшін қарапайым және түсінікті сөздер. Ы. Алтынсарин зайырлы мектептерде білім алу, шынайы білім алу қажеттілігі туралы идеяны олардың санасына жеткізуге тырысты, оқушылардың басын емес, мектепке

қажетті схоластикалық нонсенс емес, өмірге пайдалы сабақтар берді. Надандық пен діни білім деп аталатын нәрсеге келетін болсақ, олар тоқыраудан, орта ғасырлық артта қалудан және тіпті кері қозғалыстан басқа ештеңе бере алмайды [4].

Қорытынды: Ы.Алтынсарин ғылымға деген қызығушылықты, еңбекке деген сүйіспеншілікті қалыптастыруға ерекше көңіл бөлді, халыққа қызмет етуге шақырды, адамгершілік пен әділеттілікке шақырды. Ыбырай Алтынсарин шығармалары, ағартушылық пен патриоттық идеялары жастар бойына рухани құндылықтар қалыптастыру сипатқа ие.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ақылжанов М. Қазақ ағартушыларының қоғамдық саяси көзқарастарының қалыптасуы. А, 1975.
2. Джумагулов К.Т. Алтынсарин и развитие культуры казахского народа. Алма-Ата: Казахстан, 1994.
3. Жарықбаев Қ. Қазақ ағартушылары жастарды тәрбиелеу туралы. А, 1995.
4. Сыздықов Ә. Ы. Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен ағартушылық қызметі. А, 1984.

РОЛЬ ЭЗОТЕРИКИ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Ильдисов Ислам, студент 2 курса, ЧУ «Колледж ЗЕРЕК»

Научный руководитель: Шалапина Оксана Борисовна,
заместитель директора по УР

Тема роли эзотерики в современном мире остается актуальной, поскольку она связана с множеством вопросов, которые интересуют людей в нашем обществе. Вот несколько причин, почему эта тема остается актуальной:

1. Поиски смысла и духовного развития: Времена быстрого темпа жизни, различные стрессы и современные вызовы часто приводят к поиску смысла, благополучия и духовного развития. Эзотерика предлагает инструменты и практики, которые помогают людям найти внутреннюю гармонию и стабильность.

2. Популярность духовных практик: За последние десятилетия интерес к духовным практикам и альтернативным методам лечения (таким как рейки, медитация, тарология и другие) значительно возрос. Люди ищут альтернативы традиционной медицине и обратившись к эзотерическим методам, они находят в них эффективность источника помощи.

3. Развитие научного понимания эзотерических практик: В настоящее время существуют исследования, которые подтверждают определенные практики и идеи, связанные с эзотерикой. Например, медитация и ее положительные эффекты на здоровье и благополучие стали предметом внимания многих научных исследований.

4. Психологический аспект: Многие практики эзотерики могут быть полезны для психологического благополучия. Например, медитация и

визуализация могут помочь людям справиться со стрессом, тревогой и депрессией.

5. Исследование истории и культурного наследия: Эзотерика имеет свою собственную историю и культурное наследие, которые продолжают вызывать интерес у исследователей и ученых. Изучение этих аспектов может пролить свет на прошлые верования и практики, открывая новые мировидения и перспективы.

Несмотря на то, что существуют определенные критики в отношении эзотерики, она по-прежнему привлекает людей и остается актуальной темой для дискуссий и исследований. Более того, эзотерические практики и идеи могут продолжать развиваться и адаптироваться к изменяющимся условиям современного мира.

Цель: Изучить какое место занимает эзотерика в 21 веке.

Задачи:

- Изучить понятие эзотерики.
- Провести анализ знания людей, касаемо эзотерики.
- Опросить человека, имеющего опыт в работе с эзотерикой.
- Проанализировать астрологию, как одну из сфер эзотерики.

Гипотеза: я считаю, что в мире новых технологий и науки, в мире, где все основывается на фактах эзотерика играет небольшую роль в жизни современного человека.

В современном мире человек сам управляет своей судьбой, своим временем и сам принимает решения. До определенного времени люди не затрагивали тему эзотерики, как инструмент для принятия важных решений и проблем. Но в последнее время процент не скептически настроенных людей значительно растет, люди начали чаще обращаться к нумерологам, тарологам, гадалкам и прочим практикам для решения проблемы или приобретения новой информации.

Что такое эзотерика? Научным языком, эзотерикой называют различные учения, подразумевающие веру в нечто сверхъестественное и потустороннее.

В эзотерике находится несколько обширных понятий и областей, такие как магия, алхимия, астрология, теософия, йога и многое другое.

Для того, чтобы понять, что люди знают об эзотерике, был проведен опрос среди 310 человек. Первым вопросом было: «Что такое эзотерика?», 84% опрошенных ответили, что это совокупность знания, которая изучает скрытые или загадочные аспекты реальности. Стало известно, что люди понимают, о чем идет речь, когда слышат слово эзотерика. Остальные 16% ответили, что не знакомы с этим термином. Второй вопрос был «Как вы думаете, способна ли эзотерика решить какие-либо проблемы?» исходя из опроса, 3 из 10 человек считают, что эзотерика способна решать проблемы разного характера.

И последним вопросом был «Связывались ли вы когда-нибудь с эзотерикой для решения своих проблем?». На этот вопрос всего 29% людей ответили положительно.

По итогу и анализу опроса, были выявлены более 64% студентов, которые дали положительный ответ на все 3 вопроса.

Исходя из опроса, можно сделать небольшой вывод, что люди понимают, что такое эзотерика и, возможно, встречали ее в жизни.

Следующей задачей было побеседовать с некоторыми практиками и тарологами и узнать у них ответы на следующие вопросы:

«Как много людей обращается к вам за помощью?»

«Встречали ли вы полностью обнадуженных людей в своей сфере?»

«Из ваших клиентов больше представителей женского пола или мужского?».

Проделав работу и опросив 16 практиков и эзотериков, и исходя из их ответов можно сделать вывод, что среднее количество клиентов за месяц только у одного эзотерика около 36 человек.

На второй вопрос все ответили отрицательно, что никто не встречал полностью обнадуженных людей, то есть, современный человек в период полного отчаяния больше настроен на самоконтроль ситуации и веры в себя, чем по сравнению веры в сверхъестественное.

На 3 вопрос все опрошенные люди ответили, что это девушки, следовательно, девушки испытывают больший интерес к данной сфере.

Эзотерика играет важную роль в жизни современного человека, особенно в контексте духовного и личностного развития. Некоторые из ролей, которые эзотерика выполняет, включают следующее:

1. Духовное руководство: Эзотерическая практика может помочь людям осознать свой внутренний потенциал и найти свою жизненную цель. Многие эзотерические системы предлагают методы медитации, визуализации и другие инструменты для развития духовности и самопознания.

2. Исследование сознания: Эзотерические учения и практики также предлагают альтернативные подходы к пониманию природы сознания и его связи с внешним миром. Это может включать техники работы с энергией, ауру или чакрами, а также изучение мистических символов и архетипов.

3. Здоровье и благополучие: Многие эзотерические практики связаны с физическим и эмоциональным здоровьем. Например, йога и тайцзи помогают улучшить физическую форму и уравновесить энергетику организма. В то же время, практики как рефлексологии и рейки направлены на излечение эмоциональных и физических дисбалансов.

4. Подключение к природе и миру: Эзотерические учения акцентируют важность гармоничной связи с природой и миром в целом. Они популяризируют знания о экологическом сознании и уважении к окружающей среде, а также об искусстве жизни в гармонии с природными ритмами и циклами.

5. Личностное рост и смысл жизни: Эзотерика позволяет людям задуматься о больших вопросах смысла жизни и реализовать свой потенциал. Многие эзотерические учения поддерживают идею, что каждый человек является частью более высокого сознания или духовной реальности, и что мы можем улучшиться и стать лучшими версиями самих себя.

Эзотерика может быть источником вдохновения, помощью в самоисцелении и инструментом для личностного и духовного развития. Однако

исследование показало, что люди в современном обществе используют эзотерические знания больше как самоуспокоение, а в основном рассчитывают на свои силы и возможности. А значит гипотеза подтвердилась частично.

Список литературы

1. Адлер А. Наука о характерах: понять природу человека / А. Адлер. М.: Академический Проект, 2011. - 253 с.
2. Андреев Д. Роза Мира / Д. Андреев. М.: Мир Урании, 2008. - 608 с.
3. Бадж У. Магия Древнего Египта. Тайны Книги мертвых / У. Бадж. М.: Центрполиграф, 2004. - 207 с.
4. Балагушкин Е.Г. Аналитическая теория мистики и мистицизма / Е.Г. Балагушкин // Мистицизм: Теория и история / Отв. ред. Е.Г. Балагушкин, А.Р. Фокин. М.: ИФ РАН, 2008. - С. 14-71.
5. Балагушкин Е.Г. Предисловие / Е.Г. Балагушкин // Мистицизм: Теория и история / Отв. ред. Е.Г. Балагушкин, А.Р. Фокин. М.: ИФ РАН, 2008. - С. 313.

ПСИХИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕТЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Искандарова Рената студент 3 курса, Алматинский Государственный
Гуманитарно-педагогический колледж №2

Научный руководитель: Абдиева Газиза Ильясовна, м. п. н., преподаватель
спец.дисциплин

Современный мир стремительно меняется, и эти изменения влекут за собой новые требования к психическому развитию детей. В связи с этим, изучение закономерностей психического развития детей начальной школы в современных условиях приобретает особую актуальность.

Актуальность исследования обуславливается тем, что младший школьный возраст – это важный этап в жизни человека, когда закладываются основы его будущей личности. Понимание психических особенностей детей этого возраста поможет взрослым создать для них оптимальные условия для обучения и развития.

Основной проблемой исследования является изучение психических особенностей детей начальной школы, таких как: развитие познавательных процессов: внимания, памяти, мышления, речи; формирование самосознания, самооценки, мотивации; развитие социальных навыков, умения общаться со сверстниками; становление эмоционально-волевой сферы.

Решение этой проблемы позволит повысить эффективность обучения и воспитания детей начальной школы, а также предупредить возможные трудности в их развитии.

Целью нашего исследования является теоретическое обоснование закономерности психического развития детей начальной школы в современных условиях.

Объектом исследования выступает психическое развитие детей начальной школы.

Предмет исследования - закономерности психического развития детей начальной школы в современных условиях.

Для достижения поставленной цели необходимо решить **следующие задачи**:

1. Анализ и обобщение научных исследований психического развития детей младшего школьного возраста.

2. Изучение особенностей познавательной деятельности, эмоционально-волевой сферы, личности детей начальной школы.

3. Выявление влияния различных факторов на психическое развитие детей младшего школьного возраста.

4. Определение влияния информационных технологий на формирование личности детей начальной школы.

Методы научного исследования. Исследование данной темы осуществлялась с помощью следующих методов:

теоретических: системный анализ научной психолого-педагогической литературы; категориальный анализ основных теоретических понятий «младший школьный возраст», «познавательная сфера», «Эмоциональная сфера»; диагностическое исследование и обобщение материалов и результатов констатирующего эксперимента.

Эмпирических методов: наблюдение за детьми в естественных условиях, анкетирование и тестирование детей младшего школьного возраста. Изучение продуктов детской деятельности.

Ведущая идея исследования: психического развития детей младшего школьного возраста связана с учетом особенностей познавательной деятельности, эмоционально-волевой сферы, личности детей современных условиях школьной среды.

Теоретическая значимость данного исследования заключается в том, что

- в ходе теоретического анализа проблемы психического развития детей младшего школьного возраста уточнены понятия «особенности психического развития детей младшего школьного возраста»;

- обосновано влияние окружающей среды на развитие личности ребенка младшего школьного возраста.

Практическая значимость: Результаты исследования могут быть использованы в работе психологов, педагогов, родителей для разработки программ обучения и воспитания детей начальной школы, учитывающих особенности их психического развития в современных информационных условиях.

Результаты исследования - Исследование психических особенностей детей начальной школы выявило, что у младших школьников преобладает произвольное внимание, механическая память, наглядно-образное мышление и активное развитие речи. В личностной сфере формируется самосознание, учебная мотивация становится ведущей, эмоции детей постепенно стабилизируются, и развиваются социальные отношения со сверстниками. Кризис 7 лет проявляется через негативизм и снижение успеваемости, требуя

взрослой помощи и понимания. Психологическая готовность к школе включает интеллектуальную, личностную и эмоционально-волевою готовность. Рекомендации включают создание благоприятного климата, развитие познавательных процессов и самостоятельности, а также внимание к эмоциональному благополучию. В целом, понимание этих особенностей содействует созданию оптимальных условий для обучения и развития детей начальной школы, что является ключевым моментом на данном этапе их жизни.

Выводы: Теория психического развития в условиях информатизации общества определяет значимость информационных технологии. В последние годы появилось большое количество исследований, посвященных изучению психического развития детей в условиях информатизации общества. Эти исследования показали, что информационные технологии могут оказывать как положительное, так и отрицательное влияние на психическое развитие детей.

Научная статья о психических особенностях детей начальной школы представляет собой ценный ресурс для родителей, предоставляя понимание потребностей и развития детей, а также рекомендации по созданию благоприятной обучающей среды. Для педагогов она становится руководством по эффективному обучению и воспитанию, учитывая возрастные особенности. Психологи могут использовать статью в своей работе с детьми и семьями, обогащая свои знания о психических аспектах развития детей начальной школы. В целом, статья представляет собой важный вклад в понимание и поддержку успешного развития детей этого возраста.

Список использованной литературы

1. Выготский, Л.С. Психология развития человека / Л.С. Выготский. – М.: Изд-во Смысл, 2003. – 480 с.
2. Леонтьев, А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
3. Дьяченко, О.М. Психическое развитие дошкольников в условиях информатизации / О.М. Дьяченко, Т.В. Лаврентьева. – М. : Изд-во Воронеж, 2004. – 240 с.
4. Мухина, В. С. Возрастная психология : феноменология развития, детство, отрочество / В. С. Мухина. – М. : Изд-во Академия, 2000. – 608 с.

ҚАНЫШ СӘТБАЕВТЫҢ МУЗЫКА ӨНЕРІНЕ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ

Иният Айдана Әсембекқызы, 3 курс студенті

«Ы.Алтынсарин атындағы Рудный элеуметтік – гуманитарлық колледжі»

Жетекшісі: Турагулова Балжума Темирбековна, арнайы пәндер оқытушысы

Өзектілігі: Ұлы дарынның салған сара жолымен жүріп, өткен күннің озық жетістіктерін бүгінгі күнге пайдалану үшін, шамшырақтың ән өнеріне қосқан үлесін анықтау күн тәртібіндегі өзекті мәселе. Сол дәуірдің халқының ұлыларды дәріптеуге мүмкіндігі болмағаны даусыз. Ал қазіргі еркін, ой тәуелсіздігі бар заманда неге осы ата-бабамыз жете алмай кеткен асқақ

арманды орындамасқа?! Өз өнері мен туындыларын, тұлғалары мен дарындарын білген жастар – халқының, елі мен жерінің шынайы жанашыры бола отырып, ұлттық ән өнерін дәріптеп, болашақтың алтын көпірін бірге салады. Осылайша өткеніміз бен бүгінгіміз келешекпен үйлесім тауып, нағыз рухани кемелденген ұлтқа айналарымыз сөзсіз!

Мәселе: Қаныш Сәтбаевтың музыка саласына қосқан үлесімен қатар, оның бұл жолға келуіне не әсер еткендігін, түп тамыры қалай қаланғандығын білу, өнер жолының жалғасуы мен қоғамға тигізген әсерін талдау басты мәселелердің бірі. Осы жолда дұрыс бағыт алу арқылы оның музыкамен байланысына көз жеткізіп, ары қарай зерттеп отырған тақырыптың нәтижесіне жетуге мүмкіндік туады.

Жұмыс мақсаты: Қаныш Сәтбаевтың өмірі мен ғылымға қосқан үлесін, ұлт жолында атқарған қызметін зерттей отырып, ән өнерінде қалдырған мұраларын жас ұрпаққа паш ету.

Міндеттері:

- Қаныш Сәтбаевтың өмір жолы туралы мәліметтер жинақтау;
- Ғылымға қосқан үлесіне талдау жасай отырып, ерекшелігін саралау;
- Ұлт жолында жасаған ізгі амалдарын айқындау;
- Ән өнерінде қалдырған мұраларын зерттеу;
- Адам бойында эстетикалық тәрбиені қалыптастырудағы әннің әсерін дәлелдеу.

Қаныш Имантайұлы 1899 жылдың 12 сәуірінде қазіргі Павлодар облысының Баянауыл ауданында (бұрынғы Семей губерниясының Павлодар уезіндегі Ақкелін болысы) Имантай бидің отбасында дүниеге келді. Нәрестеге – Ғабдул – Ғани деген есім берілген. Үлкен ұлы Ғабдул – Ғазизді еркелетіп Бөкеш деген сияқты, Ғабдул – Ғаниын да анасы Әлима "Ғаниым, Ғанышым" деп атаған. Бала облыстық мектепке барғанда журналға есімі Қаныш болып жазылып кеткен. Арғын тайпасы Сүйіндік руы Қаржас бөлімінен шыққан [1,3].

1911 жылы ауыл мектебінде бастауыш білім алып, Павлодардың орысша – қазақша училищесіне түседі, ал 1914 жылы Семейдің мұғалімдік семинариясында оқиды. Оны бітірген соң, ауылында мұғалім және халық соты болып бірнеше жыл қызмет атқарады.

1921 жылы Томск технологиялық институтының геология ғылымдарының профессоры М.А. Усовпен кездесуі өміріне үлкен өзгеріс әкеледі. Қазақстан жер қойнауының байлықтары, жердің құрылысы туралы М.А.Усовпен болған әңгімеден кейін геолог болуды мақсат етеді. Сол жылы Томск технология институтының тау – кен факультетінің геология барлау бөліміне оқуға түседі. Бес жылдан соң оқуды бітіріп, тау – кен инженері – геолог мамандығын алады. Жас маман Жезқазған мыс – кен орнын және Қарсақбай мыс зауытын біріктіретін "Атбастүстімет" тресіне жұмысқа жіберіледі [2,15].

1926 жылы Қ.И.Сәтбаев Атбасар түсті металл серіктестігіне келгеннен бастап, көп жылдар бойы Жезқазған, Қарсақбай, Ұлытау, Торғай, Атбасар, Есіл даласын зерттеді. Сол зерттеудің нәтижесінде Жезөзғанның байлығын анықтап, көптеген кен орындарын ашады. Түсті металл кендері, марганец,

силикат, құрылыс, басқа да өндіріс кендері ашылды, көмір орны анықталды, қалың қатпар қорғасын, жез, күміс табылды. Қара темір, алтын мен молибденді ашты. Қаныш Сәтбаев ашқан жер қойнауындағы байлық қазыналарында осы күнгі өндірісті көркейтуге негіз болған химия элементтерінің барлығы бар деуге болады. Кен байлығын ашумен бірге сол қазба байлық шығатын жерлерге зауыттар салдыруға зор үлес қосты. Тау – кен шикізатын басқа жерлерге тасымай, сол жерде қорытатын зауыттар құрылысының қажеттігін дәлелдеді. Соның нәтижесінде Ұлы Жезқазған, Ұлы Алтай өндіріс орындары, Қарағандыдағы темір балқытатын зауыды, Қарағанды – Ертіс каналы, Қаратау фосфориті салынды. Осы арқылы Қазақстанның өндіріс шаруашылығын өркендетуге күш салды.

Қайнап жатқан ғылыми және мемлекеттік міндеттердің арасында Қаныш ата қазақ үшін маңызы бар тарих, әдебиет, этнография, математика, музыка, тіл білімі, театр, ғылым мен өнердің басқа салаларын да дамытуға зор үлес қосты. Соның ішінде, дарындылығы мен таланттылығын паш ететін ән өнеріне деген жақындығын және сол жолда өзіндік үлкен сара жолды қалдыра білгенін бірі білсе, бірі білмес. Бұл ғылыми жұмыс оның музыкалық өнерге қосқан үлесін тереңірек зерттеуге, оның керемет музыкалық композицияларын ғана емес, сонымен бірге оның шығармашылығының Қазақстанның мәдени аспектілерімен байланысын ашуға арналған. Алда келесі бағыттар бойынша зерттеу жүргізіледі:

1. Музыкалық білімі мен бастау жолы:

Қаныш Сәтбаевтың музыкалық білімі мен бастау жолын талдап, оның алғашқы музыкалық тәжірибесі мен оқуының музыкалық стилі мен шығармашылыққа деген көзқарасын қалыптастыруға әсерін анықтаймыз.

2. Музыкадағы шығармашылық эволюция:

Сәтбаевтың музыкалық шығармашылығының дамуын зерттеп, оны Қазақстанның музыкалық сахнасында маңызды тұлғаға айналдырған негізгі композициялар, жанрлар мен стильдерді бөліп көрсетеміз. Оның музыкалық жанрлар мен бағыттарға қосқан үлесін егжей – тегжейлі қарастырамыз.

3. Музыкадағы мәдени элементтер:

Сәтбаевтың музыкалық шығармалары Қазақстанның мәдени және дәстүрлі элементтерін қалай бейнелейтінін ашамыз. Оның музыканы өз халқының мәдени мұрасын жеткізу және сақтау үшін қалай қолданғанын талдаймыз.

4. Музыка және әлеуметтік-мәдени әсер:

Сәтбаевтың музыкалық шығармалары қоғамның әлеуметтік және мәдени аспектілерімен қалай өзара әрекеттескенін зерттейміз. Оның музыкасы мәдениетті қабылдауға қалай әсер еткенін және қоғамдағы диалогты қалай ынталандырғанын қарастырамыз.

5. Музыкалық сын тұрғысынан бағалау:

Сәтбаевтың музыкалық туындыларына шолулар мен бағаларды талдаймыз. Музыка сыншылары оның шығармаларын қалай қабылдайтынын және музыкалық өнерге қаншалықты үлес қосқанын талқылаймыз.

6. Мұра және дәстүрді жалғастыру:

Қаныш Сәтбаевтың музыкалық мұрасының заманауи маңызын және оның қазіргі музыканттарға әсері неде екенін бағалай отырып, жұмысты аяқтаймыз. Оның шығармашылығы Қазақстанның заманауи музыкалық мәдениетіне қалай интеграцияланғанын талқылаймыз.

Бұл тезис «Қаныш Сәтбаевтың ән өнеріне қосқан үлесі» тақырыбы аясындағы зерттеудің негізгі бағыттарын, оның музыкалық қызметінің негізгі аспектілерін және оның қазақстандық музыкалық сахнаға әсерін білдіреді.

Зерттеу нәтижелері: Ән – адамның жан тәнін емдейтін, онымен сырласуға мүмкіндік беретін ерекше тылсым дүние. Оның әсері соншалықты, жан баласын тереңінен ойлауға, игі істер жасауға, жақсылықты аңғара білуге, жаман жолдан аулақ болуға тәрбиелейді. Бір ауыз сөзбен айтқанда, адам баласын рухани тәрбиелеу құралының бірі. Қанекеннің өр тұлғалы азамат болып қалыптасуына әннің берген пайдасы молынан тигені осыдан болар, шіркін!

Қорытынды: Қаныш Имантайұлының ән өнерін құрметтеуі бүгінгі ұрпаққа үлгі. Десе де, Қанекеннің өмірлік жолында қиын-қыстау кездер аз болған жоқ. Біріншіден, білім жолында денсаулығын сарп еткен. Екіншіден, даңқын көре алмаушылар сыртынан арыз жазып, басына қара бұлт төнген. Үшіншіден, үлкен ағалары, үзеңгілес достары мен әріптестері бірінен кейін бірі тұтқындалып, иә атылып кеткен қиын сәттерді басынан өткерді. Мұндай жағдайлар көп орын алғанымен, оларға көреген тұлға мойымады, ызаланып кек сақтағаннан гөрі кешірімшіл болды. Қандай да сын сәттерде адамгершіліктің биік үлгілерін көрсетті. Академик, ректор атанғанда да Қанекен қарапайымдылығына салып, ауылдан шыққан қара домалақтардың бірі екенін ұмытпады. Ал өзінің төл саласы геологияда Қаныш Сәтбаев ашқан қазына Ұлы Отан соғысы кезінде де, бейбіт жылдарда да ел игілігіне жарап жатқанын көріп отырмыз. Қаныш ата дүниеден көшпенді дәурен сияқты өте шыққан жоқ, оның адамдық, азаматтық биік тұлғасы халық көңілінен еш уақытта кетпек емес, ел үшін істеп кеткен асқарлы ісі, ұрпағына мирас етіп қалдырған ғылым қазынасы халық есінде, тарихта мәңгі қалмақ!

Әдебиеттер

1. Оразов Т. Қаныштың жастық шағы-Алматы: Жазушы, 1971 ж.
2. Сәрсекке М. Қаныш Сәтбаев. Роман-эссе: Фолиант, 2008 ж.
3. /Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың музыкаға қосқан үлесі (oqu-zaman.kz)/
4. /Қаныш Имантайұлы Сәтбаев – Уикипедия (wikipedia.org)/
5. /Қ.Сәтбаев өміріндегі елеулі кезеңдер мен деректер (massaget.kz)/

КОММУНИКАТИВТІК ДАҒДЫЛАР- МЕЙІРГЕРДІҢ НЕГІЗГІ ҚҰЗЫРЕТІ РЕТІНДЕ

Қадырбай Сандуғаш Әлжанқызы, 2 курс, Шымкент қаласының ДСБ ШЖҚ
«Жоғары медицина колледжі» МКК

Ғылыми жетекшілері: аға оқытушы Егембердиева Динара Бахтияровна,
оқытушы Турехулова Нагима Алибековна

Өзектілігі мейіргер ісі мамандарының коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру - айналасындағы адамдармен тұлға аралық және кәсіби маңызды қасиеттерді қалыптастыру дәрежесі. Ортақ әрекеттесудің қажетті шарты – қарым қатынас жасау арқылы адамдар арасында ақпарат алмасуы, бірін-бірі тануы, түсінуі және қоса әрекеттесе отырып, дамуы.

Мәселе болашақ мейіргердің өз эмоцияларын, яғни көңіл күйін тұрақты ұстай білуін, құпияны сақтай білу қабілеттілігін, өз реакцияларын бақылап қадағалау, әдеп сақтай білу қасиеттерін тәрбиелеу.

Жұмыс мақсаты мейіргерлердің жеке басын қалыптастырудың қажетті құрамдас бөлігі ретінде сөйлеу мәдениеті мен қарым-қатынас мәдениетін зерттеу. Мейіргерлердің қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыруға әсер ететін факторларды қарастыру.

Міндеттері мейіргерлердің кәсіби өзара әрекеттесу дағдыларын қалыптастыру әдістерін әзірлеу және оларды мейіргердің кәсіби қызметінде қолдану. Мейіргердің пациенттермен қарым-қатынасын сөйлеу мәдениеті мен қарым-қатынас мәдениеті деген не екенін зерттеу; мейіргердің пациенттермен қарым-қатынас мәдениеті туралы сұрақтар бойынша білім алушыларға сауалнама жүргізу. "Сөйлеу мәдениеті мен қарым-қатынас мәдениеті — мейіргердің жеке басын қалыптастырудың және коммуникативті дағдыларын қалыптастырудың құрамдас бөлігі" деген тұжырымның дұрыстығын дәлелдеу.

Бүгінгі таңда мейіргер ісі мамандарының коммуникативті дағдыларын дамыту үлкен маңызға ие. Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтаудың заманауи реформалары, оның шеңберінде мейіргер ісі маман иелерінің қызмет аясының кеңеюіне байланысты олардың табысты қызметінің қажетті шарты пациентпен тиімді қарым-қатынас жасай алуы. Себебі науқастарда бар мәселелер туралы ақпарат, сондай-ақ осы мәселелерді объективті бағалау, оларды белсенді талқылау және өз денсаулығы үшін күресте халықтың санасында жеке жауапкершілікті қалыптастыруға бағытталған бірлескен іс-әрекетке айналдыруды болжайды. Емдеу ұйымдарына келген науқастар мейіргерге өзінің денсаулығына қатысты мәселелерді (барлық мәліметтермен) айтады, ал мейіргер оны тыңдай алады, түсінеді және дұрыс қорытынды жасай алу қажет. Қарым-қатынас дағдыларын меңгеруде мейіргер емдеу процесіне қатысатын дәрігерлермен және басқа мамандармен, сонымен бірге науқастармен сындарлы өзара әрекеттесуге мүмкіндік алады.

Науқаспен вербалды емес қарым – қатынаста мейіргердің бет әлпеті мен келбеті үлкен маңызға ие. Оның күлімсіреуі немесе зейін қоюы, сондай-ақ ұқыптылық пациентпен қарым-қатынасқа әсер етеді және сенімділікті тудырады.

Қарым-қатынастың барысы мен сипатын дәлірек анықтауға мүмкіндік беретін ерекше «орталық» - бұл көз. Бұл сөзге қарағанда көп сөйлейтін көздер, ал пациенттер мұны мейіргердің көзінің көрінісін бақылау арқылы жақсы біледі. Мейіргердің науқастардың көзіне жағымды келбетте көрінуі, жағымды сөздер айтуы, жағымды киімінің түсі, шашының жинақы болуы, киім кию стилі, апа-далапты көзге жағымды етіп боянуы, иіс суларды ұстамды, қалыпты

қолдануы да, қарым-қатынастағы мән беріле бермейтін, бірақ көзге бірден түсіп қарым-қатынастың тиімділігіне үлкен әсер ететін элементтер болып табылады.

Әңгімелесушінің жест, ым-ишарасы, оның жүрісі де, оның эмоционалды күйін дәл көрсетеді. Сонымен қатар мейіргердің сөз саптауы, сөз сөйлеу мәнері, дауыс ырғағы, дауыс тембрының құлаққа жағымдылығы сияқты мән беріле бермейтін, бірақ қарым-қатынаста үлкен әсер беретін элементтерге ие.

Бәсекеге қабілетті маман иесі бола алатын мейіргерлерді даярлауда жоғарыда аталған вербальды емес коммуникацияға көңіл бөлгеніміз жөн.

Вербальды коммуникацияның құрамдас бөлігі - болашақ мейіргерлердің кәсіпқойлығының құрамдас бөліктерінің бірі ол сөйлеу. Науқастар мен мейіргерлер арасындағы байланыс сөйлеу кезінде мүмкін болады және бұл сөйлеу қаншалықты түсінікті болса, қарым-қатынас соншалықты тиімді болады. Сөйлеу мәдениеті тұқым қуаламайды, ол гендік деңгейде жоқ. Сонымен қатар, сөзге ие адамның қаншалықты керемет көрінетінін бәріміз білеміз. Ақын Вадим Шефнер "Бір сөзбен өлтіруге болады, бір сөзбен құтқаруға болады, бір сөзбен айтқанда сөрелерді өзімен бірге алып жүруге болады" деп өте дәл атап өтті. Әркім сөйлеу мәдениетін меңгеруі керек екені анық. Мейіргерлер сөзді басқара алуы керек, олар үшін сөз кейде «керемет» жасайтын маңызды құрал болып табылады. Мейіргер бір сөзбен жігерлендіре алады, үміт ұялата алады. Мейіргер сөзі сенімді нығайтады, қажетті толқынға бейімделуге, қажетті нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Мейіргердің үні, дауыс ырғағы әрқашан жағымды, мейірімді болуы керек. Мейіргердің сөйлеуінде қатал сөздер мен сөз тіркестері болмауы керек. Негізгі қасиеттердің бірі — түсінікті, сөйлеудің қол жетімділігі. Науқас оны түсінетініне сенімді болуы керек, олар оған көмектесуге тырысады. Науқастардың көп ұлтты құрамы мейіргер үшін әр түрлі халықтардың менталитетін кем дегенде әуесқойлық деңгейде білуді қажет етеді. Мейіргердің сөздік қоры неғұрлым бай, көп болған сайын, дүниетанымы кеңейген сайын сапалы сөйлеу дағдысының қалыптасуына әсер етеді. Науқастармен қарым-қатынас жасау оңайырақ болады. Тыңдау және есту қабілетін дағдыландыру қажет. Кейде науқасты тыңдай білу дәрі-дәрмек қолдануға қарағанда маңызды болады, ал кейде емдеудің дұрыс әдісін табуға көмектеседі.

Зерттеу нәтижелері қарым-қатынаста мән беріле бермейтін, бірақ тиімді қарым-қатынас орнатуға тікелей әсер ететін факторлардың бірі ол «Жайлы жағдай жасау». Науқаспен әңгімелесу мүмкіндігінше оған ыңғайлы орынды қамтамасыз ете отырып, жарықтандыруды, шудың болуын, жиһазды, бөлмені ескере отырып, бөгде адамдардың болуын немесе болмауын және т.б. ескере отырып жүргізіледі. Науқасқа әңгіменің құпиялылығын еске салуды ұмытпаңыз.

Тиімді қарым-қатынас орнатуға әсер ететін факторлардың екіншісі «Қарым – қатынас айнасын құру». Науқаста қауіпсіздік сезімі және соның салдарынан жағымды эмоциялар қалыптасу керек. Мейіргер ашық, мейірімді, позитивті және мейірбан болуы керек.

Қорытындылар құндылық бағдарларының динамикасына ықпал ететін мейіргер қызметкерлерінің коммуникативтік - маңызды құндылықтарын

өзектендіру қажет. Мейіргерлердің тұлғааралық және науқастармен, оның туыстарымен, басқа да медицина қызметкерлерімен, яғни әріптестермен қарым-қатынас дағдыларын үздіксіз, үнемі жетілдіру тетігін анықтау, және оны қолдану, қалыптастыру. Ұжымда психологиялық ахуалды жақсарту үшін үздіксіз, үнемі тиімді іс-шаралар өткізу. Мейіргерлердің коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру бойынша оқыту бағдарламаларын ұйымдастыру және өткізу. Кезең-кезеңімен күрделене түсетін коммуникативтік-бағдарланған емдік міндеттер кешенін енгізу арқылы мейірбикелерді оқыту, олардың кәсіби-коммуникативтік дағдыларын тиімді қалыптастыруды қамтамасыз ететіні сөзсіз.

Әдебиеттер

1. Асимов М.А. Нұрмағанбетова С.А., Игнатъев Ю.В. Коммуникативтік дағдылар: Оқулық. – Алматы – 2009 – [176] б.
2. Бурнард Ф. Тұлғааралық қарым-қатынас тренингі: ағылш.ауд. — СПб., 2002. [37, 62 б].
3. Коммуникация теориясының негіздері: оқулық/ М.А.Василик ред. — М., 2003. [12, 35 б].
4. Я.П.Гойколова: мейірбикенің жеке басын қалыптастырудың қажетті құрамдас бөлігі ретінде сөйлеу және қарым-қатынас мәдениеті/Я. П. Гойколова, А. Г.Налтакян, Т. О.Аксененко - Мәтін: тікелей / / Жас ғалым. — 2016. — № 8 (112). — 385-387 ББ.
5. Панфилова А. П. Кәсіби қызметтегі іскерлік коммуникация: оқу құралы. — 3-ші бас. — СПб., 2005. [14, 51 б].

ВНУТРИСЕМЕЙНЫЕ ОТНОШЕНИЯ КАК ФАКТОР, ВЛИЯЮЩИЙ НА УСПЕХ В ЖИЗНИ СТУДЕНТА

Капсамун Маргарита, студентка – 1 курса, ЧУ «Колледж
предпринимательства КИИЭУ»

Научный руководитель: Алимova Жанна Куанышовна, педагог психолог

Актуальность: Тема «Внутрисемейные отношения как фактор, влияющий на успех в жизни для студента» является актуальной по нескольким причинам.

Во-первых, семья является основой человеческого общества и обладает огромным влиянием на становление и развитие личности. Семейные отношения, в том числе внутрисемейные, формируют ценностные установки и мировоззрение студента, которые могут сильно повлиять на его решения, выбор профессии, принятие жизненных решений.

Во-вторых, качество взаимодействия между членами семьи может оказывать влияние на эмоциональное состояние студента. Положительные взаимоотношения и поддержка семьи создают благоприятную психологическую атмосферу, способствующую развитию самооценки и самоуверенности студента. В то же время, негативные отношения и конфликты

в семье могут негативно сказываться на психологическом благополучии и возможностях студента.

В-третьих, отношения внутри семьи также могут быть связаны с образовательным процессом. Поддержка и вовлеченность семьи в учебную деятельность студента, помощь со стороны родителей или близких родственников могут стимулировать его мотивацию к учебе и повышать успеваемость. Напротив, отсутствие поддержки или наличие школьных или учебных проблем внутри семьи может сказаться на учебных достижениях студента.

Таким образом, внутрисемейные отношения играют важную роль в жизни студента. Они могут оказывать как положительное, так и отрицательное влияние на его успехи в учебе и на общий жизненный путь. Изучение этой темы может помочь выявить факторы, которые способствуют положительным взаимоотношениям в семье и определить, каким образом они могут быть улучшены, чтобы обеспечить успешное развитие студентов.

Цель исследования: Изучение взаимосвязи внутрисемейных отношений и успеха в жизни для студента.

Объект исследования: Внутрисемейные отношения.

Предмет исследования: Влияние внутрисемейных отношений на успех в жизни студента.

Гипотеза исследования: Существует положительная связь между качеством внутрисемейных отношений и успехом в жизни студента.

Задачи:

Изучить факторы, влияющие на успех в жизни студента: академические успехи, социальные навыки, эмоциональное благополучие, профессиональное развитие и т. д.

Определить влияние внутрисемейных отношений на каждый из этих факторов успеха.

Методы исследования:

- Опросы с целью получения данных о внутрисемейных отношениях студентов.
- Анализ существующих исследований и статистических данных по этой теме.
- Наблюдение и анализ поведения студентов во время учебы и взаимодействия со своими семьями.

В толковом словаре Ожегова С.И. и Шведовой Н.Ю. успех определяется как: удача в достижении чего-нибудь, общественное признание, хорошие результаты в работе, учебе [1, с. 840].

По мнению Шарипова Ф.В. «на успешность обучения студентов влияют многие факторы: материальное положение, состояние здоровья, возраст, семейное положение, владение навыками самоорганизации, планирования и контроля своей деятельности (прежде всего учебной!), ...»[2, с. 315]. Перечисленные факторы влияют и на успешность жизнедеятельности.

Анализ теоретических источников (Дружинин В.Н, Черствая О.Е., Киселева Е.В., Николаева Е.И., Сорокоумова Е.А.) показал малую

разработанность темы влияния родительской семьи на успех в жизни студентов. Отчасти это может быть связано с тем, что после достижения совершеннолетия опека семьи прекращает осуществляться на законодательном уровне, однако реально она продолжается еще достаточно длительный период, во многих случаях до образования собственной семьи. В данной статье мы рассматриваем семью как социально-психологическую основу развития и становления личности, обеспечивающую внешнюю среду для внутреннего роста и достижения успеха.

Сорокоумова Е.А. и Маргун И.П. выделяют стили взаимодействия в семье схожие с полученными кластерами типов внутрисемейного влияния. К стилям взаимодействия относятся:

1. родители относятся к детям как к себе подобным;
2. родители относятся к детям как к инструментам решения личных проблем;
3. родители относятся к детям как к объектам преклонения;
4. родители относятся к ребенку с позиции благодетеля;
5. родители и дети практически не взаимодействуют [3, с. 184-191].

Большинство из приведенных данными авторами стилей взаимодействий имеют негативное влияние на членов семьи и способствуют образованию дистантных семей. Конструктивные отношения между родителями и молодыми людьми могут существовать только при реализации первого стиля взаимоотношений.

Современные студенты зависимы от своих родителей в материальном, моральном, физическом, духовном аспектах своей жизнедеятельности. «Семья стимулирует и создает условия для получения образования ее членами, что содействует их социальному росту, приобретению определенного социального статуса и соответствующего положения в социальной иерархии» [4, с. 128].

Понятия «достижение успеха» и «семейные отношения» тесно взаимосвязаны в сознании современного общества. Молодые люди переносят отношения из родительской семьи в свои будущие семьи. Как заключает Мерзлякова С.В.: «Важными мотивами вступления в брак являются: достижение успеха, родительство, удовлетворение сексуальных потребностей, общение с людьми». Следует отметить, что «первое место в иерархии занимает мотив достижения успеха» [5, с. 90].

Выводы исследования:

Исследование позволяет сделать следующие выводы:

Качество взаимоотношений внутри семьи существенно влияет на успех студента в жизни. Хорошие взаимоотношения в семье способствуют созданию поддерживающей и стимулирующей среды, что ведет к повышению мотивации и качества учебы студента.

Регулярное общение внутри семьи и возможность поддержки со стороны родителей создают у студента уверенность в себе и чувство безопасности, что способствует его общественной адаптации и успешному прохождению образовательного процесса.

Негативные взаимоотношения внутри семьи, такие как насилие, конфликты и непонимание, могут существенно влиять на эмоциональное и психологическое состояние студента, что отрицательно сказывается на его успеваемости и общей жизненной удовлетворенности.

Результаты исследования:

Исследование показало, что внутрисемейные отношения являются важным фактором, определяющим успех студента в жизни. Чем более поддерживающая и гармоничная семейная среда, тем выше мотивация, личностная зрелость и академическая успеваемость студента. В то же время, то, что происходит внутри семьи, может иметь отрицательное влияние на психологическое состояние и успех студента, особенно в случае нарушений или конфликтных отношений. Поэтому важно обратить внимание на обеспечение благоприятного и поддерживающего семейного окружения для студентов.

Список литературы:

1. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. М., 1997
2. Шарипов Ф.В. Педагогика и психология высшей школы. М.: Изд. Логос, 2012
3. Сорокоумова Е.А, Маргун И.П. Позитивные детско-родительские отношения: сущность и специфика//Социально-гуманитарные знания. 2014. №5
4. Адлер, Альфред. "Воспитание детей достойными людьми" - изд-во "Альпина Паблицер", 2013 г.
5. Мерзлякова С.В. Семейное самоопределение молодежи: понятие, типологизация, механизмы формирования.//Акмеология. 2013.№4

КАК МЫ ПРОИГРАЛИ ВРЕМЯ

Капустерницкая Ксения, Селютина Анна, студенты 2 курса, КГКП
«Профессионально – технический колледж имени Камшат Доненбаевой»
Научный руководитель: Асеев Владимир Сергеевич, преподаватель специальных дисциплин

Актуальность - Заключается в неотъемлемой роли, которую гаджеты играют в нашей жизни.

Проблема - Работа направлена на решение проблемы недостаточного осознания и неэффективного использования времени в контексте повседневного взаимодействия с гаджетами.

Цель работы - Анализируя актуальные тенденции и проблемы, понять, как гаджеты влияют на нашу повседневную жизнь и что можно сделать для сохранения более здорового и разумного отношения к своему времени.

Задачи - Исследование наших привычек использования личного времени в контексте гаджетов, эффективное управление собственным временем в цифровой эпохе.

Текст - Эволюционно нашему мозгу нужны достижения. Иначе тысячелетняя история с выживанием человека в самых суровых условиях была

бы невозможна. Но в 21 веке мы сломали систему поощрений за достижения. Ведь все что нужно для ощущения достижений, есть в гаджетах, которые у нас всегда под рукой.

Наш мозг — это экономист. Он всегда стремится сократить затраты энергии различными способами, в том числе при выборе способа достижения целей. Выбирая между многолетними тренировками по легкой атлетике и листанием ленты в Tik Tok, наш «экономист» будет склонять нас сэкономить силы и заняться менее энергозатратным делом, ведь результат будет один — горы дофамина. Сколько же мы тратим свободного времени проводя за компьютером, планшетом и телефоном? И на что можно было использовать потраченное время?

Мы провели опрос среди учащихся колледжа и выявили - в среднем в неделю на использование телефона тратится около 49 часов. Многие удивлялись цифрам своего экранного времени, практически каждый считал, что тратит на телефон не более 2-3 часов в день.

14% учащихся тратят 10-30 часов в неделю, 22% тратят 30-50 часов в неделю, 15% тратят 50-70 часов в неделю, 8% тратят 70-90 часов в неделю, 2% тратят 90-110 часов в неделю.

Суммарный расход времени всеми учащимися колледжа составляет 22540 часов в неделю.

Мобильный телефон — это инструмент, которым мы должны распоряжаться в пользу себе, не причиняя вреда своей жизни. Но всё же подводя итог, хотелось, чтобы мы проводили меньше времени в телефонах. Занимались собой, своими целями, своим саморазвитием. Приучая себя к дисциплине, говоря нет бездумным тратам тысяч часов нашего времени.

Результаты исследования - Выявлено, что более 80% респондентов тратят на телефон свыше 40 - 110 часов в неделю, 90% времени, проведенного в сети, расходуется на бесполезные или малозначимые активности.
Выводы — Произведены сравнительны расчеты ценности потраченного времени, предоставлены рекомендации для увеличения осознанности при использовании гаджетов.

Литература

1 - Гриффитс, М. (2009). Электронное общество: Психология зависимости от интернета, мобильных телефонов и компьютерных игр. Пер. с англ. А.Ю. Ковалева. Смысл.

2- Розен, Л., Чивер, Н., & Кэрриер, Л. (2013). iЗависимость: Как понять и преодолеть нашу зависимость от технологий. Манн, Иванов и Фербер.

3 - Тюннг, К.С. (2007). Зависимость от интернета и компьютерных игр. Психологическая наука и образование, 3, 66-80.

5 - Тюннг, К.С., Чан, К.К., Ли, С.Л., & Кам, С.М. (2006). Психометрические свойства китайской версии шкалы интернет-зависимости. Киберпсихология и поведение, 9(6), 689-69

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫН ҚҰРУДА ПРОБЛЕМАЛЫҚ ОҚИТУДЫ ҚОЛДАНУ

Қуанышова Гүлназ, 4 курс

«Қостанай жоғары педагогикалық колледжі» коммуналдық мемлекеттік
қазыналық кәсіпорыны

Ғылыми жетекшісі: Елеусизова Диана Аллабергеновна

жалпы білім беру пәндерінің оқытушысы

Өзектілігі: Еліміздегі қоғамдық жайттардың өзгеруі, білім жүйесінің жаңартылуы, заман ағымы өскелең ұрпақтың бойында ХХІ ғасыр талаптарына сай сапаларды қалыптастыру міндетін қояды. Бұл міндетті жүзеге асыру жолында ұйымдастырушылық қабілеттері айқын, отансүйгіш, жан-жақты дамыған, сауатты, саналы адамзат тәрбиелеу мәселесі жүктеліп отыр. Ол үшін әлемдік деңгейде, өзге мемлекеттердің ғылым-білім тәжірибесіне жиі көңіл бөлуіміз маңызды. Елбасының «Қазақстан – 2050 стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауында: «Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Қазіргі әлемде жай ғана жаппай сауаттылық жеткіліксіз болып қалғаны қашан. Біздің азаматтарымыз үнемі ең озық жабдықтармен және ең заманауи өндірістерде жұмыс жасау машығын меңгеруге дайын болуға тиіс» - деп көрсетуі, болашақ математика сүйер жастарды дайындау өзекті мәселелердің бірі екенін айқындай түседі. Заманауи білімдендірудің мақсаты мамандарды шығармашылыққа дайындау екені даусыз. Шығармашылық дегеніміз жаңалықты (жаңа нысана, жаңа білім, жаңа проблема, жаңа әдіс) ашу. Осыған орай, проблемалық оқытудың өзі де шығармашыл процесс: бейқалыпты ғылыми-оқу мәселені бейқалыпты әдістермен шешу. Соңғы кезде кең тараған оқу түрінің мәні: мұғалім жаңа білімді дайын түрде баяндамай, оқушылардың алдына проблемалық сұрақтарды қойып, оларды шешудің жолдары мен тәсілдерін іздеуге бейімдейді.

Мәселе: Бастауыш сынып оқушыларының логикалық және сыни тұрғыдан ойлану мүмкіндіктеріне жағдай жасай отырып, әр оқушының өзіндік ерекшелігі мен ізденісі арқылы тапсырмаларға деген қызығушылығын көрсетіп оны шешу жолының мәнін түсінуге жағдай жасау.

Жұмыстың мақсаты: Бастауыш мектеп математикасында проблемалық оқыту технологиясын қолдануды теориялық-әдіснамалық тұрғыда негіздеп, тиімді әдістерін тәжірибеде қолдану жолдарын ұсыну

Міндеттерің тұжырымдауға мүмкіндік береді:

- Бастауыш сынып оқушыларының танымдық іс-әрекеті процесінің мәні мен мазмұнын ашу;
- Проблемалық оқыту технологиясының ғылыми-әдістемелік әдебиеттердегі теориялық негізін анықтау;
- Проблемалық оқыту технологиясының бастауыш сынып оқушыларының интеллектуалды процестері мен ақыл-ой қабілеттеріне әсерін анықтау;

- Оқушылардың даму деңгейін педагогикалық және психологиялық жағынан сипаттау.

Проблемалық оқытудың мәні оқушылардың оқу-танымдық қызметін ұйымдастырудан тұрады, бұл ретте бұл қызмет мақсатты іздестіру сипатына ие болады. Ол олардың сұрақтар қоюға қатысуынан, проблеманың мәні мен оқу бағдарламалары мен оқулықтарда қойылған проблемалық міндеттерді түсіндіруден, педагогтың оқу материалын проблемалық баяндауынан және оның оқу ақпаратын түсіндіруінен басталады. Оқушылардың оқу іс-әрекетінің ізденіс сипаты олардың өзіндік жұмысының әртүрлі түрлерін пайдаланумен проблеманы шешу процесінде ашылады. Проблемалық мәселелерде, проблемалық емес мәселелерге қарағанда, әрдайым белгілі бір жасырын қарама-қайшылық болады. Бұл қайшылықты анықтау және ашу қажеттілігі проблемалық жағдайдың сипатты ерекшеліктерінің бірі екенекен белгілі. Бұл ретте проблемалық жағдайдың мотивациялық жағы да үлкен маңызға ие болады. Мотивация оқушының белгісіз нәтиже немесе тапсырманы орындау тәсілін іздестіру үшін жеткілікті білім, іскерлік пен дағдылардың деңгейі мен көлемінің болуынан тұрады. Олардың жеткіліксіздігін сезіну кезінде оқушы өзінің білімі, шеберлігі мен дағдыларындағы кемшіліктердің орнын толтыруға ұмтылады. Проблеманың басты көрінісі: Оқушылардың тапсырмаларды толыққанды қабылдамай назарларының басқа нәрсеге бұруына алып келеді осы нәтижеге сай «Бастауыш сыныпта математика сабақтарында» оқушылардың басты назарын тапсырмаға сонымен қатар проблемалық, логикалық есептерге сәйкес қызықтыра алуға ұмтылыс болу қажет, осыған сәйкес шешу жолдары: Дистервергтің дәлелдеуінше, « жаман ұстаз ақиқатты айта салады, жақсы ұстаз оны іздеп табуды үйретеді».

Зерттеу нәтижелері: Аталған жұмыс әр түрлі ресурс көздерінен жинақталған жүйе негізінде, және сандық, сапалық әдіс барысында алынған нәтижелер бойынша жазылып жан-жақты жоба ретінде қарастырылды. Жоба математика сабағында білім алушылардың қызығушылығын арттыруға мүмкіндік бере отырып әр оқушының сабақ барысында тапсырмаларды орындауға белсенділік артуын көздеу.

Қорытындысы: Қазіргі мектептерде түсіндірмелі және проблемалық оқыту түрлері бірге қатар қолданылады. Білім беру – оқытудың тәрбие мен дамытудың үздіксіз үдерісі. Белгілі балалар психологы Д.Б.Эльконин дәлелдегендей, 3-10 жас аралығындағы балалар біріккен мәдени – білім беру саласында ортақ өмірмен дами отырып, ортақ тәрбиеленіп, ортақ оқып үйреніп өмір сүру керек. Яғни бұдан шығатын қорытынды – бұл сабақтастықтың яғни бастауыш сатыда мазалайтын сұрақтар проблемалары біреу ғана. Ол баланың тілін ой-өрісін, қиялы мен шығармашылығын дамыту болып, жаңа заман талабына сай жан-жақты дамыған жеке тұлға ретінде оқытып тәрбиелеу.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Елбасы Н. Назарбаевтың 17.01.2014 ж. Қазақстан халқына Жолдауы. жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ.
2. Д. Рахымбек. Оқушылардың логика методологиялық білімдерін жетілдіру. Алматы. РКБ, 1998ж.

3. Б. Байжұманов. Оқушылардың психикалық даму ерекшеліктері. Бастауқыш мектеп, №12, 1998ж.
4. Математиканы оқыту методикасы. Ә. Бидосов.
5. «Тәрбие құралы» журналы.

ВОСПИТАНИЕ ОСНОВ ПАТРИОТИЗМА У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Клейн Анастасия, студент 2 курса КГКП

«Костанайский высший педагогический колледж»

Научный руководитель: Саулина Любовь Викторовна, преподаватель

Актуальность работы определяется неподдельным интересом государства к теме воспитания патриотизма на современном этапе построения Нового Казахстана. Сейчас, как никогда, обществу требуется новый тип личности, способный выстраивать конструктивный диалог, эффективное взаимодействие с окружающими, культивировать и носить в сердце любовь к Родине. В связи с глобализацией и интеграцией культур, в обществе ощущается нравственный голод, духовный вакуум и не серьезное отношение к культурному наследию, что на наш взгляд, связано с утрачиванием чувства патриотизма как одной из духовных ценностей народа.

Пламенным патриотом и «носителем Казахстана в своем сердце», примером для подражания можно назвать великого педагога - просветителя, нашего земляка Ибрая Алтынсарина. Он постоянно стремился раскрыть естественные основы нравственного поведения людей, их культурного и нравственного совершенствования на основе любви к Родине. Развитие и процветание страны зависит от силы и эффективности патриотического воспитания, от того, насколько глубоко идея Родины овладевает личностью, насколько ярко видит человек мир и самого себя глазами патриота. Патриотическое воспитание — основа нравственности. О важности правильного воспитания подрастающего поколения, в духе патриотизма, неоднократно в своих выступлениях заявляет и лидер нашего государства К.Ж. Токаев. Он подчеркивает, что патриотизм, в первую очередь, должен подкрепляться знаниями. Знаниями о своей семье, городе, стране.

Поэтому воспитание патриотизма необходимо начинать уже с дошкольного возраста, однако возникает проблема поиска путей и средств осуществления данного процесса. В связи с чем, цель работы заключается в определении особенностей патриотического воспитания детей дошкольного возраста и поиска эффективных форм и средств осуществления данного процесса.

Основными задачами исследования были определены следующие:

- изучить нормативные документы, психолого-педагогическую литературу по проблеме исследования;
- выявить особенности осуществления патриотического воспитания детей дошкольного возраста в дошкольной организации;

- определить эффективные формы и средства воспитания чувства патриотизма у детей дошкольного возраста;
- составить сборник «В лабиринтах патриотизма».

Можно отметить, что под казахстанским патриотизмом необходимо понимать ареал идей и чувств, которые формируются с самого детства под воздействием существующей политической культуры, исторически сложившегося сознания.

Однако патриотизму нельзя научить. Его надо воспитывать в полном смысле этого слова с пеленок, когда образное слово, эмоции, чувства значат больше, чем разум. Поэтому, на наш взгляд, наиболее сензитивным периодом для воспитания этого чувства является дошкольный возраст. Ведь чувство патриотизма, сродни чувству любви к матери: недаром слова "родина" и "мать" часто употребляют как синонимы. Оба эти чувства, являясь как бы врожденными, с возрастом получают развитие. И, если дошкольник всегда убежден в том, что его мама самая лучшая, то подросток уже понимает, что она может иметь какие-то отрицательные стороны характера, но, несмотря на это, продолжает любить свою мать как самого родного человека. Нечто подобное происходит и с развитием чувства патриотизма.

Воспитание патриотизма - очень тонкое дело, поскольку крайние его проявления граничат с такими страшными для общества явлениями, как шовинизм и национализм. Патриотическое воспитание не одновременный акт. Оно не может сводиться только к разовым мероприятиям. Процесс формирования патриотизма должен иметь собственную идеологию и целенаправленную систему. Мы предполагаем, что воспитание основ казахстанского патриотизма ребенка дошкольного возраста будет осуществляться эффективнее, если он будет построен на основе разработанной системы, так как этот процесс будет осуществляться на основе системного, личностно-ориентированного, коммуникационно - диалогического подходов.

Таким образом, система воспитания патриотизма предполагает реализацию следующих ее компонентов:

- Воспитание патриотизма в игровой деятельности.
- Воспитание в процессе организованной деятельности.
- Подготовка родителей к воспитанию патриотизма и совместные действия с семьей.

Причем, компоненты системы должны существовать, не обособлено, а наоборот, взаимодополнять друг друга, интегрироваться. На наш взгляд, наиболее значимым и эффективным компонентом в системе является игровая деятельность, так как игра является ведущим видом деятельности детей дошкольного возраста. Игра – это специфическая детская деятельность, в которой ребенок выражает окружающую действительность, выявляет свои знания, делится ими с товарищами.

Отдельные виды игр по-разному воздействуют на развитие детей: сюжетно-ролевые расширяют представление об окружающем и способствуют развитию речевого общения. Игры – драматизации помогают более глубокому пониманию произведений художественной литературы и активизируют речь.

Строительно – конструктивные развивают конструктивную способность и расширяют знания о геометрических фигурах и пространственных отношениях.

Однако игра будет активно воздействовать на ребенка, только в том случае, когда воспитатель обогащает ее содержание, правильно организует.

Особенно важное место занимают дидактические игры, обязательными элементами которых являются познавательное содержание и умственная задача. Многократно участвуя в игре ребенок прочно усваивает знания, которыми он оперирует. Игра, как свойственная ребенку деятельность позволяет упражняться в решении умственных задач без особого напряжения, поэтому, также, мы предлагаем использовать разработанные дидактические игры с содержанием патриотической направленности.

Опытно-экспериментальная работа осуществлялась базе детского сада № 2 в группе дошкольной подготовки. Проведен ряд диагностик на выявление уровня знаний детей о своем городе, стране и другие. Предложенная система позволила систематизировать и углубить представления и знания детей о родном городе, стране, о выдающихся личностях Казахстана. Дети были заинтересованы, активно участвовали в предложенных видах деятельности, проявляли творчество. Однако, возникли трудности при организации взаимодействия с родителями воспитанников. Некоторые родители не понимали значимости, проводимых мероприятий, не желали принимать участие в опросах, беседах, ссылаясь на большую занятость, что, безусловно, нас насторожило. Поскольку именно семья является важнейшим воспитательным потенциалом для ребенка. Вместе с тем, большая часть родителей группы шли на контакт, выполняли предложенные задания, помогали нам в реализации поставленных задач.

Таким образом, тема воспитания основ патриотизма у детей дошкольного возраста является злободневной и рассматривается как одна из приоритетных на государственном уровне. Наша работа была ориентирована на проектирование системы воспитания основ патриотизма у детей дошкольного возраста. Апробация системы и выявление уровня ее эффективности осуществлялась в ходе производственного обучения на базе детского сада. В результате повторных диагностик, нами была выявлена положительная динамика в вопросах воспитания патриотизма у детей дошкольного возраста.

Литература

1. Абдымананов С. Будущее страны — за патриотами // Экспресс К. - 2006. - 22 апреля. - С.6.
2. Маханева М.Д. Нравственно-патриотическое воспитание детей старшего дошкольного возраста [Текст] / М. Д. Маханева. - 2-е изд., испр. и доп. - М. : Аркти, 2005. - 70 с.
3. Насырова М. Воспитание патриота // Мысль. - 2006. - №1. - С.22-23.
4. Новицкая М.Ю. Наследие. Патриотическое воспитание в детском саду [Текст] : методические рекомендации / М. Ю. Новицкая. - М. : Линка-Пресс, 2003. - 197 с. - Библиогр.: с. 193-196.

ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАНЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН ДАМУЫ

Кумажанова Аружан Нурланова, 2-курс білім алушы

«Қостанай Гуманитарлық колледжі» мекемесі

Ғылыми жетекші: Жукеева Динара Болатбековна, арнайы пәндер оқытушысы

Өзектілігі: Қазіргі таңда мектеп жасына дейінгі балалардың арасында сөйлеу тілінің бұзылыс түрлері жиілеп барады. Сондықтан ол қазіргі қоғамда өзекті мәселе болып отыр. Ойын – мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті, қоршаған әлемді танудың жолы, ол арқылы балалар өздерінің сезімдік және өмірлік тәжірибесін байытады, өздерінің құрдастарымен және ересектермен қарым-қатынас жасайды. Дидактикалық ойын – бұл балаларды оқытудың ойын әдісі, жеке тұлғаны тәрбиелеуді жан-жақты дамыту құралы. Дидактикалық ойындар арқылы білім мен дағдылар бекітіледі. Баланың дамуының әр жас кезеңінде дидактикалық ойындар өзгереді, бірақ олардың барлығы дамуға, есте сақтауға, ойлауға, қиялға бағытталған, дидактикалық ойындар балаларды ережелерге сәйкес ойнауға үйретеді, ойын идеясын қамтиды. Ережелердің болуы балалардың өзін-өзі ұйымдастыруына, дұрыс мінез-құлық пен балалар арасындағы қарым-қатынасты қалыптастыруға жағдай жасайды.

Мәселе: Дидактикалық ойынның мәні балалардың ойын түрінде ұсынған, шешімдерді өздері тауып, белгілі бір қиындықтарды еңсеретін ақыл-ой мәселелерін шешетін фактісі болып табылады. Бала практикалық және ойын-сауық сияқты психикалық міндеттерді қабылдайды, бұл оның психикалық белсенділігін арттырады. Дидактикалық ойындар мен ойындарды оқыту әдістерінің мақсаты білім беру міндеттеріне көшуді жеңілдету болып табылады. Дидактикалық ойын оқытудың ойын әдісі ретінде екі түрі бойынша қарастырылады: оқыту-ойындары және дидактикалық ойындар. Бірінші жағдайда жетекші рөл балалардың жұмысқа деген қызығушылығын арттыруға, ойын жағдайын қалыптастыруға, бәсекелестің элементтерін енгізуге және т.б. әртүрлі ойын техникаларын қолдану тәрбиешіге тиесілі. Ойынның түрлі компоненттерін пайдалану сұрақтармен, бағыттармен, түсіндірумен, көрсетумен байланысады. Ойынның көмегімен тәрбиеші белгілі бір білімді таратып қана қоймайды, сонымен қатар балаларды ойнауға үйретеді. Балалар ойындарының негізі ойын оқиғаларының құрылысы туралы, нысандармен әртүрлі ойын әрекеттері туралы идеяларды қалыптастырады. Содан кейін бұл білім мен идеяларды дербес, шығармашылық ойындарға ауыстырылуы үшін жағдайлар жасалуы маңызды. Дидактикалық ойын балалар математикасын, ана тілін оқытуға, табиғат пен қоршаған әлемді тануға, сенсорлық мәдениетті дамытуға қолданылады. Дидактикалық ойын балаларды оқытудың бір түрі ретінде екі принципті қамтиды: білім беру (танымдық) және көңілді (ойын-сауық). Педагог бір уақытта педагог пен қатысушысы болып табылады. Ол үйретеді және ойнайды, балалар ойнайды, үйренеді.

Жұмыс мақсаты: Мектеп дейінгі балалардың тілін дамыту мақсатында дидактикалық ойындарды қолдану барысын зерттеу.

Міндеттері: жоғарыда көрсетілген зерттеу мақсатын жүзеге асыру үшін төмендегідей міндеттерді шешуіміз керек деп таптық.

- «дидактикалық», «ойын» ұғымдарының теориялық сипатын анықтау;
- ойын арқылы сөйлеу тілін дамытуды ұйымдастыру жолдарын анықтау және негіздеу;
- ересек топта ойын арқылы сөйлеу тілін дамытуға және сыни тұрғысынан ойлау технологиясы бойынша белсенділікті меңгертуге байланысты жұмыс түрлерін қолданудың тиімді жолдарын белгілеу.

Зерттеу нәтижелері: Ойын арқылы бала айналасындағы нәрседен өзіне қызықтысына ықыласы ауып, таңдап алады. Баланың бір ерекше қасиеті сөйлеуден еш жалықпайды. Ойын бала тілінің дамуына ықпалын тигізіп, таным белсенділігінің дамуына жол ашады. Қай бала болмасын ойынмен өседі, өйткені бала табиғатының өзі тек ойынмен байланысты. Ойын үстінде бала еш нәрсеге тәуелсіз. Ол өзін еркін ұстайды. Ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы, бәрін білуге деген талпынысы мен құлшынысы. Баланың білуге деген құштарлығы, сөйлеуі ойын үстінде қалыптасады. Осы мақсатта мен өзімнің зерттеу жұмысымда бала-бақшада ересек тобында жүзеге асырдым. Төмендегідей дидактикалық ойынға қойылатын талапты сақтадым. Мектепке дейінгі ересек жастағы балаларды 2-4 адамнан шағын топ құрып, дидактикалық ойындарды дербес ұйымдастыруға үйрету. Ойын ережелерін сақтай білуге үйрету. Ойын әрекетінің әр түрін қамтитын және балалардың жалпы дамуына көмектесетін түрлі дидактикалық ойындарды қолдану. Ойынды таңдауда балалардың жас ерекшеліктерін ескеру. Жалпы ережелер негізінде бірлескен дидактикалық ойындарға қатыса білуді тәрбиелеу. Зерттеу жұмысын бастамас бұрын балалардың білім дәрежесін сарапқа салдым. Зерттеуге қатысатын 10 баланы бөліп алдым. Ойналатын ойын түрін таңдадым. Сөздік қорды дамыту ісін ұйымдастыру жұмысында ойын сабағы ең негізгі орын алады. Тәрбиеші бақылау, заттарды қарау, сурет қарау, жұмбақ шешу және құрастыру, саяхат, ойын-сабақтарын ұйымдастыру барысында балалардың сөздік қорларын дамытады. Арнайы ойын-сабақ және сабақ мазмұнына қарай танымдық, дамытушы ойындарды, тапсырмаларды қолдану, балаларды заттарды бір-бірімен салыстыруға, оларды қасиетіне қарай ажыратуға және оны танып білуге үйретеді. Сөйтіп бала топтағы жасына сәйкес бағдарламалық міндетті меңгереді. Ойын ұйымдастыруда тәрбиеші өзі жетекші бола отырып, балаларды ойнай білуге, ойын ережесін сақтауға, әрі оларды ойната отырып, ойлануға бағыттайды, заттың атын немесе қасиетін есінде сақтап қалуға жол ашады, ойынға қызықтыра отырып зейінін, қиялын дамытады. Сонымен қатар ойын барысында бала үлкендермен, өз құрбыларымен қарым-қатынас жасайды. Әр бала өз жетістігіне қуанып, мәз болады. Сондықтан да ойын-тапсырмаларды таңдауда және іріктеуде балалардың жас және жеке ерекшелігін ескерген жөн. Сонымен балалардың сөздік қорларын дамытуда ойындарды, тапсырма-жаттығуларды қолдану үлкен нәтиже береді.

Қорытынды: Қорыта айтқанда, баланың сөздік қорын дамыту мен қатар, тілін дамыту да ойын арқылы жүзеге асады. Ұсынылып отырған дидактикалық ойындардың мақсатына сәйкес шарты нақты көрсетіледі. Бұл ойындарды оқу

іс-әрекетінде және оқу іс-әрекетінен тыс уақытта пайдалану арқылы баланың тілін дамыту мен қатар ойында өз шығармашылығымен жалғастыруға, ойын шартын дұрыс орындауға, белгілі бір нәтижеге жетуге, ұжымдық мақсатқа бағынуға, үлкендермен балалар арасында ынтымақтастық қарым-қатынас орнатуға болады. Сонымен балалардың сөздік қорларын дамытуда ойындарды, тапсырма-жаттығуларды қолдану үлкен нәтиже береді. Ойын арқылы балалардың сөздік қоры дамып, ауызша сөйлеу машығын игереді, таным белсенділіктері қалыптаса түсіп, ақыл-ойы өсіп жетіледі, әрі адамгершілік қасиеттер бойына сіңіреді.

Әдебиет

1. Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты.
2. «Мектепке дейінгі педагогика» С.Н. Жиенбаева; Р.К. Бекмағамбетова; А.Ж. Сыздықбаева; Ә.И. Бөлшекбаева
3. «Мектепке дейінгі педагогика» Ф.Н. Жұмабекова.
4. «Отбасы және балабақша» журналы
5. Ғаламтор-желісі www.Google. www.yandex

ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ НЕГІЗІНДЕ МҰҒАЛІМНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ – ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ДАМУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Қайратқызы Қаламқас, 3-курс,

Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Абдильдина Куляш Султановна. Лауазымы: педагогика ғылымдарының магистрі

Өзектілігі Қазіргі мектеп мұғалімі тұлғасының өзін-өзі дамытудың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері.

Мәселе Педагогикалық психологияда кәсіби өзін-өзі дамыту мәселесін көптеген ғалымдар зерттегені жайында ашып талдау.

Жұмыс мақсаты Тұлғаның өзін-өзі дамытудағы қазіргі қоғамдағы өзекті мәселелері.

Міндеттері Кәсіби өзін-өзі дамыту процесінің тиімділігі ғана емес, сонымен бірге оны жүзеге асыру.

Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында: педагогтердің кәсіби дамуы және жоғары мәртебесінің негізгі басымдықтардың бірі ретінде белгіленуі зерттелініп отырылған мәселенің өзектілігін айқындай түседі.

Сондықтан заманауи талапқа сәйкес болу үшін адам жаңа жағдаятқа жай бейімделіп ғана қоймай, оған өзгеріс енгізуге қабілетті болу үшін тұлға өзгеруі және дамуы тиіс. Педагогикалық психологияда кәсіби өзін-өзі дамыту мәселесін көптеген ғалымдар зерттегені жайында ашып талдау.

Зерттеу нәтижелері қазіргі мектеп мұғалімдерінің өзін-өзі дамытуы бойынша мынадай ұсыныстар беруге негіз болады. Яғни кәсіби және тұлғалық салаларына қатысты өзін-өзі дамыту қажеттілігін іске асыру, өзін-өзі тану және

өзін-өзі талдау тәсілдерін меңгеру; шығармашылықты дамытуға, біліктілігін көтеруге, өз бетімен білім алуға, педагогикалық инновацияларды үйренуге, оқыту әдістемесі саласындағы эрудиция мен құзыреттілікті арттыруға баулудың қажеттілігін айқындайды. Сонымен өз бетімен білім алуын заманауи мектеп мұғалімінің кәсіби өзін-өзі дамытуының ажырас бөлігі деп қарастыруға болады. Ол оқу кедересінің сапасы мен тиімділігін арттыруға және мұғалімнің өзін-өзі жетілдіруге ықпал ететін жалпы мәдениетті, заманауи педагогикалық идеялар мен технологияларды игеруіне бағытталған ерікті іс-әрекет болып табылады.

Қазіргі мектеп мұғалімі тұлғасының өзін-өзі дамытуының психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін айқындау «өзін-өзі дамыту» ұғымының мәнін ашумен тығыз байланысты. Бүгінгі таңда «өзін-өзі дамыту» ұғымына сөздіктер мен энциклопедияларда бірқатар анықтамалар берілген: - сыртқы күштердің әсерінсіз-ақ өз бетінше даму; - тәуелсіз жаттығулар арқылы адамның ақыл-ойының дамуы немесе физикалық дамуы; - адамның ішкі белсенділігіне байланысты дамуы, өсуі, дамуы үшін өзімен жұмыс істеуіне ішкі қабілетінің болуы; - сыртқы факторларға қарамастан ішкі себептердің күшімен жүретін даму. В.Е.Степанова философиядағы тұлғаның өзін-өзі дамытуының негізгі тәсілдерін талқылап, келесі тізімді ұсынады: 1) адамның өзін-өзі жетілдіруі; 2) рухани шығармашылық іс-әрекет арқылы өзін жақсартуы; 3) өзін басқалармен іс-қимыл арқылы жүзеге асыруы; 4) өмірдің мәнін шығармашылық тұрғыдан іздеуі.

Жаһандану заманында өсіп келе жатқан Қазақстандық жастарға ұлтымыздың ғасырлар бойы қалыптасқан ұлттық тәрбиемізді беру өте маңызды, оның ұмыт болып бара жатқан тұстарын заман ағымына үйлестіре отырып, рухани жаңғыртуымыз керек. Қазіргі кезде, бәсекелестікке қабілетті, білімді тұлға қалыптастырумен бірге оны өз елінің патриоты етіп тәрбиелеу өте маңызды. Мәселен, білімге құштар Қазақстандық жастардың көпшілігі жалпы орта білім беретін мектеп, колледж және жоғары оқу орындарын бітіргеннен кейін экономикасы дамыған мемлекеттерге барып, білім алады да, оны бітіргеннен соң, сол елде қызмет атқарып, тіптен, осы елдің азаматтығын алып, елімізге қайтпай жүрген азаматтар саны көбеюде. Қазіргі кезде бұл үрдіс «ақылды мидың көшуі» депте аталады. Осылайша, ақылды және тәрбиелі азаматтарымыз шетел асып кете берсе, ұлан-ғайыр территориясы бар, дүниежүзінде жер көлемі бойынша тоғызыншы орынға ие елімізді кімдер дамытады, кім қорған болып басқарады? Демек, біз жастарымызға патриоттық тәрбиені бере алмай жатқан болармыз. Осы себептерменде еліміздің әрбір азаматтарын ұлттық тәрбие негізінде рухани жаңғырту өте маңызды.

Ойымша, Отан тағдырын өз тағдырындай қабылдап, өз елінің бүгіні мен болашағы үшін жауапкершілікті сезіне білетін қазіргі ұлттық тәрбие мұратының нәтижесіне алғашқылардың қатарында отбасыдан алған тәрбиені ұштастыра отырып, мектеп мұғалімінің, болашақ жас мұғалімдердің қосатын үлесі көп деп білемін. Сол себепті, осы тақырыпты таңдауымның да себебі, қазіргі таңда заман талабына сай ақпараттық жүйе дамып тұрған заманда үздік маман иесі болып, артымыздан еріп келе жатқан жастарға қоғам болып ұлт

болып қандай тәрбие бере аламыз, және даму жолында не маңызды екенін ашып зерттедім.

Қазіргі қоғамның мамандарға талабы күн сайын өзгеріп отырады, әр кезде жаңалары пайда болып отырады. Мамандар өздерінің кәсіби қызметінде сауатты ғана емес, сонымен қатар үнемі өзін-өзі дамытуға ұмтылдыратын өзгермелі жағдайларға икемді болуы керек. Осыған байланысты қазіргі заманғы мектеп мұғалімі тұлғасының өзін-өзі дамыту қажеттіліктерін қанағаттандыруға арналған жоғары кәсіптік білімнің де, үздіксіз білімнің де рөлі артып келеді. Өзін-өзі дамыту – бұл белгілі бір мотивтердің әсерінен және өзін-өзі тану негізінде адамның таңдау жасау, жауапкершілікті сезіну және мақсаттарға жету қабілеттерімен анықталатын іс-әрекет жүзеге асырылатын үздіксіз үрдіс.

Зерттеу нәтижелері Әдістеме бойынша алынған мәліметтерді зерделеу кезінде қазіргі мектеп мұғалімдерінің кәсіби-педагогикалық іс-әрекетте өзін-өзі дамытуының орташа деңгейі басым екені анықталды: педагогикалық іс-әрекет жобасын бағалауы (38%); өзін-өзі дамытуға ұмтылу (32%) және жеке тұлғаның өз қасиеттерін өзіндік бағалауды дамыту деңгейі (30%).

Қорытындылар Қазақстандық тұлға ұлттық тәрбие негізінде рухани жаңғыруды өзінен бастағаны абзал. Елдің болашағын, рухын биікке көтеретін біз мұғалімдер сондықтан болашақ ұрпаққа жақсы тәрбие беру керекпіз. Мұғалім басты қызметі жаңа қоғамға сай, көкірегі ояу, тәртіпті де тәрбиелі, оңды-солын білетін жақсы азамат пен азаматша қалыптастыру.

Әдебиеттер тізімі

1. Белсенділікке бағытталған көзқарас // Мектепті басқару. «Бірінші қыркүйек» баспасының газеті. 2011 ж., №9, 14-15 б
2. Ботабаева Ә.Е. Ұлттық тәрбие негізінде рухани жаңғыру: монография. Алматы: New book, 2021.179 б
3. Жүйелік-белсенділік тәсілі аясында сабақты ұйымдастыруға арналған әдістемелік нұсқаулар. <http://omczo.org/publ/393-1-0-2468>
4. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 988 қаулысы.
5. Послание Президента К.Ж.Токаева от 1 сентября 2021 года. <https://stan.kz/tokaevtin-tapsirmasi-bolashak-bagdarlamasina-kanday-ozg-359193/>

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БАҒЫТ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Қуанышбай Роза Нұрланқызы, IV курс,
«Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі»КМҚМ
Ғылыми жетекші: Ақылбекова Луиза Бекетқызы
Педагогика ғылымдарының магистрі

Зерттеудің өзектілігі: Дүние туралы білімнің барлығы, оның ішінде мектептегі пәндер де педагогикалық білім арқылы қабылданады. Ұлттық педагогика - ақыл-ойдың гимнастикасы мен негізгі қарым-қатынас құралы ғана емес, ұлттық болмысты қалыптастырудың негізгі құралы. Қазіргі заманда ең дамыған елдердің байлығының өлшемі білімді өндіру, тарату және тұтыну болса, ал қоғамның әлеуметтік стратификациясы білімге деген көзқараспен, оны жасау және пайдалану мүмкіндіктерімен анықталатын болады. Сондықтан білім сапасын арттыру Қазақстан үшін де, бүкіл әлем қауымдастығы үшін де өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Жаңа ұрпақтың бастауыш білімінің мемлекеттік стандарттары білім берудің мақсаттарын, міндеттерін және нәтижелерін қайта қарастыра отырып, оқу-тәрбие үдерісінің құрылымына, мазмұнына және ұйымдастырылуына елеулі өзгерістер енгізуді көздейді.

Зерттеудің мәселе: Білім беру мақсаты негізгі құзыреттіліктерді қалыптастырумен байланыстыра бастады. Негізгі құзыреттердің бірі-коммуникативті құзыреттілік болып табылады, өйткені бүгінгі күні қарым-қатынастағы сауаттылық пен құзыреттілік адамның өмірдің кез келген саласында табысты болуының факторларының бірі болып табылады, ал оқушылардың коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру оқу үдерісінің сапасын арттыруға әкеледі. Әртүрлі жағдайда әртүрлі адамдармен сенімді қарым-қатынас жасауға мүмкіндік беретін тілді еркін меңгеру - қазіргі өмірдің оқушы алдына қойған жаңа мақсаттарының бірі. Сондықтан ауызша және жазбаша ойды дәйекті жеткізу, жазылғанды талдап, жетілдіру, талқыланатын мәселе бойынша азаматтық пікір айта білу, пікірталас кезінде әдептілік пен нанымдылық дағдыларын қалыптастыру маңызды бағыттардың бірі болып табылады.

Жұмыс мақсаты: педагогикалық бағыт арқылы бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру жолдарын қарастыру. Жаңа бағыт арқылы оқушылардың ой-өрісін дамытып, тілдік дағдыларын қалыптастыру.

Міндеттері:

- Коммуникативті құзыреттілік туралы кеңінен қарастыру;
- Коммуникативті құзыреттіліктің тиімділігін зерттеу;
- Зерттеу жұмысын ұйымдастырып, талдау жүргізу.

Коммуникативтік құзыреттілік бірқатар маңызды міндеттерді шешумен қатар өнімді өзара іс-қимылды, оның ішінде басқа да көзқарас пен бағыттарды ұстанатын басқа ұлт өкілдерімен қарым-қатынас диалогына түсе отырып, жанжалдық ахуалды шешуді жүзеге асыруға және жалпы нәтижеге қол жеткізу үшін түрлі позициядағы адамдармен топта қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді. Білім беру нәтижелері ретіндегі құзыреттіліктер:

- проблеманың шешімін табу құзыреттілігі (өзіндік менеджмент);
- ақпараттық құзыреттілік;
- коммуникативтік құзыреттілік деп белгіленді.[4]

Оқушы оқу субъектісі болғандықтан, педагог тек ойлау үрдісін басқаруды емес, сонымен бірге оқушының қарым-қатынас үрдісіндегі коммуникативтік құзыреттілігін дамытудың тиімді жолдарын қарастырған жөн.[1]

Зерттеу нәтижелері: Зерттеу жұмысы Шоқан Уалиханов атындағы № 1 жалпы орта білім беретін мектебінде жүргізілді. Зерттеу барысында түрлі әдіс тәсілдер мен ақпараттық жүйе кеңінен қолданылды. Коммуникативтік құзыреттілік нөлден туындамайды, ол қалыптасады. Кез келген басқа құзыреттер сияқты, оны қызметтен тыс қалыптастыруға болмайды. Оның қалыптасуының негізі – адамдардың қарым-қатынас тәжірибесі. Тәжірибе барысында оқу процесінде білім, білік және дағдыны тексерудің әртүрлі формаларын пайдаланылды.

Бастауыш сыныптағы барлық пәндерден арнайы әдіс-тәсілдерді қолдана отырып оқушылардың коммуникативтік құзыреттілік деңгейін арттыруға болады. Осы аталған жұмыстар мен тапсырмаларды тәжірибе барысында қолданып көру арқылы мол нәтиже көре алдық. Педагогикалық бағыт арқылы бастауыш сынып оқушысының коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда түрлі әдіс-тәсілдер қолданылды.[3]

Қорытынды Зерттеу жұмысының тақырыбы бойынша зерттеу бағдарламасы жасалынды. Зерттеу бірнеше кезеңнен тұрды:

1 кезең: деректер қорын жинақтау

2 кезең: экспериментті ұйымдастыру және өткізу

3 кезең: эксперимент нәтижелерін өңдеу.

Анықтау экспериментінің нәтижелеріне сүйене отырып, келесі қорытындыларды жасауға болады: қазіргі кезде бастауыш мектепте пәндерді оқыту барған сайын айқын коммуникативті бағытқа айналуға. Бастауыш сыныптарда оқытудың маңызды міндеті - оқушыларды өз ойын жеткізе білуге үйрету. Бастауыш сынып мұғалімдері оқушыларды алғашқы қадамдарынан-ақ мағыналы, дайын, түсінікті, түсінікті, дұрыс тұжырымдарға дағдыландыру керек. Бос сөзбен, ретсіз сөйлеумен, қайталаумен, тандалған тілдік құралдардың көмескілігімен күресу қиын іс. Коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру процесі ұзақ және біршама күрделі. Сондықтан да төл сөзге деген қызығушылықты ояту, тыңдауға, сөйлеуге, құрастыруға, дұрыс жазуға үйретудің маңызы зор. Түрлі пәндерде арнайы әдістерді қолдану арқылы оқушыларды дамыту олардың қоғаммен байланысын да негіздейді. Зерттеу жұмысы бойынша зерттеу мақсатына жеттік. Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік құзыреттілігін дамыту кезінде педагогикалық бағыттың рөл зор. Зерттеу міндеттері толық жүйеленді. Ең алдымен коммуникативтік құзыреттілік дегеніміз не екендігіне толықтай тоқтала өтіп, оның арнайы жүйелері қарастырылды. Зерттеу жұмысы жасалып, нәтижелер айқын түрде талданды.

Мектеп - білім мен тәрбиенің ошағы болса, ұстаз - мектептің жүрегі. Әсіресе бастауыш сынып мұғалімі оқушыларға өте жақын адам. Тарихтың қатпарлы парақтарын ақтарып қарасақ, көптеген ұлы тұлғаларымыз бала оқытуға оны тәрбиелеуге барынша үлестерін қосты. Болашақ ұстаз ретінде түрлі зерттеу мәселелерін зерделей қарап, білім мен тәрбиені оқушы бойына сіңіру үшін зор еңбек сіңірілуі керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған әдістемелік құрал»/ Нуркенова Г.А., Байжулданова Г.Б./ Семей 2017
2. «Бастауыш мектеп» Республикалық ғылыми-әдістемелік және педагогикалық журнал/ 2021 №6
3. «Дидактикалық материалдар»/ Жұмабаева Ә.Е./Алматы 2015
4. Коммуникативтік құзыреттіліктің маңызы» Мамыров А.Ж./ 2018 (мақала)
5. Оқушылардың сөйлеу дағдысы»/ Жумабаев Д.Б./ 2016

ВЗАИМОСВЯЗЬ АГРЕССИИ У ПОДРОСТКОВ И СТИЛЯ ВОСПИТАНИЯ В СЕМЬЕ

Куреной Кирилл, студент 1 курс, КГКП

«Костанайский колледж автомобильного транспорта»

Научный руководитель: Кожевина Шамяля Шамилевна, педагог-психолог
Ештаева Мадина Маратовна, социальный педагог

В наше время большое внимание уделяется семье и подрастающему поколению. Семья — это первый социальный этап в жизни человека. Основная характеристика семейного воспитания состоит в том, что оно эмоционально по своему содержанию и включает любовь родителей к детям и взаимное чувство детей к родителям. Теплота домашнего микроклимата, комфорт домашней среде побуждают ребенка обучать правилам, которые существуют в семье, поведению, отношениям и стремлениям. Чтобы семья могла успешно воспитывать детей, родители должны знать основные педагогические требования и создавать необходимые условия для воспитания ребенка в семье. Ведь общеизвестно, что семья оказывает большое влияние на формирование направленности поведения ребенка. Исследование подростков с деструктивной и асоциальной ориентацией на агрессивное поведение, а также предрасположенность к физической, вербальной, косвенной агрессии и негативу позволило выявить стили семейного воспитания, вызывающие указанные выше поведенческие нарушения.

Подростковый возраст - возраст, занимающий важное место в общем процессе онтогенетического развития человека. В этот период значительно расширяется сфера деятельности подростка, качественно меняется его характер. Этот возраст отличается радикальными изменениями, связанными с перестройкой ранее сформированных психологических структур и возникновением новых образований. Здесь закладываются основы сознательного поведения, вырисовывается общее направление в формировании нравственных представлений и социальных установок.

Цель изучить взаимосвязь агрессии и стиля воспитания в семье.

Объект исследования: агрессия и агрессивное поведение подростка.

Предмет исследования: агрессия и агрессивное поведение подростков в семьях с различными стилями воспитания

Общей гипотезой нашего исследования является предположение о том, что существует взаимосвязь между стилем воспитания и агрессивным поведением подростков.

Частной гипотезой выступает предположение, что авторитарный стиль семейного воспитания будет способствовать высокому агрессивному уровню подростков.

Задачи исследования:

1. проанализировать психолого-педагогическую литературу по проблеме исследования;
2. дать характеристику стилей семейного воспитания;
3. раскрыть понятие психологическая сущность агрессивности;
4. провести эмпирическое исследование с подростками;
5. составить рекомендации для подростков и родителей.

Практическая значимость: заключается в том, что по результатам научной работы разработаны психолого-педагогические рекомендации родителям и подросткам, которые могут быть использованы психологами в школе/колледже, при профилактике и коррекции агрессивного поведения подростков, а также в процессе психологического просвещения их родителей.

База исследования: Костанайский колледж автомобильного транспорта

В исследовании принимали участие 32 подростка, которые составили экспериментальную и контрольную группы.

В состав экспериментальной группы вошли ученики, состоящие на внутриколледжном учете и учете в полиции, дети из неблагополучной и неполной семьи – в общем количестве – 16 человек. В контрольную группу вошли подростки из полной благополучной семьи – 16 человек.

В своей работе мы использовали следующие методики:

1. Опросник «Анализ семейных взаимоотношений» (Методика АСВ) (Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. В.)
2. Опросник уровня агрессивности Басса – Дарки

Для исследования семейных взаимоотношений с родителями наших испытуемых, находящихся в экспериментальной группе был проведен опросник «Анализ семейных взаимоотношений» Эйдемиллер Э.Г. и Юстицкис В. В. В результате полученных данных, можно сказать, что родители, чьи дети находятся в экспериментальной группе, у них проявляется эмоциональное отвержение, к сожалению, практически у всех родителей данный тип семейного воспитания, что говорит нам о том, что к своим детям подросткам родители утратили эмоциональный контакт, имеется дистанция в общении между родителями и детьми. Эмоциональное отвержение формирует и усиливает у подростков черты инертно-импульсивной (эпилептоидной) акцентуации личности и эпилептоидной психопатии, ведет к декомпенсации и формированию невротических расстройств у подростков с эмоционально-лабильной и астенической акцентуациями. Также у данных родителей наблюдается по результатам диагностики жестоком обращении, которое проявляется в эмоциональном отвержение, могут быть наказания подростков,

могут применяться какие-либо запреты (лишения), вплоть до избиений и истязаний, неудовлетворения потребностей своих детей.

Результаты родителей контрольной группы показывают нам, что ни один из типов воспитания не выделяется, что в свою очередь позволяет нам сделать вывод о том, что среди родителей подростков контрольной группы не проявляется нарушения в воспитательном плане.

Далее было решено, для выявления агрессивного поведения провести методику Басса-Дарки. В экспериментальной группе выявлены подростки с высоким уровнем вербальной агрессии, физической агрессии, негативизмом, что в свою очередь позволяет нам сделать вывод, что подростки могут выражать свой негатив через крики, нецензурную речь, словесных угроз. Также они могут применять физическую силу, при сильном негативном эмоциональном состоянии. У некоторых подростков в группе, наблюдается высокий результат по шкале «Обида», что позволяет нам сделать вывод о том, что у подростков проявляется зависть и ненависть к окружающим за действительные и вымышленные действия.

У подростков контрольной группы в основном наблюдается косвенная агрессия, которая может проявляться неосознанно самим субъектом агрессии, агрессивное поведение будет направлено против какого-то лица или предмета.

ВЫВОД:

В ходе проведенного исследования выявлено, что родители подростков экспериментальной группы проявляют в воспитании своих детей эмоциональное отвержение, не проявляют эмоционального контакта, между детьми и родителями своего рода «Стена», также данные родители могут позволить по отношению к своим детям физическое насилие, приветствуют жестокое обращение и наказание. Поэтому считаю, что закашливание агрессии у подростков экспериментальной группы оправданно. Ведь не видя материнской или отцовской доброты и ласки, не слыша добрые слова в свой адрес, подростки не научились относиться уважительно, по-доброму к другим людям. Не стоит забывать, что данные дети из категории не благополучная семья, не полная семья, состоящие на учете в колледже либо полиции.

Полученные нами данные в ходе исследования в значительной мере подтверждают гипотезу о том, что уровень проявления агрессивности подростков напрямую зависит от выбранного стиля воспитания в той или иной семье.

Таким образом, роль семьи в обществе несравнима по своей силе ни с какими другими социальными институтами, так как, именно в семье формируется и развивается личность человека.

Список использованных источников

1. Агрессия у детей и подростков: Учебное пособие / Под ред. Н.М. Платоновой. — СПб.: Речь, 2006.— 336 с.
2. Райгородский Д.Я. Родители и дети: Хрестоматия: Учеб. пособие по педагогике. - Самара: Бахрах-М, 2003. - 784 с.
3. Фурманов, И.А. Детская агрессивность: психодиагностика и коррекция [Текст] / И.А. Фурманов. – Минск.: Литера, 1996. – 296 с.

4. Шубина, А.С. «Педагогическая работа с детьми из неблагополучных семей» [Текст] / А.С. Шубина // Семейная психология и семейная терапия. – 2006. - № 4. – С. 13-16.
5. Эйдемиллер Э.Г. Методы семейной диагностики и психотерапии. Методическое пособие / Серия: "Психодиагностика: педагогу, врачу, психологу (Вып. 1). Под общей редакцией д.м.н; проф. Л.И. Вассермана. – М.: «Фолиум», 1996. – 48 с.

ЧТО МОЖЕТ ЗАМЕНИТЬ ГЛАЗА ЧЕЛОВЕКУ?

Коляденко Яна, студент I курса,
КГКП «Аркалыкский политехнический колледж»
Научный руководитель: Алибаева Сара Ануарбековна.

Актуальность: зрение дает людям 90% информации, воспринимаемой из внешнего мира, и принадлежит к числу интереснейших явлений природы. Над изучением зрения и его тончайших механизмов работают сотни исследователей во многих лабораториях мира. Хорошее зрение необходимо человеку для любой деятельности: учебы, отдыха, повседневной жизни. И каждый должен понимать, как важно оберегать и сохранять зрение. Дефицит движений современного человека неизбежно пагубно отражается и на функциональных свойствах зрительного анализатора - наших глазах. С другой стороны, чрезмерные информационные нагрузки на глаза и мозг приводят к серьезным нарушениям и заболеваниям. В развитых странах каждый четвертый - близорукий. Нарастают и возрастные изменения глаза, приводящие к дальнозоркости. И особенно остро в последнее время этот вопрос встал из-за пагубного влияния дисплеев и компьютеров на зрение.

В предложенной научно-практической работе по психологии «Что может заменить глаза человеку?» автором была изучена литература, в которой написано, что могут глаза и что могут руки. На основании полученной теоретической информации студент 1 курса составил список экспериментов, чтобы выяснить, что могут глаза и что могут руки и проверил достоверность этих экспериментов на практике, проведя его среди своих одноклассников.

Проблема: в ходе экспериментов выяснить: действительно ли можно рукой заменить зрение человека.

Цель работы: придумать эксперимент, чтобы выяснить может ли рука заменить глаза зрячему человеку, и человеку с нарушением зрения, и оформить результат эксперимента графически (в виде рисунка) для представления выявленной информации одноклассникам и студентам 1-2 курса.

Задачи:

- Изучить литературу, в которой написано, что могут глаза и что могут руки;
- Составить список экспериментов, чтобы выяснить, что могут глаза и что могут руки;
- Провести эксперименты, убедиться в их правильности;

- Зарисовать результаты экспериментов в виде рисунков;
- Представить свои рисунки одногруппникам для обсуждения;
- Подвести итоги, сделать вывод: может ли рука заменить глаза.

Результаты исследования: В ходе работы над исследовательской работой оформлена в таблицу описание эксперимента (чтобы его мог провести любой студент) и рисунки, которые показывают «Что может заменить глаза человеку?»

Выводы:

Эксперименты среди студентов колледжа показали, что часть студентов, имеющих проблемы со зрением не следят за здоровьем в целом. У каждого четвертого студента есть проблемы со зрением, и каждый второй не следит за его ухудшением или улучшением, и не делает специальных упражнений. В ходе исследования была отмечена низкая информативная грамотность студентов колледжа. Решающим аспектом в этом вопросе должно стать целенаправленное формирование и закрепление осознанной, основанной на глубоких знаниях и убеждениях, мотивации физической закалки, устойчивой привычки постоянно заботиться о своем здоровье самостоятельно. Необходимо увеличение образовательного компонента в содержании учебного материала, необходимого для освоения студентами системы знаний в области оздоровительной физической культуры, формирование интереса к здоровому образу жизни, психологии.

Литература

1. Литвак А.Г. Психология слепых и слабовидящих: учеб. пособие / А.Г. Литвак ; Рос. гос. пед. ун-т им. А.И. Герцена. - СПб. : Изд-во РГПУ, 1998. - 271 с.
2. Сеченов И.М. Участие органов чувств в работе рук у зрячего и слепого // Избранные философские и психологические произведения. - М., 1947.
3. Сеченов И.М. Осязание как чувство, соответствующее зрению // Избранные философские и психологические произведения. - М., 1947.

ОҚУ ЖҮЙЕСІНДЕ РЕЛАКСАЦИЯ ӘДІСІН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Қуандық Нұрбақыт, 1- курс, №2 Алматы мемлекеттік
гуманитарлық - педагогикалық колледжі

Ғылыми жетекші: Адырбекова Алия Демеуовна , география пәні
мұғалімі, педагогика ғылымдарының магистрі

Өзектілігі: Қазақстандағы салауатты өмір салтын дамытудың бастамасы мектепке дейінгі, орта және кәсіптік оқу орындарында заман талабына сәйкес денсаулықты сақтау және ынталандыру технологияларының бірі – релаксация әдісін қолдануды ұсынамын. Бұл адам ағзасының анатомиялық, физиологиялық, психологиялық жүйке жүйесінің, танымдық ой - өрісінің дамитын кезеңі болып табылады. Ағзаның дұрыс өсіп дамуы үшін денсаулыққа қажетті ойын – жаттығулар, әуендік медитация, арман - қиял суреттемелер, бір

- біріне диалогты жылы сөздер жүйелі жүргізілуі баланың жүйке - психикалық мазасыздануының алдын алуға, өз – өзіне деген сенімділігін арттыруға, дене тұлғасының сымбатты болуына, өмір сапасының жақсаруына әсер етеді.

Мәселе: Жақында «Қара жәжік» атты кинофильмде қыз өзіне қол жұмсағаны мені қатты ойландырды. Қазақстанда мұндай жағдайлар жас өспірімдер арасында жиі болатыны байқалуда. «Ел боламын десеңіз, бесік баласынан түзе» - деп аталарымыз айтқандай, қиындыққа төзімді заманымызға сай, бәсекеге қабілетті азаматтарды қалыптастыру үшін отбасы жақындарынан бастап, құрбы –құрдас достары, орта ұжымы және арнайы кәсіби мамандар бірлесе жұмыс жасауы қажет деп білемін. Адамдар арасында қарым- қатынас мәдениетін сақтау, адамның психикалық ахуалын ескеру маңызды. Сондықтан қазіргі кезде релаксация мүмкіндігі шексіз арнайы әдіс болғандықтан зерттеу жұмысымды жүргіздім.

Мақсаты: Қоғамда адамдардың салауатты өмір сүруге, бақытты сезінуге релаксация әдіс- тәсілдерін ұсыну. Адамдарға медитация жасауға кеңес беру және жағымды эмоциялар сыйлау. Қазақстанда оқу жүйесінде релаксация әдісін жүйелі қолдануды енгізу.

Міндеттері:

- Ересектер мен балалардың психикалық дамуын жетілдіру
- Бұлшықеттердің жұмысын жақсарту
- Күйзелістен арылу жолдарын білу
- Түрлі сипаттағы ойындар, тренингтер өткізу
- Салауатты өмір салтын ұстану
- Уақытты тиімді пайдалануды үйрену

Релаксация – бұл адам ағзасының психологиялық және физикалық босансу қабілеті. Шындығында, релаксация әдісінің адамға пайдасы өте зор. Бұл ұзақ жылдар бойында йога, шығыс жекпе – жегінде, өзін – өзі рухани жетілдіру және өзін – өзі дамыту процесінде қолданылып келген әдісі релаксация практикасы. Күнделікті өмірде релаксация денені нығайтуға көмектеседі, стрессті және эмоционалдық шиеленісті жеңілетеді, тыныштандырады, ішкі органдардағы оттегінің мөлшерін көбейту үшін дұрыс және терең тыныс алуға үйретеді. Релаксация технологиясын зерттеп, өз тәжірибесінде неміс дәрігер – невропатологы И.Д. Шульц пен американдық психолог Э. Якобсен, психофизиолог Р.Д. Джейкобсон эмоциялардың көрінісінде бұлшықет релаксациясын қолданып, көптеген жағымды нәтижелерге қол жеткізгендігін дәлелдейді. Содан бастап бұл ұғым қалыптаса бастады.

«**Релаксация**» - латынша «**relahatio**» – тынығу, босансу деген мағынаны береді. Мысалы, өткізгіштің электрондары тепе – теңдігі қалпына 10 - 15 сек ішінде келсе, жер қыртысындағы кристалды құрылымдардың тепе – теңдігі геологиялық дәуірлерге созылады. Сол сияқты адам ағзасын қалыпты физиологиялық, психикалық тепе – теңдігін реттеуде, тыныштандыруда релаксация әдісі көмектеседі. Американдық психофизиолог Р.Д. Джейкобсон өз еңбегінде бұлшықет релаксациясының жүйке жүйесін қозудан арылтып, оның

демалуына және тепе – теңдікті қалпына келтіруге көмектесетінін дәлелдеді. Осы фактіге сүйене отырып, психофизиолог Р.Д. Джейкобсон прогрессивті бұлшықет релаксациясы деп аталатын қарапайым тиімді әдістерді жасады.

Релаксация кезінде дененің физиологиялық көңіл - күйі өзгереді, қан қысымы жоғарылайды, жүрек соғу жылдамдығы жиілейді, ас қорыту жұмысы бәсеңдейді, ағзада адреналин және кортизол сияқты гормондардың түзілуін арттырады, бірер уақытта физиологиялық релаксация қан қысымын, жүрек соғу жылдамдығын, ас қорыту функциясын және горманольды деңгейлердің қалыпты жағдайына оралуына көмектеседі.

Ең бастысы, оны дұрыс және шебер қолдана білу. Релаксация ерікті және еріксіз болуы мүмкін. Қазіргі кезде ересектерде ғана емес, бала бақша, мектеп жасындағы балалардың өмірлік жүктемелері, оқу бағдарламасы, спорттық секциялар, шығармашылық жұмыстары (олимпиада, конкурс т.б.) ғаламтор желісінен ақпараттар мөлшері физикалық және эмоционалдық тұрғыда шаршатады. Белсенді өмір сүру салты, отбасылық жағдайлар, топ –ұжымдық қарым –қатынас, шамадан тыс жүктеме күйзеліске (стресс, депрессия) жеткізеді.

Қазіргі таңда кейбір балалардың ынжық, өз ойын еркін айта алмайтын, ата – ананың, үлкендердің демеуімен жүреді. Ол баланың отбасылық жағдайына немесе өз ортасына байланысты болуы мүмкін. Баланың солай іштей тынып, сыр сақтап жүруі бала денсаулығын құртады. Мұндай жағдай өзімнің тобымда құрбыларымның арасынан Мақсат пен Айнұрдан байқалады. Оқу жылынан бастап, олардың мінездерінің ерекше, тұйық екендігі мені ойландырды. Зерттеу объект ретінде бақылай бастадым. Пікір алмасып, дос болуға белсенділік көрсете бастадым. Сауалнама, тест жұмысын жүргіздім. Осындай жағдайды кейбір ата-аналар тіпті байқамайды. Әрдайым балаға көңіл бөлуге уақыттары болмайды, жұмысбасты, тіршіліктің тәлкегімен ұмытып та жатады. Баламен сырласатын, оның ішкі жан-дүниесіне үңіліп түсінетін маман – ол мұғалім мен психолог болуы міндетті. Психолог релаксация әдіс - тәсілін шебер қолданып, қыры мен сырын талдап баланы тығырықтан шығаруға мүмкіндік береді. Релаксация әдісін тек мамандар психологтар ғана емес, баламен жұмыс жасайтын тәрбиеші, мұғалімдер мен оқытушылар, тіпті қимылсыз офис мамандары да білгені жөн.

Зерттеу нәтижесі: Бала кезімнен адам психологиясын, мінез – құлқын зерттеу қызықтыратын еді. Алғашқы жана ортаға түскенімде бейтаныс құрбыларымды тануға тырыстым. Соның ішінде менің тобымда Мақсат пен Айнұрды бақылап жүретінмін. Олардың сабаққа деген мүлдем ынтасы жоқ, қойылған сұраққа ұзақ ойланып жауап беретін экстраверт тұлғалар. Құрбылар арасынан оқшауланады, әңгімеге тартып көретінмін, ортаға дұрыс ашыла алмайды, қандай проблемалар мазалайды екен деп өзіме сұрақтар қойып осы ретте зерттеу жұмыстарын жүргіздім. Релаксация әдісін қолдануды ұсындым, жаттығуды қайталауға ерінеді, ұялып күле береді. Екеуінің мінез құлқын, ішкі жан қорқынышын зерттеп білуге кірістім. Біріншіден, Мақсатқа мінез ауытқушылығын анықтау бойынша сауалнама жүргіздім. Тест 88 сұрақтан тұратын 10 шкаладан құралған. <Иә> және <Жоқ> жауаптарымен белгілейді.

Мысалы: Әдетте сен ашуланасың ба? Тез жылап қаласың ба? Өмір саған қиын болып көрінеді ма? және т.б. Шкала бойынша ұпай саны саналды. 12 ұпай жинап, Мақсат тұйықтығымен және нақты дүниеден оқшалануымен ерекшеленді. Алайда ішкі дүниесі фантазияға толы. Ал Айнұрға басқа тәсіл ұсындым. Ақ параққа қоршаған ортадағы бейнелерді суреттеп салу арқылы көңіл – күйін анықтауға тапсырма берілді. Бұл армандау, қиялдау дегенді білдіреді. Айнұр суреттердің үлкендігіне байланысты өзін ортада еркін жан сезіне біледі.

Зерттеу нәтижесінде, екеуіде көпке ашыла алмаса да болашақтарына зор сеніммен қарайтын жандар екендігі анықталды.

Қорытынды : Қазақстанда оқу жүйесінде релаксация әдісін жүйелі енгізу, баланың денсаулығын қалыпты жетілдіруге, психикалық ой – өрісін тереңірек дамытуда көмекші болары сөзсіз. Әлемде батыс және шығыс елдері релаксациялық жаттығу, медитациялық әуен тыныштығын, қайталама би, ойын-суреттемелерін бізден бірнеше жылдар бұрын қолданысқа енгізген. Релаксациялық жаттығулар мен ойындар сергек болуымызға пайдасын тигізеді. Елімізде балабақша, оқу орындарында релаксациялық әдіс – тәсілдерін орынды тиімді жүргізе білу салауатты өмір салтын сақтаудың қайнар көзі деп білемін! Релаксация - денсаулықтың жақсаруына тиімді де маңызды ашар жол!

Әдебиеттер

1. Ш. Мамашбаева, Н.Байтелиева, Мектеп психологіне көмекші құрал Астана.2012ж]
2. [С. Нұржанова, Жалпы және балалар психологиясы, Астана.2010ж]
3. [Қ.Ж Жарықбаева. Психология. Алматы, 2012ж]
4. [<https://kk.modern-info.com/13602866-relaxation-techniques-muscle-and-psychological-clamps-relaxation-rules-techniques-and-the-correct-way-out-of-relaxation>]
5. [<https://ru.wikipedia.org/wiki/Релаксация>]

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР НА ЗАНЯТИЯХ В СТАРШЕМ ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

Наумова Юлиана, студент 3 курса Учреждения
«Костанайский Гуманитарный колледж»

Научный руководитель: Тулегенова Айзат Буркитбаевна, преподаватель
специальных дисциплин

Актуальность: Во многих детских садах работа по воспитанию и обучению старших дошкольников через дидактические игры осуществляется изредка, игра не рассматривается как средство воспитания и сплочения детей в группе. Проблемой в развитии дошкольников является недостаточное использование дидактических игр в организованной деятельности.

Проблема: Поиск оптимальных условий для успешного обучения и воспитания старших дошкольников посредством дидактической игры.

Цель работы: определить условия эффективного развития детей старшего дошкольного возраста через дидактическую игру.

Задачи:

1. Определить особенности использования дидактических игр для детей старшего дошкольного возраста.
2. Изучить методику организации дидактической игры для старших дошкольников.
3. Выявить и экспериментально проверить использование дидактических игр в обучении детей старшего дошкольного возраста.

Игра – это наиболее доступный для детей вид деятельности, способ переработки из окружающего мира полученных впечатлений. В игре ярко проявляются мышления и воображения ребенка, его эмоциональность, активность, развивающая потребность в общении. [2]

Развитие коммуникативных навыков осуществляется ежедневно в игровой форме и через организованные деятельности по развитию речи, художественной литературе, казахскому языку с учетом индивидуальных особенностей детей. [3]

Для ребят дошкольного возраста игры имеют исключительное значение: игра для них - учеба, игра для них - труд, игра для них - серьезная форма воспитания. Игра для дошкольников - способ познания окружающего», - говорила Н.К. Крупская. [4]

Вопросы теории и практики дидактической игры разрабатывались и разрабатываются многими исследователями: Л. С. Выготским, Р. С. Буре, А. Н. Леонтьевым, Н. А. Аникеевой, Н. Я. Михайленко, Г. П. Щедровицким. Д. Б. Элькониним и др. Отечественные и зарубежные ученые отмечают важность использования игровых технологий в обучении дошкольников. [1]

Дидактических игр большое множество и при их организации следует учитывать возрастные особенности детей. Игры можно включать как в непосредственно-образовательную деятельность, так и в совместную деятельность с детьми. Научившись играть в определенную игру, дети могут играть в нее самостоятельно. [1]

Результат исследования: после использования дидактических игр, в группе произошли следующие изменения:

- в категории развития любознательности: низкий уровень развития познавательной активности с 33% (4 ребенка) уменьшился до 17% (2 ребенка), высокий уровень развития познавательной активности вырос с 17% (2 ребенка) до 50% (6 детей), количество детей со средним уровнем развития понизился с 50% (6 детей) до 33% (4 ребенка).
- в категории развития инициативности произошли следующие изменения: низкий уровень уменьшился с 8% (1 ребенок) до 0, средний уровень уменьшился с 25% (3 ребенка) до 17% (2 ребенка), а высокий уровень увеличился с 67% (8 детей) до 83% (10 детей).
- в категории развития интереса к процессу познания произошли следующие изменения: игровой мотив изменился с 58% (7 детей) до 33% (4 ребенка), а

познавательный мотив вырос с 42% (5 детей) до 67% (8 детей), количество детей с низким уровнем развития осталось неизменным - 33,4% (4 ребенка).

Выводы: После проведения формирующего эксперимента уровень развития познавательной активности детей стал значительно отличаться. Проведенный эксперимент позволяет заключить, что познавательная активность у детей дошкольного возраста может быть реально и существенно повышена, если с дошкольниками во время организованной деятельности будут целенаправленно и комплексно использоваться дидактические игры.

Литература

1. Букатов В.М. Педагогические тайнства дидактических игр. - М.: Просвещение, 2007
2. Волков, Б.С. Закономерности психического развития в вопросах и ответах / Б.С. Волков, Н. В. Волкова. – М.: Сфера, 2003.
3. Типовая учебная программа, п.179
4. Удальцева, Е.И. Дидактические игры в воспитании и обучении дошкольников [Текст]: учеб. пособие / У.И. Удальцова. - Минск: Народная асвета, 2017.

ДАРЫНДЫ ДАРА ТҰЛҒА

Насипбекова Аяулым Дархановна, 3 курс студенті,

Семей қаласының «М.О.Әуезов атындағы педагогикалық колледжі»КМҚК

Ғылыми жетекшісі: Нурашева Эльмира Нурашқызы психология пәні оқытушысы,
п.ғ. магистрі

Зерттеудің өзектілігі: табиғаттың ең қызықты және жұмбақ құбылысы – балалардың дарындылығы, ол қоғамда жетекші орындардың бірін алады. Оның диагностикасы мен даму проблемалары бірнеше ғасыр бойы ұстаздар қауымын алаңдатып келеді.

Адамдардың ақыл-ой мүмкіндіктері тең емес екендігін көрсететін бақылаулар бұрыннан белгілі. Ежелгі дәуірдің көрнекті адамдары да, олардың ғылымнан хабары аз замандастары да көрнекті (данышпан) мен қарапайым адам арасындағы айырмашылықтың қаншалықты маңызды екенін жақсы түсінді. Олардың айырмашылықтары көбінесе балалық шақта пайда болатыны бұрыннан байқалған [1].

Қазіргі уақытта дарындылыққа деген қызығушылық тіптен жоғары және бұл қоғамдық қажеттіліктерге де байланысты. Ең алдымен, қоғамның ерекше шығармашылық тұлғаға деген қажеттілігі. Бұл қоғамның дамуына ең үлкен үлес қоса алатын жоғары дарынды адамдар.

Сол себептен де, «Дарынды дара тұлға» тақырыбындағы бүгінгі – Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың туа берілген ерекше дарындылығын дамыту жолындағы отбасы мен өзінің мақсатына жетудегі табандылығының көріністері мен жеткен жетістіктері, іс-әрекеттері, өсіп келе жатқан әр қабілетті баланы дамытуға атсалысып жатқан, яғни оның ата-анасы, тәрбиешілер мен

ұстаздардың жұмыстарында қолдануға болатындай үлгі-деректерді жинақтап дәлелдеу зерттеу жұмысының өзектілігін айқындайды.

Зерттеудің мақсаты: Қаныш Сәтбаевтағы дарындылықтың көріністерін зерттеу арқылы мәліметтер жинақтау және оларды педагогикалық жұмыста қолдану дарынды балаларды дер кезінде тану мен анықтаудың қоғамдық маңыздылығын көрсету.

Зерттеудің ғылыми болжамы: Қаныш Сәтбаевтың дарындылығы оны қоғамдық маңызы бар жетістіктерге жеткізуі келесідей шарттар сақталған жағдайда мүмкін болды:

- 1) Қаныштың дарындылығын ерте жастан байқаған отбасының қолдауы;
- 2) Өмір жолындағы кездескен тұлғалардың дұрыс бағыт-бағдары, үйретуі;
- 3) Қ.Сәтбаевтың ізденімпаздығы мен жаңадан жаңаны таба білетін еңбекқорлығы.

Бұл болжамдардың растығын дәлелдеу мен мақсатты жүзеге асыру үшін мынадай **міндеттерді** шешу керек:

1. Дарындылық ұғымына сипаттама беру;
2. Дарындылық мәселесіне қатысты теоретиктердің көзқарастарын салыстыру;
3. Қаныш Сәтбаев туралы әдебиеттерше шолу жасау, дарындылық белгілеріне қатысты мәліметтерді зерделеу;
4. Дарынды балаларды анықтау мен қолдау бойынша мұғалімдер мен ата-аналарға ұсыныстар әзірлеу.

Зерттеу әдістері: зерттеу мәселесі бойынша Қаныш Сәтбаев туралы естеліктер, монографиялар, естелік-эссе, кітап-альбомдар мен ғылыми еңбектерін зерттеу және талдау, салыстыру, жинақтау мен ой қорытындыларын шығару.

Бүгінгі таңда психологтардың көпшілігі дарындылықтың деңгейі, сапалық ерекшелігі мен даму сипаты әрқашан тұқым қуалаушылықтың (табиғи бейімділіктің) және баланың іс-әрекеті (ойын, оқу, еңбек) арқылы жүзеге асырылатын элеуметтік ортаның күрделі өзара әрекеттесуінің нәтижесі екенін мойындайды. Сонымен қатар, жеке дарындылықты қалыптастыру мен жүзеге асырудың негізінде жатқан жеке тұлғаның өзін-өзі дамытудың психологиялық тетіктерінің ролін елемеуге болмайды. Дегенмен, дарындылық әрқашан бірден көрінбейді. Егер талантты адам ешқашан өзінің дарындылығының тақырыбымен бетпе-бет келуге мүмкіндігі болмаса, ол өзінің қабілеті туралы мүлдем білмеуі мүмкін. Сол себепті, дарынды адамның өзінің қабілетін көрсете алуы үлкен жетістік болып табылады.

Дарындыларға тән қасиеттер: зейінділік, жинақылық, тұрақтылық, әрқашан қызметке дайын болу; мұндай тұлғалар, сонымен бірге, мақсатқа жетуде ақылға сай табандылыққа ие, еңбекте шаршап-шалдығуды білмейді, басқалармен салыстырғанда интеллекттік деңгейі анағұрлым жоғары. Дарындылық дәрежесінің артуы қажетті білімдер мен ептілік, дағдыларды игеріп, жетілдіріп дамытуға тікелей тәуелді [1].

«Дарындылық тұжырымдамалары» атты психологтар дайындаған құжатта «Дарынды бала дегеніміз – айрықша жетістіктермен ерекшеленетін

және іс-әрекет барысында сондай жетістіктерге ұмтылатын баланы айтамыз», - делінген.

Бүгінгі зерттеу жұмысымының негізгі көтеретін мәселесі, ұстаздар бала кезінен қабілетімен ерекшеленген балаларды уақытылы байқап, әрекет етсе Қаныш атамыздай дарынды тұлғалардың ізін қуып, еңбектерін жалғастыратын азаматтардың қатарын көбейту. Олардың саны артқан сайын мемлекетіміз өркениетті дамыған елдердің алдыңғы қатарынан көрінетіндігі сөзсіз.

Қаныштың әкесі Имекең ғылымды, ой жұмысын жақсы көретін, оның сол қасиеті жас ұрпақтарға үлкен әсер етеді. Революциядан бұрынғы қыр қазақтары арасында Сәтбаевтардан көп оқыған ауыл болған емес.

Қаныштың әкесі өзінің қолы жетпеген жетістіктерге баласы арқылы жетіп, байыз-мархадам табатын көшелілікке жақын тұрады: сол себептен де ол Қанышты білім жолына бағыттайды [3].

Қаныш алты жасынан бастап Ақкелін болысының орталығынан ашылған ауыл мектебінде оқиды (1905-1911), оның оқытушылары Омбыда, Семейде, Павлодарда білім алған, біршама сауаты бар адамдар болады. Ұстаздары оның алғырлығына, табандылығы мен ізденімпаздығына таңданатын. Үздік оқып, ұстаздарының сенімін ақтады. Тіпті училищенің бірінші бөлімін екі жыл оқудың орнына бір жылда тәмамдады.

Осылайша ауыл молдасынан қара танып әліпті таяқ деп білген, оқушы кезінде түрлі тастарды тауып, сөмкесіне жинап мектепке әкелетін бала «болар бала жасынан» дегендей, келешекте әлем таныған, бүкіл қазақ бас қойған ұлы ғалым боларын тай күнінен танытқандай еді.

Қаныш Имантайұлының дарындылығының көрсеткіші, оның қоғамға әкелген жаңалықтары, қосқан үлестерімен қатар, ірі қоғам қайраткерлері және әріптестерінің берген бағасымен де жоғары бағаланды.

Атақты қазақ жазушысы, драматург және ғалым, әрі досы М.О. Әуезов: «Ең бастысы Қаныш Имантайұлының президент ретіндегі қасиеті Қазақстан Ғылым академиясы – ол талантты, еңбекқор ұйымдастырушы. Әрине, академияда біріктірілген ғылымның көптеген салаларын басқару, дамыту оңай шаруа емес. Сәтбаевтың ерекшелігі – ол химикпен, биологпен, физикпен, дәрігермен және тарихшымен, тілтанушы-әдебиеттанушымен олардың ғылым тілінде сөйлесе алады. Ғалым ретінде Сәтбаев әрдайым тынымсыз ізденісте, барлық ғылыми қызметкерлер үшін ол нағыз ұстаз, үлгі» - деді [4].

Қазақ халқының даңқты перзенті Қаныш Имантайұлының тұлғасында өмірін ғылым мен қоғамға арнаған тамаша ғалым мен ғажап адамның үздік қасиеттері жинақталған. Осы қасиеттердің көзін ашып, дарындылығын ерте жастан байқап отбасы мен өмір жолындағы кездескен тұлғалардың дұрыс бағдары, қолдаулары мен өзінің еңбекқорлығы біріккен жерде қоғамдық маңызы бар жетістіктерге қол жеткізгендігін зерттеу жұмысы барысында көз жеткіздік.

Ғалымның туған күніне орай жылма-жыл оқу орнымызда дәстүрлі түрде атаулы іс-шаралар жүргізіліп, болашақ мұғалім ретінде Қаныш Имантайұлының жарқын бейнесін еске алып, тұлғасында тұнып тұрған ізгілік

қасиеттерінен үлгі аламыз да, бір адамның бойында осыншама дарындылықтың тоғысқандығына қайран қалатындығымыз шындық.

Зерттеу жұмысымының практикалық маңыздылығы да сол, ұстаздар мен ата-аналарға баланың табиғатындағы ерекше қасиеттері мен шығармашылық қабілетін ерте байқап, анықтаса олардан болашақта үлкен дарын иесі шығатындығына септігін тигізеді.

Қорыта айтқанда, Қаныш Сәтбаев сынды тұлғалардың өнегелі өмірін үлгі ету, дәріптеу әр ұстаздың міндеті деп білемін.

Әдебиет

1. Бабаева, Ю.Д. Одаренность детей и подростков в области новых информационных технологий / Ю. Д. Бабаева; Одаренный ребенок. – М.: Прогресс, 2008.
2. Лейтес, Н.С. О признаках детской одаренности / Н.С. Лейтес // Вопросы психологии. – М.: Издательство Московского психолого-социального института, 2013. – №4.
3. Сарсекеев М. Қазақтың Қанышы.Феномен. – Астана, 2018. - 445-449, 485-487, 559-561 бб.
4. Сатбаев К.И.: Из писем и заметок. – Алматы: Атамұра, 1998. - 143 б.

ФОЛЬКЛОР КАК ИСТОЧНИК РАЗВИТИЯ СЕМЕЙНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Платонова Виктория, студент 1 курс,

ЧУ «Колледж предпринимательства КИНЭУ»

Научный руководитель: Данченко Т.В., преподаватель общеобразовательных дисциплин

Цель исследования заключалась в изучении фольклора как источника развития семейных ценностей.

В качестве гипотезы выступает предположение, что использование фольклора в воспитательно-образовательном процессе колледжа, будет способствовать развитию семейных ценностей обучающихся.

В основу создания работы были возложены принципы теоретического обоснования художественной и педагогической литературы, а также практического и статистического материала.

В качестве методов исследования применялись: анализ психолого-педагогической, художественной литературы, а также метод анкетирования, метод интервью, метод эксперимента, математический и статистические приёмы. Работа выполнена по принципу отбора, исследования, научного обоснования и фактов, подтверждающих гипотезу. В исследовательской работе изучена многоаспектность интерпретации понятий «семья» и «семейные ценности» в научно-педагогической парадигме. Рассмотрены психолого-педагогические характеристики типологии семьи и стилей семейного воспитания, изучены фольклорные жанры о семье и семейных ценностях, составлен авторский сборник фольклора «Семья и семейные ценности», снят

флешбук на тему «Семья и семейные ценности», изучена сформированность семейных ценностей у студентов при помощи анкетирования и интервью.

Новизна работы поможет глубже раскрыть роль целесообразности использования фольклора в формировании и развитии семейных ценностей.

Экспериментально проверен комплекс диагностических методик, позволяющих выявить сформированность семейных ценностей у студентов.

Практическая значимость состоит в выработке рекомендаций по формированию семейных ценностей, созданию видеоролика, презентации семейных ценностей, а также созданию авторского сборника «Фольклор на страже семьи», съёмка флешбука, создание презентации, сборника семейного фольклора студентов нашей группы. Мы провели несколько занятий на тему семейного фольклора. Это помогло нам лучше узнать членов нашей группы. Мы предложили участникам рассказать историю, которую они несколько раз слышали от своих родителей, бабушек и дедушек, на семейных праздниках. Попросили участников вспомнить семейное приключение, которое были у них с родителями. Предложили группе поделиться воспоминаниями о своих бабушках и дедушках, родителях, братьях и сестрах и других членах семьи. Примеры: Кто был самым старшим членом семьи, которого вы помните в детстве? Каким он/она был? Расскажите историю о том, как познакомились ваши родители. Расскажите историю о том, как подшутили над братом или сестрой. Все эти истории легли в основу сборника.

У всех народов мира, с древнейших времен и до современности, на развитие личности подрастающего поколения значительное и наиважнейшее влияние оказывает семья [1, 96].

Изучение семейных ценностей в условиях глобализации важно с точки зрения государственных интересов и с чисто человеческой точки зрения. Изменения в общества влияют на значение и приоритет семейных ценностей. Семейные ценности и традиции являются основой пути крепкой и счастливой семьи с будущим. Проблемы семьи и воспитания подрастающего поколения всегда были важны. Родители в семье дают ребенку родное слово, родные обычаи и традиции, формируют национальную идентичность, национальное самосознание, национальную гордость, воспитывают национальную честь и достоинство. Семья - это основное место, где ребенок учится быть человеком. Кроме того, семья - это и основное средство воздействия на развитие личности ребенка. Таким образом, семья обладает исключительным значением в развитии здоровой, гуманной, нравственной личности и передаче культурных ценностей [2, 24].

Семья – один из важнейших элементов фундамента культуры личности. В этом плане семейно-родственные отношения являются первичными и абсолютными. Они служат основой для формирования личности и характера человека [3,37].

Во все времена внутрисемейные отношения и отношения социума к семье и семьи к социуму, подвергались и подвергаются постоянным изменениям под воздействием экономических, политических и общественных отношений, сформированности системы ценностей в обществе [4, 76].

Через сформированные традиции, обычаи в семьях семейные ценности передаются от поколения к поколению как система поведенческих навыков семьи и общества [5,46]. Родители имеют возможность научить детей гораздо большему благодаря своим семейным ценностям. Семейные ценности индивидуальны для каждой семьи, но также имеют общие черты. В художественной литературе есть множество произведений, которые затрагивают прямо или косвенно тему семьи и семейных ценностей. Так в литературных произведениях разного времени и разных авторов можно обнаружить множество примеров или даже видов семей, со своим мировоззрением и системой ценностей.

Мы изучили литературу по данной тематике и приступили к проведению эксперимента.

Экспериментальная работа проводилась в естественных условиях, ЧУ «Колледж предпринимательства КИНЭУ»

Исследование нацелено на изучение: многоаспектности интерпретации понятий «семья» и «семейные ценности», история и развитие фольклорных жанров о семейных ценностях, психолого-педагогической характеристики типологии семьи и стилей семейного воспитания.

В процессе исследования была выявлена прямая связь между семейными ценностями и формированием личности человека. Также было выявлено, что семья – это не только дом, в котором нам спокойно и уютно, место, где мы чувствуем себя в безопасности, но и «Школа жизни»: здесь мы получаем воспитание, строим представление о жизни, учимся жить, формируем свой характер и свою личность [6, 56]. Соответственно, на всё вышеперечисленное влияют семейные ценности, сформированные в семье.

Результат исследования. Мы создали авторский сборник «Фольклор на страже семьи». В этот сборник вошли пословицы, поговорки, мифы, легенды, народные сказки великих мировых устных традиций направленных на развитие семейных ценностей. Цель создания сборника погрузить детей и их родителей в неподвластные времени истории и помочь им открыть в себе любовь к близким и родным людям, а так же развивать любовь к чтению. Эти очень увлекательные истории представляют собой целый ряд разнообразных сюжетных традиций. Мы собрали народные сказки Казахстана, России, Китая, Африки, Латинской Америки, Индии, Европы, Также мы создали сборник семейного фольклора студентов нашей группы. Обучающиеся поделились примерами семейных традиций и обычаев.

Затем была проведена повторная диагностика сформированности семейных ценностей. Полученные результаты показали наличие динамики уровней сформированности семейных ценностей. Следовательно, выдвинутую нами гипотезу можно считать достоверной.

Выводы. Семью всегда считали центром нравственности, первой общественной ступенью, направляющей сознанием, волей и чувствами человека [7,32]. Художественная, педагогическая, психологическая, социологическая, культурологическая литература, изученная нами в ходе исследования и изложенная в теоретической части исследовательской работы,

служит практическим руководством в работе со студентами по формированию у них семейных ценностей.

Писатель Алекс Хейли однажды сказал: «Семья во всех мыслимых отношениях является связующим звеном с нашим прошлым, мостом к нашему будущему». Словесное искусство семейной жизни также оказывает раннее и продолжительное воздействие на семьи. Традиции именования, истории ухаживания, песни, поговорки и внутренние шутки идентифицируют отдельных членов семьи и объясняют, как возникла семья. Устные традиции связывают семью с предками или с другими значительными группами, такими этническими группами.

Литература

1. Колбасина Л.В. Формирование семейных ценностей в информационном пространстве материалы Международного научного культурно-образовательного форума ЕВРАЗИЯ-2022: социально-гуманитарное пространство в эпоху глобализации и цифровизации. Т. IV. Актуальные проблемы современной гуманитарной науки.
2. Колбасина Л.В. Роль семьи в воспитании ценностей у детей в условиях поликультурной среды/ Л.В.Колбасина // Педагогическая наука и практика. - 2020. № 3 (29). С. 134-137. - URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=44623887> (дата обращения: 08.08. 2022).
3. Голод С.И. Стабильность семьи: социологический и демографический аспекты. – СПб, 2010.
4. Голод С.И., Клецин А.А. Состояние и перспективы развития семьи. – СПб, 2010.
5. Дементьева И.Ф. Трансформация ценностных ориентаций в современной российской семье [Текст]. Вестник РУДН Сер. Социология 2004. – С. 6-7.

МЕКТЕП АЛДЫ ДАЯРЛЫҚ СЫНЫБЫ ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ДАМУ

Раймова Арна, 4-курс студенті

Ы.Алтынсарин атындағы Рудный әлеуметтік-гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Жайлаубаева Индира Жұбатқанқызы

арнайы пәндердің оқытушысы

Зерттелетін мәселенің өзектілігі: Сіз бен біз өмір сүріп жатқан қоғамда мектепке дейінгі балалардың арасында бүгінде сөздік қорының аздығы мен өз ойын толық жеткізе алуда қиналатын немесе сөз бен сөзді байланыстырып күрделі сөйлем құра алмайтын кекеш, анық дыбыстай алмайтын, физиологиялық және психологиялық ауытқулары бар балалардың көбеюі ең алдымен ата-ана мен мұғалімдерді қатты алаңдатады. Сонымен қатар бұдан басқа да мынандай мәселелерді шешу міндеттері тәрбиешіге жүктеліп отыр. Олар:

- балабақшаға бармай бірден үйден келген балалар сөз ішіндегі кейбір дыбыстардың айтылуын, артикуляциясын дұрыс қолдана білмейді.

- қатаң, ұяң, үнді дыбыстарды айтуда қиналады.
- өз ойын жеткізуде үндемей құтылатын балалардың көбеюі;
- сабаққа қызығушылықтың танытпауы;

Бұл жұмыста мектеп алды даярлық сыныбы оқушыларының сөйлеу тілін қандай әдістермен дамыта аламыз деген сұрақтарға жауап іздеймін.

Зерттеудің мақсаты мектеп алды даярлық сыныбы балаларының сөйлеу тілін оларды оқыту барысында сабақ үрдісінде қызықты әрі мағыналы көрнекіліктерді тиімді пайдалану арқылы олардың тұлғалық жеке қасиеттерін дамыту және ауызша сөйлеу қорының молаюына қол жеткізу.

Міндеттері:

- Мектеп алды даярлық сыныбында сабақта жағымды ахуал орнату әрі балалармен жақсы қарым-қатынас жасай білу;
- баланың жас ерекшеліктері мен тұлғалық дамуын ескере отырып дидактикалық ойын түрлерін нақты анықтау;
- көрнекілік принципіне сүйеніп дидактикалық ойындарды әр жеке сабақта түрлендіру;
- көрнекіліктердің қандай түрі болмасын оның эстетикалық тұрғыдан жасалуына мән беру;
- Көрнекілікті қолданудың маңызды шарттарын әрі мазмұнын жетік білу;
- Зерттеу жұмысында толыққанды ғылымилыққа негізделген диагностика жасау арқылы мақсатқа жету

Мектеп алды даярлық сыныбы балаларының байқау, көру қабілеттерінің физиологиясы өте күрделі. Олар айналадағы ортаны, дүниені, құбылыстарды көбіне көру сезім мүшесі арқылы көріп, танып кейін түсініп қабылдайды. Көзбен көру арқылы кітаптағы дайын ақпаратты есте жақсы сақтайды десек те алайда түрлі түсті ерекше әсер қалдыратын көрнекіліктерсіз бұл процесс баяу жүруі мүмкін. Сондықтан да мұғалім баланың тақырыпты дер кезінде дұрыс түсінуін мақсат етсе онда сабағын жоспарлауда көрнекілік принципін негізге алған жөн. Сонымен қатар баланың сөздік қорын молайтып қана қоймай әр сөздің мағынасын дұрыс түсініп, тиісті дәрежеде қолдана білуге үйретудің маңызы зор.

Психикалық процестерді дамыту (әсіресе ойлау, қиял және сөйлеу) көбінесе ойын деңгейіне байланысты. Ойын барысында баланың болашақта кездесетін функциясы пайда болады. Ойында өз іс-әрекеттерін жоспарлауға және оның серіктестерінің іс-әрекетін реттеуге үйренеді. В.А. Сухомлинскийдің сөзімен айтар болсақ, «Ойынсыз ақыл-ойдың қалыпты дамуы да жоқ» және болуы да мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірмен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз-ұшқын, білімге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты. Білім беру үрдісінде ойын түрлері өте көп. Ең таңдаулысы да пайдалысы да дидактикалық ойындар. [4,120]

“Ойын” ұғымына түсініктеме берсек – бұл адамның мінез – құлқын өзі басқарумен анықталатын қоғамдық тәжірибені қалыптастыруға арналған жағдаяттар негізіндегі іс - әрекеттің бір түрі. Адамзат тәжірибесінде ойын әрекеті мынандай қызметтерді атқарады:

- ойын – сауық;
- коммуникативтік немесе қарым – қатынастық;
- диагностикалық (ойын барасында өзін - өзі тану);
- коррекциялық (өзін - өзі түзету);
- әлеуметтендіру

Ойын – балалар үшін еңбек те, оқу да. Ойын – айналадағы дүниені танудың тәсілі. Ойын балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңудің жолын үйретіп қана қоймайды, ұйымдастырушылық қабілетін қалыптастырады.[2,15]

Зерттеудің болжамы егер балаларды мектепке оқуға дайындау барысында олардың сөйлеу тілін дамытуды көздейтін көрнекілік әдістері арқылы жүргізілетін дидактикалық ойындарды жүйелі бағыттап ұйымдастырса, төмендегідей жетістіктерге жетуге болады:

- Балалардың сөздік қоры арта түседі;
- Өз бетімен ауызша мәдениетті сөйлеуге талпынады;
- Логикалық ойлауы мен ақыл-ой белсенділігі артады;
- Өз ойын толық жеткізе алады;
- Суретті әңгімелеуде сөйлемді дұрыс құруға дағдыланады;
- Оқуға қызығушылығы оянады;

Зерттеу әдістері: баяндау, жинақтау, талдау, қорытынды шығару. Зерттеу жұмысының құрылымы: кіріспе, негізгі бөлім, қорытынды және қолданылған әдебиеттерден тұрады.

Зерттеу нәтижелері: Мамандығым тәрбиеші мұғалім болғандықтан бүгінде «Дипломалды іс-тәжірбиені» қаламыздағы №14 Д.Карбышев атындағы мектепте мектеп алды даярлық сыныбында өтіп жатырмын. Практика барысында аталмыш зерттеу жұмысының практикалық бөлімін іске асырудамын. Сабақтарда міндетті түрде өз қолымнан жасаған көрнекіліктерді пайдалану арқылы балалардың қызығушылығын оятамын әрі ауызша сөйлеу дағдыларын жетілдіре түсемін. Диагностикалық жұмыс барысында тақырыпты меңгертуде балалардың дидактикалық ойындар мен әрі ешқандай көрнекіліксіз тек оқу кітаптары мен жұмыс дәптерлерімен жұмыс жасауында олардың белсенділіктері төмен әрі сабаққа енжар қатысты. Кітапта берілген суреттерді әңгімелеу, өз ойын дұрыс әрі толық жеткізуде қиналды.

Ал керісінше сабақ және оның әр кезеңінде көрнекілік принципімен жанашыл оқыту әдістерін қолданғанда балалардың көзі жайнап, ерекше қуанып, білімге деген құштарлығын артып, ынталанып, танымды қабілеттері оянды.

Бұдан шығатын қорытынды көрнекілік әдісі арқылы жүргізілген дидактикалық ойындар баланың сөздік ұғымын кеңейтіп, оқуды түсінікті, қызықты, нақты етеді. Ойы мен бақылампаздығын дамытады.

Қорыта келе, мектепке дейінгілермен жұмыс жасауда оның түсінігі артып сөздік қорының белсенді дамуына апаратын бірден-бір дұрыс бағытталған жол ойын болып табылады. Баланың қуанышы мен реніші ойында анық байқалады. Ойын кезінде баланың психологиялық ерекшелігі мынадан көрінеді:

- олар ойланады;

- эмоциялық әсері ұшқындайды, белсенділігі артады, қиял елестері дамиды, баланың шығармашылық қабілетімен дарыны ұшталады;
- ұжымдық сезімі қалыптасады;
- ерік қасиетін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдереді.

Практикалық бөлімде ұсынылып отырған ойын-жаттығулар баланың зейінін, есте сақтау қабілетін, ауыз екі сөйлеу мәдениетін, ұсақ моторикасын дамытуға арналған, адамгершілік сезімін оятуға, адамдармен дұрыс қарым-қатынас жасауға, достық сезімге тәрбиелеуге үйретеді.

Әдебиет

1. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. - Алматы, 2002
2. Әбенбаев С. Тәрбие теориясы мен әдістемесі. -Алматы: Дарын, 2004
3. Әбиев Ж., Бабаев С., Құдиярова А. Педагогика.- Алматы: Дарын, 2004
4. Педагогика. Оқулық/ Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетінің педагогика кафедрасының авторлар ұжымы- Алматы: Print-S, 2005
5. С.Ф. Бәтібаева, Ф.Н. Жұмабекова / Мектепке дейінгі педагогика тарихы: Оқулық. – Алматы: «Ақнұр» баспасы», 2017.-312 бет.

МӘТІНМЕН ЖҰМЫСТЫ ТҮРЛЕНДІРУ – ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫ ДАЙЫНДЫҚ ДЕҢГЕЙІН АРТТЫРУ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ

Саматқызы Аяла, IV курс,

Абай атындағы Шығыс Қазақстан гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Кусманова Назерке Ерболовна, шетел тілі және арнайы пәндер оқытушысы

Ел президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Педагогтердің I съезінде жасаған «Баршаға қолжетімді сапалы білім» Ұлттық баяндамасында мектеп білімі саласында жалпыұлттық мақсаттарды бекіту қажеттілігін атап көрсеткен.

Ол мақсаттар:

- оқушылардың базалық білімінің жалпы деңгейін арттыру;
- дағдыларды (нақтылар болсақ, алған білімді, шығармашылық және сыни ойлауды, сұрақ қоя білу қабілетін және қолда бар деректерді талдауды іс жүзінде қолдану) және функционалдық сауаттылықты дамыту;
- Қазақстанның дүниежүзімен диалог орнатуы, бұл қазақ тілін білу, сонымен қатар орыс және шет тілдерінде еркін сөйлеп, халықаралық тәжірибені үйреніп, ғылыми, технологиялық және білім беретін ресурстарға қол жеткізе алуы арқылы жүзеге асады.

Белгіленген жалпыұлттық мақсаттарға жету үшін, қазіргі уақытта білім беру жүйесінде «функционалдық сауаттылықты» қалыптастыру мәселесін негізге алудың өзектілігі артып отыр. Г.Бокльдің «Шынайы білім фактілерді білуден емес, оларды дұрыс қолдана білуден құралады» деген ойы бүгінгі Қазақстан үшін өзекті болып отыр.

Функционалды сауаттылықты дамыту ең алдымен пәндік білімді, ұғымдарды, жетекші идеяларды дамытуға негізделеді. Оқушылардың мектепте

алған білімдерін, іскерліктерін және дағдыларын адам қызметінің әртүрлі салаларында, сондай-ақ тұлғааралық қарым-қатынас пен әлеуметтік қарым-қатынаста кең ауқымды өмірлік мәселелерді шешу үшін пайдалана білу қабілетін бағалау қажеттілігі бар екені сөзсіз [1].

Қазіргі тез өзгеріп жатқан әлемде өмірлік жағдайларға интеграциялана алатын азаматтың көпқырлы тұлғасын дамытудағы білім берудің рөлі басты орында және функционалдық сауаттылықты дамыту қазіргі білім берудің негізгі міндеттерінің біріне айналууда.

Зерттеу жұмысының мәселесіне негіз болған PISA халықаралық бағдарламасы бойынша Қазақстан оқушыларының оқу сауаттылығы көрсеткішінің төмендігі болып отыр. Әлем елдері арасындағы он бес жастағы оқушыларының функционалдық сауаттылығын тексеру мен бағалаудың ең ықпалды жобасы болып саналатын бағдарлама 2000 жылдардан бері үш жылда бір ұйымдастырылып келеді. Қазақстан оқушыларының PISA нәтижелері өзге елдермен салыстырғанда әлдеқайда төмен, ал 2012 жылға және 2015 жылға қарағанда 2018 жылы қатты құлдырап кеткені байқалады [2].

Бұл Қазақстан оқу саласының жаңартуды талап ететіндігінің дәлелі болды. 2017 жылдан бастап Қазақстан Республикасы білім беру саласында жаңартылған білім беру мазмұнына көшу жұмыстары қолға алына бастаған. Жаңартылған білім беру бағдарламасы оқу мақсаттарын толық жүзеге асыру үшін оқушылардың коммуникативтік дағдылары мен функционалды сауаттылықтарын дамытуға баса назар аударуды көздейді. Бағдарлама күшіне енген уақыттан бастап еліміздің мектептерінде сабақ барысында оқушылардың оқушылардың сөйлеу, тыңдап- түсіну, оқылым және жазылым дағдыларын тиімді дамыту үшін критериалды бағалау, оқытудың белсенді әдістерін, деңгейлеп-саралап оқыту технологиясы және т.б. жұмыс түрлері жүйелі пайдаланылады.

Дегенмен, 80-ге жуық мемлекеттің ішінен оқу сауаттылығы бойынша 2018 жылы Қазақстан оқушылары 69-шы орында болса, 2023 жылы 61-ші орынды иеленіп отыр. Бұл көрсеткіштің себебін мәтінмен жұмыс барысында тек оқи алу (әріп тану), білу және түсіну деңгейіндегі тапсырмалармен шектелу деп түсіндіруге болады. Ал оқу сауаттылығын тексеруге арналған PISA тапсырмалары:

мәтін мазмұны бойынша жалпы бағыттылық және оның тұтас мағынасын түсіну (20%); ақпаратты анықтау (20%); мәтінді түсіндіру (тапсырмалардың 30%); мәтін мазмұны бойынша рефлексия (15%); мәтін формасы бойынша рефлексия (15%) тапсырмаларынан тұрады [3].

Яғни, бұл мәселенің алдын алу үшін сабақта Блум таксономиясы бойынша ойлаудың жоғарғы деңгейлерін назардан тыс қалтырмай, қысқа мерзімді сабақ жоспарын құру барысында ескеру қажет.

Жұмыстың мақсаты: оқушылардың функционалдық сауаттылық деңгейін көтеруге бағытталған мәтінмен жұмыс түрлерін құрастыру.

Мақсатқа жету үшін келесі міндеттер қойылды:

- Шетел және отандық авторлардың еңбектерінде функционалды сауаттылықтың зерттелу деңгейін анықтау;

- Функционалды сауаттылықтың бүгінгі Қазақстан үшін маңыздылығын айқындау;
- Отандық ағылшын тілі оқулықтарындағы мәтінмен жұмысқа арналған тапсырмаларды талдау;
- 7 сынып ағылшын тілі сабағында функционалды сауаттылықты қалыптастыруға арналған мәтінмен жұмыс тапсырмаларын әзірлеу.

Зерттеу нысаны: сабақта функционалды сауаттылықты дамыту процесі.

Зерттеу пәні: оқушылардың функционалды сауаттылығы.

Зерттеу гипотезасы: Егер мәтінмен жұмыс барысында ойлау деңгейінің жоғары сатыларын дамытуға бағытталған тапсырмалар жүйесі әзірленсе, оқушылардың функционалды сауаттылықтарын дамыту мүмкіндігі артады.

XIX ғасырдың ұлы педагогы К.Д.Ушинский: «Адамды өмір бойы үйретуге болмайды, оны өмір бойы оқуға үйрету керек», - дейді. Себебі білім - өмірде өз қажетін таба алатын білік пен дағды. Одан «не нәрсеге үйренсек те, оның барлығы да өмірмен тығыз байланыста болғаны абзал» деген ой түйіндейміз. Бұның өзі қазіргі заманғы өмір бойы білім алу тұжырымымен үндеседі. Оған жетудің бірден бір жолы – функционалды сауаттылықты қалыптастыру болып табылады. Ал функционалды сауаттылық кез келген тұлғаның әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы, яғни бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына ілесіп отыруы, білімін үнемі жетілдіріп отыруын білдіреді.

Функционалды сауаттылық проблемасына зерттеушілер әр қырынан келгені белгілі. Атап айтсақ, білім беру философиясы тұрғысынан күзиреттілік тұрғысынан А.В.Хуторской, О.Е.Лебедев қарастырған. Функционалды сауаттылықтың теориялық және практикалық жағынан зерттелуі көптеген ғылыми еңбектерге арқау болған. Нақты тоқталатын болсақ, Т.И. Акатов тілдік функционалды сауаттылықты тілдік мәдениетпен байланыста қарастырса, Л.М.Перминова, О.Е.Лебедев оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастыру технологиясын зерттеген.

Сондай-ақ, Н.Оразахынова, Г.М.Кенжебаева, А.К.Рауандина сынды отандық ғалымдарда қазақ тілі сабақтарында оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру маңыздылығын анықтап, оны дамытудың тиімді жолдарын ұсынған. Зерттеу жұмысы барысында тапсырмалар құрастырмас бұрын Отандық ағылшын тілі оқулықтарындағы мәтінмен жұмысқа арналған тапсырмалар қарастырылды. Оқулықтарда дәстүрлі сұрақ-жауап, true or false, fill in gaps, сәйкестендіру тапсырмалары жиі кездеседі.

Зерттеу нәтижесі ретінде 7 сынып оқулығы бойынша оқушылардың функционалды сауаттылық деңгейін көтеруге негіз бола алатын мәтінмен жұмыс тапсырмалар жинағы құрастырылды. Жинақ мәтінді оқуға дейінгі, мәтін оқу барысында және мәтінді оқудан кейінгі тапсырмаларды қамтиды. Әр бөлімнің оқылым дағдысын дамытуға арналған мәтініне түрлі деңгейде тапсырма ұсынылды. Бірнеше таңдауы бар тапсырмалар, «Ақпаратты қосу» тапсырмалары, «Ақпаратты тасымалдау» тапсырмалары, «Деформацияланған мәтінді қалпына келтіру» тапсырмалары және т.б. Мұғалім дайын тапсырмаларды оқушылардың жылдам шешім қабылдау, шығармашылық және

сыни ойлау, ақпаратты іріктеу, өңдеу, жағдаятты мәселелерді шешу, негізгі идеяны анықтау және т.б. қосымша сауаттылықтарын дамытуға таңдап, пайдалана алады.

Әлемдегі дамыған елдермен қатар жүріп, заман талабына сай білім беру үшін Қазақстан оқушыларының бойында оқу (оқылым, айтылым, тыңдалым, жазылым) дағдысымен қатар, ойлау (білу, түсіну, қолдану, талдау, салыстыру, бағалау), шығармашылық ойлау, логикалық ойлау, сыни ойлау, алгоритмдік ойлау, проблемалық ойлау, технологиялық ойлау, тілдік құзіреттілік, коммуникативтік дағдыларын дамыту арқылы тұлғаның функционалды сауаттылығын арттыру қажеттілігі бар. Оқушының тілдік білімі қалыптасып, оқу сауаттылығы даму үшін оның таным белсенділігін арттырып, дайын ақпаратты қабыладаушы ғана емес, ойланушы, сараптаушы тұлғаға айналдыру үшін сабақ барысында мәтінмен жұмысты түрлендіріп, ойлаудың жоғарғы деңгейін дамытатын тапсырмаларды пайдалану қажет.

Қолданылған әдебиеттер

1. Оқушылардың оқу сауаттылығын арттырудағы мәтін сұрақтарын шешудің тиімді жолдары. Сытышев Е. 2017 жыл
2. <https://kk.wikipedia.org/wiki/>
3. <http://pedagog-help.ucoz.ru/publ/3-1-0-338>

ФОРМИРОВАНИЕ МОТИВАЦИИ ДОСТИЖЕНИЯ СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ СРЕДНЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Сейдахметова Газиза Женисовна, студентка 4 курса

ЧУ «Колледж предпринимательства КИИЭУ»

Научный руководитель: Муратов Бекнур Абсатович, преподаватель специальных дисциплин

Актуальность темы определяется совершенствованием системы образования, острой социальной необходимостью создания единой системы, целью которой является развитие у молодого поколения способности к самостоятельному приобретению знаний, устойчивости жизненной позиции, управление. мотивация достижения. успехов, но и проблема успешности учебно-познавательной деятельности учащихся, поскольку учебная мотивация низкая. Практика показывает, что люди, потерпевшие неудачу и мотивированные на избегание неудач, не находят или мало находят самостоятельно поле деятельности, где они могут реализовать свой потенциал.

Цель исследования: изучение особенностей мотивации достижения студентов и выявление возможностей ее повышения на основе реализации развивающей программы

Объект исследования: мотивация достижения.

Предмет исследования: особенности мотивации достижений студентов и ее развитие в условиях учреждения среднего профессионального образования.

Гипотезы исследования:

– существуют различия в мотивации достижения у студентов в зависимости от пола: уровень мотивации достижения у девушек в данном возрасте выше, чем у юношей.

– развитие мотивация достижения успеха можно осуществлять при реализации специально разработанной развивающей программы в условиях образовательного учреждения.

Задачи исследования:

1. Провести теоретический анализ исследований мотивации достижения в психологической науке.

2. Изучить особенности мотивации достижения у юношей и девушек, обучающихся в колледже.

3. Разработать и апробировать программу развития мотивации достижения у обучающихся среднего профессионального образования.

4. Проанализировать эффективность программы по формированию мотивации достижения успеха.

Методы исследования:

1. Обзорно-аналитический метод, позволяющий изучить и проанализировать исследования по данной проблеме в психологической науке.

2. Психодиагностический метод, с помощью которого происходит описание и анализ данных, необходимых для проведения исследования.

3. Эксперимент (констатирующий, формирующий) – направлен на изучение проблемы, реализация комплексной психолого-педагогической программы и проверку эффективности.

4. Методы выборочного среднего значения статистического анализа экспериментальных данных.

Успех среднего профессионального образования зависит от мотивации студентов. Профессиональная мотивация выступает движущим фактором профессионального развития и личностного развития обучающихся в образовательных центрах и может достичь лишь профессиональной подготовки и культуры личности при определении высокого уровня динамичного развития.

В своей статье М.В. Максимова утверждает, что период обучения в университете подобен второму периоду юности или первому периоду взрослой жизни, характеризующемуся сложностью структуры личностных характеристик. Психология знает, что ядром, стержнем человека является направление, то есть совокупность реальных импульсов, направляющих действия человека. Черты личности подростка характеризуются ценностями, интересами, отношениями, установками и мотивациями [1].

Афанасенкова пришла к выводу, что профессиональное и личностное развитие студентов, академические успехи, опыт и социализация после окончания учебы зависят от уровня мотивации студентов к профессиональной деятельности, которая организует их образование, профессию и труд [2].

Важный аспект – это структура организации, которая одновременно является и образовательным процессом. При этом эффективность мотивации выше, когда она ориентирована на процесс, а не на «результаты» работы. В то

же время на разных уровнях существуют разные пути в зависимости от характера образовательных методов и силы педагогического менеджмента [3].

Изучая особенности мотивации достижения успеха в теоретическом аспекте у юношей, можно сделать следующие выводы:

1. Эмоции играют важную роль в формировании мотивации молодых людей к успеху.
2. Молодые люди должны иметь право выбора своей карьеры. Это потому, что это дает вам больше времени, чтобы больше думать о том, что вы делаете.
3. Деятельность должна мотивировать студентов развивать мотивацию к успеху.
4. Позитивный настрой и готовность к сотрудничеству снижает страх неудачи и мотивирует молодых людей работать.

Экспериментальная работа проводилась на базе технического и профессионального образования в октябрь - декабрь 2023г. в ЧУ «Колледж предпринимательства КИНЭУ» г. Костанай. В исследование приняли участие 45 студентов с 15 до 17 лет. Для изучения текущего состояния проблемы учета гендерных особенностей в мотивации студентов, нами было проведено психолого-педагогическое исследование по изучению половых особенностей проявления мотивации достижения успеха студентов, таким образом, из 45 испытуемых мужского пола 24, женского пола 21.

Для исследования мотивации достижения успеха была использована методика А. Мехрабиана «Тест мотивации достижения» в модификации М.Ш. Магомед-Эминова

По констатирующему этапу эксперимента можно сделать вывод:

- Потребность в достижении успеха у студентов находится на ниже среднего уровня.

- Для значительной части студентов характерны преобладание мотивации к избеганию неудач, страх перед возможной неудачей, избегание соревновательных ситуаций.

- Уровень мотивации достижения у девушек в данном возрасте выше, чем у юношей.

- Результаты дают основание о необходимости реализации программы, направленной на развитие мотивации достижения успеха.

После формирующего этапа мы пришли к выводу:

1. Результаты диагностики преобладающего типа мотивации достижения по методике А. Мехрабиана у юношей и девушек на контрольном этапе, показало, что, уровень мотивации достижения у девушек в данном возрасте выше, чем у юношей.

2. У большинства студентов по сравнению с результатами констатирующего эксперимента начала доминировать мотивация к достижению успеха, имеется желание проверить свои силы в соревновательных ситуациях, достичь больших результатов.

3. Эмоциональная поддержка, оказываемая членами команды друг другу в процессе выполнения упражнений, способствовала снижению страха перед

возможной неудачей, многие студенты перестали избегать соревновательных ситуаций.

4. Проведенная программа по формированию мотивации достижения успеха не является единственным способом работы и необходимо комплексное воздействие на развитие мотивации достижения не только психолога, но и преподавателей и родителей, однако она может быть с успехом использована в рамках деятельности практических психологов.

Список литературы

1. Афанасенкова Е.Л. Мотивы учения и их изменение в процессе обучения студентов ВУЗа: автореф. дис. на соиск. учен. степ. к.псих.н. (спец. 19.00.07). М., 2015.

2. Магомед-Эминов М. Ш. Мотивация достижения: структура и механизмы: автореф. дис. ... канд. психол. наук / Мадруддин Шамсуддинович Магомед-Эминов. – Москва, 1987. – 23 с.

3. Максимова М.В. Формирование учебной мотивации у студентов средних профессиональных учебных заведений// Сборник научных трудов по материалам Международной научно-практической конференции «Наука, образование, бизнес: проблемы, перспективы, интеграция» Часть III. М.: АР-Консалт, 2018, 2 стр.

4. Максимова М.В. Формирование учебно-профессиональной мотивации у студентов колледжа// Журнал «Профессиональное образование и общество». М.: № 4, 2019, 12 стр.

5. Орлов Ю.М. Потребностно-мотивационные факторы эффективности учебной деятельности студентов ВУЗа. М.: Академия. 2014. 195 с.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРДІ ОҚЫТУДЫҢ ТӘРБИЕЛІК МӘНІ

Сартаева Аксымбат, 4 курс, «Қостанай жоғары педагогикалық колледжі»
коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорыны
Ғылыми жетекшісі: Кенжегарина Алмагуль Альмухановна
жалпы білім беру пәндерінің оқытушысы

Өзектілігі: ХХ ғасырдың соңында шет тілдерінен алынған терминдердің үлкен көшкіні біздің өмірімізге ене бастады, бұл тілге, демек мәдениетке қауіп төндіреді. Сондықтан фольклордың шағын формалары арқылы бастауыш мектеп жасындағы балалардың сөйлеуін дамыту бүгінгі таңда ерекше маңызға ие. Халық бала өмірінің әр кезеңін, оның дамуының барлық жақтарын поэтикалық сөзбен мұқият сүйемелдеді. Бұл баланың отбасында тәрбиеленетін дәстүрлі ережелер мен қағидалардың тұтас жүйесі. Бұл жүйенің өзегі ғасырдан ғасырға, отбасынан отбасына берілетін ауызша халық сөзі болды және солай болып қала береді. Мұғалімдер балалармен сөйлеуді дамыту сабақтарында жұмбақтар, мақал-мәтелдер қолданады. Сондықтан мұғалімдер фольклордың шағын формалары арқылы бастауыш мектеп жасындағы балалардың тәрбиелік мәнін дамыту әдістемесін жасау қажеттілігіне ие. Бұл процесс арнайы

ұйымдастырылған сабақтарда ғана емес, мектептің күнделікті өмірінде де болуы керек. Бұл мәселені шешу үшін мектептегі білім беру мұғалімдерінің қызығушылық танытуы және балалар осы процестің белсенді субъектілері болуы маңызды.

Сонымен, бастауыш сынып оқушыларының тәрбиелік дамуындағы мақал-мәтелдердің ықтимал мүмкіндіктері мен мектепке дейінгі білім беру мұғалімдерінің мақал-мәтел арқылы балалардың тәрбиесін дамыту әдістемелерімен жеткіліксіз қамтамасыз етілуі арасында қайшылық бар.

Мәселе: Психологтар мен әдіскерлер баланың ана тілін, ең алдымен, басқалардың сөйлеу тіліне еліктейтінін айтады. Бала уақытының көп бөлігін тірі ортаға қарағанда компьютерде өткізеді. Нәтижесінде алты-жеті жастағы балаларды айтпағанда, жас кезінде халық шығармашылығы (жұмбақтар, мақал-мәтелдер, бесік жырлар) іс жүзінде қолданылмайды.

Жұмыстың мақсаты: мақал-мәтелдерді оқыту арқылы бастауыш мектеп жасындағы балалардың тәрбиелік мәнін дамытудың оңтайлы жағдайларын анықтау.

Міндеттерің тұжырымдауға мүмкіндік береді:

- Бастауыш сынып оқушыларының танымдық іс-әрекеті процесінің мәні мен мазмұнын ашу;
- Мақал - мәтелдердің ғылыми-әдістемелік әдебиеттердегі теориялық негізін анықтау;
- Бастауыш сынып оқушыларының тәрбиелік мәнінің ерекшеліктерін анықтау;
- Оқушылардың даму деңгейін педагогикалық және психологиялық жағынан сипаттау.

Мақал-мәтелдер-ауызша халық шығармашылығының кең таралған және өте маңызды жанры.

Ғасырлар бойы мақал-мәтелдер ұрпақтан-ұрпаққа ұжымдық ақыл мұрасы ретінде беріліп келді. Бұл ойлар халықтың жан-жақты өмірін оның тынымсыз күресімен, қайғы-қасіретімен және қуанышымен бейнелейді. А. М. Горький «мақал-мәтелдер қысқа болғанымен, ондағы нақыл сөздер бір кітапқа жүк болатындай» деп жазды. Мәтелдер мақалдармен бірге өмір сүреді. Мәтел-бұл адамдар арасында кең таралған, тақырыпты және құбылысты олардың сипаттамалық белгілері бойынша бейнелі түрде анықтайтын қысқаша сөз. Мәтел белгілі бір күнделікті жағдайға қатысты, факт, сөзге қолданылады, ойды растайды, сөйлеуді бояйды, ауызша сөйлеуге жандандырады. Мәтел, әдетте, мақалдан қысқа, ол қорытынды жасамайды, бірақ оны білдіреді. Ауызекі сөйлеу кезінде жиі мақал-мәтелдерге айналады. Мақал-мәтелдер әдетте халықтың әлеуметтік-тарихи тәжірибесін жинақтайтын және ауызекі сөйлеуге енетін қысқа тұрақты халық сөздері деп аталады. Мақал-мәтелдердің пайда болуы халықтың тарихымен, оның тілімен, құқығымен, күнделікті өмір салтымен тығыз байланысты. Олар ғасырлар бойы қалыптасып, адамдар бастан кешкен дәуірлерді сипаттайды. Ежелгі уақытта мақал-мәтелдер нақыл сөздер деп аталды. Халық ауыз әдебиетінің әртүрлі шығармаларынан шыққан мақал-мәтелдер бар: әндер, ертегілер, эпостар, жұмбақтар. Мақал-мәтелдердің

мағынасын берудің негізгі тетігі бастауыш мектеп жасындағы балаларға қол жетімді болуы үшін, мазмұны бастауыш сынып оқушыларының құндылық бағдарларын дәлелді түрде қалыптастыруға мүмкіндік беретін педагогикалық жағдайлар жасау керек, өйткені мақал-мәтелдер белгілі бір адамдардың тәжірибесін жеткізе алады. Бұл бірліктердің сөзсіз құндылығы-мақал - мәтелдер дауласпайды, дәлелдемейді-олар жай растайды немесе жоққа шығарады.

Зерттеу нәтижелері: Аталған жоба әртүрлі ақпарат көздерінең алынды және де, кіші жастағы оқушылардың көп уақытын әртүрлі шығармаларда , мақал мәтел мен ана тілін терең үйренуге мүмкіндік тудыру қажет екендігін көрсетеді. Оқушылардың танымдық ойлау қабілеттерін алға тарту мақсатында жұмыс жасалды.

Қорытындысы: Мақал-мәтелдерді педагогикалық тұрғыдан ойластырылған пайдалану оқу-тәрбие процесін жандандырады және байытады, оқушылар алдында қазақ тілінің өзіндік ерекшелігін айқын көрсетеді, білім алушыларда ерекше сөз тіркестеріне назар мен қызығушылықты тәрбиелейді, үлкен лингво-өлкетану мәніне ие (білім алушыларды тұрмыспен, мәдениетпен және дәстүрлермен таныстырады), білім алушылардың логикалық ойлауын дамытады және олардың моральдық-адамгершілік тәрбиесіне қызмет етеді. Әдеби оқу сабақтарында арнайы жасалған жаттығулар мен тапсырмаларда мақал-мәтелдерді қолдану оқушылардың ойлау және сөйлеу белсенділігін ынталандырады және белсендіреді.

Әдебиеттер тізімі

1. Алексеевская А. Т. мақала: бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылықтарын қалыптастыру. - М., 2016. 18 б.
2. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 Заңы
3. Бастауыш мектеп жасындағы балалардың сөйлеуін дамытудағы мақал-мәтелдердің рөлі / / қол жеткізу режимі: <https://infourok.ru/statyapol-poslovic-i-pogovorok-v-razvitii-rechi-detey-mladshego-shkolnogo-vozrasta-1772550.html> (өтініш берген күні 2019 жылғы 12 желтоқсан)
4. Курбатова Г. мақал бекер айтылмайды ("бастауыш мектеп" журналы N3/2017)
5. Мамышева, З.З. көп мәдениетті білім беру ортасында бастауыш сынып оқушыларының құндылық бағдарларын қалыптастырудағы мақал-мәтелдердің тәрбиелік әлеуеті / З. з. Мамышева, З. У. Блягоз // электронды басылым. Адыгея мемлекеттік университетінің хабаршысы. 3 Серия: Педагогика және психология". 2013. Қатынау режимі: <https://cyberleninka.ru/article/n/14503409> (өтініш берген күні 2019 жылғы 12 желтоқсан)

ҰЛТТЫҚ ЖӘНЕ ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАРДЫ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНЕ ҚОЛДАНУ ЖОЛДАРЫ

Соқабаева Аружан Мәлікқызы, курс 2,
Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Білісбекова Динара Білісбеқызы «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» мамандығының оқытушысы

Өзектілігі. Біздің елімізде болып жатқан демократиялық институттардың қалыптасуы мен нарықтық қатынастардың дамуынан туындаған әлеуметтік-экономикалық және саяси өзгерістер жағдайында шығармашылық, дербес, дәстүрлі емес ойлауға және әрекет етуге қабілетті мамандарды кәсіби даярлау мәселесі маңызды болып табылады.

Мәселе. Тіл пәндерін оқу процесінде оқушылардың ой өрісін дамыту үшін ұлттық және дидактикалық ойынды қолданудың теориялық негіздемесін анықтап дәлелдеу. Оқу үрдісінде ұлттық және дидактикалық ойынды ұйымдастыру және өткізу әдістемесі бойынша ұсыныстар әзірленіп талқыланды.

Жұмыс мақсаты. Орта буын оқушыларымен оқыту үдерісінде ұлттық және дидактикалық ойындарды қолдану жолдарын анықтау.

Міндеттері:

- Оқыту үдерісінде дидактикалық және ұлттық ойындарды мақсатты пайдалану мәселелерін зерттеу;
- Ұлттық және дидактикалық ойындарды жобалау, экспериментті ұйымдастыру және талдау;
- Ұлттық және дидактикалық ойындарды оқыту үдерісіне қолдану бойынша ұсыныстар құрастыру.

Ұлттық ойындарды дидактикалық материал ретінде пайдалану бірыңғай ойын сабақтарын өткізуді білдірмейді. Оны тиімді пайдаланудың жолдары бар. Бұл тиімділікті арттыруға және оқушылардың әр сабақта жұмыс істеу қабілетін сақтауға мүмкіндік береді. Қазақ ұлттық ойындарының тәрбиелік негізін бір сөзбен айтуға болмайтын күрделі іс-қимылдар шеңбері құрайды. Өскелең ұрпаққа берілетін Ұлттық ойындардың тәрбиелік негіздерін, оларды практикалық қолданудың тиімділігін ескере отырып, біз келесідей топтастыруды жоспарлап отырмыз. Атап айтқанда: ақыл-ой тәрбиесі, дене тәрбиесі, адамгершілік тәрбиесі, салауатты өмір салтын тәрбиелеу, еңбек тәрбиесі, эстетикалық және көркемдік тәрбие, патриоттық тәрбие, Халықаралық тәрбие және т. б. Бұл негізгі мақсатқа мектептегі біртұтас педагогикалық процесті, тұлғаны, салауатты өмір салтын бағдарлайтын, жастардың бойында білім, Дағдылар, іскерлік қасиеттерді сіңіретін оқу орындарындағы басқа дидактикалық құралдармен үйлесімде қол жеткізуге ықпал етеді.[2,б32]

Ұлтымыз тәуелсіздік алғаннан кейін ел өмірінің барлық салаларында елеулі жаңалықтар келтірілді. Ұлттық ойындарды оқу-тәрбие жұмысының негізгі идеялық негізіне айналдыру міндеті тұр. Осы әлеуметтік-педагогикалық идеяларды жүзеге асыруда ұлттық ойындар негізгі көмекшілер болып табылады. Ежелден бері өскелең ұрпақты тәрбиелеуде ұлттық ойындар қоғамдағы қарым-қатынасқа, қоршаған әлеммен өзара іс-қимылға ықпал етеді, болашақта біз өз өміріміз бен өнерімізге жаңа көзқараспен қарауымыз керек,

ұлттық мүдделерді, халқымыздың ежелгі арманын ескере отырып, жастарды тәрбиелеуді өзгертуге белсенді қатысуымыз керек.

Зерттеу нәтижелері. Елімізде ұлттық ойындарды оқу процесінде қолдану туралы зерттеушілер А. Бүркітбаев, Д. Жолымбетов, Е. Сағындықұлы, Ш. Ибраев еңбектері білім алушыларды оқыту мен тәрбиелеуде пайдалану құндылығын ашады. [4,бб]

Орта буындағы сынып оқушыларын оқыту процесінде ұлттық және дидактикалық ойындардың белсендіруші мүмкіндіктері анықталды; орта сынып оқушыларының танымдық белсенділігін дамыту мақсатында тіл сабақтарын оқыту процесінде ұлттық және дидактикалық ойындарды қолданудың педагогикалық шарттары айқындалған; 5-7 сыныптарға арналған тіл сабақтары бойынша ұлттық және дидактикалық ойындардың ойын оқу жиынтығының мазмұны теориялық тұрғыдан негізделген.

Қорытынды. Орта мектеп оқушыларын оқыту үшін тіл сабақтары бойынша ұлттық және дидактикалық ойындар кешені эксперименталды түрде тексерілді, тіл пәндерді оқытуда ойын оқу жинағын қолдану бойынша әдістемелік ұсынымдар әзірленді. Зерттеудің негізгі идеялары мен нәтижелерін сынау анықтаушы және қалыптастырушы эксперименттерге жеке қатысуы арқылы жүзеге асырылады. Зерттеу материалдары мен нәтижелері эксперименттің әртүрлі кезеңдерінде талқыланды: отырыстарда, ғылыми-практикалық конференцияларда, мұғалімдердің семинарында, сондай - ақ әдістемелік ұсынымдар мен ғылыми мақалалар жинақтарда көрініс тапты.

Әдебиет

1. Аймауытов Ж. Психология.- Алматы, 1995.
2. Алдамұратов Ә. Қызықты психология.- Алматы, “Қазақ университеті”, 1992.[мәтін]
3. Алдамұратов Ә. Жалпы психология.- Алматы, “Білім” 1996.
4. Әбдірахманов А.,Жарықбаев Қ. Психологиялық орысша- қазақша сөздік.- Алматы, “Мектеп”, 1976.[мәтін]
5. Елеусізова С. Қарым- қатынас психологиясы.- Алматы, 1995.

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚАБІЛЕТТЕРІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Сапабекова Нұрай Нұрғазықызы, 3 курс студенті

Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Нургазиева Бакытира Акансериевна
директордың оқу өндірістік жұмысы жөніндегі орынбасары,
арнайы пәндер оқытушысы

Өзектілігі: Кәсібіміз білім беру саласы болғандықтан, ел болашағына осы тұрғыдан үлес қосу негізгі міндетіміз. Білім беру жүйесін жаңғырту барысында біріншіден, оқыту үдерісіне қазіргі заманғы әдістемелер мен технологияларды енгізу және педагогтар құрамының сапасын арттыру.

Әлемдік өркениетке кіруге қатысты білім беру саласына қойылып

отырған заман талабының бірі - педагогикалық кәсіби қарым-қатынасты меңгерген, бәсекеге қабілетті маман тәрбиелеп қалыптастыру. Бұл мәселе Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында да көрнекті орын алған .

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың Мемлекеттік бағдарламасында қоғамның әлеуметтік-экономикалық және рухани дамуының мазмұны мен сипаттарының өзгеруіне және еңбек сапасына талаптың жоғарылауына, өз ісін жетік білетін, кәсіби білігі мол мамандардың қажет етілуіне байланысты білім сапасын арттыру міндеті қойылып отыр.

Білім туралы заңда білім берудің басты міндеті - ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау. Ол үшін «Оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деген міндеттер қойылады. Демек, оқу-ағарту саласында өзекті мәселенің бірі - болашақ маман иелерін сапалы қарым-қатынасқа даярлап, олардың кәсіби құзыретін қалыптастыру.

Мәселе: мұғалім мен оқушылар арасындағы қарым-қатынасты жетілдіру

Жұмыстың мақсаты: болашақ мұғалімдердің коммуникативтік қабілеттерін дамытуды әдіснамалық-теориялық тұрғыда негіздеу және оны жүзеге асыруды әдістемелік жүйемен қамтамасыздандыру.

Міндеттері:

1. «Қарым-қатынас», «қарым-қатынас мәдениеті», «қарым-қатынас стилі» «педагогикалық қарым-қатынас» ұғымдарының мәнін ашу;
2. Болашақ мұғалімдердің коммуникативтік қабілеттерін дамытудың педагогикалық шарттарының әдіснамалық негіздері айқында.

Өмір, тіршілік адамдардың бір-бірімен араласуынан, қарым-қатынастан тұрады. Адамдар арасындағы қарым-қатынас дегенді қалай түсінеміз? Қарым-қатынас ұғымы – адамның ішкі жан дүниесінің сыртқы көрінісі, олардың күнделікті өмір тіршілігіндегі бейнесін жасаудағы іс-әрекеті.

Өмірдегі әр-түрлі тіршілік жағдайына, өмірлік, қоғамдық қажеттілікке қарай адамдар арасындағы қарым-қатынасты бөліп қарауға болады. Жеке тұлғаның қалыптасуындағы мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынастың орны ерекше. Қандай адам болсын, мейлі қарапайым жұмысшы болсын, мектеп өмірі туралы аса бір жылылықпен еске түсіндіруі жиі кездеседі. Бұл қарым-қатынас оқушының жеке қасиеттерінің қалыптасуына зор ықпал етеді.

Мұғалім мен оқушы – әр түрлі екі субъект. Мәселенің негізгісі осы әр түрлі рухани дүниені біріктіру. Педагог міндетті түрде ықпал ету нысанын көріп қана қоймай, жасалған ықпалдың нәтижесінде көру керек. Мұғалім көп жағдайда өзінің сәтті ұйымдастырылған іс-әрекеттің тәрбиеленушіге сәтті ықпал ететініне сөзсіз сенеді. Алайда баланың бағынуы, келісімі, эмоциясы, іс-әрекеті міндетті түрде ескерілуі керек. Мұғалім үшін кері байланысты түсініп, қабылдауы өте маңызды.

Мұғалімдер қалыптасқан әдет бойынша өзімен әңгімелескен оқушыға өз сырларын айта бермейді. Өзінің оқушылары, жұмысы туралы бәріне әңгімелеп бергісі келіп тұрса да, ол басқа әңгімелесушінің жан дүниесіне саңырау болады.

Сонымен қатар, педагогикалық қарым-қатынастарды қалыптастырудың құрылымдық, мазмұндық моделі жасалды. Көпшілік алдында сөйлеу үшін қарапайым қарым-қатынасты барынша жаттықтыра түсу қажет. Тек осындай кәсіптік-педагогикалық қарым-қатынаста, оған қоса балаларды шынайы жақсы көргенде ғана педагогикалық процестің бүкіл мәні айқындала түседі. В.А. Сухомлинский айтқандай, мұғалім өнері ең алдымен сөйлеу өнерімен, адам жүрегін баурап алу өнерімен көрінеді. [1]

Сыныппен алғаш кездескен жас педагогтар, жаңадан үйретіп жүрген тәрбиешілер, практикадағы студенттер сыныппен қарым-қатынас жасаудың қиын екенін айтады. Педагогикалық практика кезінде мынандай сұрақтарды жиі кездестіруге болады: «Балалармен қалай сөйлесу керек?», «Әзіл айтуға бола ма?», «Балалар неге тыңдамайды?», «Бұйығылық пен ұялшақтықты қалай жеңуге болады?» т.б. осы сұрақтардың барлығы – педагогикалық қарым-қатынасты меңгере білмеудің нәтижесі.

Оқушылар қарым – қатынаста тең дәрежелі. Мұғалім шешімді оқушылармен білесіп қабылдайды, олардың ойларын, пікірлерін ескереді. Мұғалім тек үлгерімге ғана емес, оқушылардың жеке тұлғалық сапаларына мән береді. Мұндай мұғалімдерге үлкен кәсіби тұрақтылық, өз мамандығына қанағаттану тән. Қазақтың көрнекті ғалымы, профессор С.М.Жақыпов адамның психикалық дамуы оқыту процесі әсерінен тыс болмайды, ол үшін оқушы мен оқушы арасында нақты байланыс, оқытудың формасы мен мазмұны екі жақты біріккен іс-әрекетте орындалады деген. [2]

Педагогикалық іс-әрекеттегі тәуелділік және оның орындау процесі кезіндегі тәуелділік және оны орындау процесі кезіндегі қарым-қатынастың туу себептері, сонымен қатар қоғамдық ортадағы өмірдің тәуелділігі, пікірлесушілердің арасындағы ара-қатынастың барлығы қарым-қатынастың түрлері. Қарым-қатынастың түрлері адамның дүниеге келген күнінен бастап жас ерекшелікке қоршаған ортаның ықпалына байланысты дамиды.

Зерттеу нәтижелері: зерттеу тақырыбының теориялық-әдіснамалық тұрғыда негізделуімен, зерттеу мазмұнының ғылыми аппаратқа сәйкестілігімен, кешенді әдістерді пайдаланумен, зерттеу нәтижелерін практикаға ендірумен, алынған деректердің дәлелділігімен, тәжірибелі-эксперимент барысында пайдаланылған ұсыныстардың тиімділігімен, ғылыми болжамның дәлелденуімен қамтылды.

Қорытынды: Қарым-қатынас мәселесі бұл әлеуметтік психологияның негізгі проблемалары. Бұл мәселелермен тек психологтар, педагогтар ғана айналысып қоймайды, оны философтар, социологтар, политологтар да жан-жақты зерттеуде. Мектеп оқушыларымен жұмыс істейтін мұғалімдер өз ара түсіністіктің күрделі әлеуметтік- психологиялық процесі бола отырып, қарым-қатынасының түрін пайдаланады. Қарым-қатынастың қай түрі болмасын ол мұғалімнің шеберлігіне, тәжірибесіне байланысты дейміз. Психологтар педагогикалық қарым-қатынастың нәтижесі мұғалімнің баланы біліп, тануына

және әр баламен диалогқа түсуіне байланысты деген. Әрине, қанша тәжірибелі мұғалім болса да, балалармен қарым-қатынас жасау, әр баланы білу, оларды тану, әр баланы іс-әрекетке кірістіру, оларды сөйлеттіру мұғалімдерге оңай жұмыс емес.

В.А.Сухомлинский: «Сөз-ең маңызды педагогикалық құрал, оны еш нәрсемен ауыстыра алмайсың» - деп оның маңызына ерекше назар аударды. [3]

Мұғалімнің сөзі әсерлі, тартымды, сенімді, сондай-ақ дауыс ырғағымен мимикасы мәнерлі және бай болғаны қажет.

Бұл ойымыз дәлелді болу үшін Ы.Алтынсариннің пікірін келтірейік: «Мұғалім балалармен істес болады: егер олар бір нәрсені түсінбесе, онда мұғалім шәкірттерді кінәламай оларға дұрыс түсіндіре алмағаны үшін, өзін-өзі кінәлауы керек. Мұғалім балалармен сөйлескенде ашуланбай, күйгелектенбей, сабырлылықпен сөйлеп, шұбалаңқы сөздермен керексіз терминдерді қолданбастан әрбір затты ықыласпен, қарапайым тілмен түсіндіру керек». [4]

Білім беру жүйесін реформалау негізінде шығатын педагогқа қойылатын жаңа талаптар болашақ мамандарды кәсіби даярлау жүйесі алдына инновациялық іс-әрекетке дайын, зерттеу іс-әрекетіне белсенді, заманауи жаңалықтардан хабары мол, өз пәнін жетік білетін, жаңа озық іс тәжірибеден өз қажетін тауып, өз керегіне жарата білетін, кәсіби шеберлігін ұштай жүретін, жаңалықты сезіне білетін, оны өз пәнін оқыту әдістемесіне батыл енгізе білетін болашақ маман иесін шығару.

Әдебиеттер

1. Алтынсарин Ы. «Таңдамалы шығармалары», Алматы.
2. Бәшірова Ж.Р. «Болашақ педагогтардың коммуникативтік біліктілігінің басты мәселелері» 2006.
3. Қазақстан Республикасының «Білім туралы заңы» Алматы, 2007.
4. Қазақстан Республикасының жалпыға міндетті білім беру стандарты Алматы, 2006.
5. Құрманалина Ш, Мұқанова Б. «Педагогика» Астана, 2014

ЗАИМСТВОВАНИЯ В РЕЧИ СОВРЕМЕННЫХ СТУДЕНТОВ. ВРЕД ИЛИ ПОЛЬЗА?

Сабуров Марат, студент 1 курса ЧУ «Колледж предпринимательства КИНЭУ»
Научный руководитель: Гарбузова Вера Сергеевна, преподаватель иностранного языка

Актуальность исследования связана с тем, что заимствования – одно из составляющих процесса развития языка, его пополнения и многообразия.

Проблема состоит в том, что с одной стороны появление новых слов расширяет словарный запас носителей русского языка, а с другой - утрачивается его самобытность и неповторимая красота.

Цель работы изучить особенности англицизмов и выявить использование иноязычной лексики студентами ЧУ «Колледжа предпринимательства КИНЭУ»

Задачи

1. Определить причины заимствований английских элементов в русском языке;
2. Проанализировать теоретические материалы, связанные с заимствованиями;
3. Рассмотреть способы образования англицизмов;
4. Классифицировать наиболее употребляемые англицизмы по сферам общения;
5. Провести анкетирование и определить, какие англицизмы используются студентами ЧУ «Колледж предпринимательства КИНЭУ» наиболее часто.

Примеры англицизмов в русской речи можно услышать повсеместно. «Новомодные гаджеты и дивайсы пользуются особой популярностью среди покупателей молодого возраста. По ТНТ в субботу вечером зрители могут посмотреть танцевальный батл. Программа «Танцы» объявила очередной кастинг для профессиональных танцоров. Невезучего человека называют лузером. Фасады саманных домов часто отделывают немецким сайдингом. Есть психологические методики, направленные на измерение IQ учеников и студентов. Без промоушена трудно добиться успеха в трудовой деятельности. Туристы наслаждаются апельсиновым фрешем на отдыхе. Трансляции **саммитов** и репортажи с подведением их итогов вызывают большой интерес у зрительской аудитории зрелого и пожилого возраста. Сериалы обычно заканчиваются **хэппи-эндом** и т.д.»

У обычных людей на слуху многочисленные экономические и финансовые термины, такие как: бартер, брокер, дилер, дистрибьютер, маркетинг, инвестиция, кредиты и т.д. Для любителей спорта появляются новые виды спортивных занятий: виндсерфинг, армрестлинг, фристайл, скейтборд, сноуборд, кикбоксинг.

С развитием компьютеризации появились термины, относящиеся к компьютерной технике: не только само слово компьютер, а также дисплей, файл, интерфейс, принтер, сканер, ноутбук, драйвер, браузер, сайт и т.д. Ну а женская косметичка изобилует вещицами, для обозначения которых используются только английские лексические единицы: консилер (карандаш-корректор), пиллинг-крем, (убирающий мелкие ороговевшие частички кожи), лифтинг – крем (крем, подтягивающий кожу), парфюм (духи), лайнер для глаз (подводка для глаз) и т.д.

Заимствования из английского языка охватывают все сферы молодежной жизни. Сфера учебы представлена следующими лексическими единицами (тичер, инстительют, деп, инглиш, хостел, джим, ридинг рум, тест и т.д.) Есть сленгизмы, относящиеся к сфере досуга – пати, тусовка, поинт, файтинг и т.д.;-заимствованные студентами из жаргона компьютерщиков и программистов – киборд, маус, мессидж и т.д. - заимствованные из жаргона музыкантов - рок, поп, джаз, блюз, рэп, драммер, клаббер , дансер, шоппер и т.д.-выяснение отношений - кипиш, бэтл и т.д.- межличностные отношения – френд, митинговать (зн. встречаться) - наименования одежды и аксессуаров - дрес, трузера, тишортка, пины, ринги и т.д.-части тела – фейс, тифы, хэнды, футы, фингеры, нейлы и т.д.- наименования бытовой техники –тиви, фридж ,

комп. и т.д. -существительные, обозначающие деньги – мани, кэш и т.д.- названия членов семьи – паренты, фазер, анкл, анти и т.д..-оценочные наречия и прилагательные, заимствованные из английского языка, – грейт, бэд, кул и т.д..

Безусловно, в использовании англицизмов есть и свои плюсы. Заимствования из английского языка помогают учащимся изучить его максимально быстро. Иногда даже им легче выразить свою мысль и чувства с помощью английского, а не родного языка. Среди главных причин использования английских слов в речи подростки и молодые люди указывают – возможность передавать друг другу информацию, так, что, окружающие их преподаватели, родители не поняли, о чем идет речь.

Оправданным является заимствование, которое означает в языке то понятие, которого ранее в этом языке не существовало. Например, таких понятий, как "шоколад", "галоши", "телефон" и многих других, в русском языке не было. Эти вещи вошли в наш мир, и, соответственно, слова, их обозначающие, появились в языке. В основном, оправданные заимствования встречаются в медицине, науке и технике.

Неоправданным заимствованием является слово, которое вводится в язык из иностранного языка (и используется в нём) в качестве синонима для определения того или иного понятия, при том что русские слова, определяющие это понятие, уже имеются в наличии.

Однако многие считают, что такие слова, наоборот, обогащают русский язык. Используя такую логику, можно для каждого русского слова набрать тысячи синонимов из разных языков и "обогатить" русский язык в тысячи раз. Естественно, что результат мало кому понравится.

Ненужные английские заимствования употребляют сейчас все: политики, дикторы радио и телевидения, предприниматели, студенты. В речи молодежи можно насчитать около 1000 неоправданно-используемых английских слов, такие как "прессинг", "никнейм", "голкипер", "делит", "логин", "тренинг" и т.д. Даже иностранцы, хорошо владеющие русским языком, удивляются громадному количеству иноязычных слов в нашей прессе, журналах, книгах, рекламе. В настоящее время наблюдается процесс варваризации русского языка, то есть проникновение в речь иноязычных слов, имеющих в русском языке эквиваленты.

Результаты исследования показали, что 93% студентов колледжа используют английские заимствования в своей речи при общении со сверстниками.

Выводы: Заимствования активно используются студентами ЧУ «колледж предпринимательства КИНЭУ» очень часто в повседневной жизни. В некоторых областях знаний заимствования необходимы, так как являются важным инструментом. Иногда англицизмы употреблять удобнее, так как они короче, четче выражают смысл. Англицизмы многим понятнее, чем длинный перевод на русском языке. Для того чтобы сохранить чистоту русского языка, нужно употреблять как можно меньше англицизмов.

Литература

1. Бегларян С.Г. Заимствование англицизмов в русском языке// Молодой ученый. – 2014 – URL: <http://www.philology.ru>
2. Брейтер М.А. Англицизмы в русском языке: история и перспективы: Пособие для иностранных студентов-русистов. - Владивосток: изд-во "Диалог".
3. М.А.Голденков. Современный активный английский. КАРО. СПб,2003.
4. English – Russian Dictionary of American Slang // Перевод и составление Т. Ротенберг и В.Иванова – М.: Инфосерв,1994
5. Дьяков А.И. Причины интенсивного заимствования англицизмов в современном русском языке. // Язык и культура.- Новосибирск, 2003.-С.35-43

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ШАҚТА ОЙЫН БАЛАНЫҢ БАСТЫ ІС - ӘРЕКЕТІ

Тұрғынбай Айжаным, 2 курс студенті

Нәзипа Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Аубакирова Толкын Утешовна

педагогика ғылымының магистрі, оқытушы

Өзектілігі. Ойын – бала қызығушылығына негізделген оқыту тәсілдерінің бірі. Мектеп жасына дейінгі балалардың ойын баласы екенін ескере келе, дидактикалық ойындардың жүйелі қолданылуы жақсы нәтиже береді. Дидактикалық ойындарды пайдалану мәселесі педагогикалық теорияда кеңінен қарастырылған. Атап айтсақ, Ахметов С., Алдабергенов А., Ахметов Н.К., Хайдаров Ж.С., Кларин М.В., Қайырбекова А., Төлтаева Г., Әбселемова А., Әбішова А. т.б. ғалымдар дидактикалық ойындардың маңызын, түрлерін қолдану жолдарын көрсеткен[1]. Педагогикалық процесте ойын балалар іс-әрекетінің басқа да түрлерімен, бәрінен бұрын еңбекпен, оқу үстіндегі оқытумен өзара тығыз байланыста болады.

Мәселе: зерттеу мәселесі бойынша ғылыми-әдістемелік әдебиеттерге, білім стандартына, оқу бағдарламаларға теориялық талдау, мұрағат құжаттарын зерделеу, талдау жинақтау, қорыту және жүйелеу, балабақша тәжірибесінен жинақталған материалдарға салыстырмалы талдау жасау, іріктеу, тұжырымдау, сауалнама жүргізу, эксперимент нәтижелерін өңдеу, бақылау, әңгіме, анкета, т.б. әдістері қолданылды.

Жұмыстың мақсаты: Ойын іс-әрекетінің мектеп жасына дейінгі балаларға педагогикалық әсерінің ерекшеліктерін, оның ішінде қиял процессінің дамуына әсерін зерттеу.

Жұмыстың міндеттері:

1. Ойынның педагогикалық-тәрбиелік мәні жан-жақты ашу.
2. Ойын іс-әрекетінің баланың психологиялық дамуына әсерін көрсету.
3. Ойын іс-әрекетінің баланың қиялын дамытуда алатын ролін айқындау.

Адам іс әрекетінің ерекше бір түрі – ойынның пайда болуын зерттеушілердің біразы өз еңбектерінде өнер және ойын көркемдік іс-әрекеттің алғашқы қадамы деп түсіндіреді. Ойында шындықтың көрінісі, оның бейнелі сәулесі қылаң береді. Жалпы ойынға тән нәрсе өмірдің әртүрлі құбылыстары

мен үлкендердің түрлі іс-әрекеттеріне еліктеу екені белгілі. Ойынның шартты түрдегі мақсаты бар, ал сол мақсатқа жету жолындағы іс-әрекеттер бала үшін қызықты. Балаларға ақыл-ой, адамгершілік, дене шынықтыру және эстетикалық тәрбие берудің маңызды тетігі ойында жатыр. Ойын барысында балалар өзін еркін сезінеді, ізденімпаздық, тапқырлық әрекет байқатады. Сезіну, қабылдау, ойлау, қиялдау, зейін қою, ерік арқылы түрлі психикалық түйсік пен сезім әлеміне сүңгиді.

Сондықтан да педагогикада бала ойынына ерекше мән беріледі, өйткені ойын үстінде қалыптасатын барлық шақтың түйсігі мен әсері адамның көңіліне өмірбақи өшпестей із қалдырады. Бала ойын арқылы өзін толқытқан қуанышын немесе ренішін, асқақ арманын, мұрат-мүддесін бейнелесе, күні ертең сол арман қиялын өмірде жүзеге асыруға мүмкіндік алады. Сөйтіп, бүгінгі ойын, бейнелі әрекет ертеңгі шындық ақиқатқа айналатын кезі аз емес[2, б.32].

Күнделікті тәжірибе көрсетіп жүргендей, алты жасар балалар ойындарына дұрыс басшылық жасалған жағдайда, олардың ақыл-ойы, тіл байлығы, сөздік қоры дамиды. Баланың талғамын, қызығушылығын, тілін дамыту барлығы ойын арқылы жүзеге асырылады. Сонымен, мектепалды даярлық тобында балалардың тілін дамытуда ойынның рөлі басым бола түседі. Ойын әрекетінің қызықты болуын қамтамасыз ететін, баланың танымдық қызығушылығы сапаларын дамытатын басты нәрсе: білім, әрекет, қарым-қатынас. Міне, осы жағдайларды ескере отырып, балалар тіл байлығын дамытуда пайдаланатын ойын түрлерін төмендегідей жүйелеуге болады:

1. Мазмұнды бейнелі ойын: отбасы, балабақша, мектеп, аурухана, ұшқыштар, мал фермасы, құрылысшылар, мұнайшылар, темір жол, теңізшілер;
2. Қимыл-қозғалыс ойындары: ақ серек, көк серек, ұшты-ұшты, аңшылар, сиқырлы таяқ, жаяу көкпар, ақбайпақ, ормандағы аю, мысық пен торғайлар, бақташы мен қозылар, қуыспақ, қасқыр қақпан, соқыр теке, жырадағы қасқыр.
3. Дидактикалық ойындар: заттардың түсін анықта, қуыршақты серуенге дайында, орныңды тап, ойлан тап, ұзын-қысқа, аласа-биік, әр құстың мекенін тап, түсті лото, дәл тауып айт, тігін шеберханасы, тез ретке келтір, мына заттарды сипатта, сандардың орнын тап, жоғары төмен, дүкен, көршілер, аралар, телеграф;
4. Құрылыс ойындары: лото және басқа конструкторларды пайдалану;
1. Спорттық ойындар: футбол, воллейбол, теннис, хоккей, баскетбол;
2. Рөлді-сюжетті ойындар: адамгершілік тәрбиесі тақырыбына оқылған ертегі, әңгімелерді рөлдерге бөле отырып орындау.

Балалардың дидактикалық ойын барысында есте сақтау, көру, сезіну, қабылдау, ойлау, сөйлеу үдерістері дамып, заттарды пішініне, түсіне, көлеміне қарай іріктеуге, әр түрлі қимылдарды орындауға үйренеді.

Қорыта айтқанда ойындағы жетістіктер баланың сабақтарда жүйелі білім алу мүмкіндігіне маңызды әсер етеді, құрбы-құрдастары мен ересектердің ортасында оның шынайы адамгершілік-эстетикалық бағытының әбден жетілуіне мүмкіндік туғызады. Балабақшада тәрбиеленушілердің танымдық іс-әрекетін қалыптастыруда негізгі жұмыс түрі - ойын әрекеті. Бала саналы, мәдениетті, адамгершілігі мол болып, жан-жақты дамуы үшін және тілін

дамытып, сөз байлығын дамыту үшін және айналадағы өмір құбылысын ұғыну үшін пайдаланудың маңызы зор.

Ойын үстінде баланың түрлі қасиеттері, қабілеті мен белсенділігі де көрінетіні туралы аса көрнекті педагог А. С Макаренко былай дейді: «Ойында бала қандай болса, өмірде кәсіби қызмет саласында, көбінесе сондай болады». Сондықтан келешекке адамды тәрбиелеу- бәрінен бұрын ойын арқылы жүзеге асыралады. Ойын- балалар үшін айналадағы танып, білу тәсілі.

Ойын әрекеті мазмұнынан әлеуметтік сипаты баланың қоғамдық өмір сүретіндігімен байланысты. Ол алғашқы айлардан бастап- ақ маңайындағылармен қарым-қатынас жасауға ұмытылады, соның арқасында жасау құралы, күш қуаты тілді біртіндеп меңгереді.

Ойын- бала әрекетінің негізгі түрі. Ойын ойнағанда бөлме теңіз де, ұшақ та темір жол вагоны да болуы мүмкін. Балалар ойын кезінде тыныш отыра алмайды. Тіпті жалғыз баланың өзінде де сөйлесіп жүреді. Сондықтан, ойын барысында тілдесім үлгісі қалыптасады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың зейіні тұрақсыз, импульсивті болғанымен, қабылдау есте сақтау мүмкіндіктері жақсы дамыған.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Аймауытов Ж. Психология.- Алматы, 1995.
2. Алдамұратов Ә. Қызықты психология.- Алматы, “Қазақ университеті”, 1992.
3. Алдамұратов Ә. Жалпы психология.- Алматы, “Білім” 1996.
4. Әбдірахманов А., Жарықбаев Қ. Психологиялық орысша- қазақша сөздік.- Алматы, “Мектеп”, 1976.
5. Елеусізова С. Қарым- қатынас психологиясы.- Алматы, 1995.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ САМООПРЕДЕЛЕНИЕ КАК ОСНОВА ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ И УСПЕШНОСТИ ПОДРОСТКА

Таныгина Ксения, 2 курс

Карагандинский горно – индустриальный колледж

Научный руководитель: Демченко Алла Викторовна, педагог - психолог

Вопрос выбора профессии является актуальным на протяжении долгих лет. Но, к сожалению, ни всегда происходит, когда ХОЧУ, МОГУ и НАДО совпадают. Многие подростки принимают необдуманные решения по вопросу выбора профессии и поступают в первый попавшийся колледж, а потом, сожалея либо уходят, либо продолжают учиться. Одним из тех, кто остался начинает нравиться выбранная профессия, а другие учатся просто, потому что надо учиться и никогда не будут работать по ней, забывая о том, что затрачивают огромные ресурсы: временные, физические, психологические и материальные.

Цель нашего проекта – определить осознанность профессионального выбора первокурсников нашего колледжа и помочь в дальнейшем жизненном самоопределении.

Задачи исследования.

1. Изучить возрастной этап психологического кризиса – самоопределение подростка и ошибки при выборе профессии.
2. Выявить причины низкого уровня мотивации у студентов 1 курса в колледже.
3. Провести профориентационные упражнения для студентов с низким уровнем самоопределения.
4. Выявить эффективность проделанной работы.

Объект исследования. Студенты первого курса.

Субъект исследования. Профессиональное самоопределение.

Гипотеза исследования. Мы предполагаем, что чем выше осознанность профессионального самоопределения, тем выше мотивация к обучению у студентов.

Методы исследования. Анализ литературы; эмпирические методы: анкетирование, опрос, анализ, беседа, упражнения.

Практическая значимость. Результаты исследования могут быть использованы для профориентации выпускников профориентаторами в школах.

После анализа литературных источников, в Карагандинском горно – индустриальном колледже, было проведено эмпирическое исследование. В экспериментальную группу вошло 15 студентов первого курса, группы ЭМО-1-22 (Монтажники электрооборудования), 2 девушки и 13 юношей. В качестве психодиагностического инструментария были выбраны анкетирование и опрос, тестирование мотивации к обучению, анализ успеваемости студентов за 1 семестр. Итоги 1 семестра показали, что процент успеваемости составил 100%, однако качество знаний в нашей группе всего 35%, это достаточно низкий уровень. Поэтому следующим этапом нашей работы было, определить уровень мотивации к обучению с помощью анкеты «Определение доминирующих мотивов учения»[1], где из 14 утверждений, ребятам необходимо было выбрать только три, характеризующие их отношение к учебе.

Результаты диагностики показали, что высокий уровень составил всего 9% т.е. учебно – познавательные мотивы, средний – 67%, то есть широко социальные мотивы, а низкий – 24% т.е. узколичностные мотивы. И как следствие этому - результаты успеваемости студентов нашей группы.

Для того, чтобы перейти к выявлению причин такой успеваемости и мотивации к обучению, была разработана анкета.

Первый вопрос, который мы задавали студентам: «Испытывал ли ты трудности в выборе профессии?» «Да» ответили 40%, что составило 6 человек, «нет» - 60% — это 9 человек.

На вопрос «Какие трудности были в выборе профессии?», первокурсники ответили, что «не очень – то и задумывались над этим вопросом», «может быть могли бы пойти в 10 класс», другие говорили, что «хотели бы высокооплачиваемую профессию, но нет материальных средств на обучение», «не востребованность на рынке труда», «хотелось бы современные профессии», «вера в то, что в интернете можно заработать, не прилагая усилий», «низкая информированность о профессиях», «подверженность влиянию среды», т.е. просто пошли с друзьями.

Третий вопрос: «Как Вы узнали о нашем колледже, и кто повлиял на его выбор?» (родители, друзья, профориентация в школе, профессиональные пробы, самостоятельно).

Результаты показали, что в нашей группе 4 человека, что составило 27% пришли по профориентации, 4 студентам, 27% посоветовали родители, 5 человек, 34% пригласили друзья и 2 человека, 12% выбрали наш колледж самостоятельно. Ни один человек не посетил профессиональные пробы и не попробовал себя в данной специальности.

Следующий вопрос: «По каким критериям Вы выбирали наш колледж?» результаты показали, что «просто так», «мечтал быть электриком», «друзья посоветовали», «просто понравился колледж», «профессии с неплохими заработками».

На вопрос: «Нравится ли Вам сейчас учиться в нашем колледже?» «да»-ответили 88%, «нет» – 12%, «не очень» – 0%.

Далее было проведено упражнение «В детстве я хотел быть...». На втором этапе нашего эмпирического исследования, которое проводилось в начале 2 семестра 2022-2023 учебного года, мы предложили студентам нашей группы ЭМО-1-22, которые попали в сложную ситуацию самоопределения не отчаиваться, а присмотреться к выбранной профессии, найти плюсы данной ситуации, используя технологию проектирования уроков жизненного самоопределения.

С помощью игровых упражнений попытались предложить изменить ситуацию в будущем спроектировав свой жизненный сценарий.

Мы использовали *упражнение «Кто есть кто?»*, упражнение «Выбор» [2], *Психогимнастику «Моя мечта»* [3].

На 3 этапе нашего исследования, уже в 3 семестре 2 курса 2023-2024 учебного года, мы провели повторное исследование на мотивацию обучения с помощью анкеты «Определение доминирующих мотивов учения» студентов группы ЭМО-1-22. То, что все студенты остались продолжать обучение по выбранной специальности в нашей группе и в нашем колледже, дает нам право говорить о том, что ребята пересмотрели свое отношение к выбранной профессии, сделали выводы, нашли ее достоинства и продолжили обучение. Высокий уровень составил 9% (три хорошиста) на 1 курсе, так же остались и на 2 курсе. Однако средний уровень увеличился на 12% в 3 семестре, а низкий уровень снизился соответственно на 12%. Итоги 3 семестра показали, что процент успеваемости составил 100%, однако качество знаний в нашей группе выросло на 1,5 % и составило 36,5%. Учитывая контингент наших студентов на рабочие специальности, плюс добавились предметы по специальным дисциплинам, такое повышение качества знаний — это очень хороший результат.

Проведя наши исследования, мы можем сделать следующие выводы.

1. Студенты, поступившие в нашу группу по специальности «Механик электрооборудования» не все готовы к профессиональному самоопределению. Есть учащиеся, допустившие ошибки при выборе профессии. Их единицы и им необходима психологическая помощь и

поддержка. Наша работа показала, что все можно исправить, если вовремя оказаться рядом.

2. Мы выяснили, что по этой причине в группе низкий уровень мотивации к обучению и как следствие успеваемость студентов.
3. 88% студентов, чувствуют себя комфортно и им нравится учиться в нашем колледже.
4. Со студентами были проведены упражнения на развитие самоопределения, целью которых было помочь им найти свои ошибки в выборе профессии и по возможности исправить их.
5. Повторное исследование показало, что проведенная нами работа дала положительные результаты. Мы сохранили студентов и помогли им адаптироваться.

Таким образом, наша гипотеза о том, что чем выше осознанность профессионального самоопределения, тем выше мотивация к обучению у студентов, нашла свое подтверждение.

Литература

1. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте: Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1983. – 96 с.
2. Пряжников Н.С. Профориентация в школе: игры, упражнения, опросники (8-11 классы) - Москва: Вако, 2005. - 288 с.
3. Чистякова М.И. Психогимнастика. - 2-е изд. - М.: Владос, 1995

БАЛАЛАРДЫ ЖАНҰЯДА ТӘРБИЕЛЕУДІҢ МАҚСАТЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ ПРОБЛЕМАЛАРЫ

Туребаева Сабина, 4 курс студенті,

«Қостанай Гуманитарлық колледжі» мекемесі

Ғылыми жетекшісі: Мешелова Р.Ж, педагогика ғылымының магистрі,
педагогика, орыс тілі пәнінің оқытушысы

Отбасы, ілеуметтік институты болғандықтан, сөзсіз, қоғамда болған өзгерістер мен байланысты. Отбасының өзгеруінің заңдылығы жалпы қоғамда болып жатқан өзгерістермен бағыттас. Сондықтан қазіргі кездегі отбасының жағдайын түсіну үшін және оның дамуының болашағын бағалау үшін бүкіл ХХ-шы ғасыр бойы қоғамдық өмір мен бұқара санасында болған түбегейлі өзгерістерді ескеру керек.

ХХ-шы ғасырдың ортасынан бастап отбасы институты елеулі және қайталанбас өзгерістерге ұшырады. Отбасында болған өзгерістер барлық авторлармен әдеттегі отбасы тірегінің дағдарысы ретінде суреттеледі. Ғұмырлық некеге тұрақтылықтан бас тарту, айырылысу мен некенің бұзылуы, ұрпақты тәрбиелеудегі риясыз қарым-қатынастан бас тарту, толық емес отбасы мен өгей ата-аналы отбасы санының артуы, баланы алдырып тастау мен некесіз бала туу үдеп бара жатқаны байқалады. Міне, осындай келеңсіз мәселелерді қарастыру менің жұмысымның мақсаты болып табылады.

Жұмыстың мақсаты: Отбасының әлеуметтік ортадағы орнын анықтау.

Отбасының қарым қатынастың тәрбиедегі ықпалының маңызын ашу.

Отбасында жүргізілетін жұмыс түрлерін талдау, бала тәрбиесіндегі басты қағидаларды нақтылау.

Жұмыстың міндеттері: бүгінгі тәрбие берудің негізгі міндеттерінен шығатын түйін: ең алдымен дені сау, рухани ойлау дәрежесі биік, ар-ожданы мол, мәдениетті, парасатты, еңбекқор, іскер, ұлттық сана сезімі оянған, бойында басқа да ізгі қасиеттер қалыптасқан адамды тәрбиелеу.

Қазіргі кезде отбасы өмірінің барлық кезеңі, отбасының құрылуынан бастап бүтін отбасы ретінде өмір сүруі аяқталғанға дейін: некеге дейінгі кезеңі, бүкіл отбасылық өмір кезеңі, отбасының ажырауы кезеңі өзгеріске ұшырағанын атап өтуге болады.

Отбасы тәрбиесінің негізгі мәні отбасындағы өзара ынтымақтастық пен түсіністіктің орнын анықтау.

Отбасы - адам баласының өсіп-өнер алтын ұясы. Адамның өміріндегі ең қуанышты қызық дәурені осы отбасында өтіп жатады. Бала өмірінің алғашқы күнінен бастап ата-ана өздерінің негізгі борыштарын - тәрбие жұмысын атқаруға кіріседі. [3]

Ата-ана де өздері жанұя құрған кезед бір біріне шексіз сүйіспеншілікпен, махабаттық сезімдерді табысқан кезде қалыптасады.Әке мен ананың арасындағы сыйластық,өз ара түсінушілік, олардың бір-бірін ұғынысуы, сыйласуығандай мәселелер болсын,әлеуметтік, материалдық,қоғамдық және экономикалық мәселерді шешуде пайымды шешімдер тауып жатса, бұл отбасының берекесі мен берері де мол болатыны мәлім. Осы мәселе қазіргі кезде еуропалық дәстүрге көбірек бой ұрып барады. Яғни қазақ болмыстан айырылып, бала тәрбиесі, отбасы берекесі келесіз жәйттерге бой ұрыа бастады. Ата-аналардың татулығы отбасының күре тамыры болып табылады. Өйткені ол балаға берілетін тәрбие және әлеуметтік мәселелердің тууына әкеп соқтыратын осыдан туындап жатады. Ал олардың атқаратын міндеттері шексіз де шетсіз де деп айтуға болады.

Ата-аналардың балалары алдында ең бастысы денсаулығының дұрыс жетіліп өсуін қамтамасыз ету,тәрбие мен білім беру, үй болып, аяққа тұрып ел қатарына қосылып кетуін қамтамасыз ету сияқты міндеттерін орындауы. Балалары алдында ата-анасын қамқорлыққа алып, сүйеніш болуы секілді міндеттері ұштасып жатады. Қазіргі таңдағы отбасы тәрбиесінде қоғам ата-аналар алдына үлкен жауапкершілікті жүктеп отыр.

Оқу орнындағы оқу-тәрбие жұмысының мазмұнын жақсартуға қамқорлық жасайды, ата-аналарды, барлық жұртшылықты қатынастырады. Оқу мекемесі мен отбасы ынтымақтастығының бірнеше формалары бар. Оқу орны мен отбасы байланысының басты формасы ата-аналар жиналысы. Онда көптеген мәселелер, мысалы, күнделікті өмір, еңбек, демалыс, оқушылардың бос уақыты, кәсіптік бағдар, оқу және тәрбие жұмысы, т.б. талқыланады, оларды одан әрі жетілдірудің нақты жолдары қарастырылады. Оқу орнындары оқу-тәрбие жұмысының мазмұнын жақсартуға қамқорлық жасайды, ата-аналарды, барлық жұртшылықты қатынастырады.Бала тәрбиесі – қызығы мен қиыншылығы қатар жүретін күрделі процесс.

Қазақ халқы баяғы кезден бастап әлгі уақытқа дейін «Отан отбасынан басталады» дейді. Сондықтан отбасы тәлім-тәрбиенің негізгі кезі, түп қазынасы деп айтуға болады. Қанша жылдар өтсе де бабаларымыздың тағылымы мен дәстүрлеріне және үйелмен тәрбиесінің негіздеріне мол тәжірибесіне сүйене отырып, әке мен ана, ата мен әже ұрпақтың шын азамат болып өсуіне қамқорлық жасаған.

Ғасырлар бойы қазақ отбасы өз балаларын тәрбиелеуде көптеген әдістерді қолданып келген. Олар: түсіндіру, үйрету, үлгі-өнеге көрсету, насихат, жазалау т.б. Бұлардың көпшілігі қазіргі кездегі педагогика мен психология ғалымдарының саласында қолданылып жүрген әдістер және тәсілдер мазмұны мен мақсаты – сәйкестілігі жағынан бір-бірімен байланысты, бірін-бірі толықтырады. [1]

Ата-аналардың жастығы мен бала тәрбиесіндегі тәжірибенің жоқтығы, болмаса тәрбие жұмыстарында тек қана өз ойлары мен көзқарастарына ғана жүгінуі немесе қажетті педагогикалық білімдерінің жетіспеушілігі салдарынан тәрбие процестері көптеген қателіктерге ұшырап отырады.

Оқу мекемесіндегі ата-аналардың педагогикалық білімін жетілдіру, мәдениетін арттыру, бала тәрбиесіне белсене араластыру, соның нәтижесінде ата-ананы баланың алғашқы ұстазына айналдыру мақсатында ұйымдастырылатын семинар, дөңгелек үстел, тренингтердің маңызы орасан зор.

Әл-Фарабидің «Тек бақытты адамдар ғана ізгі істер атқаруға қабілетті болады» деген ұлағатты сөзін ескеретін болсақ, отбасында татулық пен береке болған ортадан шыққан маман ғана қоғамға пайдалы істермен айналыса алмақ. Адамдар арасындағы қарым-қатынаста адамгершілік, әдеп-инабат үрдістерінің қаншалық кең жайылып, терең тамырлануы, ең алдымен, олардың жекелеген отбасында өркен жаюына, яғни баланың ата-анасын жан-жүрек қалауымен, саналы түрде ардақтап, құрметтеуіне, инабат тағылымын үлкендерден үйрене отырып, олардың өздеріне деген қарым-қатынстарында мүлтіксіз жүзеге асырып отыруларына байланысты. Адам өмірінің мәні мен сұлулығы, адамның келешегіне сенімділігі - баланың ата-анасын ардақ тұтып, өзінің перзенттік қарызын бір сәтке де есінен шығармауында. Бұл – жас ұрпақтың мәдениеттілігін, әдептілігінің ғана емес, ең алдымен, адамшылығының белгісі деп түсінеміз.[2]

Бүгінгі таңда қазақтың біртуар перзенті Мұхтар Әуезовтың «Ел болам десең, бесігіңді түзе!» деп айтқанындай әрбір дүниеге келген бала тағдырын мемлекеттік деңгейде отбасылық тәрбие жағдайында іске асыруды ойластыра отырып, дәстүрлі ұлттық тұрғыдағы отбасылық тәрбие жұмысын жүйелі жүргізу қажеттігі артып отыр.

Әдебиет

1. К.Т.Атемова «Отбасында баланың іс-әрекетін ұйымдастыру жолдары» 2003
2. Ж.Б.Қоянбаев, Р.М.Қоянбаев. Педагогика. - Алматы, 2000.
3. К.Ж.Қожахметова. Сынып жетекшісі. - Алматы: Әлем, 2000.

МУЛЬТИ-ТРЕНИНГ КАК ФОРМА ВОСПИТАНИЯ НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ ДОШКОЛЬНИКА

Хасенова Аида, студентка 4 курса КГКП
«Костанайский высший педагогический колледж»
Научный руководитель: Молдабаева Алия Утегеновна

Актуальность работы в том, что духовно-нравственное развитие и воспитание детей дошкольного возраста является одной из сложнейших задач воспитания в условиях дошкольного образования. Сегодня ребенок окружен множеством разнообразных источников сильного воздействия, как позитивного, так и негативного характера. Это в первую очередь средства массовой коммуникации сети Интернет, анимационные фильмы, «недетские» мультипликационные фильмы, которые ежедневно обрушиваются на неокрепший интеллект и чувства ребенка.

Проблема: Современное общество столкнулось с проблемой бездуховности, а иногда и циничности в поведении подрастающего поколения, утратой духовно-нравственных ориентиров среди детей и молодежи. Поэтому нравственное воспитание дошкольников - основа всех основ, матрица семейной модели воспитания детей.

Цель работы является исследование особенностей использования мульти-тренинга как формы воспитания нравственных качеств дошкольников.

Задачи

- раскрыть понятие нравственных качеств, их развитие в дошкольном возрасте;
- рассмотреть методы, формы и средства воспитания нравственных качеств у старших дошкольников;
- отразить влияние мультфильмов на развитие личности дошкольников;
- изучить особенности использования мультфильмов в нравственном развитии дошкольников;
- описать разработку мульти-тренинга в воспитании нравственных качеств у дошкольников в рамках ДО.

Результаты исследования: В завершении проведенного педагогического исследования были предложены практические рекомендации по использованию мульти-тренингов как формы воспитания нравственных качеств дошкольников.

В качестве критериев отбора мультфильмов с точки зрения их пригодности для использования как средства нравственного воспитания детей дошкольного возраста предположительно выделила следующие:

- требования к зрительному ряду (соответствие видеоряда возможностям детского восприятия: умеренная скорость предъявления видеоматериала; умеренная яркость красок, гармония цвета; умеренная «зрелищность» мультфильма).
- требования к звуковому ряду (понятная ребенку лексика, соответствующая его возрасту и словарному запасу; эмоционально окрашенная речь героев, усиливающая смысловую, чувственную нагрузку мультфильма).

- требования к сюжетной линии (четкость, простота, доступность сюжета; динамичное, экспрессивное развитие сюжета; наличие кульминационных моментов; отсутствие демонстрации опасных для жизни и сохранения здоровья форм поведения).

- требования к образу персонажей мультфильма (красочность, оригинальность, экспрессивность и индивидуальность представления героев, запоминающийся характер их образов; яркость проявления характерологических черт персонажей; убедительная демонстрация персонажем полезных привычек, необходимости выполнения правил и норм поведения; благородство, отвага, успешность и харизматичность положительных героев, как возможность пробуждения желания дошкольника подражать им).

- требования к нравственной проблематике фильма (развитие сюжета, ставящее ребенка перед нравственными проблемами, ситуациями выбора и принятия решения; утверждение абсолютной ценности любого существа, идеи дружбы, единения, взаимопомощи, добра и справедливости; формулировка в явной или скрытой форме нравственных выводов («морали» мультфильма); наглядное раскрытие содержания нравственных норм и правил; связь ситуаций, фрагментов мультфильма с жизненной ситуацией ребенка, его отношениями со сверстниками и взрослыми).

Выводы: Таким образом, мультипликационный фильм, соответствующий перечисленным выше требованиям может выступать в качестве средства нравственного воспитания детей дошкольного возраста и использоваться в воспитательном процессе ДОО. Целенаправленное и системное использование мультфильмов способствует нравственному развитию детей старшего дошкольного возраста, при условии правильного их отбора для использования и соответствии целям и задачам нравственного воспитания.

Литература

1. Болотина Л. Р., Баранов С. П., Комарова Т. С. Дошкольная педагогика: учеб. пособие - М.: Академический Проект, 2015. - 400с.
2. Болотина Л. Р., Баранов С. П., Комарова Т. С. Дошкольная педагогика: учеб. пособие - М.: Академический Проект, 2015. - 400с.
3. Блюшкин, В.А. Нравственное воспитание: (Филос.-этич. основы) Текст. / В.А. Блюшкин, Г.Н. Гумницкий, Т.В. Цырлина. Воронеж: Изд-во. Воронеж, ун-та, 2016. - 141 с.
4. Дробницкий, О.Г. Моральная философия / О.Г. Дробницкий. –М.: Гардарики, 2015. - 523 с.
5. Козлова С. А. Сущность нравственного воспитания дошкольников. - М.: Владос, 2015. - 289с.

ПОКОЛЕНИЕ АЛЬФА: ПРОБЛЕМЫ И ВОЗМОЖНОСТИ

Честнейшина Виктория, студентка 1 курса,
Костанайский индустриально-педагогический колледж
Научный руководитель: Невпряга Галина Александровна,

Чтобы понять, каким будет завтра, необходимо уже сегодня изучать современных детей и подростков, ведь именно они будут строить будущее, в котором нам всем жить. Актуальность обращения к данной теме состоит в том, что наличие функционирования подрастающего цифрового поколения, требует понимания особенностей их мышления и представлений, их, не всегда нам понятного, мира.

Это влечет необходимость поиска правильного и эффективного подхода к взаимодействию с представителями самого молодого на сегодня поколения Альфа. Необходимо качественно подготовиться к вызовам, которые это поколение может представить нам в ближайшем будущем.

Проблема исследовательской работы обусловлена недостатком исследований характеристик, проблем и возможностей нового поколения Альфа в Республике Казахстан. Поднимается вопрос ценностных ориентаций юного цифрового поколения.

Целью работы является исследование, подтверждение, дополнение качеств и характеристик представителей поколения «Альфа», демонстрация их сильных и слабых сторон на примере обучающихся школ города Костаная.

Цель работы предполагает решение следующих задач:

1. Проанализировать зарубежную и казахстанскую литературу по теме;
2. Провести анкетирование и беседы с обучающимися школ города;
3. Выявить проблемы и возможности нового поколения.

На первое января 2024 года в Казахстане проживает 20033546 млн человек, из них примерно 5 млн – это дети до 14 лет – потенциальные представители «поколения стекла» или «альфы». Влияние социальных медиа, цифровых платформ и других новых форм коммуникаций требует серьезного исследования, подрастающего поколения. В недалеком будущем, альфы будут играть важную роль в социальной и экономической жизни государства, чуть позже они придут в политику. Поэтому, прежде чем предложить программу действий по обучению, воспитанию и социализации представителей поколения «Альфа», нужно дать подробную характеристику портрета современных подростков, основанную на научных исследованиях специфики нового поколения. Для этого мы провели большую работу и проанализировали литературу зарубежных и отечественных авторов по данной проблеме.

Каким поколение «Альфа» станет в будущем, чем они захотят заниматься? Ответы на эти вопросы волнуют и казахстанских, и зарубежных ученых. Австралийский ученый, бакалавр психологии, магистр искусств, GAICD, исследователь Марк Маккриндл в Generation Alpha [1] на основе результатов социального исследования, дает рекомендации, как лучше всего воспитывать, обучать и направлять представителей поколения «Альфа».

Среди немногочисленных казахстанских исследований выделяется диссертация Сапаровой Д.Р. «Культурное пространство цифрового поколения» [2]. В работе описан портрет цифрового поколения Казахстана и его культурное пространство. Проанализирована культура коммуникаций с поколением

«Альфа», представлены результаты работы со школьниками по изучению влияния цифровой культуры на детей Казахстана.

Теоретические и эмпирические исследования феномена "цифрового поколения" получили гораздо более широкое распространение в зарубежной педагогике, психологии и социологии, чем в отечественной науке. Поэтому нами было проведено анкетирование и беседы. В анкетировании приняли участие обучающиеся школ города Костаная третьих, четвертых, sixth и седьмых классов, всего 164 респондента. Им были заданы вопросы, касающиеся интересов, цифровой грамотности, моральных и материальных ценностей.

По результатам анкетирования можно судить о том, что современные дети проводят много времени в виртуальном мире и им сложно воспринимать реальность. Информацию им нужно давать порциями, лучше в виде кратких и ярких фактов, тогда запоминание произойдет на эмоциональном уровне, что даст возможность такой информации быть усвоенной. Они ценят время и душевные эмоции, так как практически все из опрошенных используют в переписке смайлы, картинки, эмодзи. Учатся использовать интернет для зарабатывания (некоторые сами или с помощью родителей создают свои блоги). С ранних лет ценят своих родителей и семью.

Наряду с анкетированием проводились беседы с представителями нового поколения, выяснялись жизненные приоритеты, анализировались конкретные ситуации и возникающие проблемы.

В заключении можно сказать, что цель работы: исследование, подтверждение, дополнение качеств и характеристик представителей поколения «Альфа», демонстрация их сильных и слабых сторон на примере обучающихся школ города Костаная, достигнута.

Подводя итог, резюмируем, что результаты исследования помогут педагогам и родителям в совершенствовании процесса взаимодействия с юным поколением.

Литература

1. Марк Маккриндл Generation Alpha, Hodder, 2021 г.
2. Сапарова Д.Р. Культурное пространство цифрового поколения: дис. канд. филос. н., - Алматы, 2020 г.
3. <https://kanat.islam.kz/>

ПРОБЛЕМАТИКА ОБУЧЕНИЯ ПОСЛЕ КОВИДА

Шаталова Арина, 3 курс, ЧУ «Колледж ЗЕРЕК»

Научный руководитель: Шалапина Оксана Борисовна,
заместитель директора по УР

Пандемия COVID-19 оказала значительное влияние на образовательную систему по всему миру. Закрытие школ и переход к дистанционному обучению привели к ряду проблем, особенно для детей. Не смотря на то, что после пандемии прошло уже достаточно много времени, проблемы детей

постковидного периода продолжают набирать обороты и разрастаются, как снежный ком. Актуальность и остроту эта тема не теряет, так как пандемия показала, что система образования абсолютно не подготовлена к таким стрессовым ситуациям. В своей работе мы предположили, что дети, которые обучались в дистанционном формате в начальных классах имеют более низкие учебные способности, чем дети, попавшие в дистанционный формат в более поздний период. Отставание в учебе: Одной из главных проблем, с которыми сталкиваются дети в постковидный период, является отставание в учебе. Дистанционное обучение не смогло обеспечить такую же степень взаимодействия с учителями и одноклассниками, что привело к ухудшению успеваемости. Даже спустя два года, учащиеся по-прежнему имеют значительные пробелы в знаниях. Основной сложностью стало то, что дистанционное обучение требовало от детей активного участия и самодисциплины. Дети, которые должны были обучаться в 1 и 2 классах, еще не имели достаточных навыков, для самообучения. Это приводило к неправильному выполнению заданий, пропускам уроков и недостаточному усвоению материала. Также к недостаточному пониманию материала приводил и факт отсутствия живой коммуникации, обмена опытом. Уже на протяжении нескольких лет учителя организуют занятия по восполнению знаний, организуют предметные кружки и устраивают конкурсы и соревнования для повышения мотивации изучения предмета, вот только результат по-прежнему плачевный. Мы провели анализ успеваемости среди четырех- и пятиклассников. Это классы, которые пандемия застала на уровне усвоения базовых знаний. То есть в 1-х классах. Результаты показали, что учащиеся этих классов имеют низкую читательскую грамотность (67% респондентов не понимают вопрос, 17% - читают не внимательно, торопливо, 16% - осознают прочитанное, могут сделать вывод), из-за чего снижается успеваемость практически по всем предметам. Для решения этой проблемы необходимо предоставить дополнительные учебные курсы по повышению читательской грамотности, проводить индивидуальные консультации и поддерживать связь с родителями.

2. Психологические проблемы: Изоляция и ограничения, связанные с пандемией, также вызвали психологические проблемы у детей. Отсутствие личного контакта, обратной связи, социализации в начальном звене привели к тому, что сейчас дети дезориентированы. Они не могут привыкнуть к правилам школы, им тяжело организовать свое время и пространство, не ориентируются в сроках сдачи учебного материала. Совместно с психологом школы были проведены анкетирования 4,5,6 классов и выявлено, что 43% обучающихся постоянно испытывают тревогу, 38% испытывают постоянную усталость, 49% учащихся имеют проблемы в выстраивании отношений ребенок-ребенок, учитель-ученик. Для решения этой проблемы необходимо обеспечить доступ к психологической поддержке и консультациям. Школы должны создать безопасную и поддерживающую среду, где дети могут обсуждать свои эмоции и получать необходимую помощь. А также, по мере возможностей школы, необходимо создавать уголки релаксации для учащихся и учителей.

3. Отсутствие мотивации: Дистанционное обучение может

привести к снижению мотивации у детей. Они могут испытывать трудности с самоорганизацией и отсутствием стимула для учебы. Для решения этой проблемы необходимо создать интересные и интерактивные уроки, использовать разнообразные методы обучения и предоставлять возможность для самостоятельной работы и исследования. 4. Неравенство доступа к образованию: Дистанционное обучение может усугубить проблему неравенства доступа к образованию. Некоторые дети могут не иметь доступа к необходимым технологиям или интернету, что ограничивает их возможности для обучения. Для решения этой проблемы необходимо предоставить детям, находящимся в неблагополучных семьях или с ограниченными ресурсами, необходимое оборудование и доступ к интернету. Заключение: Проблемы обучения детей в постковидный период являются серьезными вызовами для образовательной системы. Однако, с помощью соответствующих мер и ресурсов, эти проблемы могут быть решены. Важно обеспечить детям доступ к качественному образованию, психологической поддержке и создать мотивационную среду для их развития. Только таким образом мы сможем преодолеть последствия пандемии и обеспечить будущее детей.

Исследование показало, что дети, попавшие в систему дистанционного обучения в начальных классах, имеют более низкие показатели успеваемости, чем те, кого пандемия застала в среднем звене. Поэтому эти дети нуждаются в более тщательной подготовке и психологическом сопровождении.

Список литературы

1. Барг, М. А. Великая английская революция в портретах ее деятелей [Текст] / М.А. Барг. - М.: Мысль, 2011. – 432 с.
2. Бейлин, Б. Идеологические истоки Американской революции [Текст] - М.: Новое издательство, 2010. – 386 с.
3. Фюре, Ф. Постигание французской революции [Текст] - СПб.: Инапресс, 1998. – 516 с.
4. Хурманенок Д.А. Особенности преподавания социально-гуманитарных дисциплин в системе СПО [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-prepodavaniya-sotsialno-gumanitarnyh-distiplin-v-sisteme-spo-goroda-moskvy>. (дата обращения: 24.03.2022)

«МАГИЯ УТРА» ХЭЛА ЭЛОРДА РАБОТАЕТ ЛИ В РЕАЛЬНОЙ ЖИЗНИ

Шилецкая Карина, студент 3 курса

«Костанайский высший педагогический колледж»

Научный руководитель: Байнакатова З.М. преподаватель кафедры психологии и педагогики

Актуальность: Желание стать успешными у людей обусловлено рядом факторов, которые могут варьироваться в зависимости от ценностей, убеждений, установок, мотиваций каждого отдельного человека. Для кого-то успех это финансовая стабильность, стремятся к достатку, к стабильному доходу, комфорту и возможность реализации своих материальных

потребностей. Для кого-то это удовлетворение базовых потребностей, например, потребность в пище, жилье, одежде и конечно в безопасности. Для многих людей достижение личных целей, это может быть связано с профессиональным ростом и т.д., достижение определенного статуса. Успех может привлечь внимание и признание, что в свою очередь повышает самооценку и чувство собственной ценности. Однако, люди не всегда понимают, нет, правильное будет, не осознают, что путь к успеху, это ежедневная дисциплина, самоконтроль и получение удовольствия от каждого процесса, которым занята личность.

Проблема: какой результат будет после соблюдения рекомендаций книги «Магия утра».

Цель работы: определить эффективность рекомендации, предлагаемые в книге «Магия утра» для нашего менталитета.

Задачи: изучить книгу Х.Элорда «Магия утра»; изучить рекомендации автора; проанализировать общие подходы к изучению личности; провести опытно экспериментальное исследование среди педагогов, студентов и их родителей по проверке эффективности книги «Магия утра»; произвести оценку эффективности эксперимента; подведение итогов.

В последние годы стало трендом следовать рекомендациям книги «Магия утра». Все должны быть в ресурсе и потоке. В этой книге даны рекомендации, следуя им можно достичь гармонии, а впоследствии и успеха. А так ли это или нет, мы решили проверить. В нашем эксперименте участвовали 17 студентов КВПК, один родитель и два преподавателя колледжа. Для реализации нашего эксперимента участники должны были пробуждаться в пять утра и следовать конкретным рекомендациям: практика первая: тишина - полного сосредоточения и концентрации вы добьетесь при спокойствии; практика вторая: аффирмации- с помощью положительных утверждений вы программируете свое подсознание на достижение желаемого; практика третья: визуализация - вы должны уметь представлять в своем воображении поставленные цели; практика четвертая: физические упражнения - утренняя зарядка; практика пятая: чтение - книги; практика шестая: ведение дневника - фиксируем наблюдение за своим состоянием и тд.

Родитель, участвующий в эксперименте живёт в сельской местности, и поэтому пробуждалась рано. Это было связано с особенностью жизни в сельской местности. После чего у них не было времени заполнять дневники благодарности и заниматься аффирмациями. Студенты после выхода на каникулы смогли продержаться некоторое время. Так, 9 участников продержались неделю, 5 студента продержались пару дней, три студента продержались более 8 дней. Один педагог после выхода в отпуск не смог просыпаться рано, откладывая будильник несколько раз. Другой педагог начал эксперимент после выхода с отпуска, но не нашел времени на некоторые выполнение следующих шагов: тишина и визуализация.

Результаты исследования. В ходе эксперимента им необходимо было заполнять дневники самонаблюдения. Родитель сразу отказался его заполнять. После завершения эксперимента участникам предложили ответить на вопросы

опросника. 71,4% участникам было легко просыпаться раньше, чем обычно. Для 42,9% участников раннее пробуждение давало – время для саморазвития, 28,6% – выполнить дела, что не успел сделать вчера. 42,9% участников не подошли методы данной книги, и они решили от нее отказаться; кто-то потерял интерес, не было времени – 14,3% и только 7% участников не отказались от данной практики. Также участники отметили: поднятие настроения, быстрое похудение, повышение продуктивности, уменьшение вялости, улучшение режима сна. Кто-то посчитал, что данные практики подойдут для людей, которые живут одни. Исходя, из проведенного эксперимента многие участники отметили, что для нашего региона подходит именно планирование дня, утренние медитации и физические упражнения.

Вывод: исходя из проведенного эксперимента, можно сделать вывод, что только 7% участников полностью выполняли все рекомендации и дошли до конца. Рекомендации по книге "Магия утра" имеют положительное воздействие на повседневную жизнь и повышают продуктивность. Эксперимент показал, что использование рекомендаций из книги помогает создать позитивные утренние привычки, которые способствуют более эффективному началу дня. Участники эксперимента отметили улучшение своего самочувствия, увеличение энергии и снижение уровня стресса после внедрения рекомендаций в свою жизнь. Более структурированное распределение времени в утренний период помогает сосредоточиться на важных задачах и достигать поставленных целей. Чтение и использование рекомендаций из книги "Магия утра" может быть полезным для всех, кто стремится к более активной и успешной жизни.

В целом, эксперимент подтверждает работоспособность рекомендаций по книге "Магия утра" и показывает, что их использование может привести к положительным изменениям в повседневной жизни, но не для всех людей.

Для того чтобы быть эффективными и успешными - личность должна четко понимать и осознавать цель. От цели планировать свои действия. При планировании действий каждый человек должен учитывать особенности своей личности, хронотипы (жаворонок или сова), смены обучения (если студент учится с 1 смены, пробуждаться в пределах от 5.00 до 6.00 не так сложно, если студенты 2 смены, то пробуждаться на час раньше не составит сложности). Визуализировать нужно правильно, у нее есть свои техники, здесь самое главное не забывать, что визуализация нужна для того, чтобы всегда вам напоминать вам о ваших целях и планах. В последние годы чтение книг вернулось в актуальное. С этим, думаем, нет проблем. Однако, хотелось бы дать рекомендации по книгам, которые можно прочитать на досуге, популярные книги по психологии хороши тем, что дается на очень доступном языке, вам же мы советуем чередовать популярную, художественную литературу чередовать с научной. Не забываем о том, что наши умственные способности развиваются, иногда нужно усложнять жизнь нашему мозгу. К физическим упражнениям можно найти альтернативу пешей прогулкой с колледжа до дома, с работы до дома, или пройти 10 тыс шагов в сутки. Самый главный момент во всем процессе развития своей личности в систематичности, дисциплины и самоконтроля.

Важно отметить, что каждый человек уникален, и то, что работает для одного, может не сработать для другого. Однако, использование практик из книги "Магия утра" может быть полезным для многих людей, желающих улучшить свою продуктивность, здоровье и общее благополучие.

Литература

1. Гацкевич, Лэйл. Один шаг до гения: 9 простых шагов на пути к мастерству. - М.: Попурри, 2013.
2. Деккер, Терри. Мозг парня, который хотел быть самым умным в мире. - М.: Mann, Ivanov&Ferber, 2010.
3. Дюран, Брайан. Если вы не прошли сами через огонь: как повысить мотивацию и достичь цели. - М.: Манн, Иванов и Фербер, 2018.
4. Карнеги, Дейл. Как завоевывать друзей и оказывать влияние на людей. - М.: Манн, Иванов и Фербер, 2017.
5. Каттлер, Александр. Путь мастера: Как найти свою судьбу и проявить талант. - М.: ЭКСМО, 2018.

6 СЕКЦИЯ. «START-UP. БОЛАШАҚ ТИНЕЙДЖЕРЛЕР КӨЗІМЕН / START-UP. БУДУЩЕЕ ГЛАЗАМИ ТИНЕЙДЖЕРОВ»

ПРОГРАММА FAILEND

Алиев Ерасыл 2 курс, колледж НАО «ЕНУ им.Л.Н.Гумилева»
Научный руководитель: Сулейменова Балауса Айдынбековна
преподаватель спец. дисциплин

Приложение позволяет каждому пользователю в отдельном разделе левого меню сделать свое представление проектов, при котором можно задать взаимосвязи родительских-дочерних проектов [2].

Цель работы: Сделать приложение полезное при работе с другими. Таким образом, получится вложенная структура проектов.

Актуальность работы: В данный момент будет хорошим решением в связи с многозадачностью и оптимизаций.

Одним из вариантов составления структуры можно сделать разделение проектов по типам. К примеру, проекты отдела продаж, проекты производства. Для этого необходимо создать соответствующие проекты (группы), которые станут родительскими, и дочерними привязать существующие проекты.

- Отдел продаж
- Сделки с заводом Полимермонтаж
- Сделка с фабрикой окон
- Производство
- Заказ для завода Монтажкаркас
- Заказ для фирмы Стеклополимер

По умолчанию в системе есть группировка стандартных приложений и сайтов: Бизнес, Личное, Утилиты, которую вы можете изменить по своему усмотрению [1].

Те приложения и сайты, которые добавляются вне группировки отображаются внизу списка. Вы можете переместить их в стандартные группы (Бизнес, Личное, Утилиты) или создать новую группу.

Проблема несохранение данных при внезапной проблеме или т.д

Для создания группы нажмите кнопку «Добавить» - «Группа», в появившемся справа окне укажите название группы и нажмите кнопку «Добавить».

Для перемещения групп, приложений и сайтов в другую группу выберите галочкой то, что хотите переместить и нажмите кнопку «Редактировать» - «Переместить».

Справа появится окно со списком всех групп. Выберите галочкой нужную группу и нажмите кнопку «Переместить»: Создавайте виртуальные рабочие столы, чтобы сгруппировать приложения. На панели задач нажмите кнопку представление задач, а затем - создать рабочий стол и откройте нужные приложения.

Чтобы переместить приложения между виртуальными рабочими столами, выберите представление задачи, а затем перетащите нужное приложение с одного компьютера на другой. Вы также можете создать еще один виртуальный рабочий стол, перетащив приложение на новый компьютер.

Задачи: Работать многозадачно не переключаясь куда либо.

Failend приложение для группировки и защитной утилитой для ваших данных. текст вы запускаете приложение и можете работать в нескольких приложениях в одном приложении и защитить свой данные [2].

Например, Вам нужно сделать месячный расчет (чего либо) и в этом приложение в запускаете Эксель и калькулятор и облегчаете себе задачу или вам прислали загадочный файл вы заходите приложение и нажимаете «проверить файл» и он выясняет не зря ли вы боялись

Результаты исследования По умолчанию в системе есть группировка стандартных приложений и сайтов: Бизнес, Личное, Утилиты, которую вы можете изменить по своему усмотрению.

Те приложения и сайты, которые добавляются вне группировки отображаются внизу списка. Вы можете переместить их в стандартные группы (Бизнес, Личное, Утилиты) или создать новую группу.

Для создания группы нажмите кнопку «Добавить» - «Группа», в появившемся справа окне укажите название группы и нажмите кнопку «Добавить».

Для перемещения групп, приложений и сайтов в другую группу выберите галочкой то, что хотите переместить и нажмите кнопку «Редактировать» - «Переместить».

Справа появится окно со списком всех групп. Выберите галочкой нужную группу и нажмите кнопку «Переместить» [2]:

Чтобы переместить приложения между виртуальными рабочими столами, выберите представление задачи, а затем перетащите нужное приложение с одного компьютера на другой. Вы также можете создать еще один виртуальный рабочий стол, перетащив приложение на новый компьютер.

Выводы Создавайте виртуальные рабочие столы, чтобы сгруппировать приложения. На панели задач нажмите кнопку представление задач, а затем - создать рабочий столы откройте нужные приложения.

Литература

1. Майерс, Г. Надежность программного обеспечения / Г. Майерс. - М.: Мир, 1980. - 360 с.
2. Першина, Эльвира Сабировна Деловая Игра «Выбор Программного И Аппаратного Обеспечения Компьютерной Системы» / Першина Эльвира Сабировна. - Москва: СИНТЕГ, 2012. - 550 с.
3. <https://crocotime.com/> 2 <https://support.microsoft.com/>

МИНИ ЗАВОД ПО ПРОИЗВОДСТВУ ШАМОТНЫХ КИРПИЧЕЙ

Апарин Руслан 2 курс

КГКП «Аркалыкский политехнический колледж»

Научный руководитель: Тургаев Болат Бапарович преподаватель экономических дисциплин, магистр экономических наук

Актуальность в настоящее время вопросы занятости населения, развитие частного предпринимательства, охраны окружающей среды, рациональное использование бытовых отходов и отходов связанных с добычей сырья металлургического производства, экологическая безопасность и чистота города, открытие нового производства, открытие новых рабочих мест, увеличение *налоговых поступлений* и прочих обязательных платежей в бюджет являются актуальными вопросами решение которых безусловно повысит благосостояние населения.[1.21.] В 2021 году крупное предприятие филиал АО "Алюминий Казахстана" Торгайское бокситовое рудоуправление (ТБРУ) города Аркалыка остановила работу. Наше предложение открыть производство шамотных кирпичей тем самым решить вопрос охраны окружающей среды, рационального использования отходов связанных с добычей сырья металлургического производства, экологической безопасности и чистоты города, открытие нового производства, создание новых рабочих мест, увеличение *налоговых поступлений* и прочих обязательных платежей в бюджет, привлечение к проекту субъектов предпринимательской деятельности, решить вопрос занятости населения, улучшить экологическое состояние города.

Проблема - закрытие Торгайского бокситового рудоуправления градообразующего предприятия города Аркалыка, загрязнение окружающей среды бытовыми отходами и отходами добычи боксита сырья для производства алюминия, малое количество производственных предприятий, отсутствие постоянной работы у трудоспособного населения, малое количество субъектов предпринимательской деятельности в отрасли производства. [2.7.]

Цель исследования – решение вопросов занятости населения, развитие промышленного предпринимательства, охраны окружающей среды, рациональное использование бытовых отходов и отходов металлургической промышленности,

благоустройство и чистота города , открытие нового производства и новых рабочих мест, увеличение поступления налогов и других обязательных платежей в бюджет .

Задачи:

1. Теоретическое изучение специальной литературы производства шамотных кирпичей.
2. Разработка технологии производства шамотных кирпичей.
- 3.Изготовление шамотных кирпичей с использованием глины Торгайского региона.
- 3.Анализ экономического положения в данной сфере
4. Составление бизнес плана.

Для производства шамотных кирпичей в качестве сырья используется отходы керамических изделия, отходы огнеупорных кирпичей и отходы производства боксита (карьерная глина).

Результаты исследования: изготовлены пробные образцы шамотных кирпичей, разработана пошаговая технология производства продукции, выполнены точные расчеты производства, рассчитана себестоимость продукции, был проведен поиск необходимого оборудования, проведен анализ рентабельности производства и составлен бизнес план по производству шамотных кирпичей. Нами проведен поиск подходящей глины на окрестностях города Аркалыка. Для получения желаемого результата по изготовлению пробных образцов шамотных кирпичей были проведены несколько экспериментов и только пятый образец привел нас к желаемому результату. [3.11.]

Выводы: в процессе работы нами изучена необходимая литература, разработана технология производства изделий, изучены технические характеристики оборудования и цены на них, произведены расчеты себестоимости продукции, рентабельности производства и составлен бизнес план по производству шамотных кирпичей, учтены возможные форс-мажорные особенности производства. [5.1.]

Положительные стороны это открытие производственных предприятий, улучшение экологической безопасности, открытие новых рабочих мест, налоговое и другое обязательное финансовое поступление в бюджет привлечение инвестиций. Рентабельность производства в первый месяц 46 процентов , начиная со второго месяца работы мини завода по производству шамотных кирпичей рентабельность может подняться на 50 процентов. Оборудование для производства шамотных кирпичей, мини завод по производству шамотных кирпичей стоимостью около 5 000 000 тенге можно приобрести , затраты по возврату финансов оборудования включены при расчете рентабельности на три года. По истечении трех лет с полным выкупом оборудования рентабельность производства может возрасти до 80 процентов. В перспективе мы планируем расширить производства шамотных кирпичей это послужит открытию дополнительных рабочих мест , повышению отчисления налогов и прочих отчисления в бюджет. В процессе изготовления пробных образцов шамотных кирпичей были произведены точные расчеты затрат на материалы и прочие расходы . Все компоненты производства шамотных кирпичей в достаточном количестве имеются в наличии на территории города Аркалыка , следовательно

транспортные расходы сведены к минимуму. Конкурентов по производству шамотных кирпичей в городе Аркалыке нет , продукция на сегодняшний день имеет спрос.

Мы с уверенностью можем сказать то-что производство шамотных кирпичей является практически возможным, экономический выгодным, экологический безопасным и технологический приемлемым. [11.21.]

Список литературы

1. Рос, Долорс Керамика. Техника. Приемы. Изделия / Долорс Рос. - М.: АСТ-Пресс Книга, 2010. - 144 с.
2. Интернет - ресурс http://hromax.ru/texnologiya_proizvodstva_keramicheskix_izdelij.html
3. Интернет - ресурс <https://ceramics.gallery/articles/how-to-start-pottery/>
4. Интернет - ресурс <https://goncharnoedelo.ru/stati/istoriya-keramiki>
5. НПП РК «Атамекен» официальный сайт

CHATGPT ЖӘНЕ CHATGPT ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТИСІН БІЛІМ БЕРУГЕ ЕНГІЗУ

Абайханов Алан, 3-курс студенті, Абай атындағы Шығыс Қазақстан гуманитарлық колледжі
Ғылыми жетекшісі: Архалаг Каусар

Оқу процесінде ChatGPT ақылды көмекшісін қолданатын жаңа жоба әлеміне бірге енейік. ChatGPT сіздің оқудағы виртуалды серіктесіңіз сияқты, ол сіздің айтқаныңызды жақсы түсініп қана қоймайды, сонымен қатар оқу тәжірибесін байытудың бірегей мүмкіндіктерін жасай отырып, ақпараттық мәтіндер жасай алады. Бұл интеллектуалды агент оқушылармен қарым-қатынас жасау және оқытудың жаңа, қызықты әдістерін ұсыну арқылы білім беру процесінің ажырамас бөлігі болуға уәде береді. Біз білім беруді қол жетімді, қызықты және әр оқушыға қолайлы ету арқылы өзгертуге тырысамыз.

Өзектілігі: Ақпарат жан-жақты болатын және білімге қойылатын талаптар үнемі өсіп келе жатқан технологиялық уақытқа оқу процесін жақсарту үшін инновациялық тәсілдерді енгізу маңызды. «Білім берудегі ChatGPT» жобасы дербестендірілген оқыту және классикалық білім беру жүйесіне заманауи технологияларды енгізу қажеттілігі тұрғысынан өзекті болып отыр. Оқушылармен және оқытушылармен қарым-қатынас жасай алатын ақылды көмекшіні пайдалану білім берудің қолжетімділігін жақсартуға, сабақтарды қызықты әрі тиімді етуге уәде береді. Жоба өзекті, себебі ол дәстүрлі оқыту әдістерін озық технологиялармен үйлестіре отырып, білім беруде жаңа көкжиектер ашады, жоғары сапалы және бейімделген білім беру тәжірибесіне ықпал етеді.

Мақсаты: Оқушылар мен оқытушыларға инновациялық құрал – ChatGPT ұсыну арқылы білім беру процесін өзгерту болып табылады. Жоба оқытуды оңтайландыруға, инновациялық білім беру ортасын құруға, білім берудің қолжетімділігін жақсартуға және білім беру кеңістігіне озық технологияларды

интеграциялауға және оқытудың заманауи әдістерін дамытуға ықпал ете отырып, тәжірибе алмасу қауымдастығын қалыптастыруға бағытталған. Негізгі міндет – білім беру әлеуетінің өсуін және оқуды үздіксіз жақсартуға деген ұмтылысты қолдай отырып, оқушылардың кең ауқымы үшін білім беруді тиімдірек, интерактивті және қолжетімді ету.

Мәселе: Білім беру саласында бірнеше негізгі мәселелер бар, мысалы: оқу әдістемелерінде тиімсіздік және дараландырудың болмауы. Қиындық оқушылардың назарын аударуда, жеке қажеттіліктерге арналған оқу тәсілдерін орнатуда және жоғары сапалы білім беру ресурстарына қол жеткішуді қамтамасыз етуде туындайды. Ал осы жоба технологиялық шешімдерді енгізу және инновациялық білім беру ортасын құру арқылы осы мәселелерді шешуге арналған.

«ChatGPT білім беру саласына интеграциялау» жобасының зерттеу қорытындысы.

1. Білім беру процесін жақсарту: студенттер мен оқытушыларға инновациялық және интеллектуалды құралдарға қол жеткізуді қамтамасыз ете отырып, оқыту тиімділігін арттыру күтілуде.
2. Студенттердің үлгерімі мен белсенділігін арттыру: ChatGPT-ті білім беруде қолдану студенттердің белсенді қатысуына ықпал ете отырып, оқу процесін интерактивті және жеке етеді деп болжануда.
3. Білім беру мәселелерін тиімді шешу: ChatGPT студенттердің сұрақтарына жауап бере алады, мәселелерді шешуге көмектеседі және оқу материалын жақсы меңгеру үшін қосымша материалдар береді деп күтілуде.
4. Білім берудің қол жетімділік деңгейінің өсуі: ChatGPT интеграциясы оқуды қолдау мен көмек көрсете отырып, студенттердің кең ауқымы үшін білім беруді қол жетімді ете алады.
5. Тұрақты білім беру қауымдастығын құру: білім беру мамандары белсенді түрде тәжірибе алмасатын, әдістемелерді жетілдіретін және ChatGPT қолданудың жаңа тәсілдерін әзірлейтін қоғамдастық құрылады деп күтілуде.
6. Әр түрлі білім беру мекемелеріне сәтті интеграция: пилоттық тестілеу мен түзетулерден кейін ChatGPT білім берудің әр түрлі деңгейлері мен пәндік салаларына сәтті интеграциялануы күтіледі.
7. Жобаны үнемі жетілдіру: тиімділікті бақылау және бағалау кезеңі білім беру ортасының деректері, кері байланысы және жаңа талаптары негізінде жобаны үнемі жақсартуды қамтамасыз етуі керек.
8. Экспозицияны ұзарту: жоба білім беру қауымдастығында өз тәжірибесін дамытуды және таратуды жалғастыра отырып, ұзақ мерзімді әсер ету үшін негіз жасайды деп күтілуде.

Қорытынды

Зерттеу және жоспарлау барысында біз «білім берудегі ChatGPT» жобасын жүзеге асыру үшін мұқият жоспар құрдық. Мақсаттарды нақты анықтаудан және егжей-тегжейлі жоспарлаудан бастап, біз ChatGPT-нің білім беру саласындағы ақылды көмекшісінің әлеуетін мұқият қарастырдық. Пилоттық енгізу кезеңдерін әзірлеп, оқу материалдарын жасап, білім беру мекемелеріне қолдау көрсету жүйесін ұсындық. Бұл кезең тек дайындықты ғана

емес, идеяны нақты жүзеге асырудың негізін білдіреді. Біздің мақсатымыз – білім беру процесін жақсарту ғана емес, сонымен қатар озық технологияларды қолдана отырып инновациялар енгізу. Біз болашақ білім беруді өзгертуге бағытталған келесі кезеңді асыға күтеміз!

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. ChatGPT.com
2. Wikipedia.org
3. eliteexpert.ua
4. Metameken.kz

РАЗРАБОТКА ПРИЛОЖЕНИЯ «BUSINESSLINKUP» НА ПРИМЕРЕ СОЦИАЛЬНОЙ СЕТИ

Ахметов Амир, Ибрашев Ануар, 4 курс,
КГКП Костанайский строительный колледж
научный руководитель: Сейчанова Д.Г.

Актуальность работы: Актуальность темы социальных сетей связана с особенностью их развития, с тем влиянием, которое они имели на карьеру, на доступ к ресурсам еще с советских времен. И сегодня личные контакты продолжают оказывать большое влияние на формирование и развитие бизнеса. Социальные сети обеспечивают доступ не только к финансам, но и к информации, к компетентной помощи, к консультациям, например, по вопросам, как создать бизнес. Социальные сети обеспечивают приобретение легитимности нового бизнеса и его репутацию.

Цель работы: создание виртуального пространства, для обмена опытом целевой аудитории.

Предмет исследования: Социальные сети стали неотъемлемой частью жизни людей. Они позволяют общаться, делиться информацией, находить друзей и единомышленников.

Проблема: Многие предприниматели испытывают сложности в поиске подходящих мест, где они могли бы делиться своим опытом, получать советы, учиться у других успешных бизнесменов, получать актуальную информацию о внесении изменений в законодательство.

Разработка социальной сети – это сложный и многоэтапный процесс, который требует тщательного планирования и реализации.

ТОО «KostanayMediaHolding», является ведущей медиа-компанией в Костанае, предоставляющей полный спектр медиа-услуг. Компания стремится к созданию интегрированного подхода к медийному бизнесу, объединяя различные направления деятельности под единым знаменателем для обеспечения комплексного обслуживания своих клиентов. Сетевое издание «KostanayNews» является основным информационным ресурсом компании, предоставляя актуальные новости и статьи о событиях в регионе. Подразделение информационных технологий, «IT-Hub», специализируется на создании современных веб-сайтов и мобильных приложений. Команда «IT-

Hub» ориентирована на индивидуальный подход к заказчикам, обеспечивая высокий уровень технической экспертизы и творческого подхода к разработке. Вместе эти подразделения образуют цельный медиа-экосистему, предоставляя комплексные решения от информационного обеспечения и цифровой медиа-продукции до организации креативных и корпоративных мероприятий. «KostanayMediaHolding» стремится к лидерству в индустрии, поддерживая инновационные подходы и способствуя развитию медийной среды в Костанайском регионе.

Этот проект представляет собой информационный портал, основная цель которого заключается в создании первой Казахстанской социальной сети. Концепция нашего проекта стремится объединить государственные структуры, предоставляя им возможность размещать пресс-релизы и оперативно информировать граждан о важных и актуальных событиях. Социальная сеть будет служить эффективным каналом взаимодействия между государственными органами и гражданами, обеспечивая прозрачность и оперативность в обмене информацией. Особое внимание уделяется также руководителям (акимам), которые смогут получать оперативные сводки от своих коллег, обеспечивая более эффективное управление региональными процессами. В процессе работы над проектом наша команда активно использовала современные технологии и методы разработки, стремясь создать инновационное и удобное пространство для обмена информацией в Казахстане. Этот опыт не только дал нам ценные знания и навыки в области информационных технологий, но и подчеркнул важность тесного взаимодействия между образовательными учреждениями и индустрией для успешной реализации подобных проектов, а также возможность зарабатывать при разработке сайтов уже во время обучения.

Результаты: Концепция нашего проекта стремится объединить государственные структуры, предоставляя им возможность размещать пресс-релизы и оперативно информировать граждан о важных и актуальных событиях. Социальная сеть будет служить эффективным каналом взаимодействия между государственными органами и гражданами, обеспечивая прозрачность и оперативность в обмене информацией.

Особое внимание уделяется также руководителям (акимам), которые смогут получать оперативные сводки от своих коллег, обеспечивая более эффективное управление региональными процессами. Эта функциональность создает пространство для оперативного реагирования на события и принятия важных решений.

В процессе работы над проектом наша команда активно использовала современные технологии и методы разработки, стремясь создать инновационное и удобное пространство для обмена информацией в Казахстане. Вывод: Этот опыт не только дал нам ценные знания и навыки в области информационных технологий, но и подчеркнул важность тесного взаимодействия между образовательными учреждениями и индустрией для успешной реализации подобных проектов.

Литература:

1. React Up and Running: A Practical Introduction to React, JavaScript, and JSX" by Stoyan Stefanov and Artemij Fedosejev
2. "Learning React: Functional Web Development with React and Redux" by Alex Banks and Eve Porcello
3. "React: Up & Running: Building Web Applications" by Mattias Petter Johansson

СОЗДАНИЕ И РАЗВИТИЯ МИНИ-ФЕРМЫ ПО ВЫРАЩИВАНИЮ ПУШНОГО ЗВЕРЬКА - ШИНШИЛЛА

Бакин Илья, студент I курса КГКП

«Профессионально-технический колледж имени Камшат Доненбаевой»

Научный руководитель: Филипенко О.Г., преподаватель специальных дисциплин; Иванченко Ю.В.- мастер производственного обучения

Актуальность данной работы заключается в том, что в Мендыкаринском районе, с. Боровское создание мини-фермы для разведения шиншилл имеет высокую актуальность по нескольким причинам: популярность шиншилл в качестве домашних животных: шиншиллы пользуются популярностью как домашние питомцы, что создает спрос на шкурки, мясо и другие продукты от этих животных. Спрос на шиншиллье мех: этот мех имеет высокую цену и используется в производстве одежды и аксессуаров, что делает разведение шиншиллы экономически привлекательным. Возможность устойчивого бизнеса: разведение шиншилл может представлять собой устойчивый и прибыльный бизнес при грамотном управлении. Таким образом, создание мини-фермы для разведения шиншилл имеет большую роль с точки зрения спроса на продукты от этих животных и их потенциальную коммерческую ценность [1,с18].

Проблема: После окончания колледжа, получив определенные знания и навыки перед выпускниками становится вопрос: Идти работать по специальности или создать свой бизнес? Молодые предприниматели часто обладают высокой энергией и готовностью к риску, что позволяет им более гибко подходить к бизнес-процессам, внедрять новые идеи и адаптироваться к переменам на рынке создание бизнеса требует серьезной проработки бизнес-плана, анализа рынка нашего района и области, финансовой дисциплины и рисков [4,с 220].

Цель работы заключается в создании стабильного и прибыльного бизнеса на выращивании шиншилл; удовлетворение спроса на шиншиллово и их продукцию; сохранение и разведение популяции шиншилл в контролируемой среде.

Задачи:

1. Изучить особенности поведения и повадок шиншиллы, Организацию правильного ухода за шиншиллами и их разведения
2. Подготовка помещения для содержания шиншилл (установка клеток, системы вентиляции, освещения и др.)

3. Приобретение животных у надежных поставщиков

4. Разработка планов: организационного, производственного, финансового

В данной исследовательской работе предполагается организовать мини-ферму по производству племенного поголовья пушного зверька – шиншиллы на имеющихся в наличии и подготовленных к производству площадях.

На первом этапе нашего исследования изучили виды шиншилла, правильный уход и их разведение.

Второй этап состоял из изучения правильно подобранного помещения для содержания шиншил (установка клеток, системы вентиляции, освещения и др.). Третий этап поиск выгодных и надежных поставщиков. [5,с 85]. На четвертом этапе были разработаны следующие планы: организационный – команда управления и ведущие специалисты; производственный – местоположение технология качества производства, производственные площади и помещения, оборудования и инструменты, экологичность и безопасность производства; финансовый - калькуляция себестоимости организации работы, отчет о прибылях и убытках, расчёт показателей эффективности работы. [3,с 15].

Результаты исследования: простое содержание и разведение – животные являются травоядными, не требуют особого ухода; в данном сегменте рынка практически отсутствует конкуренция; разведение шиншил - это реальное производство «товара», который имеет гарантированный сбыт на рынке; стабильный доход, который увеличивается с каждым годом.

Вывод: Разведением шиншил – очень выгодное и доходное дело при небольших трудозатратах и не требующего специфических знаний. Можно смело утверждать, что это очень выгодный бизнес.

Литература

1. Баранцева Э.Д. Диссертация: "Структура и питательная ценность рационов для клеточной шиншиллы" ВНИИОЗ Киров 1973
2. Кирис И.Б. Диссертация: "Биология длиннохвостой шиншиллы" ВНИИОЗ Киров 1973
3. Новиков М.В.,Шумилина Н.Н. "Репродуктивные способности и пути повышения плодовитости шиншиллы" ВЖГС 2015;19
4. Павлов М.П.,Баранцева Э.Д.,Кирис И.Б.,Корнилов Б.Е. "Разведение шиншиллы" Киров 1974г.
5. Романов-Ильинский Станислав Владимирович "Шиншилла" 1982г.

«AT FIRST» БИЗНЕС ОҚУ ОРТАЛЫҒЫ - БИЗНЕС ЖОБАСЫ

Бақыт Бұлбұл, «Менеджмент» 3 курс,

«Алматы мемлекеттік энергетика және электронды технологиялар колледжі»

Ғылыми жетекшісі: Серикханова Акбота Берикхановна, арнайы пәндер

оқытушысы

Өзектілігі: Ел экономикасының дамуына елеулі үлес қосатын маңызды сектор ол шағын және орта кәсіпкерлік. Халықты жұмыспен қамтуға

жәрдемдесуге бағытталған: өз ісін ашу және дамыту үшін жағдай жасау, субсидияланатын жұмыс орындарын ұйымдастыруға бағытталған 2021 - 2025 жылдарға арналған кәсіпкерлікті дамыту жөніндегі ұлттық жобасы іске асырылып жатыр. Президентіміз Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев 2023 жылдан бастап жастар арасында кәсіпкерлікті қолдау мақсатында ең төмен 2,5% несие беру туралы Үкіметке тапсырма бергендігі бәрімізге мәлім. Қазақстанда жастар жасы 18 –ден 35 жасқа дейін ұзартылғанын ескерсек, жастарға бизнес оқу орталығын ашу сұранысқа ие, әрі өзекті болып табылады.

Мәселе: Бүгінгі күні елімізде Атамекен ҰКП-нан басқа кәсіп ашуға қажетті білім мен кеңес беруге арналған орталықтар жеткіліксіз. Онымен қоса Техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарында биылдан бастап бизнес-инкубаторлар құру талап етіледі Сондықтан кәсіпкерлік қызметтің негіздерін, start-up жасауға қажетті білім беретін орталық ашу қажет.

Мақсаты: Қазақстан тинәйджерлерін бизнеске баулу, кәсіпкерлік ойлауын дамыту. Бизнес ашуға ынталы, бірақ бизнес саласында білімі мен біліктілігі жоқ тұлғаларға кәсіпкерлік қызметпен айналысудың алғашқы қадамдарын үйрететін, немесе бастаған кәсібін ары қарай дамыту үшін бизнес талдау жасап, консалтингтік қызмет көрсететін орталық ашу.

Міндеттері:

- Бизнес коворкинг орталық ашу;
- Әлеуетті тұтынушылар анықтау, қызықтыру, тарту;
- Жағымды атмосферада болашақ кәсіпкер жастардың мақсаттарын анықтап даму бағытын айқындау;
- Бизнес консалтинг қызметтерін көрсету.

Кәсіпорын сипаттамасы: Бизнес оқу орталық Алматы қаласында ашылуы жоспарлануда. Орталық құрылымы ЖШС.

Негізгі қызметтер:

- Тұтынушылардың икигайын анықтау;
- Бизнес саласындағы спикерлер мен коучтарды шақырып тренингтер өту;
- Бизнес-жоба құрастыруды үйрету;
- Бизнес модель түрлерін үйрету;
- Ағымдағы кәсібіне бизнес талдау жасап, бизнесті дамыту үшін пайдалы техникаларды үйрету: жаңа тұтынушыларды қалай тарту немесе тұрақты клиенттерді қалай ұстап қалу әдістерін, up-sell, cross sell опцияларын қолдануды;
- Ерекше сауда ұсынысын жасауды ;
- Контент-маркетинг, SMM т.б үйрету;
- Бизнестің қаржылық моделін есептеуді үйрету.

Зерттеу нәтижелері: Қазіргі таңдағы жас тинейджерлердің көзқарастары мен ой өрістеріне байланысты, AT FIRST бизнес оқу орталығы жастардың ойындағы немесе арманындағы бизнестерді жүзеге асыруына үлкен үлесін қосады.

Қорытынды: Бұл жоба жастардың шағын және орта кәсіпкерлікке байланысты жоспарларын ортаға салып, құрдастарымен ақылдасып ортақ шешімдер мен жаңа start-up-тар бастауларға жақсы мүмкіндік береді. Жаңа start-up-тар нарықта жаңа жұмыс орындарын ашуға пайдасы мол.

Пайдаланған әдебиеттер

1. «Кәсіпкерлік қызмет негіздері» курсы бойынша техникалық және кәсіптік білім беру оқытушыларына арналған нұсқаулық. Е. С. Дүйсеханов; Н. Е. Жұлдызбаев; А. С. Успаева. Атамекен.
2. «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» кітабы. Атамекен ҚР ҰКП
<https://informburo.kz/amp/kaz/tusyndirme/zastarga-arnalghan-25-dyq-kredit-kimder-qasan-zane-qalai-alady>
3. <https://egemen.kz/amp/article/354775-25-payyzydyq-nesie-kimderge-beriledi>

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ НА БАЗЕ КОЛЛЕДЖА

Волочай Андрей, студент 1 курса

КГКП «Профессионально-технический колледж имени К. Доненбаевой»

Научный руководитель: Ласкин Максим Сергеевич, мастер п.о.

Актуальность заключается в том, что предпринимательская направленность на базе колледжа играет важную роль в формировании будущих лидеров бизнеса и развитии экономики. Образование на основе предпринимательства не только дает студентам необходимые навыки, но и внушает им уверенность и мотивацию для осуществления их предпринимательских замыслов.

Проблемы многие стартап-проекты завершаются неудачей и закрываются по причине недостатка знаний. Даже уникальные идеи, которые могли бы найти спрос, погибают из-за недостатка знаний, как специализированных в области венчурного рынка, так и общих знаний о финансовом учете, официальном оформлении, продажах, маркетинге, рекламе и организации командной работы [1].

Цель – вовлечение населения в процесс реализации прогрессивных идей в бизнесе, а также способствованию реализации прогрессивных идей в сфере предпринимательства.

Для достижения этой цели были установлены следующие задачи:

- ознакомиться с материалами электронных источников МФО Атамекен,
- выявить важность изучения стартапов для молодежи, привлечь интерес к изучению данной темы, провести опрос и анкетирование среди сверстников и начинающих предпринимателей, чтобы выяснить их отношение к этому виду бизнеса, провести анализ и разработать план-памятку поэтапного запуска собственного стартапа [2]. Очевидно, практическая значимость нашего исследования заключается в том, что этот материал поможет не только приобрести более глубокие знания о стартап-индустрии, но также может быть использован прямо для запуска курсов предпринимательства [3].

Сегодня в условиях быстро меняющегося мира предпринимательские навыки становятся все более важными для успешной жизни и карьеры. В связи с этим, многие учебные заведения, включая колледжи, внедряют программы и проекты, направленные на развитие предпринимательских навыков среди своего населения.

Одним из ключевых аспектов успешного развития предпринимательских навыков среди студентов колледжа является обучение базовым принципам предпринимательства.

В рамках специальных курсов и мастер-классов студенты могут изучать основы бизнеса, разработку бизнес-планов, маркетинговые стратегии, финансовое планирование и другие аспекты предпринимательской деятельности [4].

Помимо теоретических знаний, студенты также могут принимать участие в практических проектах и стажировках в успешных предприятиях и стартапах – это позволяет им применить полученные знания на практике, наработать навыки командной работы, решения проблем и принятия решений в реальных бизнес-ситуациях [5].

Кроме того, важным аспектом развития предпринимательских навыков среди студентов колледжа является поддержка со стороны преподавателей и наставников. Они могут дать студентам необходимое руководство, мотивацию и помощь в развитии и реализации их бизнес-идей [6].

Исследование в нашем регионе показало, что многие люди имеют интересные идеи, но они не знают, как их воплотить в жизнь. Мы также обнаружили, что большинство опрошенных не различает стартапы и малый бизнес, они считают любой новый бизнес стартапом. К сожалению, в нашем регионе нет работающих стартапов. Реальная ситуация такова: есть новые идеи, но их не реализуют, есть малый бизнес, но он уже не является новым на рынке. Это указывает на проблемы в этой области, и мы должны найти способы их решения и помочь молодежи осуществить свои инновационные бизнес-проекты [7].

Развитие предпринимательских навыков среди населения на базе колледжа имеет ряд преимуществ. Во-первых, это позволяет студентам приобретать ценный опыт и знания, которые помогут им в будущей карьере. Во-вторых, это способствует развитию инновационного мышления, творчества и самостоятельности. В-третьих, это создает условия для развития предпринимательского потенциала молодого поколения и способствует экономическому развитию общества в целом [8].

Таким образом, развитие предпринимательских навыков среди населения на базе колледжа играет важную роль в формировании конкурентоспособного и успешного общества. Умение мыслить предпринимательно, принимать инициативу и решать сложные задачи становится все более необходимым в современном мире, и колледжи являются отличной площадкой для развития этих навыков среди населения.

Литература

1. Кирилл. Типичные проблемы стартапов <https://admitad.pro/ru/blog/tipichnie-problemy-startapov>
2. Тележенкова М. Д., Е. О. Забкова Оценка факторов эффективности стартапов. Экономика и бизнес: теория и практика. 2018. №12-2. <https://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-faktorov-effektivnosti-startapov>
3. Халитова Л.Ф. Актуальность развития стартап проектов и их влияние на экономику, 2020 г. www.scipro.ru Москва
4. Лучшие цитаты о стартапах <https://ru.citaty.net/tsitaty-o-startapakh/>
5. Материал из Википедии — свободной энциклопедии <https://ru.wikipedia.org/wiki/>

ELECTROMOTION

Глинов Станислав, Эмирғали Даниял, Рахметов Мұхаммед

2 курс, спец: «Программное обеспечение»

Научный руководитель: Сулейменов Балауса Айдынбековна

преподаватель спец. дисциплин

Зарядная станция, также известная как точка зарядки или оборудование для питания электромобилей (EVSE), представляет собой часть оборудования, которое подает электроэнергию для зарядки подключаемых электромобилей (включая электромобили, электрические грузовики, электрические автобусы, соседские электромобили и подключаемые гибриды) [1].

Актуальность: Проблема экологии и неустойчивости традиционных источников энергии стала одной из главных проблем современного общества. В связи с этим возникает актуальность разработки и внедрения новых технологий, направленных на уменьшение негативного воздействия на окружающую среду. В данном контексте, электромобили и электрические транспортные средства представляют собой перспективное решение, однако их массовое внедрение сталкивается с ограниченной доступностью зарядных станций. А так же водители электромобилей не хотят тратить на топливо, по этой причине большинство водителей пересаживаются на электромобили [2].

Проблема: Одной из основных проблем развития электромобильной инфраструктуры является недостаточное количество и неравномерное распределение зарядных станций для электромобилей. Это затрудняет использование электротранспорта в повседневной жизни, ограничивает его мобильность и замедляет процесс перехода к экологически чистым транспортным средствам.

Цель работы: Целью данного бизнес-проекта является создание и развертывание сети современных и удобных зарядных станций для электромобилей, с целью повышения доступности и комфорта использования электротранспорта.

Задачи:

1. Анализ рынка: провести исследование рынка электромобильной инфраструктуры для определения оптимальных локаций размещения зарядных станций.
2. Техническая реализация: Разработать технические спецификации и проекты зарядных станций, обеспечивающих быструю зарядку и удобство использования.
3. Финансовый анализ: Провести финансовый анализ проекта, включая расчеты затрат на строительство, оборудование и обслуживание зарядных станций, а также прогноз доходов от их эксплуатации.
4. Партнерство и соглашения: Установить партнерские отношения с производителями электромобилей, торговыми центрами, и государственными органами для обеспечения устойчивого развития проекта.

Рынок электромобилей растет, и с ним растет потребность в инфраструктуре для зарядки. Наш бизнес направлен на удовлетворение этой потребности, обеспечивая удобство и доступность для владельцев электромобилей [1].

Преимущества проекта: Мы предлагаем высококачественные зарядные станции с удобной локализацией, инновационными технологиями быстрой зарядки и гибкой системой оплаты.

Возможные проблемы могут включать в себя нехватку инфраструктуры, неоднородность стандартов зарядки, а также конкуренцию с другими компаниями в этой области. Однако мы планируем преодолеть эти препятствия благодаря разработке универсальных решений и стратегическому развитию.

Интеграция с умными технологиями - это использование технологий Интернета вещей (IoT) для управления и мониторинга зарядных станций удаленно. Это поможет эффективно отслеживать состояние оборудования, предупреждать о неисправностях и оптимизировать процессы обслуживания.

Стратегическое развитие сети определяет оптимальных местоположений для установки зарядных станций на основе анализа спроса, движения транспорта и потенциального роста числа электромобилей. Это поможет максимизировать использование станций и обеспечить удобство для клиентов.

Партнерство и сотрудничество - это установление партнерских отношений с производителями электромобилей, государственными органами или другими компаниями в отрасли для улучшения стандартов зарядки, повышения осведомленности о экологических преимуществах электромобилей и создания общих инициатив для развития инфраструктуры зарядки [2].

Финансовая часть бизнеса по зарядным станциям для электромобилей включает в себя несколько ключевых аспектов:

1. Инвестиции в оборудование и инфраструктуру: Это включает затраты на покупку и установку зарядных станций, разработку программного обеспечения, необходимого для управления станциями, а также расходы на местоположение и подключение к электросети.
2. Операционные издержки: здесь включены расходы на энергию для зарядки автомобилей, техническое обслуживание станций, управление персоналом,

маркетинг, а также расходы на обслуживание программного обеспечения и Интернет вещей (IoT).

3. Прогнозирование доходов и расходов: Важно разработать прогнозы доходов на основе ожидаемого количества пользователей, частоты использования станций и ценовой политики. Также нужно учесть ожидаемые операционные расходы и инвестиции для определения ожидаемой прибыли.
4. Финансовые прогнозы и стратегия роста: Разработка планов по привлечению инвестиций для расширения сети зарядных станций, определение рентабельности проекта и стратегии по достижению финансовых целей.
5. Риски и стратегии их снижения: Анализ рисков, связанных с изменениями законодательства, конкуренцией, техническими проблемами и другими факторами, а также разработка стратегий их смягчения или управления. Чтобы привлечь внимание к вашему бизнесу по зарядным станциям для электромобилей, вот несколько способов повысить узнаваемость вашей компании:
6. Партнерства и сотрудничество: Вступайте в партнерство с производителями электромобилей, автопроизводителями, государственными учреждениями или другими компаниями в отрасли. Это может помочь не только привлечь новых клиентов, но и установить стандарты и лидерство в сфере зарядной инфраструктуры.
7. Образовательные мероприятия и контент: Создавайте информативный контент о преимуществах электромобилей, важности зарядной инфраструктуры, экологических выгодах и технологиях, которые вы предлагаете. Вебинары, статьи, видео и другие образовательные мероприятия помогут укрепить вашу экспертность в этой области.
8. Удобство и качество услуг: Обеспечьте высокое качество обслуживания и удобство использования ваших зарядных станций. Довольные клиенты могут стать вашей лучшей рекламой через положительные отзывы и рекомендации.

Эти стратегии помогут увеличить видимость вашего бизнеса и создать положительное впечатление у вашей целевой аудитории [2].

Примерный результат работы:

1. Развернута сеть современных зарядных станций для электромобилей в ключевых локациях городов и на магистральных дорогах.
2. Обеспечена высокая скорость зарядки и удобство пользования для владельцев электромобилей.
3. Установлены стратегические партнерства, способствующие устойчивому развитию и расширению сети.

Бизнес-проект по созданию сети зарядных станций для электромобилей является перспективным в контексте растущего интереса к электротранспорту и необходимости решения проблемы ограниченной инфраструктуры. Развитие данного проекта не только способствует эффективному использованию электромобилей, но и вносит существенный вклад в улучшение экологической обстановки.

Литература

1. Райс Э. Нацельтесь на успех! Взгляните по-новому на будущее вашей компании! / Райс Э. - М.: АСТ, 2005. - 352 с.
2. Робертс К. Lovemarks: Бренды будущего / Робертс Кевин. - М.: Рипол Классик, 2005. - 224 с

ВОЛОНТЁРСКОЕ ДВИЖЕНИЕ В ЭПОХУ АВТОМАТИЗАЦИИ: НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ И ВЫЗОВЫ

Говако Роман, студент 2 курса, КГКП «Костанайский индустриально-педагогический колледж»

Научный руководитель: Абдулина Гульнара Бибиталиевна, преподаватель специальных дисциплин

Актуальность: Волонтерское движение, олицетворение добровольного вклада в общественные процессы, стало неотъемлемой частью современного общества. Однако, с ростом его значимости, возникает необходимость эффективного управления и координации волонтерскими усилиями [1]. В данном контексте, актуальность исследования вопросов автоматизации процессов волонтерского движения становится ключевой, направляя нас к оптимизации этого важного социального явления.

Проблема: Основной проблемой, стоящей перед волонтерским движением, является неэффективность управления и координации. С ростом числа волонтеров и проектов, традиционные методы организации и контроля становятся неэффективными. Это может привести к дублированию усилий, недостаточной прозрачности деятельности и неоптимальному использованию ресурсов.

Цель работы: Целью данной работы является исследование возможностей и проблем автоматизации процессов волонтерского движения с целью повышения его эффективности и улучшения результативности.

Задачи:

- Изучение существующих проблем в управлении волонтерским движением.
- Анализ современных технологических решений и платформ, предназначенных для автоматизации волонтерских процессов.
- Выявление потенциала внедрения автоматизации в различных аспектах волонтерской деятельности.
- Оценка эффективности автоматизации на примере конкретных проектов волонтерского движения.

Волонтерское движение, долгое время являвшееся неотъемлемой частью общественной деятельности, переживает эволюцию в свете быстроразвивающихся технологий. Автоматизация процессов в различных областях жизни также затрагивает и сферу волонтерства, открывая новые возможности и ставя перед ней новые вызовы.

Современные технологии принесли значительные изменения в способы, которыми волонтеры могут вносить свой вклад. Платформы для онлайн-

регистрации и координации событий позволяют участникам быстро находить подходящие мероприятия и регистрироваться без лишних сложностей. Это делает волонтерство более доступным и удобным для широкого круга людей [2].

Специализированные веб-платформы и мобильные приложения облегчают поиск волонтерских проектов, соответствующих интересам и навыкам участников. Это повышает эффективность сопоставления волонтеров и организаций, сокращая временные затраты на поиск подходящих проектов.

Системы автоматизированного учёта волонтерских часов и выполненных задач упрощают процессы учёта и отчётности. Волонтеры могут легко отслеживать свой вклад, а организации — эффективно управлять ресурсами и оценивать влияние своей работы.

С ростом автоматизации волонтерского движения возникают вопросы о приватности данных, качестве интеракций и неравном доступе к технологиям. Важно обеспечивать безопасность и этичность использования технологий во благо волонтерства, предостерегая от возможных негативных последствий.

Выводы: Исследование подчеркивает важность внедрения автоматизации в сферу волонтерства для оптимизации процессов и улучшения взаимодействия между волонтерами и организациями. Эффективная автоматизация позволяет более гибко управлять и распределять ресурсы, повышая результативность волонтерской деятельности.

Блокчейн-технологии применяются для повышения прозрачности и доверия в волонтерском движении. Этичные цифровые записи об участии и достижениях волонтеров становятся доступными всем заинтересованным сторонам, способствуя формированию долгосрочных партнёрств.

Мобильные приложения предоставляют волонтерам удобные инструменты для управления своим временем и участием. Автоматизированные напоминания, трекинг часов и возможность обратной связи улучшают опыт участия.

Автоматизированные системы отчётности позволяют волонтерам легко записывать свою деятельность, а организациям - проводить анализ эффективности проектов. Это также облегчает процессы финансового учёта и вознаграждения.

С ростом технологий волонтерского сектора возникают вопросы об этике использования данных, безопасности и инклюзивности. Важно соблюдать принципы приватности и уделять внимание тому, чтобы цифровые инновации не создавали новых барьеров для участия [3].

Результаты исследования: На основе проведённого исследования были выявлены ключевые проблемы управления волонтерским движением и предложены возможные технологические решения для их решения. Было разработано мобильное приложение, учитывающее разнообразие задач и потребностей волонтеров и организаций.

Выводы: Исследование подчеркивает важность внедрения автоматизации в сферу волонтерства для оптимизации процессов и улучшения взаимодействия между волонтерами и организациями. Эффективная автоматизация позволяет

более гибко управлять и распределять ресурсы, повышая результативность волонтерской деятельности.

Литература

1. Бурчакова М.А., Хожемпо В.В. Волонтерство как форма проявления социальной ответственности государства, общества и бизнеса// Современные технологии управления. ISSN 2226-9339. - №4(52). Номер статьи: 5203. Дата публикации: 2015-04-08
2. "The Volunteer Management Handbook: Leadership Strategies for Success" by Tracy D. Connors, 2007
3. В.В. Семикин Факторы, влияющие на становление волонтерской деятельности. // Письма в Эмиссия. Оффлайн. (научно-педагогический электронный журнал). 2013

«NATIONAL HOSTEL» - БИЗНЕС ЖОБАСЫ

Досымқызы Назерке, 3 курс, «Алматы мемлекеттік энергетика және электронды технологиялар колледжі» МКҚК.

Ғылыми жетекшісі: Серикханова Акбота Берикхановна,
арнайы пәндер оқытушысы

Өзектілігі: Әлемдік экономиканың дамуының қазіргі жағдайларында туризм жетекші және қарқынды дамып келе жатқан салалардың біріне айналды. Тиімді геосаяси жағдайда орналасқан еліміз әлемдік мәдени және тарихи мұра объектілерін, бірегей табиғи алуан түрлілікті иелене отырып, туризмді дамыту әлеуетіне және әлемде ірі ойыншыға айналуына қажетті барлық алғышарттарға ие. Шетел азаматтары мен отандастарымызға тауда саяхаттағанда түнейтін ыңғайлы, қол жетімді, ұлттық дизайнда ерекше хостел ашу бюджетке салықтық түсімдердің,

елге шетел валютасы ағынының, жұмыс орындары санының өсуі есебінен туризм экономикасының дамуына мол септігін тигізеді.

Бұл жоба Қазақстан Республикасының туристік саласын дамытудың 2019-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы аясында, қайтарымсыз Грант есебі мен меншікті қаражат көзі арқылы жүзеге асырылады.

Жобаның мақсаты: Алматы қаласы маңындағы таулар кластерінде туристтерге арналған ұлттық нақышта хостел ашып, отандық туристік саланың тиімді дамуына үлес қосу.

Жобаның іске асырылу мерзімі: 2024 жыл.

Жоба құны : 6.217420 тг.

«NATIONAL HOSTEL» ұйымдастырушылық құрылымы -жеке кәсіпкерлік. Алматы қаласы маңындағы көрнекі таулар етегінде ұлттық құндылықтарымыз сезілетін қазақи нақышта безендірілген 50 адамға шақталған 3 қабатты хостел.

1 қабатында қонақтарды тіркейтін ресепшн, ұлттық тағамдарға тапсырыс беріп н/е өздері тағам дайындай алатын ас бөлмесі, ұлттық ойындар ойнауға болатын үлкен қонақ бөлме, керемет табиғат аясында қымыз ішетін терраса;

2 - 3 қабаттарда : 2 адамдық – 7 бөлме, 4 адамдық – 4 бөлме, 5 адамдық – 4 бөлме.

«NATIONAL HOSTEL» көрсететін қызметтері:

1. Туристерге ұлттық дизайндағы комфортабельді бөлмелер ұсыну;
2. Тегін WI- FI;
3. Тегін асхана жабдықтарымен қолдану;
4. Тегін алтыбақан.
5. Қосымша аутсорсинг қызметтер:
6. Қазақтың ұлттық тағамдары мен сусындарын ұсыну;;
7. Ұлттық аспаптармен музыканттардың сүйемеллдеуін тыңдау;
8. Кәсіби фотосессия ұйымдастыру;
9. Тау велосипедтерін жалға беру;
10. Кір машинасын пайдалануға беру;
11. Ұлттық колөнер, кәде-сыйлар сату.

Жобаны іске асыруға қажетті қаржы ресурсы: 6.217 420тг. құрайды.

Ай сайын болжамды TR = 9.604 000тг. құрайды.

Ай сайынғы TC = 2.348 360 тг. құрайды.

Ай сайынғы күтілетін таза пайда: 7.255 640 тг.

Бір жылда түсетін таза пайда: 87.067 680тг.

Жобаның салынған қаражатты ақтау мерзімі: 25 күн.

Жобаның рентабельділігі: 3%

Қауіп-қатерді бағалау. Болуы ықтимал тәуекелдер:

1. туристтердің қымбат заттарын ұрлау үшін қоныстанатын алаяқтар мен ұрылар;
2. қоныстанып, бірақ тұру ақысын төлеуден жалтаратын алаяқтар;
3. алкогольді сусындарды пайдаланатын тұтынушылар мен басқа қонақтарға кедергі келтіретін нашақорлар келуі;
4. Хостелдің немесе тұтынушылардың мүлкін ұрлайтын жосықсыз қызметкерлер.

Алдын алу жолдары:

1. Хостелде бейнекамералар мен дабылдар болуы керек.
2. Бөлмелерде «Бейнебақылау жүргізілуде» деген хабарландырулар ілінуі тиіс;
3. Кейбір туристтердің телефондарды, планшеттерді немесе жеке куәліктерді кепіл ретінде төлеуінен бас тарту керек;
4. Күмән тудыратын саяхатшыларды қоныстандырудан бас тартқан дұрыс.

Пайдаланған әдебиеттер

- 1.«Кәсіпкерлік қызмет негіздері» курсы бойынша техникалық және кәсіптік білім беру оқытушыларына арналған нұсқаулық. Е.С. Дүйсеханов; Н.Е. Жұлдызбаев; А.С. Успаева. Атамекен.
2. «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» кітабы. Атамекен ҚР ҰКП.
3. «Туризм тарихы» (дамуы мен ғылыми зерттелуі) С.Р. Ердаулетов, А.Р. Жұмаділов, Алматы, 2010

ПРИМЕНЕНИЕ ПРОФИЛЬНЫХ ТРУБ ДЛЯ ИЗГОТОВЛЕНИЯ РАЗЛИЧНЫХ КОНСТРУКЦИЙ

Ердаулетов Алнур Бауржанович, студент 2 курса,
КГКП «Житикаринский политехнический колледж»

Научный руководитель: Искрепов Самат Тулегенович, мастер
производственного обучения

Конструктивный принцип распашных ворот прост и представляет собой две каркасные створки. Металлические ворота изготовленные на основе профильной трубы надежны и долговечны. Конструкция напрямую зависит от типа и размера профиля каркасов и материала. Наличие дополнительных перемычек каркаса влияет и на прочностные, и на эксплуатационные характеристики будущего изделия.

Изготовление металлических ворот на основе профильной трубы является актуальным. Металлические ворота необходимы для ограждения территории. Труба из профиля, как основной материал для создания ворот, востребована, популярна. Данная работа имеет практическое значение, является действующей конструкцией.

Учебный проект был согласован и утвержден мастером производственного обучения, который и является нашим руководителем. Далее, совместно с руководителем составлен план и задачи для выполнения проекта.

Цель проекта: спроектировать и изготовить распашные металлические ворота на основе профильной трубы.

Для выполнения данной цели поставлены следующие задачи: произвести замеры, сделать чертеж распашных ворот и калитки; подобрать материал и инструмент для изготовления распашных ворот; процесс изготовления ворот из профильной трубы.

Алгоритм подготовки и монтажа таких ворот: произвести замеры, сделать чертеж распашных ворот и калитки. Прежде чем приступить к практической части, составляются подробные чертежи и эскизы данного изделия. На бумаге следует обязательно указать длину и высоту сооружения, а также количество перемычек между горизонтальными плоскостями.

Подобрать материал для выполнения работ по изготовлению распашных ворот. Труба из профиля, как основной материал для создания ворот, востребована, популярна и часто используется благодаря следующим достоинствам: низкая стоимость; высокая прочность и при этом небольшой вес; удобство монтажа – профиль податливый, легко вырезать детали, сваривать заготовки, соединять саморезами.

Для изготовления конструкции потребуется материал следующего сечения: для изготовления опор — 100*100 мм; для створок — 40*40 мм; для перемычек — 20*20 мм; для холодной прокатки узор-10*10; толщина стенок металлической трубы не должна быть менее 2 мм. Когда все материалы и инструменты будут приготовлены можно приступать к непосредственному изготовлению сварной конструкции.

Перечень необходимых инструментов для изготовления ворот: болгарка с кругом по металлу; сварочный аппарат, маска, электроды; электродрель, сверла; молоток; напильник; рулетка, строительный уровень; шлифовальный круг.

Процесс изготовления ворот из профильной трубы. Если изготавливается распашная конструкция, то необходимо сварить две одинаковые по размеру створки. Очень важный момент – перед сваркой каркаса створки ворот необходимо тщательно проверить их геометрию с помощью угольника или с помощью веревки, которой контролируются диагонали прямоугольников (они должны быть одинаковыми). Это как раз тот случай, когда «семь раз отмерь...». Под створки используются трубы квадратного либо прямоугольного сечения. Сделать работу правильно и своими руками возможно при наличии сварочного аппарата и вспомогательных инструментов.

Алгоритм подготовки и монтажа таких ворот: новые трубы обезжиривают растворителем; далее необходимо согласно чертежу, разметить и нарезать металл; на нужные фрагменты металл режут болгаркой согласно размерам, указанным в чертежах; обязательно надевают защитные очки, чтобы искры и пыль и не попали в глаза, на руки – перчатки; ржавчину, заусенцы зачищают.

Сварку створок осуществляют на ровной горизонтальной поверхности в следующем порядке: предварительно раму собирают на прихватках; концы труб могут быть обрезаны под углом 45° или сварены «в торец»; во втором случае открытые отверстия «заглушают»; проверяют равенство диагоналей и измеряют углы.

В соответствии с выбранной схемой приваривают ребра жесткости из профильной трубы меньшего сечения. Все нарезанные профильные трубы сваривают в единую конструкцию. Главное, внимательно следить и контролировать сварку углов, иначе каркас створки получится неровным. После окончания работ по сварке, швы шлифуют. Когда каркас готов в соответствии с выбранной схемой приваривают ребра жесткости из профильной трубы меньшего сечения. Затем используем элементыковки. Одним из наиболее привлекательных вариантов отделки является использование элементовковки. Для ворот можно заказать уже готовый декор или изготовить его самостоятельно, но в нашем случае мы использовали уже готовые элементыковки. После окончания работ по сварке, сварные швы обрабатывают болгаркой с плоским или чаще шлифованным кругом.

Все металлические элементы ворот очищают от ржавчины, если таковая имеется, обезжиривают, грунтуют, а затем окрашивают. Качественная окраска может значительно удлинить срок службы ворот из металла. Когда каркас высохнет нужно переходить к привариванию петель. Далее закрепляют ворота к опорам. Для этого на стойки и створки привариваются петли. Таким же образом ставится калитка.

Воротная конструкция монтируется на участке, где уже присутствует готовое ограждение. В таком случае ее высота должна рассчитываться исходя из параметров имеющегося забора. Перепад по высоте в таком случае не превышает показатель в 30 см. Обычно расстояние, которое оставляется между

столбами опорного типа под будущую каркасную установку, составляет шаг в 3 м. Распашные ворота из профильных труб навешиваются исключительно на металлические опоры. Стойки из менее прочных материалов могут попросту не выдержать нагрузки, когда створки будут открываться и закрываться. Таким образом, наша научно-практическая работа завершилась. Цель по проектированию и изготовлению распашных металлических ворот на основе профильной трубы достигнута.

Во-первых, изготовленная нами конструкция, это результат совместной кропотливой работы с руководителем, на протяжении всего времени который, контролировал и направлял нас на правильный результат. Во-вторых, это практическая направленность, которая подразумевает в себе безопасность и эстетику учебных мастерских колледжа. В дальнейшем мы готовы сотрудничать и работать в данном направлении на благо своего колледжа, города и страны.

Список литературы:

1.«Сварочное дело. Сварка и резка металлов.» Чернышов Г.Г., Издательский центр "Академия" - 2013г.

2.<https://legkovmeste.ru/stroitelstvo-i-remont/vorota-iz-profilnoy-trubyi-svoimi-rukami.html>

3.<https://moyaograda.ru/vorota/raspashnye/kalitka-i-vorota-iz-profilnoj-truby-37.html>

INNOEDUNET: МОСТ К ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМУ БУДУЩЕМУ

Зиненко Екатерина, Оспанов Тимур, студенты III курса

Алматинский государственный гуманитарно - педагогический колледж №2

Научный руководитель: Молдабекова Салтанат Изтургановна, преподаватель специальных дисциплин

Проблема

В современной образовательной системе Казахстана обнаруживаются существенные проблемы, которые требуют инновационных решений для поддержания интереса и мотивации студентов. Во-первых, традиционные методы обучения, преобладающие в большинстве образовательных учреждений, могут привести к утрате интереса у студентов. Недостаток интерактивности и индивидуализации в обучении может препятствовать активному вовлечению студентов, а, следовательно, снижать их мотивацию. Кроме того, отсутствие междисциплинарности в образовательных программах ограничивает возможности студентов формировать комплексное понимание и применение знаний в различных контекстах. Дополнительно, ограниченная социальная связь между студентами из разных учебных заведений создает преграды для обмена опытом и идеями. Эта изоляция может привести к упущению ценных возможностей для взаимного обучения и развития. Наконец, недостаточная стимуляция к творчеству в образовательной среде сдерживает развитие креативных навыков у студентов. Ограниченные возможности для

творческого самовыражения могут создавать барьеры для развития инновационного мышления и решения реальных проблем.

Актуальность

Проект "InnoEduNet" представляет собой важную инициативу для Казахстана, где существуют ряд образовательных вызовов, требующих инновационных решений. В контексте страны, где традиционные методы обучения преобладают, "InnoEduNet" является ключевым инструментом стимулирования творчества среди студентов. Обеспечивая платформу для совместного творческого развития образовательных подходов, проект активно способствует развитию креативности студентов. Примером может служить сценарий, где студенты из разных учебных заведений Казахстана используют "InnoEduNet" для создания инновационного образовательного приложения. Такой процесс стимулирует студентов выходить за рамки стандартных методов обучения, прививает им умение творчески мыслить и решать образовательные задачи с использованием новаторских подходов.

Вторым важным аспектом является создание сетевых связей между образовательными учреждениями Казахстана через "InnoEduNet". Эта сеть обмена опытом и идеями позволяет учреждениям из разных регионов страны извлекать выгоды из лучших практик друг друга. Например, учебное заведение с успешной практикой в области STEM-образования может поделиться своим опытом с коллегами из других регионов, способствуя разнообразию подходов и повышению общего уровня образования.

Третий аспект связан с развитием междисциплинарности. "InnoEduNet" содействует интеграции различных образовательных дисциплин, что особенно важно в условиях современного мира, требующего комплексного понимания и умения применять знания в различных областях. Например, студенты из разных образовательных направлений могут объединить свои знания для решения реальных проблем, таких как экологические вызовы, что является актуальным для Казахстана.

Внедрение образовательных хакатонов и соревнований, предусмотренных "InnoEduNet", становится мощным стимулом для участия студентов в образовательном процессе. Соревновательная составляющая не только мотивирует студентов, но и развивает навыки командной работы и применения полученных знаний на практике.

Таким образом, "InnoEduNet" не только актуален, но и крайне необходим для Казахстана, предлагая целенаправленные решения для проблем, с которыми сталкиваются образовательные учреждения и студенты в стремлении к разностороннему и креативному развитию.

Цель: Создание интегрированной платформы, расширяющей горизонты творческого мышления тинейджеров и обеспечивающей уникальные образовательные взаимодействия в оффлайн среде.

Задачи:

1. Реализация оффлайн-формата образовательных хакатонов:

а. Организация мероприятий, где тинейджеры физически собираются для коллективного решения образовательных задач.

б. Создание структуры хакатона с четкими заданиями, способствующими развитию креативности и сотрудничества.

2. Формирование образовательного сообщества:

а. Создание площадок для взаимодействия студентов вне хакатонов, например, мастер-классов, лекций и встреч.

б. Поощрение обмена опытом и знаниями между тинейджерами вне зависимости от формата мероприятия.

Выводы:

Проект "InnoEduNet" успешно реализует цель по стимуляции творчества среди тинейджеров. Создание интегрированной платформы позволит им совместно разрабатывать и внедрять творческие образовательные подходы, что активно развивает их креативное мышление. Платформа обеспечивает эффективное взаимодействие образовательных учреждений Казахстана. Это создаст уникальную сеть для обмена опытом, идеями и лучшими практиками, укрепляя связи между учебными заведениями. "InnoEduNet" успешно способствует интеграции различных образовательных дисциплин. Это направление проекта содействует формированию широкого кругозора и междисциплинарных знаний среди тинейджеров. Внедрение образовательных хакатонов и соревнований оказывает сильное воздействие на мотивацию тинейджеров. Эти мероприятия стимулируют их активное участие в образовательном процессе, способствуя повышению общей мотивации к обучению.

Создание сообщества студентов, активно участвующих в проекте, продемонстрировало свою эффективность в поддержке и взаимопомощи. Это сообщество не только обогащает опытом, но и способствует долгосрочной поддержке и развитию участников.

Проект "InnoEduNet" представляет собой значимый вклад в развитие образования в Казахстане. Его инновационный подход к творческому обучению и созданию образовательного сообщества не только решает существующие проблемы, но и становится фундаментом для будущего развития образовательной системы. Совмещение технологий, творчества и коллективной работы делает "InnoEduNet" мощным инструментом в содействии формированию нового поколения, готового к вызовам современного мира.

Литература

1. Christensen, C. M., Horn, M. B., & Johnson, C. W. (2013). "Disrupting Class: How Disruptive Innovation Will Change the Way the World Learns.
2. Robinson, K., & Aronica, L. (2015). "Creative Schools: The Grassroots Revolution That's Transforming Education.
3. Bonk, C. J., & Zhang, K. (2008). "Empowering Online Learning: 100+ Activities for Reading, Reflecting, Displaying, and Doing.
4. O'Reilly, T. (2005). "What Is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software.
5. Rheingold, H. (2014). "Net Smart: How to Thrive Online.

РАЗРАБОТКА МОБИЛЬНОГО ПРИЛОЖЕНИЯ ДЛЯ КСК, ОСИ, ПТ

Искендинова Айдана, 4курс, КГКП Костанайский строительный колледж

Научный руководитель: Сейчанова Динара Габитовна

Актуальность: В современном мире мобильные приложения становятся все более популярными, и их использование в сфере управления многоквартирными домами (МКД) может значительно повысить эффективность и прозрачность работы ПКСК.

Проблема: В вашей квартире отключили воду, а вы не были уведомлены, как выглядит сантехник в вашем доме, как подать заявку обслуживающей компании, все это входит в проблемы КСК.

ПТ и ОСИ: основные отличия

ПТ (Простое товарищество)

- Не является юридическим лицом.
- Не имеет расчетного счета.
- Договоры с поставщиками услуг заключаются от имени одного из участников ПТ.

• Управление осуществляется на основе договора, заключаемого между

ОСИ (Объединение собственников имущества)

- Является юридическим лицом.
- Имеет расчетный счет.
- Договоры с поставщиками услуг заключаются от имени ОСИ.
- Управление осуществляется

2. Преимущества и недостатки ПТ и ОСИ

ПТ:

Преимущества:

- Простота создания и управления.
- Не требуется регистрация юридического лица.
- Не требуется открытие расчетного счета.

ПТ и ОСИ: основные отличия

ПТ (Простое товарищество)

- Не является юридическим лицом.
- Не имеет расчетного счета.
- Договоры с поставщиками услуг заключаются от имени одного из участников ПТ.

• Управление осуществляется на основе договора, заключаемого между

ОСИ (Объединение собственников имущества)

- Является юридическим лицом.
- Имеет расчетный счет.
- Договоры с поставщиками услуг заключаются от имени ОСИ.
- Управление осуществляется

Преимущества использования мобильного приложения для ПКСК:

Для собственников квартир:

- Удобство: Оплата услуг ЖКХ, подача заявок, просмотр объявлений и другой информации о доме - все это можно делать в любое время и в любом месте с помощью смартфона.
- Экономия времени: Нет необходимости ходить в офис ПКСК, чтобы решить вопросы, связанные с управлением домом.
- Прозрачность: Все расходы и доходы ПКСК будут доступны в приложении, что позволит собственникам квартир контролировать работу управляющей компании.
- Оперативность: Заявки на ремонт и другие услуги будут обрабатываться быстрее.
- Информированность: Собственники квартир будут всегда в курсе событий, происходящих в доме, благодаря push-уведомлениям.

Для ПКСК:

- Снижение затрат: Мобильное приложение позволит сократить расходы на бумажную работу и телефонные звонки.
- Повышение эффективности работы: Заявки от собственников квартир будут обрабатываться быстрее, а информация о доме будет всегда актуальной.
- Улучшение коммуникации с собственниками квартир: ПКСК сможет напрямую общаться с собственниками квартир, информировать их о важных событиях и решениях.
- Повышение имиджа: ПКСК, которая использует мобильное приложение, будет выглядеть более современной и клиентоориентированной.

Примеры функций мобильного приложения для ПКСК:

- Оплата услуг ЖКХ
- подача заявок на ремонт и другие услуги
- Просмотр объявлений и другой информации о доме
- Контроль расходов и доходов ПКСК
- Общение с ПКСК
- Участие в собраниях собственников квартир
- Голосование по важным вопросам

Разработка мобильного приложения «SmartKSK» для ПКСК, ОСИ, ПТ - это инвестиция в будущее, которая окупится за счет повышения эффективности работы и улучшения качества жизни собственников квартир.

Помимо вышперечисленного, мобильное приложение для ПКСК может иметь ряд дополнительных функций, таких как:

- Интерактивная карта дома с указанием расположения важных объектов (лифтов, мусоропроводов, пожарных выходов)
- Видеонаблюдение за придомовой территорией
- Форум для обсуждения вопросов, связанных с домом
- Сервисы для заказа услуг (уборка, сантехник, электрик)

Разработка мобильного приложения для ПКСК - это актуальный шаг, который позволит повысить качество управления МКД и сделать жизнь собственников квартир более комфортной.

Разработка мобильного приложения для КСК, ОСИ, ПТ может быть сложной задачей, но она может быть очень полезной для пользователей. При тщательном планировании и реализации можно создать приложение, которое будет удобным, функциональным и безопасным.

Литература

1. Закон Республики Казахстан "О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам жилищно-коммунального хозяйства"
2. Сайт "e-gov.kz"

«AINALAYYN» ҚАЗАҚИ НАҚЫШТАҒЫ ДАСТАРХАН (START-UP АНТИ-КАФЕ) АУЫЛДЫҢ ДӘМІ ҚАЛАНЫҢ ТӨРІНДЕ

А. Қадырбек, 3 курс Алматы мемлекеттік энергетика және электронды технологиялар колледжі
Ғылыми жетекшісі: Қ. Солтабаева

Өзектілігі: Қазіргі таңда заманауи этникалық стиль ұлттық нақыштың көрінісіне айналды. Соңғы жылдары қазақстан халқының арасында ұлттық нақыштағы ғимараттар, сонымен қатар ас дәмдер танымал бола бастады. Ұлттық бірегейлік тақырыбы Ресейдегі мобилизациядан кейін бұрынғыдан да өзекті бола бастады, соның нәтижесінде Қазақстанға 400 мыңнан астам орыс келді. Бұл азаматтардың тілге, мәдениетке деген көзқарасына әсер етті. Аталмыш жоба халықтың жүрегіндегі патриотизмды одан әрі ұялатады деген сенімдемін.

Мәселе: Ұлттық құндылықтардың ұмыт қалуына жол бермеу қажет. Сондықтан да, этно стильдегі киімдер мен ұлттық тағамдарға сұраныс болуы керек. Қазақи нақыш әрдайым сәнде болуы үшін атсалысуымыз қажет.

Мақсаты: Ұмытылып бара жатқан қазақи ойындар мен тағам және сусын түрлерін қайта жаңғырту, интерьер арқылы ұлттық ерекшелікті көрсетіп, табыс табу;

Міндеттері:

- Тек қана ұлттық тағамдардан тұратын дәстүрлі мәзір ұсыну;
- Тұтынушылармен байланыс орнатып, кәсіпорынды дамыту мақсатында анализ жүргізу;
- Ұмытылып бара жатқан тағам түрлерін қазіргі заманға сай етіп жаңғырту;
- Қазақша ойындарды ойнатып, тұтынушылардың көңілдерін барынша көтеру;
- Көңілді уақыт өткізуді, шығармашылық кездесулер, жайлы атмосферадағы достық әңгімелер, лекциялар, шеберлік сабақтарын және коворкинг кеңістіктерін ұйымдастыру.

Ұлттық тағамдар – қазақ халқының басты атрибуттарының бірі: әр үйде қуырылған бауырсақ, пісірілген ет және көженің иісі аңқиды. Біздің ата-бабаларымыз ғасырлар бойы дайындаған тағамдарға арналған рецепттер әлі де өзекті болып қала береді.

Қазақ халқы ежелден мерекелік дастарқан жасау дәстүрін қастерлеп, көшпелі өмір салты қазақ асханасының шығу шартына айналды. Қозы мен жылқы етінен ата-бабаларымыз бесбармақ, қуырдақ, сорпа, нансалма әзірлеген. Қымыз, шұбат, айран – қазақ дастарханының негізгі сусындары. Қазақтың ақ түсі тазалық пен адалдықты білдіретіндіктен, сүт өнімдерінде күш бар деп есептеледі.

Мамандардың айтуынша, көшпенділер аурудан айығуға, өзін әрқашан сергек және сау сезінуге көмектесетін, сонымен қатар көп сағатты қажет етпейтін тағам дайындаудың ондаған рецептерін білген.

Сондай тағамдардың бірі быламық ботқасы. Бұл тағамды дайындау үшін тары, сүт, бал және жабайы жидектер қажет. Бұл тағам қажетті дәрумендердің жеткілікті деңгейін қамтамасыз етеді. Мұндай ботқаны жеу жас анаға гемоглобин мен кальций деңгейін қалпына келтіруге көмектеседі. Ботқа балалардың ас қорытуына пайдалы әсер етіп, ұзақ уақыт бойы көңілді және жігерлі болуына көмектеседі.

Сондай ақ, әсіпті диеталық тағам деп атауға болады, оны негізгі тағам ретінде де, салқын тәбет ретінде де қолдануға болады. Бұл қой етінен ұсақтап туралған күріш қосылған шұжық. Суға қайнатып, өте жұмсақ болып шығады. Тағам ақуызға және микроэлементтерге бай. Ұйқы безінің жұмысын жақсартады, қант диабетімен ауыратын адамдарға пайдалы.

Әсіпке ұқсас диеталық тағам - бұл кансокта. Ол да қозы етінен жасалған және салмасы жақында сойылған малдың қозысының ішегімен толтырылуымен ерекшеленеді. Қансокта витамин жетіспейтін көктемгі-күзгі кезеңде жеуге жақсы, ол темір мен В дәрумендерін оңай толтырады.

Артық салмақтан арылу және ас қорыту жүйесінің жұмысын жақсарту мақсатын көздейтін кез келген адам майсок деп аталатын тары тағамына назар аударуы керек. Жуылған тарыны қайнаған суға бірнеше минут салып, май құйып қою керек. Жент пен талқанды да солай дайындауға болады. Бұл тағамдар таңғы ас пен жеңіл тағамдар үшін тамаша. Ұлттық тағамдардың маманы балалардың жақсы ас қорытуы үшін оларға емдеуді ұсынады.

Қарынбұрма. Рецепт бойынша жас қойдың етін турап, тұздап, бұрыш салып, жабайы пияз, қалауыңыз бойынша болгар бұрышы, картоп қосады. Қарынбұрма тек құнарлы және пайдалы емес, сонымен қатар мерекелік дастарханда өте әсерлі көрінеді.

Зерттеу нәтижелері: Еңбек нарығын зерттей келе, қазақи стильге деген сұраныстың, сәйкесінше кәсіпорындардың да күрт өскенін байқауға болады. Қазір жастар өз тарихын, құндылықтарын білуге құмар. Дегенмен, аталмыш колоритті жиі көре бермейміз. Осыған сәйкес, өзіміздің салт-дәстүрімізді байланыстыра отырып, нарыққа дәл осындай бизнес түрін ашу керек деген шешімге келдім.

Қорытындылар: Халық мәдени бірегейлік пен салт-дәстүрдің маңыздылығын түсінеді. Қазір біздің мәдениетімізге заманауи келбетпен дем бере алған көптеген керемет әртістер, брендтер мен суретшілер бар. Олар қазақстандықтарға ұлттық нақыштарды өзекті қылуға болатынын дәлелдей алды. Менің ойымша, адамдар оны бағалады.

Әдебиет

1. | <https://almaty.tv/news/obschestvo/1828-что-тает-в-себе-dastarkhan-polza-kazakhskoy-natsionalnoy-kukhni>
2. | http://zhezvesti.kz/news/o_polze_nacionalnykh_bljud/2021-03-19-5080
3. | <https://www.caravan.kz/news/kazakhskaya-kukhnya-smertelno-opasna-ili-chudodejstvenno-polezna-899463/>

ВЕТРОГЕНЕРАТОР- АЛЬТЕРНАТИВНЫЙ ИСТОЧНИК ЭНЕРГИИ

Кожатаев Асылбек,

КГКП «Житикаринский политехнический колледж»

Управления образования акимата Костанайской области

Научный руководитель: Григорьев Д.Ф.

У Казахстана есть обширные возможности для того, чтобы развивать возобновляемую энергетику. Несмотря на это, на сегодняшний день она занимает 40 место в мире по объему общей электрической мощности ветропарков. Согласно разным источникам суммарная мощность ветроэлектростанций в 1705 МВт.

Цель проекта - Раскрыть выгоду использования альтернативного источника энергии, способствовать популяризации альтернативных источников, создать модель ветрогенератора.

Задачи исследования: Найти и изучить информацию о ветроэнергетике в Казахстане; Определить достоинства и недостатки ветрогенератора, понять принцип его работы; Разработать инструкцию по созданию альтернативного источника и собрать ветрогенератор своими руками, определить назначение данного источника энергии для конкретного использования.

Гипотеза: Альтернативная энергетика, построенная на использовании возобновляемых источников энергии, которая решит проблему экологии и истощаемости топливных ресурсов.

Ветрогенератор: достоинства и недостатки

Достоинства: топливо для работы не требуется; не снижается производительность в зимний период, в отличие от солнечных панелей, зимой производительность не уменьшается, а, скорее, растет из-за того, что скорость ветра в зимний период, как правило, выше, чем в летнее время, что является существенным преимуществом только потому, что в зимний период значительно возрастает спрос на электроэнергию; ветрогенераторы могут быть установлены в любых климатических условиях и для них подходит почти любая местность.

Недостатки: Значительные затраты: стоимость установки, которая производит гига-ватт мощности, около 1 миллиона долларов; непостоянность, заключается в том, что получить необходимое количество электроэнергии получается не всегда из-за изменчивости ветра; в некоторых частях земли энергии ветра может быть недостаточно, чтобы произвести необходимое количество электроэнергии; ветрогенераторы более эффективны и надежны в

обеспечении электроснабжения объектов в сочетании с солнечными панелями, дизель- бензо- газогенераторами, т.к., к сожалению, ветер весьма непостоянное погодное явление; опасность для дикой природы: лопасти турбины представляют собой потенциальную угрозу для некоторых видов живых организмов.

Изготовление модели ветрогенератора.

Ветроэнергетическая установка состоит из нескольких основных элементов:

1. Ветроколесо, лопасти которого непосредственно улавливают ветер;
2. Генератор, преобразующий энергию ветра в электрическую.

Для изготовления модели ветрогенератора потребовалось следующее оборудование: лопасти от настольного вентилятора, моторчик от электробритвы; электрический провод; светодиод; деревянная доска для подставки; саморезы; отвертка; электрический паяльник.

Принцип работы ветрогенератора основан на преобразовании кинетической энергии силы ветра в энергию вращения вала генератора. Роль ветра выполняет, струя воздуха вентилятора, именно он вращает лопасти, что приводит во вращение ротор генератора. В результате этого вырабатывается электрический ток. Светодиод загорается.

Электрические характеристики измерены с помощью прибора мультиметра, модель ветрогенератора может вырабатывать электрический ток имеющий следующие характеристики-сила тока 0.23 мА.напряжение 11В.

Заключение

При выполнении проекта:

- изучили информацию о ветроэнергетике в Казахстане,
- определили преимущества ветроэнергетики:
 - а) независимость от ископаемых ресурсов;
 - б) использование абсолютно бесплатного источника энергии;
 - в) экологическая чистота;
 - г) возможность устанавливать в местах, где есть мощные потоки ветра и куда невозможно доставить электроэнергию.

Использование альтернативных источников энергоснабжения, а также конструкций. Осуществляющих решений использования ветрогенератора. Рассмотрены достоинства и недостатки, имеющиеся в представленных ветрогенераторах. Подготовлена модель ветрогенератора. Мы ставили задачу-создать источник питания для походных условий. Для, освещения- например, макета, карьера. Создать очень просто и экономически выгодно. Безопасно при использовании,

Литература

- 1) Возобновляемые источники электроэнергии, Учебное пособие Б.В. Локатун, Томск 2008г,
- 2) Как создать источник питания своими руками. С.Б. Шмаков - Наука и техника 2013г
- 3) Ветроэнергетика. Д.де Рензо Москва 1982 г,
- 4) Соболев Я.Г. Ветроэнергетика в условиях рынка, Энергия 1995г,

НЕЙРООБРАЗОВАНИЕ: ПЕРСПЕКТИВЫ И ИННОВАЦИИ В ЭПОХУ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Кайыржанова Жансая студентка 3 курса Колледжа НАО Евразийского национального университета им. Гумилева

Научный руководитель: Коршунова Татьяна Викторовна преподаватель

Актуальность: Нейрообразование становится все наиболее актуальным в контексте развития образования и понимания принципов обучения мозга, что может значительно повлиять на методы обучения и педагогические подходы. В условиях быстро меняющегося мира, применение принципов.

Проблема: Исследование может рассматривать сложности в интеграции принципов нейрообразования в существующие образовательные системы, а также вызовы, связанные с персонализацией обучения и оценкой результатов.

Цель работы: Создание программы для составления аналитики и диагностики знаний, психологического состояния и выявление потенциала нейрообразования для оптимизации образовательных процессов и содействию формированию эффективных обучающих стратегий.

Задачи: Изучение основ нейробиологии и принципов формирования нейронных связей, а также анализ существующих образовательных практик с точки зрения их соответствия принципам нейрообразования. Разработка методов интеграции принципов нейрообразования в образовательные практики.

Нейрообразование — это область исследования, связанная с деятельностью, которая происходит в мозгу, когда люди учатся.

Он сочетает в себе практику и знания из различных областей, включая психологию, когнитивную науку и образование.

Сотрудничество между педагогами и нейробиологами помогает получать результаты, которые можно применять в классе или при разработке учебных программ.

Они стремятся улучшить методы обучения, используя рецензируемые исследования того, как мозг способствует обучению, рабочей памяти, интеллекту, творческому мышлению и многому другому.

Суть моего проекта: Создание программы для обеспечения более комфортного, эффективного и полноценного образования, с помощью применения когнитивной психологии. Данная программа будет создана, как и для преподавателей, так и для обучающихся в учебных заведениях.

Для более глубокого понимания того, как мое решение работает, давайте рассмотрим конкретные примеры применения в различных областях. Начнем с медицины, где моя технология нейрообразования может помочь в обнаружении патологий на ранних стадиях, адаптируясь к изменениям в данных и обучаясь новым паттернам заболеваний.

Перейдем к образованию, где интеллектуальные системы могут персонализировать обучение, адаптируясь к потребностям каждого студента и предоставляя индивидуализированные материалы. В сфере бизнеса мое решение может повысить эффективность принятия решений, обучаясь предпочтениям и стратегиям предприятия.

Таким образом, мой стартап в нейрообразовании не только представляет новую технологическую эру, но и реально влияет на повседневную жизнь людей. Я приглашаю вас присоединиться ко мне в создании будущего, где нейрообразование станет нормой, обогащая наше понимание того, как технологии могут служить человечеству.

Результаты исследования: В данной статье выявлены ключевые принципы нейрообразования, применимые к образовательной среде, а также предложены рекомендации по интеграции этих принципов для оптимизации процесса обучения.

Вывод: В заключение нашей научной работы в области нейрообразования, мы обнаружили уникальные возможности, которые эта технология предоставляет для преобразования различных сфер человеческой деятельности. Исследование показало, что наше понимание нейрообразования не только расширяет границы искусственного интеллекта, но и открывает новые горизонты в областях медицины, образования и бизнеса.

Моя работа выявила, что использование нейросетей и глубокого обучения приводит к улучшению процессов обучения, повышению точности диагностики заболеваний и оптимизации бизнес-процессов. Это свидетельствует о потенциале нейрообразования в том, чтобы стать движущей силой инноваций в современном мире.

Литература

1. Андреа Гарсиа Сердан: теория и практика / Всё о нейрообразовании: что это такое, для чего предназначено и как применять его методы в школе и дома.
2. Гнедых Д. С. Костромина С. Н.: теория / Нейронаука в системе профессионального образования

ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ ТАНЫМАЛ СТАРТАПТАР ЖӘНЕ ШАҒЫН БИЗНЕС

Қайсахмет Казина, 2 курс, «Мейірбике» жоғары медициналық колледжі
Кабылтаева Аида Куандыковна, қазақстан тарихы және әлеуметтік-
экономикалық пәндер оқытушысы, заң ғылымының магистрі

Тақырыптың өзектілігі. Қоғамдағы экономикалық қатынастардың өзгеруі әлеуметтік қорғау жүйесінің бірізділігін, дұрыстығын көрсетеді. ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі» [1] жолдауында стратегиялық мақсатымыз – Орталық Азиядағы көшбасшылық рөлімізді күшейту және әлемдік экономикадағы орнымызды нығайту қажет деген. Сондықтанда қазіргі таңда кәсіпкерліктегі инновацияларға, кәсіпкерлік қабілеттерге ерекше мән беріп отыр. *Сол себептен* тақырып бойынша ғылыми-зерттеу жүргізу бүгінгі таңда қоғамдық сұраныстан туындаған. Бүгінде «Қарапайым заттар экономикасы» [2], «Бизнестің жол картасы» [3] бағдарламалары іске асырылуда, *демек* тақырып өзекті, әрі ауқымды. *Өйткені*, өскелең ұрпаққа тәрбие беруде ХХІ

ғасырдың кең ауқымды дағдыларының бірі қаржылық сауаттылық білім беру стандартында да қамтылғандықтан өзекті мәселелердің біріне айналды.

Тақырыптың зерттелу деңгейі. Стартаптың негізгі сұрақтары көптеген экономистер мен әлеуметтанушылардың көңілін аударуда. Аталған мәселенің зерттелуіне М. Блауг, У. Беверидж, Д. Кейнс, А. Маршалл [4] және тағы да басқа шетел зерттеушілерінің қосқан үлесі зор. ҚР бизнес, экономика дамуының теориясы мен тәжірибесін талдап, зерттеген жұмыстар төмендегі ғалымдардың еңбектерінен табылады: С.Н. Алпысбаева, Л.Л. Бекренева, С.Н. С.Т. Жакупова, Ф.М. Неганова, А.Б. Зейнельгабдина, М.Б. Кенжегузина, Н.К [5]. Бірақ экономикалық әдебиетте халықты әлеуметтік қорғау мәселесінің тәжірибелік және теориялық негіздері қаржылық немесе әлеуметтік қамтамасыздандыру тұрғысынан ғана қарастырылады. Сонымен қатар, біз қарастырып отырған мәселенің ғылыми әдебиеттерде баяндалу тарихына жасалған шолу тақырыптың арнайы зерттеу объектісі болмағандығын аңғартады.

Жоба жұмысының деректік негізі. Ғылыми жобада негізгі деректер жолдаулар, мемлекеттік актілер, статистикалық сайттар, мерзімді баспасөз мәліметтерінен, жарияланған құжаттар мен материалдардан алынды. Сонымен қатар ҚР ҰКП Атамекен, «Адами капиталды дамыту», «Даму» кәсіпкерлікті дамыту қоры мекемелерінің материалдары, "Бизнестің жол картасы-2025" бизнесті қолдау мен даамытудың мемлекеттік бағдарламасы қолданылды. Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы әкімдігінің «Жастар» орталығының мәліметтері қолданылды.

Зерттеу пәні. Бизнес саласындағы кәсіпкерліктегі инновациялар мен әлемдік, аймақтық және жастардың шағын бизнестері.

Зерттеу жұмысының мақсаты. Стартап жобалардағы инновацияның теориялық негіздерін зерттеу, Қазақстандағы технологиялық инновациялар бойынша кәсіпорындардың және ұйымдардың инновациялық белсенділігін зерделеу арқылы аймақтық шағын бизнестерді анықтау.

Осы аталған мақсаттан төмендегі міндеттер туындайды.

- кәсіпкерлердің инновациялық белсенділігі мен әлемдік, аймақтық және жастардың бизнес жоспарларын зерделеу арқылы Қазақстандағы қазіргі және болашақтағы бизнестің түрлерін анықтау;
- елімізге жеткіліксіз кадр туралы мәліметтерді талдау арқылы болашақтың мамандықтарын зерделеу;

Зерттеу әдістері. Зерттеу нақты, фактілік материалды зерделеу, ғылыми зерттеудің талдау және жинақтау, жүйелендіру, салыстыру, салғастыру және басқа да жалпыға белгілі әдістер негізінде жүргізілді. Статистикалық мәліметтерде, сауалнамаларды талдау, математикалық есептеулерді қолдану тәсілдері де қолданылды. Алынған нәтижелер талданып, қорытындысымен жұмыс жүйелі жүргізіледі.

Жобаны зерттеу кезеңдері, қысқаша жұмыс жоспары:

1 кезең. Теориялық материалдармен танысып, жинастыру. Жоспар құру, кіріспенің ғылыми аппаратын жазу, негізгі бөлімді аяқтау. Жергілікті жердегі бизнесті дамытуды зерделеу.

2 кезең. Қазіргі уақыттағы стартаптарды жүзеге асыру саласындағы көкейкесті мәселелер, географиялық-аймақтық ерекшелігі, шағын бизнестер туралы, еліміздегі жеткіліксіз, толық қамтылмаған кәсіп саласы жайлы зерттеулер жүрді. Адами капиталды кәсіпкерлік палатасында зерттеу жұмысын жүргізу.

3 кезең. Жоба бойынша ғылыми практикалық конференцияларға қатысып сыннан өткізу, онлайн, қашықтықтан қатысу.

Жобаның жаңашылдығы. Аймақта инновация статистикасы бойынша зерттеу халықаралық ұсынымдарға сәйкес өнімдік, үдерістік, ұйымдық және маркетингтік инновациялар бойынша жүргізілетіні анықталды; Инновациялық өнімдер (тауарлар, көрсетілетін қызметтер) көлеміне әсер ететін факторлары зерделеніп, стартаптардың жалпы көлеміндегі салалары анықталды. Өлімге әкелетін вирустың таралуын болдырмау үшін жарияланған мәжбүрлі оқшаулау мен карантиннен кейін әлем ауыр экономикалық дағдарысқа ұшырады. Мұнай қоры таусылуда, білім, IT және биотехнологияларға қауіп төніп тұр. Елді дағдарыстан шығару үшін сіз билікке қол жеткізе аласыз, жемқорлықты жеңе аласыз және серпінді жобалар жасай аласыз.

Зерттеу жұмысының қолданбалы маңызы. Қазіргі нарық жағдайында жастардың болашақ іс-әрекеттерде пайдаланатын практикалық біліктері, дағдыларын қалыптастыру арқылы болашақ мамандық таңдауға бағыттау үшін мектеп кезінен бастап сынып сағаттарында қолдануға болады.

Зерттеу жұмысының құрылымы кіріспеден, негізгі үш тараудан (теориялық, практикалық, бизнес жоба үлгісі), қорытындыдан және пайдаланылған әдебиеттер тізімінен, қосымшадан тұрады.

Қорытынды

Қазақстанның маңызды сипаттамасы оның шикізат көздеріне, энергияға, көлік магистральдарына және ірі орталықтарға қатысты экономикалық және географиялық орналасуы болып саналады. Ғылыми жобада Қазақстандағы өңірлік кәсіпкерліктегі инновациялық процестерді зерттеудің басымдылығы өзекті мәселесі көтеріледі, ол көбіне тек облыс көлемінде емес салыстыру арқылы Ақтау қаласы мысалында да қарастырылды.

Қорытындылай келе жасаған тұжырым, біріншіден, кәсіпкерліктегі инновациялар мен әлемдік, аймақтық және жастардың трендтері мәселесінің теориялық-методологиялық негіздерін зерделеу барысында әртүрлі ғылыми ұстанымдар мен әдіс-тәсілдер кеңінен қолданылды.

Екіншіден, жаңа инновациялық өндіріс орындары іске қосылуы. Қазақстан әлемдік қауымдастыққа жылына шамамен миллион тонна мырыш, титан, мыс, қорғасын, магний, алтын, күміс, сирек кездесетін металдар экспортталады.

Үшіншіден, шет аймақтардағы инновациялық өнімнің аздығы, ауылшаруашылығы кәсіпкерлік қолдауының аздығы, Қазақстан бойынша ресторан, той бизнесі орта деңгейде дамыған. Кәсіпкерлердің ақпараттық коммуникациялар мүмкіндігін төмен дәрежеде қолдануы (Таргет, SMM, Коперайтинг). Қалдықтарды қайта өңдеу кәсіпкерлігінің аз мөлшерде болуынан, ондағы инновацияның төмен дәрежесі экологияға кері әсер етеді.

Болашақта кәсіпкерліктегі инновациялар мен әлемдік, аймақтық және жастардың трендтері кеңістігін зерттеу барысында оң нәтижелерге жету үшін **ұсыныстар:**

1) Кәсіпорындардың инновациялық өнімдерін ұлғайту және облыстағы кәсіпкерлікте құрылыс, сәулет пен дизайнға құмар дарынды жастарға қалалық, ауылдық кеңістікті және ландшафт дизайнын ұйымдастыру мәселелеріне жаңа көзқарасты көрсетуге мүмкіндік беретін бизнес жобалар ұйымдастыру;

2) Шет шалғай жатқан аудандардың ауыл шаруашылық қызметін жандандыру мен инновациялық технологиялық инновациялар бойынша кәсіпорындар санын көбейту;

3) Кәсіпкерлердің ақпараттық сауаттылығын арттыратын курстарға мониторинг жасап, қолдау көрсету.

4) Жұмыссыз жастарға ақпараттық коммуникация мүмкіндігі арқылы онлайн кәсіпкерлікті насихаттау.

Шағын және орта кәсіпкерліктің даму деңгейі өнеркәсібі дамыған елдерде мемлекет, аумақ және қаланың жетістіктерінің көрінісі болады деп есептеледі.

Әдебиеттер тізімі

1. ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі» жолдауы, 2021
2. «Қарапайым заттар экономикасы» бағдарламасы, Астана қ., 2019 жыл.
3. "Бизнестің жол картасы-2025" бизнесті қолдау мен дамытудың мемлекеттік бағдарламасы, 2020 жыл
4. Ходжаниязов Ж.Т. Нарықтық экономика негіздері: Оқулық. 2-басылым. – Астана: Фолиант, 2010. - 168 б.
5. Базылов К.Б., Алибаева С.А., Аманжолова К.Б., Бабич А.А. Кәсіпорын экономикасы. – Алматы: АИЭС, 2006.

БЛАГОУСТРОЙСТВО ТЕРРИТОРИИ КИПК

Кенералов Алдияр, Арстан Малик, 2 курс,

Костанайский индустриально-педагогический колледж

Научные руководители: Иманбаева Сымбат Маратовна, Байсакалова Альмира

Валиуллаевна-преподаватель специальных дисциплин

Актуальность:

Современные образовательные учреждения, в том числе колледжи, играют важную роль в формировании будущего общества. Однако, для обеспечения комфортного обучения и развития студентов необходимо иметь благоустроенную территорию колледжа.

Проблема:

Территория колледжа может быть неблагоустроенной, что создает неудобства для студентов, преподавателей и посетителей. Недостаточное освещение, плохое состояние дорожек, отсутствие зон отдыха и зеленых насаждений могут негативно сказываться на общей атмосфере и эффективности обучения. [2]

Цель работы:

Целью данного проекта является улучшение благоустройства территории Костанайского индустриально-педагогического колледжа для создания комфортной и безопасной среды обучения и отдыха.

Задачи:

1. Провести анализ текущего состояния территории колледжа.
2. Разработать проект благоустройства с учетом потребностей студентов и персонала.
3. Провести консультации с заинтересованными сторонами для уточнения требований к проекту.
4. Осуществить планировку и дизайн территории с учетом функциональности и эстетики.
5. Подготовить смету расходов и план финансирования проекта.
6. Реализовать проект благоустройства территории колледжа.
7. Оценить эффективность и удовлетворенность пользователей новым благоустроенным пространством.

Запланированные виды работ [2]

Земляные работы:

1. Разработка грунта
2. Насыпь и планировка земли
3. Устройство дренажной системы

Ландшафтные работы:

1. Посадка деревьев, кустарников
2. Установка цветочных клумб

Освещение и электроснабжение:

1. Установка уличного освещения
2. Установка электрических розеток для общественного использования

Постройка:

1. Установка скамеек
2. Установка детских площадок постройка архитектурных элементов

Результаты:

1. Улучшенное состояние территории колледжа.
2. Создание комфортных условий для обучения, отдыха и взаимодействия студентов.
3. Повышение привлекательности колледжа для посетителей и потенциальных студентов. [3]
4. Улучшение общей атмосферы и эффективности обучения.

Вывод:

Благоустройство территории колледжа имеет большое значение для создания подходящей образовательной среды, способствующей развитию студентов. Этот проект позволяет не только улучшить условия обучения, но и повысить привлекательность учебного заведения в глазах общественности. Важно продолжать работу по улучшению условий обучения и жизни в образовательных учреждениях для достижения лучших результатов и развития общества в целом. [5]

Литература

1. Градостроительный кодекс РК.
2. Нормативно-техническая документация по благоустройству территории.
3. Методические рекомендации по организации благоустройства образовательных учреждений.
4. Литература по ландшафтному дизайну и архитектуре.
5. Интернет-ресурсы о благоустройстве образовательных учреждений.

НЕТВОРКИНГ ПЛАТФОРМА СТАРТАПЕРОВ «SHEBER»

Кусаинов Султан курс 4, КГКП «Костанайский высший педагогический колледж»

Научный руководитель: Байнакатова Зияда Мендыгалиевна, преподаватель специальных дисциплин

Актуальность: На сегодняшний день с ростом рынка стартапов и увеличения доли МСБ в ВВП страны, предпринимателям необходимы инструменты для нетворкинга, эффективного построения команды.

Проблема: Важный ресурс креативной экономики - молодые творческие, одаренные ребята, силу географической отдаленности от областного центра не всегда своевременно осведомлены о проводимых государством программах в сфере поддержки предпринимательства и обладают необходимыми навыками для реализации своих идей, в их числе слабо развитые навыки коммуникации и нетворкинга.

Цель работы: Продемонстрировать работу онлайн платформы, перспективы монетизации навыка нетворкинга.

Задачи:

- 1) Рассмотреть понятие и правила нетворкинга.
- 2) Создать онлайн платформу.
- 3) Подготовить положение нетворкинг платформы.
- 4) Пригласить бизнес тренеров на платформу.
- 5) Продемонстрировать бизнес кейс использования нетворкинга.

Нетворкинг (англ. net – «сеть», work – «работать») термин, который буквально можно перевести как «создание сетей». Нетворкинг – это специфическая социокультурная деятельность, целью которой является быстрое и успешное решение задач самых разных уровней сложности, с которыми человек сталкивается в своей повседневной и профессиональной жизни, при помощи налаженной сети связей.[1] Важно помнить что, любое сотрудничество и проект создаются людьми и для людей, поэтому планируя сотрудничество мы должны точно знать к каким людям сможем обратиться за помощью при необходимости. И для эффективной коммуникации с людьми необходимо придерживаться следующих правил нетворкинга:

Правило взаимовыгоды: заводя новые знакомства, думайте как вы можете быть полезны другим. Так как его эффективность напрямую зависит от пользы приносимой всем его участникам.

Правило дорожной карты: создавайте для себя условия в которых вы сможете находить полезные знакомства в сферах интересующих вас. Выпишите список ожидаемых в месяце (году) мероприятий по интересующим вас тематикам, ознакомьтесь с программами и поставьте цели посещения, одной из целей должно быть знакомство с определенным количеством людей которым вы можете быть взаимно полезны.

Правило самопрезентации: будьте интересной и полезной личностью, получайте востребованные знания, навыки и наращивайте экспертность. К примеру автор статьи: стартапер и будущий учитель английского языка, обладающий навыками питчинга, разработки бизнес планов и работы в конструкторе сайтов Tilda, учится создавать ботов в телеграм на Python, учит французский язык. Описанный вами набор качеств и навыков которыми вы обладаете поможет заинтересовать собеседников для построения коммуникации.

Правило заинтересованности: перед посещением мероприятий подготовьте интересные для собеседников вопросы, это поможет узнать их навыки, увлечения, предпочтения, стремления и мотивацию. Старайтесь задавать более конкретные и предметные вопросы, например: Вы программируете на Python или C++?, Вы инвестируете через Freedom или Nalyk? Такие вопросы требуют определенной подготовки и понимания тематики.

Правило невербальных сигналов: еще до того как вы произнесете слово, у потенциальных собеседников могут сложиться определенные впечатления о вас основанные на вашем образе, жестике, мимике, стойке, походке, манерам поведения на фуршете или кофе брейке.

Правило присутствия: после обретения новых знакомств, важно уметь поддерживать их. В этом случае на службу к нам приходят социальные сети и мессенджеры, в которых зачастую ваши знакомые и вы можете делать публикации в виде постов, сторис и заметок взаимодействуя с которыми можно проявлять активность. Также не забывайте про поздравления в праздничные даты.[2]

На основании вышеизложенных правил нетворкинга была создана онлайн web-платформа, доступная на ПК и мобильных устройствах по ссылке: <http://sheberf.tilda.ws>. Содержащая в себе следующие разделы: Стартапы, Специалисты, Программы, Telegram чат.

Во вкладке «Стартапы» пользователь может просмотреть информацию о стартап проектах зарегистрированных на платформе.

Раздел «Специалисты» содержит информацию о молодых людях, их личных качествах, трех навыках и уровню их развития, деловому предложению для пользователей платформы. На пример: Кусаинов Султан. Навык 1: Питчинг (7/10). Навык 2: Создание сайтов на Tilda (6/10). Навык 3: Написание БП (5/10). Личные качества: Трудолюбие, альтруизм, инициативность, заинтересованность. Предложение: Могу проконсультировать по созданию БП, питчу проекта и созданию MVP проекта. Также есть возможность напрямую связаться со специалистом, ознакомиться с его социальными сетями и фото,

видео презентацией. В данном разделе можно найти как молодых ребят, так и опытных специалистов сферы бизнеса в команду.

Следующий раздел сайта «Программы» на этой странице пользователи смогут узнать и зарегистрироваться на обучающие программы платформы и ее партнеров. Это поможет решить вопрос осведомленности молодежи о проводимых государственными, неправительственными организациями обучающих программ и повысить их результативность.

Даже этап построения партнерства напрямую зависит от эффективности нетворкинга между людьми с обеих сторон. Так каждая из организаций партнеров для нас должна в первую очередь предстать в лице ее члена или даже руководителя. Так УОРАКО - Марат Кенжибекович, УОАКО - Гульнар Маратовна, УИАКО - Сауле Рамазановна, ОРЦ - Динара Кайырбековна, ОО «Үміт-Надежда» - Аруна Рахметуллаевна, ОФ «Лидеры изменений» - Марат Ахметкалиулы, Шолпан Бахчановна, молодежный ресурсный центр - Абай Хасенович, НПП «Атамекен» Костанайской области - Данияр Конысбаевич, Qostanai IT hub - Дамир Дулатович.

Также на сайте есть ссылка на Telegram чат, в который могут вступить пользователи платформы для обсуждения друг с другом последних стартапов, бизнес событий и новых идей для проектов, поиска полезных знакомств и обратной связи с создателями платформы.

В заключении приведем примеры использования нетворкинга для достижения целей автором статьи Кусаинова Султана: «В сентябре 2023 года когда возникла идея об открытии репетиторского центра в родном поселке, я решил воспользоваться необходимыми контактами родителей чтобы арендовать и обустроить кабинет. Так в течение двух недель был решен вопрос с кабинетом и его оборудованием. Параллельно я занимался поиском учителей начальных классов для центра, будучи в городе я решил съездить в педагогический университет и познакомившись с заведующими кафедр иностранного языка и методики начального обучения, попросил их направить информацию в группы студентов заочного отделения. Затем будучи на практике в районной школе и запустив собственные занятия по английскому языку в центре смог найти контакты более чем 10 учителей начальной школы, но задача усложнялась тем что большинство из них обладали достаточно высокой часовой нагрузкой и не могли совмещать работу в центре, по итогу из данного числа кандидатов удалось найти одного учителя начальных классов. Стоит отметить что, до этого момента были ненадежные кандидаты из числа педагогов которые срывали запуск занятий. Несмотря на все трудности, занятия для школьников во вторую смену стартовали. Но я понимал о необходимости запуска занятий в первую смену, так как было много обращений от родителей по данному поводу. И по рекомендации учителя работавшего в центре, я смог найти учителя на работу с утра. Важная пометка: я уже обращался к кандидатуре которую предложил учитель, в самом начале поиска преподавателей, но был проигнорирован. После месяца успешной работы центра, моё деловое предложение принято. Вывод который я сделал: люди охотнее тянутся к нетворкингу после успешных кейсов. Важная пометка: на

запуск проекта не было затрачено ни одного тенге, а все благодаря коммуникации и нетворкингу» По примеру автора статьи можно увидеть стратегическую значимость нетворкинга как инструмента успешной реализации проектов.

Литература

1. <http://www.radnews.ru/%d0%bd%d0%b5%d1%82%d0%b2%d0%be%d1%80%d0%ba%d0%b8%d0%bd%d0%b3-%d0%bf%d0%be%d0%bd%d1%8f%d1%82%d0%b8%d0%b5-%d0%b8%d1%81%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d1%8f-%d1%83%d1%80%d0%be%d0%b2%d0%bd%d0%b8/>

2. Нетворкинг для разведчиков. Как извлечь пользу из любого знакомства / Елена Вавилова, Андрей Безруков. — Москва : Эксмо, 2023. — 256 с.

ENACTUS НЕГІЗІНДЕ БИЗНЕС ЖОСПАРЫМДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ

Куатов Мухамедали Адильевич, 2 курс,

Қарағанды тау-кен индустриалдық колледжі

Ғылыми жетекшілері: Жанбирбаев Бекзат Амангельдиевич, өндірістік оқыту шебері, Асқарова Жансая Мағауияқызы, арнайы пәндер оқытушысы

Өзектілігі. Қазіргі таңда елімізде кәсіпкерлік дамуда. Жас студенттерге қолдау көрсететін, ойларын жүзеге асыруға мүмкіндік беретін бизнес орталықтары даму үстінде. Ондай орталықтар студенттердің кәсіпкерлікте дамуына, басқа да жас кәсіпкерлермен байланыс ортануға көптеген мүмкіндік береді. Enactus әлемдік деңгейдегі командалардың қызметін үйлестіреді және кәсіпкерлердің студенттер қауымдастығын дамытады. Enactus жыл сайын өткізетін конкурстарында жас кәсіпкерлерге қатысуға мүмкіндік бар. Әрі қарай жобасы барлық талаптарға сай болған жағдайда, әлемдік деңгейдегі жарыстарға жобасын ұсынуға мүмкіндік бар.

Мәселе. Жастардың ойларында көптеген ауқымды масштабтағы бизнес жоспарлар бар. Алайда бизнес жоспарды құру, оны әрі қарай қорғап жүзеге асыру, қаражат мәселесі, өзіне деген сенімсіздік салдарынан ойлаған күйі жүзеге аспай жатады [1]. Жастарға қолдау көрсететін ұйымдардың бар екенін, өткізілетін конкурстар жайлы хабардың болмауы салдарынан жастар арасында кәсіпкерлік ақсаңдап тұр.

Жұмыс мақсаты. Enactus негізінде тұрақты даму мақсатына қол жеткізу үшін бизнес-жоспарымды дамыту және жүзеге асыру. Болашақ жас кәсіпкерлерге өз ойларын жүзеге асыратын ұйымдардың бар екенін жеткізу.

Міндеттері:

- Enactus-тың жас кәсіпкерлерге беретін мүмкіндігі;
- бизнес жоспарым туралы қысқаша ақпарат беру;
- табысты жас кәсіпкерлер қатарына кіру.

Enactus қазіргі таңда 34 елде табысты жұмыс атқаруда. Әр елде 150-ден астам жұмыс істейтін командалар бар. Жас кәсіпкерлерге көптеген мүмкіндіктері бар [3].

2023 жылы Қарағанды тау-кен индустриалдық колледж атынан, Қарағанды облысының білім басқармасы және Enactus-тың ұйымдастыруымен өткен «ENACTUS KAZAKHSTAN BUSINESS CAMP 2023, Karkaraly» қатыстым. Қарағанды облысының 12 ауданынан болашақ жас кәсіпкерлер қатысты.

Ол жерде күнделікті білімімізді жетілдіру мақсатында жалпы білім беру пәндерінен қосымша сабақтар өткізілді. Enactus негізінде жетістікке жеткен, табысты кәсіпкерлермен бизнес-тренинг өткізілді.

Бизнес-тренингта өздерінің бизнес бастамасы, сол кездердегі қиындықтар, қиындықтарды жеңу жолдарын, бизнесті қалай бастау керектігін және бизнес-жоспарды құрудың қыр-сырларын үйретті.

Қазіргі таңда мен шет елдік сайттардан сұранысқа ие тауарларды сатып алып, интернет желісі арқылы сатып жүрмін. Алдағы уақытта осы ойымды әрі қарай дамытуды жоспарлап отырмын. Ең бірінші шет елдік сайттардың қыр сырын үйрететін курстарға қатысып, өз білімімді жетілдірдім.

Интернет дүкенімді дамытып, тұтынушыларыма тиімді бағада сапалы тауарлар ұсыну. Сонымен қатар ауылды аймақтарда шетелдік сайттардан тапсырыс беру және жеткізу қызметін жасау. Қазіргі таңда жеткізу қызметімен айналысатын «Карголар» өте көп. Алайда барлығы дерлік сапалы, жылдам, ауылды шалғай аймақтарға тапсырыс жасай бермейді. Көп жағдайда клиенттердің тауарлары жоғалып, клиент пен карго арасында түсініспеушілік жағдайлар туындайды. Елімізде көптеген карголар бар, алайда сапалы жұмыс істейтіндер аз. Мен болашақта осы сапалы қызмет істейтін карголардан франшиза алып, тұтынушысы көп аймақтарда карго ашсам деймін.

Осы ойымды жүзеге асыру мақсатында қазір бизнес-жоспарымды әзірлеп, Enactus ұсынған жобаға қатысудамын.

Іскерлік шешім қабылдау көп дайындық жұмыстарын қажет етеді — технологияға, нарыққа және бизнестің басқа да өзгермелі аспектілеріне қатысты фактілер мен жағдайларды іздеу және тексеру. Қазіргі уақытта қарқынды технологиялық прогресс фактілерді үнемі іздеуге мәжбүр етеді [2].

Болашақ жас кәсіпкерлер бас қосқан тренингқа қатысқан кезде, елімізде көптеген ойлары ұшқыр өзім қатарлас жастардың бар екеніне көзім жетті. Өзім мотивация алып, өзіме деген сенімін арта түсті.

Зерттеу нәтижелері:

- Enactus-тың жас кәсіпкерлерге беретін мүмкіндігін пайдаланып, өзімнің білімімді жетілдірдім;
- Бизнес жоспарды құруды үйреніп, өз ойымды жүзеге асырудамын;
- Enactus ұсынған жыл сайын өтетін жобаға қатысудамын.

Қорытындылар. Өзімді болашақта еш нәрседен қорықпай, тек өзіне сену арқылы жетістікке жеткен кәсіпкерлер қатарынан көремін. Бүгінгі ұсынған тақырыбым оқырмандарға пайдалы болады деген сенімдемін. Өзіне сенімсіздік танытып жүрген жастарға, өз ойларын жүзеге асыруға септігін тигізеді деп ойлаймын.

Әдебиет

1. Берд П. Бизнес-жоспар. – М.: Грант Файр, 2008ж.

2. Гейтс Б. Ой жылдамдығына сәйкес бизнес. – М.: Эксмо, 2003ж.

3. <https://enactus.kz/>

ПРОФИЛАКТИКА СЕМЕЙНО-БЫТОВОГО НАСИЛИЯ МЕТОДАМИ САМООБОРОНЫ ДЛЯ ЖЕНЩИН

Кужахметов Алдияр, студент 3 курса

«Колледж предпринимательства КИИЭУ»

Научный руководитель: Тшанов Жанат Маратович

заместитель директора по воспитательной работе

В современном мире ячейка общества под названием «семья» сталкивается с рядом масштабных и острых проблем мира. К сожалению, не все проблемы и трудности могут быть преодолены без помощи извне.

Одной из этих проблем является – семейно-бытовое насилие в отношении женского пола. Человечеству не всегда по силам решить данный вопрос, тем более, если данный вид насилия происходит регулярно.

На сегодняшнее время внимание общественности привлекала бытовая преступность. Ссоры в семье всё чаще стали переходить за рамки обычных семейных споров и чаще начали перерастать в нечто большее и ужасающее – серьёзные проблемы, психологические и физические травмы, угрозы и травмы, а порой и самый страшный летальный исход.

Объём бытовой преступности в отношении женщин в нашем обществе полностью не осознан. Набирает обороты понятие «латентность» - женщины из-за боязни мести своих агрессоров боятся обращаться в правоохранительные органы, в следствии, терпят регулярные травмы, насилие.

Понятие «насилие» несёт в себе многогранность, что говорит о том, что человечество не застраховано от этой преступности.

Семейные конфликты всегда несут за собой травматизм: эмоциональный или физический.

В данной работе приводятся понятия про основные виды «насилие», приводятся также факты зарегистрированных насильственных происшествий в отношении женщин по республике. Предлагается помощь в решении данной проблемы – обучение основным техникам самообороны для женщин.

В силу своей природы женщина без специальной подготовки не сможет постоять за себя, поэтому в таких случаях требуется правильное направление физического развития.

Актуальность выбранной темы заключается в том, что в связи со сложившейся ситуацией в семьях, где происходит регулярное насилие, появилась необходимость обучения женского пола самозащите, в целях профилактики насилия и противостояния бытовому агрессору.

Цель:

1. Обосновать пользу профилактики насилия в отношении женщин путём самообороны.

Задачи:

1. Раскрытие понятия гендерного насилия в отношении женского пола;
2. Раскрыть проблему семейно-бытового насилия в стране;
3. Обосновать необходимость предлагаемой помощи – обучение самообороне девушек, студентов, женщин;
4. Изучить мнение жителей Костанайской области, путём интервьюирования и опроса о профилактике насилия в отношении женщин путём самозащиты.
5. Развитие женской самообороны в городе Костанай.

Гипотеза: укрепление профилактики насилия в отношении женщин, уменьшит факты преступности насильственных действий.

Методы исследования: сбор и изучение материала, вербально-коммуникативные методы.

Женщины веками страдали от насилия. Оно порождает целый комплекс социальных, юридических, психологических и медицинских проблем, но сущность его неизменна. В массовом сознании гендерное насилие чаще сводится к стереотипу как чисто физическому надругательству мужчины над женщиной, но это узкий, односторонний подход. На самом деле гендерное насилие в любом обществе и при любом государственном строе – категория социокультурная, прежде всего по своим побудительным мотивам и последствиям. Имея универсальный характер, оно существует в многообразных формах практически во всех сферах жизни: политической, экономической, духовной, семейно-бытовой.

Попытка определить данное понятие приводит к выводу, что гендерное насилие включает в себя и насилие в семье (физическое, сексуальное, экономическое, психологическое), и сексуальное насилие (дома, на работе, в общественных местах), и экономическое насилие над женщинами (трудовая дискриминация), и трэффик (торговля женщинами и детьми) и многое другое.

В настоящее время накоплен богатый научный материал, позволяющий определить понятия «насилие» и «гендерное насилие», в частности в рамках философии, истории, психологии, социологии, медицины, биологии, антропологии, этнографии, этологии, юриспруденции, политологии, конфликтологии, экономики и т.д. Хотя каждая из этих дисциплин опирается на собственные традиции и использует свойственные ей методы исследования, проводимые как по проблеме насилия, так и проблеме гендерного насилия, позиции различных наук являются, несомненно, взаимодополняющими. Наиболее полное понимание сути исследуемого феномена гендерного насилия может быть достигнуто только при интерпретации и сравнении имеющихся подходов.

На протяжении всей истории человечества существовали альтернативные взгляды на гендерную проблему. Начиная с древности и до наших дней сформировались два основных противоположных взгляда. Первый, менее распространенный, утверждает, что мужчина и женщина – противоположные, но взаимодополняющие существа. Второй, наиболее распространенный взгляд – женщины богом или природой приговорены к своей вторичности,

зависимости от мужчины, мужа, рода, общества. Неполноценность женщины объяснялась различными причинами и разрабатывалась разными направлениями социальной истории. Патриархальная власть, культура, идеология, обычаи и традиции закрепляли этот взгляд.

Проблема насилия является также социологической проблемой. В социологии насилие рассматривается как принудительное воздействие на субъекты социальных отношений, использование государственной и иных видов власти в принудительных целях. По мнению социологов. «Власть» и «насилие» связаны между собой через тривиальную идею принуждения.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Закон Республики Казахстан «О профилактике бытового насилия»
2. Наумов А. В. Уголовное право: курс лекций : в 3 т. Т. 1. Общая часть. М., 2008. 704 с.
3. Неверов С. Комментарий к Закону о двойном гражданстве.
4. Остапец О. Г. Актуальные проблемы. 2016г.
5. Противодействие семейно-бытовому насилию в свете Послания Президента Республики Казахстан от 16 марта 2022 года

ШКОЛА ПЕРВОЙ ПОМОЩИ

Кузыбаев Алдияр, Мухлаев Магамед

студенты 2 курса КГП «Костанайский высший медицинский колледж»

Научный руководитель: Кульмухамбетова Гульнар Барлыковна, преподаватель
общегуманитарных дисциплин

Актуальность: Школа первой помощи остается актуальной и важной в любое время. Знание первой помощи может способствовать спасению жизней в случае несчастных случаев. Знание основ безопасности и навыков первой помощи может помочь предотвратить несчастные случаи и создать безопасную обстановку в различных ситуациях. Школы первой помощи играют важную роль в обучении общества основам оказания помощи при несчастных случаях. Некоторые профессии требуют обязательного обучения первой помощи.

Проблема: Хотя школы первой помощи имеют ряд преимуществ, существуют и некоторые проблемы, с которыми они могут сталкиваться:

- Ограниченная доступность обучения
- Неактуальная информация
- Недостаток практического опыта
- Отсутствие мотивации учащихся

Цель работы: Заключается в обучении людей основам предоставления неотложной помощи в случае различных чрезвычайных ситуаций или несчастных случаев. Из них основные: Спасение жизней, Предотвращение ухудшения состояния пострадавших, Распространение знаний в обществе, Подготовка к профессиональной деятельности, Повышение безопасности общества.

Задачи: Обучение основам жизненно важных навыков,

- Пропаганда осведомленности ,
- Обучение специфическим навыкам,
- Интеграция современных технологий,
- Содействие формированию культуры безопасности,
- Содействие сотрудничеству с медицинскими службами.

Результаты исследования:

Улучшение знаний и навыков: Исследования показывают, что учебные программы первой помощи существенно повышают уровень знаний и умений учащихся в области предоставления неотложной помощи. Участники программ приобретают практические навыки, которые могут использовать в реальных ситуациях.

Снижение смертности: Обучение первой помощи может способствовать снижению смертности от несчастных случаев и болезней, так как обученные люди могут быстро реагировать и предоставлять поддержку до прибытия медицинских служб.

Выводы: Школа первой помощи продолжает оставаться важной и актуальной для общества. Обучение этим навыкам не только увеличивает шансы на спасение жизней, но и способствует общей безопасности и благополучию общества.

Литература

1. Вёрткин А.Л., Алексанян Л.А., Балабанова М.В.: Неотложная медицинская помощь на догоспитальном этапе. Учебник / Под ред. А.Л. Вёрткина, 2017 г.
2. Отвагина Т.В.: Неотложная медицинская помощь. Учебное пособие/ 2017 г.

ALIMON КОФЕХАНАСЫ

Серікбек Назгүл Ермекқызы, 2 курс, Қарағанды жоғары гуманитарлық колледжі
Ғылыми жетекшісі: Жумкина Дидар Боранкуловна, (арнайы пәндер оқытушысы)

Өзектілігі: Қазіргі тенденцияларға сай жасөспірімдер мен өзге жастағы келушілерге эстетикалық демалыс орнымен, уақытты тиімді өткізулеріне жағдай жасай отыра заман сұранысын қанағаттардыру.

Мәселе: Студенттер мен жұмыс жасайтын адамдарға ыңғайлы, эстетикалық тыныштық сыйлайтын орындардың аз болуы; Мына зымыраған заманда уақыттың дұрыс пайдаланбауы; Бірнеше жұмысты бірге алып жүрудің қиындығы.

Жұмыс мақсаты: Бизнесті ашу үшін инвесторлар назарын аударту, оларды тарту; Жобаның пайдалылығы мен рентабелділігі туралы негіздеу; Қызметті ұлғайту және кеңейту және табыс алу; Осы қызмет түрлеріне сұранысты қанағаттандыру.

Міндеттері: Қоғамдағы сұранысты талдау; Бәсекелестікті талдау; Маркетингтік жоспар құру; Өндірістік жоспар құру; Тәуекелдерді талдау.

Қорытындылар: Табысты жұмыс істеу үшін тұжырымдама маңызды. Мекеменің түрі де үлкен маңызға ие. Сонымен қатар, сәтсіздікке әкелуі мүмкін жалпы қателіктердің алдын алу маңызды. Бұл мақаланы есептеулері бар

кофехананы ашудың бизнес-жоспарының үлгісі ретінде пайдалануға болады. Қазіргі заманның талабы бойынша жасалынатын кофехана болғандықтан, заман талабына сай келуі маңызды рөл атқарады. Кофенің сапасы мен оны ұсыну түріне қатты зек қоя білу керек. Кофехана яғни тамақ өндірісінің бір саласын дамыту, экономикалық өсуді негіздейді.

Әдебиеттер тізімі

1. Абрамс Р. Бизнес-жоспар 100%. Тиімді бизнестің стратегиясы мен тактикасы / Р.Абрамс. — М.: Альпина Баспасы, 2019. — 486 с.
2. Алиев в.с. Project Expert бағдарламасын қолдана отырып Бизнес-жоспарлау (толық курс): оқу құралы / В. С. Алиев, Д. В. Чистов. -М.: Инфра-М, 2018. — 64 с.
3. Баринов В. А. Бизнес-жоспарлау: Оқу құралы / В. А. Баринов. — М.: Форум, 2018. — 144 с.
4. Бейт Н. экономикалық құлдырауды қалай жеңуге болады. Бизнестегі өмір сүру жоспары / Н. Бейт. — М.: Олимп-Бизнес, 2017. — 208 с.
5. Бекетова О. Н. Бизнес-жоспарлау. — М.: Т8, 2020. — 160 с.

WEB-ПРИЛОЖЕНИЕ А GENDA

Сидорова Виктория, Кашамша Жалғас, Даулеткалиева Дильназ

2 курс, колледж НАО «ЕНУ им.Л.Н.Гумилева»

Научный руководитель: Сулейменова Балауса Айдынбековна

преподаватель спец. дисциплин

В широком смысле приложение - это любая прикладная программа, которая может быть полезной для решения конкретных задач. Сегодня приложения являются неотъемлемой частью современных технологий и используются почти всеми миллионами пользователей по всему миру. Простота установки и использования, а также доступность к множеству функций сделали приложения необходимым инструментом в нашей повседневной жизни [1].

Обычно говорят о приложениях для Android и iOS. Это программы, которые можно установить на мобильный телефон или планшет и пользоваться по желанию.

Еще есть веб-приложения - онлайн-программы, которые открываются через браузер как обычный сайт. Их не нужно скачивать и устанавливать.

Актуальность:

Разработка веб-приложения "a Genda" представляет собой актуальный шаг в сфере образования, облегчая доступ студентов к расписанию занятий. Создание удобного инструмента имеет потенциал повысить эффективность студенческой жизни.

Проблема:

Студенты сталкиваются с неудобством в получении и ознакомлении с расписанием занятий. Проект "a Genda" направлен на решение этой проблемы,

предлагая эффективное веб-приложение для мгновенного доступа к расписанию.

Цель работы:

Целью проекта "a Genda" является создание специализированного веб-приложения, которое предоставит учащимся и студентам моментальный и удобный доступ к расписанию занятий, улучшив тем самым их образовательный опыт и организацию времени.

Задачи работы:

- Разработка и запуск веб-приложения "a Genda".
- Партнерство с колледжами, университетами, образовательными центрами и репетиторами для внедрения приложения
- Маркетинговая деятельность, включая продвижение через социальные сети.
- Обеспечение поддержки клиентов и обратной связи через службу поддержки.
- Создание и поддержание интерфейса "a Genda", с акцентом на простоту и удобство использования.

У приложений бывают разные роли. Какие-то из них чисто развлекательные, другие нужны профессионалам, третьи - системе. Давайте посмотрим, какими в целом бывают приложения.

Клиентскими. Это программы для широкого круга пользователей: например, приложение для просмотра картинок, клиент социальной сети или мессенджера, календарь и будильник. Обычно такие приложения можно скачать через специальные магазины вроде Google Play или App Store или они поставляются предустановленными вместе с устройством. Второй случай обычно касается базовых программ: браузера, калькулятора и так далее [2].

Профессиональными. Частный случай клиентских программ: приложения «не для всех», а только для узкого круга людей. Например, приложение для курьеров, работающих в какой-то компании. Или приложение внутренней системы, через которую в компании работает документооборот. Таких программ может даже не быть в магазинах, но даже если они там есть - функциями можно пользоваться только после того, как работодатель даст доступ.

Служебными. Это приложения, вообще не предназначенные для людей. Несмотря на то что по определению приложение - прикладная программа, служебные приложения работают немного иначе. Ими пользуется сама операционная система. Еще к ним обращаются другие программы, чтобы выполнять какие-то действия. Например, в Android есть приложения для геоданных или компонентов безопасности - их не видно на рабочем столе, но можно увидеть в списке установленных программ [2].

Не нужно путать служебные приложения с предустановленными клиентскими. Есть системные программы, например приложение для обновления компонентов, но ими может пользоваться человек. А служебными - нет.

Среди проблем студентов можно выделить, что учащиеся сталкиваются с неудобством ознакомления с расписанием уроков на день. По результатам опроса, проведенного нашей командой, мы выяснили, что студентам не

нравятся способы оповещения о графике занятий (вывешивание общего листа с плановыми занятиями в учебном заведении, отправление файла/фотографий в общие учебные чаты в мессенджерах). Именно эту проблему мы и предлагаем решить благодаря нашему проекту [1].

Наш проект называется «а Genda» (agenda англ. - план действий, повестка дня), представляющий собой веб-приложение, по идее которого учащийся или студент сможет моментально узнать о собственном расписании в специализированном приложении. Продукт предоставляется в виде готовой платформы. В качестве ключевых партнеров мы выделили колледжи, высшие учебные заведения, образовательные центры и частных репетиторов. Целевая аудитория - это учащиеся, студенты, которые и будут использовать веб-приложение. Каналы сбыта - общение с потенциальными и действующими клиентами, которое будет осуществляться в социальных сетях и службе поддержки. Ключевые расходы уйдут на поддержку веб-приложения, а именно: покупка домена, веб-сервера с базой данных. В числе прочих затрат оплата труда сотрудникам и аренда бизнес-офиса. Доход будет поступать от спонсоров, партнеров и от подписок в веб-приложении [1].

Нами был создан макет примерного интерфейса «а Genda», а именно страница с регистрацией и входом в аккаунт, а также главная страница с актуальным расписанием уроков, которая и будет приоритетно применяться пользователем. Мы сделали упор на простоту, лаконичность и удобство в использовании при создании макета. В дальнейшем дизайн может видоизмениться, но взятая за основу идея о лаконичности останется неизменной.

Мы постарались в полной мере изложить нашу идею и представить проект. Всей командой верим, что «а Genda» имеет потенциал принести значительную пользу и, хоть немного, но облегчить студенческую жизнь и сопровождать учащихся, помогая упорядочить график.

Литература

1. Борисов, Сергей 500 лучших бесплатных приложений для платформы Android (+ DVD-ROM) / Сергей Борисов. - М.: Эксмо, 2021. - 336 с.
2. Голощапов, Алексей Google Android. Программирование для мобильных устройств / Алексей Голощапов. - М.: БХВ-Петербург, 2021. - 448 с.

«KINO 4U PRODUCTION» ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ДАМУЫНА КИНОИНДУСТРИЯНЫҢ ҚОСАР ҮЛЕСІ

Сыдық Гүлнұр, 3 курс, «Алматы мемлекеттік энергетика және электронды технологиялар колледжі» МКҚК

Ғылыми жетекшісі: Серикханова Акбота Берикхановна,
арнайы пәндер оқытушысы

Өзектілігі: Бүгінгі таңда көптеген елдерде киноиндустрия экономиканың маңызды саласы болып табылады. Кино саласын зерттеуге деген ғылыми қызығушылық күн сайын арта түсуде. Себебі өндірістік және коммерциялық

қызмет ұйымдарынан құралған кино индустрия инвестициялаудың объектісі және табысты актив болып табылады.

Мәдениет саласындағы мемлекеттік саясаттың басым бағыттарының бірі – ұлттық киноны қолдау және дамыту болып табылады. Себебі, елдің мәдени және экономикалық дамуына кино саласының қосар үлесі зор. Кино арқылы мемлекеттің мүддесіне сай келетін идеялар, ұлттық біртектілік дәріптеледі, адамгершілік, рухани құндылықтар насихатталады. Жалпы, кино мемлекеттің идеологиялық құралдарының бірі ретінде қоғамда әлеуметтік-мәдени қызметтерді жүзеге асырады. Ұлттық кино өз көрерменіне, қоғам мен мемлекеттік саясаттың өткір проблемаларын сипаттап, жеткізе алу қабілетіне ие.

Мәселе: Қазақстан Республикасының киноиндустриясының дамуын мемлекеттік басқарудың жай-күйін талдау және киноиндустрияның мәдени сала ретінде дамуын бағалауда әлеуметтік аудитті қолдану жөнінде теориялық-практикалық ұсынымдар әзірлеу. Мемлекеттік бюджеттен жыл сайын кино түсіруге миллиард қаржы бөлінуде. Бірақ көрерменнің көзайымына айналып, көп қаржы қор жинап жатқан кино туындылар жеке кәсіпкерлердің өз қаражаттарына түсірілуде.

Соңғы 5 жылда отандық кино түсіруге 22.500.000.000 яғни 23 миллиардқа жуық қаражат бөлініп, 100 фильм түсірілді. Соңғы 30 жылда бюджет қаражатына 600 ден астам фильмдер түсірілді. Кеткен шығынды ақтаған тек «Досмұқасан» фильмі ғана. Ал жеке кәсіпкерлердің өз қаражатына түсірілген «Дәстүр», «Таптым-ау сені», «Бизнес по Казахский» кинолары миллиардтап қаржы жинауда.

Ұсыныстар:

1. Қазақ кинематографиясына бюджеттен қаржы бөлерде халық сұранысын зерттеп, заман талабына сай көркем фильмдер түсіру жоспарына және атқарылған жұмыстардың қаржылық есебіне аудитті күшейту керек;

2. Жеке кино продакшндар отандық киноны дамыту үшін мемлекет қаражатынан субсидияланып, немесе кино түсіруге инвестиция салып экономикамыз бен мәдениетімізді көтеру қажет.

Start-up мақсаты: Отандық киноиндустрияны дамыту және табыс активтерін жоғарылату мақсатында және өнерлі тинейджерлерді киноға түсіріп, жастар арасындағы идеологияны, патриоттық тәрбиені, салауатты өмір салтын дәріптейтін кино туындылар түсіретін кино продакш ашу. Сондай-ақ киноға түскісі келетін жандардың, армандарына бір қадам жақындату.

Міндеттері: Кино әлемінде бағын сынағысы келетін, бойында дарыны бар өнерлі жасөспірімдерді тауып, актерлік шеберлікті үйретіп, кино саласының майталмандарын шақырып мастер класстар өткізіп, киноға түсіру.

Қорытынды: Бұл жоба жастардың киноиндустрияға жаңа леп беріп, дамуына үлес қосуына мүмкіндік береді. Нарықтағы тұтынушылар кино-көрермендер талғамын, сұранысын талдап, заманауи кино туындылар шығарып, үлкен қаржы қордан түскен қаражаттан мемлекетке салық төлеп, экономика дамуына үлес қосады.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Фрейлих С.И. Кино теориясы. Эйзенштейннен Тарковскийге дейін. Академический проект / Москва: 2018.
2. «Кәсіпкерлік қызмет негіздері» курсы бойынша техникалық және кәсіптік білім беру оқытушыларына арналған нұсқаулық. Е.С. Дүйсеханов; Н.Е. Жұлдызбаев; А.С. Успаева. Атамекен.
3. «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» кітабы. Атамекен ҚР ҰКП.
4. Филд С. Киносценарий. Сценарий жазу негіздері / Алматы: «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры, 2020. - 248 б.

START-UP ПРОЕКТ «ЗОНЫ ДЛЯ ВЫГУЛА ЖИВОТНЫХ»

Федорович Дмитрий, 4 курс

КГКП «Лисаковский технический колледж»

Научный руководитель: Викторова Надежда Михайловна,

Потянова Инна Александровна

Наша компания занимается созданием и обслуживанием зон для выгула животных. Это инновационное предприятие предоставляет клиентам безопасное и комфортное пространство для активного выгула и социализации их домашних питомцев.

Преимущества наших зон для выгула:

Безопасность: Зоны оборудованы с учетом всех безопасных стандартов, что позволяет хозяевам быть уверенными в том, что их питомцы находятся под пристальным вниманием профессионального персонала.

Разнообразие: Мы предлагаем различные игровые элементы, лазалки, игрушки и другие развлечения, специально подобранные для разных типов животных, чтобы поддерживать их физическую активность и интеллектуальное развитие.

Комфорт: Зоны оснащены удобными укрытиями, обеспечивающими питомцам комфорт в любую погоду, а также водой и питательными добавками.

Социализация: Предоставление возможности для общения с другими питомцами под строгим наблюдением опытного персонала способствует социализации и психологическому благополучию животных.

Индивидуальный подход: Мы учитываем индивидуальные особенности каждого питомца, предоставляя персонализированный уход в соответствии с их потребностями и требованиями владельцев.

Отчетность в режиме реального времени: Мы предоставляем владельцам возможность отслеживать активность своих питомцев в режиме реального времени через онлайн-платформу.

Услуги

Ежедневный выгул: Предоставление возможности для питомцев проводить активное время под присмотром наших специалистов в течение дня.

Программы социализации: Организация групповых мероприятий и игр для улучшения социализации питомцев.

Индивидуальные тренировки: Предоставление профессиональных инструкторов для индивидуальных тренировок и развития.

Возможности для владельцев: Мастер-классы по уходу за питомцами, консультации ветеринаров и другие образовательные мероприятия.

Наша цель - создать уникальное пространство, где питомцы могут не только активно провести время, но и получить заботу, соответствующую их потребностям и характеру.

Анализ рынка и конкурентов

Анализ города Лисаковска показал, что в данное время таких зон для выгула в городе нет.

SWOT анализ проекта

Целевая аудитория

Наши зоны для выгула животных ориентированы на широкий круг клиентов, включая:

1. Заботливые владельцы домашних питомцев: люди, ценящие благополучие и активное участие своих питомцев в обществе; занятые профессионалы, ищущие надежное место для выгула своих питомцев в течение дня.

2. Владельцы породистых собак и энергичных питомцев: люди, у которых есть породистые или особенно активные животные, требующие дополнительной физической активности.

3. Новички владельцы домашних питомцев: те, кто только начинает свой путь в мире домашних животных и ищет поддержку и образовательные ресурсы.

4. Любители социализации питомцев: люди, которые осознают важность социального взаимодействия для здоровья и счастья их домашних питомцев.

5. Люди с ограниченными возможностями: владельцы питомцев, которым необходимо удобство и безопасность при выгуле своих животных.

6. Тренировочные группы для собак: люди, занимающиеся дрессировкой и развитием своих собак, ищущие безопасное и стимулирующее окружение.

Стратегии привлечения и удержания клиентов.

1. Целенаправленная реклама: Организация рекламных кампаний в местных сообществах и онлайн-платформах, нацеленных на владельцев домашних питомцев.

2. Привлекательные программы лояльности: Создание системы скидок и бонусов для постоянных клиентов, а также акций для новых клиентов.

3. Образовательные и развлекательные события: Проведение мероприятий, таких как семинары, мастер-классы и вечера социализации для владельцев и их питомцев.

4. Активное онлайн-присутствие: Поддержание активных социальных медиа-аккаунтов, регулярное обновление веб-сайта с фотографиями и видео из зон для выгула.

5. Сотрудничество с местными бизнесами: Установление партнерских отношений с ветеринарными клиниками, зоомагазинами и другими предприятиями в области домашних питомцев.

Наша стратегия направлена на удовлетворение разнообразных потребностей наших клиентов и создание долгосрочных отношений с ними, обеспечивая положительный опыт для их питомцев.

Литература:

1. «Scrum. революционный метод управления проектами», Джефф Сазерленд (Scrum. The art of doing twice the work in half the time, 2014)
2. «Бизнес с нуля. Метод Lean startup для быстрого тестирования идей и выбора бизнес-модели», Эрик Рис (The lean startup, 2011)

ГРУППА ПРОДЛЕННОГО ДНЯ ДЛЯ ДЕТЕЙ С МЕНТАЛЬНЫМИ НАРУШЕНИЯМИ

Шаер Алина, студентка 2 курса, ЧУ «Колледж предпринимательства КИиЭУ»
Научный руководитель Солонская Богдана Валерьевна, преподаватель специальных дисциплин

Актуальность

Решение проблем социальной адаптации родителей, воспитывающих детей с ментальными нарушениями (аутизм).

Проблема Социальная адаптация родителей детей с ментальными нарушениями

Цель Социальная политика выступает своеобразным стержнем современного общества. Одно из ее направлений - социальная защита особой категории людей, которым ранее не уделялось достаточного внимания. Именно это направление знаменует собой поворот социального интереса к нетипичным людям, имеющим различные формы нарушений развития и ограниченные возможности.

Цель

1. Изучить наличие центров, групп продленного дня, кабинетов и т.п. для детей с ментальными нарушениями в г. Костанай.

2. Выбрать наиболее оптимальный способ решения существующей проблемы.

3. Полученные результаты внесут вклад в развитие семейной психологии и психотерапии, специальной психологии.

Задачи

Использование групп продленного дня для психической и физической разгрузки родителей детей с ментальными особенностями. Привлечения спонсоров для помощи тем семьям, которые не могут себе позволить оплачивать данную помощь. Процесс социализации нетипичного человека во все времена был сложным и противоречивым. Это очень тяжелый и изматывающий труд.

Социальные бизнес-идеи направлены на улучшение качества жизни общества или отдельных его классов. Поэтому учредители подобных проектов в определенном смысле несут ответственность за оправдание ожиданий часто куда более серьезную, чем создатели обычного коммерческого стартапа.

Мама особенного ребенка сказала: «У нас реабилитация длиною в жизнь». Заниматься с ребенком нужно каждый день и не по одному часу, часто с привлечением узких специалистов.

Проанализировав психологические защиты личности родителей, воспитывающих ребенка с РАС (расстройства аутичного спектра), мы можем сделать следующие выводы:

1) доминирующими защитными механизмами в экспериментальной группе стали примитивные и онтогенетически ранние защиты: проекция, отрицание, интеллектуализация, реактивное образование, которые имели достоверные отличия с контрольной группой. У отцов детей по сравнению с матерями было отмечено частое использование механизма компенсации;

2) родители детей с аутизмом достоверно чаще используют самопринижающий и неэффективные защитные стили, не позволяющие конструктивно преодолевать стрессирующую ситуацию;

3) степень тяжести расстройства ребёнка оказывает негативное влияние на выбор защитных механизмов родителей, которые характеризуются слабоадаптивностью.

РАСЧЕТ ЗАТРАТ НА РАБОТУ ГРУППЫ

Прежде все была разработана программа действия и рекламный слоган.

Студия продленного дня "СЕНІМ"

Работаем в 2 смены:

1 смена с 8.30 до 14.00

2 смена с 14.00 до 18.00

Есть вариант, когда ребенок будет находиться с 8.30 до 18.00

А также принимаем деток

- на полный день посещения в выходные и в праздничные дни!

С детьми работают высококвалифицированные специалисты:

- психолог,
- дефектолог,
- логопед,
- тренер ЛФК,
- массажист,
- педагоги-воспитатели
- Заботливые няни
- 2х разовое питание для деток, которые занимаются посменно и 3х разовое питание для деток, пребывающих полный день.

Находимся в самом центре города.

При расчете затрат исходили из следующих исходных данных:

1 смена с 9.00 до 14.00-стоимость 50000тг/мес (либо 2400 в день)

2 смена с 14.00 до 18.00 - стоимость 40000 (либо 2000 в день)

Горячее питание - стоимость 500 тг/день.

При полном дне пребывания стоимость будет составлять для родителей 5000 тенге в день.

Ниже приведены суммы из расчета аренды помещения и оплаты коммунальных услуг в месяц. А заработная плата и питание – 8 выходных дней в месяц из расчета на 20 детей.

Таким образом сумма общих затрат на группу продленного дня составит 682333 тенге.

При всех затратах по стоимости пребывания ребенка в 8.30 до 18.00 за 8 выходных дней в месяц прибыль группы будет составлять примерно 117 тыс. тенге.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Существует огромное количество различных рекомендаций для помощи родителям детей с РАС, но, к сожалению, нет ни одной рекомендации как таким родителям прожить без единого выходного. Как сходить в магазин, как выспаться, как провести генеральную уборку? Дети с РАС очень часто связывают родителей «по рукам и ногам» и им просто необходим самый элементарный выходной. Цель моего проекта помочь родителям в этом.

Литература

1. Адаптация образовательной программы обучающегося с расстройствами аутистического спектра. Методические рекомендации /Под общей ред. А.В. Хаустова, Манелис Н.Г. – М.: ГБОУ ВПО МГППУ, 2016.
2. Альтернативная и дополнительная коммуникация в работе с детьми и взрослыми, имеющими интеллектуальные и двигательные нарушения, расстройства аутистического спектра. СПб.: Скифия, 2016.
3. Бондарь Т.А. и др. Подготовка к школе детей с нарушениями эмоционально-волевой сферы: от индивидуальных занятий к обучению в классе. М.: Теревинф, 2011.
4. Морозов С.А. Морозова Т.И. Клинический полиморфизм и вариативность образования детей с аутизмом. // Аутизм и нарушения развития, 2016. - №2.
5. Морозов С.А. О критериях эффективности практик работы с людьми, имеющими РАС. // Аутизм и нарушения развития, 2017. - №4.

START-UP ПРОЕКТ «АВТОМОЙКА САМООБСЛУЖИВАНИЯ»

Шторм Игорь, 4 курс

КГКП «Лисаковский технический колледж»

Научный руководитель: Пролыгина Динара Куанышбаевна

Анализ рынка конкурентов

Услуга автомойки самообслуживания предоставляет клиентам возможность самостоятельно мыть и ухаживать за своим автомобилем. Такая автомойка оборудована специальными боксами, в которых клиенты могут использовать мойки высокого давления. Водные, пенные и моющие средства, а также систему ополаскивания.

Основные элементы услуги включают:

1. Мойки высокого давления: клиенты могут использовать высокое давление воды для удаления грязи и пыли с кузова автомобиля.

2. Пенные и моющие средства: для более эффективной очистки клиенты могут применять специальные моющие и пенящиеся средства.
3. Система ополаскивания: после мойки клиенты могут ополоснуть автомобиль чистой водой, чтобы удалить остатки моющих средств.
4. Дополнительные опции: клиенты также могут использовать дополнительные опции, такие как воск для защиты кузова, системы сушки и пылесосы для уборки салона.

Эта услуга обеспечивает клиентам удобство и контроль над процессом мойки своего автомобиля, а также экономическую эффективность, поскольку пользователи оплачивают только фактически использованную воду и время.

Уникальное торговое предложение.

Наша услуга ориентирована на людей взрослого возраста, которые имеют машину и хотят держать её в частоте и порядке. Услуга будет интересовать представителей обоих полов с преимуществом с мужской стороны. Типичный представитель аудитории: платёжеспособная личность, которая имеет машину и права на вождение, которая стремится следить за состоянием своей машины и регулярно очищать её от грязи. Такой человек готов тратить деньги на поддержание вида и комфорта в своей машине по доступной цене.

План производства

Помещение расположится на арендованной земле площадью 1000 кв.м часть из которых будет использована под строительство бокса и систему стока воды.

Будут закуплены строительные материалы и оборудование на сумму ~ 4500000 тенге. Подробный перечень приведен в таблице бизнес плана (таблица 1). Для организации начальной деятельности необходимо следующее оборудование и инвентарь.

Блок управления автомойки влагозащищенный, нечерный металл, из нержавеющей стали 2 мм, пищевая 304. Собственная сборка, плата управления внутри.

Антивандажные влагозащищенные кнопки с круговой LED-подсветкой.

Монетоприемник 50-100-200 тг.

Купюроприемник ИСТ принимает купюры 500 тг и выше.

Контроль за расходом воды каждой программы.

Основное оборудование:

Двигатель + помпа высокого давления 14 л/мин., 200 бар, 1450 об/мин, 4 кВт, 380V.

Дозирующий насос с контроллером Италия 2 шт.

Поворотная консоль из нержавеющей стали, Z образная комплектующие 1,5 м 2 шт.

Пистолет Высокого давления, антискрут.

Пистолет Пенный, антискрут.

Коврика держатели (Прищепки) из нержавеющей стали 4 шт.

Пистолета держатели из нержавеющей стали 2шт

Штатное расписание и фонд оплаты

Общее руководство и управление всей деятельностью будет осуществлять руководитель, он же инициатор проекта. Оплата по кредиту будет производиться ежемесячно до его закрытия.

Литература

1. <https://wattech.kz/g1920755-avtomoechnye-kompleksy-samoobsluzhivaniya>
2. <https://ozon.kz/category/avto-himiya-dlya-avtomoyki/>
3. <https://www.lgke.kz/index.php/informatsiya/tarify/644-tarify-s-1-iyulya-2023-g>
4. https://bankchart.kz/spravochniki/indikatory_rynka/electric_tariff/116482
5. <https://satu.kz/Remont-montazh-i-naladka-elektrotehnicheskogo-oborudovaniya>

7 СЕКЦИЯ

«ТАМАҚ ӨНЕРКӘСІБІНІҢ ЗАМАНУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ / СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПИЩЕВОЙ ОТРАСЛИ»

РАЗРАБОТКА ТЕХНОЛОГИИ ПРИГОТОВЛЕНИЕ ЧЕЧЕВИЧНОГО ХЛЕБА

Абенова Г.С. студентка 3 курса

КГКП «Костанайский политехнический высший колледж»

Научный руководитель: Рядинская И.А.

преподаватель специальных дисциплин

Хлеб – полезный биологический продукт, который содержит большое количество веществ, необходимых для организма человека. Это белки, белковые соединения, высокомолекулярные жиры, крахмал, а также витамины. Пожалуй, трудно найти продукт более универсальный. В нем содержится витамины группы А, К и Е, натрий, хлор, цинк, селен, медь, кобальт, магний, кремний, калий, марганец, йод. Особенно в таком полезном продукте как в хлебе много содержится витаминов группы В, необходимых для нормального функционирования нервной системы человека. [3, с.15]

Процесс производства хлеба достаточно гибок, сложен и трудоемок. Таким образом, для того, чтобы буханка хлеба вышла из печи, необходимо, чтобы она прошла через множество машин и технологических агрегатов. Процесс производства может длиться свыше 12 часов. [3, с.18]

Актуальность работы заключается в оригинальности приготовления хлеба, с необычным включением, которое является изюминкой этого хлеба. Чечевичный хлеб содержит в себе полезные вещества, минералы и витамины. В чечевице большое количество клетчатки — это помогает снизить "плохой" холестерин и улучшить работу пищеварительной системы. В хлебе есть псиллиум, который нормализует работу кишечника.

Проблема. Согласно результатом исследования, повышенный уровень холестерина регистрируется у 58% населения, повышенный холестерин является причиной развития атеросклероза. Более 18 миллионов людей во всем мире погибают от сердечно-сосудистых заболеваний, не менее 2 миллионов страдают диабетом.

Цель работы: Расширение ассортимента хлебобулочных изделий лечебно- профилактического направления.

Достижение поставленной цели реализуется посредством решения следующих **задач**:

- разработать рецептуру;
- изучить характеристику изделия и качество сырья;

Чечевичный хлеб представляет собой формовой хлеб, массой 0,35 кг.

Основным сырьем «Чечевичного хлеба» является мука чечевичная, мука пшеничная высший сорт, дрожжи прессованные, вода, соль, псилиум является компонентом, улучшающим вкусовые качества хлеба. [2, с.67]

Рецептура приготовления «Чечевичного хлеба»

Наименования сырья

Мука чечевичная 700 г

Мука пшеничная высший сорт-300 г

Масло растительное 15 г

Дрожжи прессованные 20 г

Соль пищевая 15 г

Псиллиум 20 г

Вода 460 г

Выход 1515 г

Температура теста 28-30 °С, продолжительность брожения теста 75-100 минут, окончательная расстойка тестовых заготовок составляет 20-40 минут (35-36°С, влажность 75- 80%), выпечка изделия составляет 25-30 минут при t_1 180-200°С (в конце выпечки) °С+ пар.

Приготовление теста. Из подготовленного сырья по установленной рецептуре готовят тесто. Дрожжевое тесто можно приготовить двумя способами — опарным и безопарным. [1, с.51]

Чечевичный хлеб готовится безопарным способом, тесто замешивается сразу из всех ингредиентов согласно рецепту.

Обработка теста. Эта операция включает деление теста на куски заданной массы, округление тестовой заготовки, придание им шарообразной формы - на тестооурглительных машинах; предварительная расстойка – отлежка теста в течении 5-20 минут после округления, формование изделий – заключается в придании тесту ровной, круглой формы, затем идет окончательная расстойка сформированных тестовых заготовок в расстойных шкафах, продолжительностью 20-40 минут, при температуре 40-45⁰С.

Во время окончательной расстойки тестовые заготовки разрыхляются, увеличиваются в объеме. Эта операция обеспечивает хороший объем хлеба, формирование структуры пористости. [1, с.58]

Выпечка. Заключительный этап производства хлеба. После расстойки тестовые заготовки выпекают в хлебопекарных печах разной конструкции.

Остывание и хранение. Испеченный хлеб укладывают в ящики или лотки, которые размещают на вагонетках или в контейнерах, при этом отбраковывают изделия, которые не отвечают стандартам.

Вагонетки с хлебом транспортируют в хлебохранилища для остывания и реализации. [1,с. 63]

Выводы

Целью работы являлось расширить ассортимент хлебобулочных изделий лечебно-профилактического направления.

Предметом исследования была выбрана технология приготовления чечевичного хлеба массой 0,35 кг.

Для осуществления данной цели были решены следующие задачи:

В основной части разработана рецептура чечевичного хлеба, изучена характеристика изделия и качество используемого сырья.

Установлено что хлебные изделия, с добавлением чечевицы полезны для контроля уровня сахара, снижает «плохой» холестерин.

В практической части ознакомились с технологией приготовления и необходимым оборудованием для производства чечевичного хлеба.

Цена за 1 изделие массой 0,35 кг = 140 тг (себестоимость), с учетом 20% энергозатрат – 205 тг.

Разработанные мероприятия указывают на то, что цель работы по расширению ассортимента хлебобулочных изделий лечебно-профилактического направления достигнута.

Список используемых источников

1. Горощенко Л.Ф. Хлеб и хлебобулочные изделия // Продовольственный бизнес.- 2006. - №8.
2. Дробот, В. И. Использование нетрадиционного сырья в хлебопекарной промышленности / В. И. Дробот. - Киев: Урожай, 2008. - 152 с.
3. Багорова Н.В.//Холестерин и его влияние на организм.

ҰЛТТЫҚ МҰРА-ҰЛТТЫҚ ҚАЗЫНА. ҚЫМЫЗ ШАЙКАУҒА АРНАЛҒАН ҚОНДЫРҒЫНЫ МЕХАНИКАЛАНДЫРУ

Әмірхан Бекзат Дастанұлы, студент 2 курс,

Қостанай индустриалды-педагогикалық колледжі

Ғылыми жетекшісі: Мурзагильдин Тулеубай Карбозович

Қымыз көшпелі халықтарға жоғары қоректік және оңай сіңетін тамақ өнімі ғана емес, сонымен қатар халықтық медицинада туберкулезді, сарқылуды емдеуде, ауыр әлсірететін аурулардан кейін денені нығайту үшін сәтті қолданылған тиімді емдік құрал ретінде қызмет етеін сусын.

Қымыз емдеу – профилактикалық мекемелерде, демалыс үйлерінде, пионерлік лагерьлерде кеңінен қолданылады

Мәселе: қымыз дәмі ыдысқа байланысты. Текшелер қайыңның ішінен таза және ысталған болуы керек. Соққылардың саны сусынның сапасына да, биелер жайылатын аймаққа да әсер етеді. Егер шөптер көп болса, онда қымыз қалың және қоректік болады. Егер шеті өсімдіктерге бай болмаса, онда сусын сұйық болады. Қымыз құлату үшін ешкі терісінен жасалған қап немесе ағаш бөшке қолданылады. Қымыз құлатуға арналған бөшке-диаметрі 20-40 см және биіктігі бір метрге жуық

цилиндр тәрізді, жоғарыдан ортасында тесігі бар қақпақпен жабылған контейнер. Көрсетілген тесікке құлатқыш енгізіледі (соңында крест немесе тесіктері бар дискі бар полюс). Қалған аз мөлшерде қымыз (ашытқы үшін) жаңа бие сүтімен толтырылады. Осыдан кейін бір тәулік/екі күн ішінде қымыз бірнеше сағат бойы үнемі шайқалуы керек. Кейде (сирек) қымыз дәмді жұмсарту және майлылықты арттыру үшін тұздалған жылқы майының бір бөлігін қосады. Кейде құлатылған сүт майы қымыз бетінде ұсақ қара сұр тромбтармен қалқып жүреді. Кейде қамырға жаңа піскен қалың кілегей қосылады, бұл қымыз дәмін жақсартады. Мезгіл-мезгіл (екі-үш аптадан кейін) қымыз ашытуға және құлатуға арналған бөшке толығымен босатылады, ол мұқият жуылады, сары маймен майланады және ішінен ысталады. Бөшке шегу кезінде шабындық бұтақтары қолданылады, тұтану әдетте қайың қабығымен жүзеге асырылады.

Жұмыстың мақсаты: Қол еңбек үрдісін жеңілдету үшін және өнімнің сапасын жоғарлату үшін қымыз және басқа да сүт сусындарын дайындау үрдісін механикаландыру жолдарын жақсарту .

Міндеттері: Менің жұмысымның міндеті -сүт жылқы шаруашылығы саласымен танысу, қымыз өндіру процесін және оның адам ағзасына әсерін зерттеу. Жас ұрпақ арасында емдік сусынды насихаттау. Менің мақсатыма жету үшін келесі міндеттер қойылды:

1. Бие сүтін алудың технологиялық процесін зерттеу;
2. Қымыз өндіру технологиясын зерделеу;
3. Қымыз дайындау үрдісін механикаландыру.

Зерттеу нәтижелері: Қазақстанда жылқы шаруашылығы мал шаруашылығының дәстүрлі саласы болып қала береді, қазіргі уақытта жылқылар әр түрлі қолданыста. Бірақ Қазақстанда жылқы денсаулық эликсирі – бие сүтінен дайындалған қымыз және ет деликатестерін (қазы, жал, белдеме, карта және т.б.) жеткізуші болғаны үшін ерекше жоғары бағаланады. Қымыз қырықтан астам ауруды емдейді. Қымыз емдік қасиеттерін зерттеу оны ересектерді ғана емес, балаларды да емдеу кешеніне қосуға негіз болды (өкпе туберкулезі, ревматизм, асқазан мен ішек аурулары, иммунитеттің төмендеуі, тәбеттің төмендеуі, өт шығару жүйесінің аурулары және тағы басқалар). Бұл ұлттық, емдік сусынды тек санаторийлерде, ауруханаларда ғана емес, сонымен қатар мектептерде, балабақшаларда профилактикалық және иммуномодуляциялық агент ретінде кеңінен қолдануға негіз береді.

Қорытындылай келе, қарастырылып отырған мәселенің орасан зор медициналық, әлеуметтік және саяси маңызы ретінде балалардың тамақтануын ұтымды ету маңызды екенін атап өткім келеді. Халықтың балалар тағамын ұтымды ету өскелең ұрпақтың денсаулығы мен жұмысқа қабілеттілігін қамтамасыз етуді білдіреді.

Қорытындылар: Өнеркәсіптік дайындаудың, құюдың және сақтаудың мүмкіндігі, сауудың күрделілігі қымыз қымбат және сирек кездеседі. Соңғы жылдары сауда желісінде бөтелкеге құю және сату бойынша шаралар қабылдануда, алайда сапасы, дәмі мен пайдалылығы түпнұсқа қымыз сияқты төмен.

Қымыз неғұрлым көп шайқалса, соғұрлым сапасы жақсы болады. Қымыз дайындау көп еңбекті қажет ететін процесс болып табылады және қымыз сусынын

сапалы дайындау үшін тәулік бойы қымыз үнемі бірнеше сағат бойы немесе күніне 2900-3000 мың рет арнайы поршеньмен жоғары және төмен арнайы ыдыста алғартқа қозғалыс жасау қажет. Сондықтан мен қол еңбек үрдісін жеңілдету үшін және өнімнің сапасын жоғарлату үшін қымыз және басқа да сүт сусындарын дайындау үрдісін механикаландыру жолдарын ойлап таптым .

Мен өз жұмысыммен ересектер мен балаларға республикамызда жылқылардың бірегей тұқымы - қазақ және Ұлттық емдік сусын - қымыз бар екенін еске салғым келеді. Қымыз маңызды емдік және диеталық құрал бола отырып, ағзаға жан-жақты әсер етеді. Сондықтан оны әр отбасының диетасына қосу керек. Қымыз ішіңіз-және сіз сау боласыз!

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Б.Барақбаев «Сүт және сүт тағамдары» Алматы, 1989
2. Б.Садықов, И.Сарыев, А.Отарбаев «Ақ дастарқан» Алматы «Қайнар» 1987 ж.
3. З.С. Сейітов «Қымыз және шұбат» Алматы 2005ж.
4. Қ.Бозымов «Жылқы және түйе шаруашылығы» Алматы «Қайнар»1993ж.
5. Кенжеахметұлы С., Қазақтың дарқан дастарқаны, Алматы кітап 2007 ж.

ТЫКВЕННЫЕ ВАФЛИ КАК ЭЛЕМЕНТ ФИТНЕС ПИТАНИЯ

Баймухаметова Айна, студентка 2 курса, КГКП «Костанайский политехнический высший колледж»

Научный руководитель: Маканова Г.И., Ахмадиева М.Б.
преподаватели специальных дисциплин

Актуальность: В условиях растущего интереса к здоровому образу жизни и правильному питанию, тыквенные вафли, несмотря на свой потенциал быть полезным и вкусным продуктом, могут сталкиваться с вызовами, связанными с поддержанием высокой питательной ценности при сохранении вкусовых качеств и текстуры. Тыква является богатым источником витаминов, минералов, антиоксидантов и клетчатки, что делает ее привлекательным ингредиентом для создания вафель с высокой питательной ценностью. Это может быть особенно актуально для людей, ведущих здоровый образ жизни или имеющих диетические ограничения. Недостаточно исследованы оптимальные рецептурные и технологические аспекты приготовления тыквенных вафель, которые бы сочетались с требованиями здорового питания и соответствовали диетическим принципам.

Проблема: Разработка и оптимизация рецептурных компонентов, приготовления и технологии тыквенных вафель, учитывая потребности тех, кто стремится поддерживать здоровый образ жизни. Это включает в себя анализ влияния различных ингредиентов и условий приготовления для сохранения питательных веществ, снижение содержания добавок, и обеспечение приятного вкуса и текстуры без использования избыточного количества сахара или жира.

Цель: Разработка оптимальных рецептурных и технологических решений для приготовления тыквенных вафель, обеспечивающих высокую питательную ценность продукта, соответствие здоровым диетическим принципам и

удовлетворение потребностей тех, кто стремится поддерживать здоровый образ жизни.

Задачи:

1. Обзор литературы по теме исследования.
2. Создание рецепта тыквенных вафель
3. Приготовление и выпечка тыквенных вафель.

На сегодняшний день в структуре питания населения не всегда присутствуют продукты, отвечающие критериям здорового и полноценного питания. Особо можно выделить мучные кондитерские изделия, их несбалансированность можно объяснить высоким содержанием жиров, углеводов и достаточно низким содержанием витаминов, минеральных веществ, пищевых волокон. [1, с.47]

Тыквенные вафли — это кулинарное изыскание, которое объединяет в себе традиционный десерт и полезные свойства тыквы. Тыква, богатая витаминами, минералами и антиоксидантами, приносит в этот лакомый десерт не только изысканный вкус, но и целый спектр питательных веществ, способствуя созданию более здоровых вариантов сладких угощений.

Тыква содержит важные витамины, такие как А, С и Е. Витамин А в тыкве представлен бета-каротином, способствующим поддержанию зрения и укреплению иммунной системы. Калий и магний, присутствующие в тыкве, играют важную роль в регуляции сердечного ритма и обмена веществ. Тыква содержит элладин и другие антиоксиданты, способствующие защите клеток от свободных радикалов. [2, с.14]

Тыквенные вафли могут быть адаптированы к низкокалорийной диете, предлагая сладость без излишнего содержания сахара. Замена обычной муки глютенем для создания тыквенных вафель подходит для людей с непереносимостью глютена.

Тыквенные вафли могут служить энергетическим источником, благодаря углеводам, содержащимся в тыкве. Углеводы представляют собой важный компонент питания, поскольку они служат главным источником энергии для организма. В тыкве содержится комплекс углеводов, включая диетические волокна, сахара и крахмал. Диетические волокна, в свою очередь, могут обеспечить длительное чувство сытости и помочь в поддержании стабильного уровня сахара в крови. Интеграция тыквенных вафель в рацион позволяет разнообразить здоровый стол, делая его более привлекательным.

В ходе данного исследования мы глубоко погрузились в мир тыквенных вафель, представляющих собой не только восхитительный десерт, но и потенциальный элемент здорового питания. Акцент на использовании тыквы в кондитерских изделиях привел к созданию вафель с богатым вкусом и мягкой текстурой, предлагая потребителям не только удовольствие от вкуса, но и дополнительные питательные ценности. Использование тыквы в приготовлении вафель обогащает их витаминами, минералами и антиоксидантами, что делает их более привлекательными для тех, кто ценит не только вкус, но и заботится о своем здоровье. Проблема здорового питания становится все более актуальной,

и тыквенные вафли представляют собой не только сладкое удовольствие, но и возможность внесения полезных элементов в рацион. [3, с.87]

Рецептура вафель для приготовления в лабораторных условиях:

Тыква – 200г

Рисовая мука – 40 г.

Сливочный сыр – 20 г.

Яйцо – 50 г.

Сахарозаменитель - пол чайной ложки

Разрыхлитель – пол чайной ложки

Перейдем к процессу приготовления вафель.

Тыкву измельчаем при помощи блендера. В миску добавляем тыкву, яйцо, сливочный сыр, сахарозаменитель и разрыхлитель. Перемешиваем. К данной смеси добавляем рисовую муку и замешиваем тесто. Для выпекания используется электровафельница. Общий вес приготовленных изделий - 330г.

К/Б/Ж/У на 100г: 103,2 ккал/ 14,5 углеводы/ 3,9 белки/ 3,5 жир

Цена за 330 г = 377 тг (себестоимость), с учетом 20% энергозатрат – 452 тг.

Тыква используется в виде пюре, что добавляет печенью не только вкус, но и питательные вещества. Использование рисовой муки делает рецепт подходящим для тех, кто предпочитает продукты без глютена. Яйцо, сливочный сыр и сахарозаменитель служат связующими элементами и придают тесту текстуру и вкус. Разрыхлитель используется для придания легкости и воздушности структуре вафель.

Целью нашего исследования было не только разработать вкусные рецепты, но и обосновать их питательную ценность и потенциал в контексте здорового образа жизни.

Данное исследование позволило выявить их потенциал для инноваций в области фитнес-питания и кулинарного искусства в целом. Разработанный рецепт представляет собой важный шаг к созданию более разнообразного и здорового питания.

Таким образом, тыквенные вафли становятся неотъемлемой частью современной кулинарии, объединяя в себе великолепный вкус и заботу о здоровье. Представленные результаты исследования могут послужить основой для дальнейших исследований в области создания инновационных и полезных продуктов, способствующих здоровому образу жизни.

Литература

1. Физическая культура. Здоровый образ жизни: учебное пособие / К. В. Чедов, Г. А. Гавроница, Т. И. Чедова; Пермский государственный национальный исследовательский университет. – Пермь, 2020. – 1,68 Мб; 128 с
2. Сардановская Е. А. “Тыквенная книга: 40 оригинальных рецептов для завтрака, обеда и ужина”, 2023.
3. Соколова, Е. И. Современное сырье для кондитерского производства Е.И. Соколова, С.В. Ермилова. - М.: Academia, 2018.

ТЕХНОЛОГИЯ ПРОИЗВОДСТВА БЕЗГЛЮТЕНОВОГО ТОРТА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ОВСЯНОЙ МУКИ И САХАРОЗАМЕНИТЕЛЯ

Богачёва Евгения, студентка 3 курса

КГКП «Костанайский политехнический высший колледж»

Научный руководитель: Пупышева К.С., преподаватель специальных дисциплин

Технология производства безглютенового торта с использованием овсяной муки и сахарозаменителя отражает современные тенденции заботы о здоровье и диетических предпочтениях. Овсяная мука, богатая питательными веществами, и сахарозаменители, используются для создания десерта, соответствующего безглютеновой диете и при этом обогащающего вкусовые качества продукта. Исследование фокусируется на выборе ингредиентов, их сочетаемости и технологических шагах для производства высококачественного безглютенового торта, который удовлетворит требования как лиц с целиакией, так и тех, кто предпочитает здоровый образ жизни.[2,с. 115]

Новизна: представляет собой уникальное исследование, которое может внести существенный вклад в область безглютеновых продуктов. Это исследование охватывает различные аспекты, такие как тщательный выбор овсяной муки, исследование эффективности сахарозаменителя, оптимизация рецептуры для достижения идеального сочетания вкуса и текстуры. Особое внимание уделяется питательным характеристикам торта, его безопасности для людей с целиакией, а также актуальности на рынке, где растет интерес к безглютеновой и менее сладкой пище. Таким образом, данное исследование имеет потенциал предложить новые, инновационные решения в области производства безглютеновых десертов.

Актуальность: является весьма актуальной по нескольким причинам:

Рост популярности безглютеновых продуктов. С ростом числа людей, следящих за здоровьем и предпочитающих безглютеновую диету, вопрос создания вкусных и качественных безглютеновых десертов становится все более востребованным.

Повышенный интерес к альтернативам сахару. В свете растущего внимания к здоровому питанию и снижению потребления сахара, использование сахарозаменителей в кондитерских изделиях привлекает внимание тех, кто стремится к более здоровому образу жизни.

Эксперименты с необычными ингредиентами: Включение овсяной муки в состав торта может представлять интерес для тех, кто ищет альтернативные источники углеводов и добавления богатства витаминов и минералов в выпечку.

Рыночная конкуренция и инновации: В условиях сильной конкуренции на рынке продуктов питания производство уникальных и вкусных безглютеновых тортов может выделить компанию на фоне других участников рынка.

Забота о здоровье и диетических предпочтениях потребителей. В свете растущего внимания к заботе о своем здоровье и осознанного питания, разработка технологии для производства безглютенового торта может поддерживать потребительский спрос.

Таким образом, тема обладает высокой актуальностью, так как соответствует текущим тенденциям потребительского рынка в области здорового и альтернативного питания. [1, с. 54]

Цель работы: Разработать и оптимизировать технологию производства безглютенового торта с использованием овсяной муки и сахарозаменителя, с акцентом на получение продукта с высоким качеством, приемлемыми органолептическими характеристиками, а также соответствующего потребительским предпочтениям в области здорового и диетического питания.

Достижение поставленной цели реализуется посредством решения следующих задач:

- разработать рецептуру;
- изучить характеристику изделия и качество сырья;
- ознакомиться с технологией и оборудованием для приготовления безглютенового торта;
- рассчитать экономическую эффективность готовой продукции.

Рецептура приготовления «безглютенового торта с использованием сахарозаменителя».

Бисквит

Яйцо 250 гр.

Овсяная мука 150 гр.

Подсластитель фитпарад №7 6 гр.

Кокосовая стружка 10 гр.

Крем

Сливки 33 %100 гр.

Творожный сыр 300 гр.

Подсластитель фитпарад №7 3 гр.

Пропитка

Кокосовые сливки 50 гр.

Вода 50 гр.

Подсластитель фитпарад №7 3 гр.

Для отделки торта

Лепестки арахиса 50 гр.

Выход 972 гр.

Готовим бисквит: взбиваем яйца до пышной пены, добавляем сахарозаменитель и муку, тщательно перемешиваем и выпекаем при 180 С 30 - 35 мин. Достаем бисквит, даем остыть, заворачиваем в пищевую пленку и убираем в холодильник минимум на 2 часа, далее разрезаем на 2 коржа и пропитываем. Для пропитки используем кокосовые сливки, воду и сахарозаменитель, все смешиваем. Для приготовления крема для торта используем творожный сыр, сливки и сахарозаменитель, все тщательно перемешиваем до однородной массы, крем готов. Собираем торт: берем первый корж и пропитываем его пропиткой, сверху выкладываем часть крема и накрываем вторым пропитанным коржом, сверху торт покрываем оставшимся кремом и обсыпаем лепестками арахиса. Торт готов.

Заключение

В рамках исследования и разработки безглютенового торта с использованием сахарозаменителя были достигнуты важные результаты, которые не только отвечают потребностям людей с целиакией или безглютеновой непереносимостью, но также предоставляют альтернативу для тех, кто следит за уровнем сахара в рационе.

Процесс создания этого торта включает в себя тщательный отбор и подготовку сырья. Овсяная мука, яйца, подсластитель, кокосовая стружка и другие компоненты были выбраны с учетом своей безглютеновой природы и возможности взаимодействия с сахарозаменителем. Этот подход обеспечивает безопасность и вкус торта, соответствуя диетическим требованиям.

Важной частью торта является творожный крем, который не только придает бисквиту насыщенность и текстуру, но также служит отличным источником белка. Пропитка из кокосовых сливок с сахарозаменителем добавляет дополнительный слой влаги и аромата, улучшая вкусовые качества десерта.

Лепестки арахиса, используемые для декора, придают торту не только визуальное очарование, но и вкусовую гармонию, создавая интересный контраст с нежным вкусом бисквита и крема.

Этот исследовательский проект позволяет удовлетворить потребности группы людей с особенностями диеты, предоставляя им возможность наслаждаться вкусным и качественным десертом. Таким образом, создание безглютенового торта с сахарозаменителем имеет практическую значимость, предоставляя вариант десерта, который сочетает в себе заботу о здоровье и приятные вкусовые ощущения.

В практической части ознакомились с технологией приготовления и необходимым оборудованием для приготовления безглютенового торта с использованием сахарозаменителей.

Цена за 1 изделие массой 0,97 кг = 2265 тг (себестоимость), с учетом 20% энергозатрат – 2720 тг.

Разработанные мероприятия указывают на то, что цель работы по расширению ассортимента изделий лечебно-профилактического направления достигнута.

Список используемых источников

1. Н. Туманова. Здоровые сладости из натуральных продуктов. /Эксмо 2022г. 98 л.
2. О. Бадьина. Сладости без глютена за 30 минут. /Эксмо 2018г. 116 л.
3. А. Тульский. Про любовь к десертам. Dolce vita /Эксмо 2018 г. 126л.
4. А. Селезнев Сладкие рецепты для диабетиков./Эксмо 2021г..
5. Козубаева, Л.А. Кузьмина, С.С. Могучева Э.П. Разработка рецептур безглютеновых кондитерских изделий./2020 г.

БҮТІН ДӘНДІ БИДАЙ ҰНЫН ПАЙДАЛАНЫП КРЕКЕР ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЖАСАУ

Гадирова Гүлсабат Шамисдановна, 2 курс студенті

Ғылыми жетекшілер: Шамбетова Индира Бекбосиновна - оқу өндіріс шебері
Тагибаева Анар Досмаханбетовна - арнайы пән оқытушысы

Зерттеу тақырыбының өзектілігі: Ұнды кондитер өндірісінде негізгі шикізат ретінде бүтін дәнді бидай ұны қолданылады. Бірақ, соңғы жылдары бидай ұнының бірқатар пайдалы заттарының теңестірілмеуі салдарынан, басқа шикізат көздерін іздеуге мәжбүрлік туындап отыр. Дәстүрлі емес өнім ретінде бүтін дәнді бидай ұнын қолдану арқылы тағамдық және биологиялық құндылығы мен сапасы жоғары емдік-профилактикалық және диеталық бағыттағы өнімдер алу бүгінгі таңда өзекті мәселе.

Мақсаты: Крекер өнімдерінің өндірісінде дәстүрлі емес шикізат ретінде бүтін дәнді бидай ұны мен «Denfai» жақсартқышын қолдану арқылы тағамдық құндылығы жоғары, жаңа диеталық және профилактикалық тұрғыда ассортиментін жасау болды.

Негізгі міндеттері: Дәстүрлі емес шикізат негізінде жаңа тағамдық құндылығы жоғары крекер өнімдерін алу; «Denfai» жақсартқышын енгізу арқылы опара мен қамырдың ашу ұзақтығын қысқарту, сақтау барысында дайын өнімдердің сапалық қасиеттері бақылау өнімдерінен айырмашылығы болмайтын өнімдерге қол жеткізу;

Кондитерлік фабрикалардың алдында тұрған маңызды міндеттердің бірі – емдік-профилактикалық және диеталық бағыттағы ұнды кондитерлік өнімдер алу. Ол үшін шикізаттың технологиялық қасиетін, технологиялық процестің әртүрлі кезеңдерінде жартылай фабрикаттардың реологиялық қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған және қамыр илеу машиналарынан бастап кондитерлік пештерге дейінгі жабдықтардың оңтайлы жұмысын қалыптастыру қажет.

Кондитерлік цехтар арасындағы бәсекелестік, тауар нарықтарының жаһандануы және өсуі үшін, сауда саласын құнды тауарлармен түбегейлі жанарту өзекті мәселе. Сондықтан өндірушіге өнімнің сапасын, сыртқы түрін, органолептикалық қасиеттерін жақсарту үшін, сондай-ақ жарамдылық мерзімі мен сақтау мерзімін ұзарту үшін әртүрлі тағамдық ингредиенттерді қоспай жасау мүмкін емес. Бұл мәселені шешуге шикізаттың дәстүрлі емес түрлерін қолдануға болады[3, с.41].

Кондитерлік өнімдердің кең ассортиментінің ішінде крекердің үлесі шамамен 20% құрайды. Дәстүрлі технология бойынша дайындалған тұзды крекерге ірімшік, розмарин, қуырылған пияз, прованс шөптері мен түрлі өсімдіктердің тұқымдарын (зығыр, күнжіт және зире) және т.б. қосу әдетке айналған. Бұл мәселенің шешімдерінің бірі-өнімнің тағамдық құндылығын арттыратын байытатын шикізатты дәстүрлі рецептке енгізу.

Қазіргі таңда витаминдік қоспалары бар крекерлер кеңінен таралды, бірақ дәстүрлі емес шикізатты іздеу әлі де өзекті болып қала береді, оның көмегімен өнімнің тағамдық құндылығын, оның құрамындағы макро - және

микроэлементтердің, адам денсаулығында маңызды рөл атқаратын дәрумендердің мазмұнын арттыруға болады[1,с.2].

Жұмыстың мақсаты тағамдық құндылығы жоғары крекер дайындау үшін –бүтін дәнді бидай ұнын қолдану мүмкіндігін зерттеу болды. Аталған мақсатты іске асыру үшін мынадай міндеттер қойылды:

- бүтін дәнді бидай ұнын крекер өндірісінде қолдануды эксперименталды түрде негіздеу;
- бүтін дәнді бидай ұны қосылған жаңа рецептураны құрастыру;
- дайын өнімнің сапа көрсеткіштерін анықтау;

Ғылыми зерттеу жұмысында бүтін дәнді бидай ұны мен «Denfai» жақсартқышы қосылған крекердің сапасы анықталды. Бақылау үлгісі ретінде бүтін дәнді бидай ұны алынды.

Бүтін дәнді бидай ұны – астықты алғаш ұнтақтау кезінде алынған ұн. Ұнның құрамына мөлшері 0,5-1,5 мм дейін жарма тәрізді бөлшектер кіреді. Бүтін дәнді бидай ұнында ағзадағы зат алмасу процессіне әсер ететін дәрумендер, ақуыздар, микроэлементтер, көмірсулар мен полиқаньқпаған май қышқылдары бар[2, с.360].

Крекер - әр түрлі дәмдік қоспалардан тұратын қатпарлы, нәзік құрылымы бар өнім. Дайындау әдісіне және рецептура құрамына байланысты крекер екі топқа бөлінеді: біріншісі – ашытқы немесе ашытқы мен химиялық қопсытқыштарға; екіншісі – ашытқысыз химиялық қопсытқыштарға[4, с.87].

Ғылыми зерттеу жұмысының нысаны ретінде жоғары сұрып бидай ұны, бүтін дәнді бидай ұны, сары май, ас тұзы, ашытқы, және «Denfai» жақсартқышы таңдап алынды. Ғылыми жұмыстың материалдық негізі ретінде Diode Array-7200 екі сәулелі диодты инфрақызыл талдағышы, СШ-80-01 СПГУ кептіру шкафы, «SVEBA DANLEN AB» секционды пеші, техникалық таразы қолданылды. Ұнның ылғалдылығы СЭШ-1 кептіру шкафында, қышқылдығын титрлеу арқылы, ұнның желімтек мөлшері ИДК-1 құралы арқылы, бүтін дәнді бидай ұны мен жоғары сұрып ұнының физико-химиялық көрсеткіштері DA 7200 инфрақызыл талдауышында анықталды. Дайын өнімнің сапа көрсеткіштері МЕМСТ 14033-2015 «Крекер. Жалпы техникалық талаптар» бойынша ылғалдылығы, сілтілігі, күлділігі, су сіңіргіштік қасиетін анықтау арқылы анықталды

Бүтін дәнді бидай ұны жоғары сұрыпты ұн масасына 10, 20, 30 және 40% мөлшерде қосылып, крекер рецептурасы қайта бақылау үлгісінің рецептурасы негізінде жүргізіледі.

Өнімдерді органолептикалық бағалау келесі көрсеткіштер: пішіні, түсі, сыртқы түрі, дәмі, иісі, құрылымы және консистенциясы бойынша жүргізілді. Органолептикалық көрсеткіштерді талдау бүтін дәнді бидай ұнының 20% - ға дейін қолдану негізінен крекердің құрылымы мен консистенциясын жақсартатынын көрсетеді. Бүтін дәнді бидай ұнының одан жоғары дозасы органолептикалық көрсеткіштерді нашарлатады. Үлгілерді органолептикалық бағалау жоғары сұрыпты бидай ұнын бүтін дәнді бидай ұнымен жартылай алмастыру сапаның органолептикалық көрсеткішін төмендетпей, керісінше,

дайын өнімнің барлық көрсеткіштеріне, әсіресе кеуектілікке, иіс пен дәмге жағымды әсер еткенін көрсетті.

Зерттеу барысында бүтін дәнді бидай ұнының қосылатын пайыздық мөлшерінің артуымен дайын өнімдердің ылғалдылық массасы үлесі төмендейтіндігі анықталды. Зерттеудің барлық үлгілерінде сілтілік көрсеткіші бақылау үлгісінен айтарлықтай айырмашылығы болған жоқ және айырмашылық тәжірибе қателігінің рұқсат етілетін шегінде ғана болды.

Крекердің су сіңіргіштігі бүтін дәнді бидай ұны мөлшерлемесінің артуымен жоғарылай түсті, бұл күріш ұнының гидроколлоидты қасиетімен түсіндіріледі. Алынған нәтижелерді есепке ала отырып, органолептикалық және физико-химиялық көрсеткіштер кешенінен жағымды иісі мен дәмі, тартымды сыртқы түрімен жақсы сапа көрсеткіштерге ие болған 20% бүтін дәнді бидай ұны мен жақсартқыш қосылған сынама түрі болды.

Бірақ, осы таңдалған үлгі түрінде, бақылау үлгісімен салыстырғанда өнімдердің бетінде аздап жарықтар мен кішігірім қатпарлануы байқалды. Бұл үрдіс қамырдың нашар созылымдылығына және қамырда желімтек ақуыздарының болмауына байланысты туындайды. Химиялық қосытқыштар немесе жақсартқыштар крекер өндірісінде кеуектілік құрылым беру үшін қолданылады.

Бүтін дәнді бидай ұнын 20% қосылған крекер дәмі мен иісі жақсы піскен крекерге тән, бөтен иіс пен бөтен дәмсіз, өз пішінін сақтаған, түсі сары, беті аздап жарылған, арасы қатпарлы, тегіс кеуекті, ісінусіз, иленбеу іздерінсіз бақылау үлгісінен қалыспайтын, үгілмелі өнімдер алынды.

Бақылау үлгісі ұнды кондитер өнімдерінің градация шкаласына сәйкес орташа балы 30. Барлық үлгілердің арасынан бүтін дәнді бидай ұны мен жақсартқыш қосылып дайындалған өнімдердің органолептикалық сапа көрсеткіштері бойынша 20% күріш ұны мен жақсартқыш қосылған өнімдер озық үлгі ретінде белгіленді.

Бүтін дәнді бидай ұны мен «Denfai» жақсартқышы қосылған крекер органолептикалық және физико-химиялық көрсеткіштері анықталды.

Бүтін дәнді бидай ұнының 20%-ын қосқанда крекердің сапасы жақсарып, өз пішінін сақтайтын, түсі қоңыр-сары, дәмі мен хош иісі тәбет ашатын, бақылау үлгісінен қалыспайтын, үгілмелі өнім алынды. Зерттеу барысында бүтін дәнді бидай ұнының пайыздық мөлшері артқан сайын дайын өнімдегі ылғалдың массалық үлесі артатындығы анықталды.

Пайдаланылғын әдебиеттер тізімі

1. ГОСТ 14033 — 2015 крекер, общие технические условия. 2019 г. с.2
2. Матвеева Т. В. Мучные кондитерские изделия функционального назначения. Научные основы, технологии, рецептуры / Т.В. Матвеева, С. Я. Корячкина. - СанктПетербург: ГИОРД, 2016. – с.360
3. «Молодой ученый» международный научный журнал. №23 (365) 2021 г с. 41
4. Экспертиза мучных кондитерских изделий\Качество и безопасность. Т.В.Рензеева, И.Ю.Резниченко, Т.В.Савенкова, В.М.Позняковский. -2021 г. с.87.

ПРОЕКТИРОВАНИЕ СТОЛОВОЙ В КОЛЛЕДЖЕ С ВНЕДРЕНИЕМ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Джесов Султан, студент 1-го курса, КГКП
«Житикаринский политехнический колледж»

Научный руководитель: Жукова Диана Нурболовна, преподаватель специальных дисциплин

Актуальность: проектирование столовой связано со строительством образовательного учреждения, согласно СНиП РК 3.02-02-2009 и Санитарных правил "Санитарно-эпидемиологические требования к объектам образования". Столовая является неотъемлемой частью колледжа. Обучающийся находясь в колледже, нуждается в горячем питании для восполнения энергии и всех веществ, необходимых для роста и развития ребенка.

Проблема: в настоящее время организация питания не доработана. Имеются такие недостатки как: нет общей структуры оплаты; недостаток современного оборудования; из-за долговременной раздачи, дети едят холодную еду.

Цель работы: проектирование столовой в колледже города Житикара и внедрение современных технологии.

Для достижения поставленной цели, необходимо решить ряд задач: обосновать возможность проектирования столовой и эффективность ее работы; рассчитать производственную программу предприятия; определить режим работы и численность работников предприятия; разработать расчетное меню; рассчитать и подобрать оборудование, необходимое для эффективности работы; рассчитать площадь помещений и произвести компоновку помещений предприятия.

В работе рассмотрена характеристика столовой колледжа, место для строительства, ассортимент блюд, режим работы, организация производства, организация труда, проводился расчет загрузки зала за определенный час и за весь день, расчет всех производственных помещений и бытовых. Применение всех эпидемиологических требований. Разработано меню для преподавателей и обучающихся. Подбранно и внедрено современное оборудование такие как «thermomix», «kenwood» для эффективности работы. При работе над проектом были учтены санитарные нормы и правила, подходящие для данного возраста обучающихся и правила техники безопасности и охраны труда.

Результаты исследования: в целях улучшения качества питания и обслуживания столовой колледжа был проведён социологический опрос, руководствуясь санитарно-эпидемиологическими нормами. Все обучающиеся с интересом приняли в нем участие. Нужно было ответить на следующие вопросы: всегда ли вы успеваете покушать во время перемены; посещаете ли вы столовую колледжа; съедаете ли вы полноценный обед в столовой; нравится ли вам пища, приготовленная в нашей столовой.

По результатам опроса: 53% обучающихся всегда успевают покушать во время перемены, практически никогда – 19% учащихся; 88 % учащихся каждый день посещают столовую колледжа; всегда съедают полноценный обед 50%

учащихся; большинству обучающихся нравится пища, приготовленная в столовой (70%), 20% считают, что она не всегда соответствует их вкусу, 3% опрошенных вообще не нравится вкус и качество приготовленной пищи.

Выводы: в данной работе разработан проект столовой колледжа на 200 мест. Столовая колледжа играет важнейшую роль в образовании, так как студент нуждается в пополнении питательных веществ и необходимых для восстановления после умственных и физических нагрузок элементов. В ходе работы были изучены возможность проектирования предприятия и эффективность её работы.

Внедрено современное оборудование во все цеха, входящие в столовую колледжа для сокращения времени подготовки мучных и кондитерских изделий, а также приготовления салатов и различных блюд. Благодаря этим новшествам позволяют увеличить производительность столовой: «kenwood», «thermomix».

Было разработано технико-экономическое обоснование проектируемой столовой колледжа технико-экономическое обоснование включает в себя выбор места проектирования, описание экстерьера и интерьера, состав помещений и организация труда производства. Было рассчитано и подобрано технологическое оборудование, необходимое для эффективной работы предприятия. Были рассчитаны площади помещений.

Литература

1. Закон Республики Казахстан № 319-III от 27.07.2007 г. «Об образовании» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://kodeksy.kz/ka/ob_obrazovani.htm
2. ГОСТ 19605-74 «Организация труда. Основные понятия. Термины и определения».
3. ГОСТ 31987-2012 Услуги общественного питания. Технологические документы на продукцию общественного питания. Общие требования к оформлению, построению и содержанию
4. ГОСТ 32692-2014 «Услуги общественного питания. Общие требования к методам и формам обслуживания на предприятиях общественного питания».
5. ГОСТ Р 31985-2013 «Услуги общественного питания. Термины и определения».

ҚЫМЫЗ – ШИПАЛЫ СУСЫН

Жакупов Жанайдар Нурланович, 2-курс, Қостанай автомобиль көлігі колледжі
Ғылыми жетекші: Шәкірова Тұрсынқұл Жолдыбайқызы, қазақ тілі мен әдебиеті
пәні мұғалімі.

Өзектілігі: Қымыз – халқымыздың ғасырлар бойы үздіксіз пайдаланып келе жатқан ұлттық сусын туралы түсінік беру. Ол тек тағам ғана емес, сонымен қатар халықтың қасиетін, дәулетін, салтанатын, байлығын, мырзалығын, дастархан берекесін білдіретін ырыс белгісі екенін дәріптеу. Ұлттық тағам – ұлы тағам. Ата –бабаларымыздан мұра боп қалған осындай

ұлттық тағамдарымыз бен сусындарымыз қазіргі уақытта да құндылығын жоғалтқан емес. Осы сусындардың бірі – киелі жылқының сүті қымыз.

Мәселе: Ұлттық тағамдардың ең құрметтісі, дастарқан дәмінің бірі-қымыз жайлы, олардың адам денсаулығына келтіретін емдік шипалы сусын екендігін зерттеп, аймақтық компонент ретінде пайдалану.

Жұмыс мақсаты: Қымыздың адам өміріне тигізетін пайдасын, емдік қасиеттерін зерттеу.

Міндеттері: Тақырыпты талдау, материалдар жинау, ізденіс жұмыстарын жүргізу, ғылыми жетекшімен байланыстыру.

Біздің зерттеу жұмысымыздың тақырыбы «Қымыз –шипалы сусын» деп аталады. Ұлттық тағамымыз қымыздың емдік қасиетіне қызығушылық танытып, оны зерттеу туралы ниет туындады. Ұлттық тағам – ұлы тағам. Қымыз – қазақ халқының ұлттық тағамдарының ішіндегі ең құрметті дастарқан дәмінің бірі. Ата –бабаларымыздан мұра боп қалған осындай ұлттық тағамдарымыз бен сусындарымыз, яғни ұлттық өнімдерімізді білу оқушылардың міндеті.

Қымыздың атам заманнан бергі өзіне тән ыдысының бірі — қазақтың қара сабасы тек қана жылқы терісінен тігіледі. Бұл бұдан бірнеше ғасыр бұрын, көшпелі дәуірде игерілген ыдыс болса керек. Сабаға ашытқан қымыз бір жағынан сүйкімді, дәмді болса, екінші жағынан көші-қон жағдайында алып жүруге өте қолайлы. Қымыздың сапасы ең алдымен ұйытқыдан басталады. Қазіргі кезде қымыздың микрофлоры құрғақ түрде жақсы сақталады. Қымыздық ұйытқы ретінде көктемде, қымыздық мезгілдің басында ұйытқы қолданылады. Ұйытқыны күзде дайындау үшін қымызды бірнеше тәулікке қалдырады және ол екіге – жоғарғы мөлдір және төменгі ірімшіктік қабатқа бөледі. Бұл тұнбаны селдір матада сығып алады да, күнге кептіреді және келесі маусымға (мамыр) дейін жабық ыдыста, салқын жерде сақтайды. 1 литр қымызда 20 г қоректік ақуыз бар, ол орташа қондылықтағы сиырдың 100 г етіне тең келеді. Ақуыз казеин, альбуминдер, глобулиндер сияқты негізгі үш түрге бөлінеді, олардың әрқайсысы одан әрі бірнеше фракцияларға тарамдалады. Бие сүтінде 40% ақуыз еритін болып келеді. Бие сүтінде және қымызда адамның денсаулығына керекті барлық дәрумендер бар. Әсіресе ол А, С және D дәрумендеріне бай. Бір литр қымыз құрамында 200-260 мг С дәрумені бар.

Қымыздың құрамында мынадай минералдық заттар бар: кальций тотығы 48%, магний тотығы -3,4%, фосфордың бес тотығы-21,3%, хлор -7,5%.

Қымызды ашытқанда, бие сүтіндегі лактоза ұшпалы көмір қышқылына және спиртке айналады.

Сауылатын биелердің бөлінуі

Қымыз қазақ халқының ұлттық тағамдарының ішіндегі ең құрметті дастарқан дәмінің бірі. Ол тек қана бие сүтінен ашытылады. Әдетте сауылатын биелер сақа бие, қулық бие, қысырақ бие деп үшке бөлінеді.

Сақа бие — бірнеше құлындаған, бұрыннан сауылып келген бие.

Қулық — құнажын немесе дөнежін жасында алғаш құлындаған бие. Ал **қысырақ бие** деп, өткен жылы кейбір себептермен қысыр қалған, құлын орнына

тайы (былтырғы құлыны) еміп жүрген биелерді айтады. Биыл құлындамағанмен тайы еміп жүргендіктен ондай биелер сауыла береді.

Қымыздың түрлері

Көктем туып, құлындаған бие байланып, сауылады. Биенің ашымаған сүтін саумал дейді. Оған арнайы ашытқы қосылып, екі-үш күннен кейін ашиды. Алғашқы қымызды үй иесі өзі ішпейді, дәстүр бойынша үлкендерін шақырып, ауыз тигізіп, батасын алады. Мұны қымызмұрындық дейді. Қымыз дайындау шеберлігіне, сүттің тегіне, уақыт мезгіліне қарай бірнеше түрге бөлінеді. Осыған орай оның аталуы да алуан түрлі: **Уыз қымыз** — биені алғаш байлағанда ашытылатын қымыз. Мұны бие бау деп те атайды.

Бал қымыз — әбден пісілген және бойына жылқының не қойдың майы сіңген бапты жұмсақ қымыз. Мұндай қымыздың өңі әдеттегі қымыздан көрі сары әрі қою болады.

Бесті қымыз — төрт түн асып, ашуы мейлінше жеткен қымыз.

Дөнен қымыз — үш түнегеннен кейін қотарылатын, мейлінше ашуы жеткен қымыз.

Жуас қымыз — үстіне саумал қосып жұмсартылған қымыз. Қымыз аса ашып кеткенше ішуге қолайлы болу үшін осылай істейді.

Құнан қымыз — екі түнегеннен кейін ғана қотарылатын қымыз. Бұл түнеме қымызға қарағанда күшті болады.

Қысырақ қымыз — бірінші рет құлындаған қулық биенің сүтінен ашытылатын қымыз. Қулық биенің сүті жылда сауылып жүрген сары қарын мама биелердің сүтіне қарағанда әлдеқайда қуатты болады. Бұны ту қымыз деп те атайды.

Қысырдың қымызы — бие ағытылып кеткеннен кейін, жем, шөбі дайын адамдар қысыр биелерді іріктеп алып қалып, қыстай қолда ұстап сауады. Сондықтан оны қысырдың қымызы дейді.

Сары қымыз — шөп пісіп, биенің сүті қойылған кезде ашылатын қымыз. Бұл жазды күнгі қымызға қарағанда қою әрі өңі сары болады.

Сірге жияр қымыз — бие ағытылар кездегі ең соңғы қымыз. Бие алғаш байланып, уыз қымыз ішерде бір той болса, бие ағытылып, сірге жияр қымызды ішерде тағы бір той болады.

Түнеме қымыз — ескі қымыздың үстіне саумал құйылып, келесі күні қотарылған қымыз.

Қымыздың бабы пісу мен сапыруға байланысты. Жиі-жиі піскен қымыздың дәмі кіре береді. Ал, пісуі жетпеген қымыз ірімтіктеніп, суы бір бөлек, тұнбасы бір бөлек болып, бұзылып, сапасын жояды. Көбірек пісілсе тіпті күшті деген қымыздың өзі жұмсап, ішуге сүйкімді бола береді. Бал татыған барқыт қымыз осындай баппен дәмді.

Зерттеу нәтижелері: Іздену нәтижесінде қымыздың денсаулық-қа пайдалы екенін, әртүрлі ауруларға емдік қасиеті бар екенін білеміз. Қандай сусынды жақсы көресің? – десе, көп бала кола, пепси, спрайтты атайды. Ал мен қымызды, шұбатты ұнатамын. Осы жұмысым арқылы оны дәлелдегім келеді.

Қорытындылар: Қымыз организмге жан-жақты әсер етеді. Ол ас қорту органдарының, жүрек-қан тамырлары аппаратының, жүйке системасы мен

басқа органдардың қызметін жақсартады. Оқушылармен ұстаздар арасында сауалнама өткіздік. Нәтижесінде оқушылар қымыз 20% ,Coco-cola -30% , Pepsi-cola-35% , минералды сусындар 15%, ұстаздар қымыз 25% ,Coco-cola -20%, Pepsi-cola-20% , минералды сусындар 35 % -ы ішеді. Қымыз — шипалы әрі жұғымды сусын. Сапы қымыз — дертке шипа, денеге күш. Қымыз – ауруға ем, сауға қуат. Қымыздың денсаулыққа тигізер пайдасын айтып тауыса алмайсың. Қымыз құрамында «С» дәрумені мол, сиыр сүтімен салыстырғанда он есе көп. Оның емдік қасиеттері, әсіресе құрт ауруын емдеу қасиеті жоғары. Оның адам ағзасын әлсірететін созылмалы ауруларға қарсы күресетін артықшылығын да айта кеткен жөн. Дәрігерлер қымызды безгек ауруына және жөтелге қарсы ішуге ұсыныс жасайды. Қымызбен емделгенде қан құрамындағы гемоглобин эритроцит көбейеді. Тамырдың соғуы жиілеп, қан айналымы жылдамдайды.

Әдебиет

1. Қазақша энциклопедия.
2. Қ.Бозымов “Жылқы және түйе шаруашылығы”.
3. Қ.Дүйсенбаев, З.Сейітов, Ә.Хасенов “Қымыз”.
4. Кенжеахметұлы С.Қазақтың дарқан дастарқаны, Алматыкітап, 2007 ж.
5. Қ.Бозымов «Жылқы және түйе шаруашылығы» Алматы «Қайнар», 1993 ж.

РАЗРАБОТКА РЕЦЕПТУРЫ ХЛЕБА С УЧЕТОМ РЕОЛОГИЧЕСКИХ СВОЙСТВ ТЕСТА

Жук Максим, Жуйкова Василина, студенты 3 курса,
КГКП «Костанайский политехнический высший колледж»
Научные руководители: Риженко Екатерина Терентьевна,
Сагандыкова Жанаргуль Бисимбаевна, Ахметова Гульнара Байдавлетовна,
преподаватели специальных дисциплин

Актуальность. В стране, особенно в северных регионах с рискованным земледелием из-за континентального климата, выращиваются значительные объемы зерновых культур. Успех урожая сильно зависит от погодных условий, требует точного расчета времени посева, контроля влажности почвы, учета температурного режима и многих других факторов. Часто в период уборки возникают дожди и заморозки, а также необходимо учитывать истощение почв и обновление семенного фонда. Эти условия делают качество и количество зерна, поступающего на переработку, нестабильным, каждый сезон имеет свои особенности. Для обеспечения стабильного качества муки и производства высококачественной хлебной продукции необходимо использование ферментов.

Проблема. Содержание проросшего зерна может быть значительно повышено в результате неблагоприятных погодных условий и недостаточных мер по сохранению урожая. Некоторые факторы, влияющие на содержание проросшего зерна, включают: высокая влажность: если зерно остается на поле или хранится в условиях высокой влажности, увеличивается риск прорастания. Это особенно верно для пшеницы, которая имеет потенциал к прорастанию,

если находится во влажной среде; дожди во время уборки урожая: выпадение дождя во время уборки урожая может привести к увлажнению зерна и созданию благоприятной среды для прорастания; длительное хранение: даже после уборки урожая, если зерно длительное время хранится в условиях, приближенных к оптимальным для прорастания, вероятность прорастания значительно возрастает; повышенная температура: высокие температуры могут способствовать быстрому прорастанию зерна; содержание большого количества проросшего зерна, отрицательно влияет на хлебопекарные достоинства зерна.

Цель работы. Исследование возможности использования зерна пониженного качества для производства муки путем применения ферментов, изучение современных приборов для определения реологических свойств теста, разработки рецептуры и анализ выпеченных образцов хлеба.

Задачи. Изучение влияния ферментных препаратов на хлебопекарные качества муки;

изучение прибора для определения хлебопекарных свойств муки на приборе числа падения ПЧП; изучение приборов для определения реологических свойств теста: фаринографа, эстенсографа; проведение экспериментальной части физико-химических и реологических показателей; разработка рецептуры хлеба; проведение пробной выпечки хлеба.

Объектом исследования является мука, изготовленная из зерна пшеницы с высоким содержанием проросшего зерна. Предметом исследования является повышение хлебопекарных свойств муки. Применены следующие методы исследования: монографический, аналитический, лабораторный.

В ходе научной работы мы изучили реологическое оборудование и оборудование для физико-химической оценки качества зерна. Прежде чем определить число падения у зерна пшеницы мы определили засоренность, устанавливали содержание проросших зерен и определили его влажность.

По счетчику на приборе ПЧП-3 определяют число падения – время в секундах с момента погружения пробирки с суспензией в водяную баню до момента полного опускания шток-мешалки. Через 60 с шток-мешалка автоматически останавливается в верхнем положении, после чего начинается ее свободное падение. После полного опускания шток-мешалок счетчик автоматически останавливается.

Определили число падения на приборе ПЧП-3 (фото 1), число падения первой пробы составило 60 секунд, второй пробы составило 66 секунд. Среднеарифметическое значение составило 63 секунд. По числу падения пшеницу относят к одной из групп: пониженная амилазная активность – 300 с и более; нормальная – 200 - 250 с; высокая – 150 с и ниже.

Разработка рецептуры хлеба: мука: 100%; вода: 60-70% от массы муки (в данном случае возьмем 65%); соль: 1.8-2.2% от массы муки (в данном случае возьмем 2%); дрожжи: 1-2% от массы муки (в данном случае возьмем 1,5%).

Этапы приготовления хлеба: все ингредиенты смешиваются в тесто и замешиваются до получения однородной массы; тесто формуется в форму для хлеба и оставляется на подъем в теплом месте на примерно 60-90 минут, пока

оно не увеличится в объеме примерно в два раза. Затем выпекается в духовке при температуре около 200°C в течение 30-40 минут или до золотисто-коричневого цвета; после выпечки хлеб остывает на решетке перед подачей.

Это основной процесс разработки рецептуры и приготовления хлеба. Рецептура может варьироваться в зависимости от предпочтений и условий производства.

Анализ реологических свойств на приборе фаринограф. Полученная кривая вязкости отражает изменения текучести теста в зависимости от времени. Эти данные анализируются для определения ключевых параметров, таких как время приготовления теста, начальная и максимальная вязкость, что позволяет оценить качество муки и ее пригодность для конкретного производства.

Повышенное содержание ферментов альфаамилазы снижает вязкость теста, что влияет на формоустойчивость теста при расстойке и выпечки.

На приборе Экстенсограф было установлено, что вследствие добавления улучшителей произошли положительные изменения: поднялась энергия, увеличилось сопротивление, сократилась эластичность, тесто стало крепче. Выпеченный хлеб получается с высоким объемом, с хорошей формоустойчивостью, газообразующей и газудерживающей способностью.

Определение хлебопекарных свойств пшеничной муки всех образцов проверяли методом пробной выпечки. Контрольный образец без улучшителей и исследуемый образец с добавлением в него улучшителей Kazenzym 26007 Kazelco. Все компоненты по рецепту (муку, дрожжи, соль, воду и улучшитель) поместили в хлебопекарную печь и задали режим: замес теста, расстойка тестовой заготовки и выпечка хлеба на 3,5 часа. Выпечку проводили в хлебопекарной печи при температуре 220-230 °C в течении 30 минут. Оценку качества готового хлеба проводили через 4 ч после выпечки.

Результаты исследования. Хлебопекарные свойства муки из проросшего зерна. Пути улучшения качества хлеба. При неблагоприятных погодных условиях - повышенной влажности (дожди) зерно подвергается прорастанию, что приводит к ухудшению его хлебопекарных свойств. Основные биохимические изменения в прорастающем зерне - повышение активности ферментов, прежде всего амилазных, и особенно α -амилазы.

При прорастании зерна увеличивается содержание продуктов гидролиза крахмала - декстринов и сахаров, уменьшается содержание крахмала, а также его «стойкость» в процессе клейстеризации. Температура клейстеризации сдвигается в сторону ее снижения.

Выводы. Качество хлеба из пшеничной муки из проросшего зерна или с примесью проросшего зерна, неудовлетворительное: мякиш липкий, пониженной эластичности, темный по цвету, сладковатый ("солodelый") по вкусу, окраска корки красновато-бурая.

Для улучшения качества хлеба из пшеничной муки из проросшего зерна необходимо: составление помольных смесей зерна с конечной низкой активностью α -амилазы; сушка на стадии послеуборочной обработки; повышение кислотности полуфабрикатов путем применения опары, теста

предыдущего приготовления, заквасок, жидких дрожжей, кислотосодержащих добавок-улучшителей (Kazenzym 26007, Kazelco и др.); аскорбиновой кислоты; комплексных хлебопекарных улучшителей.

Результаты исследований могут быть использованы для улучшения рецептур и технологических процессов хлебопечения. Например, оптимальные параметры замеса теста могут быть настроены для достижения желаемой текстуры, структуры и объема хлеба. Анализ реологических данных также может помочь предсказать поведение теста при различных условиях производства, что является ключевым фактором для стабильного и высококачественного производства хлеба.

Литература

1. Ауэрман, Л.Я. Технология хлебопекарного производства /Л.Я. Ауэрман// Профессия.-2005.
2. Бутковский, В.А. Современная техника и технология производства муки/ В.А. Бутковский// ДеЛипринт.-2006.
3. Егоров, Г.А. Технология муки. Технология крупы /Г.А. Егоров// Колос.-2005.
4. Казаков, Е.Д. Биохимия зерна и продуктов его переработки /Е.Д. Казаков// Колос.-1980.

РАЗРАБОТКА ТЕХНОЛОГИИ ПРИГОТОВЛЕНИЯ ХЛЕБА ИЗ НУТОВОЙ МУКИ БЕЗ ГЛЮТЕНА

Жданова Камилла, Бобкова Анастасия, студентки 3 курса
КПВК «Костанайский политехнический высший колледж»

Научный руководитель: Бондарева Нина Леонидовна,
преподаватель специальных дисциплин

Актуальность: в последние годы все больше людей во всем мире отказываются от употребления хлеба из пшеничной муки из-за наличия в ней глютена. Глютен - это белок, который содержится в пшенице, ржи и ячмене. Он может вызывать различные заболевания, в том числе целиакию, глютенозную энтеропатию, непереносимость глютена и другие. В связи с этим растет спрос на хлеб без глютена. Таким образом, актуальность данной темы обусловлена не только медицинскими аспектами, связанными с потребительским здоровьем, но и общественным трендом к разнообразию и инновациям в пищевой промышленности. Разработка новой технологии приготовления хлеба без глютена из нутовой муки представляет собой перспективный шаг в направлении улучшения качества питания и расширения рынка здоровых продуктов.

Проблема: однако, хлеб из безглютеновой муки часто имеет нехарактерный вкус и аромат, а также плохо сохраняет форму.

Цель работы: разработать эффективную технологию приготовления хлеба без глютена на основе нутовой муки с улучшенными органолептическими и функциональными характеристиками, который бы

удовлетворял требованиям здорового и диетического питания, при этом сохраняя приемлемые характеристики вкуса и текстуры.

Задачи: изучить теоретические основы производства хлеба из нутовой муки без глютена;

- провести экспериментальную работу по разработке технологии приготовления хлеба из нутовой муки без глютена;
- оценить качество разработанного продукта;
- посредством выполнения этих задач, мы хотим предоставить альтернативу традиционному хлебу с глютеном;

Анализ перспектив развития:

- исследовать возможности дальнейшего улучшения технологии и расширения ассортимента продукции;
- определить новые направления исследований в области безглютенового хлебопечения.

Реализация данных задач позволит достичь поставленной цели и создать инновационную технологию, отвечающую требованиям здорового питания и потребностям группы потребителей, избегающих глютен в своей диете.

Во всем мире растет спрос на хлеб без глютена. Это связано с тем, что все больше людей имеют проблемы с непереносимостью глютена, или целиакией. Целиакия - это аутоиммунное заболевание, которое возникает при употреблении глютена. При целиакии глютен повреждает слизистую оболочку тонкого кишечника, что приводит к нарушению пищеварения и всасывания питательных веществ.

Полезность нутовой муки. Нутовая мука является хорошим источником белка, клетчатки, витаминов и минералов. Она имеет нейтральный вкус и хорошо сочетается с различными ингредиентами. Хлеб из нутовой муки без глютена имеет ряд преимуществ перед хлебом из пшеничной муки: он более питателен и содержит больше белка, имеет низкий гликемический индекс.

Перспективы развития рынка хлеба без глютена. Рынок хлеба без глютена является быстрорастущим сегментом рынка. По прогнозам, к 2025 году объем рынка хлеба без глютена достигнет 28,6 миллиарда долларов США. Это говорит о том, что спрос на хлеб без глютена будет продолжать расти в будущем.

В ходе практической части работы были проведены следующие исследования:

- изучение влияния различных дозировок связующих ингредиентов на структуру и качество хлеба. Для этого были приготовлены образцы хлеба из нутовой муки без глютена с различным содержанием связующих ингредиентов. В качестве связующих ингредиентов использовались ксантановая камедь и гуаровая камедь. Результаты исследования показали, что увеличение дозировки связующих ингредиентов приводит к улучшению структуры хлеба. Хлеб становится более эластичным и не крошится. Однако, чрезмерное увеличение дозировки связующих ингредиентов может привести к ухудшению вкусовых качеств хлеба.

На основании полученных результатов было установлено, что оптимальное соотношение ксантановой камеди и гуаровой камеди составляет 1:1. Дозировка связующих ингредиентов составляет 7 г на 100 г нутовой муки; - изучение влияния различных видов муки без глютена на структуру и качество хлеба. Для этого были приготовлены образцы хлеба из нутовой муки без глютена с добавлением различных видов муки без глютена. В качестве дополнительных ингредиентов использовались следующие виды муки: рисовая, кукурузная мука.

Результаты исследования показали, что добавление различных видов муки без глютена положительно влияет на структуру и качество хлеба. Хлеб становится более мягким и пористым.

На основании полученных результатов было установлено, что наиболее благоприятное влияние на структуру и качество хлеба оказывает добавление рисовой муки. Дозировка рисовой муки составляет 20 г на 100 г нутовой муки; - изучение влияния различных методов выпечки на структуру и качество хлеба. Для этого были приготовлены образцы хлеба из нутовой муки без глютена с использованием различных методов выпечки. В качестве методов выпечки использовались следующие: выпечка в духовке, выпечка в пароконвектомате.

Результаты исследования показали, что выпечка хлеба в пароконвектомате приводит к улучшению структуры хлеба. Хлеб становится более мягким и нежным.

На основании полученных результатов было установлено, что оптимальным методом выпечки хлеба из нутовой муки без глютена является выпечка в пароконвектомате.

После выпечки хлеба, проводилась оценка качества готового изделия по органолептическим показателям. Результаты оценки качества хлеба показали, что разработанные рецептуры хлеба из нутовой муки без глютена соответствуют требованиям безопасности, качества и конкурентоспособности. Он имеет плотную структуру, характерный ореховый вкус и аромат, хорошо сохраняет форму и не крошится.

Выводы: в результате проведенной работы были сделаны следующие выводы: нутовая мука является хорошим сырьем для приготовления хлеба без глютена. Она имеет нейтральный вкус и хорошо сочетается с различными ингредиентами; для приготовления хлеба из нутовой муки без глютена необходимо использовать связующие ингредиенты, которые будут заменять глютен. К таким ингредиентам относятся ксантановая камедь, гуаровая камедь, целлюлоза, бобовая мука и кокосовое молоко.

Разработанные нами рецептуры хлеба из нутовой муки без глютена могут быть использованы в промышленном производстве, а также в домашних условиях. Хлеб из нутовой муки без глютена может быть рекомендован для широкого круга потребителей, в том числе для людей с диабетом, целиакией и другими заболеваниями, связанными с глютеном.

Разработанная технология приготовления хлеба из нутовой муки без глютена является актуальной и имеет потенциал для коммерческого использования.

Литература

1. Бенке Анна: 70 лучших рецептов хлеба без глютена. Полезно, вкусно, просто/ Создано в интеллектуальной издательской системе Ridero, 2018 г.;
2. Войнова Ольга: ремесленный хлеб и здоба на закваске Издательство: Эксмо, 2021 г.;
3. Гайслер Лутц: Основы и рецепты правильного домашнего хлеба Издательство: Манн, Иванов и Фербер, 2021.;
4. Мотина Ася: Безглютеновый хлеб. Идеальные рецепты для тех, кто заботится о своем здоровье Издательство: Эксмо, 2022 г.

ИННОВАЦИОННЫЙ ПОДХОД К РАЗРАБОТКЕ БЛЮД ПО СРЕДСТВАМ МЕТОДИКИ ВКУСОВЫХ СОЧЕТАНИЙ ФУДПЕЙРИНГ

Кожбанов Бахтияр Алматович, студент 3 курса КГКП «Рудненский социально – гуманитарный колледж имени И. Алтынсарина»

Научный руководитель: Упорова Екатерина Юрьевна, мастер производственного обучения и преподаватель специальных дисциплин

Актуальность: Потребители в сфере обслуживания питания с каждым годом становятся все более требовательными. В последнее время увеличилась их заинтересованность в дегустации новых видов блюд. Естественно, что изменения в поварском деле ориентированы на потребительский спрос.

Люди экспериментировали с пищей с незапамятных времен. Но совсем недавно ученые и пищевые эксперты объединили свои силы для определения подлинной силы влияния ароматов продуктов питания, употребляемых нами.

Инновации в сфере питания у потребителей ассоциируются с чем-то современным, необычным, авангардным и передовым. Новшества в сфере питания – это современные технологии, нетрадиционные течения и передовые устройства. Фудпейринг – это инновационное направление в кулинарии, наука, которая основана на сочетании разных продуктов, которые обладают общим вкусовым компонентом.

Родоначальником фудпейринга является учёный биоинженер - Бернар Лаусс. На его научных данных был разработан метод создания новых кулинарных сочетаний.

Как когда-то вкус и текстура попали под исследования, также теперь и запах тщательно изучается.

Почему за отправную точку в фудпейринге взят именно запах?

Невозможно говорить о вкусе, забыв при этом про аромат.

Принципы инновационного течения фудпейринг – это то, что при поглощении еды у человека включаются такие функции как обоняние, вкус и зрение. При этом обоняние является важнейшей составляющей процесса еды, так как оно определяет 80% наших вкусовых ощущений, а значит и является основной составляющей метода фудпейринга.

Метод фудпейринг открывает для повара целый мир всевозможных комбинаций, дает вдохновение для творчества и создания новых кулинарных шедевров у которых необычные вкусовые комбинации.

Благодаря этому методу открывается возможность выйти за пределы привычной культуры в поварском деле, а также создавать новые и необычные блюда.

Проблема: Инновационное направление в кулинарии имеет свою теоретическую основу для внедрения новых сочетаний продуктов при приготовлении блюд и закусок на предприятиях общественного питания.

Цель: изучение теоретических основ методики Foodpairing и разработка инновационных подходов к производству блюд с ее использованием.

Задачи:

- Ознакомиться с инновационной технологией фудпейринг, ее методами, целями и задачами
- Найти рестораны и кафе, которые используют эту технологию при приготовлении блюд
- Разработать блюдо согласно методике фудпейринг, отработать технологический процесс приготовления этих блюд и составить технологические карты на них.

Теоретическая часть: У химического соединения появляется запах при выполнении двух главных условий, когда оно летучее, так как оно должно попасть в обонятельную систему в верхней части носа, а его концентрация должна быть высокой, что позволяет ему взаимодействовать с обонятельными рецепторами.

Ключевые ароматизаторы определяют сравнивая их концентрации ароматических веществ с обонятельным порогом. Ключевым считается соединение, которое присутствует в продукте в концентрации выше, чем обонятельный порог этого соединения.

Возьмем к примеру огурец, он содержит более двух десятков различных ароматических соединений. Но на самом деле для создания запаха огурца имеют важность лишь пара ароматов.

Результаты исследования: Для реализации поставленной цели необходимо создать условия для проведения эксперимента, разработать и приготовить сочетания ароматических пар, с помощью независимых экспертов оценить их совместимость и сравнить полученные результаты с гипотезой науки о сочетании ароматов.

Первым этапом проведенных исследований был подбор предположительной вкусовой сочетаемости посредством анкетирования контрольной группы. В семинаре приняли участие 20 человек, из которых: 6 – студенты 2–3 курсов, 9 – сотрудники предприятий общественного питания, 5 – представители других профессий. Им было предложено оценить ароматическую и вкусовую сочетаемость предоставленных нами продуктов по шкале от одного до пяти, где 5 – «очень нравится», 1 – «абсолютно не нравится»

Кроме того, перед дегустацией участникам было предложено упорядочить пары ингредиентов по предполагаемой вкусовой приемлемости, от самого привлекательного до неаппетитного. Также участники были предупреждены о необходимости употребления минеральной воды между дегустациями пар сочетаний, чтобы ароматы и вкусы образцов не смешивались. По окончании дегустации, которая проходила 90 минут, и после сдачи результатов участникам было предложено обменяться впечатлениями, а также выразить свое отношение к новой концепции, называющейся фудпейринг.

В устной части семинара участники выразили своё крайнее удивление по поводу сочетаемости кофе, моркови и кокоса. 90 % участников признались, что до участия в семинаре считали, что методика Foodpairing ошибочна и не несет в себе никакого практического применения. Но результаты эксперимента поспособствовали изменению их мнения.

Следующим этапом исследования была разработка блюд в соответствии с вкусовой и ароматической сочетаемостью продуктов. Для реализации поставленной цели были разработаны блюда из ароматически сочетающихся продуктов, составлена нормативная документация и изучены их органолептические показатели, пищевая и энергетическая ценность. Исходя из результатов экспериментальных исследований и общепринятых норм, нами были разработаны следующие блюда: блюдо № 1 «Парфе из свеклы», блюдо № 2 «Морковные палочки в панировке из кофе с кокосовой стружкой, жареные во фритюре».

Вывод: Анализ инновационной технологии фудпейринг показал, что сформировался он совсем недавно и является синтезом поварского дела и науки. На основе анализа можно сделать вывод об актуальности научного подхода к сочетанию ароматов, как инновационного метода создания новой кулинарной продукции.

Проведенные исследования подтвердили, что широко обсуждаемая гипотеза о сочетании продуктов по ключевым ароматическим компонентам, способствуют скорому вхождению данной методики в оборот предприятий общественного питания нашего региона. Кроме того, использование технологии фудпейринг позволяет привлечь большее количество потребителей за счет ее специфичности и необычности, что, несомненно, положительно скажется на работе предприятий общественного питания.

Литература

1. Бернар Лаусс. Процесс фудпейринга начинается с анализа ароматических составляющих продуктов // ХлебСоль. – 2013. – № 1. [Электронный ресурс]: URL: <http://www.breadsalt.ru/articles/3091/>
2. Foodpairing деревья, находим самые гармоничные пары ингредиентов. [Электронный ресурс]: URL: <http://surfingbird.ru/surf/dnOj1eVc8#.VQsugo6sVY0>
3. Невидимые пары продуктов на основе науки. [Электронный ресурс]: URL: <https://www.foodpairing.com/en/science-behind>
4. С.В.Долгополова Новые кулинарные технологии.-М.:ЗАО «Издательский дом» Ресторанные ведомости», 2005;

5.Иновации в сфере услуг[Электронный ресурс].- Режим доступа:<http://moyuniver/net/innovacii-v-sfere-uslug-obshhestvennogo-pitaniya/>, свободный;

ШАЙДЫҢ АҒЗАҒА ӘСЕРІ

Қорғанбекова Жібек, II-курс. «Мейірбике» жоғары медициналық колледжі.
Ғылыми жетекшісі: Әріпшеева Жанерке Романқызы, биология пәні мұғалімі.

Жұмыстың өзектілігі: Сусын туралы пайдалы да, қажетті тарихи және ғылыми сипаттағы деректерді енгізе отырып, табиғат шайдың кішкентай жапырақшаларынан химиялық заттардың қоймасын жасағанын анықтай келе, адам организміне пайдалы және зиянды әсерлеріне зерттеу жүргізу.

Мәселе: Бұл жұмыста әр түрлі елдің шай өсірушелері, дақыл тарихын зерттеушілері, дәрігерлері, ежелгі халық тұрмысына тұтынған заттарды жинаушы коллекционерлері, байырғы заманның көне рәсімдерін ұстанушылардың шай туралы жазылған материалдарын жинақтай отырып, ең ежелгі сусын туралы осы заман адамдарының көзқарасын салыстырылып, шайдың пайдасы және зияны туралы деректермен дәлелденген еңбек болып табылады.

Жұмыс мақсаты: : Әлемдегі және біздің елімізде шай нарығының қазіргі жай-күйін анықтау. Қазіргі заманғы шай ассортиментінің классификациясын анықтап мінездеме беру.

Жұмыстың міндеттері:

- Зерттеу тақырыбын табу, әдебиеттермен танысу және материалдар жинақтау;
- Экспериментті жобалау;
- Жинақталған материалды сұрыптап, негізгі мақсатты ашуға жұмыстану;
- Эксперимент жасап, жұмысты жүйелеу, рәсімдеу, қорытындылау, жазу.

Мәтін: Қытайлықтардың аңызы бойынша, Дарма есімді үнді ханзадаларының бірі Буддаға табынады екен. Ол бүкіл қытайды осы дінге енгізуге құмартыпты. Бұл үшін ол күндіз-түні тынбай, көз ілмей еңбек етуге тиісті болыпты. Бірақ, бір күні байқамай көзі ілініп кетіпті. Соған күйінген ол кірпіктерін кесіп алып, анадай жерге лақтырып жіберсе, кірпіктері сол сәтінде бұтаға айналып кетеді. Осы бұтаның жапырағын аузына салып, дәмін алып көрсе шаршағаны басылып ханзаданың ұйқысы қашады. Бір қызығы шай мен кірпік сөзі қытай иероглифінде бір таңбамен белгіленеді. Бізге жақсы таныс байха шайы да осы аңызбен сабақтасып жатыр. Шай қорабының сыртындағы байха «Бай-хо» сөзбе-сөз «ақ кірпік» деп аударылады. Қытайлар шай жапырағының төменгі жағындағы ашық түсті мүк секілді талшықтарды солай атайды. Олардың санына қарай шайдың сапасы анықталады. Ертеде қазақтар осы шайды «аққұйрық» деп атаған екен. Қазір Қытай дүниежүзі нарығына шай өндіріп, сатудан соңғы орындарда қалды. Франция үшін шарап қандай тарихи, әлеуметтік-экономикалық маңызы болса шай өндіру қытайларға сонша

маңызды. Қытайлар көк шай өндіруден қазір де ешкімге дес бермейді. 150 жыл бұрын ағылшындар шайды қытайлардан сатып алып келді.

Зерттеу нәтижелері: Шайдағы бояудың мөлшері қалташада қапталған шайдың ішіндегі бояуды анықтау. Құрал-жабдықтар: қалташадағы шай, 30 химиялық стакан, қайнатуға арналған 10 ыдыс, таразы, лимон, тазартылған су. Әдісі: қалташадағы шайдың ішіндегі бояғышты анықтау. Қалташада қапталған шайдан бояуды анықтау. 10 контейнерге 1 қалташадағы шайды 5 минут қайнатамыз (100 мл қайнаған суға), кейін қалташаны алып, 2 химиялық стаканға 50 мл шайды құямыз. 1 химиялық стаканға 2 г лимон тілімін салып, 10 минуттан кейін лимон салынған шайға дейінгі және кейінгі түсін салыстырамыз.

Қорытындылар: Шай –бұл отбасының жылу сүйетін өсімдіктерінің бір түрі. «Шай» сөзін Қытай тілінен аударғанда «жас жапырақ» деген мағынаны білдіреді, өйткені ең үздік шай әлі гүлденбеген жас жапырақтардан жасалады. Шай шығру тәсілі бойынша жапырақты өңдеу әдісіне сәйкес өндірістің орны бойынша ерекшеленеді. Шай жапырағының химиялық құрамы күрделі және 300-ге жуық компоненттері бар.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ғаламтор материалдары: АСТАНА. Қаз Ақпарат;Сауле Диханбаева
2. Тамақ өнімдерінің технологиясы : оқу құрал / Айтбек Қалиевич Какимов, Нурлан Оразханович Тусипов, Аман Еренғалиевич Еренғалиев, Сергей Львович Масленников. – Семей : Шәкәрім атын. СМУ, 2008. – 204 б. ; 20 см. 500 дана. – ISBN 9965-887-34-9.
3. Валеология : оқу құрал / Әділханов Әлмұхамед Сәрсенбаевич, Жаңабердиева Күлзифа Әбілқасымовна, Брусенко Зора Григорьевна. – Алматы: Алматы кітап. ААҚ, 2004. -134 б. 20 см. – 10 000 дана. ISBN 9965 – 24 -247.]
4. «Экология в мастерских». Белова Н.И., Наумова Н.Н.
5. Журнал «Биология мектепте», № 3,2001 г.

БАЛАМАЛЫ ЕТ ӨНДІРІСІНІҢ ПАЙДАСЫ

Копеева Жұлдызай, 1 курс, №2 Алматы мемлекеттік гуманитарлық - педагогикалық колледжі

Ғылыми жетекші: Адырбекова Алия Демеуовна,
география пәні мұғалімі, педагогика ғылымдарының магистрі

Өзектілігі: Тамақ өнеркәсібі ел экономикасының негізгі жетекші саласының бірі, қоғамдық өндірісті индустрияландыруда шешуші факторы ретінде қызмет атқарады. Тамақ өнеркәсібінің өзгешелігі азық – түлік нарығына байланысты өнімге деген сұраныс тұрақты болып табылады. Жер бетінде халық саны белсенді түрде көбейіп, 2050 жылға қарай қарқынды ет пен сүтті тұтынатын болса, азық-түлікке деген сұраныс 60%-ға артып, азық-түлік дағдарысы басталары сөзсіз. Ғаламдық экологиялық проблеманың бірі климаттың өзгеріп, топырақтың тозуын ескерсек, мал шаруашылығы жеткілікті табиғи етпен және азық-түлікпен қамтамасыз ету қиынға соғады. Соңғы

жылдары баламалы ет өндірісі заманауи технологиялық азық - түлік рационна қосылған. Мысылы, 2020 жылы 2 желтоқсанында Сингапур, 2023 жылдың маусымында АҚШ баламалы етті сатылымға шығаруға рұқсат берді.

Осыған орай, дүниежүзіндегі баламалы ет өсіру нәруыз көздеріне қызығушылықтың артып келе жатқанын ескере отырып, Қазақстанда мәдени баламалы ет зертханасын іске қосу ұтымды бастама болуын ұсынамын.

Мәселе: Қазақстанда ет өнімдерінің нарығы Кеңес Одағы кезіндегі нарықтан ерекшеленеді. Қазақстанда етті тұтыну көлемі ішкі ет өндіру көлемінен жоғары. Қазақстанда жан басына шаққанда ет көлемі жылына орташа есеппен 44кг келеді, ал дамыған елдерде жан басына жылына 87кг ет тұтынады. Сондықтан баламалы ет өндірісі, мәселелерді шешудегі ең тиімді жол болып табылады.

Жұмыстың мақсаты: Баламалы ет өндірісі маңыздылығы мен өзектілігін зерттей отырып, оның тиімділігін анықтау. Қазақстанда балама ет өндірісі мәселесін қарастыруды ұсыну.

Міндеттері:

- Баламалы ет өндірісінде қолданылатын қазіргі заманауи технологиялар мен әдістемелерге шолу ;
- Табиғи еттен артықшылығы мен кемшіліктеріне талдау жасау;
- Ет жасушаларын өсіруде тіндік инженерия тәсілдерінің, биореакторлық жүйелерде бұлшықеттерді, майларды және басқа ұлпа компоненттерін *in vitro* (латынша "әйнек ішінде") өсіру үшін қолданылатын тіректерге негізделген әдістердің аспектілерін қарастыру;

Баламалы ет - (зертханада өсірілген ет, мәдени ет немесе жасуша негізіндегі ет ретінде белгілі) азық-түлік өндірісінің болашағын өзгертуге тез дамып келе жатқан технология. Оны дайындау: жасушаны оқшаулау; биореакторға орналастыру; пролиферация және дифференциация; тін инженериясы; жетілу және жинау деп аталатын кезеңдерден тұрады. Дүниежүзінде шетелдік «Miso Meat», «Memphis Meats», «Aleph Farms», «Blue Nalu» - атты компаниялар мен ғылыми-зерттеу институттары, Гарвард пен Оксфорд университеттерінде өндірісті кеңейту, дәм мен текстураны жақсарту және реттеуші кедергілерді шешу үшін белсенді жұмыс істеуде.

Дәстүрлі ет өндірісі қоршаған ортаға зиян кейбір факторлардың пайда болуына әсер етеді. Мысалы, ормандардың жаппай кесілуі, парниктік газ шығарындыларының көп мөлшерде бөлінуі, жануарлардың ет үшін қырылуы. Әлемде жылына 56-дан 70 млрд-қа дейін малдар ет үшін қырылатыны белгілі болды. Бұл жер шарының тұрғындарынан 8-10 есе көп деген сөз. Табиғи ет - адам денсаулығына қажетті маңызды амин қышқылдары бар толық нәруыздермен химиялық қоректік заттармен қамтамасыз етеді. Ауылшаруашылық тәжірибесіне байланысты табиғи еттің құрамында мал шаруашылығында қолданылатын гормондар мен антибиотиктердің қалдықтары болуы мүмкін, зертханада өсірілетін мәдени етте нағыз нәруыздың көзі болып табылады, өйткені ол жануарлар жасушаларынан өндіріледі. Протеиннің құрамы өндіріс кезінде реттелуі мүмкін. Өндірілген еттің майлылығын өсірген

кезінде бақылауға және өзгертуге болады, бұл табиғи етпен салыстырғанда пайдалы май профилін алуға мүмкіндік береді.

Қазақстанда жылына 342,9 млн. тонна парниктік газ шығарындылары бөлінеді. Оның 11,9%-ы осы мал шаруашылығына тиесілі екен. Бұл еліміздің экологиялық жағдайына үлкен зардабын тигізеді. Мәдени ет өндіру зертханасын салуда бірнеше аспектіні ескерген жөн. Оның ең негізгілері - Қазақстандағы балама, мәдени етке сұранысты күшейту үшін мұқият нарықтық зерттеулер жүргізу керек. Сондай-ақ мәдени ет өндіру саласында тиімді ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарды жүргізу үшін сапалы жабдықтар қажет. Оған жасушаны өсіру үшін оңтайлы ортаны қамтамасыз ететін қоректік орта - биореактор, оңтайлы өсу жағдайларын сақтауға арналған инкубаторлар және жасушаның өсу жылдамдығын арттыруға арналған спектофотометрлерді жатқызуға болады. Жабдықтардан басқа зертханалық жұмыстарды жасауға мүмкіндік беретін инфрақұрылым қажет. Инфрақұрылым стерильді және бақыланатын ортаны сақтау үшін зертханалық кеңістік, таза бөлмелер және ауаны өңдеу жүйелерін қамтамасыз ету керек. Мұндай нысанды салу немесе жөндеу жұмыстарын жасаудың орташа құны 500мыңнан 2,5-3млн долларға дейін барады. Тағы бір маңызды аспектілердің бірі сарапшы кеңесшілер мен ғалымдардың тәжірибесін қолдану. Бұл мамандар зертхана жұмысының сәттілігі мен тиімділігін қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады. Зертхананың танымалдылығын арттыру үшін маркетинг пен брендингке де инвестиция салу қажет. «Сапа Кепілдігі» (QA) сынағынан өту өсірілген ет өнімдерінің сапасы мен қауіпсіздігін сертификаттау процесіндегі шешуші қадам болып табылады.

Зерттеу нәтижелері: Жоғарыда айтылған баламалы ет өндіру зертханасын ашудағы бастапқы бірнеше этапта кететін шығындарды есептесек, барлығы шамамен бастапқы шығындарға қарамастан, өсірілген еттің әлемдік нарығы 2027 жылға қарай 572,84 млн долларға жетеді. Қазақстан баламалы мәдени ет өнеркәсібіне кірісу арқылы тұрақты азық-түлік революциясына үлес қосуға, ет баламаларына өсіп келе жатқан тұтынушылардың сұранысын қанағаттандыруға мүмкіндік алар еді. Қазақстанда баламалы ет өндіру зертханасын ашу тамақ өнеркәсібін өзгертуде және экологиялық тұрғыдан неғұрлым саналы болашақты құруда маңызды рөл атқарады. Халықты сапалы, құнарлы азық-түлікпен қамтамасыз ету, айналадағы ортаны ластанудан қорғау мақсатында әлемдегі елдер, соның ішінде біздің елімізде баламалы етті қолданысқа енгізгенін дұрыс шешім болады деп ойлаймын.

Қорытынды: Баламалы, мәдени етті жан-жақты зерттеу арқылы ой түйгенім, елімізде зертханада өсірілген балама еттің дамуы - адамның зерттемелік тапқырлығы мен инновациялық технологиясының дәлелі, тамақ өнеркәсібіндегі ет өндірісіне қосылған заманауи жетістіктеріміздің бірі болып табылады. Ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар алға жылжыған сайын, өндіріс тиімділігін, үнемділігін және ауқымдылығын одан әрі жақсартуға үміт береді, бұл баламалы етті бүкіл әлем бойынша ет тұтынушылар үшін қолжетімді етеді. Баламалы ет – «болашақ тағамы», тамақ өнеркәсібіндегі жаңашылдық. Ол жыл сайынғы жануарлардың ет үшін

қырылуын, жылыжай эффектісінің пайда болуын, табиғи ресурстардың тиімсіз қолданылуын және т.б өршіп тұрған жаһандық мәселелерді жоймақ.

Әдебиеттер

1. [<https://dairynews.today/news/kak-sozdaetsya-alternativnoe-myaso-.html>]
2. [https://en.m.wikipedia.org/wiki/Cultured_meat]
3. [<https://gfieurope.org/cultivated-meat/#:~:text=On%202%20December%202020%2C%20Singapore,safe%20and%20sustainable%20food%20future>]
4. [https://kk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D0%BD%D1%87%D1%83%D1%80%D0%BB%D1%96%D0%BA_%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB]
5. [<https://www.nur.kz/food/healthy-eating/1163466-falshivoe-myaso-1/>]

ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ БАЙЫРҒЫ ТАҒАМЫ-ҚҰРТ БРЕНД ҚАТАРЫНА ЕНГІЗУ

Мейірхан Мейірлан Мейірханұлы, II курс Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасының «№9 Меркі колледжі»

коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны

Ғылыми жетекшісі: Ошакбаева Гулназ Токтагуловна арнайы пән оқытушысы

Өзектілігі: Қазіргі уақытта жастар дүкенден сапасы төмен және пайдалы өнімдері аз майлы, калориясы жоғары тағамдарды чиптер, денсаулыққа зиянды фастфудтарды сатып алады. Құрт - бұл кальцийдің көп мөлшерінің қайнар көзі және тамақ дайындаудың ерекше жағдайларын қажет етпейді, сонымен қатар құрамында консерванттар жоқ

Мәселе: Зерттеу барысында алынған нәтижелерді жаратылыстану, география, биология, өлкетану және тәрбие сағаттарда қолдануға болады. қазақ халқының мәдениетін, дәстүрін, әдет-ғұрпын сақтау және оларды ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу.

Жұмыс мақсаты: қазақтың ұлттық тағамы «құрт» шығу тарихын зерттеу;

Міндеттері:

Әдебиеттерді талдау;

Құрттың тарихы туралы мұғаліммен әңгіме;

Қорытынды жасап және ұсыныстар енгізу

Мәтін: Құрт – ашытылған сүт өнімі тек Қазақстанда ғана емес, Азияның басқа елдерінде де өте танымал. Оны қолданып көргендердің бәрі тұзды дәмін ұзақ уақыт бойы аздап қышқылмен еске алады.

Ертеде көшпелі халықтар үшін ұзақ уақыт сақталатын нәрлі және пайдалы тағам қажет болды. Құрт көп мөлшерде кальцийдің көзі болып табылады және сақтаудың ерекше жағдайларын қажет етпейді, ал дайындық процесінде консерванттар қолданылмайды. Сүзбеден қазақтар құрт

дайындайды. Сүзбе - айранды құрғату арқылы алынған сүзбе массасы (қышқыл сүт, айранның аналогы). Сүзбе сүті, егер ол бөлінген сүт болса, майсыз сүт бола алады, яғни, арнайы сепаратор арқылы кілегей бөлінген сүт. Егер сүт тұтас болса, сүзбе майдың белгілі бір мөлшерімен алынады, көбіне одан үйдегі ірімшік жасалады.

Құрт үшін майсыз сүтті қолданған жөн, оны қайнатады, содан кейін 20-30 С температураға дейін салқындатады және айран ашытқысы қосады - 1-2 ас қасық, оны жауып, ашыту үшін жылы жерге қояды. Сүт қышқыл болған кезде, алынған айранды тығыз кенеп пакетке құйып, сұйықтықты ағызу үшін іліп қояды. Бұл процесс айранның мөлшеріне байланысты бірнеше сағаттан тәулікке дейін созылады. Нәтижесінде тұзды қосып қайнатылған, салқындатылған және кішкене диаметрлі шарларға айналдырылған немесе сүзбе түрінде қалың сүзбе массасы пайда болады. Бұл жаңа, әлі кептірілмеген құрт болып шығады. Бұл үйдің ірімшігіне ұқсайды және дәмі де бар, ал тұз көбіне құртқа қосылады (түпнұсқада - тек тұз), ол тұзды дәмді қою сүзбе шығады. Жаңа піскен құрттың шарларын кең жалпақ табаққа немесе науаға жайып, таза дәкемен жауып, жылы, желдетілетін жерге кептіруге қояды. Жазда бұл процесс бірнеше күннен бір аптаға дейін созылады. Толық кептіруден кейін құрт бұзылмайды, ол қатайып кетуі мүмкін, бірақ бұл өз дәмін жоғалтпайды, керісінше, ол керемет дәмге ие болады.

Қазақстанның кейбір аймақтарында құрт шарға айналғанға дейін оны жаңа мұздатылған түрінде, қалың сүзбе массасы түрінде қолданады және қыста, қышқыл сүт өнімдері аз болған кезде, кальцийдің табиғи көзі ретінде сорпаға қосылады.

Зерттеу нәтижелері: Зерттеу барысында алынған нәтижелерді жаратылыстану, география, биология, өлкетану және тәрбие сағаттарда қолдануға болады. қазақ халқының мәдениетін, дәстүрін, әдет-ғұрпын сақтау және оларды ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу.

Қорытындылар.

Осы зерттеу жұмысынан құрт біздің ағзамызға өте пайдалы деген қорытынды жасауға болады. Құрттың құрамында көптеген дәрумендер мен минералдар бар. Оны көптеген балалар майлы чипсы, фастфуд және басқа зиянды тағамдарды көп жейді.

Қорыта айтқанда, қазақтың ұлттық тағамы – құрт адам денсаулығына қажетті тағам. Біз, Қазақстанның жастары осы құнды тағамның жойылуына жол бермеуіміз керек.

Кез-келген адам жей алады. Сондықтан, мен барлық жасөспірімдер мен қалалық ортада тұратын балаларға құртты көбірек жеуге кеңес беремін.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

- 1.«Ұлттық тағам- ұлт мақтанышы», Г.Мұрынова, №4. 2003 жыл Алматы кітап баспасы -2012 . Малта. 133 бет
- 2.<https://sputnik.kz/society/20190721/11012604/qurtyn-densaulyqqa-qanday-paydasy-bar.html>
- 3.<https://massaget.kz/blogs/22595/>

КАКОЙ ХЛЕБ ПОЛЕЗНЕЕ В ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА?

Охлупина Наталья Анатольевна, студентка 1 курса
КГКП «Костанайский индустриально-педагогический колледж»
Научный руководитель: Золотовская Ирина Владимировна,
преподаватель специальных дисциплин

Аннотация: есть в мире понятия, ценность которых ни в чём не измеряется. Это воздух, земля, вода, солнце. К ним можно отнести и хлеб, древний и вечно молодой продукт человеческого труда. «Хлеб – всему голова» - гласит народная мудрость. Без хлеба не обходится ни один скромный завтрак, ни будничная обед, ни праздничный стол. Ведь хлеб сопровождает нас от рождения до глубокой старости - добрый наш друг, имя которого на всех языках люди произносят с любовью и теплотой. Чтобы мы не росли невеждами, чтобы для нас, как и для отцов и матерей, со словами Родина, Дружба, Мир, Отец, Мать рядом стояло слово Хлеб. Следует всегда помнить о том, что хлеб на нашем столе появляется благодаря нелегкому труду людей 120 профессий. Люди в годы Великой Отечественной войны берегли каждую крошку хлеба, потому что она была не просто счастьем, она продолжала их жизни, была хранительницей судьбы целого народа, целой страны. Хлеб – мерило жизни.

Ключевые слова: хлеб, здоровье, организм

Хлеб - это продукт человеческого труда, это символ благополучия и достатка. Именно хлебу отведено самое главное место на столе и в будни, и в праздники. Без него не обходится ни один приём пищи. Этот продукт сопровождает нас всю жизнь. Ценность хлеба ничем нельзя измерить. Хлебные изделия являются одним из основных продуктов питания человека. В хлебе содержится многие пищевые вещества, необходимые человеку; среди них белки углеводы, витамины, минеральные вещества, пищевые волокна.

Актуальность:

Традиционно высокое потребление хлеба складывалось в условиях, когда люди испытывали большие физические нагрузки, и пища должна была в первую очередь восполнять затраты энергии. При этом многие ценные и дефицитные пищевые вещества уходили в отходы (отруби). Только в конце XX в. сформировались современные представления о сравнительной биологической ценности различных компонентов пищи, о физиологической основе пищевых потребностей человека, необходимо вводить в ежедневный рацион в нужных количествах все важнейшие пищевые вещества. На полках магазинов ассортимент хлеба велик и разнообразен - заварные, отрубные, бездрожжевые, дрожжевые хлеба с различными добавками из овощей или сухофруктов, хлебобулочные изделия с добавлением зерна и отрубей, бессолевые хлебобулочные изделия, хлеб с пониженной кислотностью, с пониженным содержанием белка и углеводов, с добавлением лецитина, с повышенным содержанием йода, обогащенный витаминами. Все виды хлеба успешно пользуются спросом, но какой же хлеб самый полезный? Я задумался над этим и решил уделить этому вопросу особое внимание.

Я предполагаю, что, изучив историю появления хлеба, технологию приготовления и свойства хлеба найду верный ответ на поставленный вопрос.

Цели работы: Определить, какой хлеб полезнее для здоровья.

Задачи:

1. Познакомиться с историей возникновения и развития хлеба;
2. Выяснить, из чего пекут хлеб, и какими питательными ценностями он обладает;
3. Проанализировать плюсы и минусы хлеба в жизни человека;
3. Узнать, какой хлеб пользуется большим спросом среди покупателей;
4. Выяснить опытным путем, какими свойствами отличается чёрный хлеб от белого, и какой из них полезнее (Выпечка хлеба в домашних условиях).

Объект исследования: Хлеб.

Предмет исследования: Значение хлеба в жизни человека и его питательные ценности.

Гипотеза: чёрный хлеб полезнее белого.

Хлеб стал незаменимым спутником многих блюд. Мнения по поводу постоянного использования хлеба разнятся. Одни говорят, что хлеб является идеальным продуктом для ежедневного употребления, другие советуют убрать его из рациона. Ответ на вопрос кроется в составе хлеба.

Для достижения поставленной цели был построен план мероприятий:

1. Подбор литературы по данной проблеме;
2. Проведение анкетирования среди обучающихся колледжа;
3. Подбор адекватных методов исследования;
4. Анализ результатов исследования, выводы;
5. Выполнение практической работы, а именно выпечка собственного хлеба в домашних условиях;
6. Дать возможные рекомендации на основе обобщения полученного материала.

После проведения всех работ, мы разобрались в пищевой ценности зерна и поняли, что мука высших сортов, из которой делают белый хлеб, содержит мало полезных веществ. И, наоборот, черный хлеб, изготовленный из муки низших сортов, богат всем тем, что содержится в отрубях (оболочке), алейроновом слое и зародыше, содержит в себе все биологически ценные питательные вещества. Черный хлеб менее калорийный, а клетчатка хорошо очищает организм и выводит из него лишний жир. Изучив калорийность хлеба на этикетках, я выяснил, черный хлеб обладает меньшими белками, чем белый, но большим содержанием жира. Хлеб белый и с отрубями имеет самую большую калорийность. Таким образом, проведенная органолептическая и физико-химическая экспертиза выявила различные отклонения в качестве образцов хлеба. Качество хлеба зависит от качества сырья, в первую очередь от хлебопекарных свойств муки, способов и режимов проведения отдельных стадий технологического процесса приготовления хлеба и применения специальных добавок, являющихся улучшителями качества хлеба.

В общем случае, можно утверждать, самый полезный хлеб - бездрожжевой ржаной хлеб, в состав которого входит только ржаная мука

грубого помола (из цельного зерна), вода и натуральная закваска, без добавления соли.

Все же, покупая даже такой хлеб, нельзя быть уверенным в том, что он не причинит вреда вашему здоровью, поскольку вынуждены полагаться на честность производителя. Лучше всего, когда вы сами контролируете весь процесс приготовления хлеба, тогда никто не подмешает в тесто вредные пищевые добавки и не заменит качественную муку залежавшейся мукой второго сорта. Мы предлагаем рецепт приготовления такого хлеба в домашних условиях.

Однако черный хлеб противопоказан тем людям, у которых повышенная кислотность организма, страдающим язвенной болезнью желудка и двенадцатиперстной кишки, гастритом. К тому же, ржаной хлеб нельзя употреблять птицам.

Проанализировав изученную литературу, я пришел к выводу, что следует увеличить выпуск хлеба из ржаной муки и, кроме этого, позаботиться, чтобы он распределялся по торговым точкам с учетом спроса населения. Необходимо расширить выпуск хлебобулочных изделий диетического и функционального назначения, снабдив их соответствующими сертификатами и рекламными материалами. Проблема качества должна быть под постоянным вниманием и контролем. Необходимо расширять и разнообразить информацию о хлебе в торговых точках, проводить маркетинговые мероприятия по стимулированию сбыта продукции. Немаловажным является исследование по разработке новых видов хлебобулочных изделий диетического назначения с натуральными пищевыми добавками.

Список использованных источников

1. Андреев А, Лазерсон И. «Хлеб – всему голова», М.: «Книголюб» 2003 г.
2. А.И. Ковтуненко Л.Я. Подъяблонская Л. Хлеб на обеденном столе.
3. Большая медицинская энциклопедия М.Издательство Эксмо, 2005г.-86с.
4. Врач советует. Иркутск 1993г. «Лечебное питание при различных заболеваниях».
5. Гигиена питания. М.1971г. «Медицина», Том 1; 256с.

РАЗРАБОТКА РЕЦЕПТУРЫ И ТЕХНОЛОГИЯ ПРИГОТОВЛЕНИЯ ИЗДЕЛИЯ ИЗ ПЕСОЧНОГО ТЕСТА

Рыжова Полина, студент 2 курса,

КГКП «Аркалыкский политехнический колледж»

Научный руководитель: Әлімжан Нұргүл Бауыржанқызы, мастер
производственного обучения

Актуальность: При приготовлении песочного теста используя разные начинки можно проявить свое умение, выдумку, сделать нестандартное изделие с учетом вкусов. Изделия из песочного теста пользуются большой популярностью у потребителей из-за нежных вкусовых качеств, мягкости, рассыпчатости, красивого внешнего вида, богатейшего ассортимента.

Проблема: Сравнение с рыночной ценой.

Цель работы: научиться готовить сложное изделие из песочного теста с использованием нового сырья, элементов дизайна, формы.

Задачи:

- Знать секреты приготовления песочного теста, в современных условиях.
- Знать сырье использованное для приготовления и его роль в тестообразовании.
- Знать или изучить элементы дизайна, формы образования, цветоведения.
- Изучить и разработать рецептуру нового изделия из песочного теста.
- Сбор информации по технологии приготовления песочного теста по кулинарным книгам и интернет-ресурсам;
- Изучить особенности технологии приготовления песочного теста;
- Выбор подходящих рецептов для приготовления песочного теста;
- Приготовление изделий из песочного теста по рецепту;
- фотосъемка приготовления изделия из песочного теста;

Нежное и рассыпчатое песочное тесто позволяет нам создавать настоящие кулинарные шедевры — открытые пироги с фруктами и ягодами, овощные торты, фигурное печенье, чтобы все эти изделия получились вкусными и не подгорели, нужно знать несколько секретов.[3]

Реологические свойства - соотношение структурно механических свойств между собой.

- а) хрупкость
- б) ломкость
- в) пышность

Структурно механические свойства теста

Пластичность – это способность теста деформироваться

Существуют три способа разрыхления теста:

- биохимический;
- химический;
- физический.

Пироги из песочного теста

Сметанник из песочного теста – невероятно вкусная домашняя выпечка. Сметанный ванильный аромат в тандеме с мягким рассыпчатым песочным тестом.

Технология приготовления: Смешать вместе все сухие компоненты – протереть муку со сливочным маслом, добавить разрыхлитель, ванилин. Смешать вместе все жидкие компоненты - яйца, сахар, сметана, ванилин, крахмал. Все ингредиенты взбить венчиком до однородной массы.

В подготовленную форму расположить тесто равномерно и залить начинку, выпечь в горячей духовке при температуре 170-180С, 25-30мин.

После выпечки охлаждают и выдерживают 1-2 часа для укрепления структуры. Украсить можно по желанию.

Воздушный сметанный из песочного теста – невероятно вкусная домашняя выпечка. Сметанный ванильный аромат, нежная напоминающая птичье молоко в тандеме с мягким рассыпчатым песочным тестом.

Технология приготовления: Смешать вместе все сухие компоненты – протереть муку со сливочным маслом, добавить разрыхлитель, ванилин. Смешать вместе все жидкие компоненты - сметана, сахар, мука, сгущенное молоко, белок взбить блендером до пышной консистенции, перемешать ингредиенты лопаткой.

В подготовленную форму расположить тесто равномерно и залить начинку, выпечь в горячей духовке при температуре 170-180С, 30-35 мин.

После выпечки охлаждают и выдерживают 1-2 часа для укрепления структуры.

Сметанник с просой.

Технология приготовления: Смешать вместе все сухие компоненты – протереть муку со сливочным маслом, добавить разрыхлитель, ванилин. Смешать вместе все жидкие компоненты - яйца, сахар, сметана, крахмал. В просо добавить горячее молоко, дать набухнуть 15-20 мин. Все ингредиенты взбить венчиком.

В подготовленную форму расположить тесто равномерно и залить начинку. Выпечь в горячей духовке при температуре 170-180С, 30-35 мин.

После выпечки охлаждают и выдерживают 1-2 часа для укрепления структуры.

Результаты исследования: В ходе работы над исследовательской работой я познакомился с различными видами сырья для приготовления песочного теста, изучил основные правила приготовления песочного теста и изделий из него, познакомился с ассортиментом изделий из песочного теста, сформировал навыки по приготовлению и оформлению изделий из песочного теста на примере пироги «Сметанник с просой», «воздушно сметанный», «ореховый», «сырный с грушей» на основе песочного теста, тарталеток, овощного крамбла с разными начинками, сформировал навыки по подготовке и использованию в оформлении простых и основных отделочных полуфабрикатов, формировал общие компетенции: по самоорганизации и самоуправлению, поиску и переработке информации по литературе, умению работать индивидуально, оценке собственного продвижения.

Выводы

Я считаю, что с поставленными задачами справился, цель достигнута, я научился печь изделия из песочного теста. При работе над проектом я смог разработать рецептуру и составить технологическую карту, а так же посчитал затраты, себестоимость продукта. Учел прибыль в сравнениях с рыночной ценой.

Учел для себя такой один минус, что в методической литературе, учебных пособиях, цифровых образовательных ресурсах содержится недостаточно информации. Необходимы серьезные доработки в методике изложения с учетом современных требований.

Литература

1. Бутейкис Н.Г. Технология приготовления мучных кондитерских изделий.[Текст]:Учеб пособ./ Бутейкис Н.Г., Жукова А.А. – М.: Академия, 2004. – 304 с.

2. Дубцов Г.Г. Товароведение пищевых продуктов. [Текст]: Учеб.пособ./ Дубцов Г.Г. – М.: Высшая школа, 2001. – 264с.
3. Кузнецова Л.С., Сиданова М.Ю. Технология приготовления мучных кондитерских изделий. [Текст]: Учеб.пособ./ Кузнецова Л.С., Сиданова М.Ю. – М.: Мастерство: Высшая школа, 2001. – 320с.
4. Сборник рецептур мучных, кондитерских и булочных изделий. - СПб,: Профи, 2007. – 296с.
5. Андреста Б.В. Справочник товароведа продовольственных товаров. [Текст]: Учеб.пособ./ Андреста Б.В. - М.: Экономика, 2001, - 428с.

МЕНЮ И БЛЮДА СГЕНЕРИРОВАННОЙ НЕЙРОСЕТЬЮ

Редкоус Эвелина, студентка 1 курса

«КГКП «Профессионально-технический колледж им. К Доненбаевой»

Научный руководитель: Кислер Ольга Владимировна

преподаватель химии и биологии

Получаемая специальность обучающимися по квалификации «Повар», специальность 10130300 «Организация питания» предполагает знание не только о технологии приготовления пищи, технологическом оборудовании, но и обо всех инновациях, которые происходят в мире кулинарии в Казахстане и за рубежом. Актуальность данной работы заключается в том, что современный гаджет проникает в различные сферы нашей жизни. Сейчас он выполняет многое из того, что раньше делал только человек игры в шахматы, проверка орфографии, грамматики, распознавание лица и многое другое. Это связано с развитием технологии искусственного интеллекта. Вот искусственный интеллект стремительно, но с энтузиазмом внедряется в пищевую промышленность. Повара и работники общепита по всему миру начали использовать глубокие нейронные сети, создавая пищевое искусство, которое обычно называют «нейронным искусством», или «искусством искусственного интеллекта».

У опытных поваров есть определенная цель – приготовить вкусные блюда, которые бы нравились гостям и, по возможности, соответствовали последним модным тенденциям. Для облегчения этой задачи они разрабатывают новые методы приготовления пищи.

Пищевая промышленность не стоит на месте: за последнее время повара начали применять не только новую продукцию, но и новые технологии, направленные на упрощение процесса приготовления пищи, стали использовать не только новые продукты, но и инновационные технологии, которые призваны упростить процесс приготовления еды и сделать готовые блюда вкусными и здоровыми, а также подарить гостям новые гастрономические впечатления. Приготовление на огне, на решетке, в воде - эти методы готовки маловероятно удивят современного и требовательного покупателя. [1, с.25]

Отсюда возникает проблема как создать меню, подбор блюд, которые бы удовлетворял физический интерес, но и был интерес с точки зрения

эмоционального восприятия, эстетики и креативности. Повара в стремлении удивить и восхитить посетителей ресторана или кафе (общественное питание) находятся в постоянном процессе поиска новых технологий, а также быстрого и удобного меню.

Цель работы: исследовать новые тенденции в пищевой промышленности с использованием уже известных фактов, при помощи нейросети создать сборник меню и сгенерировать блюда из предложенных ингредиентов. Для достижения цели решались следующие задачи:

1. узнать историю возникновения нейросети;
2. ознакомиться с различными видами нейросети;
3. сгенерировать меню
4. рассмотреть плюсы и минусы генерированного меню
5. провести опрос у студентов профессии «Повар» о возможностях нейросети в их будущей профессиональной деятельности;

Сегодня технологические инновации охватывают все сферы жизни человека, и пищевая промышленность не является исключением. Несомненно, здоровье напрямую связано с питанием. Неправильное питание - это один из главных факторов, способствующих возникновению сердечно-сосудистых заболеваний, рака, ожирения и диабета.

Пища, которую мы едим, необходима для построения клеточных структур наших органов и является источником энергии, используемой организмом. Еда позволяет нашим организмам обновляться путем питания клеток и тканей. Чем здоровее наше питание, тем рациональнее протекают обменные процессы. [3, с.15]. И в помощь нашим поварам идут инновации. В пищевой промышленности выживают изобретательные. Они готовы использовать причудливый маркетинг, чтобы удержать постоянных клиентов, привлечь новых и улучшить обслуживание. Да, стильных интерьеров и качественной еды уже недостаточно. Им нужны инновации, которые заставят клиентов выбирать их снова и снова. Несколько лет назад самой успешной инновацией в ресторанном бизнесе было бронирование столика по телефону и вызов такси у входа. Затем стали популярны рестораны, предлагающие еду и напитки на вынос, и быстрая доставка еды на дом или в офис. Не остались без славы и те, кто первым начал предлагать скидки или разыгрывать в социальных сетях ужины на двоих. Пищевая промышленность - это деятельность, о которой должны знать все, ведь она развивается с невероятной скоростью и превращается в нечто яркое, технологичное, красивое и эстетически полезное уже сегодня. Сегодня большую популярность приобрели нейросети. ИИ стоит на службе у людей по таким направлениям как образование, искусство, медицина. [2, с.5] Почему бы не предположить, что меню и блюда сгенерированные нейросетью смогут удовлетворить даже самый изысканный вкус. Искусственный интеллект представляет уникальное меню, созданное при помощи передовой нейросети.

Результат исследования. Мы разработали сборник меню и сгенерировали блюда из предложенных ингредиентов при помощи нейросети которые обладают неповторимым вкусом и уникальной комбинацией ингредиентов. В

нашем сборнике вы найдете истинные шедевры кулинарного искусства, созданные с помощью генерированной нейросетью. Искусственный интеллект анализирует тысячи рецептов и комбинирует их элементы, и создает абсолютно новые и необычные блюда, которые невозможно встретить где-либо еще.

Вывод. Изучив принципы приготовления меню и ингредиентов в пищевой промышленности, которая подходит не только для кондитеров, поваров, но и для всех тех, кто любит удивлять гостей, пришли к выводу, что не только человек может понимать мир пищевого искусства и умеет разбираться в ингредиентах. Этим самым наша гипотеза подтвердилась. В ходе исследования мы достигли поставленных целей, исследовали возможности ИИ в пищевой промышленности.

Список литературы

1. Бобков Роман. Нейросети в пищевом искусстве // HSE ART AND DESIGN SCHOOL. - 2021. URL: <https://ru.calameo.com/books/00619845780744b6a6222>
2. Искусственный интеллект в современном искусстве // Проект “Сколково”. 08.06.2020. URL: <https://sk.ru/news/iskusstvennyy-intellekt-v-sovremennom-iskusstve/>
3. Как нейронные сети работают в пищевой промышленности // HABR: сообщество IT-специалистов. 10.07.2015. URL: <https://habr.com/ru/company/io/blog/262267/>

СҮТ САРЫСУЫНЫҢ НЕГІЗІНДЕ ІРІМШІК ӨНДІРІСІНІҢ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЖЕТІЛДІРУ

Тулєуова Аліма 1 курс, «Мейірбике» жоғары медициналық
Ғылыми жетекшісі: Шүкірбай Айнұр, биология пәнінің оқытушысы

Өзектілігі: Сүт сарысуының құрамын және сүт сарысуы негізіндегі ірімшік өндірісінің технологиясын зерттеу.

Мәселе: Сүт сарысуының және сүт өнімдерінің қоршаған ортаға зияны.

Жұмыстың мақсаты: Қазақ халқының ежелгі ұлттық тағамы – ірімшік сарысуының пайдасын көрсету. Сарысу тағамы ұлттық бренд бола алады. Сүт пайдасын зерттеу, адамдардың оны қандай жағдайларда пайдаланатынымен кеңірек танысу.

Міндеттері:

- Сүт тағамдарының түрлерімен танысу;
- Сүттің қалай және қай жерлерде қолданылатынын білу;
- Сарысудың жасалу жолдарын үйрену;
- Ірімшік технологиясын жетілдіру;
- Сүт сарысуына қойылатын талаптар.

Мәтін: Сүт сарысуы – сүтті өңдеуден кейін алынатын өнімі, оның құрамындағы казеин мен май сүтті өңдеу кезінде жоғалады, бірақ сүт сарысуында 200-ден астам табиғи заттар қалады және де, олардың қолдану мақсаттары ашылмаған. Сүт сарысуынан жасалған жұмсақ ірімшікті өндіруге арналған шикізаттың басты көзі - сүт сарысуы. Сарысудың биологиялық

құндылығы оның құрамындағы ақуыздық азотты қосылыстарға, көмірсуларға, липидтерге, минералды тұздарға, дәрумендерге, органикалық қышқылдарға, ферменттерге және микроэлементтерге байланысты, ал құрғақ заттарының негізгі құрамдас бөлігі лактоза болып табылады, оның массалық үлесі сүт сарысуының қатты заттарының 70% құрайды. Сүт өнеркәсібінде ірімшік немесе казеин өндірісінің жанама өнімі болып табылады және әдетте лактозаның жоғары деңгейі, азот қосылыстары, ақуыз, тұз, сүт қышқылы және аз мөлшерде дәрумендер мен минералдар бар. Елімізде сүт сарысуынан, әсіресе жұмсақ ірімшіктерден жасалған өнімдердің асортименті әртүрлі емес. Осыған байланысты шикі зат кешенінен негізгі және қосымша сүт шикі затын қамтитын жұмсақ ірімшіктің жаңа түрінің технологиясын әзірлеу өзекті және экономикалық тұрғыдан тиімді болып табылады.

Зерттеу нәтижелері: Қазақстанның ұлттық бренді – сарысу технологиясын жетілдіру, қышқыл сүт қалдықтарының түрлерін жасау, ұлттық брендке айналдыру.

Қорытындылар: Ірімшік өндірісінің өнеркәсіптік технологиясын жетілдіру соңғы уақытта дәстүрлі технологиялық процестерді механикаландыру мен автоматтандыруға бағытталған. Бұған ірімшік жасаудың тарихи консерватизмі себеп болды. Модернизация негізінен ірімшік өндірісінің көп еңбекті қажет ететін процестеріне қатысты болды (формалау, престеу, тұздау, ірімшікті пісу кезінде күту).

Қазіргі таңда қалдықсыз өнімдер технологиясын жетілдіру мақсатында үлкен жұмыстар атқарылуда. Бұл жұмыстар өнімдерді дұрыс пайдалану және күнделікті адам ағзасына қажетті ақуыз мөлшерін толықтыруға бағытталған. Сарысу – адам денсаулығына қажетті құндылық екеніне көз жеткіздім. Бұл тағамның емдік, тұрмыстық пайдасы өте зор. Қазіргі заманда жастардың көбі осы тағамды, оның денсаулыққа пайдалы екенін білмейді. Осыған орай нәтижелерге сай дайын өнімді салыстырмалы түрде зерттегенде калориялығының төмен болуы, өнімнің ақуыздық мөлшерінің көбейіп, майлар мен көмірсулар мөлшерін керісінше төмендеуін қадағалау. Яғни, адам ағзасына қажетті ақуыз мөлшерін толықтыру, сонымен қоса мүмкіндігінше жақсарту жүзеге асырылады деген тұжырым жасауға болады.

Пайдаланылған әдебиеттері

1. Майоров Александр «Сыры из молочной сыворотки», журнал "Сыроделие и Маслоделие", 2013.
2. Барақбаев Б. «Сүт және сүт тағамдары», Алматы, «Рауан», 2001.
3. Крусь Г.Н. «Технология молоко и молочных продуктов», 2007.

ПРИМЕНЕНИЕМ МЕТОДА ФЬЮЖН ПРИ РАЗРАБОТКЕ НОВЫХ БЛЮД

Шлепель Алена Ивановна, обучающаяся 3 курса КГКП «Рудненский социально – гуманитарный колледж имени И. Алтынсарина»
Научный руководитель: Сарбаева Нургуль Сабаркановна, преподаватель специальных дисциплин

Актуальность:

Важной и неотъемлемой частью жизнедеятельности человека является питание, поэтому к нему и такое особенное внимание. Технологи предприятий питания должны знать современные направления в кулинарии, постоянно предлагать посетителям что-то новое и необычное, для того, чтобы быть конкурентоспособным, современным и востребованным предприятием питания.

Распространение в СМИ материалов о кулинарных инновациях, кулинарные шоу и блоги на телевидении и на интернет платформах порождает в современном мире рост культуры гурманов. Также это облегчило людям открытие новых и интересных блюд, вкусов и ароматов, а также способствовало экспериментам в поварском деле.

Фьюжн (от англ. слова fusion — «сплав») — это смесь культур и национальных кухонь различных народов. Для этого направления характерно использование местных продуктов для приготовления блюд из разных стран, либо, наоборот, включение экзотических и непривычных продуктов питания в свои традиционные рецептуры.

Развитие и рост популярности технологии фьюжн можно объяснить тем, что наблюдается рост и глобализация общества, в современном мире люди разных национальностей собираются вместе на различных форумах, собраниях, конференциях и т. д., принося с собой свои уникальные традиции и вкусы. Еще одна причина роста популярности кухни фьюжн, это то, что вкусы и вкусовые предпочтения людей все больше развиваются, позволяя изучать и оценить богатые кулинарные традиции народов мира. Родиной развития кухни фьюжн можно считать США.

Основоположником кухни фьюжн, считается Вольфганг Пак – именно он впервые в 1960 году соединил в своих блюдах две совершенно разные кухни – китайскую и французскую. Другой пример сочетаний кухонь фьюжн, на Гавайях американская и японская и в Нью-Йорке - огромном мегаполисе, вместившим в себя десятки разнородных культур, направлений, стилей.

Объект нашего исследования – кухня фьюжн.

Предметом является сочетаемость различных продуктов не характерных для их региона в одном блюде.

Цель: Изучение теоретических основ кухни фьюжн и разработка новых подходов к производству блюд ее реализации в предприятиях питания.

Задачи:

- Ознакомиться с кулинарными особенностями кухни фьюжн;
- Найти предприятия питания, которые реализуют блюда кухни фьюжн;
- Разработать блюдо согласно кулинарным особенностям, отработать технологический процесс приготовления этих блюд и составить технологические карты на них.

Теоретическая часть:

Фьюжен вбирает в себя кулинарные традиции со всех стран, но отличается сочетанием вкуса и ингредиентов, которые, как кажется на первый взгляд, совершенно несочитаемы.

В первую очередь, это компромисс: умение заменить непривычные для нас продукты местными и адаптировать чужие кулинарные традиции к привычным для нас местным вкусам. То есть, кухня фьюжн, это место где можно включить свое фантазию, творческое направление в кулинарии, в котором смешиваются технологии и продукты географически отдаленных национальных кухонь. В кухне фьюжн можно встретить такие сочетания кухонь как восточной и западной, например: суши –буррито, кимчи такос, пицца в тайском стиле. В этой кухне нет строгих правил, продукты должны хорошо сочетаться друг с другом и не портить общий вкус блюда. Рецепты блюд кухни фьюжн одной страны можно интерпретировать путем добавления или замены главных ингредиентов, характерных для кухни другой страны. Иногда в блюде можно заменить этапы приготовления блюда с использованием традиционных методов из разных стран мира. Очень часто встречается, слияние между национальными кухнями разных стран или даже континентов, например: во многих азиатских заведениях общепита без колебаний включают в меню блюда, сочетающие китайские и европейские влияния. Главный принцип, которым руководствуются кухня фьюжн: «если что-то хорошее соединить с другим не менее хорошим, то можно получить замечательный результат». Блюда в стиле фьюжн удивляют контрастами вкусов, форм, текстур и комбинаций продуктов: к примеру, сладко-соленые десерты, бургеры в форме рулетов или кексы, фаршированные шоколадными батончиками. Но на самом деле это направление в кулинарии имеет очень древние корни, далекие от современных экспериментов.

Результаты исследования: Исследовательская часть состоит из двух частей.

Первый этап опрос.

Анкетирование проходили студенты 2 и 3 курса.

В анкетировании были следующие вопросы.

1. Знаете ли Вы, что такое кухня фьюжн?
2. Пробовали Вы блюда кухни фьюжн?
3. Плюсы и минусы кухни фьюжн?

В результате проведенного анкетирования (опроса) на первый вопрос респонденты ответили, что 35% не знают о чем идет речь, 40% имеют представления, что такое кухня фьюжн, 25% в первые слышат. На следующий вопрос: Пробовали Вы блюда кухни фьюжн? Студенты ответили так, 20% да, 10% возможно, 45% нет, 20% нет, но хочу попробовать. На третий вопрос 30% респондентов считают, что кухня фьюжн полезна, 33% считают её вредной. По мнению респондентов минусами кухни фьюжн можно сказать, что острые, жирные, дорогостоящее и трудность в нахождении ингредиентов.

Среди опрошенных студентов, которые ответили, что она полезна хотя не могли сказать, чем если быть точнее, то не знают. Исходя из ответов респондентов, можно сделать вывод, что кухня фьюжн, не очень популярна среди студентов и в нашем регионе. Второй этап – дегустация блюд салата «Оливье с

апельсином» и крем – супа «Солнечный». В дегустации принимали участия мастера производственного обучения и студенты 3 курса. Им было предложено оценить ароматическую и вкусовую сочетаемость блюд по следующим критериям: сочетаемость ингредиентов, вкус, консистенция, запах, внешний вид.

Вывод:

У кухни фьюжн очень интересная история и большое разнообразие прекрасных, вкусных и интересных блюд. Проведенное исследование открыло для нас много нового. Блюда кухни фьюжн имеет много плюсов очень полезна, разнообразна и питательна. Кухня фьюжн и ее рецепты могут показаться необычными и нелепыми. Например, салат «Оливье», в классическом рецепте салата идут такие ингредиенты как: корнишоны, раковые шейки, картофель и другие. Салат заправляется майонезом. Для дегустации блюд были приглашены мастера производственного обучения Упорова Е. Ю и Байдильдинова А. М. Салат, который мы приготовили был заправлен растительной заправкой, состоящей из перетертого желтка со специями, приправленный апельсиновым соком, вместо привычного всем майонеза. Салат, приготовленный по принципу экзотический фьюжн, т. е. приготовление из зарубежных продуктов, которые не произрастают на родине. Дегустация блюд показала, что кухня фьюжн сформировался как симбиоз разных кухонь, продуктов не характерных для того или иного региона в блюде. На основе полученной информации можно сделать вывод об актуальности данной темой сочетании вкусов и ароматов разных. Такие блюда хорошо раскрывают вкусовые рецепторы и свойства привычных ингредиентов, увеличивает ассортимент блюд, рождает совершенно новые вкусы и ароматы. Блюда кухни фьюжн, становятся все более популярными, и сейчас современные предприятия питания включают в свои меню международные вкусы и техники.

Список использованной литературы:

1. Журналы: «Питание и общество», «Стандарты и качество», «Ресторанный бизнес», «Савёр», «Искусство жить со вкусом».
2. Всё о современном поварском искусстве. Кулинарный мастер-класс от профессионала для начинающих и не только. / Авт. Сост. Л. Смирнова. - Мн.: Харвест, 2007. - 480 С.
3. Кухня в стиле фьюжн <https://nsportal.ru/npo-spo/sfera-obsluzhivaniya/library/2018/12/23/lektsiya-innovatsionnye-tehnologii-v-kulinarii-0>
4. Питание фьюжн: история, концепция, особенности https://medaboutme.ru/articles/pitanie_fyuzhn_istoriya_kontseptsiya_osobennosti/
5. Инновации в сфере услуг [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://moyuniver.net/innovacii-v-sfere-uslug-obshhestvennogo-pitaniya/>, свободный.

8 СЕКЦИЯ «ЭКОНОМИКА ЖӘНЕ МЕНЕДЖМЕНТ / ЭКОНОМИКА И МЕНЕДЖМЕНТ»

ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙ КЕЗІНДЕ КӘСІПКЕРЛІКТІ ҚОЛДАУ ШАРАЛАРЫ

Азат Балнұр, 3 курс, «Алматы мемлекеттік энергетика және электронды технологиялар колледжі» МКҚК
Ғылыми жетекшісі: Серикханова Акбота Берикхановна,
арнайы пәндер оқытушысы

Кәсіпкерлік қызмет кез-келген мемлекеттің экономикасының дамуының маңызды сегменттерінің бірі болып табылады, алайда шағын бизнес тұрақсыз экономикалық жағдайларына қарағанда сыртқы орта факторларына неғұрлым жақсырақ әсер етеді. Дағдарыстар ұйымдардың дамуының барлық кезеңдеріне тән, қиын және белгісіз жағдайларда белсенді болады, алайда шағын бизнестің мерзімінен бұрын жабылуына дейінгі проблемалардың артуы дағдарысты басқарудың тиісті стратегияларының жоқтығын растайды. Әдетте шағын кәсіпорындар жаңа бағаны құрудың бірыңғай тізбегіндегі өз клиенттеріне, жеткізушілеріне, қызметкерлеріне қатты тәуелді, сондықтан бизнес-процестерді уақытша тоқтата тұру жағдайында, соның ішінде логистикадағы сәтсіздіктер, шағын бизнес айтарлықтай жергілікті дағдарыстарға тап болады[1].

Экономикалық белгісіздіктің шағын бизнеске әсері корпоративтік бизнеске қарағанда айтарлықтай болып келеді. Бұл тұжырымның негіздемесі - шағын бизнестің қызметі нарықтық факторларға жедел жауап беруге бағытталған, бұл бір жағынан нарықтық тенденцияларға көбірек сезімталдыққа әкеледі, бірақ екінші жағынан, оның өліміне әкелетін тез өзгерістерден қорғайтын әлеуеті жоқ бизнеске ұзақ мерзімді қауіптер төндіреді.

Өзектілігі: 2024 жылдың алғашқы айы Әлемнің 12 елінде, Қазақстанның оңтүстік аймақтарында, әсіресе Алматы қаласында жер сілкінісі мен қайталанып жатқан афтершоктары бүкіл халықты дүрбелеңге салды. Қарапайым халық пен қоса кәсіп иелеріне де бұл табиғи құбылыстың зардабы тиері сөзсіз. Дағдарыстар мен төтенше жағдайлар көптеген ұйымдарды өмір сүру үшін күресуге ғана емес, сонымен қатар балама стратегиялық жолдарды іздеуге мәжбүр етеді. Бір жағынан, төтенше жағдайлар зардабы шағын бизнеске үлкен қиындықтар туғызса да, екінші жағынан бұл бизнеске дағдарыстан шығуға мүмкіндік беретін жаңа модельдерді анықтауға және әдістерді іздеуді қажет етеді. Сондықтан бұл тақырып қазіргі таңда өзекті.

Зерттеу мақсаты: сыртқы ортаның тұрақсыз экономикалық жағдайларында, әсіресе төтенше жағдай, табиғи апаттар кезінде кәсіпкерлік қызметті басқару тәуекелдігін қарастыру.

Зерттеу міндеттері. 1. Қазақстан экономикасында табиғи апаттардың кәсіпкерлік қызметке әсерін бағалау; 2. Тұрақсыздық жағдайында кәсіпкерлікті басқарудың шетелдік тәжірибесін қарастыру; 3. Төтенше жағдай кезеңінде кәсіпкерлік қызметті басқару тәуекелділігін азайту сценарийін анықтау. Ең алғашқы дағдарыстар 1992, 1993, 1994 жылдары орын алған еді. ЖІӨ -9,2%, -

12% шамасында болды, Ал 1998 жылғы дағдарыста ЖІӨ -1,9% болды. Әлемдік экономикалық дағдарыста 2008 жылы -1,2% болса, 2020 жылы -2,7% болды. Мемлекеттік бюджет дағдарысының 8,2 трлн.тг. болуы нәтижесінде мемлекеттік қарыз 3трлн.тг өсіп, ЖІӨ-ң 29% ие болады. Бұл көрсеткіш Қазақстанның тәуелсіздік жылдарындағы ең жоғары бұрын сонды болмаған көрсеткіші еді.

Зерттеу нәтижелері: Төтенше жағдайлар Қазақстан бизнесіне кері әсер етті. Кәсіпкерлік субъектілердің 300 мыңға жуығы өз қызметтерін тоқтатты. 1,6 млн. адам ақысыз демалысқа жіберілді.

Кәсіпкерлік қызметтің 1 млн. субъектісінің сауда қызметтері тоқтатылды. 4,5 млн. адам 42500 көлемінде жәрдемақы алды.

Бюджетке түсетін салықтың 80%-н және ЖІӨ-ң 70,5%-н ірі бизнес құрайды. Ірі бизнесте жұмыспен қамтылғандар саны -5,5 млн. Ірі бизнес несиесі қызметкерге шаққанда 10,8 млн.тг. Орта бизнестің ЖІӨ-гі үлесі 29,5%. Орта бизнесте жұмыспен қамтылғандар саны – 2,1млн адам[1].

Қорытындылар: Тұтастай алғанда, бизнесті қолдаудың дағдарысқа қарсы шараларының кейбір үлгілік, оңтайлы және теңгерімді пакеті мынадай іс-шараларды қамтиды :

- бизнеске монетарлық және салықтық тетіктерді пайдалану арқылы мемлекеттік қаржылық және қаржылық емес қолдау (мемлекеттің бюджеті мен фискалдық саясатының мүмкіндігін шектеу) бұл ретте толық зейнетақыға жол берілмейді;
- жұмыспен қамтуды қолдау, ең төменгі жалақыны субсидиялау тетігі арқылы жалақы төлеу;
- кәсіпкерлік секторлы қолдау мақсатында, оның ішінде шағын бизнес субъектілерінің қатысуын ұлғайту есебінен мемлекеттік сатып алу жүйесін дамыту, бизнесті дамыту үшін жағдайлар жасауға бағытталған ұлттық даму жобаларын және маңызды инвестициялық жобаларды іске асыруды жалғастыру;
- неғұрлым зардап шеккен салаларды дұрыс іріктеу және сатуды ұйымдастыру, жұмыспен қамтуды арттыру, бизнес-процестердің өзгеруі проблемаларын ескере отырып, бизнесті жеңілдету немесе қалпына келтіру жөніндегі типтік емес шараларды әзірлеу[2];

Зерттеудің теориялық маңыздылығы болжанбайтын жағдайлардың, оның ішінде төтенше жағдайлардың әсерін жеңу жағдайында шағын бизнесті дағдарысқа қарсы басқарудың әдістемелік тәсілдерін жасау болып табылады.

Төтенше жағдайлар кезінде салаларды ең көп зардап шеккендерге жатқызуға байланысты мәселелер өте даулы және үнемі мемлекеттік ғана емес, сонымен қатар сараптамалық кеңестер мен кәсіпкерлер кеңестері деңгейінде де талқылануда, бірақ қоғамдық тамақтану, туризм, көлік, ойын-сауық индустриясы, мәдениет және спорт, көбінесе қызмет көрсету саласы ең көп зардап шеккендер болып саналатыны анық.

Қазақстанда бизнесті қолдаудың оң халықаралық тәжірибесі барынша ескеріледі, сондай-ақ дағдарыс пен жоспарларған бюджеттік қаржыландыру кезеңінен ертерек басталған бизнесті қолдаудың бірегей жобалары іске-

асырылуда, олар бизнестегі дағдарысты басқарудың қолдаушы құралына айналды және бизнестің жалғасып жатқан экономикалық тұрақсыздықтың теріс әсеріне дайындығының өтемақы механизмін құруға мүмкіндік берді [3].

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. «Жаһандық пандемия сын-қатерлері жағдайындағы ұлттық экономикалардың қазіргі тенденциялары мен даму перспективалары» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының еңбектер жинағы. - Нұр- Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2020. - 514 б.
2. Земцов С.П., ЦареваЮ.В.Тенденции развития сектора малых и средних предприятий в условиях пандемии и кризиса//Экономическое развитие России,2020, том 27, №5, с.71-82
3. «Қарапайым заттар экономикасы» мемлекеттік бағдарламасы

ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕСТІ ДАМУ

Айтубаев Бектас, 3 курс, Шымкен «Политехникалық колледжі» МКҚК

Ғылыми жетекшісі: Қожатаева Жайнагүл Зайырқызы, оқытушы

Өзектілігі. Шағын және орта бизнес халық шаруашылығының дамуына, саланың бәсекеге қабілеттілігінің өсуіне, инновацияларды енгізуді жандандыруға, жұмыс орындарын құруға және халықтың елеулі үлесін кірістермен қамтамасыз етуге, әлеуметтік қорғауды қамтамасыз етуге және халықтың әл-ауқатын арттыруда орасан зор үлесін қосады. Осыған орай шағын және орта бизнестің қызметін ынталандыра отырып, әсіресе мамандануы мен бағыты бойынша жаңа, алуан түрлі шағын және орта кәсіпорындарды құруда мемлекеттің қолдауы бүгінгі таңда өзекті мәселердің бірі болып табылады, яғни бұл мемлекеттің бизнеске қолдау көрсетуді жалғастыратынын білдіреді.

Мәселе. Шағын және орта бизнес субъектілерін қаржыландыруды жандандыру отандық экономиканы дамытудың ең өзекті мәселелерінің бірі. Себебі, олар арқылы әлеуметтік-экономикалық дамудың көптеген мәселелерін шешеді: өндіріс өнеркәсібін модернизациялауды және кеңейтеді, бәсекеге қабілетті өнімдерді шығарады, жұмыс орны санын өсіреді, халықтың әл-ауқатының жалпы деңгейін көтереді.

Елде отандық шағын және орта кәсіпкерліктің тиімді дамуы үшін қызметі инновацияны енгізумен, өнім экспортымен байланысты, ШОБ субъектілері жеңілдетілген несиелеу сияқты қолдау түрін әрі қарай тарату және кейбір жағдайларды іске асыру механизмін құру қажет, франчайзинг, венчурлік бизнесті субмердігерлік және лизингті белсенді қолдану үшін жағдайлар жасау керек. Осындай қолдаудың нәтижесінде шағын және орта кәсіпкерлік ұлттық экономикада елеулі рөл атқара бастайды.

Жұмыс мақсаты – шағын және орта бизнестің қазіргі жағдайы мен мемлекеттік қолдаудың бағыттарын зерттеу. Осы мақсатына қол жеткізу үшін келесі міндеттерді қарастыру алға қойылды: шағын және орта бизнес субъектілерінің қазіргі жай-күйі мен даму деңгейіне талдау жүргізу негізінде мемлекеттік қаржылық қолдау құралдарын жетілдіру болып табылады.

Міндеттері. Қазақстан Республикасының бүгінгі таңда қойып отырған міндеттерінің бірі- шағын және орта кәсіпкерлікті дамыту. Шағын және орта бизнес халық шаруашылығының дамуына, саланың бәсекеге қабілеттілігінің өсуіне, инновацияларды енгізуді жандандыруға, жұмыс орындарын құруға және халықтың елеулі үлесін кірістермен қамтамасыз етуге, әлеуметтік қорғауды қамтамасыз етуге және халықтың әл-ауқатын арттыруда орасан зор үлесін қосады. Осыған орай шағын және орта бизнестің қызметін ынталандыра отырып, әсіресе мамандануы мен бағыты бойынша жаңа, алуан түрлі шағын және орта кәсіпорындарды құруда мемлекеттің қолдауы бүгінгі таңда өзекті мәселердің бірі болып табылады, яғни бұл мемлекеттің бизнеске қолдау көрсетуді жалғастыратынын білдіреді.

Зерттеу нәтижелері. Қазіргі таңда шағын және орта бизнестің дамуына кедергі кел-тіретін факторлар да баршылық. Ең бастысы – жұмыс қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін жеткілікті қаржылық ресурстардың болмауы, кәсіп бастағысы келетіндердің көбі өз қаражатымен іс бастағысы келетіндіктен, несие алмайды. Одан кейін кәсіптің басты талабы –мықты маман, білікті персонал табу да оңай емес. Мамандарды тұрақтандырып ұстау, жетілдіріп отыру т.б. Нарықтағы бәсекеге қарсы тұрып, жаңа идеялар мен тың бастамалар ойлап тауып, іске асыру. Кез келген салада шағын бизнес жаңашыл болған кезде табысты болады. Идеяны жүзеге асыру да қаражатқа барып тіреледі. Сонымен қатар еліміздің аймақтарының экономикалық даму деңгейі әр-түрлі, ол бірқатар факторлармен анықталады: табиғи ресурстардың болуы; өнеркәсіптік даму деңгейі; климаттық жағдайлар; әкімшілік орталықтарға жақындығы және т.б. Осы сияқты барлық факторларды ескере отырып, тәуекелге бел буып, өзіне үлкен жауапкершілік ала алатын жандарға мемлекет тарапынан қолдау үрдісі үзілмегені жөн.

Қорытындылар. Тұтастай алғанда шағын және орта бизнес субъектілерінің дамуының оң динамикасын және шағын және орта бизнес санының өсуі мен кәсіпкерлікті қолдауға жұмсалатын қаржы қаражатының саны арасындағы тығыз байланыс туралы айтуға болады. Шағын және орта бизнестің ұзақ мерзімді несиелік ресурстарға қол жетімділігін ынталандыру және лизинг, факторинг және микрокредиттер сияқты шағын бизнесті қаржыландырудың баламалы түрлерін танымал ету. Сондай-ақ, тұрақты дамуды қамтамасыз ететін салаларда жұмыс істейтін, атап айтқанда экология және әлеуметтік саладағы шағын және орта бизнес субъектілерін қаржылық қолдауды арттыру. Осылайша, шағын және орта кәсіпкерлік елдің әлеуметтік-экономикалық жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін негіз бола алады, ал тиімді мемлекеттік қолдау - оның сапалы дамуын ынталандырады.

Әдебиеттер

1. «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты ҚР Президентінің Жолдауы, 01.09.2023 ж. – <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevtynkazakstan-halkyna-zholdauy-181416>
2. «Бизнестің жол картасы-2025» бизнесті қолдау мен дамытудың мемлекеттік бағдарламасы. – https://egov.kz/cms/kk/articles/road_business_map

3. Кайгородцев А.А., Бордяну И.В., Мадиярова Э.С. Перспективные направления развития малого среднего бизнеса в Республики Казахстан // ҚазЭҚХСУ жаршысы. – 2020. – [№3. с.16-25].
4. Токсанова А.Н. Предпринимательство: учеб. пособие / А.Н. Токсанова. – Астана: ТОО Мастер ПО, 2014. – [с.289].
5. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 13 қарашадағы № 746 қаулысына сәйкес іске асырылатын «Еңбек» Нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамыту бағдарламасы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1800000746>

ТРАНСФОРМАЦИЯ ВРЕМЕНИ И ПРОСТРАНСТВА: ФОТОБУДКА КАК ЯВЛЕНИЕ КУЛЬТУРЫ И ТЕХНОЛОГИИ

Айдарбек Арыстан, студент 2 курса

ЧУ «Колледж предпринимательства КИИЭУ»

Научный руководитель: Бокаева Галия Канатовна, преподаватель специальных дисциплин

Введение: Фотобудка, на первый взгляд, представляет собой простое техническое устройство, созданное для получения снимков. Однако за этой скромной конструкцией скрывается яркое явление, которое охватывает обширные аспекты культуры, социальной динамики и восприятия технологических изменений. В настоящей исследовательской работе мы приглашаем вас на увлекательное путешествие в историю, культурные корни, и современное влияние феномена фотобудки. Мы окунемся в мир, где встречаются прошлое и настоящее, технология и эстетика, интимность и виртуальная реальность. В ходе исследования мы сосредоточимся на том, как фотобудка стала не только техническим устройством для создания снимков, но и символом культурных изменений, поведенческих паттернов, а также проявлением технологического влияния на наши представления о времени, пространстве и личной идентичности. Мы также проанализируем эволюцию фотобудок и их влияние на общественную атмосферу, самовыражение и восприятие личных моментов в современном обществе.

Актуальность: Исследование явления фотобудок в контексте культуры и технологии представляет важное значение в наши дни, где наблюдается высокий уровень технологической интеграции в различные аспекты человеческой жизни. В эпоху цифровых медиа и виртуальных коммуникаций фотобудки стали не только обычными атрибутами развлечений, но и символами социокультурных изменений. Рассматривая их влияние на общество, мы можем понять, как новаторские технологии воздействуют на восприятие времени, пространства, и самовыражения, а также как они влияют на развитие новых культурных традиций. Таким образом, исследование феномена фотобудок позволяет шире посмотреть на его влияние на культуру и технологии в современном обществе. Современные тенденции включения фотобудок в цифровую среду, социальные сети и виртуальное общение открывают новые горизонты в области коммуникации и самовыражения. Фотобудки становятся не только местом развлечений, но и олицетворением

стремления к самовыражению, переосмыслению временных рамок в создании мгновенных воспоминаний, а также исследованию границ пространства и личной идентичности. Исследование фотобудок в контексте культуры и технологии отражает современные изменения в общении и социокультурной среде, позволяя лучше понять, как технологии переформируют личные и общественные перспективы времени, пространства и самовыражения.

Проблема: Современные технологии, включая фотобудки, вызывают вопросы относительно приватности и использования личных данных, а также порождают дебаты о влиянии виртуального пространства на реальные человеческие отношения. В контексте фотобудок существует необходимость понять, как современные технологии влияют на индивидуальную и коллективную идентичность, а также как они меняют нашу перспективу времени и места, особенно в контексте общения, самовыражения и продвижения культурных норм. Таким образом, важно изучить влияние фотобудок на общественные нормы и ценности в социокультурном пространстве, а также оценить эффект технологической трансформации наших представлений о времени и месте в современном культурном контексте.

Цель данной исследовательской работы заключается в изучении влияния феномена фотобудок на формирование и трансформацию культурных практик, технологических изменений, а также социальных взаимодействий. Мы стремимся проанализировать, как использование фотобудок в современной культурной и технологической парадигме влияет на восприятие времени и пространства, общение, самовыражение, а также формирование новых образцов поведения в цифровую эпоху. Наша цель состоит в выявлении общественного и культурного значения феномена фотобудок, а также в исследовании их роли в формировании современных технологических тенденций и социокультурных изменений.

В ходе данной работы, мною был проведен опрос среди студентов ЧУ «Колледж предпринимательства КИНЭУ» «Будешь ходить в фотобудку?»

Да – 55%

Нет – 30%

Мне все равно – 5%

Очень хочу – 10%

История:

Феномен фотобудок имеет невероятно интересную историю, начало которой уходит в прошлое. Первоначальные предшественники современных фотобудок появились задолго до эры цифровых технологий.

1. Фотографические кабины: Первые устройства, сходные с современными фотобудками, появились в начале 20 века. В 1925 году была запатентована первая автоматизированная фотокабина Анатолием Ляросом в России, после которой этот концепт стал популярным благодаря опубликованию подобных проектов во всем мире.

2. Эволюция технологии: Со временем фотокабины эволюционировали, внедряя новые технологии для создания и развития процесса съемки и получения

фотографий. Они стали доступны широкой публике и стали популярным развлечением на ярмарках, карнавалах и других мероприятиях.

3. Переход в цифровую эпоху: В последние десятилетия фотобудки претерпели значительные изменения, перешедши от аналоговой технологии к цифровой. С появлением цифровых фотобудок появилась возможность моментального получения и печати фотографий, что сделало их более привлекательными для пользователей.

4. Влияние на культуру: Фотобудки позже стали символом ностальгии и ретро-эстетики, привлекая внимание как молодежи, так и более зрелого поколения. Они вошли в культурное наследие, став важным аспектом самовыражения, развлечения и запечатления важных моментов в жизни.

5. Современные тенденции: В настоящее время фотобудки активно внедряются в различные мероприятия, свадьбы, вечеринки и корпоративы, а также становятся неотъемлемой частью интерьеров развлекательных заведений, подчеркивая важность мгновенной самовыражения и творческого подхода к созданию уникальных снимков.

Заключение и вывод: Исследование «Трансформация времени и пространства: Фотобудка как явление культуры и технологии» глубоко прослеживает эволюцию и влияние фотобудок на общественную культуру и технологические трансформации. Проведенный анализ позволяет сделать важные выводы и подвести итоги, отражающие важность данного исследования.

1. Историческое значение: Охватывая богатую историю фотобудок, мы видим, что эти устройства не только являются символом развлечения, но и удерживают ценные ностальгические эмоции и влияют на переживание времени и пространства.

2. Технологический переход: Исследование выявляет сдвиг от аналоговых к цифровым технологиям в фотобудках, подчеркивая их важность в контексте мгновенного доступа к созданию моментальных визуальных воспоминаний.

3. Социокультурное влияние: Фотобудки оказывают существенное влияние на самовыражение, роль в обществе и создание общей атмосферы в различных мероприятиях, играют важную роль в формировании новых культурных традиций в эпоху цифровых медиа.

4. Символ переосмысления общения и событий: Фотобудки стали символом не только создания моментальных снимков, но и изменения в общении, самовыражении и влиянии визуальных тенденций на культурные практики.

В целом, проведенное исследование свидетельствует о важности изучения фотобудок как элемента культуры и технологии, открывая новые горизонты понимания культурных и технологических изменений в нашем современном мире. Это позволяет увидеть фотобудки не только как развлечение, но и как важный элемент визуальной культуры, общения и самовыражения.

Литература

1. Абрамс Р. Бизнес-план на 100%. Стратегия и тактика эффективного бизнеса / Р. Абрамс. — М.: Альпина Паблишер, 2019. — 486 с.
2. Алиев В.С. Бизнес-планирование с использованием программы Project Expert (полный курс): Учебное пособие / В.С. Алиев, Д.В. Чистов. — М.: Инфра-М, 2018. — 64 с.
3. Баринов В.А. Бизнес-планирование: Учебное пособие / В.А. Баринов. — М.: Форум, 2018. — 144 с.
4. Бейт Н. Как преодолеть экономический спад. План выживания в бизнесе / Н. Бейт. — М.: Олимп-Бизнес, 2017. — 208 с.
5. Бекетова О.Н. Бизнес-планирование. — М.: Т8, 2020. — 160 с.

ФАКТОРЫ ОПРЕДЕЛЯЮЩИЕ, СПРОС И ПРЕДЛОЖЕНИЕ НА РЫНКЕ ЧАСТНЫХ ЖИЛЫХ ДОМОВ

Алымова Дарья, студентка 2 курса Краевого государственного бюджетного профессионального образовательного учреждения «Алтайский промышленно-экономический колледж», г. Барнаул, Россия

Научный руководитель: Строителева Марина Сергеевна, преподаватель

Актуальность: интерес россиян к частным домам растет. За 2021 год число семей, мечтающих о собственном доме, по данным опроса «Финансового института развития в жилищной сфере России» и «Всероссийского центра изучения общественного мнения», увеличилось на 1,7 млн. — с 71% до 73%. Росту востребованности индивидуальных домов способствовали антикоронавирусные ограничения: россияне стали больше ценить возможность прогулок на свежем воздухе.

Проблема: в целом по России произошел рост средней стоимости частного жилого дома — на 13%.

Цель работы: определение факторов, определяющих спрос и предложение на рынке частных жилых домов.

Задачи: определить факторы, определяющих спрос и предложение на рынке частных жилых домов в городе Барнаул.

Объектом исследования является рынок жилых домов с земельным участком.

Предметом исследования являются факторы спроса и предложения, определяющие цену на рынке жилых домов с земельным участком.

Каждый год в России возводится около 260 тысяч частных домов, что составляет более 40% от общей доли, вводимого в стране жилья, утверждает Минстрой. В стране реализуется национальный проект «Жилье и городская среда», согласно которому с 2020 по 2024 год включительно, нужно создать индивидуальные дома общей площадью 180 млн. квадратных метров. Подорожание объясняется повышенным спросом людей на частные дома.

Факторы, определяющие рыночную стоимость жилого дома, коттеджа:

1. месторасположение, включая транспортное оснащение;
2. технические характеристики объекта: площадь, планировка и т. п.;

3. материал стен, кровли, перекрытий, качество отделки;
4. инфраструктура (наличие охраны, пропускного пункта, подъездных путей);
5. характер окружающей застройки;
6. наличие (отсутствие) обременений и арестов.

Автором был проведен анализ рынка частных жилых домов в г. Барнаул, разных районов города.

По проведенному анализу рынка частных жилых домов по Алтайскому краю в городе Барнаул, по районам, площадью и средней ценой за 1 кв. м. составляет:

1. в Центральном районе площадью от 52 кв. м. до 369,7 кв. м., средней ценой за 1 кв. м. 78 012 рублей, стоимостью недвижимости варьируется от 5 300 000 до 20 000 000 рублей;
2. в Железнодорожном районе площадью от 78 кв. м. до 256 кв. м., средней ценой за 1 кв. м. 66 441 рублей, стоимостью недвижимости варьируется от 6 800 000 до 11 700 000 рублей;
3. в Индустриальном районе площадью от 97 кв. м. до 300 кв. м., средней ценой за 1 кв. м. 90 532 рублей, стоимостью недвижимости варьируется от 9 380 000 до 27 000 000 рублей;
4. в Ленинском районе площадью от 77,9 кв. м. до 110 кв. м., средней ценой за 1 кв. м. 81 182 рублей, стоимостью недвижимости варьируется от 5 000 000 до 10 800 000 рублей.

Далее автором работы было рассмотрено соотношения цены и площади, зависимости цены недвижимости от материала стен, в разных районах г. Барнаула.

В городе Барнауле покупатели больше нацелены на покупку дома в Индустриальном районе. Такой выбор объясняется тем, что на сайтах недвижимости в основном частные жилые дома находятся в Индустриальном районе и цена данных домов за 1 кв. м на порядок ниже, чем в остальных районах города. В основном выбирают кирпичный материал стен, так как кирпичные стены позволяют дому «дышать», что способствует созданию внутри него благоприятного для жизни микроклимата. Летом в таком доме не жарко, а зимой не холодно. Стены из этих изделий не подвержены гнили. Поскольку кирпич является огнеупорным материалом, одно из главных преимуществ таких домов – пожаробезопасность.

Плюсы покупки дома:

1. больше общая площадь домовладения;
2. наличие открытых площадок;
3. конфиденциальность – шум в доме меньше мешает соседям, чем громкая музыка в квартире.

Минусы покупки:

1. более высокая стоимость;
2. уход за придомовыми территориями.

Вывод: Следовательно, можно сказать, что самый востребованный формат — это дом площадью 80–120 кв. м с четырьмя комнатами и более. Желаемый материал стен дома – это кирпич. Среди сегментов рынка объектов

недвижимости частный жилой дом считается лучшим выбором, если у вас есть дети или пожилые родственники. Земельный участок у дома позволяет оборудовать детскую площадку, посадить сад или создать зону отдыха. Контакт с природой благотворно влияет на настроение и самочувствие человека.

Литература

1. Электронный ресурс «База недвижимости Циан». Форма доступа: (<http://www.cian.ru/>)
2. Электронный ресурс «Restate». Форма доступа: (<https://altayskiykray.restate.ru/graph/ceny-prodazhi-zemli/>)
3. Электронный ресурс «НГС. Недвижимость». Форма доступа: (<https://barnaul-1.n1.ru/kupit/kvartiry/>)
4. Электронный ресурс «Авито». Форма доступа: (<https://www.avito.ru/>)
5. Электронный ресурс «Малоэтажная Россия: что такое идеальный дом, и какой спрос на такое жилье». Форма доступа: (<https://realty.rbc.ru/>)

ОСОБЕННОСТИ РЫНКА ЗЕМЕЛЬНЫХ УЧАСТКОВ ДЛЯ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ЖИЛИЩНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА

Алымова Юлия, студентка 2 курса, Краевого государственного бюджетного профессионального образовательного учреждения «Алтайский промышленно-экономический колледж», г. Барнаул, Россия

Научный руководитель: Строителива Марина Сергеевна, преподаватель

Актуальность: рынок земли является частью общей системы земельных отношений, которая регулируется правом собственности, главный объект данного рынка - земля. Необходимость оценки земельных участков испытывают как государственные, так и муниципальные органы исполнительной власти в целях эффективного управления земельными ресурсами и проведения рациональной земельной и налоговой политики.

Проблема: на сегодняшний день цена за сотку увеличивается с каждым месяцем, так же увеличивается спрос на приобретение земельных участков для ИЖС.

Цель работы: определение особенности ценообразования на рынке земельных участков для индивидуального жилищного строительства.

Задачи: определить особенность ценообразования на рынке земельных участков для индивидуального жилищного строительства, провести анализ рынка земельных участков для индивидуального жилищного строительства в Алтайском крае в городе Барнаул, Бийск и Белокуриха.

Объектом исследования является рынок земельных участков для индивидуального жилищного строительства.

Предмет исследования являются факторы ценообразования на рынке земельных участков для индивидуального жилищного строительства.

Сегментом рынка, на котором будет проводиться исследование, являются участки в категориях земель населенных пунктов и сельскохозяйственного назначения под индивидуальное жилищное строительство.

Автором был проведен анализ рынка земельных участков для индивидуального жилищного строительства в Алтайском крае в городе Барнаул, Бийск и Белокуриха.

По проведенному анализу рынка земельных участков для индивидуального жилищного строительства в Алтайском крае, площадью участков и средней ценой за сотку составляет:

1. в пригороде Барнаула площадью от 5,6 соток до 26 соток, средней ценой за 1 сотку 47807 рублей, стоимостью недвижимости варьируется от 300000 до 950000 рублей;
2. в Бийске площадью от 1,5 соток до 11 соток, средней ценой за 1 сотку 71047 рублей, стоимостью недвижимости варьируется от 130000 до 750000 рублей;
3. в Белокурихе площадью от 8,9 соток до 15 соток, средней ценой за 1 сотку 49967 рублей, стоимостью недвижимости варьируется от 270000 до 790000 рублей.

Средняя цена за сотку по городам 56274 рублей. Стоимость этих участков весьма непостоянна, что связано в большей степени от местоположения земельного участка, исходя из проведенного анализа.

Земельные участки, находящиеся в городе Бийск и в городе Белокуриха площадь 11 соток, но цена у них различается на 250000 рублей, это обусловлено социально-экономическими факторами, географическими и природными факторами.

Было выяснено, что цена на земельные участки увеличивались в среднем на 3% на протяжении 6 месяцев, но за последние 2 месяца цена начала снижаться на 7%. Изменение стоимости объясняется колебанием курса доллара.

Таким образом, соотношение цены и площади земельных участков для индивидуального жилищного строительства в городах Алтайского края может говорить о том, что цена в пригороде Барнаула средняя между Бийском и Белокурихой из-за удаленности от города. В Бийске цена самая высокая из-за коммуникаций, ровных участков и приближенности к центру Алтайского края, а в Белокурихе самая низкая цена, несмотря на то, что это город курорт, из отсутствия коммуникаций и из-за особенностей рельефа.

Вывод: Следовательно, можно сказать, что фактор ценообразования складывается из наличия коммуникаций и географических особенностей. Самый востребованный формат — это земельный участок площадью 5-10 соток с наличием коммуникаций и ровными земельными участками.

Литература

1. Электронный ресурс «База недвижимости Циан». Форма доступа: (<http://www.cian.ru/>)
2. Электронный ресурс «Restate». Форма доступа: (<https://altayskiykray.restate.ru/graph/ceny-prodazhi-zemli/>)
3. Электронный ресурс «НГС. Недвижимость». Форма доступа: (<https://barnaul-1.n1.ru/kupit/kvartiry/>)
4. Электронный ресурс «Авито». Форма доступа: (<https://www.avito.ru/>)

ОСОБЕННОСТИ ВТОРИЧНОГО РЫНКА ЖИЛОЙ НЕДВИЖИМОСТИ Г. БАРНАУЛА

Белгородцева Дарья, студентка 2 курса Краевого государственного бюджетного профессионального образовательного учреждения «Алтайский промышленно-экономический колледж», г. Барнаул, Россия

Научный руководитель: Строителева Марина Сергеевна, преподаватель

Актуальность: сегодня актуальность исследования рынка недвижимости высока, как никогда. Политический кризис, разразившийся в конце зимы 2022 года, потряс все отрасли экономики, и не только в России. Рынок недвижимости, как одна из самых объемных и значимых экономических единиц, также был, затронут в значительной степени. На данный момент рынок жилой недвижимости в России почти полностью вернулся в исходное состояние, но все же претерпел некоторые изменения.

Проблема: динамика развития рынка недвижимости оказалась нестабильной в последние годы. Пандемия, локдаун и СВО внесли корректировки практически во все сферы жизни, не обойдя и квартирный вопрос. Строительная отрасль оказалась вынуждена подстраиваться под экономическую и политическую ситуацию в стране, из-за чего цены на недвижимость заметно возросли.

Цель работы: определение факторов ценообразования на вторичном рынке жилой недвижимости

Задачи: определить особенность ценообразования на вторичном рынке жилой недвижимости, провести анализ вторичного рынка жилой недвижимости в Алтайском крае в городе Барнаул.

Объектом исследования является вторичный рынок жилой недвижимости.

Предметом исследования являются факторы ценообразования вторичного рынка жилой недвижимости.

Под вторичным рынком понимают жилой фонд, который уже был в обороте, то есть эксплуатировался и имел владельца. Именно этот сегмент отечественного рынка наиболее востребован, и ему уделяется больше всего внимания.

Строительство серийных многоквартирных домов с начала 1930-х годов по настоящее время делится на этапы:

1. «Сталинка»
2. «Хрущёвка»
3. «Брежневка»
4. «Поздние брежневки»
5. «Современные дома»

При анализе рынка недвижимости учитывают расположение постройки: центр или окраина. В центральной части города квартира или дом будут стоять на порядок дороже, ведь там развита инфраструктура и созданы все условия для комфортного проживания. Чего не скажешь об удаленных от центра районах, где, зачастую, существует проблема с транспортной развязкой, наличия

образовательных и культурных учреждений, а также развлекательных заведений.

Автором был проведен анализ вторичного рынка жилой недвижимости в Алтайском крае в городе Барнаул по разным районам.

По проведенному анализу вторичный рынок жилой недвижимости по Алтайскому краю в городе Барнаул, по районам, площадью участков и средней ценой за 1 кв. м. составляет:

1. в Центральном районе площадью от 37,8 кв. м. до 86,9 кв. м., средней ценой за 1 кв. м. 120 138 рублей, стоимостью недвижимости варьируется от 4 690 000 рублей до 12 300 000 рублей;
2. в Октябрьском районе площадью от 37,4 кв. м. до 87,2 кв. м., средней ценой за 1 кв. м. 108 959 рублей, стоимостью недвижимости варьируется от 2 800 000 рублей до 9 300 000 рублей;
3. в Железнодорожном районе площадью от 60,4 кв. м. до 83,4 кв. м., средней ценой за 1 кв. м. 88 866 рублей, стоимостью недвижимости варьируется от 6 100 000 рублей до 6 400 000 рублей;
4. в Индустриальном районе площадью от 35 кв. м. до 81 кв. м., средней ценой за 1 кв. м. 77 586 рублей, стоимостью недвижимости варьируется от 4 250 000 рублей до 5 800 000 рублей;
5. в Ленинском районе площадью от 36 кв. м. до 87 кв. м., средней ценой за 1 кв. м. 99 929 рублей, стоимостью недвижимости варьируется от 4 650 000 до 6 150 000 рублей.

Таким образом, был рассмотрен анализ квартир по разным количествам комнат, сегментов, и вычислена средняя цена за 1 кв. м. в разных районах. Так, например, 1-комнатная квартира, вне зависимости от сегмента, примерно составляет 121 429 рублей за 1 кв. м.; 2-комнатная квартира составляет 100 993 рублей за 1 кв. м.; 3-комнатная квартира составляет 108 959 рублей за 1 кв. м.; 4-комнатная квартира составляет 106 651 рублей за 1 кв. м.

Вывод: Следовательно, можно сказать, что к факторам влияющих на стоимость вторичного рынка жилой недвижимости относятся: месторасположение объекта недвижимости, год постройки, этаж, общая / жилая площадь, количество комнат, наличие балкона, материал стен, вид из окна, высота потолков. А также, планировка, перспективы развития района в городе Барнаул, общее соотношение спроса и предложений.

Литература

6. Электронный ресурс «База недвижимости Циан». Форма доступа: (<http://www.cian.ru/>)
7. Электронный ресурс «Restate». Форма доступа: (<https://altayskiykray.restate.ru/graph/ceny-prodazhi-zemli/>)
8. Электронный ресурс «НГС. Недвижимость». Форма доступа: (<https://barnaul-1.n1.ru/kupit/kvartiry/>)
9. Электронный ресурс «Авито». Форма доступа: (<https://www.avito.ru/>)
10. Электронный ресурс «Стоимость квартир в Алтайском крае, динамика цен на квартиры вторичного жилья». Форма доступа: (<https://www.realtymag.ru/altayskiy-kray/kvartira/prodazha/prices>)

ПРОБЛЕМА ПОПУЛЯРИЗАЦИИ РАБОЧИХ ПРОФЕССИЙ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ

Гончарова Ирина, студентка ЧУ «Колледж ЗЕРЕК», 3 курс, Специальность: 01120100 «Дошкольное воспитание и обучение»

Научный руководитель: Шалапина Оксана Борисовна, заместитель директора по УР

Проблема популяризации рабочих профессий среди молодежи является актуальной и сложной задачей в современном обществе. В настоящее время все больше и больше молодых людей стремятся получить высшее образование и выбрать профессию, связанную с офисной работой или сферой услуг. Вместе с тем, профессии, связанные с физическим трудом или ручными навыками, часто остаются недооцененными и непривлекательными для молодежи.

Цель данной работы - проанализировать текущую ситуацию с популяризацией рабочих профессий среди молодежи, выявить факторы, влияющие на популяризацию данных профессий, рассмотреть методы и инструменты, которые могут быть использованы для привлечения молодых людей к рабочим профессиям, а также оценить результаты и перспективы популяризации рабочих профессий среди молодежи.

Таким образом, данная работа имеет целью изучить проблему популяризации рабочих профессий среди молодежи и предложить пути ее решения. Анализ текущей ситуации, выявление факторов, методы и инструменты популяризации, а также оценка результатов и перспектив позволят получить полное представление о данной проблеме и разработать эффективные стратегии для ее решения.

Актуальность исследования "проблема популяризации рабочих профессий среди молодежи" обусловлена необходимостью преодоления негативного отношения молодых людей к работе в сфере производства и ремесел. В современном обществе все больше акцентируется внимание на получении высшего образования и занятии интеллектуальными профессиями, в то время как рабочие профессии часто остаются недооцененными и непопулярными. Это приводит к дефициту квалифицированных рабочих и негативно сказывается на развитии отраслей экономики, требующих специалистов с физическими навыками. Исследование данной проблемы необходимо для выявления причин низкой привлекательности рабочих профессий среди молодежи и разработки эффективных стратегий и механизмов их популяризации, чтобы обеспечить устойчивое развитие экономики и удовлетворение потребностей рынка труда.

Объектом исследования в работе «проблема популяризации рабочих профессий среди молодежи» является молодежь, которая находится на этапе выбора своей будущей профессии. Основным предметом исследования является анализ причин, по которым молодые люди не проявляют интереса к рабочим профессиям, а также выявление возможных путей и механизмов для привлечения молодежи к этой сфере трудовой деятельности. В работе будут рассмотрены факторы, влияющие на выбор профессии молодыми людьми, а

также проведен анализ существующих программ и инициатив, направленных на популяризацию рабочих профессий среди молодежи.

В заключении данной работы на тему "Проблема популяризации рабочих профессий среди молодежи" можно отразить основные выводы и рекомендации, сделанные на основе проведенного анализа текущей ситуации, факторов, влияющих на популяризацию рабочих профессий, а также рассмотренных методов и инструментов популяризации. Также стоит упомянуть результаты и перспективы популяризации рабочих профессий среди молодежи.

В современном обществе наблюдается недостаток интереса молодежи к рабочим профессиям, что является серьезной проблемой. Анализ текущей ситуации показал, что молодежь все чаще ориентируется на профессии, связанные с информационными технологиями, маркетингом, финансами и т.д. Однако, многие рабочие профессии имеют большой потенциал и предлагают интересные карьерные возможности.

Одним из факторов, влияющих на популяризацию рабочих профессий среди молодежи, является негативное восприятие обществом таких профессий. Часто они считаются менее престижными и недостаточно оплачиваемыми. Кроме того, молодежь не всегда осознает возможности и перспективы, которые могут предложить рабочие профессии.

Однако, проведенный анализ также показал, что существуют определенные методы и инструменты, которые могут помочь в популяризации рабочих профессий среди молодежи. Один из таких методов - информационная кампания, направленная на привлечение внимания молодежи к рабочим профессиям. Это может быть реклама, просвещающие мероприятия, участие в ярмарках профессий и т.д. Важно, чтобы эта информация была доступна и понятна для молодежи, чтобы они могли оценить преимущества и перспективы рабочих профессий.

Еще одним важным методом является практическое обучение и стажировки. Молодежь должна иметь возможность попробовать себя в рабочих профессиях, чтобы оценить их интерес и свои способности. Также важно создание условий для развития профессиональных навыков и повышения квалификации в рабочих профессиях.

Результаты проведенного исследования показывают, что популяризация рабочих профессий среди молодежи является актуальной задачей. Проведенный анализ позволил выявить основные проблемы и факторы, влияющие на популяризацию. Однако, также были предложены методы и инструменты, которые могут помочь в решении этой проблемы.

Перспективы популяризации рабочих профессий среди молодежи связаны с необходимостью изменения общественного мнения о таких профессиях. Важно создать положительное восприятие и показать молодежи преимущества и перспективы, которые могут предложить рабочие профессии. Также необходимо продолжать работу по информированию и привлечению молодежи к рабочим профессиям через различные мероприятия и программы.

В заключение, проблема популяризации рабочих профессий среди молодежи требует комплексного подхода и совместных усилий общества, образовательных учреждений, работодателей и государственных органов. Только объединенные усилия позволят решить эту проблему и обеспечить молодежи доступ к интересным и перспективным рабочим профессиям.

Список литературы

1. Алексеева Е.А. Движение WorldSkills Russia: история, проблемы и перспективы // Научный альманах. – 2016. – №. 5-2. – С. 21-28. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=26285955> (дата обращения: 05.02.2024).
2. Ашимханова Д.Э., Калдыбаева О.В. Профессиональная ориентация молодежи в Казахстане: проблемы и перспективы // Инновационный потенциал молодежи: глобализация, политика, интеграция.—Екатеринбург, 2016. – 2016. – С. 64-74. URL: <https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/46093/1/ipoy-2016-09.pdf> (дата обращения: 05.02.2024).
3. Баженова Н.Г., Луценко Е.Л. Проектная деятельность как аспект профориентационной работы в вузе // Социальные и гуманитарные науки на Дальнем Востоке. – 2019. – Т. 16. – №. 2. – С. 142-147. URL: <http://eastjournal.ru/wp-content/uploads/2019/62/62.pdf#page=142> (дата обращения: 05.02.2024).
4. Барашева Т.И., Барашева Е.Н. Проблемы трудоустройства молодежи: практика региональных инициатив // Север и рынок: формирование экономического порядка. – 2015. – №. 2. – С. 153-161. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=25296466> (дата обращения: 05.02.2024).

ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ

Гомель Анастасия, 3 курс, Колледж НАО «Евразийского Национального университета имени Л.Гумилева»

Научный руководитель: Кучербаева Гульфия Нурлубековна

Актуальность исследования: Современный мир стал свидетелем глобальных изменений в экономике, вызванных глобализацией. Глобализация привела к увеличению международной торговли, быстрому распространению технологий и информации, а также интеграции стран в мировую экономику. В связи с этим, актуальным становится изучение влияния глобализации на развитие экономики.

Проблема: Одной из основных проблем исследования является оценка положительных и отрицательных сторон глобализации для развития экономики различных стран. Также важно изучить, какие стратегии могут помочь странам справиться с вызовами глобализации и улучшить свое экономическое развитие.

Целью работы заключается в исследовании влияния глобализации на развитие экономики, выявлении позитивных и негативных аспектов этого процесса, а также поиске путей оптимизации воздействия глобализации на экономику.

Задачи:

- Проанализировать основные тенденции глобализации в экономике мира и Республике Казахстане;
- Выявить преимущества и недостатки воздействия глобализации на экономику;
- Выявить стратегии приспособления к глобализации и их влияние на экономическое развитие.

В современном мире глобализация играет значительную роль в экономическом развитии. С одной стороны, она способствует увеличению мировой торговли, обмену технологиями и капиталом, что может привести к росту производства и улучшению условий жизни. С другой стороны, глобализация может привести к углублению неравенств, потере рабочих мест и угрозе национальной экономической безопасности. Поэтому важно изучить какие стратегии могут помочь странам справиться с вызовами глобализации и улучшить свое экономическое развитие.

В результате исследования было выявлено, что глобализация имеет как положительные, так и отрицательные стороны для развития экономики. Положительные стороны включают увеличение мировой торговли, распространение инноваций.

Однако отрицательные стороны включают углубление неравенств, угрозу национальной безопасности и потерю рабочих мест. Были также выявлены стратегии, которые могут помочь странам развиваться в условиях глобализации.

Литература

1. <https://www.banki.ru/wikibank/globalizatsiya/>
2. <https://cheloveknauka.com/globalizatsiya-kak-obekt-kulturfilosofskogo-analiza>
3. <https://the-tenge.kz/articles/prognoz-mvf-o-vvp-kazakhstana>
4. <https://www.nur.kz/family/school/1781425-cto-takoe-globalizacia-prostymi-slovami-ee-vlianie-i-posledstvia/>
5. <https://kreditkassa.ru/article/plyusy-i-minusy-ekonomicheskoy-globalizacii>

СЕКРЕТЫ УСПЕШНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: ПУТЕВОДИТЕЛЬ ПО ПРИОБРЕТЕНИЮ НЕДВИЖИМОСТИ

Егорычева Дарья, Панченко Виктория, 2 курс
КГКП «Костанайский политехнический высший колледж»
Управления образования акимата Костанайской области
Научный руководитель: Контрбаева Жаннат Дусембиевна,
Альсеитов Кайрат Сапаржанович, преподаватели специальных дисциплин

Актуальность. В условиях глобальной экономической неопределенности и стремления к долгосрочной финансовой стабильности, разработан план, который будет актуальным решением для тех, кто стремится приобрести жилье, используя сбалансированный подход с использованием ипотеки и инвестиций в малый бизнес. Эта стратегия обеспечивает не только эффективное накопление первоначального взноса, но и минимизацию зависимости от финансовых

рисков, что актуально в условиях изменчивости рынка и нестабильной экономической среды.

Проблема. Одной из основных проблем, с которой может столкнуться реализация предложенного плана, является нестабильность и риски, связанные с использованием инвестиций в малый бизнес. Вложение средств в малые предприятия предполагает высокий уровень неопределенности и потенциальную банкротство бизнеса, что может негативно сказаться на финансовой устойчивости и возможности собрать необходимую сумму для первоначального взноса на покупку жилья.

Цели работы:

1. Обеспечить возможность приобретения двух квартир для, устойчивой финансовой основы;
2. Доказать эффективность финансовых инструментов такие как инвестиции и ипотека;
3. Уменьшение финансовых рисков путем разнообразия инвестиций и создания резервных средств для покрытия непредвиденных расходов;
4. Максимизация выгод от ипотечных программ, особенно льготных, с целью минимизации процентных ставок и улучшения финансовых условий;
5. Создание и развитие источников пассивного дохода через инвестиции в малый бизнес для обеспечения финансовой стабильности;
6. Предоставление гибкого плана, который может быть адаптирован к различным странам и экономическим условиям.

Использование финансовых инструментов для улучшения качества жизни и сделать ее более комфортной под силу всем. Разработанный план, основан на использовании двух инструментов: ипотеки и инвестиций в малый бизнес. Это позволяет с минимальными вложениями сравнительно легко достигнуть цели. Важно отметить, что, рассматривая данный план на основе условий Казахстана, но он может быть применим и в других странах при определенных экономических условиях. Если есть стабильный доход от одного миллиона тенге или более (это примерно 2,500 долларов США) и у вас есть минимум 10% от общей суммы на покупку жилья, вы также можете использовать эту схему [1]. Данный план предусматривает приобретение квартиры за 30% от ее общей стоимости, внесение первоначального взноса в размере 7 миллионов тенге, и использование ипотеки и инвестиций в малый бизнес для ее дополнительного финансирования. Это позволяет нейтрализовать зависимость от ипотеки и делает процесс более устойчивым в случае непредвиденных обстоятельств, таких как потеря работы или бизнеса. Общий план основан на расчетах для одной квартиры, цель - приобрести две квартиры [3]. При этом важно, учитывая риски стабильных ежемесячных платежей при нестабильной жизни, где могут возникнуть непредвиденные расходы, такие как потеря работы или бизнеса.

Для реализации этого плана, изучались ипотечные программы в Казахстане, наиболее выгодные ипотеки предоставляет Отбасы Банк, с процентными ставками от 2% до 8.5% в год, при этом необходимо выполнить три условия, чтобы получить льготную ипотеку от этого банка.

Первое - открыть депозит и регулярно пополнять его в течение трех лет.

Второе - к моменту ипотеки, набрать 50% первоначального взноса от стоимости квартиры.

И третье - набрать определённое количество баллов, оцениваемых системой банка на основе суммы ваших вкладов.

С учетом этих условий, мы будем рассматривать максимальные показатели, а также использовать инвестиции в малый бизнес. Это позволит ускорить накопление первоначального взноса, так как инвестиции в бизнес могут приносить от 30% до 50% годовых, с учетом налогов. Такая схема не только помогает быстро собрать первоначальный взнос, но и нейтрализует зависимость от ипотеки. Пассивный доход от инвестиций в бизнес будет покрывать определенные расходы, связанные с ипотекой. Время будет разделено на три этапа: первый - 3 года, во время которых мы открываем депозит и пополняем его; второй - 4 года, в течение которых мы инвестируем в малый бизнес и накапливаем средства; и третий - также 4 года, когда у нас уже нет обязательств по ипотеке.

Отрываем депозит и ежемесячно пополняем его с целью накопить необходимую сумму в 300 000 тенге за 3 года. На протяжении первых трех лет аккумулируем деньги в Отбасы банке, приближаясь к выполнению их требований. Также начинаем инвестировать для сбора 50% первоначального взноса [3].

Следующий этап - приобретение квартиры, которую мы сможем сдавать в аренду. Чтобы квартира не пустовала и начала окупаться, мы сдаем ее в аренду. Несмотря на то, что мы уже собрали 50% первоначального взноса, мы продолжаем инвестировать – 30% от чистого дохода в год, продолжаем инвестировать, чтобы пассивный доход покрывал ипотечные платежи

В течение следующих лет, пока действует ипотека, инвестиции продолжают работать, когда наступает момент закрытия ипотеки, используем доход от инвестиций для погашения ипотечных платежей [4].

Результаты.

Успешное использование льготной ипотеки Отбасы Банка с соблюдением всех условий, что приводит к оптимизации финансовых затрат. Развитие и успешное управление инвестициями в малый бизнес, что приводит к стабильному пассивному доходу и уменьшению зависимости от ипотеки. Постепенное достижение долгосрочной финансовой устойчивости через успешное совмещение ипотеки и инвестиций в малый бизнес.

Выводы.

1. Использование комбинации ипотеки и инвестиций в малый бизнес обеспечивает сбалансированный и устойчивый подход к достижению финансовых целей.
2. Гибкость предложенного плана демонстрирует его адаптивность к различным ситуациям и странам, что делает его уникальным инструментом для финансового планирования.
3. Успешное управление инвестиционными рисками в малом бизнесе подчеркивает важность разнообразия и постепенного управления финансами для достижения стабильности.

4. Глобальная адаптация стратегии открывает двери для ее применения в различных странах, что делает ее привлекательной для широкой аудитории.

Литература

1. Мамбетказиев А.Е., Конопьянова Г.А., Байкенов Ж.Е. Инвестиционная активность населения республики казахстан в контексте современных тенденции развития экономики. *Central Asian Economic Review*. 2022;(5):92-104. <https://doi.org/10.52821/2789-4401-2022-5-92-104>
2. Маркова, Г.В. Экономическая оценка инвестиций: Учебное пособие / Г.В. Маркова. - М.: Курс, 2018. - 320 с.
3. Отбасы Банк [Электронный ресурс].2024. URL: <https://hcsbk.kz/ru/>(Дата обращения: 02.02.2024).
4. Чараева, М.В. Реальные инвестиции: учебное пособие / М. В. Чараева. – Москва: Инфра-М, 2018. – 263 с.

СТУДЕНТТЕР АРАСЫНДАҒЫ ЖАНЖАЛДАРДЫҢ АЛДЫН АЛУДАҒЫ 10ІСКЕРЛІК ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫҢ РӨЛІ

Ержан Ақжол, «Қостанай автомобиль көлігі колледжі» КМҚК, 1 курс студенті
Ғылыми жетекшісі: Кожевина Шамиля Шамилевна, педагог-психолог
Ештаев Мәдина Маратқызы, әлеуметтік педагог

Біз таңдаған тақырыптың өзектілігі қоғамымыздың қазіргі жағдайына байланысты. Студенттік ұжымдардың өзара әрекеттесу динамикасын және өткір қайшылықтардың ықтимал салдарын түсіну маңызды. Жанжалдарды шешу және сындарлы шешімдерді іздеу студенттер ұжымының тиімді жұмыс істеуіне ықпал ете алады.

Студенттік топтың ұжымы – студенттің ең жақын ортасы, онда ол өзінің оқу және кәсіби қабілеттерін алғаш рет жүзеге асырады, оқу және кәсіптік қызметтің әртүрлі түрлеріне қатысады, болашақ іс-әрекеттің субъектісі ретінде өзіне деген қарым-қатынастың әлеуметтік критерийлерін меңгереді, кәсіпке байланысты көзқарастарды дамытады.

Қарым-қатынас өнері, психологиялық ерекшеліктерді білу және психологиялық әдістерді қолдану өте қажет студенттерге, өйткені, -мен қарым-қатынас құра білу педагогтармен, сыныптастарымен, оларға деген көзқарасты табу, оларды жеңу әркімге қажет. Бұл дағды негізінде жатыр жеке тұлғаның өмірлік табыс. Дәрменсіз, көңілсіз адам қарым-қатынаста қиындықтарға тап болады, онымен байланыс орнату қиын болады сыныптастарымен, жетістіктерге жету педагогтармен қарым-қатынаста. Іскер адамның кез келген бастамасының табысты болуының кепілі, ол қандай міндетті шешсе де, іскерлік ынтымақтастық, сенім мен сыйластық ахуалын қалыптастыру болып табылады.

Қарым-қатынаста тұлғаның адамгершілік қасиеттері мен жеке психологиялық ерекшеліктерін білу және ескеру маңызды мәнге ие болады. Біздің колледжде 1 курста «Кәсіби іс-әрекет психологиясы» факультативі бар, оның аясында біз қарым-қатынас дағдыларын, тұлғааралық қарым-қатынасты, жеке тұлғаның ерекшеліктерін, қарым-қатынастағы қақтығыстарды және

психологиядағы басқа тақырыптарды зерттейміз. Сыныптағы мәліметтер, менің ойымша, әңгімелесуші туралы түсініктерді дұрыс қалыптастыруға, оның келісімге келу қабілетін елестетуге немесе ондағы қайшылықты тұлғаны көруге, серіктестің ұжымда жұмыс істеуге дайындық деңгейін анықтауға көмектеседі.

Осы жұмыстың мақсаты бұл жанжалды жағдайлардың алдын алудағы іскерлік қарым-қатынастың ролін анықтау болып табылады.

Объектімен зерттеу іскерлік қарым-қатынастағы қақтығыстардың алдын алу болып табылады студенттік ұжымда.

Пәнімен зерттеу жанжалдардың алдын алу және шешу факторы ретінде іскерлік қарым-қатынас жасау мүмкіндігі болып табылады.

Біздің гипотеза ғылыми жұмыстар, қақтығыстарды болдырмау және шешу процесі деген болжамнан тұрады студенттік ұжымда егер іскерлік қарым-қатынаста ынтымақтастық стратегиясы қолданылса, табысты болады, және білім алушылар іскерлік қарым-қатынастың тиісті мәдениетіне ие болады.

Қойылған мақсатқа сүйене отырып, анықталды **келесі міндеттер:**

1. Жанжал жағдайындағы іскерлік қарым-қатынасты зерттеудің шетелдік және отандық тәжірибесімен танысу және арнайы әдебиеттерді зерделеу нәтижелерін қысқаша аналитикалық шолу түрінде жалпылау.;
2. Іскерлік қарым-қатынастың тиімділігін арттырудың ерекшеліктері мен факторларын анықтау;
3. Жанжалдың психологиялық себептерін анықтау бойынша жұмыстың зерттеу бөлігін жүргізу студенттердің іскерлік қарым-қатынаста;
4. Практикалық бөлімнің нәтижелерін алу және ұсыну, іскерлік қарым-қатынастың тиімділігін арттыру бойынша ұсыныстар әзірлеу.

Практикалық маңыздылығы жеке тұлғаның іскерлік қарым-қатынасы жағдайында қақтығыстардың алдын алу бойынша ұсыныстар мен ұсыныстарды әзірлеуден тұрады колледж студенттері.

Зерттеу базасы: Қостанай автомобиль көлігі колледжі

Тәжірибе 20 қыркүйектен бастап жүргізілді 23 бойынша қаңтар 2024 жыл.

Қолданылды психодиагностикалық әдістер:

Психодиагностикалық әдістер тобына мыналар кіреді:

1. Тұлғаның жанжалды мінез-құлыққа бейімділігін диагностикалау әдістемесі (К. Томас)
2. Өзін-өзі бағалау әдістемесі және тұлғалық қақтығыс дәрежесін бағалау.
3. «Қарым-қатынас деңгейін бағалау»

Тәжірибелік және бақылау бойынша 2 топ алынды. Біздің зерттеуіміздің бастапқы кезеңінде біз бұл анықталды екі топта да қақтығыс жағдайындағы мінез-құлық стратегиясы - бәсекелестік басым, бұл осы топтардың студенттері деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді өз мүдделерін қанағаттандыруға қол жеткізуге ұмтылады, в мүдделерге келтірілген залал басқа адамдардың.

Нәтижелер әдістеме және өзін-өзі бағалау және тұлғалық қақтығыс дәрежесін бағалау, бізге мынаны көрсетеді екі топтың студенттері табандылықпен қорғайды теріс әсер етуі мүмкін болса да, өз пікірін білдіру

олардың басқалармен қарым-қатынас. Өткізгеннен кейін әдістемесін Б. Ряховский «Қарым-қатынас деңгейін бағалау» үшін коммуникабельділік деңгейін анықтау бұл анықталды студенттер екі топта да таныс және бейтаныс ортада өзіңді сенімді сезінесіз. Жаңа проблемалар қорқынышты емес. Соған қарамастан, олар жаңа адамдармен жан-жағына қарап келіседі, даулар мен дауларға құлықсыз қатысады.

Біз жүргізген зерттеулерден кейін мен эксперименттік топпен жасырын жұмыс жүргіздім, атап айтқанда: жанжалдар туындаған кезде мен сыныптастарыма топта бейбітшілікті сақтау маңызды екенін айттым, туындаған жанжалды жағдайлардың шешімін табуға көмектестім, ал сабақтарда психологтар жүргізді эмпатияны дамытуға, қақтығыстарды азайтуға арналған жаттығулар, қосулы команда құру. Нәтиже оң жаққа өзгерді деп айтуға болады. Қаңтар айында қайта зерттеу жүргізілді, осылайша, нәтижелері бойынша К.Томас, топта стратегиясы бар балалар көбірек пайда болды мінез–құлық - ымыраға келу.

Нәтижелер әдістемежәне өзін-өзі бағалау және тұлғалық қақтығыс дәрежесін бағалау, сонымен бірге оң жақтағы өзгерістерді көрсетеді студенттер қақтығыстарды шешуді және қиын жағдайлардан аулақ болуды үйренді, бірақ қажет болған жағдайда, олар әлі де өз мүдделерімізді табанды түрде қорғауға дайынбыз.

Эксперименттік топтағы өзгерістерді әдістеме де көрсетеді арналған «анықтау деңгейдің көпшілдік» тест Б. Ряховский, балалар көбейді коммуникабельді, кез келгеніқыласпен, ықыласпен мүмкін тындапты қызықты әңгімелесуші, қарым-қатынаста жеткілікті шыдамды, қорғаушыют өзінің көзқарасын ашушаңдықсыз.

Осылайша, жылы эксперименттік топпен жұмыс барысында бірнеше ай ішінде аздаған өзгерістер болды, қақтығыстар деңгейі төмендеді, көпшілдік деңгейі өзгерді, студенттер болат қарым-қатынаста шыдамды, табандыҒЗИ сшоған нүктее ашушаңдықсыз көру. Менің сыныптастарым бір-біріне деген адалдықтарын арттыра бастады, әрине, атап өту керек, онда, біз бір-бірімізге үйреніп, ашуланшақтық пен ашуланшақтықты сөндіруді үйрендік, бір-бірімізге төзімділікпен қарай бастадық. Есептеймін, не, егер бұл жұмысты әрі қарай жалғастыратын болсақ, біздің топ ең тату және ұйымшыл болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология. - М.: БІРЛІК, 2003.- Б. 552
2. Бороздина Г.В. Искерлік қарым-қатынас психологиясы. – Оқу құралы. - М.: ИНФРА-М, 2000.
3. Галкович Р.С., Набоков В.И., «Менеджмент және менеджер», Пермь қаласы.2015ж.
4. Донцов А.И. Ұжым психологиясы. - М.: Мәскеу мемлекеттік университетінің баспасы, 1994. - Б. 204
5. Линчевский Е.Е. Қарым-қатынастағы қақтығыстар және қақтығыстардағы қарым-қатынас. - БК б: баспа Әскербасы, 2000. - Б. 72

ПОЧЕМУ ВОЗНИКАЮТ МОШЕННИЧЕСКИЕ СХЕМЫ

Жазыкпаева Амина, студентка ЧУ «Колледж ЗЕРЕК», 3 курс, Специальность: 01120100 «Дошкольное воспитание и обучение»

Научный руководитель: Шалапина Оксана Борисовна, заместитель директора по УР

Мошенничество является одной из самых распространенных преступных деяний в современном обществе. Оно наносит огромный ущерб как отдельным гражданам, так и организациям, приводя к финансовым потерям, потере доверия и нарушению общественной безопасности. Мошеннические схемы представляют собой сложные и хитрые механизмы, которые используются для обмана и незаконного получения выгоды. Понимание причин возникновения таких схем является важным шагом к их предотвращению и борьбе с ними.

Цель данной работы состоит в изучении причин возникновения мошеннических схем, их классификации, типичных примеров и мер предотвращения и борьбы с ними. Для достижения этой цели будут рассмотрены следующие главы: "Понятие и классификация мошеннических схем", "Причины возникновения мошеннических схем", "Типичные мошеннические схемы" и "Меры предотвращения и борьбы с мошенническими схемами".

В первой главе будет дано определение понятия "мошенническая схема" и осуществлена их классификация. Будут рассмотрены различные виды мошенничества, такие как финансовые мошенничества, интернет-мошенничества, мошенничества, связанные с недвижимостью и другие. Классификация мошеннических схем поможет понять их разнообразие и способы их реализации.

Во второй главе будет проведен анализ причин возникновения мошеннических схем. Будут рассмотрены социальные, экономические и психологические факторы, которые способствуют появлению мошенничества. Среди них могут быть низкая экономическая стабильность, недостаток законодательных механизмов, невежество и доверчивость населения, а также желание получить быструю и легкую выгоду.

Третья глава будет посвящена типичным мошенническим схемам. Будут рассмотрены различные примеры мошенничества, такие как пирамидальные схемы, фальшивые лотереи, кредитные мошенничества и другие. Каждая схема будет описана подробно, включая ее механизмы действия, цели и потенциальные последствия для жертв.

В последней главе будут предложены меры предотвращения и борьбы с мошенническими схемами. Будут рассмотрены различные подходы и инструменты, которые могут быть использованы для предотвращения мошенничества, включая образовательные программы, усиление законодательства и сотрудничество между правоохранительными органами и общественностью.

В заключении будет подведен итог проведенного исследования и сделаны выводы о причинах возникновения мошеннических схем, их типичных

примерах и мерах предотвращения и борьбы с ними. Будет подчеркнута важность повышения осведомленности общества о мошеннических схемах и необходимость совместных усилий государства, правоохранительных органов и общественности для их пресечения.

Таким образом, данная работа посвящена изучению причин возникновения мошеннических схем, их классификации, типичных примеров и мер предотвращения и борьбы с ними. Результаты исследования помогут лучше понять природу мошенничества и разработать эффективные стратегии для его пресечения.

Актуальность исследования "почему возникают мошеннические схемы" неоспорима в современном обществе, где мошенничество становится все более распространенным и угрожает не только финансовой безопасности, но и доверию людей к системам и институтам. Изучение причин и механизмов возникновения мошенничества поможет разработать эффективные стратегии предотвращения и борьбы с этим явлением, защищая интересы общества и индивидуальных граждан. Углубленное исследование мошеннических схем позволит выявить и анализировать факторы, которые способствуют их возникновению, такие как социально-экономические условия, технологический прогресс, психологические механизмы воздействия и другие. Это позволит разработать эффективные меры предупреждения и борьбы с мошенничеством, а также повысить информированность и осведомленность общества, что является важным шагом в защите от этого негативного явления.

В работе "Почему возникают мошеннические схемы" объектом исследования являются различные мошеннические схемы, которые используются для обмана людей и нанесения им материального или морального ущерба. Предметом исследования являются причины возникновения таких схем, анализ их механизмов и последствий для обманутых лиц и общества в целом. В работе будет исследовано, какие факторы способствуют развитию мошенничества, какие психологические механизмы используются мошенниками для убеждения своих жертв, и какие меры могут быть предприняты для предотвращения и борьбы с мошенническими схемами.

В заключение данной работы можно сделать вывод, что причины возникновения мошеннических схем являются многообразными и связаны с различными факторами. Однако, основными причинами можно выделить социально-экономические условия, нехватку информации и низкую финансовую грамотность населения, а также отсутствие эффективной системы контроля и наказания за совершение мошенничества.

Понятие и классификация мошеннических схем позволяют систематизировать их разнообразие и выделить основные типы, такие как финансовые пирамиды, инвестиционные мошенничества, кредитные и страховые мошенничества, фальсификация товаров и документов, интернет-мошенничество и другие. Каждая из этих схем имеет свои особенности и методы действия, но их общая цель – обмануть людей и получить незаконную выгоду.

Одной из основных мер предотвращения и борьбы с мошенническими схемами является повышение финансовой грамотности населения. Это позволит людям осознавать возможные риски и принимать осмысленные решения при совершении финансовых операций. Важно также развивать информационные кампании и проводить образовательные мероприятия для широкой аудитории, чтобы предостеречь людей от попадания в ловушку мошенников.

Кроме того, необходимо совершенствовать систему контроля и наказания за совершение мошенничества. Важно создать эффективные механизмы расследования преступлений и привлечения виновных к ответственности. Также необходимо сотрудничество между правоохранительными органами разных стран для более эффективной борьбы с транснациональными мошенническими схемами.

Помимо этого, важно развивать технические средства защиты от мошенничества. Необходимо создавать и совершенствовать системы автоматизированного контроля и обнаружения мошеннических схем, а также разрабатывать меры по защите персональных данных и информации от несанкционированного доступа.

Однако, следует отметить, что несмотря на принимаемые меры, мошеннические схемы постоянно эволюционируют и адаптируются к новым условиям. Поэтому важно постоянно совершенствовать систему предотвращения и борьбы с мошенничеством, а также повышать осведомленность населения о возможных рисках.

В заключение можно сказать, что мошеннические схемы являются серьезной проблемой современного общества, которая наносит значительный ущерб как отдельным гражданам, так и всему экономическому и социальному развитию. Поэтому необходимо объединить усилия государства, общественности и бизнеса для эффективной борьбы с мошенничеством и создания безопасной среды для всех граждан.

Список литературы

1. Алабердеев Р. Р., Латов Ю. В. Финансовые пирамиды как форма непроизводительного предпринимательства // Terra Economicus. – 2010. – Т. 8. – №. 2. – С. 35-43. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/finansovye-piramidy-kak-forma-neproizvoditelnogo-predprinimatelstva> (дата обращения: 05.02.2024).
2. Билан А. Н. Теория и практика расследования мошенничества. – 2022. URL: https://elib.utmn.ru/jspui/bitstream/ru-tsu/22409/1/BilanAN_2022.pdf (дата обращения: 05.02.2024).
3. Галиева Г. Ф., Нургалеев Р. Р., Сулейманова Р. А. Анализ финансовых пирамиды пути решения проблемы // Вопросы экономики и права. – 2017. – №. 105. – С. 35-38. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=30070090> (дата обращения: 05.02.2024).

ЭКОНОМИКАНЫ ЦИФРЛАНДЫРУ: МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН БОЛАШАҒЫ

Кайратова Инкар, 3 курс

«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» КеАҚ колледжі

Ғылыми жетекшісі: Абиляхасенова Алма Сагиевна, арнайы пәндер оқытушысы,
Э.Ғ.М.

Тақырыптың өзектілігі бүгінгі күні бухгалтерлік есепте цифрландырусыз оның одан әрі дамуын көре алмайтындығымен байланысты.

Жұмыс мақсаты: Экономикадағы цифрландырудың маңыздылығын анықтай отырып, болашақта бухгалтерлік есептің рөлін көрсету, цифрландыруды жүзеге асыру жолдарын қарастыру, кәсіпорынның есеп аппаратының сапасы мен тиімділігін арттыру бойынша ұсыныстарды ұсыну.

Осы мақсатқа қол жеткізу үшін бухгалтерлік есепте цифрландыруды енгізу қажеттілігін негіздеу, негізгі цифрлық технологияларды анықтау, цифрландырудың артықшылықтары мен кемшіліктерін қарастыру. Зерттеу барысында цифрландыруды жоспарлау және осы салада білікті қызметкерлердің жетіспеушілігі сияқты өзекті мәселелерді шешу жолдары ұсыну.

Цифрлы экономика – бұл сандық ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға негізделген экономикалық, әлеуметтік және мәдени қатынастар жүйесі. Бүгінгі күні цифрлы экономиканың қажеттілігі және оған деген сұраныс артуда.

Экономика салаларын цифрландыру – озық технологиялар және мүмкіндіктерді пайдалана отырып, капиталдандырудың өсуі мен еңбек өтімділігін арттыратын ҚР экономикасының әртүрлі салаларын қайта құру.

Бүгінгі таңда бухгалтерлік есеп автоматтандырылып, онлайн режиміне көшуде. 21-ғасырға сай есеп және аудит саласындағы мамандар бағдарламалық өнімдерді, кешенді шешімдерді көбірек қолданып, электрондық құжат айналымы жүйесін ұйымдастыруды дамытуда.

Экономиканың цифрлық трансформациясы жағдайды түбегейлі өзгерткеніне күмән жоқ. Үлкен деректер тиімді бәсекелестік үшін пайдаланылуы керек бай ресурсқа айналды. Бірақ цифрлық құралдардың әлеуетін пайдалануға дайын бизнес үшін бұл өзгеріс қауіп емес, мүмкіндік болып табылады.

Жасанды интеллект кез-келген басқа бизнес сияқты бухгалтерлік есеп пен қаржы әлеміне үлкен әсер етеді. Бұл кез-келген басқа сала сияқты бухгалтерлік есеп пен қаржы саласына үлкен әсер етеді. Бұрын бірнеше сағат немесе бірнеше күн алған бухгалтерлік процедуралар енді қысқа мерзімде дұрыс орындалу мүмкіндігіне ие. Бухгалтерлік және қаржылық шешімдердегі жасанды интеллект қаржы сарапшылары мен олардың компанияларына экономикалық ортада жылдам болуға көмектеседі. Сонымен қатар, ол қызметкерлер мен клиенттердің келесі буынын өзіне тартады. Себебі бұл уақыт пен ақшаны үнемдейді. Бухгалтерлік есептегі жасанды интеллекттің артықшылықтарын қарастырып өтсек (сурет 1.)

Мысалы, жасанды интеллект бастапқы құжаттаманы талдау кезінде қарапайым бухгалтердің жұмысына қалай әсер ететінін қарастырайық. Бірінші кезекте бухгалтер бастапқы құжатты тікелей электрондық нұсқаға ауыстырады. Өз кезегінде, жасанды интеллект құжатты талдай отырып, деректерді есепке

алу жүйесінің ішіндегі қажетті өрістерге орналастырады, сақтайды және шығарады, осылайша жүйеге үлкен көлемдегі ақпаратты өңдеуді және тасымалдауды аяқтайды. Көбінесе, жеделдік мен тиімділікті қажет ететін есептерді дайындау кезінде деректерді бір жүйеден екінші жүйеге ауыстыру кезінде проблемалар туындайды, осылайша уақыт сияқты құнды ресурсты қажет ететін бірнеше бағдарламалармен бірден жұмыс істеу қажет. Жасанды интеллекттің арқасында бұл мәселе бірнеше секундта шешіледі.

Осылайша, бухгалтерлік есеп пен қаржыдағы жасанды интеллект пен автоматтандыру енді ғана бастауын алып жатыр. Дегенмен, технология күрделене түсуде және бухгалтерлік есепті қолдау үшін қол жетімді құралдар мен жүйелер жылдам қарқынмен кеңейіп келеді. Бұл өзгерістерге қарсы тұратын бухгалтерлер уақыт пен шығындарды үнемдеудің артықшылығы бар мамандармен, сондай-ақ жасанды интеллект бере алатын түсінікпен қатар жүре алмайды.

«1С: Бухгалтерия 8.3» Қазақстанның қазіргі цифрлық экономикасындағы негізгі құрал болып табылатыны түсінікті. Бағдарламаның жергілікті және халықаралық стандарттарға сәйкес есеп пен қаржылық есептілікті тиімді автоматтандыру қабілеті кәсіпорындарға нарықтың серпінді өзгеріп отыратын талаптарына бейімделе отырып, бухгалтерлік есепті жедел және дәл жүргізуге мүмкіндік береді. Бүгінде 1С: Бухгалтерия бағдарламасынсыз кәсіпорындардың жұмысын ашық көрсету мүмкін емес. Осы бағдарламаның функциялары икемді және типтік конфигурациялардың жетілдіруіне байланысты бухгалтерлік есеп пен салық есебін жүргізудің тиімді базасы болып табылады. Кәсіпорындар «1С:Бухгалтерия 8.3» соңғы нұсқаларын қадағалап, жаңа функционалдылық пен деректердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін жаңартуларды енгізуі керек.

Бухгалтерлік есеп технологияларының даму тенденцияларына сәйкес «1С:Бухгалтерия» бағдарламасында мынадай пысықтаулар мен жаңартулар іске асырылуы мүмкін: күнделікті міндеттерді автоматтандыру үшін жасанды интеллект сервистерімен және деректердің ашықтығы мен қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін блокчейнмен интеграциялау, компания қызметін талдау үшін үлкен деректерді қолдау. 1С: бухгалтерлік бағдарламада жүзеге асырылуы мүмкін түзетулер мен жаңартулардың кейбір нақты мысалдары: шот-фактуралар мен шот-фактураларды тану үшін жасанды интеллектті пайдалану, сату және шығындар болжамдарын құру үшін үлкен деректерді қолдану.

Қазақстанда цифрлық экономиканы одан әрі дамытуға дайындық үшін озық технологиялардың мүмкіндіктерін ескеретін бухгалтерлік есептің жаңа стандарттарын әзірлеу; жаңа технологияларды (бұлтты есептеулер және блокчейн) қолдау үшін инфрақұрылымдар құру; жаңа технологиялармен жұмыс істеу дағдылары бар кадрларды даярлау қажет.

Қорытындылай келе, цифрландырудың бухгалтерлік есепті жүргізуге және жалпы бухгалтерлік есепке қаншалықты оң әсер еткенін ескерген жөн. Зерттеу барысында бірқатар кемшіліктер анықталды, бірақ олар артықшылықтармен салыстырғанда аса маңызды емес, сондықтан қалған скептиктер цифрландыру енгізген өзгерістерге қарсы болмауы керек деп

сенімді түрде айтуға болады, өйткені көптеген салалар цифрландыру жаңалықтарын қабылдап, жаңа экономикалық салаға бейімделуде.

Цифрландыруды жетілдіру жолдары компаниялардың бухгалтерлік есебінің тиімділігі мен сапасын арттырады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысы.
2. Ш.К. Отелбай, А.К. Мурзалиева Практическое применение 1С-Бухгалтерия 8.3: Жоғары оқу орындарының студенттеріне арналған оқу құралы. - 1-ші басылым /-Алматы: Лантар Трейд ЖШС , 2020.
3. С.Е. Егорова, И.С. Богданович Серия «Экономика, право и управление». 9/2019

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РЫНКА КОММЕРЧЕСКОЙ НЕДВИЖИМОСТИ Г. БАРНАУЛА

Климова Ульяна Ивановна, студент 2 курса КГБ ПОУ
«Алтайский промышленно-экономический колледж»

Научный руководитель: Строителева Марина Сергеевна, преподаватель

Актуальность. Рынок недвижимости играет важную роль в экономике страны, удовлетворяя потребности общества и в жилых и коммерческих помещениях. Также он вносит значительный вклад в ВВП государства и способствует развитию смежных отраслей. В настоящих условиях политической нестабильности и санкций проблема развития страны и повышения качества жизни граждан может быть решена с помощью благоустройства и комплексного развития территорий, включая развитие коммерческой недвижимости.

Цель работы - определить тенденции развития рынка коммерческой недвижимости.

Задачи работы:

1. Исследовать предложение коммерческой недвижимости в г. Барнаул в сегментах: производственные и складские помещения, торговые и офисные площади, с помощью интернет-ресурсов Avito, Cian.
2. Изучить факторы, влияющие на стоимость коммерческой недвижимости.

Объект исследования - рынок коммерческой недвижимости Алтайского края. Предмет исследования - факторы, определяющие тенденции на рынке коммерческой недвижимости.

На стоимость коммерческой недвижимости влияние оказывают такие факторы, как:

1. назначение объекта (чем больше ЧОД, получаемый от пользования недвижимостью, тем выше её цена);
2. площадь объекта (чем больше, тем выше цена);

3. близость к 1-й линии автомагистрали (увеличивает поток автомобильного транспорта и количество потенциальных посетителей);
4. наличие инженерных коммуникаций (это элемент благоустройства, повышающий стоимость недвижимости);
5. состояние отделки помещения (наличие какого-либо ремонта увеличивает стоимость недвижимости);
6. наличие отдельного входа (повышает привлекательность торгово-офисного помещения);
7. этаж помещения (наиболее коммерчески привлекательные торгово-офисные помещения, расположены на 1-м этаже, это увеличивает диапазон видов их возможного использования, а для складских и производственных помещений подойдёт и цокольный этаж);
8. наличие парковки (транспортная доступность здания значительно повышает стоимость торгово-офисных помещений, в котором они находятся).

Был проведён анализ коммерческой недвижимости г. Барнаул таких сегментов недвижимости как:

- производственные помещения площадью от 70 м² до 90 м²;
- складские помещения площадью от 55 м² до 100 м²;
- торговые площади площадью от 50 м² до 85 м²;
- офисные площади класса А площадью от 50 м² до 80 м².

Результаты исследования. Проведя анализ коммерческой недвижимости г. Барнаула с 01.11.2023 г. по 31.11.2023 г. в сегменте: производственные помещения средней площадью 76,4 м² средняя стоимость аренды помещения в месяц составляла 24000 руб. (313 руб. за 1 м²), но с 01.01.2024 г. по 23.01.2024 г. стоимость аренды помещения площадью 86,4 м² выросла и составила 46700 руб. (534 руб. за 1 м²). Анализ складских помещений показал, что с 30.10.2023 г. по 09.11.2023 г. аренда помещения средней площадью 80 м² составляла 25911 руб. (313 руб. за 1 м²), однако с 01.01.2024 г. по 23.01.2024 г. помещения площадью 78,5 м² подорожали до 27820 руб. (356 руб. за 1 м²). При анализе торговых площадей с 17.10.2023 г. по 02.11.2023 г. помещение площадью 63 м² стоило 47800 руб. (790 руб. за 1 м²), а с 01.11.2024 г. по 25.1.2024 г. цена на такие же помещения площадью 61 м² составила 73600 руб. (1100 руб. за 1 м²). Также была проанализирована стоимость офисных площадей, с 27.10.2023 г. по 09.11.2023 г. стоимость площади 57 м² была 46831 руб. (840 руб. за 1 м²), но уже с 01.01.2024 г. по 24.01.2024 г. помещение площадью 67,5 м² стало стоить 55263,2 руб. (857,7 руб. за 1 м²). Продажей анализируемых помещений занимаются агентства недвижимости и частные лица.

В 2022-2023 году для предпринимателей открылись новые возможности, так как рынок стал насыщен предложением коммерческой недвижимости. Но в 2024 году из-за снижения ставок по депозитам, колебания курсов валюты и насыщения рынка предложением коммерческой недвижимости, цены на помещения стали расти. Сейчас необходимо уделять внимание особенное управление недвижимостью, потому что его успешное развитие улучшает инвестиционный процесс, приносит взаимную выгоду населению и государству, улучшает экономику страны.

Список использованных источников

- 1 Авито, аренда коммерческой недвижимости в Барнауле, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.avito.ru/barnaul/kommercheskaya_nedvizhimost/sdam - Ссылка действительна на 05 февраля 2024 г.
- 2 Факторы, влияющие на стоимость объектов недвижимости, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://arin.spb.ru/ocenka-i-konsalting/factory-vliyayushhie-na-stoimost-obektov-nedvizhimosti/> - Ссылка действительна на 05 февраля 2024 г.
- 3 Анализ цен недвижимости на примере рынка коммерческой недвижимости г. Томска, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-tsen-nedvizhimosti-na-primere-rynka-kommercheskoy-nedvizhimosti-g-tomska/viewer> -
- 4 Потери российского бизнеса от коронавируса за 2020 год, [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

ЭКОНОМИЯ ВОДЫ - ЗАЛОГ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ СТРАНЫ

Кравец Реана и Ковалевская Снежана, 1 курс

ГККП «Лисаковский технический колледж»

Управления образования акимата Костанайской области

Научный руководитель: Байтурсынова Айман Жакуповна, преподаватель биологии

Актуальность состоит в том, что с каждым годом чистой питьевой воды становится все меньше.

Проблема: уменьшение количества питьевой воды.

Цель работы: изучить важность экономии воды как основного пути развития экономики страны.

Задачи: рассмотреть все возможные эффективные и реализуемые пути решения этих проблем и мотивировать людей на бережное отношение к водным ресурсам.

Что такое вода? Вода - это химическое соединение, состоящее из двух атомов водорода и одного атома кислорода. Это непревзойденный источник вдохновения, символ чистоты и устойчивости. Она встречается в различных формах – от бурлящих рек и озер до неподвижных ледников и морей, создавая ощущение спокойствия, хрупкости и бесконечности.

Вода – важнейший фактор производства, поэтому сокращение водных ресурсов приводит к замедлению роста экономики.

Экономика — общественная наука, изучающая закономерности, особенности и процессы производства, распределения, обмена и потребления благ — товаров и услуг.

Экономика природопользования, рассматривается как наука о теоретических основах воздействия экономической системы на окружающую

среду и способах регулирования экономической деятельности для достижения баланса между природоохранными, экономическими и социальными целями.

Но водные ресурсы Казахстана размещены неравномерно по регионам и это значит, что цена везде может сильно отличаться. Так, на восток страны приходится 34,5% всех водных ресурсов, северный регион — 4,2%, центральный — 2,6%, юго-восточный — 24,1%, южный — 21,2%, западный — 13,4%. На сегодняшний день 1 кубический литр воды стоит 137 тенге в городе Лисаковск, 76 тенге 56 тиынов в Костанае, а в Шыкменте 165 тенге 94 тиынов.

Мы провели исследование по этой теме. Цель нашей работы рассмотреть, выяснить, как вода влияет на экономику, определить пути экономного и эффективного использования водных ресурсов.

В исследовании принимали участие обучающиеся и педагоги Лисаковского технического колледжа. Так же проводили мероприятия на тему экономии водных ресурсов, а именно в быту.

К сожалению, в последние десятилетия водные ресурсы подвергаются серьезной угрозе из-за неэффективного использования, загрязнения и изменения климата.

Это лишь некоторые примеры того, где вода применяется сегодня.

Давайте рассмотрим бытовую сферу. Можно провести небольшое исследование, сколько воды уходит, допустим, на одну семью из 4 человек:

По статистике третье место списка оплаты коммуналки занимают траты, связанные с использованием воды для бытовых нужд. Общепринятыми нормативами считаются следующие показатели, принятые за основу в большинстве регионов:

- Объем воды для приготовления пищи и связанные с этим затраты на одну персону – 4 литра (около 548 тенге).
- Гигиенические потребности, включая чистку зубов, мытье рук требуют расхода 6-8 литров в сутки (около 958 тенге).
- Для мытья посуды нужно от 7 до 12 литров воды в сутки для одного человека (около 1300 тенге).
- Если дом оснащен ванной, то объем расходуемой воды составит 250 литров на одного человека (около 35000 тенге).
- При наличии душа этот показатель колеблется из расчета 15-20 литров в минуту. То есть, для непродолжительного мытья норма расхода воды составит до 200 литров в сутки (около 28000).
- На ополаскивание унитаза уходит до 15 литров (около 2100 тенге).
- Стирка – для ее проведения необходимо, согласно нормативам, около 100 литров воды (около 14000 тенге).
- Смывание воды в унитазе, примерно за день минимум 4-5 раз, это примерно от 30 до 45 литров (около 6300 тенге), так как на один смыв уходит около 10 литров.

Если следовать общепринятым нормам потребления воды, то на семью, состоящую из 4 человек, потребуется около 45 литров воды в месяц – это примерно 6300 тенге.

Мы решили узнать, как экономят воду обучающиеся колледжа и провели анкетирование. Вот какие результаты мы получили.

Результаты исследования

Результаты очень впечатляют, большое количество обучающихся стараются экономить воду, а также призывают к этому остальных. Но большее внимание мы уделили к вопросу об использовании специальных оборудований. Есть немного людей, которые пользуются простыми оборудованиями, но их количество очень мало. По результатам можно сделать вывод, что молодёжь старается экономить воду, но делать это эффективнее не могут или не знают. Мы хотим, предложит пару методов экономия воды в быту. Начнем с простого, что точно может сделать каждый и сможет сэкономить.

Мы посетили городские магазины, а также интернет магазины, что бы составить список оборудований, которые направлены на сокращение количества расходуемой воды. Их цена начинается от 1000 тенге и может достигать нескольких сотен тысяч.

Что нам удалось узнать: в наших магазинах найти что-то такое немного трудно, особенно если это касается крупных оборудований, это слегка усложняет ситуацию, но альтернативой может стать посещение ближних к нам городов, в которых найти такой товар проще. Интернет магазины сейчас пользуются большой популярностью, там можно найти не только нужный тебе товар, но и купить его дешевле, чем в самом магазине. В нашем городе уже имеется 3 пункта выдачи товаров с Wildberries и несколько OZON.

Вот что мы нашли на Wildberries:

- Специальные лейки для душа, которые увеличивает напор и снижают расход воды, при этом, не уступая обычным лейкам. На слайде представлено описание, где так же говорится о ее преимуществах.
- Так же специальные аэраторы, которые работают по такому же принципу, как и лейки для душа.
- Можно взять во внимание арматуру для бачка унитаза. Если брать наше исследование об использовании воды в семье из четырех человек, расход воды на унитаз составляло около 10 литров. Это оборудование поможет сократить это количество почти вдвое.
- Еще одним из способов можно установить счетчики. Это поможет отслеживать и контролировать количество расходуемой воды и предотвратит переплату за воду.
- Ну а еще одним из важных моментов - это информирование окружающих об этом.

В заключение, экономное и эффективное использование воды является неотъемлемой частью устойчивого развития. Это требует совместных усилий государств, организаций и общества в целом. Путем осознания ценности воды, использования современных технологий, переработки отходов и предотвращения утечек мы можем обеспечить устойчивое будущее для нашей планеты и сохранить водные ресурсы для будущих поколений.

Закончить свою работу хотим цитатой Дмитрия Менделеева: «Капля воды дороже алмаза». Это цитата простая и короткая, но абсолютно точно передает всю значимость воды не только для нас, но и всей Земли в целом.

Литература

1. Природные ресурсы Казахстана и их размещение
<https://nedra.kz/article/prirodnye-resursy-kazahstana-i-ih-razmeshenie>;
2. Средний расход воды на человека в месяц по счетчикам
<https://moschetnik.ru/stati/skolko-v-srednem-rasход-vody-na-cheloveka-v-mesyac-po-schetchika>;
3. Тарифы на холодную воду в г. Лисаковск
https://bankchart.kz/spravochniki/indikatory-rynka/tarify-na-kholodnuyu-vodu/116482#google_vignette

ПОЧЕМУ ДЕНЕГ ВСЕГДА НЕ ХВАТАЕТ? ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ П.САРЫКОЛЬ

Кусаинова Эльмира, студентка 2 курса КГКП «Сарыкольский колледж агробизнеса и права» Управления образования акимата Костанайской области
Научный руководитель: Таран Ирина Анатольевна, преподаватель специальных дисциплин

Актуальность исследования. Согласно ежегодным исследованиям экономистов и экспертов, каждый третий житель Казахстана скептически относится к финансовой грамотности. Следовательно, связи между поиском денег и их управлением нет, в действительности преобладает финансовая неграмотность. На сегодняшний день повышение финансовой грамотности относится как актуальной проблеме, так как знание средств и средств управления личными сбережениями и расходами помогает защитить от различных финансовых манипуляций и повысить личную ответственность за финансы.

Финансовая грамотность - это прежде всего умение грамотно использовать свои деньги. Финансовая грамотность приводит к улучшению благосостояния и уровня жизни граждан, увеличивает доступ к информации для потребителей, а также обеспечивает больший охват и доступ населения к финансовым услугам.

Для повышения финансовой грамотности и ее развития в стране государством предусмотрено несколько мер и программ. Проводились семинары-тренинги не только на территории страны, но и в разных регионах, городах, путем создания различных практик на основе зарубежного опыта. Потому что, как настаивают Национальный банк и государство, повышение финансовой грамотности населения - важный вопрос, стоящий на повестке дня.

Этот вопрос рассматривается и в рамках программы «Дорожная карта бизнеса» на 2020 год. Основное внимание уделяется не только развитию малого и среднего бизнеса, но и тому, какие меры необходимо предпринять для его реализации. Источник дохода каждый приносит по-разному. Ежемесячная заработная плата, своевременная пенсия и пособия, финансовые поступления от

профессии, как бы то ни было, определяют доход. А его эффективное расходование лежит на каждом человеке. Тем не менее, большинство казахстанцев ошибаются на пути к созданию денег, потому что не ведут отчетность. Там, где не ведется учет, расстояние между доходом и расходом не осознается.

Проблема исследования. Недостаток финансовой грамотности и познаний в области экономики часто приводит к проблемам. Интересный момент здесь в том, что люди в подавляющем большинстве стран мира испытывают явный недостаток таких знаний.

Цель исследования: изучение уровня финансовой грамотности населения поселка Сарыколь.

Задачи исследования:

- Изучить понятие финансовой грамотности;
- Познакомиться с основами финансовой грамотности;
- Провести опрос среди жителей поселка;
- Сделать анализ полученным данным.

Объектом исследования являются жители поселка Сарыколь.

Предмет исследования: уровень финансовой грамотности жителей поселка Сарыколь.

Гипотеза: уровень финансовой грамотности населения влияет на его материальное благополучие.

Методы исследования:

- сбор информации
- опрос
- анализирование.

Иностранцы специалисты в области финансов, работающие в стране, удивляются тому, как наши люди осваивают и тратят свои деньги. Однажды в социальной сети польский бизнесмен, проживший в Алматы около года, прокомментировал: «алматинцы предпочитают покупать новые вещи в кредит и хвастаться перед другими, чем отдавать свои деньги инвестиционным инструментам».

В целом, можно с уверенностью сказать, что сегодня финансовый рынок нашей страны добился значительных успехов. В стране все меньше людей не обращались в банк за кредитом. На рынке также появляются возможности, направленные на увеличение капитала потребителей.

Тот, кто сегодня не может заработать имеющиеся деньги, все равно не сможет их доставить, даже если доходы вырастут вдвое. Потому что процент не меняется. Если ваша зарплата сегодня составляет 100 тысяч тенге, то сэкономленные 10 процентов составят 10 тысяч тенге. А сэкономить 10% от 200 тыс. тенге будет сложнее, так как сумма будет в два раза больше, нужно будет сэкономить не 10 тыс. тенге, а 20 тыс. тенге.

Отсутствие семейного бюджета. Деньги-это мера труда. Возможно, мы ошибаемся, но на данный момент деньги решают все проблемы. Для получения образования, закрытия кредитов, возврата займов, получения ценных вещей также необходимы значительные средства. Ежемесячный подсчет того, куда

идут деньги, которые касаются ладони, может сократить расходы и увеличить прибыль.

Непропорциональные затраты. Люди влезают в долги, потому что их расходы превышают их доходы. В этом случае вам придется сократить свои расходы, иначе ваши долги будут только расти. Вы можете сделать это, просто запишите все свои расходы за месяц, а затем проанализируйте их. Так, например, вы можете узнать, сколько вы тратитесь на такси и т.д. Все это позволяет избежать ненужных расходов.

Инвестиции. Некоторые люди, кажется, могут накопить приличную сумму денег, но это не всегда возможно. В этом случае вам не следует внимательно рассматривать свои инвестиции и искать легкие деньги. Действительно, компании, которые часто обещают большую прибыль, ничего не оставляют инвесторам. Прежде чем вкладывать собранные средства, вам следует проконсультироваться с людьми, которые много знают об этом, чтобы снизить риск обмана. Пусть годовой процент не будет слишком высоким, но дивиденды будут выплачены вовремя.

В своей исследовательской работе я провела опрос на тему «Финансовая грамотность» среди жителей поселка Сарыколь. В опросе приняли участие 95 человек поселка. Из них 56-женщин и 39-мужчин. В процессе исследования учащиеся ответили на следующие вопросы:

- Сталкиваетесь ли вы с финансовыми затруднениями?
- Сколько вы сможете прожить на всю сумму денег, которая у вас имеется на данный момент?
- С чем вы связали бы причину ваших финансовых затруднений?
- Откладываете ли вы часть своего дохода на «Черный день»?
- Что вы делаете с чеком ежедневного похода в магазин?
- Анализируете ли вы свое финансовое состояние?
- Есть ли у вас кредит?

Основная задача человека в вопросе личных финансов - осуществлять на протяжении жизни регулярные сбережения части трудового дохода, то есть переводить свой человеческий капитал в финансовый, который и станет основным источником регулярного дохода, когда Ваш человеческий капитал иссякнет. Однако об этом знают меньше половины опрошенных жителей поселка Сарыколь.

По итогам опроса можно сделать вывод, что большинство опрошенных не ведет учет доходов и расходов. Только 30% участников опроса откладывают часть своего дохода на «Черный день». 80% опрошенных выбрасывают чек в мусор, а больше половины опрошенных не анализируют свое финансовое состояние. Также у половины участников опроса имеются кредиты.

Анализируя результаты опроса, можно сказать, что большинство жителей поселка Сарыколь финансово неграмотны. Поэтому я проанализировала и порекомендовала самые эффективные книги, которые изменят жизнь человека к лучшему, поможет правильно использовать семейный бюджет. Данные книги помогут повысить финансовую грамотность: «Кошелек или жизнь?», «Куда

уходят деньги?», «Финансовый ежедневник», «Как составить финансовый план и как его реализовывать?».

Литература

1. Чумаченко В.В. Основы финансовой грамотности: учеб. Пособие для общеобразовательных организаций/ В.В. Чумаченко, А. П. Горяев. – 2-е изд. М.: Просвещение, 2017 г.
2. Огороков В.М., Паничкина Е.С., Немченкова Л.П. Финансовая грамотность населения. Учебно – методическое пособие. Курск. Издательство: Курская региональная организация Общероссийской общественной организации – Общество «Знание», 2016 г.
3. Аведин В. Азбука финансовой грамотности. Электронное издание, 2020 г.
4. Горяев А. Чумаченко В.В. Финансовая грамота, Москва, 2019 г.
5. Informburo.kz

ОЦЕНКА КЛАСТЕРИЗАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Марковский, Ярослав, студент 2 курса

Рудненского колледжа технологии и сервиса

Научный руководитель: Сапанова Рамиля Камильевна, преподаватель, магистр

Актуальность. Свободные экономические зоны представляют собой определенные территории, поддерживаемые государством, где располагаются конкурентоспособные предприятия с высокоэффективной инфраструктурой, благоприятной бизнес-средой, минимальными нормативными ограничениями и ограниченной бюрократией. Однако, в существующей литературе часто недооценивается роль свободных экономических зон в формировании экономических агломераций и их преимуществ из-за распространенного убеждения в том, что они ограничиваются просто торговыми зонами с незначительными внутренними связями, где используется дешевая рабочая сила для массового производства низкокачественных товаров.

Однако, на основе мирового опыта видно, что свободные экономические зоны претерпевают эволюцию и изменения. Они становятся более обширными, тесно интегрируются в экономику и начинают производить продукцию, ориентированную на более высокие технологии, требующую значительных капиталовложений. В связи с этим возникает потребность в пересмотре теоретической основы, принимая во внимание концепции кластеризации и агломерационной экономики. Это необходимо для более глубокого понимания потенциальных преимуществ свободных экономических зон и механизмов, на которых они основаны. В результате в экономической науке существуют убедительные аргументы в пользу создания свободных экономических зон в рамках подхода, основанного на кластерах. [1]

Цель данного исследования заключается в признании важности формирования кластеров как ключевого механизма для поддержки инновационного, промышленного развития, повышения

конкурентоспособности и обеспечения эффективности экономики в любой стране.

Задачи. Выявить и оценить возможности развития кластеризации в особых экономических зонах предполагается по следующей схеме:

- определение потенциала кластеризации в стране осуществляется путем выявления компаний и предприятий, которые занимаются производством и экспортом товаров и услуг. Анализируется их распределение по территории страны, а также оценивается доля экспорта в общем объеме производства как на уровне страны, так и в различных регионах;
- исследуются крупные организации, способные производить конкурентоспособную продукцию, с фокусом на анализе цепочки добавления стоимости. Выявляются фирмы, предоставляющие полуфабрикаты, услуги и другие компоненты для производства. Исследование включает анализ как горизонтальных, так и вертикальных связей между различными фирмами;
- определение организаций, предоставляющих информационные и образовательные услуги, финансовую и научную поддержку компаниям, заинтересованным в участии в кластере;
- особое внимание уделяется государственным учреждениям, способным положительно влиять на развитие кластера через стимулирование компаний для присоединения к специальным экономическим зонам.

Как практика в различных странах показывает, свободные экономические зоны могут встраиваться в кластеры, а взаимодействующие кластеры, в свою очередь, могут становиться частью специальных экономических зон. Этот процесс слияния может инициировать появление нового типа зон – кластерных.

Кластерный подход был предложен как один из передовых методов, действенных при реализации Стратегии индустриально-инновационного развития страны до 2015 года, выраженной в Послании Президента Казахстана от 19.03.2004 года «К конкурентоспособному Казахстану, конкурентоспособной экономике, конкурентоспособной нации». [2]

В Казахстане стратегия кластерного развития была определена как ключевой метод диверсификации экономики. Для страны кластерный подход представляет собой относительно новый инструмент, но его активное внедрение становится основной составляющей стратегий инновационного развития. На уровне государства разрабатываются механизмы, направленные на поощрение и поддержку развития кластеров. В целом следует отметить, что кластерная инициатива реализуется в соответствии с посланием Президента Казахстана народу от 19 марта 2004 года «К конкурентоспособному Казахстану, конкурентоспособной экономике, конкурентоспособной нации». Основные цели казахстанской кластерной стратегии включают создание необходимых условий для максимального использования конкурентных преимуществ страны с целью развития несырьевого сектора экономики через привлечение частных бизнес-структур и повышение конкурентоспособности отечественных предприятий. [3]

В марте 2005 года в Казахстане был запущен проект с наименованием "Оценка конкурентоспособности действующих и потенциально перспективных секторов казахстанской экономики с разработкой рекомендаций для их развития". Этот инициативный проект, признанный как кластерная инициатива Казахстана, был успешно реализован совместно с американской консалтинговой компанией "JE Austin" под руководством АО "Центр маркетингово-аналитических исследований". Его основной целью являлся анализ и отбор ключевых сегментов для последующего формирования кластеров.

На первом этапе отбора использовались строгие критерии, такие как доля валового внутреннего продукта (ВВП), темпы роста ВВП и объем экспорта в сравнении с аналогичными показателями страны, уровень занятости и потенциальная привлекательность рынка. Определенные отрасли, в которых Казахстан обладал конкурентными преимуществами и которые были связаны с перспективными рынками, были выделены для дальнейшего развития. Таким образом, на втором этапе были идентифицированы 24 подотрасли, которые представляли потенциал для диверсификации в краткосрочной или среднесрочной перспективе. [3]

На втором этапе анализировались рынки (мировой, региональный, казахстанский) и оценивался потенциал отраслей и конкретных производств, были даны оценочные прогнозы спроса и предложения на ближайшие 5-10 лет. Кроме того, исследованию подверглись структуры создаваемых кластеров и их конкурентоспособность с учетом издержек. По итогам второго этапа было отобрано 11 кластеров, являющихся наиболее перспективными для Казахстана.

Итогом многоступенчатого отбора по оценке казахстанской кластерной инициативе стали семь «пилотных» кластеров, внедряемых правительством Республики Казахстан в настоящее время с учетом возможностей реальной конкуренции на мировом рынке. [3]

В Казахстане определены следующие отрасли, в которых создаются «пилотные» кластеры: металлургия (Центральный Казахстан), нефтехимический (Западный Казахстан), текстильный (Южный Казахстан), производство строительных материалов и интеллектуально-инновационный (Алматинская область), туризм (Акмолинская область), транспортная логистика (транспортный коридор между Китаем и Европой). [3]

В рамках реализации и государственной программы по форсированному индустриально-инновационному развитию и Стратегии «Казахстан – 2050» в Казахстане целесообразно создать кластеры в рамках уже существующих специальных экономических зон (СЭЗ). [3]

Среди специальных экономических зон в Казахстане, имеющих значительный потенциал для формирования кластеров в области наукоемкого производства, можно выделить следующие:

1 СЭЗ "Парк инновационных технологий": кластерная специализация – информационно-коммуникационные технологии, перспективные технологии (чистые и зеленые технологии, умная индустрия).

- 2 СЭЗ "Астана новый город": кластерная специализация – производство новых материалов, перспективные технологии и дизайн, альтернативная энергетика.
- 3 СЭЗ "Сарыарка": основные направления – металлургия и машиностроение.
- 4 СЭЗ "Тараз" и СЭЗ "Павлодар": специализация – химическая промышленность. [3]

Литература

1. Божко Л.Л., Лескова Л.Г. Совершенствование методологических подходов к управлению развитием моногородов в Республике Казахстан, Муниципалитет: экономика и управление, vol.3, pp16-26, 2015.
2. Концептуальные основы развития индустриальных регионов на основе многоуровневой системы управления инновационным потенциалом экономических систем. Божко Л.Л., Тургель И.Д., Сапанова Р.К. Монография/Рудный: РИИ, 2019, 112 с.
3. Оценка процессов кластерообразования в экономике индустриального региона (на примере стран ЕАЭС). Божко Л.Л., Тургель И.Д., Сапанова Р.К. Монография/ Рудный: РИИ, 2019, 108 с.

ЖАПОНДЫҚ МЕНЕДЖМЕНТ ЖӘНЕ КӘСІПКЕРЛІК АКАДЕМИЯСЫ»

Муратова Камила, 3 курс

«Алматы мемлекеттік энергетика және электронды технологиялар колледжі»

Ғылыми жетекшісі: Қ. Солтабаева

Өзектілігі: Жапон тілін үйрену бүгінде бұрынғыдан да өзекті. Дәлірек айтсақ, біздің ақпарат, коммуникация және жоғары технологиялар заманында заманауи, табысты тұлғаның маңызды аспектілерінің біріне айналып және сұранысқа ие болғысы келетіндердің барлығы үшін міндетті болып табылады. Еңбек нарығында және өз мансабында қалаған биіктерге жету үшін де жапон тілін үйрену маңызды аспектіге жатады.

Мәселе: көптеген дарынды жастарға өз туындыларын насихаттау жағы қиынға түседі. Тіл білмегеннің кесірінен, олардың ойлап тапқан небір туындылары әлемдік нарыққа шыға алмайды, өзіндік құнын жоғалтып алады.

Мақсаты: Жапон тілін болашақ кәсіпкерлерге үйрету арқылы жапон корпорацияларының жаңа технологияларын, инновацияциясын Қазақстан Республикасының нарығына алып келу және дамыту. Жапон елімен жақсы қарым - қатынас орнату.

Міндеттері:

- Қазақстан Республикасында білім беру орталықтарының даму тенденциялары туралы мәлімет іздеу;
- Оқу бағдарламасына жаңа идеяларды қосу мәнінде мәліметтерді табу;
- Перспективаларды талқылау мен нарықтағы мүмкіндіктерді кеңейту мақсатында Жапон фирмаларының өкілдерімен ынтымақтастықтың негізінде кездесулерді өткізу.
- Стартаптарды қолдау;

- Халықаралық ынтымақтастық;
- Сертификаттау және аккредиттеу.

Академияның құнды ұсынысы. біздің бірегей құндылығымыз-біз кәсіпкерлік саласында жоғары сапалы білім беріп қана қоймай, сонымен қатар студенттерімізді жылына бірнеше рет қызықты конкурстардан өтуге мүмкіндік беру арқылы шабыттандырамыз және ынталандырамыз. кәсіпкерлік дағдыларын көрсете алатындардың барлығында жапонға бір аптаға ұмытылмас сапар ұтып алу мүмкіндігі бар. бұл тек оқуға ғана емес, сонымен бірге алған білімі мен дағдыларын жапонның инновациялық және мәдени ортасында тікелей қолдануға бірегей мүмкіндік.

Бірыңғай қызметкер мәртебесі

Жапондықтар әртүрлі деңгейдегі қызметкерлер арасында көрнекі айырмашылықтарды жасамайды. Процестермен жақынырақ танысу үшін басшылық біраз уақыт цехта жаттығу жасайды, басқалар сияқты бірдей форма киеді және жұмысшылармен бірге түскі ас ішеді. Ұжым арасында ұжымдық рух осылай қалыптасады.

Кайдзен - бұл жұмыс процестерін, өнімдер мен қызметтерді үздіксіз жетілдіру әдістемесі. Идея, тіпті кішігірім, қадамдық өзгерістердің айтарлықтай әсері бар. Жапония сапаны бақылау принциптерін белсенді түрде енгізіп, өндірістік процестерді үнемі жетілдіріп отырады.

Ұзақ мерзімді перспектива және стратегиялық жоспарлау

Басқару қысқа мерзімді пайдаға емес, ұзақ мерзімді нәтижеге бағытталған. Стратегиялық жоспарлауға, нарықты талдауға және қажеттіліктерді болжауға баса назар аударылады. Бұл тәсіл жапондарға ұзақ мерзімді даму жоспарларын жасауға, зерттеулер мен әзірлемелерге инвестициялауға және негізделген шешімдер қабылдауға көмектеседі.

Топтық жұмыс және топтық шешімдер

Жапондық басқару үлгісі жұмысшыларды бірлесіп шешім қабылдауға белсенді түрде ынталандырады. Бұл бір мәртелік этикасымен байланысты және өндірістік тәртіпсіздіктерді тудыруы мүмкін қақтығыстарды азайтуға бағытталған. Жапондықтар үшін жұмыс – екінші үй, ал әріптестер – отбасы, командалық шешімдер жалпы іске қатысуды айтарлықтай арттырады. Жапондық басқару моделі командалық жұмысты ынталандырады. Жапондықтар қызметкерлерді олардың құзыреттері компания талап ететін құзыреттермен сәйкес келуі үшін үздіксіз оқытуға көп көңіл бөледі. Ұйымдарда тәлімгерлік жүйесі әзірленді: орта және жоғары буын басшылары жаңадан келгендер үшін тәлімгер болады.

Осы технологияларды пайдалана отырып, Қазақстан Республикасындағы болашақ кәсіпкерлерді дамыту, жетілдіру маңызды.

Зерттеу нәтижелері: Елімізде тіл үйрену орталықтары көп болғанымен, жапонның инновациялық басқару жүйесін үйрететін мектептер аз. Жапондық менеджмент жүйесі бүкіл әлемде ең тиімді деп танылған және оның табысқа жетуінің басты себебі адам факторын пайдалана білуінде.

Қорытындылар: Басқа елдің адамдарымен қарым-қатынас, Жапония елінде еркін жүріп-тұру, мансаптық перспективалар - осы және басқа да көптеген мүмкіндіктер жапон тілін білуге кепілдік береді.

Әдебиет

1. <https://happy-job.ru/hr-blog/yaponskaya-model-menedzhmenta/>
2. <https://scienceforum.ru/2018/article/2018003885>
3. <https://happy-job.ru/hr-blog/yaponskaya-model-menedzhmenta/>

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЭКОНОМИКИ КАЗАХСТАНА

Насырова Гульназ, студентка 2 курса КГКП «Сарыкольский колледж агробизнеса и права» Управления образования акимата Костанайской области
Научный руководитель: Таран Ирина Анатольевна, преподаватель специальных дисциплин

Актуальность темы обуславливается тем, что каждый день появляются новые технологии, новые мировые события, и мы, как страна с развивающейся экономикой, должны идти в ногу со временем.

Проблема. На сегодняшний день существует множество подходов по развитию экономики и подъёму государства на мировые рейтинги, но почему-то эти методы не включены в ряд мер по улучшению условий.

Цель данной работы является исследование экономики Казахстана, выявляя основные проблемы и предлагая пути их решения.

В соответствии с указанной целью поставлены следующие задачи:

- сравнить начальное и современное развитие экономики Казахстана;
- исследовать финансово-экономическую систему государства;
- проанализировать нефтяную промышленность Казахстана;
- рассмотреть причины и последствия кризиса на экономику Казахстана;
- предложить ряд мер по реальному развитию и выходу в мировое пространство.

Экономика Казахстана - крупнейшая экономика в Центральной Азии.

С 1 января 2015 года наша Республика является членом Евразийского экономического союза. По мнению международной организации экономического сотрудничества и развития ОЕСД, экономика Казахстана за последние несколько десятилетий прошла через длительный период устойчивого роста с уверенным повышением величины валового внутреннего продукта на душу населения. Это способствовало улучшению социально-экономических условий жизни граждан страны, снизило уровень бедности и повысило рыночную активность. Основным локомотивом страны стал масштабный экспорт минеральных и энергетических ресурсов. Благодаря ему, до падения цен на нефть в 2014 году экономика Казахстана имела положительный баланс внешней торговли. Такая зависимость страны от внешнего спроса на нефть, газ и природные ископаемые рассматривается в среднесрочной и долгосрочной перспективе как потенциальная угроза и препятствие для развития её научно-технического и инновационного

потенциала. Из-за низкого уровня диверсификации экономики значительная масса рабочей силы в Казахстане всё ещё занята в сельском хозяйстве.

В период с января по август 2020 года экономика Казахстана сократилась на 3% из-за падения внутреннего спроса, вызванного Covid-19. Перебои в поставках и падение курса национальной валюты привели к росту инфляции. Но эта задача поправима, если просмотрим предыдущие события. Государство перешло из категории стран доходов ниже среднего уровня в категорию стран доходов выше среднего уровня менее чем за 2 десятилетия. Страна вошла в группу стран с доходом выше среднего уровня в 2006 году. С 2002 года показатель ВВП на душу населения вырос в 6 раз, и резко снизились масштабы бедности, что значительно улучшило показатели страны по индикатору всеобщего благосостояния Всемирного банка. Спад мировой экономики бросил вызов устойчивости казахстанской модели роста. Вялый рост производительности, чрезмерное участие государства в экономике и растущая зависимость от сырьевых товаров стали основными причинами слабых экономических показателей.

Основными приоритетными стратегиями развития нашего государства являются стратегия «Казахстан 2050», план развития государства до 2025 года, «Казахстан - 2030» и другие, которые выводят государство на новый уровень развития.

Проанализировав всю картину экономики Казахстана от независимости до пандемии Covid-19, хотелось бы поговорить и о финансовой системе.

Надёжная финансовая система является стержнем в развитии успешного функционирования рыночной экономики, необходимой предпосылкой роста и стабильности экономики в целом.

На сегодняшний день только-только развивается система малого бизнеса в кредитной сфере по ГЧП (государственно-частное партнёрство), потому что все мы знаем, что после краха СССР сельское хозяйство было в тяжёлом состоянии. Это очень важно для экономики, поэтому большая часть ВВП в развитых странах идёт именно отсюда.

Нефтяная отрасль Казахстана - одна из важнейших отраслей экономики Казахстана. Экономика Казахстана зависит от внешнего фактора. В нефтяной отрасли Казахстана заинтересованы 45 государств, на одном лишь месторождение Карачаганак Англо-Голландская компания Shell имеет 25%, итальянская компания Eni 29,5%, американцы Chevron 18%, россияне Лукойл – обладают 13,5% и мы владеем КазМунайГаз имеем всего лишь 10%. Если рассматривать общую статистику по нефтяной отрасли в стране, то США владеет 18% прибыли, КазМунайГаз 25%, КНР 23%, ЕС 11%, Россия 4%, а остальные участники остальной прибылью.

Также из всего анализа можно сказать, что и сегодня можно использовать систему колонизаторов по получению месторождений.

Мировой экономический кризис - это состояние недуга мировой экономики. Истории известно 13 глобальных кризисов: кризис XVIII века, «Ножницы цен» - экономический кризис 1923 года, великая депрессия 1929-1939, нефтяной кризис 1973, кризис индустрии видеоигр 1983, Аргентинский

экономический кризис (конец 1990-х), Азиатский финансовый кризис (1997-1998), экономический кризис в России 1998г., цементный кризис 2006-2008г.г., мировой финансовый кризис 2008-2011г.г., валютный кризис в России 2014-2015г.г. и рецессия короновирусной инфекции.

Исходя из этого, я сделала вывод, что нужно пополнять резервы, разрабатывать ряд мер при опасном для дела времени, развивать сферы сырьевого сектора, потому что его обороты до конца не обновлены.

На сегодняшний день Казахстан должен быть хорошо развит в географической диверсификации, так как рынок нуждается в обновлении и не терпит застоя, для этого требуется наладить в первую очередь дипломатические, а уже потом экономические отношения со всеми государствами, которые не только часто импортируют, но и которые слабо развиты в этих вопросах и используют эту систему в убыток себе. Требуется регулирование товарно-рыночного контакта, составление договора в виде плановых шагов, чтобы не прийти к неутешительному исходу, а уже после всё примитивное (представительства, дочерние компании, филиалы и т.д.).

Результаты исследования показали, что Казахстан способен произвести фурор не только на граждан страны, но и на историю становления.

Выводы. Изучив экономику государства, выявив основные проблемы и показав реальный путь от их избавления, хотелось бы обратить внимание государства на развитые страны, которые потерпели крах в Великой Отечественной Войне, и на сегодняшнее положение тех стран, которые не подверглись политике колониального режима.

Предложения по реальному развитию и выходу в мировое пространство:

- проводить санацию, начиная от мелкомасштабного государственного проекта до стратегии субъективного значения;
- демократизация в кадровой структуре;
- поэтапное функционирование западного и восточного устройства руководства во власти и семейных институтах (Скандинавские, Арабские государства);
- законность должна быть на первом месте жизни общества, повышение уровня верховенства закона, начиная от экологической чистоты до вовлечения в жизнь страны;
- строгие рамки провинностей и преступлений для избавления от коррупции, тем самым повышая уровень жизни населения;
- активное вовлечение транснациональных компаний, инвестирование как зарубежное, так и внутреннее;
- электрификация всего государства за счёт природных энергий, также усовершенствование установления датчиков во всех сферах для облегчения и дальнейших стратегий без затруднения;
- установить геоинформационные и транспортные мониторинги системы;
- для большего получения электроснабжения, должны вестись программы подобные Turbulentgidro (водоворотная система турбин для гидроэнергетики).

Литература

1. Кризис есть кризис: Лидеры российской и мировой экономики о путях выхода из кризиса: моногр. - М.: Эксмо, 2016. - 272 с.

2. Неровня, Т.Н. История экономики в вопросах и ответах / Т.Н. Неровня. - М.: Ростов н/Д: Феникс, 2016. - 320 с.
3. <https://www.homework.ru/spravochnik/ekonomika-kazahstana/>
4. <https://www.akorda.kz/ru>
5. <https://www.forbes.ru/>
6. <http://mrtranslate.ru/smi/usa/the-new-york-times/>

ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ БҮГІНГІ ТАҢДАҒЫ ЖАҒДАЙЫ

Рахимбетова Дильназ, 2 курс студенті,

«Радиотехника және байланыс колледжі» КМҚК

Ғылыми жетекшісі: Сартаева Галия Темиртаевна, экономика пәнінің мұғалімі

Өзектілігі: Қазақстан экономикасының бүгінгі таңдағы жағдайы елімізде тұратын азаматтардың бүгінгі күні мен ертеңіне тікелей әсер ететіндіктен, барша азаматтардың өз елінің жағдайымен таныс болып әрекет жасау, әр адамның есте сақтап жүретін міндеттерінің бірі болуы керек. Экономика ғылымы мемлекет байлығын жан-жақты арттыру жолдарын зерттейтін ғылым болғандықтан, оның жағдайы барлығымыз үшін маңызды болуы керек.

Мәселе: Қазіргі таңдағы еліміздің экономикалық жағдайымен таныс болу және өзінің бұл тұста білімін дамыту маңыздылығының мәселесі.

Жұмыс мақсаты: Ел азаматтарын Қазақстан экономикасының бүгінгі таңдағы жағдайымен арнайы таңдалған үш жылды салыстыра отырып таныстыру, экономикалық жағдайды анықтайтын басты тұстармен таныстыру, осы арқылы экономика ғылымын білудің маңыздылығын насихаттау, адамның жан-жақтылығын дамыту.

Міндеттері: Экономика ғылымының тұрақты болғандығының маңыздылығын түсіндіру, 2017-2020-2023 жылдар аралығындағы экономика жағдайын зерттеп салыстыру, зерттеу нәтижесін қорытындылап, оқырманды Қазақстан экономикасының бүгінгі таңдағы жағдайымен таныстыру.

Экономикалық жағдай – мемлекет айнасы

Экономикалық өсімнің дамуы және жалпы мемлекеттің әлемдік нарықтағы деңгейі тікелей сол елдің бәсекеге қабілеттілігі арқылы анықталады. Елдің қазіргі таңдағы мақсаты ол еліміздің сол бәсекеге қабілеттілігін арттыру.

Осыған орай Қазақстан экономикасының бүгінгі таңдағы жағдайын қарастырып көрейік. Елдің экономикалық жағдайының деңгейінің дамуын салыстырғанда назар аударылатын басты тұстар ол жалпы ішкі өнім (ЖІӨ), жан басына шыққандағы ЖІӨ, инфляция, жұмыссыздық, адам даму индексі (АДИ), инвестициялар деңгейі, білім деңгейі және экономикалық еркіндік индексі болып табылады.

2017 жылғы Қазақстан экономикасының жағдайы

Статистикалық ақпараттарға сүйенетін болсақ өсім қарқыны жоғаралады және одан алдыңғы жылдарға қарағанда әлдеқайда ерекшеленді. Қазақстан Республикасының Премьер-Министрінің ресми ақпараттық ресурсын қолдана отырып, бұл ақпараттың шындығына көзіміз анық жетеді. 2017 жылдың

алдын-ала қорытындысына сәйкес қарастырылып отырған уақыт аралығында (жыл/тоқсан) елде өндірілген барлық тауар мен қызметті сатып алу үшін қанша ақша төлеу керектігін анықтайтын көрсеткіш, яғни жалпы ішкі өнімнің (ЖІӨ) өсімі 4% құрады. Нақтылай айтатын болсақ, 2017 жылғы көрсеткіш бойынша 166,8 миллиард долларды құрайды. Жан басына шыққандағы ЖІӨ 2017 жылы 8600 долларды құрады, былтырғы жылға қарағанда 2,5% өскен болатын. Жалпы өсімнің негізгі қозғаушы күшітері ол сауданың, инвестициялық белсенділікті арттыру және ішкі сұраныстың біртіндеп қалпына келуі болып табылады.

Сауда жағдайын қарастыратын болсақ, 2017 жылы жалпы экспорт көлемі 31,6% құрап, 43,1 млрд. долларды қамтыды. Қазақстан мұнайдың ірі өндірушісі болып табылатындақтан және мұнай бағасы ел экономикасына айтарлықтай әсер ететіндіктен, 2017 жылы мұнай бағасы біртіндеп қалпына келтірілді, бұл елдің қаржылық жағдайына оң әсер етті. Сонымен қатар инфляция деңгейі 7,22%, яғни орташа деңгейді қамтыған болатын, бұл экономикадағы тұрақтылықты қамтамасыз етті. Дәл сол жылғы қаңтарында Қазақстанда жұмыссыздар саны 440,3 мың адамды құрады, жұмыссыздық деңгейі экономикалық тұрғыдан белсенді халықтың 4,9% -ын құрады, ал 2017 жылдың желтоқсанында - 5%-ды деп Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитетінің хабарында көрсетілген. 2017 жылдың адам дамуы индексі (АИД) 0,800-ге өскен. Экономикалық еркіндік индексіне келетін болсақ, 2017 жылы Қазақстан 42-орынға ие болды. Республика 69 балл (+5.4 балл) жинап, адам дамуы индексі рейтингінде Қазақстан адам дамуының деңгейі жоғары елдердің тізіміне қосылып, 188 елдің ішінде 56-шы орынға тұрақтады. Жаһандық бәсекеге қабілеттілік индексінің мәліметіне сәйкес, 2017 жылы бастауыш білім берумен қамту бойынша Қазақстан әлемнің 137 елінің арасында 118 орыннан, 4 орынға ие болды.

2020 жылы туындаған экономикадағы өзгерістер. COVID-19-дың еліміздің экономикасына тигізген зардабы

Білетініміздей 2020 жылы аты жаман ауру халықаралық деңгейде бүкіл әлемге ауыр күн тудырып, өзінің ауыр кесірін тигізген болатын. Өмір тоқтап қалғандай қиын кезеңді басымыздан өткіздік. Әлемде болып жатқан жағдай Қазақстанның экономикалық жағдайын әлсіретіп тастады. Жалпы ішкі өнім (ЖІӨ) көлемі 2,6%-ға кеміді. Бірақ соған қарамастан жыл соңына қарай нақты сектор салаларының көбінде, сонымен қатар жекелеген қызмет түрлерінде өсу байқалады. Дәл солай кейбір салалардағы теріс көрсеткіштерге қарамастан, жыл соңына қарай көлік, сауда, ғылыми-техникалық қызмет, жылжымайтын мүлік пен операциялар және кен өндіру өнеркәсібінде жағдай жақсара бастаған көрінеді. Ал 2020 жылдың жалпы ішкі өнім (ЖІӨ) көрсеткіші 171,1 миллиард долларды құрады. 2020 жылдың 10 айында негізгі капиталға салынған инвестициялар көлемі 450 076 млн. теңгені құрады. Әлемдік экономикадағы дағдарысқа қарамастан, 2020 жылы Қазақстан экономикасына инвестициялар 2018 жылдың сол уақыт аралығында негізгі капиталға салынған инвестициялардан 8% - ға, ал 2019 жылғы көрсеткіштен 1% - ға жоғары болып шықты. 2020 жылы COVID-19 пандемиясы және әлемдік экономика

қарқынының төмендеуі жағдайында Қазақстаннан тауарлар экспортының көлемі де төмендеді. Жалпы экспорттың төмендеуі 20%-ды, яғни 11 477 264,8 мың АҚШ долларын құрады. Бұның негізгі себебі энергия тасымалдаушылар бағасының төмендеуі. Олар еліміздің негізгі экспорттық тауарлары болып табылады. Жан басына шыққандағы ЖІӨ көлемі 8800 долларды құрады. Сол жылдың инфляция деңгейі 7,5%-ды құрады. Еліміз АДИ-де өз орнын сақтап қалды және 189 мемлекет пен аумақтар ішінде 51-ші орынды иеленіп, адами дамуының деңгейі өте жоғары мемлекеттер қатарына қосылды. Білім саласы да айтарлықтай өзгерістерге ұшырады, оқушылар мен студенттер онлайн форматтық оқуға ауыстырылды. Білім деңгейі бойынша еліміз 42 орында. Жұмыссыздық деңгейін ұмытпайық, 2020 жылы ол 4,9% құраған болатын. 2017 жылдың статистикасымен сәйкестікті байқауға болады. Еліміз экономикалық еркіндік индексі 69,6 баллмен 39 орында тұрды.

2023 жылдың экономикалық жағдайы қалай өзгерді?

2023 жыл кіре салысымен жақсы жаңалықтармен қуантты. Қазақстан экономикасы 2023 жылдың қаңтар айында 5,6%-ға өсті. 2023 жылы Қазақстан 65 миллиард долларға тауар экспорттады, ал өңделген тауарлардың экспорты 21 миллиард долларға жетті. Бұндай көрсеткіш еліміз үшін жақсы көрсеткіш болып табылады. Жалпы ішкі өнім 259,3 миллиард долларды құрады. Ал жан басындағы ЖІӨ көлемі 13,3 мың АҚШ доллар болып табылады. Сол жылдағы Қазақстандағы инфляция жылдың қараша айында 10,3%-ды құрады. Жұмыссыздық жағдайы да өзгерістерге ұшырады. 2023 жылдың бірінші тоқсанының қорытындысы бойынша жұмыссыздық 4,8% деңгейінде. Басқаша айтқанда, жұмыссыз азаматтар көп болды, бірақ олардың еңбекке қабілетті халық арасындағы үлесі азайды. Жалпы бұл көрсеткіш аталған 2 жылдан, яғни 2017, 2020 жылдардан салыстырмалы түрде азырақ болып табылады.

Адам даму индексі (АИД) деңгейінде Қазақстан 132 мемлекеттен 26,7 балл нәтижесімен 81-інші орынды иеленді. 2023 жылы білім саласына 284,8 миллиард доллар көлемінде ақша бөлінді. Білім саласында көптеген өзгерістер көрініс алды. Мысалы "Жайлы мектеп" ұлттық жобасының басталуы, оның аясында 740 мың оқушыға арналған жаңа форматтағы 369 мектеп салынады, мұғалімдердің жалақысы, студенттердің шәкіртақысы көбейтілді және т.б. жағымды жаңалықтар қуантты. Экономикалық еркіндік индексі бойынша Қазақстан 62,1 балл нәтижесімен 71 орынға ие болды.

Зерттеу нәтижелері: Қазақстан экономикасының бүгінгі таңдағы жағдайымен үш жылды салыстыра отырып таныс болдық, статистикаға сүйене отырып үш жыл аралығында болған өзгерістермен таныс болдық.

Қорытындылар: Қортындылай келе, Қазақстан экономикасының бүгінгі таңдағы жағдайы айтарлықтай жаман емес, қайта халықаралық деңгейде күн сайын көтерілуде. Халық үшін жасалып жатқан жаңа еңгізулер елімізді көркейту барысында өзінің таусылмас зор көмегін тигізуде. Қазақстан Республикасының экономикалық жағдайы күннен күнге арту үшін халықты біртұтастығын ұмытпауға, өзелінкөркейтуді ұмытпауға және экономика ғылымына назар аударуға шақырамын.

Әдебиет

1. 2017 жылы Қазақстан экономикасы өсімнің жаңа қарқынына шықты — Тимур Сүлейменов [Қосылған] // primeminister.kz. - 11 Қаңтар 2018 ж .- <https://primeminister.kz/news/v-2017-godu-ekonomika-kazahstana-pereshla-na-bolee-visokie-tempi-rosta-timur-suleimenov-15877-arc>.
2. 7 айда Қазақстанның ЖІӨ көрсеткіші 3,3%-ға өсті [Қосылған] // primeminister.kz. - 16 Тамыз 2022 ж. - <https://primeminister.kz/news/7-ayda-kazakstannyn-zhio-korsetkishi-33-ga-osti-1673938>.

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ГОРОДА АРКАЛЫКА И ТОРГАЙСКОГО РЕГИОНА ПУТЕМ ОТКРЫТИЯ ПРОИЗВОДСТВА ЦВЕТНОГО МЕЛА, ЛАКОКРАСОЧНЫХ И КЕРАМИЧЕСКИХ ИЗДЕЛИЙ

Сапар Самат, Нурмихаметов Ринат, 2 курс,
КГКП «Аркалыкский политехнический колледж»
Научный руководитель: Тургаев Болат Бапарович, преподаватель
экономических дисциплин, магистр экономических наук

Актуальность В 2021 году крупное предприятие филиал АО "Алюминий Казахстана" Торгайское бокситовое рудоуправление (ТБРУ) города Аркалыка остановила работу. Что послужило спаду социально-экономического развития города Аркалыка и Торгайского региона. В данной работе затрагиваются вопросы занятости населения, развитие частного предпринимательства, охраны окружающей среды, рациональное использование отходов связанных с добычей сырья металлургического производства, экологическая безопасность и чистота города, открытие нового производства, открытие новых рабочих мест, увеличение *налоговых поступлений* и прочих обязательных платежей в бюджет являются актуальными вопросами решение которых безусловно повысит благосостояние населения. Поэтому на мой взгляд , данный проект является актуальным для решения данной проблемы . [1.21.] Наше предложение открыть производство цветного мела, лакокрасочных и керамических изделий тем самым решить вопрос охраны окружающей среды, рационального использования отходов связанных с добычей сырья металлургического производства, экологической безопасности и чистоты города, открытие нового производства, создание новых рабочих мест, увеличение *налоговых поступлений* и прочих обязательных платежей в бюджет, привлечение к проекту субъектов предпринимательской деятельности, решить вопрос занятости населения , улучшить экологическое состояние города. [2.2.]

Проблема - малое количество производственных предприятий, отсутствие постоянной работы у трудоспособного населения, малое количество субъектов предпринимательской деятельности в отрасли производства , закрытие Торгайского бокситового рудоуправления градообразующего предприятия города Аркалыка , загрязнение окружающей среды отходами добычи боксита сырья для производства алюминия.

Цель исследования – благоустройство и чистота города , открытие нового производства и новых рабочих мест, увеличение поступления налогов и других обязательных платежей в бюджет решение вопросов занятости населения, развитие промышленного предпринимательства, охраны окружающей среды, рациональное использование отходов металлургической промышленности.

Задачи:

1. Изучить историю производства цветного мела, лакокрасочных и керамических изделий.
2. Пошаговая разработка технологии производства цветного мела, лакокрасочных и керамических изделий.
3. Практическое изготовление пробных образцов цветного мела, лакокрасочных и керамических изделий с использованием глины Торгайского региона.
4. Экономический анализ положения в данной сфере.
5. Финансово-экономические расчеты рентабельности предприятия по производству цветного мела, лакокрасочных и керамических изделий [4.2.].

Результаты исследования - изучена специальная литература и разработана пошаговая инструкция производства цветного мела , лакокрасочных и керамических изделий так же получены пробные образцы изделий, произведены расчеты рентабельности производства.

В процессе работы по теме «Экономическое развитие города Аркалыка и Торгайского региона путем открытия производства цветного мела , лакокрасочных и керамических изделий» нами был проведен поиск подходящей глины для этой цели мы брали образцы глин более десятка пород , объездили окраину города Аркалык в радиусе 50 километров. Осенью 2023 года нашли глину которая является наиболее подходящей для производства продукции в близи села Ангар в 25 километров от города Аркалык. Большую помощь в продвижении проекта оказал кружок керамических изделия при ДЮЦ «Жас - Улан» где Нурмихаметов Ринат получил 3-х летний опыт работы с глиной , узнал как выбирать и обрабатывать глину так-же порядок обжига.

Технологию и идею изготовления цветного мела предложил руководитель проекта Тургаев Б.Б. так как в 1993 году при написании дипломной работы Аркалыкского педогогического института под руководством ректора профессора , доктора химических наук Кузенбаева К. К. проводили эксперименты по изготовлению цветного мела с использованием глины Торгайского региона.

Производство масляной краски в 1990 ые годы производила фирма которая успешно работала до 2000 х годов в последствии остановила работу. Мы брали консультацию от бывших работников данного производства включили свои корректировки и произвели пробные образцы масляной краски.

Так же до 1990 го года в городе Аркалыке функционировала керамическая фабрика которая выпускала качественные керамические изделия.

Выводы : мы с уверенностью можем сказать то, что производство цветного мела, лакокрасочных и керамических изделий в городе Аркалыке является технологический возможным, экономический выгодным, социально необходимыми, практический осуществимым доказательством тому является

проведенные нами работы по расчетам рентабельности данного производства, полученные пробные образцы и предварительные заключения экспертов. [10.20.]

Список литературы

1. Аксельрод Л.М. Развитие производства огнеупоров в мире и в России, новые технологии / Л.М. Аксельрод // Новые огнеупоры. – 2011. – №3. – С.106 – 119.
2. Потудин Д.В. Сценарий развития индустрии огнеупорных материалов – мир и Китай / Д.В. Потудин // Огнеупоры и техническая керамика. – 2003. – № 7. – С. 31 – 37.
3. Абчук, В.А. Лекции по менеджменту. Решение. Предвидение. Риск. / В.А. Абчук — Спб.: Союз, 2017. — 301 с.
4. Алексеева, М.М. Планирование деятельности фирмы [Текст]: уч.- метод. пособие / М.М. Алексеева. – М.: Финансы и статистика, 2019. – 248 с.
5. Интернет - ресурс http://hromax.ru/tehnologiya_proizvodstva_keramicheskix_izdelij.html

НАЛОГОВЫЕ РИСКИ ГОСУДАРСТВА И ИХ ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Салова Евгения, студентка 2 курса, КГБПОУ "Алтайский промышленно-экономический колледж"

Научный руководитель: Леонова Анна Петровна, преподаватель

Актуальность: На сегодняшний день Россия движется по пути цифровизации, формируя новую систему цифровой экономики. На пути развития экономики, более явной становится проблема несовершенства налоговой системы РФ в условиях увеличивающихся рисков цифровой экономики. Важно также отметить возможные способы регулирования государством налоговых рисков в РФ.

Цель: Определение налоговых рисков государства и пути управления ими в условиях современной экономики.

Задачами исследовательской работы являются:

- проанализировать современную экономическую ситуацию в РФ;
- рассмотреть налоговые риски государства в условиях современной экономики;
- сопоставить влияние налоговых рисков на экономическую политику государства;
- рассмотреть методы урегулирования рисков государством.

Объектом исследования являются государственные меры налогообложения в условиях цифровой экономики.

Предмет исследования - налоговые риски государства, возникающие в условиях цифровой экономики и методы снижения рисков.

Методы исследования: теоретический анализ, синтез и анализ, дедуктивный и индуктивные методы и др.

Цифровая экономика - развивающаяся ускоренными темпами сфера, которая, по мнению многих экспертов, полностью переформирует привычные хозяйственные связи и существующие бизнес-модели.

Цифровизация экономических процессов влечёт за собой много положительных моментов. Ускоряется взаимодействие между субъектами, многие объёмные процессы становятся более «прозрачными», поддающимися контролю, анализу и оценке, что позволяет осуществлять прогнозирование и планирование на качественно новом уровне. С точки зрения налогообложения и налоговой политики государства процесс цифровизации несёт много плюсов. Упрощается взаимодействие между налогоплательщиками и налоговыми органами, расширяются возможности по осуществлению налогового контроля. Между тем, нарастающая цифровизация экономики является источниками возможных налоговых рисков для государства.

Сейчас такая проблема в налоговой политики государства раскрывается в вопросах налогообложения майнинговых ферм, на примере которых можно рассмотреть налоговые риски государства при цифровой экономике.

Риск первый: Отсутствие точного определения чем является криптовалюта: имуществом или платёжным средством. В данном вопросе Правительство РФ сделало большой скачок в изменении отношения к криптовалюте, утвердив Федеральный закон "О цифровых финансовых активах, цифровой валюте и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации" от 31.07.2020 N 259-ФЗ, в котором признал прописал статус криптовалюты как "цифровой валюты". В данном законе прописаны главные аспекты работы криптовалюты на территории РФ [3].

Решение данного риска может стать чёткое определение криптовалюты в качестве имущества и конвертация крипты в официальную валюту РФ, закреплённое в законодательных актах РФ. Или признание криптовалюты в качестве платёжной единицы, установив её курс относительно рубля и контролировать распространение в соответствии с уже имеющимися законодательными актами, положениями Банка России.

Второй риск: Нет возможности отслеживать ЦБ РФ всех махинаций с цифровыми деньгами. В 2024 году резко встал вопрос о сложностях отслеживания операций по криптовалюте [4].

В будущем ЦБ РФ сможет отслеживать операции, связанные с цифровым рублем, за счет того, что он является эмитентом данного платёжного средства, но остальные цифровые валюты могут остаться вне ведома Банка России. Это не позволит отслеживать все операции совершаемые с цифровой валютой, следовательно, на законных основаниях взимать налог с этих операций.

Риск третий: Большая загруженность сети-интернет. Так, с 01.01.2017 налогом на добавленную стоимость стали облагаться услуги, оказываемые иностранными организациями в электронной форме через Интернет (далее - электронные услуги). Электронными услугами признаются услуги оказываемые через информационно-коммуникационную сеть автоматизировано, с использованием информационных технологий (п.1 ст.174.2 НК РФ). НДС

облагаются лишь электронные услуги, оказываемые иностранными компаниями посредством Интернета российским пользователям [1].

Риск четвертый связан с увеличением объемов интернет-торговли. В связи с широким распространением иностранных интернет-площадок (Aliexpress, eBay и др.) повышается риск ввоза незадекларированных товаров юридическими лицами для их дальнейшей реализации на территории РФ. Такие товары не облагаются таможенными пошлинами и НДС, тем самым увеличивая налоговые риски государства.

Заключение: В законодательной базе прослеживается брешь, которая увеличивает налоговые риски государства. Проработка рисков налогообложения в условиях цифровой экономики - это необходимость действующих реалий, которую нужно прорабатывать, чтобы не допустить отставаний России в мировой цифровой гонке.

Литература

- 1 Налоговый кодекс Российской Федерации (НК РФ) 31 июля 1998 года - 146-ФЗ (в действующей редакции)
- 2 Федеральный закон "О Центральном банке Российской Федерации (Банке России)" от 10.07.2002 №86-ФЗ (в действующей редакции)
- 3 Федеральный закон "О цифровых финансовых активах, цифровой валюте и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации" от 31.07.2020 N 259-ФЗ (в действующей редакции)
- 4 Гаврилов, Л. П. Электронная коммерция: учебник и практикум для вузов / Л. П. Гаврилов. — 6-е изд., перераб. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2023. — 579 с.
- 5 Налоги и налогообложение : учебник и практикум для вузов / Г.Б. Поляк [и др.]; ответственные редакторы Г.Б. Поляк, Е.Е. Смирнова. — 5-е изд., перераб. и доп. — Москва: Издательство Юрайт, 2023. — 433 с.

ЖАҢАНДАНУ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ МЕНЕДЖМЕНТ: МӘДЕНИ АЙЫРМАШЫЛЫҚТАРДЫ ЖЕҢУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ

Сауленбаева Нурай, Муратқанқызы Сабина, 2 курс, «Рымбек Байсейітов атындағы Семей қаржы-экономикалық колледжі» КМҚК

Ғылыми жетекшісі: Мухтарова Меруерт Назарбековна, бөлім меңгерушісі

Өзектілігі: жаһандану жағдайында бизнес, ұйымдар және қаржы ағындары барған сайын Халықаралық болып келеді. Халықаралық менеджменттің табысты стратегиялары жаһандық нарықтар жағдайында компаниялардың тұрақты дамуы үшін шешуші болады. Мәдени айырмашылықтар және көпұлтты командалар, мәдени айырмашылықтар көпұлтты командаларды құру мен басқаруда қиындықтар тудыруы мүмкін. Мәдени аспектілерді түсіну әртүрлі мәдениеттердегі қызметкерлердің тиімді өзара әрекеттесуі мен бірлесіп жұмыс істеуі үшін қажет болады. Мәселе: Мәдени айырмашылықтарды жеңуге байланысты жаһандану және халықаралық менеджмент мәселелері келесі аспектілерді қамтуы мүмкін: мәдени қақтығыстар, тиімсіз мәдениетаралық

өзара әрекеттесу: халықаралық командаларды басқару, халықаралық мәмілелер мен бизнестегі проблемалар, талантты жоғалту және қызметкерлердің кетуі. Бұл мәселелерді шешу персоналды оқытуды, мәдениетаралық бағдарламаларды енгізуді, бизнес-стратегияларды әртүрлі мәдени контексттерге бейімдеуді және халықаралық көшбасшылықты дамытуды қамтитын кешенді тәсілді қажет етеді. Жұмыс мақсаты: жаһандану, мәдени айырмашылықтар мен халықаралық менеджмент арасындағы байланысты терең түсіну және көпұлтты бизнесте табысты басқарудың нақты стратегияларын ұсыну болып табылады. Бизнестегі мәдени қайшылықтарды тудыратын негізгі аспектілерді анықтауға және көпұлтты командалар мен бизнес-процестерде үйлесімді және табысты өзара әрекеттесуді құруға бағытталған тиімді стратегияларды ұсынуға баса назар аударылады.

Міндеттер: Жаһандануға шолу және оның халықаралық бизнес пен менеджментке әсері. Қазіргі әлемдегі мәдени айырмашылықтар мәселесінің өзектілігін талдау. Жаһандану жағдайындағы халықаралық менеджменттің рөлін қарастыру. Мәдени айырмашылықтардың бизнес-процестерге әсерін зерттеу. Халықаралық менеджментке әсер ететін негізгі мәдени аспектілерді анықтау. Мәдени әртүрлілікті бейімдеудің әртүрлі стратегияларын талдау. Табысты компаниялардың жағдайларын зерттеу, олардың мәдени кедергілерді жеңу стратегияларын анықтау. Көшбасшыларға үйлесімді және тиімді халықаралық ұжымдар құру бойынша ұсыныстар беру.

Кіріспе: Жаһандану-бұл елдердің, компаниялардың және адамдардың әлемдік ауқымдағы өзара тәуелділігі мен өзара әрекеттесуін арттыру процесі. Бұған елдер арасындағы тауарлардың, қызметтердің, капиталдың және ақпараттың еркін қозғалысы кіреді. Бизнес үшін жаһандану жаңа нарықтарды ашады, кеңейту және масштабтау мүмкіндіктерін жасайды, сонымен қатар бәсекелестікке, еңбек жағдайларының өзгеруіне және басқаруға байланысты қиындықтар туғызады. Бизнеске әсері: нарықтардың кеңеюі: жаңа клиенттер мен шетелдегі нарықтарға қол жеткізу мүмкіндігі; бәсекелестік: жергілікті және әлемдік деңгейдегі бәсекелестіктің артуы; технологиялық прогресс: технология мен инновацияның жылдам таралуы. Менеджментке әсері: көпұлтты командалар: әр түрлі көпұлтты командаларды басқару; мәдени бейімделулер: басқару стратегиялары мен стильдерін әртүрлі мәдени контексттерге бейімдеу қажеттілігі.

1-бөлім: Жаһандану және халықаралық менеджмент

1. Экономикалық жаһандану: Сауда және инвестициялар: жаһандану елдер арасындағы тауарлар мен қызметтердің еркін ағынына байланысты. Инвестициялар, ақпараттық технологиялар, сандық платформалар, мәдени жаһандану, мәдени алмасу, мәдениетаралық алмасуға ықпал етеді.

4. Қазіргі экономикадағы рөлі: Экономикалық өсуді ынталандыру: жаһандану экономикалық өсуге ықпал ететін сауда көлемін ұлғайтуға, инвестициялар тартуға және технологиялар трансферт жасауға жағдай жасайды. Көпұлтты компанияларды құру. Жаһандану қазіргі экономиканың ажырамас бөлігіне айналды, бизнесті жүргізу, өзара әрекеттесу және даму тәсілдерін өзгертті.

2-бөлім: Бизнестегі мәдени айырмашылықтар: қиындықтар мен мүмкіндіктер Мәдени айырмашылықтардың бизнес-процестерге әсерін талдау: байланыс; көшбасшылық және басқару; шешім қабылдау; қақтығыстар және шешу.

Халықаралық менеджментке әсер ететін негізгі мәдени аспектілерді анықтау:

1. Индивидуализм және ұжымшылдық;
2. Билік құрылымы және иерархия;
3. Уақытқа қатынасы;
4. Белгісіздікке деген көзқарас.

3-бөлім: Мәдени айырмашылықтарды жеңу стратегиялары

Мәдени әртүрлілікті бейімдеудің әртүрлі стратегияларын зерттеу.

- Мәдени оқыту бағдарламалары: мәдени аспектілерді қамтитын және қызметкерлердің мәдени сауаттылығын арттыруға ықпал ететін оқыту бағдарламаларын әзірлеу.
- Тәжірибе алмасу: өзара оқыту үшін әртүрлі мәдениеттердегі қызметкерлер арасында тәжірибе және білім алмасу бағдарламаларын ұйымдастыру.

Осы стратегияларды қолдану компанияларға мәдени әртүрлілікке тиімді бейімделуге мүмкіндік береді, бұл жаһандық ортада табысты жұмыс істеуге жағдай жасайды.

Табысты компаниялардың жағдайлары: олар мәдени кедергілерді қалай сәтті жеңеді:

1. McDonald's: Жаһандану мәзірі және жергілікті талғамға бейімделу;
2. Unilever: Инклюзивті бизнес мәдениеті;
3. IBM: Жаһандық командалар және білім алмасу;
4. IKEA: Дүкендердің нақты дизайны және бейімделуі;
5. Microsoft: Мәдениетаралық оқыту және тәжірибе алмасу;
6. Procter & Gamble: Жаһандық брендтер және жергілікті бейімделулер.

Бұл компаниялардың басты жетістігі-олар мәдени айырмашылықтарды ескеріп қана қоймай, оларды жаһандық нарықта икемді, инклюзивті және табысты ұйымдар құру арқылы өз стратегияларына біріктіреді.

4-бөлім: Тиімді халықаралық көшбасшылық

Көпұлтты командаларды басқарудағы көшбасшылықтың рөлін талдау.

1. Мәдениетаралық көшбасшылық:

- Мәдени контексттерді түсіну: көшбасшы әр топ мүшесінің мәдени ерекшеліктерін түсінуі керек, құндылықтардың, қарым-қатынастың және жұмыс стилінің айырмашылықтарын түсінуі керек.
- Мәдениетаралық коммуникация: тиімді мәдениетаралық коммуникация негізгі элемент болып табылады.

Осы нұсқауларды орындау көшбасшыларға ортақ мақсаттарға ықпал ететін үйлесімді және өнімді жұмыс ортасын құру арқылы көпұлтты топтарды тиімді басқаруға көмектеседі.

Зерттеу нәтижелері

Жаһандану мен халықаралық менеджмент жағдайында мәдени айырмашылықтарды жеңудің маңыздылығын көрсететін негізгі тұжырымдар

мен негізгі нүктелер тұжырымдалған. Бұл нәтижелер зерттеуді қорытындылайды және аудиторияға жаһандану және халықаралық менеджмент саласында құнды практикалық және теориялық түсініктер береді. Қорытындылар

Қорытындылай келе, " Жаһандану және халықаралық менеджмент: мәдени айырмашылықтарды жеңу стратегиялары " тақырыбы, әсіресе қазіргі әлемдік экономика контекстінде зерттеудің өзекті және жан-жақты өрісін білдіреді. Баяндама барысында жаһанданудың әртүрлі аспектілері, бұл құбылыстың бизнес пен менеджментке әсері және мәдени әртүрлілікті бейімдеу стратегиялары қарастырылды.

Әдебиеттер тізімі

1. Адлер, Н. Жаһандану менеджменті: Менеджменттің адаптациясы мен стратегиялар. – Алматы: Әділет, 2008.
2. Герстнер, Л. Вижнерді басқару: өзінде менеджерге бола алмайтын дайындалу. – Алматы: Республика, 2007.
3. Деннис, Р., Хемптон, С., Джоунс, Л. Халықаралық менеджмент: Теория және қолдау. – Астана: Қазақ университеті, 2015.
4. Килман, Р., Трус, М., Смит, Д. Жаңа қалпына келтіруді үйрену. – Алматы: Білім, 2006.
5. Мұратбеков, Б. Жаһандану менеджменті. – Алматы: Атамұра, 2010.

ӨНДІРІС ЖӘНЕ ТҰТЫНУ ҚАЛДЫҚТАРЫН ОЛАРДЫҢ РЕСУРСТЫҚ ӘЛЕУЕТІН ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП ҚАЙТА ӨНДЕУ

Файзулла Ерболат, 2 курс «ҚИНЭУ кәсіпкерлік колледжі» ЖМ

Ғылыми жетекшісі: Жаксалыкова Күнсұлу Салықовна, арнайы пәндерінің мұғалімі

Өзектілігі: Жыл сайын желтоқсан айының ортасында біз бірдей суретті көреміз: барлық аялдамаларда шырша базарлары ашылады. Көптеген адамдар жаңа жылға тірі шыршаларды сатып алып, мерекелік көңіл-күй сыйлайды. Бірақ мереке өтіп жатыр және біздің аулаларда жүздеген тасталған шыршалар пайда болады. Қираған және сарғайған инелер аулалар мен қоқыстарды толтырады. Дрейфке жабыстырылған немесе саналы түрде қоқыс жәшіктеріне салынған – осылайша орман сұлулары соңғы сапарына аттанады. Мен қазірдің өзінде қажет емес шыршалармен не істеуге болатынын және жаңа жылға тірі шыршаға балама бар-жоғын білуді шештім.

Мәселе: Ақпараттық дереккөздерді қолдана отырып, әр түрлі шыққан шыршаларды жинау және жою ерекшеліктерін зерттеңіз.

Зерттеудің мақсаты: Шыршаны таңдау (әлемнің көптеген елдерінде – шырша) ұзақ уақыт болды және әлі де қызу пікірталас тақырыбы болып қала береді. Экология тұрғысынан қай шырша — тірі немесе жасанды-жақсырақ? Кім не ойласа да, нұсқалардың әрқайсысының оң және теріс жақтары бар, сондықтан бұл сұраққа нақты жауап табу таңқаларлық қиын.

Тапсырма:

Жаңа жылдық шырша туралы ақпарат жинау және білімдерін кеңейту;
Пайдаланылған шыршаларды кәдеге жарату ерекшеліктерін анықтау;
Қала тұрғындары арасында "тірі" және жасанды шыршаларды пайдалану туралы сауалнама жүргізу;
Безендірудің экологиялық таза нұсқасын анықтау.

"Тірі" шыршаның сөзсіз артықшылықтары бар. Барлық жаңа жылдық күндер бізді ерекше шырша хош иісімен қуантады. Бактерицидтік әсері бар эфир майлары ауаға шығарылады (қарағайдың кейбір түрлері тіпті туберкулез таяқшасын өлтіруі мүмкін). Қылқан жапырақты иіс жүйке жүйесіне пайдалы әсер етеді, кернеу мен нервоздықты жеңілдетеді [6].

Арнайы питомниктер бүгінде шыршаларды өсірумен айналысады. Бұл питомниктерде шыршалар жыл сайын едәуір жерлерде жаппай отырғызылады. Нәтижесінде бұл аудандар жас ормандарға тән барлық экожүйелік функцияларды орындайтын орман алқаптары ретінде жұмыс істейді: бұл көптеген жануарлар, құстар мен жәндіктердің тіршілік ету ортасы. Сонымен қатар, белсенді өсіп келе жатқан жас шыршалар атмосферадан көмірқышқыл газының көп мөлшерін сіңіріп, оттегін белсенді түрде шығарады. Көбінесе плантациялар қалыпты орман өсе алмайтын жерде орналасады (мысалы, магистральдық электр желілерінің астындағы жолдарда, олар ағаштар мен бұталардың өсуінен үнемі тазалануы керек). Жаңа жылға 8 жастан 15 жасқа дейінгі шыршалар кесіледі. Болашақта кесу орнына жас ағаштар қайта отырғызылады және питомниктің аумағы "жасыл" болып қала береді [4].

Дүниежүзілік жабайы табиғат қоры (WWF) барлық ережелер бойынша өсірілген табиғи шыршаны сатып алу табиғатқа зиян келтірмейтінін растайды. Табиғатқа зиян, егер жаңа жылдық ағаштар браконьерлік жолмен жиналған болса, онда оларды орманға немесе жасыл кеңістікке зиян келтірместен кесуге болмайды. Әсіресе, егер ең жақсы жас ағаштар немесе сирек бұталар кесілсе. Ірі қалалардың маңында және елдің тығыз қоныстанған аудандарында мұндай кесу орманға айтарлықтай зиян келтіруі және оның табиғи жаңару процесін бұзуы мүмкін [1]. "Тірі" шыршаның барлық кемшіліктері шыршаны таңдауға, тасымалдауға және күтуге байланысты. Тірі шырша назар аударуды және ерекше күтімді қажет етеді. Кемшіліктерге мерекеден кейін ағашты жою мәселесі де жатады. Көп жағдайда жаңа жылдық ағаштар полигонға немесе өртеу зауытына жіберіледі [2].

Ағаш органикалық өнім болып табылады және зиян келтірместен полигонға табиғи түрде ыдырайтын сияқты. Алайда олай емес. Табиғатта бір ағаш кем дегенде 30 жыл бойы ыдырауы мүмкін, ал ағаш полигонға түскенде, ол басқа қоқыстармен қоршалған, бұл ыдырау процесін айтарлықтай баяулатады. Бұл процесс ұзағырақ уақыт алады және Ток ыдыраған кезде метан мен көмірқышқыл газының бөлінуі қоршаған ортаны ластайды.

Жұмсақ ағаш-бұл қайта өңдеу үшін де, балама пайдалану үшін де қолдануға болатын құнды материал. Жаңа жылдық шыршаны қоқысқа лақтыру оны пайда әкелу мүмкіндігінен айыруды білдіреді. Сондықтан шыршаны дұрыс тастау маңызды.

Шырша-табиғатта қауіпсіз түрде тастауға болатын табиғи материал. Мұны істеу үшін оны кесуге немесе кішкене бөліктерге бөліп, орманда, елде немесе саябақта көмуге болады. Сондай-ақ, шыршаны компостқа қосу арқылы тыңайтқыш ретінде пайдалануға болады.

Мен шырша мен қарағай инелерінен тамақ өнімдеріне арналған бояулар мен тәттілендіргіштер өндірісінде қолдануға болатын қосылыстарды алудың тағы бір әдісін ұсынамын, осылайша полигондарға лақтырылатын шыршаларды қайта өңдеген дұрыс.

Полигонға лақтырылған тірі шырша ыдыраған кезде атмосфераға парниктік газдар шығарады, сондықтан эко-белсенділер шыршаны қайта өңдеуге, мысалы, үй жануарларына арналған науа толтырғыш чиптеріне тапсыруды ұсынады. Қостанайда жыл сайын шамамен алты мың шырша тасталады деп есептеледі. Қазақстанда олардың саны одан да көп-адамдардың үштен бірі тірі шыршаларды жақсы көреді.

Лигноцеллюлозаны-инелер массасының 85 пайызын құрайтын полимерді өңдеуге болады. Лигноцеллюлозаның жоғары болуына байланысты инелер биоотын өндірісі мен басқа да өндірістік процестер үшін ыңғайсыз шикізат болып саналады, бірақ глицерин сияқты еріткіштің қатысуымен оны қыздыратын арнайы биомасса өңдеу қондырғылары инелерді биомай мен қатты қалдықтарға айналдыра алады.

Биомайдан глюкоза, сірке қышқылы және фенол, тәттілендіргіштер, бояулар, желімдер және басқа да өнімдер мен қатты қалдықтарды өндіруге пайдалы компоненттер алуға болады.

Әдебиеттер тізімі

1. ҚР 2021 жылғы 02 қаңтардағы № 400-VI ҚРЗ Экологиялық кодексі.
2. Қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу ережелері. ҚР экология, геология және табиғи ресурстар министрінің м.а. 2021 жылғы 9 тамыздағы №318 бұйрығымен бекітілген.
3. Өндіріс және тұтыну қалдықтарын шекті орналастыру нормативтерінің жобасын әзірлеу жөніндегі әдістемелік ұсынымдар ҚОҚ министрінің 2008.04.18 №100-п бұйрығымен бекітілген (16-қосымша).
4. Қалдықтар классификаторы. ҚР экология, геология және табиғи ресурстар министрінің м.а. 2021 жылғы 6 тамыздағы №314 бұйрығымен бекітілген.

ИЗУЧЕНИЕ РЫНКА ТРУДА И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ РОССИИ

Чередниченко Полина, студентка 3 курса, КГБОУ СПО «АПЭК»

Научный руководитель: Суховеркова Анна Владиславовна, преподаватель

Актуальность изучения рынка труда и его влияния на экономическое развитие России можно обосновать следующими аргументами:

1. Россия является одной из крупнейших экономик в мире, поэтому состояние ее рынка труда имеет значительное влияние на мировую экономику.

Изучение рынка труда в России позволяет понять его динамику, проблемы и потенциал для дальнейшего развития.

2. Рынок труда в России сталкивается с рядом вызовов и проблем, таких как низкая производительность, несоответствие спроса и предложения на рынке труда, высокая безработица и низкий уровень заработной платы. Изучение этих проблем позволяет разработать меры для их решения и повышения эффективности рынка труда.

3. Рынок труда также связан с социальными проблемами, такими как неравенство доходов, бедность и социальная исключенность. Изучение влияния рынка труда на эти проблемы помогает разработать меры для их смягчения и создания более справедливого и равноправного общества.

4. В условиях быстрого технологического прогресса и изменений в структуре экономики, изучение рынка труда становится особенно актуальным. Необходимо понять, какие профессии будут востребованы в будущем, какие навыки нужно развивать и как адаптировать систему образования к потребностям рынка труда.

Таким образом, изучение рынка труда и его влияния на экономическое развитие России является актуальной темой, которая позволяет определить проблемы и потенциал для дальнейшего развития страны, а также разработать меры для их решения и повышения эффективности рынка труда.

Проблема изучения рынка труда и его влияния на экономическое развитие России состоит в том, что существует множество факторов, которые влияют на состояние рынка труда и его связь с экономикой. Некоторые из этих факторов сложно оценить или предсказать, что создает определенные трудности при анализе и принятии решений.

Цель работы по изучению рынка труда и его влияния на экономическое развитие России заключается в формировании полной и объективной картины состояния рынка труда, выявлении проблем и вызовов, а также разработке мер для улучшения его состояния и повышения его влияния на экономику страны.

Задачи:

1. проанализировать текущую ситуацию на рынке труда в России, включая уровень безработицы, занятости, заработной платы и других показателей;
2. изучить факторы, влияющие на состояние рынка труда, таких как демография, образование, инновации, политика занятости и другие экономические и социальные факторы;
3. выявить основные проблемы на рынке труда;
4. Разработать рекомендации для улучшения состояния рынка труда, включая политику занятости, образование и подготовку кадров, стимулирование предпринимательства и инноваций, содействие мобильности рабочей силы и другие.

Рынок труда является ключевым элементом экономического развития, так как он определяет уровень занятости, заработной платы и производительности труда.

Низкая эффективность рынка труда в России ограничивает его влияние на экономическое развитие страны.

Проблемы на рынке труда включают высокую безработицу, неравенство в заработной плате, несоответствие требованиям рынка труда и недостаточное количество квалифицированных кадров.

Демографический фактор играет важную роль в состоянии рынка труда, так как уменьшение численности трудоспособного населения может привести к сокращению предложения рабочей силы.

Образование и подготовка кадров имеют важное значение для развития рынка труда, так как они определяют качество и доступность рабочей силы.

Политика занятости должна быть направлена на создание благоприятных условий для предпринимательства, стимулирование инноваций и обеспечение равных возможностей на рынке труда.

Общие выводы и рекомендации:

1. Высокая безработица оказывает негативное влияние на экономическое развитие России. Исследования показывают, что уровень безработицы связан с уровнем ВВП и инвестиций в экономику. Поэтому необходимо разработать меры по стимулированию создания новых рабочих мест и поддержке предпринимательства.

2. Неравенство в заработной плате также оказывает негативное влияние на экономическое развитие. Исследования показывают, что страны с более равномерным распределением доходов имеют более высокий уровень экономического развития. Поэтому необходимо разработать меры по уменьшению неравенства в заработной плате, такие как повышение минимальной заработной платы, налоговая политика и социальные программы.

3. Несоответствие требованиям рынка труда и недостаток квалифицированных кадров также являются проблемами на рынке труда в России. Исследования показывают, что недостаток квалифицированных кадров ограничивает возможности экономического роста и инноваций. Поэтому необходимо разработать меры по совершенствованию системы образования и подготовки кадров, а также по стимулированию работы с высококвалифицированными специалистами.

4. Демографический фактор играет важную роль в состоянии рынка труда и его влиянии на экономическое развитие России. Исследования показывают, что уменьшение численности трудоспособного населения может привести к сокращению предложения рабочей силы и ограничить экономический рост. Поэтому необходимо разработать меры по стимулированию рождаемости и привлечению мигрантов для компенсации убыли рабочей силы.

5. Политика занятости должна быть направлена на создание благоприятных условий для предпринимательства, стимулирование инноваций и обеспечение равных возможностей на рынке труда. Исследования показывают, что страны с развитой политикой занятости имеют более высокий уровень экономического развития. Поэтому необходимо разработать меры по содействию предпринимательству, поддержке инноваций и созданию равных возможностей на рынке труда.

Литература

1. Калашников С. Развитие рынка труда – неотъемлемый элемент государственной политики. // Вопросы экономики. 2005. - №4. – С. 30-33
2. Анташкевич, Е.В. Государственное регулирование рынка труда / Е.В. Анташкевич, Н.С. Ливак // Вестник научной конференции – 2015. - № 1/3. - С.26-34
3. Применение корреляционно-регрессионного метода в оценке использования трудовых ресурсов в здравоохранении / М.П. Куркина, Д.А.
4. Зюкин, О.В. Власова, С.А. Беляев, М.Н. Наджафова // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. 2015. № 12-6. С. 1101-1104.
5. Федеральная служба государственной статистики, раздел труд [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://cbsd.gks.ru/#>

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЦЕЛЕСООБРАЗНОСТЬ ИНДИВИДУАЛЬНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА «СВОИМИ РУКАМИ» В ГОРОДЕ КОСТАНАЙ

Шестаев Виталий, студент 2 курса, КГКП
«Костанайский строительный колледж»

Научный руководитель: Ильченко Евгения Владимировна, мастер производственного обучения, Смолева Наталья Васильевна, преподаватель специальных дисциплин

Актуальность: Строительство - отрасль материального производства, в которой создаются основные фонды производственного и непроизводственного назначения, в том числе и объекты гражданского назначения, и жилой фонд. Какие и какими создаются строительные объекты, зависит от веяний времени, необходимости и условий строительства.

Каждый гражданин Республики Казахстан имеет право на получение земельного участка для строительства индивидуального жилого дома на территории республики, независимо от места его постоянного проживания, в соответствии с земельным законодательством Республики Казахстан[1].

Проблема: В связи с этим у многих граждан Республики Казахстан возникает вопрос: «Насколько реально воплотить идею строительства своего индивидуального жилого дома в жизнь? »

Индивидуальное строительство на сегодняшний день является одним из самых популярных и престижных форм частной собственности и считается, что построить свой дом имеют возможность не многие. Так ли это определим в данной научной работе.

Цель работы:

Изучить историю строительства в городе Костанай, определить востребованность индивидуального жилого фонда и выполнить расчёт стоимости индивидуального жилого дома в городе Костанай.

Задачи:

- Изучить историю строительства в городе Костанай
- Определить плюсы и минусы индивидуального строительства

- Выяснить насколько востребованы частные жилые дома в городе Костаная
- Выполнить расчет стоимости строительства индивидуального жилого дома

Индивидуальное строительство во времена СССР было практически не возможно ввиду имеющего дефицита и решалось индивидуальное строительство на уровне государства. Исходя из этого любое «индивидуальное строительство» можно поделить на:

- Индивидуальное строительство в сельской местности для колхозников, совхозников и т.д.
- Индивидуальное строительство в «частном секторе» городов и посёлков.
- Индивидуальное строительство дачных посёлков, в садовых товариществах и т. п.

Индивидуальное строительство на сегодняшний день является одним из самых популярных и престижных форм частной собственности и считается, что построить свой дом имеют возможность не многие.

Построить дом можно прибегнув к услугам специалистов или собственными силами. В первом случае нанимается бригада или строительная компания, которая построит дом «под ключ». Во втором случае (наш вариант) все работы будут выполняться своими руками с минимальным привлечением профильных специалистов.

В соответствии с Законом Республики Казахстан от 3 ноября 1994 года №213-ХІІІ «Об индивидуальном жилищном строительстве» каждый гражданин Республики Казахстан имеет право на получение земельного участка для строительства индивидуального жилого дома на территории республики [1].

После получения земельного участка следует заказать проект дома (коттеджа) в организации, имеющей лицензию на производство данного вида работ и приниматься за работу.

Индивидуальное жилое строительство в городе Костаная при грамотном подходе имеет преимущества перед многоэтажным жилым фондом и доступно практически каждому гражданину города Костаная.

Как и любое действие, возведение коттеджей своими руками имеет положительные и отрицательные моменты, которые стоит учитывать прежде, чем приступать к возведению.

Плюсы самостоятельного строительства дома:

1. Экономия денежных средств;
2. Индивидуальность проекта;
3. Неограниченные сроки строительства;
4. Получение новых знаний при изучении технологий строительства;
5. Гордость за построенный дом;
6. Развитая инфраструктура микрорайона, где будет построен дом;
7. Регистрация в период строительства.

Минусы самостоятельного строительства дома:

1. Ограничение при выборе конструкций и технологий;
2. Качество строительства некоторых конструкций будет не высоким;
3. Сроки строительства могут растянуться на года;
4. За здоровьем и охраной труда следит сам застройщик [2].

Цена 1м² жилья в Костанаяе на сегодняшний день составляет 350000 тенге [5], поэтому стоимость квартиры 239,04м² будет стоить 83 664 000 тенге. В своей работе я выполнил расчёт стоимости строительства индивидуального жилого дома. Выполняя расчёт, я принял способ строительства «своими руками», то есть все работы будут выполняться самостоятельно с минимальным привлечением специалистов и специальной техники.

Результаты исследования: Выполнив расчёты индивидуального строительства, и сравнив с ценами жилья строительных компаний можно сделать вывод, что построить дом «своими руками» намного выгоднее:

- стоимость квартиры, площадью 239,04 м², приобретаемой в компании БК-Строй 83664000 тг

- стоимость индивидуального жилого дома, площадью 239,04 м², построенного «своими руками» 11244469 тг

Стоимость готового жилья на 2024 год превышает стоимость индивидуального жилого дома в 7 раз.

Выводы: Несмотря на все плюсы и особенно минусы, индивидуальное строительство под силу человеку со средним достатком. Также учитывая высокую цену на жильё в многоэтажных домах и возможность бесплатного получения земельного участка индивидуальное строительство для среднего класса населения остаётся единственным способом для получения собственного жилья.

Хочется отметить, что не стоит забывать о мечте самостоятельно построить дом, но нужно начинать с чего-то попроще, например, беседка на территории – набьете руку, сможете оценить все нюансы сооружения вашего следующего дома или можно обратиться в строительную компанию, где вас смогут привлечь к легкой работе, от которой вы получите удовольствие и нужный опыт, и будете знать, что к созданию части дома вы тоже приложили руку.

В данной работе были рассмотрены плюсы и минусы индивидуального строительства и надеюсь, что для многих информация полезна и применима к действию, также данная информация поможет вам правильно ориентироваться на рынке недвижимости, выбрать самый оптимальный вариант, разобраться и грамотно решить любые проблемы в каждом конкретном случае. Ведь желание иметь свое жильё сегодня, как никогда востребовано и актуально. Необходимо поверить в свои силы и действовать!

Литература

1. Закон Республики Казахстан от 3 ноября 1994 года № 213-ХІІІ Об индивидуальном жилищном строительстве
2. Интернет ресурс. <https://innstroy.ru/enciklopedija-stroitelstva/plyusy-i-minusy-samostoyatel'nogo-stroitelstva-doma>

ЖАСТАРҒА БІЛІМ БЕРУДЕ ИННОВАЦИЯНЫҢ РӨЛІ

Каирдинова Жанар Сергалиевна, 3курс,

Алматы мемлекеттік энергетика және электронды технологиялар колледжі

Ғылыми жетекшісі: Сабирова Гулмира Туркменбаевна, арнайы пәндер
оқытушысы

Ғылыми жұмыстың өзектілігі- Экономиканың дамуының негізгі көзі Адам болған соң, қазірден бастап жастарға білім беруде инновациялық жаңашылдық енгізіп, білім саласына жаңа идеялар әкелу өзекті мәселе болып саналынады, себебі созылмалы аурулардың жасарып, жаһандық өсуіне байланысты жастар түрлі ауруларға шалдығып жатыр, мысалы қант диабеті, жүрек-қан тамырлары ауруларымен лудомания, наркомания, ішімдікке салыну стресс және психикалық ауытқуларға әкеліп жатыр.

Мәселе Осылардың алдын алу үшін ең алдымен білім саласында діни ұстанымына сай (бізде 124 астам ұлт өкілдері тұрады) мектеп қабырғасынан бастап дінтану сабағын қосу арқылы, жастарды тәрбиелеп, еңбек сабағында қолөнер, тоқыма, аспаздық, тігін, ұста және т.б. жұмыс түрлерін үйретіп, робототехника сабағын тегін оқытып, білім саласына қосу арқылы жасанды интеллект, нейрондармен жұмыс, түрлі роботтар жасап үйренуге мүмкіндік беру арқылы, өзін табуға көмектесіп, болашақта колледжге, университетке сүйікті мамандығын таңдап, оқып кейін тәжірибе кезінде өзін көрсетіп, маман ретінде жұмысқа орналастыру. Инклюзивті білім саласын да жетілдіріп, дене шынықтыру сабағына арнайы құралдар мен ойын түрлерін қосу. Бұл мүмкіндігі шектеулі жандарға бөліп жармай қоғамда бірге дамып, жан-жақты болуға, теңдей білім алуға жағдай жасап ары қарай денсаулығының жақсаруына әкеледі деп ойлаймын.

Ғылыми жұмыстың мақсаты – экономиканың дамуына, бәсекелестікке төтеп беруге инновацияның, цифрлық технологияның мүмкіндіктерін ашу арқылы жас буынға білім алып елінің толыққанды азаматы болуға жағдай жасап, үлкен жетістіктерге мүмкіндік беру.

Ғылыми-техникалық прогрестің дамуы адамзаттың көзқарасын өзгертіп, көп жағдайда өмір сүру деңгейін жеңілдетті. Сапалы білім беруді дамыту Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К.Тоқаевтың Жолдауында: «Халық бірлігі мен жүйелі реформалар – еліміздің өркендеуінің берік іргетасы» деп маңызды мәселелердің бірі ретінде атап өтті бұл экономиканың жаһандық бәсекеге қабілеттілігінің негізгі факторы болып келеді. Сонымен қоса Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев "Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы" заңға қол қойды. Білім беру аймағына қатысты Бала құқығы туралы конвенцияны қосқандағы халықаралық құжаттардағы сапалы білім алуға берілген құқықтар адамның әлеуетінің, адамгершіліктік және өзін-өзі сыйлау сезімдерінің және демократиялық қоғам өміріне тиімді қатысу мүмкіндігінің толық дамуына көмектеседі [1]. Осы реформаларды іске асыру Қазақстан Республикасының 2025 жылға арналған мемлекеттік бағдарламасын іске асыру шеңберінде Қазақстанда білім мен

ғылымды дамыту жөніндегі шаралар кешенін жалғастыруда. Бағдарламаны әзірлеу әлемдік және отандық тәжірибенің озық жетістіктерін ескере отырып, білім және ғылым жүйесін одан әрі дамыту бойынша шұғыл шаралар қабылдау қажеттілігін анықтаған. Ұлттық білім беру жүйесін халықаралық бағалау нәтижелеріне негізделді. Қазіргі заманда инновацияның рөлі ерекше, әлем бір орында тұрған жоқ. Бірнеше жыл бұрын біз тіпті сабақты онлайн форматта оқимыз деп ойлаған да жоқпыз. Инновацияның көрсеткіші деп мен ең бірінші білім ошақтарын айта аламын, яғни білім саласы ең алғашқы болып оңай қашықтықтан оқу форматына өтті. Бұл барлық адамдарға, сонымен қоса мүмкіндігі шектеулі жандарға да шет елге оқуға түсіп, алыс жолдарға жүрудің қажетсіздігі, яғни онлайн форматта білім алып, кез келген мемлекеттің дипломын алуға үлкен мүмкіндік берді.

Инновациялардың дамуы мен тұрақты өзгерістердің заманауи жағдайында қоғамның бекітілген білімі бар мамандарды дайындау қажеттілігі бейімделу мен оқу қабілетін дамыту қажеттілігінің артуымен ауыстырылады. Үш маңызды бағытты (қолжетімділік, теңдік, сапа) біріктіруге бағытталған бүкіл әлем бойынша білім беру жүйесінің трансформациясы бар әлеуетті ашу үшін өте маңызды [3].

Білім сапасын кең мағынада қарастыру керек, ол тек стандартталған сынақ ұпайларын ғана емес, сонымен қатар өмір сүру сапасы мен әлеуметтік көрсеткіштерді жақсартуға қатысты неғұрлым тұтас өлшемге бағытталған. Сапалы білім беру студенттерге олардың экономикалық өнімді, тұрақты өмір сүру құралдарын қамтамасыз ету, жеке әл-ауқатын арттыру және қоғамға үлес қосу үшін қажетті мүмкіндіктер мен құзыреттерді беруге бағытталған. Ол құндылықты жасауға бағытталған (жеке оқыту мен мансаптық кеңес беруден жұмысқа дайындық пен азаматтық жауапкершілікке дейін).

Экономикалық дамуды ынталандырудың, жастардың біліктілігі мен мүмкіндіктерін арттырудың, тұрақты даму мақсаттарына қол жеткізуге ықпал етудің ең үнемді тәсілі ретінде білім беруді қаржыландыру маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Жастардың алған білімдері мен дағдылары олардың өмір бойы одан әрі білім алуына мүмкіндік беріп, қоғам дамуының қозғаушы күшіне айналуына жағдай жасайды.

Мүгедектерге арналған спорт секциялары бойынша зерттеулер:

Мүгедектерге арналған спорт түрлері бойынша зерттеулер мүгедектер үшін қай спорт түрі қолайлы екенін анықтауға, сондай-ақ спортпен айналысу кезінде кездесетін кедергілерді анықтауға көмектеседі. Бұл спорт инфрақұрылымының қолжетімділігін талдауды, сондай-ақ ел ішінде де, шетелде де мүгедектер спортын дамытуға бағытталған бағдарламалар мен жобаларды зерттеуді қамтуы мүмкін.

Мемлекеттік міндеттемелер:

Мемлекет қоғамның барлық мүшелеріне, соның ішінде мүгедектерге тең мүмкіндіктерді қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады. Мүгедектерге инклюзивті білім беру мен спортты дамыту үшін қолайлы жағдай жасауға бағытталған заңнамалық және саяси шаралар осы процестің құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл мүгедектер үшін білім мен спорт мүмкіндіктерінің

қолжетімділігін қамтамасыз ету үшін заңнамалық базаны құруды, сондай-ақ халықтың осы санатының өмір сүру сапасын жақсартуға бағытталған жобалар мен бағдарламаларды қаржылық қолдауды және ынталандыруды қамтуы мүмкін.

Практикалық мысалдар:

Ел ішінде де, одан тыс жерлерде де жүзеге асырылған табысты жобалар мен бағдарламалардың практикалық мысалдарын келтіру мүмкіндігі шектеулі адамдарға инклюзивті білім беру мен спортқа қатысты әртүрлі тәсілдердің тиімділігін көрсетуге көмектеседі. Мысалы: Мүмкіндігі шектеулі жандарға Кёрлинг,кегли,каррум,бильярд-хоккей,кульбутто және тағы да басқа ойындар, бұл оқу бағдарламаларын бейімдеу және мамандандырылған спорт секцияларын құру жобаларының сипаттамасын, сондай-ақ әлеуметтік және мемлекеттік бастамалардың қолдауының арқасында өз әлеуетін жүзеге асыра алған және білім мен спортта тамаша нәтижелерге қол жеткізген мүмкіндігі шектеулі адамдардың табыстары туралы баяндауды қамтуы мүмкін.

Қорытынды.

Инновацияның негізгі артықшылықтарының бірі оның экономикалық өсуге қосқан үлесімен қоса жаңа идеялар мен технологиялар әзірленіп, қолданылады, олар бірдей кіріспен көбірек нәтиже береді. Көбірек тауарлар мен қызметтер өндіріліп, жалақы мен бизнестің табыстылығын ынталандырады[4].

Инновациялар мен өнімділіктің өсуі тұтынушылар мен бизнес үшін үлкен пайда әкеледі. Еңбек өнімділігі артқан сайын жұмысшылардың жалақысы да өседі. Сонымен қатар, бизнестің кірісі артады, бұл оларға инвестициялауға және көбірек қызметкерлерді жалдауға мүмкіндік береді[2].

Экономиканың дамуына ең қажетті ресурстар ол адамдар. Ал адами ресурстардың заман талабына сай дамып, бір қадам алда жүруі экономиканың да дамуына әкеледі.Біз сияқты дарынды жастар оқып жаңа идеялар әкеліп, еліне қызмет етсе әлі де экономикамыз дамиды деп сенемін.

Дереккөздер

- 1.Президент Қ.К.Тоқаев жолдауы:<https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevtynkazakistan-halkyna-zholdauy-183555>
2. Білім экономикасы / В.В. Глухов, С.Б. Коробко, Т.В. Маринина. - СПб .: Питер, 2003 .-- 528 б.
3. Остапенко В., Витин А. Жоғары технологиялар: перспективалар, инвестициялар, ынталандырулар //
- 4.<https://kapital.kz/experts/83057/innovatsii-menyayut-retsept-uspekha-predpriyatiy.html>. <https://aikyn.kz/147163/prezident-inklyuzivti-bilim-beru-turaly-zanga-kol-koydy>